

Dr Chhagan Lal Shastri

M.A. (H. d. Sanskrit & Urdu & J. Indol. 1911)

GOLD MEDALIST P. D.

Yombru Sanskrit and Prakrit Series

No 11

KUMĀRAPĀLACARITA

(PRĀKRĪA DVYĀSRĪYA KĀVYA)

OF

HEMACANDRA

WITH AN APPENDIX

CONTAINING HIS PRAKRIT GRAMMAR

1936

Price Rupees Six

The Department of Public Instruction, Bombay

THE

KUMĀRAPĀLACARITA

(PRĀKRTA DVYĀSRAYA KĀVYA)

OF

HEMACHANDRA

ILLUSTRATING THE EIGHTH CHAPTER OF HIS
SIDDHA HEMACANDRA OR PRAKRIT GRAMMAR

WITH A COMMENTARY BY

PŪRNAKALASAGANI

EDITED BY THE LATE

SHANKAR PANDURANG PANDIT, M A

Second Edition Revised by

P L. VAIDYA M A, D LITT

Published by

The Bhandarkar Oriental Research Institute
POONA

Bombay Sanskrit and Prakrit Series No LX

1936

Printed by Ganesh Kashinath Golhole at his 'Shri Ganesh
Printing Works, 195/96 Shanwar Peth Poona and
Published by Dr V S Sulthanbar Secretary, Bhamburda
Oriental Research Institute Poona 1

आचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितं

कुमारपालचरितं

नाम

प्राकृतद्याश्रयकाव्यम्

पूर्णकलशागणिविरचितया टीकया

परिशिष्टे च सिद्धहेमव्याकरणस्याष्टमाध्यायेन सहितम् ।

पण्डिताभिधानेन पाण्डुरङ्गसूनुना अकरेण

संपादितम्

तस्येदं द्वितीयं संस्करण

वैद्योपाह्वेन परशुरामशर्मणा संशोधितम् ।

भाण्डारकरमाच्यविद्यासंशोधनमन्त्रिणाधिकारिभि

प्रकाशितम् ।

Printed by Ganesh Krishinath Gokhale at his "Shri Ganesh
Printing Works," 495 96 Shanwar Peth Poona and
Published by Dr V S Sukthankar Secretary, Bhandarkar
Oriental Research Institute Poona 4

आचार्यश्रीहैमचन्द्रविरचित

कुमारपालचरितं

नाम

प्राकृतद्याश्रयकाव्यम्

पूर्णकलशगणिविरचितया टीकया

परिशिष्टे च सिद्धहैमव्याकरणस्थाष्टपाभ्यायेन सहितम् ।

पण्डिताभिधानेन पाण्डुरङ्गमूनुना शकरेण

संपादितम्

तस्येव द्वितीयं संस्करण

वैद्योपाद्वेन परशुरामशर्मणा सञ्जोधितम् ।

भाण्डारकरमान्यविद्यासशोधनमन्त्रिराधिकारिभि

प्रकाशितम् ।

INTRODUCTION*

I

THIS revised edition of the Kumārapālacarita of Hemacandra is based upon the same manuscript material as was used for the first edition by the late Mr S. P. Pandit and his Shastri, Pandit Shivram Shastri Tatke. The material presented in the first edition required a thorough revision and rearrangement particularly in view of the great advance made in the Prakrit studies since the days of the late Mr Pandit. Mr Pandit used three MSS. for the text and the commentary of the Kumārapālacarita, and one Ms. and two printed editions of the eighth chapter of Hemacandra's Grammar dealing with the Prakrit dialects which he gave as an Appendix. I give below the description of the material.—

(A) THE KUMĀRAPĀLACARITA AND ITS COMMENTARY

B This Ms. consists of 67 leaves and has 17 lines to a page. The leaves are $11\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. The colophon at the end runs as follows —

संवत् १५७१ वर्षे कार्तिकवदि चतुर्दशी बुधे सालीवाडामध्ये वास्तव्यपठित
वीठलसुतपडितलटकणलिखित ॥ १ ॥ यादृश पुस्तक दृष्ट्वा तादृश लिख्यते मया ।
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयताम् ॥ २ ॥ शुभ भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥ १ ॥
संवत् १५७० वर्षे श्रीअणहिल्लपुरनगरे श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनसागरसूरिपट्टे श्रीजिन
सुंदरसूरिपट्टपूर्वविल (१) सहस्रकरावतारश्रीजिनहर्षसूरिशिष्यै आकमलसंयमोपाध्यायै
श्रीप्राकृतव्याभयवृत्तिलेखयाचके ॥ १ ॥

* The Introduction embodies a good deal of material from the Introduction to the first edition. P. L. V.

It shows that the Ms was written at Patan in Gujrat, in Samvat 1570 or 1514 A D This Ms was obtained for the late Mr Pandit by his friend the late Mr. Hariprasad Santokhrambhai Desai of Bhavnagar

C This was a Ms obtained by the late Mr. Pandit through the same gentleman It was written in Bhavnagar and completed on 10th March 1883. It consists of 131 leaves, 12" × 9½" It does not give any more details

D This Ms, forming the collection of the Deccan College and now deposited at the Bhandarkar Oriental Research Institute, is one of the whole of the Dvyās'raya Kāvya (now printed in BSS Nos LXIX and LXXVI) and consists of 473 leaves, 10" × 4½" with 17 lines to a page. The first 387 leaves contain the Sanskrit Dvyās'raya Kāvya and its Vṛtti illustrating Sanskrit grammar, and the remaining leaves contain the Prakrit Dvyās'raya Kāvya with its Vṛtti The first and the last of the leaves are unfortunately lost and hence it is not possible to ascertain its age

(B) THE APPENDIX

A This Ms of the eighth chapter of Siddha-Hemacandra or Śabdānusāsana consists of 44 leaves, 10½" × 4¼", and has 15 to 16 lines to a page It was written in Avanti or Ujjain, in Samvat 1612 or 1555 A D It was obtained by the late Mr Pandit from the library of Seth Manibhai Premabhai of Ahmedabad

P This is the printed edition of R Pischel, "Grammatik der Prakrit Sprachen, Halle, 1877 This edition is based on a collation of six MSS and B for which see below.

B This is the printed edition entitled "Prākṛita Bālabhāsā Magadhī" by Krishnashastrī Mahabalesvar of Bombay and published in Samvat 1929 or 1873 A.D.

The importance of this Appendix in the present volume cannot be exaggerated as it is extremely useful firstly for the proper appreciation of the Dvyāsraya kāvya and secondly for the text of the commentary For the commentary embodies a very large portion of Hemacandra's grammar and also of his Vṛtti Thus the preparation of the text of this Appendix was an important stage in the preparation of the Dvyāsraya Kāvya and its commentary It will be seen from the critical apparatus that the Kāvya and the commentary are based on the text of the Appendix where the MSS failed to give a clue to the accurate text

A few observations are necessary here about the method of recording variants from MSS of a work written in Prakrit Firstly MSS are at variance in writing ए and ओ when they are followed by a conjunct consonant as an option is allowed in such cases to have इ and उ substituted by Hema. 1. 85 and 1. 116 and further by iv 410 and iv 411 The result of the promiscuous operation of these rules is complete chaos The variants therefore of इ and उ in place of ए and ओ are not recorded Secondly the scribes often write ओ as ऊ but when the stroke above उ is obliterated or misplaced we decided the correct reading on the strength of the metrical value and ignored the variants Thirdly the promiscuous use of व्युत्ति by Jain writers may be tolerated elsewhere but cannot be so tolerated in the present work which obviously illustrates a system of grammar we have not recorded variants due to व्युत्ति Fourthly certain forms allow an option e.g. ह्रि may be written as ह्रि ह्रि or ह्रि we ignored the variants of this type, metrical needs being our sole guide In fact MSS do not use the ̣ sign of anunāsika at all even in cases where the use of anunāsika is to be illustrated Fifthly the MSS make promis

uous use of ञ and ण, although a व्यवस्थितविभाषा ' should in such cases be the guiding principle for modern editors we have followed, on principle, the readings of our Ms. B, and have not noted the variants

As Hemacandra's Prakrit grammar is one of the exhaustive works on the subject, and as there is no aid for its proper understanding by way of notes in English, we have added in this revised edition a few notes on the first three pādas, while we have made them a little bit more exhaustive on the portion dealing with the Apabhramsa dialect. We hope that in this way the utility of this part is considerably enhanced

II

The present work viz, Śrī Kumārapālacarita-Prākṛta-Dvyāsraya-Mahākāvya is strictly speaking not a complete poem by itself, but is only a part, and though several MSS are devoted to this part only, there are many others which contain the entire Dvyāsraya Mahākāvya. The first seven parts of the poem, as a whole, are devoted to the description of the Anahillapura princes, including Prince Kumārapāla, and the illustration of the first seven chapters or adhyāyas of Hemācārya's Sūtras of Sanskrit Grammar. The eighth part is devoted exclusively to the description of Prince Kumārapāla, his excellences and exploits, and to the illustration of the rules of the grammar of the Prakrit language which form the eighth and last chapter. The whole poem, the first twenty cantos of which are in Sanskrit and the last eight cantos in Prakrit, is thus the work of one and the same author, but the commentary is written by two different scholars. The colophon of the commentary on the poem illustrating the Sanskrit part of the work runs as follows —

इति श्रीजिनेश्वरसूरिशिष्यलेशामयतिलकगणिविरचिताया श्रीहेमचन्द्राभिधान
शब्दानुशासनद्वयाभ्यवृत्तौ विंश सर्ग समर्थित ।

Two verses at the end of the commentary illustrating the Prakrit part are as follows —

दत्तो मुदा तेर्जिनरत्नसूरिक्षमाधिपैर्बोधमणिप्रदीप ।
श्रीप्राकृतद्वयाभ्यहेमगर्भस्थित यदादर्शयदर्शजातम् ॥
श्रीमाजिनेश्वरयतीश्वरदत्तदीक्षा
शिक्षोत्र पूर्णकलशो गणिरल्पबुद्धि ।
अयोपकारिपु पद परिलब्धुकामो
वृत्त्यानया किमपि तत्प्रकटीचकार ॥

It is evident from this that Abhayatilakaganī was the author of the commentary on the part of the poem illustrating the seven adhyāyas and that Purnakalasaganī was the author of the commentary on the part illustrating the eighth adhyāya and, that both were the pupils of Jinavarasuri. One Laksmītilakaganī a common friend of these two commentators has looked over and corrected both these commentaries and his service is thankfully acknowledged at the end of the commentaries on both the parts. So the ruling prince who forms the hero of this part of the poem is Kumārapāla of Anahillapura (Paṭṭana) the author of the poem and of the grammar to illustrate which the poem is intended is Hemācārya or Hemacandra and the author of the commentary on the poem is Purnakalasaganī.

III

All that is known of Purnakalasaganī is that Abhayatilakaganī and Laksmītilakaganī were his fellowstudents and that he was the pupil of Jinacandrasuri whose succession as the head of the Candra religious sect is thus given at the end of the commentary —

uous use of ञ and ण, although a व्यवस्थितविभाषा should in such cases be the guiding principle for modern editors we have followed, on principle, the readings of our Ms. B, and have not noted the variants

As Hemacandra's Prakrit grammar is one of the exhaustive works on the subject, and as there is no aid for its proper understanding by way of notes in English we have added in this revised edition a few notes on the first three pādas, while we have made them a little bit more exhaustive on the portion dealing with the Apabhramsa dialect. We hope that in this way the utility of this part is considerably enhanced

II

The present work viz., Śrī Kumārapālacarita-Prākṛta-Dvyāsraya-Mahākāvya is strictly speaking not a complete poem by itself, but is only a part, and though several MSS are devoted to this part only, there are many others which contain the entire Dvyāsraya Mahākāvya. The first seven parts of the poem, as a whole, are devoted to the description of the Anahillapura princes, including Prince Kumārapāla, and the illustration of the first seven chapters or adhyāyas of Hemacārya's Sūtras of Sanskrit Grammar. The eighth part is devoted exclusively to the description of Prince Kumārapāla, his excellences and exploits, and to the illustration of the rules of the grammar of the Prakrit language which form the eighth and last chapter. The whole poem, the first twenty cantos of which are in Sanskrit and the last eight cantos in Prakrit, is thus the work of one and the same author, but the commentary is written by two different scholars. The colophon of the commentary on the poem illustrating the Sanskrit part of the grammar runs as follows —

इति श्रीजिनेश्वरसूरिशिष्यलेशामयतिलकगणिविरचितायां श्रीहेमचन्द्राभिधान
शब्दानुशासनद्वयाश्रयवृत्तौ विंश सर्ग समर्थित ।

Two verses at the end of the commentary illustrating the Prakrit part are as follows —

दत्तो मुदा तेजिनरत्नसूरिक्षमाधिपैर्बोधमणिप्रदीप ।
श्रीप्राकृतद्वयाश्रयहेमगर्मस्थित यदादर्शयदर्शजातम् ॥
श्रीमज्जिनेश्वरयतीश्वरदत्तदीक्षा
शिक्षोत्र पूर्णकलशो गणिरल्पबुद्धि ।
अन्योपकारिषु पद परिलब्धुकामो
वृत्त्यानया किमपि तत्प्रकटीचकार ॥

It is evident from this that Abhayatilakaganī was the author of the commentary on the part of the poem illustrating the seven adhyāyas and that Purnakalasaganī was the author of the commentary on the part illustrating the eighth adhyāya, and, that both were the pupils of Jīnesvarasūri. One Lakṣmitīlakaganī, a common friend of these two commentators has looked over and corrected both these commentaries and his service is thankfully acknowledged at the end of the commentaries on both the parts. So the ruling prince who forms the hero of this part of the poem is Kumarapāla of Anahillapura (Paṭṭana) the author of the poem and of the grammar to illustrate which the poem is intended is Hemācārya or Hemacandra and the author of the commentary on the poem is Purnakalasaganī.

III

All that is known of Purnakalasaganī is that Abhayatilakaganī and Lakṣmitīlakaganī were his fellowstudents and that he was the pupil of Jinacandrasūri whose succession as the head of the Candra religious sect is thus given at the end of the commentary —

1. Abhayadevasūri, 2 Jinavallabha; 3. Jinadatta,
4. Jinacandra, 5 Jinapati, Jinesvara.

IV

Next we give a short account of the subject of the poem. The poem begins with the description of the capital, Pattana and takes up the hero as being already on the *throne and with representatives of rulers of all provinces attending on him. The first five cantos and a part of the sixth are devoted to the description of Anahillapura, the wealth of the king, the splendour of the royal temples of Jina, the grandeur of the procession in which the king visited them, the liberality and devotion with which he worshipped the images, the beauty of the king's gardens, and the pleasures and luxuries of the king and his subjects in all the seasons of the year. The latter part of the sixth canto contains an account of the warfare between the armies of Kumārapāla and Mallikārjuna, the king of the Konkan, which ended in the defeat and death of the latter, and a brief account of the relations of Kumārapāla with contemporaneous kings. The last two cantos are devoted to the expression of moral and religious reflections, in the seventh, they are placed in the mouth of the hero, and in the eighth, they come as instructions from the goddess Śrutadevī to the hero given by her at his prayer.

As this poem does not contain any account of the genealogy of the hero and the interesting events of his life previous to his attainment of sovereignty, we propose to give here, for the information of the uninformed reader, a brief account of the same, as mainly based on the Prabandhachintāmaṇi of Merutunga, and also a short

* See I, 28

summary of the incidents mentioned in the latter part of the sixth canto and of the reflexions contained in the seventh and the eighth cantos

The author of *Prabandhacintāmaṇi* states that *Bhīmadeva* the King of *Anahillapura* admitted into his harem one *Caulādevī* who though not a *Kṣatriya* virgin and once a courtesan by profession, was admired for her strength of character and devotion to her master. Their son was *Haripāla*. His son was *Tribhuvanapāla* and *Tribhuvanapāla*'s son was *Kumārapāla*. It was predicted by those who were proficient in *chiromancy* that *Kumārapāla* would succeed *Siddharāja* on the throne of *Anahillapura* (*Paṭṭana*) that ruling king, however on account of the flaw in the parentage of the youth disliked the idea and always remained on the watch to put him to death. *Kumārapāla* who suspected this passed several years in other countries as an ascetic. Once he returned to *Paṭṭana* and resided in a convent. It happened to be the day on which *Siddharāja* had invited all the ascetics in the town for worshipping them by way of celebrating the anniversary of the death of his father *Karna*. *Kumārapāla* was therefore obliged to be present along with all the ascetics. *Siddharāja*, when washing the feet of this assembly with earnest devotion came to *Kumārapāla* and was struck when he noticed the extreme delicacy of the soles of his feet and such marks thereon as had been described to him to be sure prognostications of sovereignty. *Kumārapāla* did not fail to observe the change which had come over the face of the king and immediately fled away. Pursued by the soldiers of *Siddharāja* he first hid himself in the work house of a potter, and then in a heap of thorny branches of trees in the field of a cultivator and thus eluded the search of his pursuers.

During his flight while resting under a tree, he noticed a rat bringing out from a hole twenty-one silver coins, one by one. When the rat afterwards began to restore them, he allowed it to go into the hole with one of them and then took possession of the rest. The rat on its return, not finding the treasure, was so deeply grieved that it died immediately on the spot. Kumārapāla was much pained to see this incident. On the way, while going without food for three days and tormented by hunger, he happened to meet a lady with a large retinue on the way to her father's house. She invited him with affection as a sister and treated him to rich food. Thus journeying for several days through the country, he arrived at Stambhatīrtha, Khambhat-Cambay, where Hemācārya, the great Jaina saint, resided at the time. There he called at the minister Udayana's house to ask for food. Again Udayana saw him in the convent, where in reply to his questions, Hemācārya, on the strength of the marks he noticed on his person, prophesied that Kumārapāla was going to be the ruler of the whole land. Noticing that Kumārapāla hesitated to trust in the prediction, Hemācārya made two copies of the statement of his prophecy and handed over one to the minister and the other to Kumārapāla. The statement ran thus,—*“If you will not be anointed king on Sunday the second day of the dark fortnight of the month of Kārtika when the moon will be in the constellation *hasta* in the year 1199 Samvat, I shall give up the work of prophecying hereafter.” On seeing this, Kumārapāla and Udayana agreed to abide by the orders of Hemācārya if the prophecy should be realised

* प्रबन्धचिन्तामणि p 194 line 4.

h¹⁴

स० ११९९ वर्षे कार्तिक वदि २ रवौ हस्तनक्षत्रे यदि भवत' पद्मभिषेको न भवति तदात पर निमित्तावलोकसन्यास ।

Hemācārya at the same time exacted from Kumārapāla a promise that he would accept the Jaina creed if he should become a king Kumārapāla then went to the house of Udayana who entertained him heartily and providing him with all requisites sent him on to Mālvā

¹² There in the temple of Kudangeśvara he noticed a verse inscribed on the tablet containing the account of the foundation of the temple which ran as follows —
 * When eleven hundred and ninety nine years will have been completed there will be king Kumāra who, oh Vikramarāya will be like you' Astonished to read this inscription and having about the same time learnt that Siddharaja was dead Kumārapāla started back for Anahillapura

Returning to the town at night hungry and exhausted and having got no money, he appealed for his meals to the charity of a confectioner and then went to the house of his sister's husband Kāṅhadadeva who was the foremost among the ministers to whom Siddharāja had entrusted the work of placing a suitable ruler on the throne Kāṅhadadeva who had gone to the Court found Kumārapāla in the house on his return home, and treated him with great respect and next morning accompanied by his army in a state of readiness for action took him to the palace When all the courtiers were assembled a young relation of the deceased king was first placed on the throne but he appeared to be extremely careless as he did not mind even his clothes when they fell off and left his limbs naked and was therefore regarded as unfit for the honour Another relation was then placed in the post,

* पुण्ये वर्षसहस्रे शते वर्षाणां नवनवत्यधिके भवति कुमारनरेन्द्रस्तव विक्रम राज सहस्र P 194 प्रबन्धचिन्तामणि

but he, too, was regarded as undeserving, as he sat in extremely humble position joining his hands in an attitude of prayer. Kānhadadeva then put forward Kumārapāla, who won the applause of all that were there by making his seat on the throne in a neat and majestic position and handling his sword adroitly. The state priest then immediately performed the ceremony of coronation and Kānhadadeva rendered to him the prostration due to a king. Kumārapāla being of a mature age of 55 years when he ascended the throne, and having gathered vast experience in his numerous travels, conducted the government of the state independently and became unpopular among the old ministers who combined together and once employed assassins to murder him when he was to pass through a dark part of the palace. But a relation of his secretly gave him the information, and he evaded their effort and put to death the hostile ministers. Kānhadadeva, too, feeling proud of the relation he bore to him and of the service he had rendered to him on the occasion of his installation on the throne, began to insult him by publicly speaking of his low origin and poor antecedents. Kumārapāla frequently asked him to reserve his criticism for private interviews, but finding that Kānhadadeva persisted in his insulting behaviour, without showing any outward signs of dissatisfaction, caused his eyes to be extracted and sent him home. This established his influence thoroughly on all courtiers and subordinate princes who bore well the following truth in their heart —

आदौ मयैवायमदीपि नून न तद्देन्मामवहेलितोपि ॥

इति भ्रमादङ्गुलिपर्वणापि स्पृशेत (स्पृश्येत ?) नो दीप इवावनीप ॥१॥

A lamp should not be touched by a man even with the tip of his finger with the false idea that since it was he who lighted it at first, so indeed it would not burn him

though treated with disregard such is the case with a king too

When Kumārapāla felt he was firm on the throne he proved his gratitude to the potter, Alinga who had given him shelter when he was being pursued by the soldiers of Siddharāja by appointing him one of his ministers and conferring upon him a grant of land consisting of 700 villages. The descendants of that potter assumed the name Sagara in order to conceal their original low profession Udayana nobleman of Stambhatūrtha (Cambay) who had also obliged him was not forgotten by him One of his sons, Vāgbhaṭadeva by name was made the prime minister

But another son of the same nobleman *Vāhada, who was a favourite of Siddharāja could not bear the dignity of Kumārapāla and disobeyed his orders. By and by he joined the army of ŚĀnāka the king of Nagor The young man having bribed many of the dependents of Kumārapāla induced Ānāka to undertake an invasion on Gujarat. The great efforts of Vāhada, who had prepared nearly every thing for the complete defeat and destruction of Kumārapāla by way of spreading disaffection among his followers and servants were frustrated by a strange incident Kumārapāla had an excellent elephant whose name was Kalahapancānana (a lion in a fight) His driver Caulhga by name whom Vāhada had bribed over to his side happening once to be scolded by Kumārapāla took offence and left his service Sāmala another elephant driver who was unequalled in his honesty and professional skill was appointed in his place When the time of the meeting of the forces of Kumārapāla and

This young man name variously written Cahad and Bahada also.
 † This name is written as शानो also.

Ānāka arrived, Kumārapāla was informed by his spies of the disaffection that had been created among his followers, but being naturally brave made up his mind to fight alone with Ānāka, and ordered Sāmala to take his elephant against him. Finding that Sāmala hesitated to obey his order, Kumārapāla charged him with treachery. Sāmala denied the charge and explained his hesitation by saying that in the opposite army there was Vāhada, also riding an elephant, whose voice was so shrill that it terrified even elephants. He however, removed the danger by previously stopping the ears of his elephant by his wearing garment and then driving him against that of Ānāka. Vāhada who was not aware of the change of the elephant-driver, being fully confident that he would receive help from the elephant-driver of Kumārapāla, forced his elephant on Kumārapāla's and tried to step on his head, sword in hand. Sāmala, who foresaw the attack, slightly withdrew his elephant, so that Vāhada fell down between the two elephants, where he was seized and taken prisoner by the foot-soldiers of the brave king. Immediately Kumārapāla hastened against Ānāka, and, challenging him to fight as 'the best of Ksatriyas' with his usual practice, shot an arrow exactly in his face, and when he lay prostrate on his elephant, shouted victory, waving his garment with great joy. When the two leaders were thus defeated, all rendered obedience to Kumārapāla whose victory was thus complete.

The next great encounter of Kumārapāla's men was with Mallikārjuna, the king of the Konkan. Once while Kumārapāla was sitting in his court surrounded by his generals and dependents, a bard described Mallikārjuna as having assumed the title, "the grand-father of kings." Kumārapāla, unable to bear the insult looked around and was astonished to see one of his councillors, Āmbada by

name showing to him his joint hands in an attitude of prayer so after the council was separated the king sent for him and asked him what he meant Āmbada said that from the demeanour of the king he inferred that the king wished to find out whether there was any warrior in the assembly by sending whom he could reduce Mallikārjuna who being vainglorious had assumed false dignity and that being himself competent to execute the commission he had made that silent request Immediately the king brought together the various sections of his army and his dependents and despatched them against Mallikārjuna with him Having made several long and consecutive marches Āmbada had just crossed the river Kalavina and was pitching tents when Mallikārjuna attacked him and routed his army Being thus defeated and driven to the other side of the river, he attired himself in black clothes and having used black flags in his army lived in black tents Kumārapala who was in that part of the country having seen the dismal camp and being informed that it was Āmbada's and that the appearance he had assumed was owing to his being unable to bear the disgrace of the defeat he had met with, was struck with the highly sensitive nature of that general and sent another army and some more of his powerful feudatory princes to his aid Being thus assisted Āmbada again crossed the river Kalavina and after constructing a road again assailed the army of Mallikārjuna Directing his attention particularly towards the king and getting up to the head of his elephant he used his tusks as a ladder challenged him to a single fight and called upon him to invoke his favourite deity and to be the first to strike Then Āmbada threw him down and cut off his head the feudatory princes who had been sent to his aid being in the meanwhile engaged in plundering the town Having

thus promulgated the authority of Kumārapāla in the Konkan, he returned to Anahillapura and in the Court of the King offered his salute with Mallikārjuna's head covered in gold "in the presence of 72 feudatories" He also presented the enormous wealth he had brought from the treasury of Mallikārjuna to the king who rewarded him by conferring upon him the title of "the grand-father of kings" which was as it were thus wrested from Mallikārjuna

After giving a poetic description of this victory, the Prākṛta Dvyāsraya Kāvya mentions briefly how Kumārapāla extended his power further by conquering Śrīnagara, Kāncī and Tilinga From the North-west also the king of Sindhū is described as devoting himself to the service of Kumārapāla

The Prākṛta section of Dvyāsraya Mahākāvya is extremely brief in mentioning the submission tendered by princes of other countries to Kumārapāla The king of Javana is described as abandoning all pleasures owing to the fear he feels for him "Uvvesvara"† is spoken of as presenting to him abundant wealth and excellent horses The Prince of Vārānasi (Benares) is mentioned as daily waiting at the portico of the palace for his visit. Kumārapāla receives presents of rich gems from the country of Magadha and excellent elephants from Gauda His army devastates the country of Kānyakubja and terrifies the king. The sufferings of the country of Dasārna are extreme, the king is terrified to death. The wealth of the vast capital is carried away by his soldiers

शृङ्गारकोडीसाडी १ माणिकउपछेडउ २ पापखउहार ३ सयोगसिद्धिसिप्रा
४ तथा हेमकुम्भा ३२ तथा मौक्तिकाना सेडउ ६ चतुर्दन्तहस्ती १ पात्राणि १२०
कोटी सार्द्ध १४ द्रव्यस्य दण्ड । See प्रबन्धचिन्तामणि p. 203

† The commentary does not say whether this shows the name of a king, town, or country

and several generals of that king meet with death at their hands. After reducing the power and pride of the king of Cedi (Tripuri modern Tipparah) the army of Kumārapāla is described as establishing its camp on the banks of the Reva the crocodiles in its deep waters and the gardens on its spacious banks are mentioned as suffering at the hands of his brave soldiers. The army then crosses the river Jamunā and assails the king of Mathurā who being aware of his weakness protects his town by gratifying the assailants by presents of gold. The potentates finally mentioned as contributing to the greatness of Kumārapāla are the king of Jangala the ruler of " Turkish Mahomedans " and the Emperor of Delhi. This takes us to the end of the sixth canto of the poem at the end of which the poet describes the hero as hearing the praises offered by the king of Jangala and then going to sleep.

The seventh canto introduces the hero as waking up early in the morning and meditating on the serious duties of man and the verses in the canto are couched in the words of the hero. The last two cantos do not refer to any historical events but contain moral and religious reflexions. After describing how the sinful acts of a man cause his soul to wander about in the universe and how saints are happy in holy places when free from the influence of love, and after effectively denouncing the conduct of vicious men and women and the evil consequences of yielding to the influence of women, the hero is made to bestow praises on such individual saints as Sthūlabhadra Vajra Gajasukumāra, Gautama Abhaya kumāra Sudharma, Jambū Prabhava, and to extol the Jaina doctrine and Jaina teachers and ascetics generally. Then after describing the necessity of confining devotion to the five principal Jaina deities, the hero offers prayer

to Śrutadevī and requests her to give him proper counsel concerning his duties

The last and eighth canto is couched in the words of the goddess, Śrutadevī who is represented by the poet as imparting knowledge to Kumārapāla in compliance with his prayer. The substance of the advice contained in the canto is as follows — Patient thought, freedom from anger, freedom from sinful operations, a mind devoted to absolution, righteous conduct, sharp intelligence, kindness towards the whole world, following the path of saints, making no distinction between friend and foe, looking upon all with a kind eye, speaking short and sweet, and the constant thought that lust and other hostile passions have to be kept always in check, are some of the means of attaining absolution. The repetition of the prayer of Arhat and other deities, viz, what is known in the Jaina doctrine as Pañca-Paramesthi-Namaskāra, and abstaining from taking life and saving a man of whatever caste he may be, the repetition of the sacred spell, चत्वारिमङ्गल &c, and the constant contemplation of the feet of Arhat, enable a man to be free from attachment to all objects of senses, to carry on the practice of all the particular postures recommended in Yogasāstra, to acquire perfect acquaintance of, and control over, all the passages of the vital airs and fluids, and to abstract the mind from all worldly objects and to concentrate it on Brahma, which gives freedom from the fear of disease, old age and death and secures final absolution. "Save all life from destruction" is the best religious instruction that a man can confer upon man. The praise or censure coming from others should not cause one to bestow praise or censure on them. One should always secure the favour of his religious preceptor and thus attain the purity of

his own mind By following the words of saints by means of severe self-discipline one should destroy the effects of bad actions Those preceptors should be abandoned who by the desire of wealth bring their pupils into difficulties One that has faith in the words of Arhat naturally understands the philosophy of such subjects as birth death creation, absolution &c Doctrines which are false (other than Jaina doctrines) should be avoided as leading to evil consequences The attainment of absolution should be preferred even to the attainment of godhead as the happiness of the former is eternal while that of the latter is temporary One should always bow to the preceptor who puts down in public discussion the preachers of false doctrines Without the three gems—faith (ज्ञान)—knowledge of religious truths (दर्शन) and good conduct (चरित्र)—absolution cannot be obtained as valuables do not fall from the skies but can only be purchased with money Mercy practised daily towards living beings leads to salvation and it makes no difference whether one is in a holy place or in a jungle or in his own house Those who violate religious binding by eating at night fall into depths of sins and have to pass through innumerable lives To attain heaven one should be merciful towards living beings and to attain absolution one should practise self-control all other efforts are utterly useless. Those ears and hearts are blessed which every moment receive and hold fast fresh words of sound sense coming from saints The distinction between mine and thine' altogether disappears from the minds of those into whose ears even the mention of the revelation of Jina has found its way Thoughts should be fixed on religion in order to make one's heart free from passions to make one's word true and to make one's conduct pure Can waters have the power of bestowing

good, that people go to the Narmadā, the Sarasvatī, the Yamunā and the Bhāgīrathī and throw themselves like beasts into them? Jīna should be fixed firmly in mind as if he were made a resident there or as if he were painted or engraved or reflected there or as if he were there by nature. Without mercy all show of holiness is worthless, and one possessed of mercy cannot fail to get salvation.

Some important events in the life of king Kumārapāla may be summarised here. He was born in Samvat 1149 or 1092 A D, and came to the throne in Samvat 1199 or 1142 A D. The first ten years of his reign were taken up by the consolidation of his position as King. He was a great warrior and extended the kingdom of Gujarat largely. Hemacandra mentions in his Mahāvīracarita that the conquests of king Kumārapāla would extend to Turkistan in the North, the Ganges in the East, mount Vindhya in the South, and the ocean in the west.

स कौवेरीमातुरुष्कमैन्द्रीमात्रिदशापगाम् ।

याम्यामाविन्ध्यमावार्धि पश्चिमा सावयिष्यति ॥ IV 52

The most important victories over the Sāmbhara King Arnorāja and the Silāhāra king Mallikārjuna have already been mentioned above. When peace was established in the country he devoted himself zealously to religious matters. His minister Bāhadadeva introduced Hemacandra to him, and his learning made such a strong impression on him that he became converted to Jainism in Samvat 1209 or 1152 A D, took the twelve vows of the faith, built numerous temples throughout his kingdom, stopped the seven vices, and issued orders for the prohibition of slaughter in the kingdom. Two edicts on non-injury to beings issued by the feudatories of Kumārapāla, Pūnapākṣa and Ālhanadeva, have come to light. He made

pilgrimage to mount Girnar and mount Satrumjaya. He died in Samvat 1229 or 1172 A.D at the mature age of 80

[Material on the life of king Kumārapāla —Kumārapāla-pratibodha of Somaprabhācārya GOS XIV 1920 Moharāja-parājaya of Yaśahpāla GOS IX, 1918 Prabhāvākārita Prabandhacintāmanī Kumārapālacarita of Cāritrasundara Kumārapālaprabandha of Jina mandana Rāsamālā edited by Forbe Bombay Gazetteer the present work 1 e Dvyāsraya Kāvya of Hemacandra Kumārapālacarita of Jayasimhasūri.]

V

Ācārya Hemacandra was born in Samvat 1145 or 1088 A.D. at Dhandhukā in a family of Modha bania caste His name at birth was Cangadeva or Cāmgodeva his mother's name was Pāhīni or Cāhīni and his father's name was Cacca Caca or Cāciga The father professed Hinduism and the mother was an ardent follower of Jainism When Cangadeva was just five years old or according to Rāsamālā eight years old acarya Devacandra happened to visit Dhandhukā The mother used to go to the Jain Temple with her son There ācarya Devacandra who was staying in the temple noticed on the person of the boy signs of high spiritual life as also of intelligence of high order Devacandra persuaded the mother to entrust the boy to him so that he might receive initiation as a Jain ascetic This took place in Samvat 1154 or 1098 A.D The mother agreed with great difficulty The father of the boy was away all the while and when on his return he found his son to have become a monk he got angry went to Devacandra to demand his son back but was persuaded by Udayana minister of Jaya

simha *alias* Siddharāja, to give up the boy to follow the religious life. The boy was given the name of Somacandra on his entering the order of ascetics. He thereafter studied various branches of Hindu and Jain sciences. In recognition of his scholarship, his old ācārya gave him the Mantia and the title of Sūri and re-named him as Hemacandra. This ceremony was performed at Nagor in Samvat 1162 or 1105 A.D. Hemacandra thereafter visited Anahillapura, the capital of Gujarat, and was introduced to king Jayasimha *alias* Siddharāja. It was at the suggestion of Siddharāja that he wrote his Grammar and, for the high patronage that he received from the king, named it Siddha-Hema-Sabdānusāsana and himself wrote a commentary on it. During the reign of Siddharāja, Hemacandra composed a few more works such as Abhidhānacintāmaṇi and Anekārthasamgraha. Siddharāja honoured Hemacandra as a learned monk at first, but gradually came under the influence of his religious tenets also. It is said that under Hemacandra's instruction Siddharāja built two Jain temples Rājavihāra in the capital and Siddhavihāra at Siddhapura. The work which Hemacandra began in the reign of Siddharāja was completed in the reign of his successor king Kumārapāla, for Siddharāja only favoured Jainism, while Kumārapāla adopted Jainism as the religion of the state.

Hemacandra is a versatile and encyclopaedic writer. The tradition says that his writings extend to three crores and a half of slokas. The Prabhāvākacarita says —

व्याकरण पञ्चाङ्ग प्रमाणशास्त्र प्रमाणमीमांसाम् ।
 छन्दोलकृतिचूडामणी च शास्त्रे विभुर्व्यधित ॥ १ ॥
 एकार्यानेकार्थी देश्या निर्घण्ट इति च चत्वार ।
 विहिताश्च नामकोशा भुवि कवितानटयुपाध्याया ॥ २ ॥

ऋतुरषष्टिशलाका नरेशमतृहिवतविचारे ।
 अर्थात्मयोगशास्त्रं विन्दे जगद्गुरुकृतिविविधम् ॥ ३ ॥
 लक्षणसाहित्यगुणं विदधे च व्याश्रय महाकव्यम् ।
 चक्रे विंशतिमुच्चैः स वीतरागस्तवाना च ॥ ४ ॥
 इति तद्विहितप्रथमसूत्रैव हि न विद्यते ।
 नामापि न विदन्त्येषा माहशा मद्बुद्धय ॥ ५ ॥

Many of the works of Hemacandra are however in imitation of similar works of other writers yet in each of them there is something new For instance his work Siddha Hema-Sabdānuśāsana is written mainly on the lines of Pāṇini's grammar but Hemacandra adds sections on Prakrit and Apabhraṃsa dialects which to this day stands as a standard and exhaustive work on the subject His Deśināmamāla is similarly the standard lexicon of Prakrit words His Chandonuśāsana a treatise on metrics deals exhaustively with Prakrit and Apabhraṃsa metres His works on poetics Kāvyaśāsana and Alamkāracudāmaṇi have similarly a touch of originality here and there His works on Jain philosophy and mythology such as Pramānamīmāṃsā Yogasāstra Trisastisalākāpurusacarita are also important. He wrote twenty devotional songs called Virastuti including Ayogavyavacchedikā and Anyayogavyavacchedikā Of these works of a general nature were composed during the reign of Siddharāja and those of a religious nature were composed during the reign of Kumārāpāla Hemacandra died at the mature age of 84 in Samvat 1229, i. e. 1172 A. D. only six months before Kumārāpāla The King was very much afflicted at the death of his spiritual teacher and it is said abandoned all care for worldly affairs and spent time in deep and devout meditation till death

[Sources on the life of Hemacandra — Introductions to (1) Kumārāpālapratibodha GOS (2) Moharājaparājaya GOS (3) Pramānamīmāṃsā ANP (4) Syādvāda

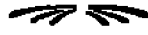
mañjri, B S S (5) Forbe's Rāsamālā, (6) Prabandha-
cintāmani of Merutunga, Prabandhakosa of Candia-
sekbara, Prabhāvākacarita of Candraprabha, and Kumāra-
pālapratibodha of Somaprabha (7) Dr Bühler's Ueber das
Leben des Jaina Monches Hemacandra]

ABBREVIATIONS USED

- I Out of the three figures following द्वै (which is an abbreviation of the word द्वैमव्याकरण) at the top of the right hand page, the first figure shows the number of the chapter (अध्याय) of grammar the second figure shows the quarter (पाद) of the chapter and the last figure shows the number of the last Sūtra quoted or illustrated on the page For example [द्वै ८ १ ११] on page 7 means that the last Sūtra quoted at the end of the page is the eleventh in the first quarter of the eighth chapter
- II In the commentary the number of the Sūtra quoted for illustration is shown by the single figure in brackets following that Sūtra other Sūtras are shown by two figures in brackets the first showing the quarter, and the second the number of that Sūtra For example in अथ प्राकृतम् ' [१] on page 4 in line 23 the figure [१] shows the number of the Sūtra अथ प्राकृतम् and on page 5 in line 20 the quarter and number of the Sūtra referred to in the word वक्रान्त्वान् are shown respectively by the figures १ and २६ in brackets thus—[१ २६]
- III The examples regularly intended for the illustration of Sūtras occurring in the verses and the grammatical portion of the commentary given in smaller type are underlined e g वेईसमाइ on page 5 in lines 1 and 20
- IV Where a prosodially long vowel is intended to be read as short, it is shown by the mark ~ on the top of the letter e g ङिँ in line 2 page 3 and अँ in line 4 page 11

- V In all cases of two or more words joined in a compound, the combination of the words is shown by a hyphen as in *सिरि-वद्धमाण-सामि* in line 3. on page 3, provided the last vowel of the preceding word is not modified by the Sandhi
- VI. The letters or words which the editor thought were omitted in the MSS by inattention of the scribes are supplied as suggestions in brackets
- VII Where in brackets following a Sūtra the letter *हे०* or *है०* is followed by two figures the first figure shows the number of the Chapter or Adhyāya and the second figure shows the number of the quarter or Pāda of Haima Vyākaraṇa,
- VIII In the foot notes to Kumārapāla, A means the Deccan College MS of Haima Vyākaraṇa consisting of chapter VIII, and printed as the Appendix to the present work.
-

विषयानुक्रम

प्रथम सर्ग

- १ मङ्गलाचरणम् ।
२-२७ अणहिलनगरवर्णनम् ।
२८ तत्र कुमारपालनृपस्थिति ।
२९-४७ नृपस्य वर्णनम् ।
४८ महाराष्ट्रादिदेशागतसूतवचनप्रस्ताव ।
४९-७० सूतोक्तिप्रकार ।
७१ राश शयनोत्थानम् ।
७२, ७३ राश प्रातस्त्य कृत्यम् ।
७४ र शौभ्रे अन्यनृपस्थिति ।
७५-७८ राश पार्श्वे चामरधारिवारयुवतिस्थिति ।
७९, ८० राजान प्रति द्विजाशीर्वाद ।
८१ राशस्तिलकधारणम् ।
८२ धृष्टाधृष्टलोकविज्ञप्तिनिशमनम् ।
८३ तिथिश्रवणम् ।
८४ राशो मातृगृहगमनम् ।
८५ मातृणा रत्नादिसमर्पणम् ।
८६ देवाना देवीनां चाभ्रे गीतम् ।
८७ कुलजरत्यादीनां वसुसमर्पणम् ।
८८ लक्ष्मीपूजनम् ।
८९, ९० ततो गुणानिका कर्तुं भ्रमगृहगमनम् ।

द्वितीय सर्ग

- १-२० राशो मल्लभमादि ।
२१ बहिर्गमनार्थं कुञ्जरानयनम् ।
२२-३१ कुञ्जरवणनम् ।
३२ राश कुञ्जरारोहणम् ।

- ३३-३९ आरूढस्य राज्ञो वर्णनम् ।
 ४०-५१ राजनामाङ्कितस्य जिनमन्दिरस्य तत्प्रविशतो राज्ञश्च वर्णनम् ।
 ५२ तन्मन्दिर शत्रूणामपि धर्मोन्मुखत्वकारकम् ।
 ५३ जिनस्तवनप्रस्तावः ।
 ५४-६१ स्तुतिप्रकारः ।
 ६२-६५ राज्ञो जिनस्नपनम् ।
 ६६ जिनाग्रे स्त्रीसगीतप्रस्तावः ।
 ६७-७७ सगीतम् ।
 ७८ राज्ञो मरुबकपूजाविषयमनुशोचनम् ।
 ७९ अनुशोचनप्रकारः ।
 ८० शासनदेवीवचनम् ।
 ८१ उद्यानस्य सर्वर्तुकुसुमसमृद्धावाशीर्वादः ।
 ८२ राज्ञो गुरुप्रणामः ।
 ८३ जिनमन्दिराद्राजनिर्गमनम् ।
 ८४-९० राजाश्वस्य वर्णनम् ।
 ९१ राज्ञो धवलगेह प्रति गमनम् ।

तृतीयः सर्गः

- १ राज्ञ उद्यान प्रति गमनम् ।
 वसन्तर्तुवर्णनम् २-८९.
 २ वसन्तर्तुप्रवृत्तिः ।
 ३ मदनाधिक्यम् ।
 ४ मदनप्रतापः ।
 ५ चूतः ।
 ६-१५ मलयानिलः
 १६ सिन्दुवारगरागः ।
 १७ अशोककुसुमम् ।
 १८ अन्दोला ।
 १९-२६ दोलाविलासः ।
 २७ तिलकपुष्पविकासः ।
 २८ मधूकतरुः ।
 २९ अशोकतरुः ।

- ३० पलाशतरु ।
 ३१ पाटलिपुष्पम् ।
 ३२ कुरवकपुष्पम् ।
 ३३ शिरीषपुष्पलम्ना भ्रमरावलि ।
 ३४, ३५ पिकीगानम् ।
 ३६ लवली ।
 ३७ पिकी ।
 ३८ मध्याह्नतरु ।
 ३९ किंशुका ।
 ४०, ४१ अलय ।
 ४२ शिरीष ।
 ४३, ४४ कर्णिकार ।
 ४५ विचकिल ।
 ४६ पुष्पितलवली ।
 ४७ पलाशकुसुमम् ।
 ४८ प्रक्षपल्लवा ।
 ४९ कुसुमावचयकला ।
 ५० नवचूत ।
 ५१ बकुलदाम ।
 ५२ मल्लिकामाला ।
 ५३ जपादाम ।
 ५४ माधवीसूक् ।
 ५५ लवली ।
 ५६ अमनोशमाला ।
 ५७ बकुलपुष्पाणि ।
 ५८ लवलीकलिका ।
 ५९, ६० कुरवका ।
 केपाचित्प्रेयसीभि सह सन्नेह आलाप ६१-७२
 ६१ वर्षाकुसुमत्रोटने प्रार्थनम् ।
 ६२ तिलककुसुमम् ।
 ६३ लवलीकुसुमानि ।
 ६४ बकुलाशोकपुष्पाणि ।
 ६५ दिन्तालमञ्जरी ।

६६	पलाशकुसुमम् ।
६७	रम्भावतसः ।
६८	पुन्नागः ।
६९	पूगफलीवालपुष्पम् ।
७०	जपाकुसुमम् ।
७१	फुल्लविचकिलम् ।
७३	क्रीडनप्रस्तावः
७४-८९	क्रीडा ।
९०	राज्ञो ग्रीष्मदर्शनम् ।

चतुर्थः सर्गः

ग्रीष्मर्तुवर्णनम् १-७७

१	राजान प्रति दौवारिकस्य ग्रीष्मश्रीविषयक वचनम् ।
२	पथिकस्य लपनम् ।
३	काञ्चनारवृक्षः ।
४	नवकाञ्चनकेतकी ।
५	ग्रीष्मश्रीस्पष्टत्वम् ।
६	नवमालिकामल्लीजपाः ।
७	चीरीशब्दे ग्रीष्मश्रीर्गायतीत्युत्प्रेक्षा ।
८	चीरीणा पथिकान्प्रत्युल्लापनम् ।
९	मल्लिकावचयकर्त्र्या भणनम् ।
१०-२१	वारवनिताना सबद्धासबद्धलपनकर्त्राणा द्राक्षारसपानम् ।
२२	आम्रमधुकौ ।
२३	खर्जूरप्रियालपनसानामुद्यानम् ।
२४	शिरीषकिंशुकबकुलगन्धः ।
२५	राज्ञो धारागृहगमनम् ।
२६	जलयन्त्रस्य पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरभागेभ्यो जलौघप्रवर्तनम् ।
२७	वेदिकामकरमुखादिभ्यो
२८	पञ्चालिकाकर्णादिभ्यो
२९	यन्त्रनिःसृतजलविन्दुव्याप्तत्वाद्दृक्षेषु रोमाञ्चोत्प्रेक्षा ।
३०	जलक्षणदर्शने तत्र सर्वत्र जनप्रवर्तनम् ।
३१	सालभाञ्जिकाकरगतघटेभ्य सर्वत्र सम जलनिर्गमनम् ।

- ३२ जलपूरेण क्रीडागिरितरुसेचनम् ।
 ३३ विटलोककल्पित जले दधिमधुसादृश्यम् ।
 ३४ जलप्रवाहाणां मलयवायुतोपि मदनाग्निप्रदीपकत्वम् ।
 ३५ जलवायुनामपि विशेषतो मदनाग्निप्रदीपकत्वम् ।
 ३६ तत्रत्यक्रीडागिरितरुणा जलेन स्वावण्योपेतत्वम् ।
 ३७ क्रीडागिरितरुतले कुसुमाभरणराशीकरणम् ।
 ३८ चन्दनधुसृणयुक्तक्रीडागिरिजलानां दधिमधुशोभाहारकत्वम् ।
 ३९ लीलागिरिनिर्झरजलानां कामजयवैजयन्तीसादृश्यम् ।
 ४० तदा तरुणमिधुनमनसा परस्पर मेलनम् ।
 ४१ स्त्रीणां जलकेस्युत्सवे प्रवृत्तिः ।
 जलकेलि ४२-७७
 ४२ मृगाक्षीणां जलगाहनम् ।
 ४३-४५ रूपाधिकस्त्रीरुद्दिश्य तटस्थयुवजनवचनम् ।
 ४६ कस्यचिन्मियागण्डूपप्राप्तया प्रमोदः ।
 ४७ कस्यचिन्मियाकर्तृक जलताडनम् ।
 ४८ अथलानां प्रियै सह जलकेलौ प्रवृत्तिः ।
 ४९ तासां जलेनाक्षिकजलधालनेपि गामातिशयः ।
 ५० हरिद्रागौरीणां स्वसमानवर्णाभि सह जलनेलिः ।
 ५१ जले भर्तुरग्रे कस्याश्चिदुक्तिः ।
 ५२ जले ब्रह्माकर्षणपर प्रिय प्रत्यश्लाकृतनिर्भस्तेनम् ।
 ५३ अचासक्त प्रिय इप्सुवा कस्याश्चिद्रोदनम् ।
 ५४ अकृत्यकारिणा सह रिरसर्ती प्रति सत्या निषेधः ।
 ५५ नामातृनुद्दिश्य समलीजल्पनम् ।
 ५६-५८ जलक्षणं प्रसादयितुमागते प्रिये मानिया रोदनम् ।
 ५९-७७ कुमारपाल प्रति दौवारिकस्य जलक्रीडाप्रवृत्तराजसमूहविज्ञापनम् ।
 ७८ प्रावृत्कालप्रवृत्तिः ।

पञ्चम सर्ग

प्रावृत्कर्णनम् १-४५

- १ नीपगन्धस्य सर्वत्र प्रसरणम् ।
 २ मयूरपिकीगायनभवने प्रोषितरिलापः ।
 ३ सर्वत्र मालतीगन्धप्रसरणम् ।

- ४ सुगन्धिवायुपरिभ्रमणेन प्रोषिताना निःश्वासपरिमोचनम् ।
 ५ मालतीलतया पूर्वानिलेन च पथिकर्चित्तस्य विह्वलत्वम् ।
 ६ कुमारपाल प्रति आरामिककर्तृक वनोद्देशमनौहरत्वस्य विशापनम् ।
 ७ श्रीफलवृक्षः ।
 ८ जम्बुदाडिमीफलानि ।
 ९ नीपकुटजार्जुनतापिच्छाः ।
 १० लाङ्गलीयूथिकाकूष्माण्डीबिम्बीना पुष्पितानि वनानि ।
 ११ केतकीवनम् ।
 १२ कुटजार्जुनसर्जपरिमलः ।
 १३ मालतीगन्धः ।
 १४ उद्यानजनस्य अभ्लिकाकुसुमदर्शनेन हर्षः ।
 १५ लाङ्गलीकुसुमस्य सकलजनमनोहरत्वम् ।
 १६ सालयूथीसिलिन्ध्राणामुलसनम् ।
 १७ कुटजविकसनं यूथिकागन्धप्रसरण वेणुकुडङ्गकन्दलन च ।
 १८ लीलापुष्करिणी मेघमुक्तजल कलमाङ्कुराश्च ।
 १९ तापिच्छ. कमलिनी भेककुल च ।
 २० निचुलादीना वने वायोः सौरभ्यम् ।

प्रावृषिक पद्मावतीदेवीपूजानामित्त मालिनीनामन्योन्य
 जल्पनम् २१-४५.

- २१ नीपकुसुमानयने आसनदाने चाज्ञा ।
 २२ स्नाने कह्लारपत्रिकानयने च निदेशः ।
 २३ दर्दुरभयेन स्नाता किमिति प्रश्नः ।
 २४ दुर्वाः किं नानीयन्त इति प्रश्नः ।
 २५ तुलसीग्रहणे निदेशः ।
 २६ केतक्या आनयने निदेशः ।
 २७ दाडिमीफलत्रोटनम् ।
 २८ मुस्ताधूपकरणम् ।
 २९ पल्लवजलस्नान कुतो विस्मृतमिति प्रश्नः ।
 ३० नीपावचये कुत आलस्यमिति ”
 ३१ जलानयनविस्मरणे ”
 ३२ जलकल्लषण कुतः कृतमिति ”
 ३३ पूजाप्रस्तावे बलाकाभिः सह क्रीडने ”

- ३४ मूयिकापुष्पानयने निदेश ।
 ३५ पद्मिनीपत्रानयने ”
 ३६ जम्बुफलसमर्पणे ”
 ३७ विश्वकिसलयलोभ्रकुसुमाना ग्रहणम् ।
 ३८ आमलकफलानयने प्रार्थना ।
 ३९ यवग्रहणे अभिवचनम् ।
 ४० कुटजकुसुमग्रहणे ”
 ४१ चम्पककलिकाग्रहणे ”
 ४२ धवप्रसूनस्रज ।
 ४३ त्यलनलिनीकुसुमाहरणे प्रार्थना ।
 ४४ सल्लकीकुसुमाहरणे प्रार्थना ।
 शरद्वर्णनम् ४६-६५
- ४६ सारसशुकहसा ।
 ४७ कुरुरखञ्जनपलाशपत्राणि ।
 ४८ सारसदर्शनम् ।
 ४९ पद्मजमालाहसवधूभ्रमर्थ ।
 ५० सप्तपर्णीर्दिदर्शनेन पथिकाना मोहनिद्रा ।
 ५१ शालिगोपिकागायनेन सुरवधूगतिम्बलनम् ।
 ५२ याणकुसुमदर्शनेन पथिकवधूना मूछनम् ।
 ५३ सारसादिभ्यः शालिवनगोपनम् ।
 ५४ केसरसुगन्धिवायो सर्वत्र प्रसरणम् ।
 ५५ अगस्तिपुष्पसुगन्धिवायोर्वहनम् ।
 ५६ अगस्तिपद्मजरजसा स्फुरणम् ।
 ५७ पद्ममालावीक्षणे नृत्यभाष ।
 ५८ असनवृक्षपुष्प कामदेवस्य वाण ।
 ५९ पुष्पितनिर्गुण्डीदर्शनेनापि विरहिणीनां वध ।
 ६० फुल्लभण्डीरभ्रमरावलेर्बनर्भावेणिसादृश्यम् ।
 ६१ फुल्लासनवृक्षात्पथिकस्य दूरे गमनम् ।
 ६२ कनकपद्मजैर्जिनार्चनम् ।
 ६३ विम्बकर्कटीपले ।
 ६४ कुमुदकासपुष्पाणा चलनधिकमने ।
 ६५ सहस्रलिङ्गाख्य सर ।
 ६६ अर्धेन शरदुपसहार ।

हेमन्तशिशिरवर्णनम् ६६-८६

- ६६, ६७ कलकण्ठाना विशोभादि कुन्दलतादर्शन भ्रमरविस्फुरणं च ।
 ६८ फुल्लवलीफलनीलताः ।
 ६९ कृष्णेश्वरक्षकस्त्रीणा गीतम् ।
 ७० चणकादिरक्षकस्त्रीणामुद्यमः ।
 ७१ वनितानामन्योन्य लपनम् ।
 ७२ नवकेशरक्षकस्त्रीणा परस्पर वार्ता ।
 ७३ मुचुकुन्दकुसुमाहरणम् ।
 ७४ पारत्तीमूलकालिगुञ्जितादि ।
 ७५ यवरक्षकगोपीगीतम् ।
 ७६ मरुबकमाला ।
 ७७ कुन्दलवलीपुष्पाणि ।
 ७८ युवगोपीमूलको युवगोपाना हर्षः ।
 ७९ नारङ्गफलानि ।
 ८०, ८१ स्त्रीणा नामग्रहणपूर्वकं कुन्दपुष्पावचयविषयकं लपनम् ।
 ८२ फलिनीलोत्रकुसुमाना विकसनम् ।
 ८३ वारुणीपुष्पाविकसनम् ।
 ८४ फलितबदर्यः ।
 ८५ पुनागलवलीकुन्दपुष्पाण्यनङ्गस्य जयसाधनानि ।
 ८६ फलिनीकुसुमै सर्वेषामक्षिसुखहर्षौ ।
 ८७ उद्यानवर्णनोपसहारो रात्रिः सौधगमन सध्याकर्म च ।
 ८८ राजान प्रति सूताना सध्याकालादिबोधक पठनम् ।
 ८९ चक्रवाकविरहः ।
 ९०-९२ मुनिबटुकजल्पनम् ।
 ९३-९७ वासकसजाया भोगादिचिन्तनपूर्वकं प्रियशय्याकरणम् ।
 ९८-१०५ पासुलाना मिथो भाषणम् ।
 १०६ चन्द्रोदयः ।

षष्ठः सर्गः

चन्द्रोदयवर्णनम् १-२१

- १-३ कैरविण्याः शशिन प्रति प्रश्नः ।
 ४ रथाङ्गथा दूरस्थरथाङ्ग प्रति दुःखकथनम् ।

- ५ प्रियाविरहेण रयाङ्गस्य ह्युधितस्याप्यबुमुक्षा ।
 ६ मुनीनामवश्यकृत्ये प्रवृत्ति ।
 ७ सर्वेषां चन्द्रिकेक्षणे प्रवृत्ति ।
 ८ चकोराणां चन्द्रिकापानमलीनां निर्गुण्डीपुष्परज पानम् ।
 ९ कुलटानां विटपार्श्वगमनम् ।
 १० भ्रमरस्य कुमुदरसज्जानव्यापृतत्वादिषु कमलमुकुलत्याग ।
 ११ चन्द्रिकया सर्वस्य सुखितत्वम् ।
 १२ चन्द्राय किंनरीणामर्घ्यदानम् ।
 १३-२१ आकाशारूढशशिवर्णनम् ।
 २२-२६ मण्डपिकामध्यारूढस्य नृपतेर्वर्णनम् ।
 २७ कुमारपालस्य मण्डपिकायामुपवेशनम् ।
 २८ पृथ्वीशत्रेयोर्धे पुरोहितस्य मन्त्रपठनम् ।
 २९ राजसमीपे चामरग्राहिणीनामुपसरणम् ।
 ३० अनन्तर तूर्यरथ ।
 ३१ स्वस्वकर्मकरणाय स्त्रीणामुपसरणम् ।
 ३२ वारविलासिनीकृतौ नीराजनाविधि ।
 ३३ इतरनृपाणामञ्जलिबन्ध ।
 ३४ राज्ञे पुरो महाजनिकानामुपवेशनम् ।
 ३५ इतरराजदूतानां समाया दूरत उपवेशनम् ।
 ३६ समाया राजैकामचिषत्वम् ।
 ३७ मणिवेदिकादिषु प्रतिविम्बितत्वाजनस्य शतगुणत्वम् ।
 ३८ नीराजनविध्यनन्तर वारधनितानामुपवेशनम् ।
 ३९ स्वर्गश्रुतविभवादित्वात्समाया उत्कृष्टत्वम् ।
 ४० साधिविग्रहिकस्य राजविश्वपनप्रस्ताव ।

विशसिका ४१-१०६

- ४१ कुङ्कुणाधीशशृत्तातनिशमने प्रार्थनम् ।
 ४२-४७ राज्ञो योधानां कुङ्कुणगमनम् ।
 ४८ तेषां परबलमनु प्रसरणम् ।
 ४९ कुङ्कुणाधिपस्य स्वपुराद्दहिर्नि सरणम् ।
 ५० दुर्गाभि सुतानां तयोधानां कुमारपालयोधे सह युद्धम् ।
 ५१ अमरीभि कृत योधानां बरीतुमादरणम् ।
 ५२ असमाभ्ययुद्धविधानायोधा दिवस्य गणा इवेयुद्रेक्षा ।
 ५३ केषांचि मल्लिकार्जुनयोधानां ज्ञानाद्यरहाय युद्धप्रवृत्तत्वम् ।

- ५४ मल्लिकार्जुननृपस्य गूर्जरसुभटान् प्रहर्तुं प्रवृत्तिः ।
 ५५ अपक्वमासाशनेभ्यो मासदानम् ।
 ५६ राज्ञः सिंहध्वनिः ।
 ५७ राज इभमारुह्य युद्धप्रवृत्तत्वम् ।
 ५८-६० कुमारपालसैन्ये मल्लिकार्जुनकृतः स्वसेनाया अवकाशः ।
 ६१ कुमारपालसैन्यस्य मल्लिकार्जुनस्योपरि बाणवृष्टिः ।
 ६२ तथावृष्ट दृष्ट्वा हतोयमिति कुमारपालसैन्यस्य गर्जनम् ।
 ६३ कुमारपालभटानां राजितवर्मादित्वम् ।
 ६४ युद्धे राधिरप्रवाहः ।
 ६५ कुमारपालभृत्यैर्मल्लिकार्जुनस्य लज्जां प्रापितत्वम् ।
 ६६ मल्लिकार्जुनकृत केषाचिद्योधानां शरताडनम् ।
 ६७ सिंहनादेन केषाचिद्भटानां निरसनम् ।
 ६८ कुमारपालसैन्यकृत मल्लिकार्जुनहस्तिभेदनम् ।
 ६९ तत्सुभटादीनां नाशः ।
 ७० राज्ञो शिरसश्छेदनम् ।
 ७१, ७२ ततः कुमारपालस्य दक्षिणादिक्स्वामित्वम् ।
 ७३ पश्चिमदिक्स्वामिसिन्धुपतेः कुमारपालाज्ञावर्तित्वम् ।
 ७४ जवनदेशाधीशस्य कुमारपालाराधनोपायाध्यायकत्वम् ।
 ७५ उर्वेश्वरस्य तन्मित्रभूतत्वम् ।
 ७६ वाराणसीस्वामिनस्तद्द्वारमण्डकत्वम् ।
 ७७ मगधदेशाधिपस्य प्राभृतदातृत्वम् ।
 ७८ गौडदेशाधिपतेर्महेभकुलदातृत्वम् ।
 ७९ तत्सेनायाः कन्यकुब्जेगमयकर्तृत्वम् ।
 ८० तच्छिविरस्य दर्शनाद्दशार्णनृपतेर्भयेन मरणम् ।
 ८१ तत्सैन्यकृत दशार्णपतिनगरविलुण्टनम् ।
 ८२ तत्कनकहरणम् ।
 ८३ तच्चमूपच्छेदनम् ।
 ८४ तत्सप्तज्ञसपद्धरणम् ।
 ८५ कुमारपालसेनाकृत चेदीनगरीशमानखण्डनम् ।
 ८६ तत्कृत रेवागतनक्रादीनां मर्दनम् ।
 ८७ रेवातटे कुमारपालबलस्य निवेशः ।
 ८८-९३ मथुराधीशेन कनकादिसमर्पणेन कुमारपालसैन्यात्स्वपुरस्य रक्षणम् ।
 ९४ कुमारपालाश्रयहेतोर्जङ्गलपतिकृत गर्जसमर्पणम् ।

१५-१०६
१०७

जङ्गलपते राजान प्रति विजति ।
कुमारपालस्य स्थपनम् ।

सप्तम सर्ग

स्वापान्ते राज परमार्थचिंता १-८४

- १ चिन्ताप्रस्ताव ।
- २ जीवस्य कुकर्मभि ससारे भ्रमणम् ।
- ३ ममममोहाभावे सिद्धक्षेत्रेषु सचरणम् ।
- ४ मदनेनाभ्रमितस्य धन्यत्वम् ।
- ५ स्त्रीभिरभ्रान्तचित्तस्य प्रशमनायम् ।
- ६ त्यक्तयुवतिसङ्गस्य सौख्यादिप्राप्ति ।
- ७ विषयाभिलाषिण प्रशमाभाव ।
- ८ कामवशगतस्य मित्रादिभार्यागमनम् ।
- ९ महिलावशगतस्य गम्यागम्येति विवेकामाव ।
- १० स्त्रीरक्षस्यायक्षेत्रे ध्यर्थमागमनम् ।
- ११ स्त्रीविरक्तस्य ज्ञानादिप्राप्ति ।
- १२ ज्ञान्तचित्तस्य ससारे पुनरागमनाभाव ।
- १३ महत्तमना स्त्रीभि सह रमणामाव ।
- १४ विचक्षणस्य स्त्रीष्वनुरागामाव ।
- १५ स्त्रीणा मायादिपूर्णत्वम् ।
- १६ स्त्रीणामस्थिरप्रेमानुबन्धत्वम् ।
- १७ स्त्रीणा धीरधैर्यहन्तृत्वम् ।
- १८ स्त्रीसङ्गेन पुंस्यस्य शक्त्यादेर्नाश ।
- १९ रमण्यधरपानकतु पाण्डित्यादेर्धिकत्वम् ।
- २० स्त्रीणा चक्षीरम्यत्वादिन्द्रवारणफलसमत्वेनानुरागाविषयत्वम् ।
- २१ ताना कफपूर्णेप्यानने मूत्स्यानुरक्तत्वम् ।
- २२ युवतिसत्ताना शीलान्तिनाश ।
- २३ स्त्रीसङ्गे युक्तायुक्तत्रिचारागवात्ताना दर्शनानर्हत्वम् ।
- २४ स्त्रीविलासुन त्रिकालशैर्निषिद्धम् ।
- २५ स्त्रीपाथस्यस्य गुर्वाचनादरकरत्वम् ।
- २६ स्त्रिया असद्यष्टित शास्त्रापि तत्पर्यकर्तुं सोपहासो नमस्कार ।
- २७ स्त्रीस्पर्शस्य पुण्यहानिकरत्वम् ।

- २८ स्त्रीणां न्यग्जातीयेष्वपि प्रेमानुबन्धित्वम् ।
 २९ तासां परलोकादिनाशकत्वम् ।
 ३० तासां शुनीनामिव अकाङ्क्षणीयत्वम् ।
 ३१, ३२ स्थूलभद्रमुनेः प्रशंसा ।
 ३३-३५ वज्रर्षेः ”
 ३६ गजसुकुमारस्य ”
 ३७ गौतमस्वामिनः ”
 ३८ अभयकुमारमुनेः ”
 ३९ सुधर्मस्वामिनः ”
 ४० जम्बूमुनेः ”
 ४१ प्रभवप्रभोः ”
 ४२ जिनवचनस्य ”
 ४३ गुरुभ्यो लब्धसम्यक्त्वस्य संसारभयाभावः ।
 ४४ हृदयोल्लसितजिनागमानां प्रशंसा ।
 ४५ उल्लसितजिनसमयस्य ज्ञानोल्लासः ।
 ४६ विवेकिनो जिनमतावगाहनम् ।
 ४७ अवगाहितजिनवचनस्य मोक्षप्राप्तिः ।
 ४८ भगवद्वचनं गृह्यतः कर्मगणस्य नाशः ।
 ४९ गृहीतप्रवचनानां मुक्तिः ।
 ५० गृहीतव्रतानां गुणप्रशंसा ।
 ५१ महामुनीनां तपस्याचरणम् ।
 ५२-५९ अर्हतां वर्णनं नमस्कारश्च ।
 ६० सिद्धान्प्रति शरणार्थं गमनम् ।
 ६१ सर्वसिद्धानां नमस्कारः ।
 ६२ सन्मार्गस्य बोधकानामाचार्याणां ध्यानम् ।
 ६३ आचार्यान्प्रति ज्ञानप्राप्तये प्रार्थना ।
 ६४, ६५ उपाध्यायप्रशंसा ।
 ६६, ७७ साधुप्रशंसा ।
 ६८ पञ्चपरमेष्ठिध्याने निदेशः ।
 ६९-८३ श्रुतदेवीप्रशंसा ।
 ८४ श्रुतदेवीमुद्दिश्य राज्ञो बोधार्पणविषये प्रार्थना ।
 ८५ श्रुतदेवी विधेयमुपदिशति प्रार्थना ।
 ८६-९१ कुमारपालं प्रति श्रुतदेव्याः प्रत्यक्षदर्शनम् ।

- ०२ श्रुतदेवीवाक्यप्रस्ताव ।
श्रुतदेवीवाक्यम् ९३-१०
- ९३ राज इन्द्रमित्रतनप्रतिपादनम् ।
- ९४ राजान प्रति जिनपतिकृतकरक्षणाशसा ।
- ९५ राजान प्रति कृतकृत्योसीति प्रतिपादनम् ।
- ९६ जगदुत्तसरूपाया कीर्ता आगसा ।
- ९७ एकछत्रराज्यकरणे ”
- ०८ इन्द्रसमत्वप्राप्ती ”
- ९९ आम्बर्गर्सातल कीर्तिप्रसरण,,
- १०० वरयान्वननुजा ।
- १०१ राजा श्रुतदेवीं प्रति विज्रपयितुमारम्भ ।
- १०२ उपदेशकरणे प्रार्थना ।

अष्टम सर्ग

- १ सरस्वतीकृतोपदेशस्य प्रस्ताव ।
उपदेशप्रकार २-८२
- २-४ मोक्षस्य साधनानि ।
- ५ शत्रुमित्रयाविषये अहमिति बुद्धिकरणम् ।
- ६ मदनाद्या जातरा पट् शत्रयो विजेतव्या इति चिन्तनम् ।
- ७ भाग्यपत् गतस्य यागिन पुन ससारागमनाभाव ।
- ८ कुचामनाना मधकमणा च नाशस्य साधने द्वे ।
- ९ अहता परममन्त्रपठने सर्वजनस्यार्थ निवृत्ति ।
- १० विषयपरित्याग विना अरण्यगमनादेगपि निष्फलत्वम् ।
- ११ चत्वारिभङ्गलमियाग्निमन्त्रपठने मुक्तिश्रीप्राप्ति ।
- १२ सब्रजराजचरणानुधानेन यागिन गटागठवधुत्वादिप्राप्ति ।
- १३ म्थिरसमाधेयौगिनो धयत्वम ।
- १४ सर्वविषयपारत्याग निदेश ।
- १५ आत्मन सुपुण्याया स्थितौ मुक्तिप्राप्ति ।
- १६ ज्ञानादिर त्णार्थ रागद्वेषादीना ताद ।
- १७ पद्मामनादिभिरेव भाग ।
- १८ इडापिङ्गलयामध्य मनस सचारणम् ।
- १९ विरागवासनाया दुष्परत्वम् ।
- २० समयाचारमन शुद्धयार्मुक्तिसाधनत्वम् ।

- ५८ रागाद्यकञ्जितचित्तस्य ब्रह्मपरस्य तस्मिन्नेव भवे निर्वाणप्राप्ति ।
 ५९ सतोषामृतेन विना सुखप्राप्तेरभाव ।
 ६० ज्ञानदर्शनचारित्र्यरूपरत्नत्रय विना मुक्तेरभावो भाण्डेन विना
 क्रेतव्यवस्तुन इव ।
 ६१ जिनागमालोकन विना भवहानोपायमोक्षसंप्राप्त्युपाययोरभाव ।
 ६२ चञ्चला सपत् ध्रुव मरणमिति सर्वस्मिन् वदत्यपि न कस्यापि महा
 मुनिसमागमसाध्यसयमाभाव ।
 ६३ मुक्तिमुखस्य साधनानि ।
 ६४ यत्र कुत्रापि स्थितौ जीवदयाया मुक्तिं प्रति कारणत्वम् ।
 ६५ तपसा सह सयमाद्यभावे साधुमध्ये गणनाया अभाव ।
 ६६ धर्महीनादावपि दयां कृतवतोत्रैव सिद्धि ।
 ६७ मनस सुस्थिरत्वकरणे सत्कारद्वित विदण्ण प्रत्युपदेश ।
 ६८ रात्रिभोजनात्पापे पतन तत ससारे परिभ्रमणम् ।
 ६९ तप परिपालनौत्सुक्यात्ससारे गमनागमनक्रियाया अभाव ।
 ७० जीवदयोपशमयोरेव कर्तव्यत्व नान्यस्य कर्मण ।
 ७१ परिग्रहालीकभाषणे परित्यज उपशमस्य स्वीकृतव्यत्वम् ।
 ७२ शरीरजीवितयोरस्थिरत्व ज्ञात्वाऽऽशुभभावस्त्याज्य ।
 ७३ श्रुतार्थस्य श्रवणे कर्णयो श्रुतार्थस्य स्थिरीकरणे हृदयस्य च कृतार्थ
 त्वम् ।
 ७४ यस्य कर्णे जिनागमवचनमात्रमपि प्रविष्ट तस्य त्वदीय मदीयमिति
 ममत्वायाव ।
 ७५ यावज्जीव दमकरणे सिद्धलोकगमनम् ।
 ७६ भद्रत्वादाना सिद्धिं प्रति प्रशमादीनामुत्तरोत्तरमुच्यमानानां कारण
 त्वम् ।
 ७७ क्रोधमानमायाजाललोभानामन्त कृत्वा निवर्तने निदेश ।
 ७८ सत्कारत्यागशिवसौख्यसवेदनयोरतिनिश्चल मन कारणम् ।
 ७९ चित्तार्त्तनामनाकुलत्वादिकरणे निश्चल ध्यान कारणम् ।
 ८० यमुनादिनदीजल ज्ञानेपि शिवशर्मप्राप्त्यभाव ।
 ८१ मनसि जिनमवतीर्णे कुर्वित्यादेश ।
 ८२ दयावतामेव निवृत्तिर्न वपधारिणाम् ।
 ८३ इति भाषाविनिमयन परमतत्त्व कथयित्वा नृपोरसि निजकण्ठ
 मालां स्थापायत्वा मङ्गल चोक्त्वा देवीगमनम् ।

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION	v
विषयानुक्रम	xxix
कुमारपालचरितम्	१-७
प्रथम सर्ग	१
द्वितीय सर्ग	४०
तृतीय सर्ग	७७
चतुर्थ सर्ग	११३
पञ्चम सर्ग	१४२
षष्ठ सर्ग	१८०
सप्तम सर्ग	२२१
अष्टम सर्ग	२६१
अक्षरानुक्रमविधिगण गल्पमूर्त्ती	३०१
परिशिष्टम्	
सिद्धहेमशब्दानुशासनन्यायमाध्याय	४२५
NOTES ON THE APPENDIX	630

॥कुमारपालचरितम्॥

शुद्धिपत्रम्

शृष्ट	पक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१	९	<u>नयणाई</u>	<u>नयणाइ</u>
२६	६	<u>तेत्तिअम त</u>	<u>तेत्तिअमेत्त</u>
३३	४	<u>नूउर मणि</u>	<u>नूउर माण</u>
३९	२१	प्रष्टे "वाटु	"पृष्ट घातु
७१	३	नभम्मि	<u>नभम्मि</u>
७३	६	<u>कयकीला</u>	<u>कयकीलो</u>
६६	१२	<u>सुण्ह</u>	<u>सुण्हा</u>
८५	२१	अनूच	अनूच्य
६	१९	कलाभणि व	कला भणित्वा
१२७	१४	द्राघीयस्त्न	द्राघीयस्त्व
४७६	१९	भिदिपाले	भिन्दिपाले
१९९	५	विष्टर	विष्टर
५४५	१०	घात्तादर्शी	घात्तात्ती
५६८	१	पट्ट	कुट्ट
५७१	९	गुज्जाड	गुज्जोड
५७७	८	चिम्हिदिद	चिन्निदिद

श्री ॥

ओं नम श्रीनिनेश्वरपापघ्नेभ्य ॥

पुण्याङ्कुरा शिवसुरफल श्रोतृजन्तून् नु नेतु
तैरप्रेऽस्ता किमुत लिखितु मङ्गलान्यष्ट लाना ।
यस्योहन्ते सप्तसि दशनाभीशवो देशनाया
स श्रीचन्द्रप्रभजिनपति प्रातिभ नस्तनोतु ॥ १ ॥

अधोविहितदुर्गतिं प्रकटदिव्यगोत्रोद्गतिं
वृत सुमनसा भरै प्रियतरामृतोद्यत्फलम् ।
सुराजितशुभश्रिय भुवनसत्तमामोत्क
जिनेश्वरमभिष्टुवे गुरुमभीष्टकल्पद्रुमम् ॥ २ ॥

यत्पार्श्वे याचितु किं किमपि शशिरवी कुण्डलद्वन्द्वम्भाद्
भेत्तु दारिद्र्यवृत्ते सृतिमति युगपद् दीप्रचक्रे नु भात ।
सद्वीणापुस्तमुत्ताश्रवलयकमलातुल्यहस्ताञ्जलक्ष्मी
र्वाग्देवी सा सुधामा मम मनसि सदा स्तात् प्रकृत्य प्रसादम् ॥ ३ ॥

य प्राकृतव्याकरण नु शनै साहित्यसर्वस्वमिष्यार्थमङ्गथा ।
स व्याश्रय काव्यमनल्पबुद्धिह्येय कथ मादृश एव गम्य ॥ ४ ॥

अभीष्टकल्पद्रुगुरुप्रसादप्रादुर्भवत्प्रातिभवैभवोद्गम् ।
स्वान्याषघ्नोघाय तथापि किञ्चिद् यत्न विधास्ये विचरीतुमेनम् ॥ ५ ॥

इह हि सदिह्नागनागपतिर्कूर्मकुलाचलाचलाभाराद्गाकारव्यावृत्त
दोर्दण्डकलिताकणाकृष्टकाण्डलितप्रचण्डबोदण्डटङ्काराडम्बरप्रासितदुर्धर

वैरिवारबलस्य अगणितगुणगणतारतारकद्युतिद्योतितदिङ्मण्डलस्य
 प्रसरत्कीर्तिचन्द्रिकाधवलितनभस्तलस्य दीनानाथजन्तुजातविघातरक्षण-
 क्षमवलस्य परोपकारकरणवर्णशीलस्य (°व्रत° ?) नानाप्रकारभक्ति-
 प्राग्भारवन्दारुचतुःसमुद्रवसुंधराधिपकोटाकोटिकिरीटकोटिकान्तिपिञ्जरि-
 तचरणयुगलस्य चौलुक्यवंशमुक्ताफलस्य परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालस्य
 संस्कृतव्याश्रयप्रतिपादितावशेषं प्राकृतलक्ष्यै रुचिरं चरितं वक्तुकामः
 साहित्यव्याकरणाद्यनेकशास्त्रनिर्माणार्प्रैतनप्रजापतिः श्रीहेमचन्द्रयतिपतिः
 प्राकृतव्याश्रयं महाकाव्यं चकार ॥ अथ व्याश्रय इति कः शब्दार्थः ।
 उच्यते । द्वयोः महाकाव्यलक्षणशब्दलक्षणयोराश्रयो व्याश्रयः । एवं
 तर्हि सर्वमहाकाव्यानां व्याश्रयत्वप्रसङ्गः । न हि तत्र कापि महा-
 काव्यलक्षणशब्दलक्षणे न स्तः । इति चेत् न । अत्र हि “ यथापद्यं
 प्रायः ” इत्यादि महाकाव्यलक्षणमस्ति । तथा व्याकरणाष्टमाध्यायोक्त-
 “ अथ प्राकृतम् ”-इत्यादिसर्वसूत्रानुक्रमन्यस्तमूलोदाहरणव्यावृत्त्यु-
 दाहरणप्रस्तावायातमतान्तरोदाहरणप्रतिपादनेन सकल प्राकृतलक्षणमपि ।
 न चैवमन्यत्रेति नातिप्रसङ्गः ॥

॥ अहं ॥

अह पाइंआहिं भासाहिं ससय उहुलमारिस त त ।

अवहरमाण सिरि वद्धमाण सामि नमसामो ॥ १ ॥

अत्र च साधुसमाचारपरिपालनार्थं निर्विघ्नं शास्त्रपरिसमाप्त्यर्थमा-
सन्नोपकारित्वादिभिमतदैवतस्य निखिलमङ्गलालयस्य श्रीवीरस्वामिनो
ग्रन्थकार अभिधेयसबन्धप्रयोजनसूचक नमस्कारमादौ आविश्चकार ॥

१ आदौ अथशब्दो मङ्गलार्थं अनंतरार्थश्च । यदमर ।
“ मङ्गलानन्तरारम्भप्रश्नकार्त्तयेष्वथो अथ ” इति । अथ संस्कृत
व्याख्यानन्तर प्राकृतव्याख्यमहाकाव्य चिकीर्षवो वय आवर्ध
मानस्वामिन नमस्याम । भगवति गर्भस्थिते ज्ञातकुल हास्तिका
श्रीयरथकट्यापादातघनकनकमाणिक्यादिभिवर्धत इति वर्धमान ।
श्रिया अष्टमहाप्रातिहार्यशोभया युक्तो वर्धमान । स चासौ
स्वामी च त श्रीवर्धमानस्वामिनम् । अत्र च श्रीशब्देन पूजातिशय
प्रतिपादित ॥ त्रिभुवनधिभु प्रति एकवचनम् आत्मान प्रति तु बहु
वचन विरुद्धमिति न दाच्यम् । यत अय निरुपमत्वाद् एक । वय
च प्राकृतप्राया प्रभूता इति सूचनार्थम् एकत्वबहुत्वे स्त ॥ किं
भूतम् । प्राकृतीभिर्भाषामि कृत्वा सशय सदह आर्ष प्रचुर-
च्छात्रपरिवृत्तेन्द्रभूत्यादिदृष्टिपिसर्वा धन त त अतिशयप्रसिद्ध बहुल
जीवकर्मादिविपयत्वेन प्रभूतम् । यदुक्तम् ।

१ O पायआहिं २ D अथ ३ BC अभिधयप्रयोजन° ४ BC शाति°
५ BC °महाप्राती

जीवे^१ कम्मे तज्जीव-भूअ-त्तारिसय-बन्धमोक्खे य ।
देवा नेरइया वा पुत्ते परलोयै-निव्वाणे ॥

अपहरमाणं विनाशयन्तम् । इत्यनेन वचनातिशय उक्तः । स च न ज्ञानातिशयं विनेति तेन ज्ञानातिशयाक्षेपः । सोपि न अपायापगमातिशयं विनेति तेनापि च अपायापगमातिशयाक्षेपः । अपायभूता रागादयः तेपामपगमः । स एव अतिशयः । अथवा । वर्ध च्छेदनपूरणयोः । चौरादिकत्वाणिचि^३ कृते वर्धते छिद्यतेसा-
विति स्वरान्तत्वात् कर्मण्यल् । ततो वर्धः छिन्नः मानः अहंकारो येनेति व्युत्पत्त्या वर्धमान इति नाम्नैव सूचितः । इत्थं चतुस्त्रिंश-
दतिशयज्ञापकमतिशयचतुष्कमुक्तम् । पाइआहिं भासाहिं इत्यत्र बहुवचनमशेषान्यभापासंग्रहार्थम् । अत्र च संस्कृतव्याश्रयप्रति-
पादितव्याकरणसप्ताध्यायीसकललक्ष्यतद्व्यावर्ण्यमानश्रीमूलराजनृपादि -
चरितरूपाभिधेयानुक्रमायातप्राकृताष्टमाध्यायोदाहरणश्रीकुमारपालभूपाल-
चरित्रस्वरूपमभिधेयमथशब्देन सूच्यते । अनेन च अभिधेयेन सह अस्य महाकाव्यस्य प्रतिपाद्यप्रतिपादकलक्षण. संबन्धः । प्रयोजनं च अनन्तरं सकलप्राकृतलक्षणश्रीकुमारपालचरितपरिज्ञानम् । परं परं च निःश्रेयसम् । यदुक्तम् ।

व्याकरणात् पदासिद्धिः पदसिद्धेरर्थनिर्णयो भवति ।

अर्थात् तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानात् परं श्रेयः ॥ १ ॥

सुकृतं जनयत्यादावसुरसुरस्वामितां ततः क्रमशः ।

निर्वृतिवनितावाप्तिं धार्मिकगुणकीर्तनं विदुषाम् ॥ २ ॥

“अहे पाइआहिं” “बहुल” “आरिस” इति पदभणितिव्याजेन साक्षात्
“अथ प्राकृतम्” [१], “बहुलम्” [२], “आर्षम्” [३], इति सूत्रत्रय
प्रतिपादितम् । तच्च अग्रे यथालक्ष्यम् अत्र ग्रन्थे व्यक्तीभविष्यति ॥

१ BC जीवो २ D °लोग° ३ BC °णिति. ४ C omits प्रतिपाद्य°. ५ D omits अह व्यक्तीभविष्यति

अत्थि अणहिल्ल-नगर अन्ता-वेइसमाइ-निव-निचिअ ।

सचावीसइ-मुत्तिअ-भूसिअ-जुवइ-जण-पइ-हरय ॥ २ ॥

तिअस-वई-हर-वहु-मुह-आदरिसीहूय फलिह-सिल सिहरो ।

जस्सि पुहइ-वहु-मुह-अवयसो सहइ पायारो ॥ ३ ॥

२ अधुना श्रीकुमारपालस्य चरित विवर्णयिषु सकलेन्दिरा-
मन्दिर तद्वाजधानीनगर वर्णयति । अन्तर्वेदि गङ्गायमुनयोर्मध्य-
देशः तस्य ईश स आदिर्येपा ते च ते नृपाश्च तैर्निचित व्याप्तम् ।
प्रतापपराभूतमार्तण्डमण्डलस्य श्रीकुमारपालभूपालस्य प्रसादनाय
सकलदिङ्मण्डलमिलिताखिलनरपालचक्रवालेन सर्वकालमस्य कलित-
त्वात् । सप्तविंशतिमौक्तिकाभिनक्षत्रमालानामहारविशेषै भूपितो
युवतिजनो येषु एवभूतानि पतिगृहाणि ईश्वरसदनानि यत्र तत्
अणहिलनगरम् अस्तीति सवन्ध ॥ तत् पुन कथम् 'अणहिल
नगरम्' इत्यभिधीयते । अभिधीयते । पूर्वं किल वनराजराजेन
नूतननगरविधानविहितचित्तेन प्रधानभूमिरण्डगवेपणार्थं विचरता
एकदा अरण्यमध्ये गवादींश्चारयन् अणहिलो नाम गोपालो
दृष्ट । तदग्रे च चित्ताभिप्रायो निवेदित । तेनापि तत्कार्य-
करणार्थं शकुनगवेपणं कुर्वता एकत्र प्रदेशे शृगालो यलिष्ठकुङ्कुर
निर्धारयन्नवलोकित । तत्रैव च अणहिलेन वनराजराजो नगर-
निवेशं स्थनाम्ना कारित इति अणहिलनगरम् ॥

वेइसमाइ इत्यत्र वक्रादित्वाद् [१ २६] अनुस्वार । बाहुलकत्वात् [१ २४]
कचिद् अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य म ॥

३ अधुना पट्टिंशतिगाथामानेन आदिमहाकुलकेन एतदेव
नगरं यच्छब्देन निर्दिशन् वर्णयति । तृतीया वशां येपाम् ।
मयूरव्यसकादित्वान्निपातः । तेषां पति इन्द्र तस्य गृहं स्वर्गं तत्र या

जीवे^१ कस्मे तज्जीव-भूअ-त्तारिसय-बन्धमं
देवा नेरइया वा पुत्ते परलोर्ये-निव्वाणे ॥

अपहरमाणं विनाशयन्तम् । इत्यनेन वचना-
च न ज्ञानातिशयं विनेति तेन ज्ञानातिशय-
अपायापगमातिशयं विनेति तेनापि च अपा-
अपायभूता रागादयः तेषामपगमः । स
अथवा । वर्षं च्छेदनपूरणयोः । चौरादिकत्वाण्णिचि-
विति स्वरान्तत्वात् कर्मण्यल् । ततो वर्षः ।
येनेति व्युत्पत्त्या वर्षमान इति नाम्नैव सूचित-
दातिशयज्ञापकमतिशयचतुष्कमुक्तम् । पाइअ
बहुवचनमशेषान्यभाषासंग्रहार्थम् । अत्र च
पादितव्याकरणसप्ताध्यायीसकललक्ष्यतद्भावर्ण्यमा-
चरितरूपाभिधेयानुक्रमायातप्राकृताष्टमाध्यायोदाहर-
चरित्रस्वरूपमभिधेयमथशब्देन सूच्यते । अनेन
अस्य महाकाव्यस्य प्रतिपाद्यपतिपादकलक्षणः
च अनन्तर सकलप्राकृतलक्षणक्षीकुमारपालचरित-
च नि श्रेयसम् । यदुक्तम् ।

व्याकरणात् पदासिद्धिः पदासिद्धेरर्थनिर्णयो
अर्थात् तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानात् परं श्रेयः ॥

सुरुतं जनयत्यादावसुरसुरस्वामिता ततः क्र-
निर्वृतिवनितावाप्ति धार्मिकगुणकीर्तनं विदुषा

“अरे पारआहिँ ” “बहुल्” “आरित्त” इति पठ-
“अय प्राकृतम् [१], “बहुल्म्” [२], “आर्षम्
प्रतिपादितम् । तत्र अग्रे यथालक्ष्यम् अत्र ग्रन्थे व्यक्तीभा-

१ BC जीवो २ D °लोग° ३ BC °णिति. ४
५ D omits अर व्यक्तीभविष्यति

अत्थि अणहिल्ल-नगर अन्ता-वेईसमाइ-निव-निचिअ ।

सत्तावीसइ-मुत्तिअ-भूसिअ-जुवइ-जण-पइ-हरय ॥ २ ॥

त्तिअस-वई-हर-वहु-मुह-आदरिसीहूय फलिह-सिल-सिहरो ।

जस्सि पुहइ-वहु-मुह-अवयसो सहइ पायारो ॥ ३ ॥

० अधुना श्रीकुमारपालस्य चरित विवर्णयिषु सकलेन्दिरा मन्दिर तद्राजधानीनगर वर्णयति । अन्तर्वेदि गङ्गायमुनयोर्मध्य-देशः तस्य ईश स आदिर्येषा ते च ते नृपाश्च तैर्निश्चित व्याप्तम् । प्रतापपराभूतमार्तण्डमण्डलस्य श्रीकुमारपालभूपालस्य प्रसादनाय सकलदिङ्मण्डलमिलिताखिलनरपालचक्रवालेन सर्वकालमस्य कलित-त्वात् । सप्तविंशतिमौक्तिकाभिर्नक्षत्रमालानामहारविशेषै भूपितो युवतिजनो येषु एवभूतानि पतिगृहाणि ईश्वरसदनानि यत्र तत् अणहिलनगरम् अस्तीति सबन्ध ॥ तत् पुन कथम् 'अणहिल-नगरम्' इत्यभिधीयते । अभिधीयते । पूर्वं किल वनराजराजेन नूतननगरविधानविहितचित्तेन प्रधानभूमिरण्डगवेपणार्थं विचरता एकदा अरण्यमध्ये गवादींश्चारयन् अणहिलो नाम गोपालो दृष्ट । तदग्रे च चित्ताभिप्रायो निवेदित । तेनापि तत्कार्य-करणार्थं शकुनगवेपण कुर्वता एकत्र प्रदेशे शृगालो घलिष्ठकुक्कुर निर्धारयन्नवलोकितः । तत्रैव च अणहिलेन वनराजराजो नगर-निवेश स्वनाम्ना कारित इति अणहिलनगरम् ॥

वेईसमाइ इत्यत्र वक्रादित्वाद् [१ २६] अनुस्वार । बाहुलकात् [१ २४] कचिद् अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य म ॥

३ अधुना पञ्चविंशतिगाथामानेन आदिमहाकुलकेन एतदेव नगर यच्छब्देन निर्दिशन् वर्णयति । तृतीया दशा येषाम् । मयूरभ्यसकादित्वात्त्रिपात । तेषा पति इन्द्र तस्य गृह स्वर्ग तत्र था

निव-सह-मुहावयंसा विइया गुरुणो अवीय-गुण-निवहा ।

निवसन्ति अणेग-बुहा जस्सिं पुहवीस-सलहिजे ॥ ४ ॥

न हु अत्थि न वि अ हूअं इह लोए अइसएण जस्स समं ।

सुंउरिस-ठाणमसुरिस-रहिअं सालाहण-पुरं पि ॥ ५ ॥

वध्वस्तासां यानि मुखानि तेषाम् उन्नतत्वाद् उज्ज्वलत्वञ्च अनादर्शा
आदर्शा. संपन्नानि आदर्शीभूतानि स्फटिकशिलाशिखराणि यस्य ।
पृथिव्येव वधूः सुखहेतुत्वात् तस्या मुखं सर्वनगरप्रधानत्वात् इदमेव
नगर वक्त्रम् तस्य अवतंस शोभाकारित्वात् शेखर इत्थंभूतः प्राकारः
कोट्टो यत्र राजते ॥

अन्तावेईस । सत्तावीसइ-मुत्तिअ-भूसिअ । “दीर्घह्रस्वौ मिथो वृत्तौ” [४]
इति स्वराणा समासे दीर्घह्रस्वौ । कचिन्न । जुवइ-जण । कचिद् वा । पइ-हरयं
वई-हर । दीर्घस्य ह्रस्वः । सिल-सिहरो । कचिद् वा । बहु-मुह वहु-मुह ॥

४ नृपस्य सभाया रम्यत्वात् मुखस्य अन्यथानुपपत्तेश्च कान्तात्वम् ।
सा तस्या मुखम् तत्र अवतंसा. शोभाकृत्त्वेन आपीडा इव । किल
गगनाङ्गणगत एक एव गुरु. प्रसिद्ध. । परम् एते विशदप्रज्ञर्द्धित
उत्प्रेक्ष्यन्ते द्वितीया गुरव. । अविद्यमानो द्वितीयः उपमानतया यस्य सः
अद्वितीयो निरुपम । एवभूतो गुणनिवहो येषाम् । न एकः अनेकः
अनेकश्च ते बुधाश्च ते तथा । पृथिवीशैरन्यनगरापेक्षया श्लाघ्ये प्रशस्ये
यस्मिन् निवसन्ति ॥

मुह अवयसो मुहावयसा । “पदयो सधिर्वा” [५] इति सस्कृतोक्त. सर्व-
सधिर्वा । पदयोरिति किम् । सहइ । बहुलाधिकागत् कचिद् एकपदेपि । विइया
अवीय ॥

५ सकलनगरतिलककल्पं किल सातवाहनस्य राज्ञो नगरं

१ B सुयरिस°, C सउरिस° २ C उज्जलत्वाच्चानादर्शा, B उज्जलत्वाद्वा-
नादर्शा. ३ B आदर्शास°, C अ - ४ C om सर्व

जस्मि नमन्त-सीसो तियसीसो वि ह्रु तत्र तवन्ताण ।

तेलुक-सज्जणाण थुण्ड स-भिक्षूण मद्दाए ॥ ६ ॥

जत्थोन्नय-थण नीमह-बहु-दसण-निस्सह नरा जन्ति ।

दुमहाउ दुस्सहेण मयणेण हयन्तरप्पाणो ॥ ७ ॥

प्रतिष्ठान नाम । यत् सत्पुरुषाणा सदाचारनराणा स्थान पदम् । असुपुरुषै नीचैश्च रहित विवर्जितम् । पर तदपि न सल्लु अस्ति नापि च आसीन् इह लोके अस्मिन् जगति अतिशयेन माहात्म्येन कृत्वा यस्य सम तुल्यम् । एतदनुमानेन अत्रेपि अनेन सम तन्न भावति विजायते ॥

निवसन्ति अणेग । ह्रु अतिथ । “ न युवणस्यास्ते ” [६] इति न सधि । अस्व इति किम् । पुहवीस । युवणस्येति किम् । गुणो अवीय ॥

लोए अदसएण । “ एदोतो स्वरे ” [७] इति न सधिश्च । एदोतीरिति किम् । पुहवीस ॥

विअ । ह्रुअ । लोए । अहसएण । रहिअ । “ एगस्सोदृत्ते ” [८] इति न सधि । बाहुलकात् क्वचिद् वा । सुउरिस अत्तरिस । क्वचित् सधिरेव । । सालाहण ॥ निवसन्ति अणेग । “ त्याद ” [९] इति न सधि ॥

६ यस्मिन् बाह्याभ्यन्तरभेदेन द्वादशप्रकार तप तप्यमानाना चरता त्रयो लोकास्त्रैलोक्यम् । भयनादित्वाद् यण् । ऊर्ध्वायो मत्यलोकलक्षणम् । तात्स्थ्यात् प्राणिचयोपि । तस्य परिपालनादिभि कृत्वा सज्जना बान्धवास्तेषा सद्भिक्षूणा प्रधानमुनीना श्रद्धया अन्तरङ्गबहुमानेन आस्ता सुरासुरस्वचरनरनिकर त्रिदशेशोपि । ह्रु इति निश्चितम् । नमच्छीप स्तौति ॥

तियसीसो । “ लुरु ” [१०] इति लुरु ॥

तव । “ अन्त्यन्यज्जनस्य ” [११] इति छह् । वाक्यविभक्त्यपेक्षाया हि अन्त्यत्वम् अनन्त्यत्व च । तेन उभयम् । सज्जणाण साम्भक्षूण ॥

७ दु सहात् असह्यशीतातपादेरपि दु सहेन असह्येन मदेनेन

तेअ-दुरालोएहिं अन्तो-उवरिं घराण रयणेहिं ।

छुढ व्व निरवसेसा सरिआहिव-संपया जत्थ ॥ ८ ॥

विज्जु-चलं महुर-गिरो दिन्तो लच्छि जणो छुहत्ताण ।

भिसओ खु जहा सरओ दिसाण पाउस-किलन्ताण ॥ ९ ॥

हन्तान्तरात्मानस्तिरकृतान्त.सत्त्वा उन्नतस्तनैर्निःसहा गमनागमनादि-
कार्ये मन्दा या बध्वस्तासां दर्शनेन संजातरणरणकत्वाद् नि सहम्
अधीर यथा भवति एवं नरा भोगिनो यत्र यन्ति यान्ति वेति ॥

सद्दाए । उन्नय । “ न श्रुदोः ” [१२] इति न लुक् ॥

नीसह निस्सह । दुसहाउ दुस्सहेण । “निर्दुरोर्वा” [१३] इति न लुक् ॥

८ गृहाणाम् अन्त. मध्यप्रदेशे उपरि उपरितनभागे च तेजोदुरा-
लोकै. प्रेङ्खत्प्रभामण्डलखण्डितनेत्रप्रसरै रत्नै. मुक्ताफलप्रवालाद्यैः
कृत्वा सरिदाधिपसपदो रत्नाकरविभूतय निरवशेषा. समस्ताः क्षिप्त्वा
विन्यस्ता यत्र मन्यन्ते ॥

अन्तरप्पाणो । दुरालोएहिं । निरवसेसा । “स्वरेन्तरश्च” [१४] इति लुक्
न । क्वचिद् भवत्यपि । अन्तो-उवरिं ॥

९ मधुरगी प्रियवाक्य सन् जन क्षुधार्तेभ्यो बुभुक्षाक्षाम-
कुक्षिभ्य विद्युच्चला क्षणदृश्यविनश्चरीम् अतो ददत् कारुण्यात्
प्रयच्छन् लक्ष्मीम् स्वास्थ्यजनकत्वेन खु इति संभाव्यते भिपग् वैद्य. ।
यत्रेति प्रक्रमाञ्ज्ञेयम् । अत्रार्थे पूर्णोपमामाह । यथा शरत्कालः
प्रावृट्कलान्ताना वर्षाकालकलुपितानां दिशां लक्ष्मीं प्रसादरूपां शोभां
ददाति ॥

सरिआ । “स्त्रियाम् आद् अविद्युतः” [१५] इति आत्वम् । बाहुलकाद्
ईषत्स्पृष्टतरयश्रुतिरपि । सपया । अविद्युत इति किम् । विज्जु-चल ॥

महुर-गिरो । “रो रा ” [१६] इति रौ ॥

छुहत्ताण । “ क्षुधो हा ” [१७] इति हा । आर्षे तु सुहेत्यपि ।

जत्थच्छरस-मण-हरो गृह्णहि रमिरो वि अच्छर-समाहिं ।

दीहाऊ वि अदीहाउस-माणी सह विवेह-जणो ॥ १० ॥

कुसुम घणू घणुह धरो कउहा गुह-मण्डणम्मि चन्दमि ।

रज्ज तमेग छत्त असकमुवमुजए जत्थ ॥ ११ ॥

भिसभो । सरआ । 'शरदादेरत्' [१८] इति अन्त्यव्यञ्जनस्य अत् ॥

दिशाण । पाउस । "दिक्प्रावृषो स" [१९] ॥

१० यत्र आसरोमनोहर त्रिदशाङ्गनामानसावर्जक अप्सर समा भि देवीकल्पामिर्बधूभि कान्तामि सह रन्तापि रमणशीलोपि दीर्घायुरपि परिपूर्णजायितव्योपि "मूलविस" इत्यादिसुगुरूपदेश वशप्रादुर्भूतानित्यत्ववासनार्वासितान्त करणत्वेन अदीर्घायुषम् आत्मान मयत्ते सदा विवेकिजन युक्तायुक्तयिमशकल्लोक ॥

अच्छरस । अच्छर । दीहाउ । अदीहाउस । "आयुर सरसोर्वा" [२०] इति स ॥

११ ककुम्भुरमण्डने चञ्चत्किरणनिकुम्भप्रकृतदिकान्तावदन विलेपने चन्द्रे कुसुमघनु पुष्पधन्वा राज्यम् आधिपत्य तत् सर्व लोकप्रसिद्ध सर्वोत्कृष्ट वा एकच्छत्रम् अद्वितीयातपत्रम् अशङ्क निभय यत्र उपमुनाक्ते पालयति । तदा तदाश्लोह्वनासमर्थत्वा ज्जगत इति ॥

कउहा । "ककुमो ह" [२१] इति ह ॥

घणू । घणुह । "घणुषो वा" [२२] इति वा ह ॥

रज्ज । "मोनुस्वार" [२३] इति मस्य अनुस्वार । कचिठ अनन्त्यस्यापि । च दीमि ॥

छत्त असकमुव । 'वा स्वरे मश्च' [२४] इति वा अनुस्वार । पक्षे लुगपवादो मस्य म । चाहुलकाद् अयस्याप व्यञ्जनस्य म । तमेग ॥

रोमंच-कंटइल्लो संज्ञाए वंक-जंपण-छइल्लो ।

जत्थ मणंसिल-तिलओ विलसइ अहिसारिआ-लोओ ॥ १२ ॥

जत्थ भवणाण अवरिं देवं-नागेहं विम्हया दिट्ठो ।

रमइ मणोसिल-गोरो मणसिल-लित्तो मयच्छि-जणो ॥ १३ ॥

पव्वेसु अपव्वेसुं जत्थ मुणीणं क्रमेण अक्रमेणं ।

काऊणं पडिवत्तिं हरिसं काऊण देइ जणो ॥ १४ ॥

१२ अभिसरति अभिसारयति वा कामार्ता कान्तम् इत्यभि-
सारिका । तल्लक्षणो लोक अभिसारिकालोक मन शिलातिलक'
वक्रजल्पने छेक भाषितेतरवाच्यवचनरचनायां निपुण अत एव
रोमाञ्चेन कण्टकवान् संध्यायां यत्र विलसति क्रीडति । तथाविध-
जल्पनविलसनयो अन्यथानुपपत्तित कामिभिरिति अनुक्तमपि ज्ञेयम् ॥

असक । उवमुजए । रोमंच । कइटल्लो । संज्ञाए । “डजणनो व्यञ्जने ”

[२६] इत्यनुस्वार ॥

१३. देवनागौ अमरनागकुमारै कथमत्र मनुष्य अप्सरोभ्यो
नागाङ्गनाभ्यश्चाभ्यधिकागण्यलावण्यशालिन्यो दृश्यन्त इति विस्मयात्
आश्चर्याद् दृष्ट गगनाङ्गणे कस्यचित् कार्यस्य ससिद्धये विचरद्भि
अवलोकित मन शिलावद्गौर । सुवर्णवर्णत्वात् । मन शिलालिप्त
अङ्गशोभातिरेकहेतुतिलकादिकरणेन । मृगाक्षिणी इव अक्षिणी
यासां ताश्च सँ जनश्च भवनानाम् उपरि यत्र रमते । कामिभि-
रिति शेष ॥

वक जपण इति आद्यस्य, मणसिल इति द्वितीयस्य, अवरिं इति तृतीयस्य,
“ वक्रादावन्त. ” [२६] इत्यन्तोनुस्वारः । कच्चिच्छन्द पूरणेपि । देव नागेहं ।
कच्चिन्न । मणसिल । आर्षे मणोसिल ॥

१४. पर्वसु उत्तरपारणपारणादिरूपेषु अपर्वसु तद्व्यतिरिक्ता-
न्यदिनेषु क्रमेण प्रथमम् एकस्य पश्चाद् द्वितीयस्येत्यादिपरिपाठ्या

वीस-गुणो तीस-गुणो कलि कालो नूण जस्थ कय-जुगओ ।

नूण अणमुज्जन्ते लोए मास स मसं व ॥ १५ ॥

जस्सि सकलक वि हु रयणी रमण कुणन्ति अकलङ्क ।

सङ्खधर-सख भङ्गोज्जलाओ भवणसु भगीओ ॥ १६ ॥

लङ्घिज्जइ नालघ वञ्चिज्जइ न हु अवचणिज्ज च ।

वञ्चिज्जइ न वि जस्सि अवछणिज्ज च केणावि ॥ १७ ॥

अक्रमेण समकाल प्रतिपत्तिम् “ अभिमुह-गमण ” इत्यादिसिद्धान्तोक्त-
भक्तिं कृत्वा ह्ये कृत्वा च मुनीना यत्र जनो नृदाति ॥

भवणाण । पढसु अपढसु । मुणाण । कभण अकभेण । काऊण काऊण ।

“ क्त्वास्यादेर्णस्वीर्वा ’ [२७] इत्यन्तो वातुस्वार ॥

१५ किल अय कलिकाल सर्वकाल सर्वकालेषु अधमतम । पर
सोपि सदाचारधार्मिकजनवत्त्वेन कृतयुगाद् विंशतिगुणस्त्रिंशद्गुणश्च यत्र।
नूनम् इत्युत्प्रेक्ष्यते । नून निश्चित मास स्वमासवत् अमुञ्जाने अन
भति लोके नरपत्यादौ सति । कृतयुगेपि हि केपाचित् पापात्मना
मासाशित्वाद् अत्र च सवथा तदभावात् ततोधिकत्वम् ॥

वीस । तीस । “विशत्यादल्लक् ’ [२८] इति अनुस्वारल्लक् ॥

मास मस । नूण नूण । “ मासादेर्वा [२९] इति वा अनुस्वारल्लक् ॥

१६ यस्मिन् शङ्खधरशङ्खभङ्गोज्ज्वला चक्रधरपाञ्चजन्यच्छेदविशदा
भवनाशुभङ्गथ सदनकिरणविच्छित्तयो रजनीरमण च द्रम् । अपि
विस्मये । सकलङ्कमपि समलमपि । हु इति निश्चितम् । अकलङ्क
निर्मल कुर्वन्ति ॥

१७ अलङ्घयम् अनयज्ञेय पूय गुरुमातरपितरादिक न लङ्घयते ।
तदाज्ञातिक्रमेण न पराभूयते । न च खलु अवञ्चनीयम् अविप्रताय

वंजिअ-सत्ती सत्ती-अणञ्जिओ सत्ति-वंझ-जण-वुञ्झो ।

लुंठाय-लुण्टणो संठे सण्ठो जत्थ निव-लोओ ॥ १८ ॥

उदंड-बाहु-दण्डा-जस्सि कुंढासहा सयमकुण्ठा ।

कंतंगा कन्त-गुणा नय-पंथे पन्थिआ पुरिसा ॥ १९ ॥

मित्रादि वञ्चयते विप्रतार्यते । नापि च अवाञ्छनीयम् अनभिलषणीयं परद्रव्यपरदारादि वाञ्छयते अभिलष्यते सदाचारनिरतत्वात् केनापि यस्मिन् ॥

१८ व्यञ्जिता प्रोद्धरकन्धररणकण्डूलदोर्दण्डप्रचण्डशात्रवत्रासने प्रकटिता शक्ति स्वसामर्थ्यं येन । शक्त्या अनञ्जित अगतशक्तिः । शक्तिवन्ध्यजनवन्ध्य । पराक्रमवति अभियुक्त । लुण्टाके चोरे लुण्टनो मोषक । शठे मायाविनि शठश्छद्मपर । नीतिमतां हि राज्ञा तथा-विधेषु प्रतिकूलाचरणं न दोषाय । यदाह भारवि ।

व्रजन्ति ते मूढाधिय पराभवं
भवन्ति मायाविषु ये न मायिन ।
प्रविश्य दि व्रन्ति शठास्तथाविधान्
असवृताङ्गान् निशिता इवेपव ॥

यत्र नृपलोको राजान ॥

१९ उदण्डौ शात्रवत्रासकृत्त्वेन प्रचण्डौ बाहुदण्डौ येपाम । कुण्ठा क्रियासु मन्दा तान् न सहन्ते न क्षमन्ते इति कुण्ठासहा । स्वयम् आत्मना च अकुण्ठा देवार्चनादिक्रियासु अमन्दा । कान्ताङ्गा मनोज-हस्तपादाद्यवयवा । कान्ता मनोज्ञा विश्वेनै वाञ्छिता वा गुणा शौर्यो-दार्यस्थैर्यगाम्भीर्यादयो येपाम् । नयपथे न्यायमार्गे पान्था पथिका पुरुषा यत्र ॥

चदुजाण व चन्दो वफिअ-वधूण वन्धवो जस्सि ।

अणुरूप-कम्पिअ-मणो विहपि-जणो वम्फए घम्म ॥२०॥

लवत-लुम्बि-रभारम्भिय-तोरण निरुद्ध-भरमो ।

मणए पि पाउमम्मि न न जत्थ दीमड फुडो तरणी ॥२१॥

जत्थ चुलुक निवाण परिमल-जम्मो जमो कुमुम दाम ।

नहमिअ मव्व-गओ दिम-रमणीण मिराडँ सुरहेड ॥२२॥

२० चदुजेति न्देश्य कुमुन्धाची । ततो यथा कुमुत्ताना चन्द्रो वाधव एव काङ्क्षिता निराश्रयत्वेन अभिलषिता चान्धवा यैस्तेषाम् अपकारकारित्वाद् अनुकम्पाकम्पितमना दयायुगागतचेता सन् चान्धव विभविन्न ईश्वरलोको यस्मिन् धर्मं काङ्क्षति ॥

२१ लम्बमाना लुम्ब्य फलसमूहा यासु ताश्च ता रम्भाश्च कदल्य-स्ताभि आरुधानि प्रतिगृह कृतानि यानि तोरणानि वन्तमालास्तै र्निन्द्व निषिद्ध सरम्भ किरणनिकरप्रसररूप आग्नेषो यस्य स एव भूतभ्रंशनिगुमणि स्फुट प्रकटो न यत्र दृश्यते प्रावृषीव प्रावृष्टकाल इव शरदपि शरत्कालेपि । प्रावृषि हि सजलनलधरान्तहितत्वाद् न दृश्यते । अत्र तु निवृत्तघनाया शरदपि न दृश्यत इति विरुद्धाथ अपिशब्द ॥

सकलक अकलङ्क । सङ्ग सण । मणो मगाओ । लङ्घिजइ लघ । वञ्चि
जइ अवचणिअ । वञ्चिअइ अयछणिअ । वजिअ अणञ्चिओ । वण वण्णो ।
लुणाय लुण्णो । सठ सण्ठो । उद्ध दण्डा । कुण अकुण्डा । कतगा कन्त ।
पथे पथिआ । चदुजाण चन्दो । वधूण वधवो । अणुरूप कम्पिअ ।
[वफिअ] वम्फए । लवत लुम्बि । रमा रम्भिय । “ वर्ग लो वा ”
[३०] इति वा अनुस्वारस्य वर्गान्त्य ॥

सरए । पाउमम्मि । तरणी । “प्रावृष्टशरत्तरणय पुसि” [३१] इति पुल्लिङ्गे
प्रथोक्तव्या ॥

२२ यत्र चोलुक्यनृपाणा मूलरानप्रभृतीना नभ इव गगनमिव

सव्व-वयाणं मज्झिम-वयं व सुमणाण जाइ-सुमणं व ।
 सम्माण मुत्ति-सम्मं व पुहइ-नयराण जं सेयं ॥ २३ ॥
 चम्मं जाण न अच्छी णाणं अच्छीइं ताण वि मुणीण ।
 विअसन्ति जत्थ नयणा किं पुण अन्नाण नयणाइं ॥२४॥
 गुरुणो वयणा वयणाइं ताव माहप्पमवि य माहप्पो ।
 ताव गुणाइं पि गुणा जाव न जस्सि बुहे निअइ ॥२५॥

सर्वगतम् ऊर्ध्वाधोमर्त्यलोकप्राप्त परिमलस्य सौरभ्यस्य जन्म उत्पत्ति-
 स्थानं यश कुसुमदाम पुष्पमाल्यं दिग्गमणीना शिरासि सुरभयति सुर-
 भीणि करोति । एतन्नगरम् आरभ्य सकलदिक्चक्रवालव्यापि चौलुक्य-
 नृपाणां यश इत्यर्थः ॥

२३. यथा सर्ववयसां कौमारयौवनवार्धकानां मध्यमवयः तारुण्यं
 श्रेय । यथा सुमनसा बकुलविचकिलपाटलादिपुष्पाणां जातिसुमना ।
 यथा शर्मणां चक्रवर्तिदेवेन्द्रादिसौख्यानां मुक्तिशर्म तथा पृथिवीनगराणां
 प्रतिष्ठानादीना मध्ये यत् श्रेय प्रशस्यतरम् ॥

२४. येषाम् अक्षीणि न चर्म किं तु ज्ञानं तत्त्वावबोधरूपम् अक्षीणि ।
 तेषामपि मुनीनां सातिशयज्ञानिनाम् ऋषीणां यत्र नयनानि विकसन्ति
 अत्यद्भुतधर्मधर्मस्थानादिवीक्षणात् प्रीयन्ते । किं पुनरन्येषां चर्मचक्षुषां
 सामान्यजनानां नयनानि सविकासानीति ॥

जम्मो । जसो । “ स्रम् अदामशिरोनभः ” [३२] इति पुस्त्वम् ।
 अदामशिरोनभ इति किम् । दाम । नह । सिराइं । बाहुलकात् । वय । सुमण ।
 सम्म । सेय । चम्म ॥

२५. गुरो सुराचार्यस्य वचनानि तावद् वचनानि । आश्चर्य-
 कारीणीत्यर्थः । माहात्म्यं गौरवमपि तावद् माहात्म्यम् गुणा बुद्धि-
 मत्त्वाद्योपि तावद् गुणा यावत् न यस्मिन् बुधान् पश्यति ।

हरि-हर-विहिणो देवा जत्थन्नाइँ वि वसन्ति देवाइ ।
 एयाए महिमाए हरिओ महिमा सुर-पुरीए ॥ २६ ॥
 जत्थञ्जलिणा कणय रयणाइँ वि अञ्जलीइ देइ जणो ।
 कणय निही अक्खीणो रयण निही अक्खया तह वि ॥२७॥
 तत्थ सिरि कुमर बालो चाहाए सच्चओ वि धरिअ-धरो ।
 सुपरिइ परीवारो सुयइइओ आसि राइन्दो ॥ २८ ॥

एतन्नगरवुधविलोकने तु बृहस्पतेवाग्मित्व माहात्म्य गुणाश्च न प्रतिभान्तीति भाव ॥

अच्छी अच्छीइँ । नयणा नयणाइँ । वयणा वयणाइ । माहप्प माहप्पो ।
 “ वाग् यर्थवचनान्ना ” [३६] इति वा पुस्तकम् ॥

२६ हरिहरविधयो देवा अन्येपि सूयसुगतफणिपत्यादयो देवा यत्र वसन्ति । अनेन महिम्ना सुरपुर्या स्वर्गलाकस्य महिमा प्रभाव हतस्तिरस्कृत । सुरपुर्या हि इन्द्र एव एक प्रवरो वसति । अत्र च महाप्रभाषाण्यनेकानि दैवतानि । अतो युक्तस्तमहिमापहार ॥

गुणाइ गुणा । दवा दवाइ । “गुणाद्या ङीभे वा [३४] इति वाङ्गीयत्वम् ॥

२७ यत्र कनकम् अञ्जलिना हस्तेन रत्नान्यपि पद्मरागगारु त्ततहीरयमौक्तिकादी यपि अञ्जलिना यत्र जनो ददाति । कृपापात्र दीनानायाद्यर्थिषु इति शेष । तथापि कनकनिधि सुवणशेवधि अक्षीण परिपूण । रत्ननिधिश्च अक्षीण । प्रतियाचक तथा दाने शेषधीना हासं सभवति । पर वैश्रवणकल्पत्वाज्जनाना तत्परिपूणतैवे त्यर्थ । आदिमहाकुलकम् ॥

महिमाए महिमा । अञ्जलिणा अञ्जलीइ । निहा निहा । ‘ वेमाञ्जल्याया स्त्रियाम् ’ [३६] इति स्त्रीत्वम् ॥

२८ सवत सकलदिग्बलयावनिपालेभ्यो दिग्गजधर्मकुलाचल

तुह आणा-ओमालं सिरम्मि धरिमो जहा अणिम्मल्लं ।
 अम्हे एत्थाम्हेत्थ य इअ भणिउं जो निवेहि नओ ॥ २९ ॥
 तुह हरि-पिआ जइ इमा किं पि पिआ किमवि मेइणी जइमा ।
 ता किं ति मए ति रुसेव जस्स कित्ती गया दूरं ॥ ३० ॥

फणिपतिभ्यो वा बाहौ स्वदोर्दण्डे धृतधर संस्थापितवसुंधर सुप्रतिष्ठ-
 सन्न्यायमार्गस्थित परीवारो मित्रामात्यादिवर्गो यस्य । सुप्रतिष्ठ
 प्रतिज्ञाशूर तत्र अणहिलनगरे श्रीकुमारपालो राजेन्द्र आस्ते ॥

बाहाए । “ बाहोरात् ” [३६] इत्याकारोन्तादेशः ॥

वालो । सव्वओ । धरो । वारो । सुपइट्ठो । राइन्दो । “ अतो डो-
 विसर्गस्य ” [३७] इति विसर्गस्थाने डो. ॥

२९. अधुना एकात्रविंशत्या गाथाभि अस्यैव राज्ञो वर्णनम्
 आह । तव आज्ञैव शासनमेव निर्माल्यं शेषां शिरसि शीर्षे धराम-
 वहाम । किमिव । यथा अनिर्माल्य तत्कालविकसितशतपत्रिका-
 चम्पकादिदाम । अत्र सिन्धुदेशादौ वयम् अत्र कुङ्कणदेशादौ च वयं
 वर्तामहे इति भणित्वा यो नृपैर्नत ॥

सुपरिट्ठ सुपइट्ठो । ओमाल अणिम्मल्ल । “निष्पती ओत्परी माल्यस्थोर्वा”,
 [३८] । निष्पती माल्ये स्थाधातौ च यथासख्यम् ओत्परी वा ॥

३०. तव इयं हरे प्रिया भार्या यदि किमपि अनाख्येयं यथा
 भवति एवं प्रिया मेदिनी च चाण्डाली इयं यदि किमपि प्रिया तदा
 किमिति किम् एवं सति मयेति अस्माद्धेतो रूपेव यस्य कीर्तिर्गता
 दूरम् ॥ कान्ता हि यदा नीचान्यकान्तासक्तं भर्तारम् अवलोकयति
 तदा रोषाद् अन्यत्र व्रजति । कीर्तेरपि तथा सर्वत्र भ्रमणाद् इत्थम्
 उत्प्रेक्षा । अत्र च हरिप्रिया लक्ष्मी. मेदिनी पृथ्वी ॥

“ आदे. ” [३९] । आदेरित्याधिकारः कगचजेत्यादिसूत्रात् प्राग् अविशेषे
 वेदितव्यः ॥

अम्हे एत्थ अम्हेत्थ । जइ इमा जइमा । “ त्यदाद्य ” इत्यादिना [४०]
 एत्थादेरव्ययाच्च तयोरेवादेः स्वरस्य बहुलं लुक् ॥

जो दूसासण-रिउणो आसत्थामस्स राम-सीसस्स ।

वीसामिअ-जस पसरो स-जसेण कासवि तलम्मि ॥ ३१ ॥

वीसु वासा-नीसित्त-महि अले ऊस-मालि-तेअस्स ।

रजे जस्स न कास वि नीसत्त नीमहत्त वा ॥ ३२ ॥

गुण-सामिद्धी पयडा कला समिद्धी वि पायडा जस्स ।

जो दाहिण पवण निहो दाक्खिण्ण निही पुणि वणाण ॥ ३३ ॥

किं पि किमवि । “पदाद् अपेवा [४१] पदात् परस्य अपे आदेख्ण् वा ॥

किं ति मप त्ति । “इते स्वरान् तश्च द्वि [४२] इति पदाद् इते आदे

ख्ण् स्वराच्च तकारो द्वि ॥

३१ दुःशासनस्य रिपुर्भीमस्तस्य । अश्वत्थाम्न द्रोणाचार्याङ्गनस्य । रामस्य परशुरामस्य शिष्यो भीष्मस्तस्य च विश्रमितयशः प्रसरः प्रशमितसुश्लोकप्रपञ्च स्वयशसा कृत्वा यः काश्यपीतले प्रग्रीपीठे । भीमादीना शौर्यादिगुणगणेभ्योऽपि अद्भुतगुणत्वाद् अस्य सुघटस्तद्यशः प्रशमः । अथ च चिरभ्रमणरिन्न विश्रान्यते ॥

३२ उरुमालितेनसः दुःसहत्वाद् मार्तण्डकल्पप्रतापस्य यस्य विष्वक् समन्ताद् वर्षासु प्रावृद्धाले निषिक्त धारावरधाराधोरण्या उक्षित महीतल यत्र तस्मिन् राग्ये न कस्यापि निःस्वत्य निर्द्रव्यत्व निःसहत्व असमर्थत्व वा । राजन्वत्या हि पृथ्व्या स्वकाल वृष्टिः इश्वरा समथाश्च लका इत्यादि सर्वं सुघटमिति ॥

दूसासण । आसत्थामस्स । सीसस्स । वीसामिअ । कासवि । वीसु । वासा । नीसित्त । ऊस । कास । नीसत्त । नीमहत्त । “छुमगरव० इत्यादिना [४३] छुमयाद्याना शपसानाम् आदे स्वरस्य दीष ॥

३३ गुणाना शौर्यादीना समृद्धिः सपन् प्रकटा अत्युत्कर्षप्राप्त्यान् प्रसिद्धा । कलाना गीतपठितादिद्विसप्ततिमग्याना समृद्धिरपि यस्य
२ [कुमारपालचरित]

सिविणम्मि वारण-बलं सुमिणम्मि अ आस-साहणं जस्स ।

दिण्ण-भयं पिच्छन्ता दत्त-करा रिउ-निवा जाया ॥ ३४ ॥

अङ्गार-पिक्क-गोळे खाए इङ्गाल-पक्क-कन्दे अ ।

तत्त-निलाडा रिउणो जस्स णल्लाडं-तवे तवणे ॥ ३५ ॥

प्रकटा । दाक्षिण्यस्य अनुकूलताया निधि शेवधि । गुणिन. सन्त त एव सर्वसाधारणत्वेन वनानि । तेषां फलसमृद्ध्यादिजनकत्वेन दक्षिण-पवननिभो योस्ति ॥

सामिद्धी समिद्धी । पयडा पायडा । “अतः समृद्ध्यादौ वा” [४४] इति आदेरस्य दीर्घो वा ॥

दाहिण । “दक्षिणे हे” [४५] इति आदेरस्य दीर्घः । हे इति किम् । दक्खिण्ण ॥

३४. स्वप्ने वारणबलं गजसैन्यं स्वप्ने अश्वसाधनं तुरगकटकं च दत्त-भयं वितीर्णत्रासं यस्य प्रेक्षमाणा दत्तकरा अर्पितदण्डा रिपुनृपा जाताः । तद्गजादिबलं चरेभ्यः सभयं निशम्य स्वप्ने साक्षादिव पश्यन्तस्त्रस्तचित्ता रिपुनृपा स्वसौस्थ्याय यं दण्डादिना प्रसादयन्तीति भावः ॥

सिविणम्मि । दिण्ण । “इ. स्वप्नादौ” [४३] इति इत्वम् । आर्षे उकारोपि । सुमिणम्मि । बाहुलकाण्णत्वाभावे न । दत्त ॥

३५ ललाटतपे अत्युप्रे तपने मार्तण्डे सति तप्तललाटा. संतप्तभाल-स्थला रिपवो यस्य अङ्गारपकानि यानि गोळेति देश्यत्वाद् विम्बीफलानि तानि । अङ्गारेषु पक्का ये कन्दास्तांश्च खादन्ति भक्षयन्ति । यद्भ्याद् अरण्यानीमध्यम् अध्यासीना अङ्गारपक्कविम्बीफलकन्दादिभिः शत्रवः प्राणधारणं कुर्वन्तीत्यर्थः ॥

अङ्गार इङ्गाल । पिक्क पक्क । निल्लाड णलाड । “पक्काङ्गारललाटे वा” [४७] इति वा इत्वम् ॥

कहम मञ्जिम लोए रिऊहिं चत्त न छत्तिवण्ण-वण ।

नव-छत्तण्ण-परिमल-मए गए जस्स समरिउ ॥ ३६ ॥

अमयमइओ व्व अहवा अमयमयाओ वि समाहिओ जस्स ।

हर-हीर-पिआहि वि जस-गीअ-झुणी सुच्चए वीसु ॥ ३७ ॥

अरुण्डिअ-पण्डिहा-पसरस्स अग्गओ जस्स दप्प-कण्डूल ।

राण्डिअ-नाण-प्पण्डिह रुंहु-चुड गउअ-चण्ड व ॥ ३८ ॥

३६ मध्यमैलोके मर्त्यलोके कतमत् सप्तपर्णवन सप्तच्छदकानन रिपुभिर्न त्यक्तम् नवसप्तपर्णपरिमलमदान् गजान् यस्य सस्मृत्य ॥

कहम । मञ्जिम । “मध्यमकतमे द्वितीयस्य” [४८] इति अत इत्वम् ॥

छत्तिवण्ण छत्तवण्ण । “सप्तपर्णे वा” [४९] इति अत इत्व वा ॥

३७ अमृतस्य विकार अमृतमय स इव अथ वा अमृतमयादपि सुधाविकारादपि समधिक समप्रीलो यस्य यशसो गीतस्य गानस्य ध्वनिर्निनाद आस्ता तावद् अन्यजनै किं तु हर ईश्वर हरप्रिया गौरी ताभ्यामपि विष्वक् समन्तात् श्रूयते ॥

अमयमइओ अमयमयाओ । “मयत्र्यर्वा [५०] इति आदेरता अइ वा ॥

हर हीर । “ईर्हरे वा” [५१] इति आदेरतो वा ई ॥

झुणी वीसु । “ध्वनिविष्वचोर [५२] इति आदरस्य उत्त्वम् ॥

३८ अरुण्डित अच्छिन्न प्रतिमा । नवनयोद्धेखशालिनी प्रज्ञा प्रतिमा । तस्या प्रसरो यस्य तस्य यस्य अमृत पुरतो दर्पेण सकल शास्त्रान्मुतावबोधाभिमानेन पूर्वं कण्डूल रज्जूल राण्डिता निरुत्तर त्याच्छिन्ना ज्ञानप्रतिमा यस्य तद् बुधचण्डम् । उत्प्रेक्ष्यते । गवया गवाकृतय सास्त्रारहिता आरण्यकपशव तेषा चण्डमिव ॥

अरुण्डिअ राण्डिअ । रुंहु चण्ड । “चण्डराण्डिते णा वा” [५३] इति आदेरस्य णेन सह उत्त्वम् ॥

१ BO रुंहुंरुंहुं गउवचंद्रव, D रुंहुंरुंहुं गउवचंद्रव २ D मध्यलोके
३ BO omit प्रज्ञा ४ D °रुतबोधा° ५ BO °चंद्र D चंद्र ६ BO चंद्रमिव,
D चंद्रमिव ७ BO रुंहुं चंद्र । चंद्रराण्डिते &c, D रुंहुं । चंद्र°

असि-पुढुमौ धणु-पुढमो छुरिया-पढुमो अ सेल्ल-पढमो य ।
सव्वण्णु व्व अहिण्णू जो सयल-कला-कलावस्स ॥ ३९ ॥
उर-सेज्जाइ वि हरिणो सुन्देर-घरम्मि सइ सिरी अथिरा ।
जस्स गुण-वेल्लि-तरुणो थिरासि भू-वल्लि-पेरन्ते ॥ ४० ॥
जस्स य दिस-पज्जन्ते अहरिअ-जोण्होक्करो जसोक्केरो ।
अच्छेर-निरीहाण वि अच्छरिअं किं व न करेइ ॥ ४१ ॥

गउअ । “गवये व.” [५४] इति वस्य उत्त्वम् ॥

३९. असौ प्रथम धनुषि प्रथम छुरिकायां प्रथमश्च । सेल्लेति देश्य प्रासवाची । तस्मिन् प्रथमश्च । असिधनुश्छुरिकासेल्लशब्दै एतत्क्रियापटव सुभटा उच्यन्ते । तेषु प्रवर स्वघातदानपरघात-वञ्चनादिक्रियानिपुणत्वात् । किं बहुना य सकलकलाकलापस्य अभिज्ञो विचक्षणः । किंवत् सर्वज्ञ इव सर्ववेदीव ॥

पुढुमो पुढमो पढुमो पढमो । “प्रथमे पथोर्वा” [५५] इति पथयोः अस्य युगपत् क्रमेण च उर्वा ॥

सव्वण्णु । अहिण्णू । “ज्ञो णत्वेभिज्ञादौ” [५६] इति ज्ञस्य णत्वे ज्ञस्यैव अत उत्त्वम् ॥

४०. आस्तां तावत् स्वावासकमलादौ अस्थिरा । सौन्दर्यगृहे हरे' उर.शय्यायामपि [सदा] श्री अस्थिरा चञ्चला । परं सापि गुणा एव यश.प्रसूनजनकत्वाद् वल्लय वल्लर्य. तासा तरुरिव आधारभूतत्वात् । तस्य यस्य भूवल्लिपर्यन्ते सकले पृथ्वीवलये स्थिरा आसीत् । चापलम् अपास्य अस्मिन् गुणगणनिधौ लक्ष्मी स्थितेति भावः ॥

सेज्जा । सुन्देर । “एच्छग्नादौ” [५७] इति आदेरस्य एत्वम् ॥

४१ पूर्ववर्णनापेक्षया च समुच्चये । यस्य दिक्पर्यन्ते अधरित' पराभूतो ज्योत्स्नायाश्चन्द्रिकाया उत्करो रागिर्येन स यशउत्करो

जो आसि बम्भचेर ग्गहण गुरू पइ प्रिओअ विहुरस्स ।

रणन्तग्गय रिउ अन्तेउर-पोम्मच्छि-लोअस्स ॥ ४२ ॥

पय-पउम-नमोक्कारे परोप्परामइ-तुड्ड हारेहिं ।

जस्स सहाइ निवेहिं ओप्पिअमिव मुत्तिआहरण ॥ ४३ ॥

जत्थप्पिअ भू भारो सुवइ फणी - तत्थ सोवइ हरी वि ।

जोअत्थ दिन्न भारो न उणाइ सयालुओ न उणा ॥ ४४ ॥

न केवलम् अन्येषाम् आश्चर्ये कौतुके निरीहा सद्ब्रथानविन्यस्त चित्तत्वात् निराकाङ्क्षास्तेषा योगिनामपि आश्चर्यं किमिव न करोति । किं तु सर्वं आश्चर्यं वितनोतीत्यर्थं ॥

वेड्ढि वड्ढि । पेरन्ते पज्जन्त । जोण्होक्करो जसोक्करो । अच्छेर अच्छरिअ ।

“वल्लयुत्करपयन्ताश्चर्ये वा [५८] हात वा आदेरस्य एवम् ॥

४२ ब्रह्मचर्यं मैथुनसेवनविरमण तस्य ग्राहणे अङ्गीकारणे गुरु दीक्षादाता य आसीत् पत्युर्वियोगेन विधुरस्य सकष्टस्य अरण्यस्य अन्त मध्ये गतो यो रिपुणाम् अन्त पुरपद्माक्षीलोक अयरोधवधूजनस्तस्य । सवशशूणा निर्मूलकापकपितत्वात् तैन्नायिकाना ब्रह्मचर्यदीक्षादानम् । ब्रह्मचारी प्राय अरण्यचारी भवतीत्युक्तिलेश ॥

बम्भचेर । “ब्रह्मचर्ये च [५९] इति चक्ष्यात एत्वम् ॥

अत्तेउर । “तोन्तरि [६०] इति तस्यात एत्वम् । कच्चिन्न । रणन्तग्गय ॥

४३ पदपद्मनमस्कारे । क्रियमाणे इति शेष । परस्परामर्देन अन्योन्यसघर्षेण श्रुतिता सस्ता ये हारास्तै कृत्वा नृपैर्यस्य सभाया मौक्तिकाभरणमिव अर्पित दत्तम् ॥

पोम्म । “ओत् पद्म” [६१] इति आदेरत ओत्वम् । “पयल्लय”

[२ ११२] इति विश्लेषे न । पउम ॥

नमोक्कारे । परोप्परा । “नमस्कारपरस्परे द्वितीयस्य” [६२] इति अत

ओत्वम् ॥

४४ यत्र अर्पितभूभार स्यपिति फणी नेप तत्रैव अर्पितभूभार

१ D कष्टस्य २ D नायिकानां

जइ सकौ न उण नरो न उणो नारायणो वि सारिच्छो ।
 जस्स पुणाइ पुणाइ वि भुवणाभय-दाण-ललिअस्स ॥ ४५ ॥
 रण्णे अरण्ण-साणाउलम्मि लाऊ-लया-हरे रुन्नं ।
 जस्सारि-वहूहि तहा अलाउ कुल्ला जह कयाओ ॥ ४६ ॥
 उक्खय-संठाविअ-निवेण जेण वच्छत्थलाओं हरिणो वि ।
 उक्खाया भुय-दण्डे निअम्मि संठाविया लच्छी ॥ ४७ ॥

हरिरपि स्वपिति । य पुन अन्यत्र न दत्तो भार अर्थाद् भुव एव
 येन । अत एव च न पुन शयालु आलस्योपहतः ॥

ओप्पिअ जत्थप्पिअ “वापौ” [६३] इति अर्पयतेः आदेरस्य ओत्त्व वा ॥
 सुवइ सोवइ । “स्वपावुच्च” [६४] इति स्वपितौ आदेरस्य ओत् उच्च ॥

४५. यस्य यदि शक्र इन्द्रः सदृक्षो न । पुनः नर अर्जुनो न पुन-
 नारायणोपि । कुतः पुन पुनरपि भूयोभूयोपि भुवनस्य सकलसचराचर-
 लोकस्य यद् अभयदानं वधनिवर्तनं तेन ललितस्य मनोहरस्य । यदीति
 संभावने । शौर्यादिभि इन्द्रो यत्तुल्यः संभाव्यते । परमार्थतस्तु
 सोप्यविरतत्वाद् यत्तुल्यो नास्तीत्यर्थः ॥

न उणाइ न उणा । “नात् पुनर्यादाइ वा” [६५] इति आदेरस्य आ आइ
 इत्यादेशौ वा । पक्षे । न उण न उणो । केवलस्यापि दृश्यते । पुणाइ ॥

४६ अरण्ये अरण्यश्चभि वृकै आकुले संकीर्णे अलावूलतागृहे
 तुम्बिनीवल्लिमण्डपे यस्य अरिवधूभि तथा अनवरताश्रुपनीपतनेन रुदितं
 यथा अलावूनां सेकाय कुल्या सारण्य कृता ॥

रण्णे अरण्ण । लाऊ अलाउ । “वालाव्वरण्ये लुक्” [६६] इति आदेर्लुक् ॥

४७ अहम् एव मन्ये । येन हरेरपि वक्ष स्थलात् लक्ष्मी उत्खाता
 उत्पाटिता ततो निजभुजादण्डे सस्थापिता । कथम् एवं ज्ञायत इति
 विशेषणद्वारेण हेतुमाह । पूर्वम् उत्खाता अभक्तत्वात् स्वस्थानाभ्याविता ।

अह कइया वि दिवा-मृह-पत्यावे पत्यवोचिअ तस्म ।

अणुरागागय मरहड्डुमाइ-मूएहिं इअ पठिअ ॥ ४८ ॥

हय-भसल-तम-पसरो सइ वामो पसुलाण पच्चूसो ।

सामय-वय-दिन्नग्घो त व पयड्डो सया पुच्चो ॥ ४९ ॥

पश्चात् सेवावशवर्तित्वात् सस्थापिता देशाधिपत्य नियोनिता नृपा
अनेनेति नृपस्वभावेन हरे प्रियाया अपि इत्य समाव्यते । कविमार्गे
विभूतिहरिप्रिययोरैक्याद् एव वर्णना ॥

तहा जइ । उक्खय उक्खाया । सठविअ सठाविया । “याव्ययोत्खातादा
वदात् ” [६०] इति आदेराकारस्य अत् वा ॥

४८ अथ अनन्तर कदाचिदपि कस्मिंश्चित् काले दिवामुरप्रस्तावे
वासरप्रारम्भावसरे तस्य श्रीकुमारपालमूपालस्य प्रस्तावोचित प्रभात
पठनीयम् अनुरागेण अत्यद्भुतगुणगणश्रवणसजातदर्शनक्रीडेन आगता
ये ते च ते महाराष्ट्र आदिर्येपा देशाना ते तथा तेषा सूताश्च मङ्गल-
पाठकास्तै इति वक्ष्यमाण पठितम् ॥

पत्यावे पत्यवो । “घन्ट्टेर्वा” [६८] इति आदेराकारस्य अत् वा । क्वचिन्न ।
अणुरागा ॥

मरहड्ड । “महाराष्ट्रे [६९] इति आदेराकारस्य अत् । वक्रादित्वात्
अनुस्वार । बाहुलकाद् अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य म ॥

४९ अथ द्वाविंशत्या गाथाभि सूतोक्तम् षष्वाह । इत् नवदिन
करकरसपकाद् ध्वस्त मासल सूचिभेगस्तम प्रसर तिमिरप्रवृत्ति
र्येन सदा वाम विटादिगृहगतितनिपेधकत्वेन प्रतिजूल । कासाम् ।
पासुलाना स्वैरिणानाम् । श्यामाकपयोभि आरण्यत्रीहिनलै दत्त
त्रि प्रदक्षिणापूर्वं मातण्डमण्डल प्रति क्षिप्र अघ पूजा यत्र । प्रत्यूप
अहमुरम् । पुण्य सकललोकलोचनान्ध्यपटलविध्वसकत्वेन प्रणस्य

१ B पुंसलाण २ BO पाठितम् ३ BC °राकार स्यात् for राकारस्य
अत् ४ D द्वाविंशतिगाथाभि

दिसं-कुप्पिसन्त-जस-भर देवय-हरए तुमं सकुप्पासा ।

दिक्खाइरिआ सिक्खायरिएहि सहोवसप्पन्ति ॥ ५० ॥

गय-थीण-तिभिर-केसे खल्लीडे नह-सिरम्मि संबुत्ते ।

थुवआ हवन्ति लोआ एण्हि सुण्हाल-चिन्धस्स ॥ ५१ ॥

प्रवृत्त सजात । त्वमिवेति । भवानप्येवंविध । जिनवचनावबोधाद्
ध्वस्तनिविडाज्ञानप्रवृत्ति । पांशुलानां पाप्मिनां सदा वाम. दु खदायि-
त्वात् । सामजब्रजै हस्तिवटाभिर्दन्त अर्घ उपायनं यस्मै । सदाचार-
निरतत्वात् पवित्रश्चेति ॥

मसल । पमुला । “मासादिष्वनुस्वारे ” [७०] इति मासप्रकारेष्वनुस्वारे
सति आदेरातोऽत् ॥

सामय । “श्यामाके मः ” [७१] इति मस्य आत अत् ॥

७० दिक्षु कूर्पास कञ्चुलिका तद्वद् आचरन् यशोभरो यस्य स
तथा तस्यामन्त्रणम् । हे दिक्कूर्पासद्यशोभर देवतागृहे सकूर्पासाःसकञ्चुका
दीक्षाचार्या बटुककरणादिसंस्कारकारिण शिक्षाचार्यै शास्त्रपाठकै सह
त्वाम् उपसर्पन्ति । आजीर्वाटप्रदानार्थ समीपम् आगच्छन्ति । इदानीम्
इति प्रक्रमाज्ज्ञेयम् । एवम् अन्यत्रापि ॥

सइ सया । कुप्पिस कुप्पासा । “इ सदादौ वा” [७२] इति आत इत्व वा ।

दिक्खाइरिआ सिक्खायरिएहि । “आचार्ये चोऽच्च” [८३] इति चस्य
आत इत्वम् अत्व च ॥

५१ गत नष्ट स्त्यान घन तिभिरमेव श्यामवर्णत्वात् केशा यत्र ।
अत एव खल्वाटे खलतौ नभ एव सकललोकस्य उपरिवर्तित्वात्
शिरस्तस्मिन् सबुत्ते जाते सति सास्त्रालचिह्नस्य वृपभध्वजस्य भगवत
आदिनाथस्य गूलिनश्च इदानी प्रत्यूपे लोका आर्हतमाहेश्वरा. स्तावका
स्तोतारो भवन्ति ॥

थीण । खल्लीडे । “ई स्त्यानखल्वाटे ” [७४] इति आदेरातः ई” ॥

थुवआ । सुण्हाल । “उ. सास्त्रास्तावके ” [७५] इति आदेरातः उत्त्वम् ॥

१ D दिसि २ BC वहति ३ D omits मसल ०रातोत्. ४ BC
०संस्कारिण . ५ D omits ई रात

गयणे तुहिणोसोरिणि तुहिणासार पडन्तमगणन्ता ।
 उट्टन्ति वहूओ पुरो अज्जुण विणय गेज्जाण ॥ ५२ ॥
 कुट्टिम-चउ वारसु मत्तिण्हमिण्हि कुणन्ति रमणीओ ।
 रेरागय-पारावय रावोड्डिअ पिअ परीरम्म ॥ ५३ ॥
 पारेवय मणिएहिं तेत्तिअमेत्त रमेसु देमाओ ।
 तेत्तिअमत्त मग्गन्ति चलिअ मेत्ते भुअङ्गम्मि ॥ ५४ ॥

५२ तुहिनस्य प्रालेयस्य आसारो वेगधद्वयौ विद्यते यस्मिन् एवभूते
 गगने सति तुहिनासार पतन्त शरारे लगन्तम् अगणयन्त्य अमन्य
 माना विनयग्राह्याणा मत्तया आवजनीयानाम् आयाणा श्वश्रूणा पुर
 पूर्व बध्य उत्तिष्ठन्ति ॥

तुहिणोसोरिणि तुहिणासार । “ऊद् वारारे ” [७६] इति आदेरात् ऊत् वा ॥
 अज्जुण । “आर्याया य श्वश्राम्” [७७] इति र्यस्य आत् ऊ ॥
 गे-ज्ञाण । “एद् ग्राह्ये [७८] इति एत्वम् ॥

५३ कुट्टिमानि मण्यादिभिश्चर्तलानि यानि चतुद्वाराणि चतुसुर
 गृह्यशेषास्तेषु सप्तृष्ण निने आशङ्कितभाविनदुविरहत्वेन सतर्प यथा
 भवति एवम् इदानीं प्रात क्षणे द्वारेषु आगता ये पारापस्तास्तेषा रावै
 शब्दैरन्वित्ता जागरिता ये प्रियास्तेषा परारम्मम् आलिङ्गन रमण्य
 कुर्वन्ति ॥

देरा । “द्वारे वा [७९] इति आत् एव वा । पक्षे वारे ॥ दुआर । दार
 इति प्रयोगद्वयम् अनुक्तमपि त्रयम् ॥

५४ पारापतमणितानीव कलरथकृजितानाव यानि मणितानि रत्
 कृजितानि तै कृत्या यावान् प्रतिज्ञात कालस्ताव मात्र वेज्या पण्याङ्गना
 अरसिपत्त अग्नीडिपु । भुजङ्गे विदे चलितमात्रे गमनोन्मुख एव ताव
 न्मात्र प्रतिज्ञातकालमनित मार्गयन्ति गवेपयन्ति ॥ पूर्वार्थे नित्तिअ
 मित्त इति तु रम्य पाठ ॥

१ B °सारणि २ D रमिसु ३ B °सारणि ४ BC °तलानि चत° ५ D
 omits निने °रथिता

अद्-नहङ्गाण पियाण अल्ल-आलावयाण विलयाओ ।
 उल्लन्ति अङ्गमंसुअ-ओल्लीहिं ओल्ल-नक्खङ्का ॥ ५५ ॥
 निअ-ठाण-मीलणं पिक्खिऊण चिन्ता-परा मिउल्लावा ।
 नीलुप्पल-पेण्डे पिण्डिऊण भसला रुअन्ति व्व ॥ ५६ ॥

पारावय पारेवय । “पारापते रो वा” [८०] इति रस्य आत एत्त्व वा ॥

तेत्तिअमेत्त तेत्तिअमत्तं । “मात्रटि वा” [८१] इति आत एत्त्व वा ।
 बाहुलकात् क्वचिन्मात्रशब्देपि । चलिअ-मेत्ते ॥

५५. आर्द्रास्तत्कालदत्तत्वात् सरमा नखाङ्का कररुहव्रणानि येषाम्
 आर्द्राः स्नेहमिश्रा आलापाः परस्परोक्तयो येषां ते तथा । तेषां प्रियाणाम्
 अङ्गम् उत्सङ्गम् आर्द्रनखाङ्का वनिता योषितः अश्र्वालिभिः नेत्रबाष्प-
 पङ्क्तिभिः आर्द्रयन्ति आर्द्रं कुर्वन्ति । सर्वरात्रं सुरतादिसुखनिमग्ना वयम्
 इदानीं च तदुच्छेदजनकं प्रियविप्रयोगो भवितेति दुःखाद् रुदन्तीत्यर्थः ॥

उल्लन्ति ओल्ल । “उदोद् वार्द्धे” [८२] इति आदेरातः उत् ओच्च वा
 पक्षे अद् । अल्ल ॥

ओलीहिं । “ओदात्या पङ्गी” [८३] इति आत ओत्त्वम् ॥

५६. प्रातः संकोचात् प्रागेव नीलोत्पलेभ्यो निर्गत्य रारत्र्यमानान्
 तत्कोशस्थांश्च भ्रमरान् वीक्ष्य कवि एवम् ऊहमानः प्राह । निजस्थान-
 मीलनं स्वावाससकोचं प्रेक्ष्य विलोक्य चिन्तापरा क्व वयम् इदानीं
 निराश्रया स्थास्याम इत्यादिविकल्पसंकल्पनिष्ठा । मृदु सकप्रत्वात्
 कृश उल्लाप अन्योन्यजल्पनं येषां ते तथा सन्तो भसला नीलोत्पल-
 पिण्डे असितोत्पलकोशे पिण्डयित्वा मिलित्वा रुदन्तीव । येषां किल
 राजादिना गृहं मुञ्च्यते तेषां मिलित्वा रुदन्तीत्युक्तिलेशः ॥

मिउल्लावा “ह्रस्व. सयोगे” [८४] इति यथादर्शनं ह्रस्वः ॥

किंसुअ-कुसुमायन्वो केंसुअ-दल-सामल विगय मेर । निर्दिष्टम्
 दलिऊण अन्धयार दसइ पुहवीइ पहमरुणो ॥ ५७ ॥
 काउं महाविल अतम मूसय कय पडसुए सूरै ।
 लकए हलह बहेडय-रत्त व्व करा विअम्मन्ति ॥ ५८ ॥
 विरइअ हलदि कन्दाभ दीवओ नव हल्लिदि रत्त-करो ।
 अहलिदा-राओ कामउ व्व पुव्व भअइ सूरौ ॥ ५९ ॥

पण्डे पिण्डिऊण । “ इत एद्दा ” इति आदरिकारस्य एत् वा । क्वचिन्न ।

चिन्ता ॥

५७ किंशुकदलश्यामल पलाशपलाशनील विगतमेर सर्वत्र चञ्चु-
 झलम् अन्धकार दलयित्वा विध्वस्य किंशुककुसुमानीय आताम्र आरक्त
 अरुण सूर्यं तत्सारथिर्वा पृथिव्या पन्थान दर्शयति ॥

किंसुअ केंसुअ । “ किंशुके वा ” [८६] इति आदेरित एत्वा वा ॥

मेर । “ मिरायाम् [८७] इति इत एवम् ॥

५८ महाविल कन्दरादिकम् अविद्यमानस्तम एव मूपिको यत्र
 तन् यथाभूत कर्तुं कृतप्रतिश्रुति विहितप्रतिज्ञे सूर्ये सति करा अशवो
 विजृम्भन्ते ऊर्ध्वाध प्रसरन्ति । कीदृशा । लाक्षाहरिद्राविभीतकै रक्ता
 इय ॥ प्रात क्षणे दिनकरकराणा क्रमेण तथाभावाद् इत्थम् उत्प्रेक्षा ॥

५९ विरचिता विहिता विष्वग्विसारिप्रभारहितत्वेन हरिद्राकन्दाभा
 दीपा येन । नवहरिन्त्या रक्ता इय करा यस्य स सूर पूर्वा भजति ।
 अहरिद्रारागो निरिडलेहं कामुक इय । तस्मिन्नप्यागच्छति कान्तया
 दाप क्रियते । कुङ्कुमादिना आरक्तकरश्च स भवति । अत्र कामुक
 इत्युपमानात् पूर्वस्या कान्तात्वं निरूप्यते ॥

पुहवीइ । पइ । मूसय । पडसुए । हलह । हलदि । बहेडय । “पथिशुथिया

१ D °हलिदि° २ D °हलह ३ BO omit अ° ४ BO °अहवामुक

पिकङ्कुअं व निवडइ पिकिङ्कुअ-धूसरो ससी एस ।
 सिढिल-करो सढिलङ्को तित्तिर सइल-प्फुड कलङ्को ॥ ६० ॥
 इअ आसंसन्ति नि-सीह सिंइदत्ताइणो दिआ तुज्झ ।
 वीसं तीसं कप्पे जयसु दुजीहारि-नीसङ्ग ॥ ६१ ॥
 अदुइअ-रवि-भा-विइए गयणे जह पाइयम्मि दो-वयणं ।
 कथ वि नत्थि तमो अहि निवास लोअम्मि व णुसन्तो ॥ ६२ ॥

इत्यादिना [८८] आदेरित. अकारः । हरिद्राया विरुल्य इत्यन्ये । हलिही ।
अहलिहा ॥

६०. शिथिलकरो मन्दकिरण शिथिलाङ्को मन्दविम्बः । तित्तिरि-
 र्लावकः । तद्वन्मलिन' स्फुट' कलङ्को यस्य । पकेङ्कुदवन् परिपाकप्राप्त-
 तापसतरुफलवद् धूसरो धूम्र एष शशी पकेङ्कुदवन् निपतति अस्ताचले
 संसते ॥

पिकङ्कुअ पिक्केङ्कुअ । सिढिल सढिल । “ शिथिलेङ्कुदे वा ” [८९] इति
 आदेरित. अद् वा ॥

तित्तिर । “ तित्तिरौ र ” [९०] इति रस्य इत अत् ॥

६१. हे नृसिंह नरोत्तम सिंहदत्तादयो द्विजा तव इति
 आशसन्ति आशीर्वादं कुर्वन्ति । तदेवाह । हे द्विजिहारिर्गरुडस्तद्वद्
 नि शङ्क निर्भय त्वं विशति त्रिशतं कल्पान् जय । कल्पो देवयुग-
 सहस्रद्वयम् ॥

इअ । “ इतौ तो वास्यादौ ” [९१] इति इतितस्य इत अत् ॥

निसीह । वीस । तीम । जोहा । “ ईर्जिहा ” इत्यादिना [९२] जिहादिपु
 इकारस्य तिना ई । बाहुलकात् कन्विन्न । सिहदत्त ॥

नीसङ्ग । “ लुकि निर ” [९३] इति रलोपे इत ई ॥

६२ यथा प्राकृते षापि द्विवचन नास्ति । “ द्विवचनस्य बहु-

जरढोच्छु रुई चन्दो निस पिअ पावासुओ व्व नो सहइ ।

सच जंहुट्टिल सरे भू सग्ग दुहाइअ करोहे ॥ ६३ ॥

धम्मे जहिट्टिला दोहाइअ पवहा दुहा वि मल-पटल ।

ओज्झर निज्झरिणीसु ण्हाऊण खिवन्ति वम्हाणां ॥ ६४ ॥

वचनम् ” [३ १३] इति वचनात् । तथा अद्वितीयरत्रिमाद्वितीये निरूपमभास्करप्रभायुक्ते गगने सति तम कापि नास्ति । तिर्यगूर्ध्वा निदेनेषु तद् अपश्यन् कविरेवम् ऊहते । अहीना सपाणा वासे लोके पाताल इव निमग्न प्रविष्टम् ॥

दुजीहा। शुमन्नो । “द्विन्योस्तु’ [१४] इति द्विनिश दयो इत उत् ॥ बाहुलकात् षचिद् वा । अदुदअ । विश्व ॥ कचिन्न । दिआ । निवास ॥ ओत्वमादो वयणम् ॥

६३ हे सत्ययुधिष्ठिर भूस्वर्गयोर्द्विधाकृत पञ्चशत्या पञ्चशत्या पृथग्विहित ऋषीषो येन तस्मिन् सूरे सति जरठ परिपको य इक्षु स्तद्वद् रुचिर्यस्य स तथाभूतश्चन्द्रो नो राजते । अत उत्प्रेक्ष्यते । निशैव प्रिया तत प्रवासीव वियुक्त इव । अन्योपि य प्रियावियुक्त स विच्छायो भवति ॥

जरढोच्छु । पावासुओ । “प्रवासीषौ’ [१५] इति आदेरित उत्वम् ॥

६४ धर्मे सदाचारे युधिष्ठिरा द्विधाकृतो मध्यप्रवेशेन खण्डित प्रवाह ओषो यैस्ते निर्झरनिर्झरिणीषु झरनदीषु स्नात्वा शौच कृत्वा द्विधापि धाह्याभ्यन्तरभेदेन द्विप्रकारमपि मलपटल रज स्तोम ब्राह्मणा क्षिपन्ति ॥

जहुट्टिल जहिट्टिल । “युधिष्ठिरे वा ’ [१६] इति आदेरित उत्वम् ॥

दुहाइअ दोहाइअ । ‘ओच द्विधाहृग [१७] इति इत ओत्वम् उत्व च ॥ षचिन् केयलस्यापि । दुहा ॥

ओ ज्झर नि झर । “या निज्झरे ना ’ [१८] इति नेन सह इत ओत्व या ॥

१ BC १२ २ BC जुहिट्टिड ३ D पडल ४ B निज्झरणी ५ B वम्हाण C तहाणा ६ BC निर्झरणीषु

चत्तूण नेड पीठ नीड घरा मउलिआ मही मउड ।

विहाय निदमुडन्ति घरोवरिं रुक्ख-अवरिं च ॥ ६८ ॥

गरुआ वि गुरुअ भिउडीहिं चार वालेहि पडिरालिअन्ता ।

बहु पोरिसा वि पुरिसा निरुद्ध-छीआ इह एन्ति ॥ ६९ ॥

वद् आभा सादृश्य यासा तास्तारा नभ पीठे कीदृश्य ईदृश्य । न कीदृश्योपीत्यर्थ ॥

पेऊसा । आमेले । केरिस । एरिसिआओ । बहेइया । “ एत् पीयूष ’

[१०५] इत्यादिना एषु ईत एत्वम् ॥

६८ हे प्रथ्वीमुकुट पूर्वं मुकुलिता रात्रौ एकत्र स्थितास्ततो नीड-पीठ कुलायतल त्यक्त्वा नीडगृहा पक्षिणो विद्रुतनिद्र गततन्द्र यथा भवति एवम् उड्डीयन्ते गृहस्योपरि वृक्षस्योपरि च ॥

पडे पीठ । नेड नीड । “ नीडपीठे वा ’ [१०६] इति ईत एत्वम् ॥

मउलिआ । मउड । “ उतो मुकुलादिष्वत् ” [१०७] इति एषु आदेरुत अवम् ॥ क्वचिद् आवमपि । विहाय ॥

घरोवरिं अवरिं । “ घोपरौ [१०८] इति उत अत् वा ॥

६९ गुरुकञ्जकुम्भिर्द्वारयालै प्रतीहारै प्रतिस्पर्त्यमाना निरुध्यमाना गुरुका अपि कुङ्कुणादिदेशस्थामिनोपि धहुपौरुषा अपि प्रचुरप्रराक्रमा अपि पुरुषा मा भूत् अस्मत्स्वामिन कापि कार्ये अशकुनम् इति निरुद्धक्षुता इह युष्मत्पादपद्मान्तिके आयन्ति आगच्छन्ति ॥

गरुआ गुरुअ । “ गुरौ के वा ” [१०९] इति स्वार्थिके के आदेरुत अत् वा ॥

भिउडीहिं । “ इर्हुकुटौ ” [११०] इति आदेरुत इ ॥

पोरिसा । पुरिसा । “ पुरुषे रो ” [१११] इति रोरुत इत्वम् ॥

छीआ । “ ई क्षुते ” [११२] इति आदेरुत ई ॥

मुसल-धर-बाहु-मूसल रइ-सूहव-सुहय तुज्झ मुह-कमलं ।
 दहुं ऊसुअ नयणा पुणो पुणो ऊससन्ति निवा ॥ ७० ॥
 अणउच्छन्नोच्छाहो रिउ-दुसहो दूसह-प्पयावेण ।
वोक्कन्त-निद-पसरो अह राया ओट्टिओ सयणा ॥ ७१ ॥
कोऊहल कुसलेहिं कुऊहल-थेसु कोउहल्ली वि ।
सण्हाण वि सुण्हयरं परमप्पं थुणिय सव्वण्णुं ॥ ७२ ॥
अमलोव्वीढ-दुअल्लो उव्वूढ-दूऊल-दाण्डि-दिन्न-करो ।
 सो अत्थाणिं पत्तो दुगुल्ल-उल्लोअ-सोहिह्लं ॥ ७३ ॥

७०. मुसलधरबाहु इव बाहुमुसलौ यस्य तस्य आमन्त्रणम् । तथा रतिसुभग. कन्दर्प तद्वत्सुभग सकललोकप्रिय हे राजन् तव मुखकमलं दृष्ट्वा उत्सुकानि सोत्कण्ठानि नयनानि येषां ते नृपाः पुनः पुनः उच्छ्वसन्ति भूयोभूय. पुलकिताङ्गा भवन्ति ॥

मुसल मूसल । सूहव सुहय । “ ऊत् सुभग० ” इत्यादिना [११३] आदेस्त ऊद् वा ॥

७१. अनुच्छिन्नोत्साहः अखण्डितोद्यमः दुःसहप्रतापेन उग्रतेजसा रिपुदुःसहः अथ एवंमङ्गलपाठकपठितानन्तरं व्युत्क्रान्तनिद्राप्रसरो जागरितः सन् राजा शयनाद् उत्थितः ॥

ऊसुअ । ऊससन्ति । “ अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ” [११४] इति आदेस्त ऊत् ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छन्नोच्छाहो ॥

दुसहो दूसह । “ लुकि दुरो वा ” [११५] इति रलोपे उत उत् वा ॥

वोक्कन्त । ओट्टिओ । “ ओत् सयोगे ” [११६] इति सयोगे परे आदेस्त ओत्त्वम् ॥

७२ ७३. अधुना राज्ञः प्रातस्त्यं कृत्यम् आह । युग्मम् । कुतू-

१ B is wanting in the commentary on the two couplets from कुतूहलकुशलं up to करो यस्येति.

तस्स भुमयाह वसगा अवाउला पेसणिक हणुमन्ता ।

बल कण्डुअमाण-मुआ पुरो निविट्ठा निवा नंमिरा ॥ ७४ ॥

पासम्मि ठिआ तस्स य महूअ-गोरीओ महूअ महुर-गिरा ।

वज्जन्त-कणय-नूउर मणि-नेउर वहर निउराओ ॥ ७५ ॥ ११५

हलकुशलै कौतुकनिपुणै कृत्वा कुतूहलार्थेषु कुतुकवस्तुषु कुतूहल्यपि सूक्ष्माणा परमाण्वादीना मध्येपि सूक्ष्मतर दुर्ज्ञेयत्वाद् अणुतर सर्वज्ञ लोका लोकपैदार्थसार्थपरिज्ञानचतुर परमात्मान स्तुत्वा स कुमारपाल भूपः दुकूलानाम् उल्लोचै शोभावतीम आस्थानीं प्राप्त । किंभूत सन् । अमलानि उज्ज्वलानि उद्भूढानि परिहितानि दुकूलानि सित-पट्टाशुकानि येन उद्भूढदुकूलेन दण्डिना दत्तो गमनकाले वितीण करो यस्येति ॥

कोकहल कुजहल कोउहल्ली । “कुतूहले वा ह्रस्वश्च [११७] इति उत ओत् वा तत्तनियोगे ह्रस्वश्च वा ॥

सण्हाण । मुण्ह । “अदूत सूमे वा [११८] इति ऊतः अत् वा ॥ आर्षे सुहुमेति शेषम् ॥

दुअल्लो दुऊल । “दुकूले वा लक्ष द्वि ’ [११९] इति ऊकारस्य अत्वा वा तत्तनियोगे च लस्य द्वि ॥ [आर्षे] । दुगुल्ल ॥

अमलोब्बीढ उध्वू । “ईवोद्वयूढे ” [१२०] इति ऊत ईत्व वा ॥

७४ तस्य राज्ञो भ्रुवो वसगा । भ्रूक्षेपमात्रेण समस्तकायसाधका इत्यर्थे । अवातूला युक्तकारिण । प्रेपणे स्वामिनिरोपणे एक अद्वितीया हनुमन्त । बलेन कण्डूयमानौ कण्डूलौ । सदर्पावित्यथ । तथाभूतौ भुजौ येषां ते नम्रा नृपा पुर अग्रे निविष्टा ।

भुमयाह अवाउला । हणुमन्ता । कण्डुअमाण । “ उर्भूह [१२१]

इत्यादिना ऊत उत्त्वम् ॥

७५ चतुर्भि फलापकम् । चामरन्पणहन्ता चारयुयत्तस्तस्य राज्ञ

१ BD नविरा २ BC वनार्थपरि ३ BC दत्त° ४ D omits ह्रस्वश्च लस्य द्वि ’ ५ D °निरोपे

४ [कुमारपाचरित]

कोहण्डि-कुसुम-मउवीओँ काम-तोणीर-थेर-कवरीओ ।
निम्मोल्लङ्गय-मण्डिअ-कोप्परया गहिअ-तम्बोला ॥ ७६ ॥
विम्भम-गलोइ-भेघा रम्भा-थोणा-निहोरु-थूणाओ ।
तोणीहविअ सयं चिअ रइ-वइणो तूण-छडवणा ॥ ७७ ॥
सरउग्गय-मय-लञ्छण-सरिच्छ-वयणाओँ वार-जुवईओ ।
चामर-दप्पण-हत्था अकास-कन्ती किसङ्गीओ ॥ ७८ ॥

पार्श्वे स्थिता । किंभूताः । मधूकवद् गुडपुष्पवद् गौर्यः गौराङ्गयः ।
 मधूकवन्मधुरा मनोज्ञा गीर्यासाम् । वदन्तौ चङ्क्रमणवशात् सिञ्जानौ
 कनकस्य नूपुरौ मञ्जीरौ मणयः पद्मरागाद्याः तत्त्वचितौ नूपुरौ वज्राणि
 हीरकाणि तत्त्वचितौ च नूपुरौ यासाम् ॥

७६. कूष्माण्डीकुसुमवद् मृद्व्य. कोमलाङ्गय' । कामतूणीरवत्
 तद्गाणानां पुष्पाणा तत्र प्रक्षेपात् स्थूलाः कवर्य. घना वेणयो यासाम् ।
 निर्मूल्याङ्गदमण्डितकूर्परा. अनर्ध्यकेयूरभूपितभुजमध्या गृहीतताम्बूला.॥

७७. विभ्रमा विलासास्त एव गुडुची अमृता तत्र वृद्धिजनकत्वेन
 भेघा. । रम्भाया स्थूणां स्तम्भस्तत्संनिभा ऊरुस्थूणा यासा स्वयमेव
 तूणीभूय रतिपतेस्तूणमोचना. ।

७८ शरदुद्गतमृगलाञ्छनसदृक्षवदना. अकृशा सर्वत्र विस्तृतत्वाद्
 घना कान्तिर्यासाम कृशाङ्गयस्तनुशरीरा. ॥

महुअ महुअ । “ मधूके वा ” [१२२] इति उक्त उत् वा ।

नेउर निउराओ । “इदेतौ नूपुरे वा”[१२३]इति उक्त इत् एत् वा । पक्षे ।
नूउर ॥

कोहण्डि । तोणीर । योरे । निम्मोल्ल । कोप्परया । तम्बोला । गलोइ ।

“ ओत् कूष्माण्डी° ” इत्यादिना [१२४] एषु उक्त ओत् ॥

मिच्चु-अवमच्चु-हरणे दिजे विसञ्जिअ निसामिआ तेण ।

रिउ-सङ्ग-भञ्जणेणं धिद्धाधद्धाण विन्नत्ती ॥ ८२ ॥

पुहवीस-उउ-वसन्तो निवृत्तं-तिलय-क्खणो कलि-निअत्तो ।

वन्दारय-वुन्दारय-समो पयट्ठो तिहिं^१ सोउं ॥ ८३ ॥

अर्चयित्वा राजैव सौम्याहादकत्वादिगुणोपेतत्वाद् मृगाङ्गः मृगाङ्गनिभं
वृत्तत्वशुक्त्वाभ्यां चन्द्रतुल्य तिलकम् अकार्षीत् ॥

८२. मृत्यु आयुष परिसमाप्तौ मरणम् अपमृत्युः अकालमर-
णम् । तयोर्हरणान् विध्वंसकान् द्विजान् विसृज्य संमाननापूर्वं प्रेष्य
रिपूणा शृङ्गस्य उत्कर्षस्य भञ्जकेन विनाशकेन [तेन राज्ञा] धृष्टाधृष्टानां
पगल्भापगल्भानां विज्ञप्तयो निशामिता परिभाविता ॥

सिङ्ग सङ्ग । मसिणे मसणेण । मयट्ठो मिअङ्ग । मिच्चु मच्चु । धिद्धाधद्धाण ।

“ भक्षणमृगाङ्गमृतपुशृङ्गधृष्टे वा ” [१३०] एति एणु ऋत इत् वा ।

८३ निवृत्त समाप्तस्तिलकस्य मन्त्राभिमन्त्रितविशेषकस्य क्षण-
अवसरः उत्सवो वा यस्य । निवृत्तः समग्रसचराचरलोकाभयप्रदान-
विधानाद् गतः कलिः कलियुगं यस्मात् । वुन्दारका देवास्तेषु योग-
क्षेमवाहित्वाद् वुन्दारकः श्रेष्ठः । इन्द्र इत्यर्थः । तेन समः सदृक्षः ।
पृथ्वीश एव निखिलभूमण्डलमोदकत्वाद् ऋतुवसन्तः तिथिं श्रोतुं
प्रवृत्तः । वसन्तर्तुरपि निवृत्तः संजातस्तिलकानां तिलककुसुमानां क्षण-
अवसरो यत्र । निवृत्तः कामवशैवर्तित्वेन उपरतः कलिः कामिकलहो
यत्र । वुन्दारकेषु निरतिशयरूपोपेतत्वेन वुन्दारको मनोहरः । कन्दर्प
इत्यर्थः । तेन समः तादृक्पकार विकारकारित्वात् मित्रं च मित्रेण
समं भवतीति ॥ कलि-निअत्तो इत्यत्र प्राकृतत्वाद् निअत्तो इत्यस्य
परनिपातः । यथा

“ भूअङ्गुरावयसं छणपसर-माहग्घ-भण-हर-सुरामोअं ।

अपणाभिअ पि गट्ठिं^२ कुसुमसरेण महु-भास-लच्छीएँ मुह ॥ ”

इत्या महाघोत्तस्य प

१ RCPD निजत ९

४ C निर्मित ५ D काम

१ धृष्टानां पगल्भानाम्

निव उमहो न्यि वमहे पिउ र्म-माउ हर आगण ततो ।

डाणेण तपिऊण मपत्तो माह-हरयम्मि ॥ ८१ ॥

माहण अमामामासयाण गचा अमुम-परिवाग ।

अमुमा-वाहे तुड्डो घण-बुद्धी-नयण विट्ठीहि ॥ ८२ ॥

विट्टु यण-निम्मलण देयाण पिइय पुन्य नेवीण ।

तेणादिट्टु गीअ मुडेङ्गि-कर ताटिय मिडङ्ग ॥ ८३ ॥

८४ । उहनादो [११] इति आदकन उन् ॥

निअना निबुत्त । वन्दारय वुन्दारय । “निवृत्तवृन्दारक वा [१३०] इति
कन उत्त [वा] ॥

८४ तत्र तिथिअवगानन्तर पितृकमान् पितृयान् मातृगहान्
मातृवशाच्च आगतान् द्विनृपमान् प्रधानब्राह्मणान् तानन तपयित्वा
मनाप्य नृपनृपमा मातृगृह मप्राप्त ॥ धृपमण्यस्य उत्तरपन्थस्य
प्रयानाथाभियायिन्वथ । यन् अमर ।

स्युत्तरपन्थ्यान्नपुगवथमदुष्टुग ।

मिहणात्तूनागाया पुमि अत्रायगाचरा ॥

उमहा वमहे । “ वृपमे वा वा [११] इति वन सह कन उन् वा ॥

विट्टु-कम । माह हर । “गौतान्थस्य [११८] इति गौतान्थस्य सान्थ

कन तस्य उन् ।

८ न विअन मृया कून्भापण यम्य म परिवाग यम्य । अमृया
घाण गजा अमृया मया आगिप प्रणाम कृत्त चिर जीरयाणा
गीरनानि यामा नाम्नाया नाभ्या [मातृभ्य] घनबुष्टिग्गनबुष्टिमि
धृण वपति स्म । नाभ्या घन रन्नानि [च] स्यान्थियथ ॥

माउ हर माह हर । “मातृगिह [१३५] इति मातृगौगम्य कन हन्था ।
कविद् अगौग्यापि । माहण ॥

अनासा अनूय अमुमा । “उत्तून्मृपि [१३६] इति कन उन् कन् औन् ॥

८६ स्यानाम् । अप्रत इति नय । प्रयक अमास्येण नेयाना

१ BOD मुर्भापिहरतादियमिअं २ BC °पन्थरसात्र°

कुल जरईणं नत्तिअ नत्तुअ-सहिआण सो वसु अदासि ।
 धरणि-विहप्फइ-सीसो बुहप्फइ-सरिच्छ गुरु-पुरओ ॥ ८७ ॥
 सो कुसुम-विण्ट-तिक्ख-प्पण्णाइ वहप्फइ व्व लच्छीए ।
 काही पूअं सह-वेण्ट-फलेहिं स-वोण्ट-फुल्लेहिं ॥ ८८ ॥
 रिद्धि-हय-अणत्त-रिणो राय-रिसी धणुह वेअ राम-इसी ।
 रिज्जु सहज्जुएहिं नर उसहेहि चलिओ निवइ-रिसहो ॥ ८९ ॥

पृथग् वृष्टो मुक्तजलो यो वनस्तद्वन्निर्मलेन गतकलुपेण तेन राज्ञा
 गीतम् आदिष्ट कारितम् । कीदृशम् । मृदङ्गिकरैः मार्दङ्गिकहस्तै-
 स्ताडिता आहता मृदङ्गा यत्र तत् तथाभूतम् ॥

८७. कुले जरत्यो वृद्धस्त्रिय ताभ्य । नमृकैर्युक्ता नमृकाः ताभिः
 सहितास्ताभ्यः पौत्रपौत्रीयुक्ताभ्यो धरण्यां बृहस्पते शिष्य उद्धव.
 तद्वन् । हेयोपादेयविचारचतुरत्वात् । स राजा बृहस्पते सदृक्ष
 अद्भुतविशदप्रज्ञर्द्धियुक्तत्वेन समो यो गुरु पुरोहितस्तस्य पुरतो वसु
 द्रव्यम् अदात् ॥

बुट्ठो विट्ठ । बुट्ठी विट्ठीहि । पिहय पुहय । सुइइ मिइइ । नत्तिअ नत्तुअ ।
 “ इदुतौ वृष्ट० ” इत्यादिना [१३७] एषु ऋतः इकारोकारौ ॥

८८. कुसुमवृन्तवत् तीक्ष्णा या प्रज्ञा तया नून बृहस्पति. स राजा
 लक्ष्म्या सवृन्तफलैः सवृन्तपुष्पैश्च पूजाम् अकार्पित् ॥

विहाफइ बुहाफइ । “वा बृहस्पतौ” [१३८] इति ऋत इदुतौ वा । पक्षे
 वहप्फइ ॥

विण्ट वेण्ट वोण्ट । इदेदोद्वन्ते” [१३९] इति ऋत इत् एत् ओच ॥

८९ ऋद्ध्या हतं स्वधनेन निवर्तितम् ऋणेन ऋता पीडिता-
 स्तेपाम ऋणं येन । राजैव जीवरक्षाविधायित्वेन ऋपि । धनुर्वेदे धनु -
 कलाप्रतिपादकशास्त्रे रामर्षि परशुराम. । ऋजु अकुटिल ऋजुभि-

सो वसन्त रिउ सरि विलासओ तह य गिम्ह-उउ सरिस लीलओ ।
 महुर तिब्ब तेआसरिच्छओ सम हर दरिअ-आडिअ गओ ॥९०॥
 नरऋपमै सह नृपतिऋपमश्चलित गुणनिका कर्तु प्रस्थित ॥
 रिपुच्छन्दा छन्द ॥

रिद्धि । “ रि केवलस्य ’ [१४०] इति व्यञ्जनेन असपृक्तस्य ऋतो रि ॥

९० मधुर सदाचारिप्रमोदकत्वेन प्रिय तीघ्र शत्रुसतापकत्वेन प्रचण्ड यत् तेजो माहात्म्य तेन असदृक्ष निरुपम । अत एव वसन्त तुंसदृक्ष विलासो विलासित यस्य । तथा प्रीणमर्तुसदृक्षा लीला केलिर्यस्य च । मित्रामित्रेषु शान्ततीघ्रवृत्तिरित्यर्थ । स राजा इत्यादत्त बलिष्ठ भटवृत्त भ्रमगृह गुणनिकास्थान गत इति उत्तरसर्गार्थसूचनम् ॥ पश्चिमान्तिका छन्द । वदनक वा ॥

अण रिणो । रिषी राम इषी । रिज्जू सहुज्जुण्णि । उसहेहि रिषहो । रिउ उउ । “ ऋणर्णृषमर्णृषौ वा [१४१] इति ऋतो रिर्वा ॥

सरि । सरिस । सरिन्छ । “ दृशो क्तिप्ठक्सक । [१४२] क्तिप् ठक् सक् इत्येतदन्तस्य दृशो धातो ऋतो रिरादेश ।

आडिअ । “ आदते ढि [१४३] इति ऋतो ढि ॥

दरिअ । “ अरिर्हेत्ते ’ [१४४] इति ऋत अरि ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितप्राकृतद्वयाऽयमहा
 काव्यवृत्तौ प्रथम सर्ग समाप्त ॥

पङ्कज-केसर-कन्ती आकिलिन्नो हरि-चवेल-चविलो सो ।
स-किसर-किलित्त-दामो निवो पयद्वो समं काउं ॥ १ ॥
गुरु-मण-थेणो रेवइ-देअर-सीअ-दिअराण बल-थूणो ।
काही विअणं सो सयमवेअणो मल्ल सेलाण ॥ २ ॥

१. त्रिक पङ्क द्विक चतुष्क द्विक एक एक एक इत्येवं विशत्या
गाथाभिर्यथासंख्यं राशो मल्लभमं धनु.श्रमम् असिश्रमं शक्तिश्रमं चक्र-
श्रमं सेल्लभम परशुभमं शूलसीरभमम् आह ॥ पङ्कजकेसर कमल-
किञ्जलकस्तद्वत् कान्ति. शरीरच्छविर्गस्य । स्वर्णवर्ण इत्यर्थ. । अक्लिन्नः
धर्मरहित । हरिचपेटावत् सिंहतलपट्टारवत् चपेटा यस्य सकेसरं क्लृप्तं
कण्ठकन्दले स्थापितं दाम पुष्पमाला यस्य स नृपः श्रम मल्लफलाभ्यासं
कर्तुं पचुत्त इति ॥

अकिलिन्नो । किलित्त । “त्त इति. कल्पकल्पे” [१५४] इति त्त इति ॥

२ गुरो कलाचार्यस्य मन स्तेन निरवाधिकलाकौशलकरणेन चित्त-
हारक । बलस्य सामर्थ्यस्य स्तेनश्रोर । कयो. । रेवती रामप्रिया
तस्या देवर कृष्ण स च क्षीताया जानक्या देवरो लक्ष्मणश्च तयो ।
तद्वत्पराक्रमवान् इत्यर्थ । स राजा स्वयम् अवेदन. मल्ल एव उश-
त्वाद् दृष्ट्वाश शैलास्तेषां वेदना सतापम् अकार्षीत् ॥

केसर किसर । चवेल चविलो । देअर दिअराण । विअण वेअणो । “एत
इत्ता ” [१५६] इति एत इत्ता वा ॥

थेणो धणो । “ऊ ह्येने वा ” [१५७] इति एत ऊत्त वा ॥

सेलाण । “एत एत् ” [१५८] इति आपैकारस्य एत् ॥

तस्स सणिच्छर-पिउणो व्व कर-हय सिन्धव व मल्ल-कुल ।
 घम्म-जलोल्ल जाय स-सिन्न-पर-सेन्न-महिअ पि ॥ ३ ॥
 मुर-वेरिओ व्व रक्खिअ दइच्च-कर्य वहर-दइवय-सइओ ।
 गेण्हीअ स तस्थ घणु कइलास-सओ व्व केलासे ॥ ४ ॥
 देव्वालक्खो दइवे वि असङ्को महि अले नव दइव्व ।
 उच्चअ नीच्चअ लक्खे अणच्चुक्को अवर धीर हरो ॥ ५ ॥

३ तस्य राज्ञ शनैश्वरपिता रविस्तस्येव कराहत हस्तताडित किरण
 वापित च सत् स्वसैन्यपरसैन्ययोर्महित पैरात्रमद्यत्त्वेन श्लाघितमपि
 मल्लकुल सैन्धवमिव लवणवद् धर्मजलार्द्र क्षरत्स्वेदधिन्दु जातम् ।
 अपिर्विस्मये ॥

सणिच्छर । सिन्धव । “इत् सैन्धवशनैश्वरे” [१४९] इति ऐत इत्वम् ॥
 सिन्न सेन्न । “सैन्ये वा [१५०] इति ऐत इत् वा ॥

४ मुरवैरीव नारायण इय रक्षित दैत्यकृतचैर दैवतसैन्य येन [स इय]
 तत्र श्रमगृहे स राजा धनुरमहीत् । किंवत् । यथा कैलासे कैलासशयो
 हर इति ॥

दइच्च । दइवय । सइओ । “अइदँत्यादौ च [१५१] इति सैन्ये दैत्यादिपु च
 ऐत अइ ॥

वेरि वहर । कइलास कलासे । “वैरादौ वा [१५२] इति ऐत अर्वा ॥

५ युगमम् । स रात्रा शरान् घृष्टो वपति स्म । किंभूत । शरप्रह-
 सधानादि कुर्वन् दैववद् अलक्ष्य फलानुमेयप्रारम्भत्वात् । दैवेपि
 अशङ्क लोकोत्तरधैयधारित्वाद् निर्भय महीतले नय साक्षाच्छिष्टप्रति
 पालकत्वेन दुष्टनिग्रहेण च अपूर्वो दैव । उच्चैर्नीचैश्च लक्ष्ये वेध्ये अन्नष्ट
 सम्यकलाचानुरीच्युत्पत्त्याद् अस्तजलित । अपरस्य विपश्चस्य धैयहर ॥

अन्नन्नं जोहेहिं सलाहिओ तह बुहेहि अन्नोन्नं ।
मण-हर-सरलिअकुञ्चिअ-उहय-पवड्डो सरे बुड्डो ॥ ६ ॥
कण्णो वलिअ-मणोहर-पउड्ड कर सररुहेण नर-वइणो ।
लम्बिर नाल-सरोरुहवतंसिओ व्वासि संधाणे ॥ ७ ॥
कय-दुज्जण-सिर-विअणं सिर-कुसुमाहरणमणसिरो-विअणं ।
आवज्जिअ-वाइअ-आउज्जस्सादिट्ठ-पुड-दलणं ॥ ८ ॥
सूसास-वलिअ-चिवुओ अकासि सो गउअपुञ्छ-पमुहेहिं ।
गाअङ्क-कोञ्चरिउ-सुन्देरं पत्तो धणुह-सुण्डो ॥ ९ ॥

६. अन्योन्यं योधैस्तथा बुधैश्च श्लाघितः प्रशसितः । मनोहरसर-
लितः सरल कृत आकुञ्चित कुटिलः कृतः उभयप्रकोष्ठः कलाचिको
येन तथाविधः । स इति राजवाचकम् अनुक्तमपि प्रक्रमाज्ज्ञेयम् ॥

दव्वा दइवे दइव्व । “एच्च दैवे” [१५३] इति ऐत एत् अदश्चादेशः ॥
उच्चअ । नीचअ । “उच्चैर्नीचैस्यअः” [१५४] इति ऐतः अअः ॥
धीर । “ईद्वैर्ये” [१५५] इति ऐत ईत् ॥

७. संधाने शरासनशरारोपे वलितः आकर्णार्कर्षणे पश्चाद्गतो मनोहर-
प्रकोष्ठो य कर स एव सरोरुहं तेन कृत्वा । उत्प्रेद्यते । लम्बमान-
नालं यत् सरोरुहं तेन अवतसित शिखरितो नरपते कर्ण आस्ते ॥

८. युग्मम् । कृता दुर्जनाना शिरोवेदना सतापो यत्र । शिरसि
कुसुमान्येव अलकारो यत्र । शेषालंकारान् मुक्त्वेत्यर्थः । अशिरो-
वेदनं यथा भवति एवं राजा आतोद्यिकैर्वादित यद् आतोद्यं मृदङ्ग-
पटहादिक तस्य अदृष्टपुट दलन च गोपुच्छप्रमुखै शरविशेषैरकार्पात् ॥

९. किंभूत । सोच्छ्वासं वलित तिर्यग् नामितं चिवुकम् अधराध -

अह कुच्छेअय-हत्थो कोच्छेअय कउसलेण सो दिट्ठो ।

कोवेस कउच्छेअय सिद्धो ति असेस पउरेहिं ॥ १० ॥

अवभास मारवेण गोविअ-सव्वङ्ग-गउरवो फलए ।

नावाकारे तेरह तेतीस-गुणो च्च सो आसि ॥ ११ ॥

प्रदेशो येन । धनुषि प्रसक्त शौण्ड धनु शौण्ड । सप्तमी शौण्डा
धैरिति समाप्त । धनु कलाकुशल इत्यर्थ । अत एव गयाङ्ककौश्र
रिष्योर्हरभागवयो सौन्दर्य सौभाग्य प्राप्त प्राप्नोति स्मेति ॥

अन्नन्न अन्नान्न । मणहर मणोहर । पवट्टो पउट्ट । सरवहेण सरोरुह ।
सिर विअण सिरो विअण । आवज्जिअ आउज्जस । “ओतोऽद् वान्योन्य
इत्यादिना [१५६] एषु ओत अत्व वा तत्सन्नियोगे च यथासंभव कतयोर्वादेश ॥

सुसास । “ऊत् सोच्छ्वासे [१५७] इति ओत ऊत् ॥

गउअ गाअङ्ग । “गव्यउआअम् [१५८] इति ओत अउ आअम् ॥

कोच्च । “ओत ओत् [१५९] इति आद्यौत ओत् ॥

मुन्देर । मुण्डो । “उत् सौन्दर्यादौ [१६०] इति ओत उत् ॥

१० अथ अष्टप्रपुटव्ययनानन्तर कौक्षेयककौशलेन हेतुना कोपि
लोकोत्तर फश्चिदप्येव कौक्षेयकसिद्ध खङ्गविगासिद्ध इत्यशेषपरै
निखिलनागरै कौक्षेयकहस्त सन् स राजा ष्ट ॥

कुच्छअय कोच्छेअय । “कौक्षेयके वा [१६१] इति ओत उर्वा ॥

कउसलेण । कउच्छेअय । पउरेहिं । “अउ पौरादौ च [१६२] इति
ओत भउ ॥

११ नावाकारे फलके अभ्यासगौरवेण शिक्षामहत्त्वेन गोपितसया
ङ्गगौरवस्तिरोहितसमस्तगात्रगुन्त्योपि स राजा आसीत् त्रयोदशत्रय
स्त्रिंशद्गुण इव । स तदा अनेकभटप्रहारदालाद् अनेकस्तैशात् इत्यर्थ ।
अपि विरोधार्थेन द्रष्टव्य । य किल तिरोहितगात्र स एकोपि

घडिआ अथेर-एकारएहि बहुएहिं दुव्वहा सत्ती ।

वेइल्ल-केल-कन्नेरयं व भामिय भुवि निहिता ॥ १२ ॥

विअइल्ल-कण्णिआरय-कयलेहिं ऐ-अइ त्ति भणिरेहिं ।

जोहेहि वोर-पोप्फल-पोरं-मन्नेहिं सा महिआ ॥ १३ ॥

नोमालिअ-नोहलिआ-सोमालाहिं सलोण-मोहाहिं ।

तस्सोव्वभमिअं लवण सुकुमाल-मऊह-मालिस्स ॥ १४ ॥

न लक्ष्यते कथं पुनस्त्रयोदशगुणस्त्रयस्त्रिंशद्गुणो वेति विरोधः । परिहारस्तु उक्त एव ॥

गारवेण गउरवे । “ आच्च गौरवे ” [१६३] इति औत आत्वम् अउश्चा

नावा । “ नाव्यावः ” [१६४] इति औत आवादेशः ॥

तेरह । तेतीस । “ एत् त्रयोदशादौ ” इत्यादिना [१६५] त्रयोदशन् इत्ये-
वप्रकारेषु सख्याशब्देषु आदेः स्वरस्य सस्वरेण व्यञ्जनेन सह एत् ॥

१२ बहुभि अस्थविरायस्कारै दुर्वहा शक्ति आयुधविशेषो
घटिता निर्मापिता विचकिलकदलकर्णिकारमिव भ्रमयित्वा उपरि
समन्तश्चलयित्वा तेन राज्ञा भुवि निक्षिप्ता । तेनेति अत्र ज्ञेयम् ॥

१३. अयिअयि भो भो इति भणितृभि ब्रुवाणै वदरपूगफलपूतरवद्
आत्मानं मन्यन्ते ये ते तथा । तैर्योधै विचकिलकर्णिकारकदलै पुष्प-
फलै सा शक्ति महिता अर्चिता ॥

अथेर । एकार । वेइल्ल । “स्थविरविचकिलायस्कारे” [१६६] इति पूर्ववद्
एद्वा । विअइल्ल इत्याद्यपि दृश्यते ॥

केल कयलेहिं । “ वा कदले ” [१६७] इति पूर्ववद् एत् वा ॥

कन्नेरय कण्णिआरय । “वेत्, कर्णिकारे” [१६८] इति पूर्ववद् एत् वा ॥

ऐ-अइ । “अयौ वैत् ” [१६९] इति पूर्ववद् ऐत् वा ॥

१४. नवमालिका यृथिका नवफलिका नृतनम् अल्प फल

चोद्दह-मणु-चोग्गुणओ भुवण-चउद्दहय-वह-चउग्गुणओ ।

चोत्थे त्रि जुगे ति पुरिस-चउत्थओ लक्सओ स तथा ॥ १५ ॥

सागोक्खल-सहरोहल लोहोळ्खल सिला-उळ्खलया ।

चक्केण तेण दलिआ चोळ्खार पुण चउळ्खार ॥ १६ ॥

इअ गइअ-कोउहल्लो कोहल-दक्खेहिं तक्किओ राया ।

उअ कण्हो एस इह भरहेमर-चक्कवट्ठी ओ ॥ १७ ॥

[यन्था सा] तद्वत्सुकुमाराभि सलवणा लावण्ययुक्ता मयूखा कान्तयो यासा ताभि स्त्रीभि सुकुमारमयूखमालिन दर्शनीयद्युति धारिणस्तस्य राज्ञ लवणम् उद्धमितम् उत्तारितम् । विशेषणान्यथानुपपत्त्या अत्र स्त्रीभिरिति ज्ञेयम् ॥

बोर । पोप्फल । पोर । नोमालिअ । नोहलिआ । “जोत् पृतर ” इत्यादिना [१७०] पूर्वक ओत् ।

१५ चतुदशाना मनूना स्थायभुवान्गृपीणा समाहारश्चतुर्दशमनु । तस्माच्चतुर्गुण । सवजनहितत्वेन अधिक इति भाव । भुर्भुव स्वर्महजनस्तप सत्यति सप्त । तान्येव सप्तभिर्वायुस्वधै सह चतुदश भुवनानि । तेषा चतुदशकम् । तस्य पतिर्विष्णु तस्माच्चतुर्गुण । चतुर्थेपि युगे कलात्रपि त्रिपुरूपस्य ब्रह्मत्रिष्णुमहेश्वररूपस्य सकल लोकमहनीयत्वेन चतुर्थ स राना तदा लवणोत्तारणक्षणे लक्षित ।

१६ शाकस्य उल्लगलश्च रादिरस्य उल्लगलश्च लोहस्य उल्लगलश्च शिलाया उल्लगलश्च ते तथा तेन राज्ञा चक्केण आयुधविशेषेण दलिता । कथम् । चत्वारो धारा यत्र दलने तत् तथा । पुनश्चतुर्वार च । ते तेन भूयो भूयो भग्ना इति भाव ॥

१७ इति धनु गद्गदशक्तिचक्रादिकलानीशान्प्रकारेण रचितकुतूहलो राना कुतूहल वानुपहेतुकमणि धनु कलादौ इक्षौ प्रवीणैस्तर्कित पयालोचित । कथम् । इह पृथ्व्याम् उत किं कृष्ण उत अथवा भरतेश्वरचक्रवर्तीति ॥

ओआरे अवयार-क्खमेण तेणावसद्-रहिण ।

सेल्ल-कला-अवयासे भग्गो जोहाण ओआसो ॥ १८ ॥

पन्नास-पलोऽवगओ किं जलणो उअ रवि त्ति तस्स करे ।

उवहसिअ-परसुरामस्सूहसिअ-पवी महा-परसू ॥ १९ ॥

सोमालाहिं सुकुमाल । सलोण लवण । मोहाहिं मज्जह । चोद्दह चउद्दहय ।
चोगुण चउगुणओ । चोत्थे चउत्थओ । सागोक्खल खइरोहल लोहोऊखल
उल्लूखलया । चोव्वार चउव्वार । कोउह्लो कोहल । “न वा मयूख०”
इत्यादिना [१७१] पूर्ववद् ओत् वा ॥

१८ अपकारे अपकारक्षमेण । सापराधे शिक्षाकरणसमर्थेनेत्यर्थः ।
अपशब्देन अयशसा रहितेन । कचिदपि स्वलिताभावात् । तेन राज्ञा ।
सेल्लेति देश्य. प्रासवाची । तस्य कलावकाशे योधानाम् अवकाश-
स्फूर्तिः भग्न । प्रासेन वेध्यव्यधनम् अस्य विलोक्य तथाविधकला-
विकलत्वेन सभोपहासपात्रं स्वं तर्कयन्तो भटा न प्रास करेपि
चक्रुरित्यर्थः ॥

१९ पञ्चाशत् पलानि मानम् अस्य स्यात् । °मात्रडिति संशये मा-
त्रद् । द्विगोः सशये चेति तस्य लुप् । उपहसितः दीप्तिरैक्षण्याभ्यां तिर-
स्कृत पविर्वज्रं येन स महापरशु उपहसितस्तथाविधग्रहरणाङ्गीकारेण
अनुकृत परशुरामो येन स तथा तस्य राज्ञः करे गत सन् ऊह्यते
किं ज्वलनः उत रविरिति ॥

उअ ओ । ओआरे अवयार । अवयासे ओआसो । “अवापोते” [१७२]
इति पूर्ववद् ओत् वा ॥ कचिन्न । अवसद् । अवगओ । उअ रवि ॥

उवहसिअ रामस्सूहसिअ रामस्सोहसिअ । “ऊचोपे” [१७३] इति
पूर्ववद् ऊत् ओच्च वा ॥

१ BC °स्सोह°. The author means that we should read
° रामस्सोहसिअ (=° रामस्स ओहमिअ°) as well as ° रामस्सूहसिअ °
(=° रामस्स ऊहमिअ.)

खल कलाइ गुमण्णो सीर-णिसण्णो अ कित्ति पङ्कुरणो ।
 सो किच्ची पाउरण सिइ पावरण च अणुकाही ॥ २० ॥
 अह राय-वाडिअत्थ नाओ आणाइओ रिउ-घरडो ।
 पुहइ सईसेणागरु-सुरहि-मओ सुकुसुम-सुतारो ॥ २१ ॥
 सचमर-कण्णो विदुरो गय पावो देव-दुञ्जओ विजणे ।
 सो धरिओ पर-वारण कवलण नत्तचर-चरित्तो ॥ २२ ॥
 बालक मुहो सुहकर गजी सुहयर-गई अ इअ गुणिओ ।
 जग-आगभिओ बहुतर-आअभिअ-कलेहिं बहुअरय ॥ २३ ॥

२० कीर्तिस्त्रिजगतीश्याया प्रावरण यस्य [स] राजा शूलफलाया
 निपण्णो व्यापृत । सीरे हलरूपायुधे निपण्णश्च कृत्तिप्रावरणम्
 ईश्वर शितिप्रावरण बलभद्र [च] अन्वकार्पीत अनुकृतवान् ॥

गुमण्णो णिसण्णो । “ उमो निपण्णे ” [१७४] इति पूर्ववद् उमादेशो वा ॥
 पङ्कुरणो पाउरण पावरण । “ प्रावरणेऽङ्गवाज [१७५] इति पूर्ववद् अङ्ग
 आउ इत्येतौ आणेशौ वा ॥

२१ अथ शस्त्राभ्यासानन्तर रिपुषु उपमर्दकत्वेन घरट्ट अगगरिव
 सुरभिर्मदो दानजल यस्य सुकुसुमा सुतारा शोभन आभरणविशेषो
 यस्य स तथाविधो नाग कुञ्जरो राजपाटिकार्थं चतुरङ्गसैन्यश्रमकर
 णाय बहिर्गन्तु प्रथिवीशचीशेन प्रथिवीन्द्रेण आनायित ॥

२२ अधुना गाथादशकेन तद्वर्णनम् आह । सचमरौ समीपप्रेङ्ग
 त्प्रकीर्णकौ कणौ यस्य विदुर हस्तिपकाभिप्रेतकृत्यकरणाद् विचक्षण
 गत भद्रजातीयत्वेन नष्ट पापं पुत्रेण यस्य देवदुर्जयं सुरैरपि दुरभि
 भव । परेषां शत्रूणां परे अन्ये वा परा प्रकृष्टा वा धारणास्तेषां
 पचलने प्रसने नत्तचरचरित्र अत एव स गजो विजने एकान्ते धृत ॥

२३ बालक इव अङ्गणत्वाद् भुरग यस्य सुगकरा गुभकरा वा

अहमुत्तय-त्रिन्दु-करो अहमुत्तय-गौर-दन्तओ एम ।

मरिमाशु मात्र-त्रिओ तिअम-गय-वरो महि-अलम्मि ॥२६

अच्छ-कय-कण्ण-चिउओ महु-पिङ्गल-नयणओ मयङ्क-नहो ।

पियइ न लायणामिमो अवुञ्ज-कुम्भो पर-गयाण ॥२७॥

पदत्रयमपि । तेन तत्र यथादर्शनम् उभयमपि । मुइङ्ग मुइय । आगमिओ
आभमिअ । बहुतर बहुअर । जलयर अजलचर । मुइ^२मु मुइओ ॥ अचिद्
अत्रिपि । इय । उण ॥ अचित् चस्य न । पिसानी ॥ अमुगो इत्यादिषु तु
“व्यतरयश्च” [४ ४४७] इति कस्य गत्वम् ॥ आप्ते अन्यदापि दृश्यते । आउण्ण ।
अथ चम्य ७ ॥

२६ अतिमुक्तकानाम् करे त्रिन्दुो यम्य अतिमुत्तकवद् गौरदन्त
ण्य गनगनो ज्ञायते । सोय त्रिन्दागना मुन कस्यचिच्छापेन आक्रो
णत च्युतो भ्रष्ट स्वगाद् महीतले ॥ मनमा प्रत्यञ्जमिव परिकल्प्य
सुरभ्रम न्मा निरञ्जन ॥

गाउण्ण-काउण्ण । अणिउत्तय । नउण्ण । “यमुना ” इत्यादिना [१७८] मस्य
एक् । एकि च मस्य स्थाने अनुनासिक ॥ अचिअ । अहमुत्तय अहमुत्तय ॥

साय । “नावणात् प [१७९] इति न पस्य एक् ॥

२७ अच्छ मलरहित कचकणचिवुक यस्य । मधुयन् पिङ्गले नयने
यम्य । मृगाङ्कवद् निमलत्वाद् नरया यम्य । अकुन्तौ उन्नतौ कुम्भौ
यस्य स गन परगजाना लक्षण्य पिचतीक्ष निरिललावण्यस्य तत्र
दगनाद् इति भाव ॥

गय । कय । नयण । त्रो । मयङ्क । लायणा । गयाय । “अवर्णो यञ्जति ” [१८०]
“कगचन” इत्यादिना [१७७] एकि द्वेषोऽवण भ्रमणात् परो लघुप्रयत्नतरयभ्रात ।
अवण इति किम् । चिउओ ॥ अवणादित्येव । तिअम ॥ अचिद् मवति । पियइ ॥

१ BC कस्यचित्त्याना गामेन च्युतो २ BC अणिउत्तय

४ [कुमारपालचरित]

खप्पर-खील्य-कुञ्जय-कुसुम-समा जस्स सेल-खम्भ-दुमा ।
रुन्धिअ-खासिअ-छिकं पिक्खिज्जइ मयं-गलो एस ॥२८॥
मरगय-गेन्दुअ-सरिसालि-गुच्छ-गण्डे निवो इहारूढो ।
जयइ चिलाए व्व परे सिरिकण्ठ-किराय-वीरे वि ॥२९॥
जिअ-घण-सीभर-गङ्गा-सीहर-चन्दिम-सुसीअ-सीअरओ ।
फलिहामल-वीस-नहो निहस-प्पह-चिहुरओ एस ॥३०॥

२८. कर्परश्च घटखण्डं कीलकश्च शङ्कुः कुब्जक. शतपत्रिकाविशेषः
 तस्य कुसुमानि च तै. समा । एतान् अनायासेन उत्पाटयतीत्यर्थ. ।
 यस्य शैलस्तम्भद्रुमा. । एष मदकलो मदोत्कट. रुद्रकाशितक्षुतं यथा
 भवति एवं प्रेक्ष्यते ॥

अखुज्ज । खप्पर । खील्य । “ कुब्ज° ” [१८१] इत्यादिना एषु कस्य
स्व.। पुष्प चेत् कुब्जाभिधेय न । अपुष्प इति किम् । कुञ्जय ॥ आर्षेण्यत्रापि ।
खासिअ ॥

२९ मरकतकन्दुकसदृशा अलिगुच्छा ययोस्तौ तथाभूतौ गण्डौ
 यस्य तस्मिन्निह गजे आरूढ स नृप. श्रीकण्ठकिरातवद्वीरानपि परान्
 शत्रून् किरातानिव पुलिन्दानिव जयति ॥

मय-गञ्जो । मरगय । गेन्दुअ । “मरकत°” [१८२] इत्यादिना कस्य गः।
कन्दुके तु आद्यस्य ग. ॥

चिलाए । “किराते चः” [१८३] इति कस्य चः । कामरूपिणि तु नेष्यते ॥
किराय ॥

३० जिता. शैत्येन अभिभूता घनशीकरा गङ्गाशीकराश्च यैः अत
 एव चन्द्रिकावत् सुशीता. शीकरा मदविन्दवो यस्य । स्फटिक-

पिङ्गु-जहणो साङ्गु-मुहो सरिमव-उल-कडुअ-सलिलओ अथिरो ।
इह एसो निव जोग्गो पत्तो चोत्थि मयावत्थ ॥ ३१ ॥

निव-धम्म रओ अह सो नभम्मि पाउस-घणोच्च पिघमिन्दो ।
अपिह न आसणाओ असङ्गल त समारूणो ॥ ३२ ॥

वद् अमला विनातिर्नगा यस्य । निकप कषपः । तस्य प्रभावन
चिकुरा यस्य न तथाभूत ण्य गज ॥

सीभर सीहर । “ शीकरे मही वा ” [१८४] इति कस्य मही वा । पक्षे
सीभरओ ॥

चन्दिम । “ चन्द्रिकायां म ” [१८५] इति कस्य म ॥

पालिह । निहस । चिहुरओ । “ निकपलटिकचिकुरे ह [१८६] इति
कस्य ह । चिहुर सस्कृतेपीति दुग्ग (दुर्ग) ॥

३१ पृथुजघनो विकटकटीतः साधुमुग्ग मौम्यवत्तन मपप
ग्रलवत् कडुक सलिल मत्तल यस्य । अस्थिर निरन्तर हस्तकण
तालचलनेन चञ्चल ण्य गज चतुर्थी मनेन उपलभिताम् अवस्था
प्राप्त । त्रिाद्वर्षेभ्य मपन्न इत्यर्थ । अत ण्य नृपयोग्य । गणा
वता भद्रजातीयत्वम् उक्तम् । तथा च तद्वक्षणम् ।

महु-गुलिय-पिङ्गलकगो अणुपुच्चि-सुनाय-नीह-नङ्गलो ।

पुरओ उदग्ग धीरो मव्वङ्ग नमाहिओ भदा ॥ *त्याणि ॥

३२ [अथ] नृपस्य धर्म दुप्रतिग्रहणिप्रप्रतिपालनात् आगतः
पृथक् भूतलस्थितत्वेन भिन्न इन्द्र म धातुमागपाभूय
अपृथगिव शरीरमौस्थ्यकृत्त्वेन सिंहामतायस्य अशुद्ध
निगडे तस्मिन् हस्तीद्र समागल । यथा तर्भाम प्रागृह्णः ।
द्वितीया [३१३७] इति तम् इत्यत्र मागपा म्यान नि-

नरो । प्पह । पिङ्गु । जहणा । साङ्गु । मुहा । “

पुत्राम-दामवन्तो पुलोइओ भामिणीहि पउरीहिं ।
 छालङ्क-देव-तेओ सुहओ रइ-सूहवो व्व निवो ॥ ३३ ॥
 इन्दो दुहओ चन्दो वि दूहवो आसि खेअर-वहूणं ।
 तस्सि दिट्ठे तइआ मणि-खसिआहरण-खइअङ्गे ॥ ३४ ॥

खादीना ह । असयुक्तस्यैव । चोर्त्थि । मयावत्थं ॥ प्राय इत्येव । सरिसव-खल ।
 अथिरो । निव-धम्म । नभम्मि ॥

पिध अपिह । “ पृथक्कि धो वा ” [१८८] इति थस्य धो वा ॥

असङ्खल । “ शृङ्खले खः कः [१८९] इति खस्य कः ॥

३३. गाथासप्तकेन राजवर्णनम् आह । पुत्रागदामवान् सुरपर्णिका-
 कुसुममालायुक्तः । छागाङ्कदेवो वह्निः । तद्वद् द्विषदारुदाहकत्वात् तेजो
 यस्य । सुभगः अनुकूलाचरणेन जगज्जनप्रियः नृपः रतिसुभगः इव
 कन्दर्पवद् भागिनीभिः भाग्ययुक्ताभिः पौरीभिः नागराङ्गनाभिः
 प्रलोकितः सोत्कण्ठम् ईक्षित ॥

पुत्राम । भामिणीहि । “पुत्रागभागिन्योर्गो मः” [१९०] इति गस्य मः ॥

छालङ्क । “ छागे लः ” [१९१] इति गस्य लः ॥

३४. तदा राजवीथीचलन्मदकलपृष्ठतलारोहकाले मणिखचिता-
 भरणैः पद्मरागेन्द्रनीलादिरत्नरोचिष्णुकटककेयूरमुकुटाद्यलंकारैः खचि-
 तानि युक्तानि अङ्गानि हस्तचरणोत्तमाङ्गप्रमुखा अवयवा यस्य तस्मिन्
 राज्ञि दृष्टे सति खेचरवधूनाम् इन्द्रो दुर्भगश्चन्द्रोपि दुर्भग आसीत् ॥
 सौम्यसौभाग्यलावण्योपततेत्तनुविलोकने सर्वाङ्गीणनयनसहस्रेण भीषण-
 त्वाद् इन्द्रः अन्तर्मलीमसत्वेन च चन्द्रस्तासां न प्रियंभावुकतां
 जगामेत्यर्थः ॥

सूहवो । दूहवो । “उत्वे दुर्भगसुभगे वः” [१९२] इति गस्य वः ॥ ऊत्व
 इति किम् । सुहओ । दुहओ ॥

नेम-पिमाओ मुत्ती-पिमल्लओ अ झडिलो अनडिलो य ।
 सद्दुङ्ग-घण्ट-भूमो निवारिओ न जह अट्ठ पुगे ॥ ३५ ॥
 केदव-सयगारि-सडाल-विकमो फालिह-विमल-नेरच्छा ।
 चविला-फालिअ-कुम्भो नह व चविडाड फाडन्तो ॥ ३६ ॥
 अङ्कोल्ल-तेल्ल णिद्धो अमडो पिहडो कलाण मयलाण ।
 लहु-जडर-पित्त पडियार पाडणत्ताण कय-कीला ॥ ३७ ॥

३५ वेपेण पिणाच जीणविवणविकृतवेपयान प्रहिलप्राय । मृत्या
 पिणाचश्च भीषणत्तान । जटिल मवन्न उद्गतरोमा । अजटिल
 मुण्डितगिरिमुण्ड कापालिकादि । सद्दुङ्गघण्टाभ्या भूया यस्य । स च
 मृतकफपालघण्टादिकलित इश्वररूपधारी । जटाधर इत्यथ । निवारिता
 ट गण्डनकारणाद् निषिद्ध यथा येन पुर अग्रे न अटति नागच्छति ॥

खासअ सइअङ्ग । पिसाओ पिसल्लआ । “ सचित्त० ” इत्यादिना
 [१९३] यथासख्य सत्तो वा ॥

झडिलो अनडिलो । “ जणिले चो झा ग [१९४] इति जस्य झा
 या । “ टो ट ” [१९५] इति टस्य उच्च ॥ स्वरादित्यव । घण्ट ॥
 अभयुत्तस्येत्येव । खट्ठ ॥ काचअ । अट्ठ ॥

३६ चतुभि फलापङ्गम । कुमारण कुमारपालन कारिता विहार
 कुमारविहारमन्दिन श्रीपाश्र्वनाथचैत्य प्राप्त । रात्रति प्रक्रमान् जयम ।
 फीदण । कैटभाफणै मैत्यौ तथाय अग्निभूत मन्गला नरमिहम्मद्वत्
 विप्रमा यस्य । स्फटिफवट विमलनपथ्य । चपटया पाटिनम्नाडित
 कुम्भा येन स तथाभूत । इयामकुम्भमथलाङ्गलानान अयुष्मन्वन
 अदृश्यकुम्भमथलदत्तचपटात्प्रतिरयाद् वा उत्पश्यत् नभश्चपट्या
 पाटयन्निति ॥

३७ अङ्कोठतैलवत म्निग्ध अरुभवाय अणठ गाठणयनित

दढ-खन्ध-हार-नाडिं पेछन्तो निबिड-कच्छ-नालिमिभं ।

उव्वेलु-अचुच्छङ्कुस-अलुच्छ-वेणूहि आवरिओ ॥ ३८ ॥

अणतुच्छ-टयर-कप्पूर-धूव-महमहिअ-टसर-सुइ-वत्थो ।

कुमर-विहारे पत्तो तूवर-पडिहार-दिन्न-करो ॥ ३९ ॥

सकलानां कलानां पिठरो भाजनम् । लघु जठरं बुभुक्षाक्षामकुक्षि-
तदेव पिठरस्तरय प्रतीकारो भोजनलाभ तेन पातनम् इतस्ततो भ्रमण
तेन ऋता । पीडिता इत्यर्थः । तेषां कृता मनोरथातिगवस्तुदानेन
जनिता क्रीडा स्वेच्छाविलसन येन स तथा ॥

३८. दढा स्कन्धे हारभूता नाडिर्वरत्रा यस्य । निबिडा निश्चला
कक्षाया मध्ये च नाडिर्यस्य स तथा । तम् इभं क्षिपन् प्रेरयन् ।
उद्वेगव उद्गूर्णवंशदण्डास्ते च अतुच्छाङ्कुशाश्च एवंभूता ये अतुच्छा
वेणव प्रभूता राजविशेषास्तैरावृतः । वेणुर्वशे नृपान्तरे इति वेणुशब्दो
राजविशेषवाच्यपि ॥

३९ अतुच्छ तगरश्च सुरभिद्रव्यभेदः कर्पूरो घनसारः धूपश्च
नानासुरभिद्रव्यक्षोदः तैः । अर्थात् तद्भूमैः प्रसृतानि व्याप्तानि त्रसर-
सूत्रभेदस्तस्य शुचीनि वस्त्राणि यस्य । तूवरः अनुद्धिन्नश्मश्रुमुण्डित-
श्मश्रुर्वा य प्रतीहारस्तेन दत्त करो यस्य स तथा ॥

केदव । समदारि । मढाल । “ सटौशकटकैटभे ढः ” [१९६] इति
टस्य ढः ॥ फालिह । “ स्फटिके लः ” [१९७] इति टस्य लः ॥

चविला चविडाइ । फालि भ फाडन्तो । “ चपेटापाटौ वा ” [१९८]
इति चपेटाया ण्यन्ते पाटौ वातौ च टस्य लो वा ॥

जढर । “ टो ढ ” [१९९] इति ठस्य ढः ॥

अङ्कोल्ल । “ अङ्कोटे ल्ल ” [२००] ॥

पिहडो पिटर । “ पिटरे हो वा रश्च डः ” [२०१] इति ठस्य हो वा
तत्संनियोगे च रस्य डः ॥

सुपद्दु सुपडाय वेडिस-दल नील भित्ति-गच्छिभणय ।

अणिउँत्तर्य-फुल्ल हर बालाण त्रि रुण्ण-अग्रहरण ॥ ४० ॥

बाहत्तरि-कल सालाहण सम जणमल्लभि-कुसुम रुय-सोह ।

पल्लिल सिर-पलिअ पीवल करण घुसणुमीस-ण्हवण-जल ४१

कीलो । “ डो ल ” [२०२] इति डस्य ल ॥ वचिद् वा । नाडि
नालिं । धचिन्न । निविड ॥

उवेउ वेणुहि । “ वेणौ णो वा ” [२०३] इति णस्य ल वा ॥

अवुच्छ अहच्छ अणतुच्छ । “ तुच्छे तश्छौ वा ” [२०४] इति
तस्य चछौ वा ॥

टयर । टसर । टवर । “ तगरश्सरत्तवरे ट ” [२०५] इति तस्य ट ॥

४० अधुना यादृश तज्जिनमन्दिर यादृशाश्च सन् राजा प्रविष्टस्तद
गाथाद्वादशकेनाह ॥ द्वादशभि कुलकम् । निजनाम्ना अङ्कितम् उप
लक्षित यद् निजकीर्तनम् । कुमारविहार इत्यथ । तद् भक्त्या आदरेण
तत् प्राप्यनन्तर स श्रीकुमारपालभूप प्रविष्ट प्रविशति स्म । कादृश
तत् । सुप्रतिष्ठ गान्धर्वविधिविहितविधानविशेषम् अतिशयप्रसिद्धं वा ।
सुपताक चञ्चद्वैजयन्तीक धेतसा वानीरसतस्य ललानीय नीलमणिनिर्मि
तत्वेन या नीला भित्तयस्ताभिर्गर्भित गतापुरोध्वनिस्वरान्तराले युक्तम् ।
अतिमुक्तकफुल्लाना गृहाणि पूनार्थं कृता गृहाकारा विच्छिन्तयो यत्र ।
किं बहूना । बालानामपि रुदितापरहरणम् कौतुकान् कृतमस्मितपालकम्
इत्यथ ॥

४१ द्विसप्तति फला येषाम अत ण्य मातघाहनममा चना
भावकलाफा यत्र । अतसीकुसुमकृतगाभ क्षुमाप्रमूनचनितान्तरा
विच्छिन्ति । पलितगिरसा यानि पलितानि तथा पातकरण म्यगयणा

१ BC अणिउँत्तर्य° २ BCD °घुगणुमीस ३ BC अणुउ ४ B गर्ता
पूतो°

पीअल-धाउ-विणिम्मिअ-विहत्थि-पम-माहुलिङ्ग-आहरणं ।
भरह-जिण-भवण-सरिसं मङ्गल-वसहिं सिरी-वसइं ॥ ४२ ॥
 अथ काहल-भव्व-जणं सिढिलिअ-कलि-कालमसढिलाणन्दं ।
 नयरस्स मेढिभूयं पढमं तित्थं व पुढवीए ॥ ४३ ॥
पुहवी-निसीढ-तम-भर-निसीहिणीनाह-सरिस-जिण-विम्बं ।
खण्डिअ-डम्भिअ-दम्भं उद्दण्ड-सुवण्णमय-डण्डं ॥ ४४ ॥
डरिआणं दर-हरणं डड्ढागरु-दड्ढ-धूव-सुह-गन्धं ।
अहि-डसण-डड्ढ-सरणं दसण-कवाडंसु-दड्ढ-तमं ॥ ४५ ॥

पादनं यद् घुसृणं कुङ्कुम तेन उन्मिश्रं स्नपनजलं यत्र तत् तथा । स्नान-जलचन्दनेन यत्र पलितशिरस स्वर्णवर्णकचा भवन्तीत्यर्थः ॥

४२. पीतधातुना गाङ्गेयेन विनिर्मितं वितस्तिप्रमं मातुलिङ्गाभरणं यत्र । भरतजिनभवनसदृशं मङ्गलानां कल्याणानां वसतिं स्थानं श्रिय शोभाया लक्ष्म्या वा वसतिम् ॥

४३. अथ कातराः पापभीरवो भव्यजना यत्र । शिथिलितः अनव-रतधर्मनिष्ठजनतापूर्णत्वेन मन्दीकृत. कलिकालो येन । आशिथिल. निविड. आनन्दो यस्मात् । नगरस्य मेथिभूतं नाभिभूतम् । अन्यतीर्थ-परित्यागेन तदाराधनत्रानिकलोकदर्शनाद् उत्प्रेक्षते । पृथिव्या प्रथम तीर्थम् ॥

४४ पृथिव्यां निज्ञोथे अर्धरात्रे यस्तमोभरस्तत्र निशीथिनीनाथ-सदृश निर्मूलकापकषत्वेन चन्द्रकल्पं जिनविम्बं यत्र खण्डितदाम्भिक-दम्भम् । विघ्नविधानेन ध्वस्तमायिकमायम् इत्यर्थः । उद्दण्डसुवर्ण-मयदण्डम् ॥

४५. दरिताना भीताना दरहरणं भयध्वसकम् । दग्धागरुदग्ध-

१ B °विणम्मिअ°, C °विणमिअ°, D omits विहत्थि. भव्वजण
२ BC सिढिलिअ°.

डाहत्त-नाह-हरण कय-डोहलयाण पुत्र-डोहलय ।

कडण-मड-चत्त-कण्ण डब्भङ्कर-नील-नीलमणि ॥ ४६ ॥

डब्भग्ग-मड दर-डोलिर-मीममडोलिरेण हिअएण ।

दूर्गमहर डसन्ते डहमाणो मिच्छ दिट्ठि-जणे ॥ ४७ ॥

गुणिरो दव गग्ग रणि तेअ भत्ति-गग्गर-गिराए ।

धम्म रुणि रुगुलि-दूओ रुयलि मिऊ रोह-अपलित्तो ॥४८॥

५०५५ २५

धपाभ्या गुभगधम । अहिदानन्ष्टाना शरण प्राणस्थानम् । लघ्न
गान्त्रिपाणिपोपि तत्रागता जीवतीत्यथ । दानाना दन्तिन्ताना
कपटानि तपाम् अशय तैर्दष्ट प्रस्त तमो येन ॥

५६ नाहातनाहहरण भवदावसतापापनोत्कम् । कृतनोहाना
मनातनाहाना पूणनोहदम् । पृरिताभिप्रेतम् इत्यथ । कन्नमतिभि
हिंसायुधिभि । पापिष्ठैरित्यथ । तैरपि त्यक्त कदन यत्र । दभाङ्करवद्
नीला नीलमणय प्राङ्गणान्पि यत्र तन् तथा ॥

१७ म र फीहण । दभम्य कुणस्य अम तद्धन सूक्ष्माथपरि-
च्छन्त्यन मतियम्य । अणोलावता निश्चलन इत्यन उपलक्षित ।
भग्दालावत नीप निनिश्चिरामणीयकविलासनविस्मयन इप
शलन्मस्तक यथा भयति एव प्रविष्ट निनप्रयचनप्रभावनामात्मर्यण
विप्राणतया च दूर्गम् अतिगयन अधर ग्गतो मिथ्यादष्टिनान
एव मनापयन् ॥

११ द्वाङ्गारवितनम दव धीतगग भत्तिगग्गिग जयनयेत्यान्
याचा म्मोता म्मवननील । धम एव धरी तत्र कर्लीभूत
नोभाष्टन्त्यन पतारालुत्य । कर्लीवद् मृदु कोमलाद्ग । प्राधन
अप्रदीप्त । प्रदान्त इत्यथ ॥

दोहल-दुउणिअ-धाराकयम्ब-धूलीकलम्ब-कण्टइओ ।

धिप्पिर-सुवन्न-दिप्पिर-तणु-कन्ति-कवट्टिअन्न-पहो ॥ ४९ ॥

चइउं निव-कउहाइं निसंढाइ-निवाण धम्म-सिक्खाओ ।

ओसहमोसढिओ इव दिन्तो स निसीहिअं काउं ॥ ५० ॥

निअ-नामङ्किअ-णिअ-कित्तणयं अनिलो व्व अतुल-थामेण ।

पञ्जलिआनल-तेओ भत्तीइ तओ पइट्टो सो ॥ ५१ ॥

४९. दोहदेन स्वसमयोद्भूतधूलिधाराधरधाराधोरैणीछोटनरूपदौहृद-परिपूर्त्या द्विगुणितौ वृद्धिं गतौ यौ धाराकदम्बधूलीकदम्बौ ताविव कण्टकित संजातरोमाञ्च । दीप्रसुवर्णवद् दीप्रा या तनुकान्तिस्तया कदर्थितान्यप्रभ ॥ एकस्यैव कदम्बस्य द्विधा अभिधा । यदुक्तम् ।

ग्रीष्मसमये विकासी कथितो धूलीकदम्ब इति लोके ।

जलधरसमयप्रार्त्तौ स एव धाराकदम्बः स्यात् ॥

५०. नृपककुदानि छत्रखड्गवाहनमुकुटचाभरूपराजचिह्नानि त्यक्त्वा निपधादिनृपेभ्यो धर्मशिक्षा. धर्मोपदेशान् ददत् वितरन् । किंवत् । यथा औपधानि पण्यम् अस्य औपधिक. गान्धिक औपधम् इति । स चतु समुद्रवसुंधराप्रसिद्ध नैपेधिकी^१ कृत्वा ॥

५१ अतुलस्थाम्ना अमितत्रलेन कृत्वा अनिल इव वायुसदृक्ष प्रज्वलितानलतेजा जाज्वलितज्वलनप्रतिमप्रताप इति ॥

पडिहार सुपडाय । “ प्रत्यादौ ड ” [२०६] इति तस्य ड. ॥ आप्ते दुक्कडादि ज्ञेयम् ॥ प्राय इत्येव । सुपइट्ट ॥

वेडिस । “ इत्वे वेतसे ” [२०७] इति तस्य ड. ॥

गन्भिणय । अणिउत्तय । “ गर्भितातिमुक्तके ण [२०८] इति तस्य ण ॥

रुण्ण । “ रुदिते दिना ण्ण ” [२०९] इति दिना सह तस्य ण्ण. ॥

वाहत्तरि । “ सत्तरौ र ” [२१०] इति तस्य रः ॥

सालाहण । अलसि । “ अतमीसातवाहने ल. ” [२११] इति तस्य ल. ॥

१ BC निसिढाइ° २ BC °वोरिणी ३ BC °समय° ४ BC प्राप्ते स एव. ५ D निपेधिकी. ६ BC अणिउतय

लिम्बाम्य निम्बगिरा कलि-ण्हाविअ-पाव-नाविआढरिसा ।

धम्म-रिउणो वि तस्मिं दिट्ठे धम्मोम्मुहा हूया ॥ ५२ ॥

पल्लि पलिअ । “पल्लिते वा ” [२१२] इति तस्य लो वा ॥

[पीअल] पीअल । “पीते वो ले वा [२१३] इति तस्य वो वा स्वार्थे ले परे ॥

विहत्थि । माहुल्लिअ । मरह । वसहि । काहल । “वितत्थि” [२१४] इत्यादिना

तस्य ह ॥ बाहुल्लकात् घञिअ । वसह ॥

सिद्धिलिअ । अमदिला । मेदि । पत्तम । “भेयि ” [३१५] इत्यादिना यस्य ढ ॥

पुत्तवीण पुत्तवी । निसीढ निसीदिणी । “निशीयपृथिव्योर्वा [२१६] इति यस्य ढो वा ॥

डम्भिअ दम्म । उहण्ड डण्ड । हरिआण दर । दड्डा दड्ड । दसण दसण ।

दट्ट दट्ट । दाह दाह । दोहलयाण दोहलय । कडण कडण । दम्म दम्म । डोलिअ

अदोलिरेण । ‘दशन इत्यादिना [२१७] दस्य ढो वा ॥ दरस्य भयार्थवृत्तेरेव ।

अन्यत्र दर ॥

टसन्ते । डहमाणो । “अदहो [२१८] इति दस्य ढ ॥

यारह । गगर । “मरयागददे र [२१९] इति दस्य र ॥

करलि । ‘कत्स्याम् अद्भमे [२२०] इति दस्य र ॥ अद्भम इति किम् । कयालि ।

पलित्ता । दोहल । “प्रदीपिदोहदे ल [२२१] । प्रदाप्यतौ धातौ दोहद च

दस्य ल ॥

कयम्भ कलम्भ । “कदम्भे वा [२२२] इति दस्य लो वा ॥

धिअर दिपिर । “दीयो धो वा [२२३] इति दस्य धो वा ॥

कयट्ठिअ । कदयिते य [२२४] इति दस्य य ॥

कउहाह । “कउदे ह [२२५] इति दस्य ह ॥

निगत्तह । “निपथे धा ण [२२६] इति धस्य ढ ॥

आगद आताढभा । “यौपथ [२२७] इति धस्य दा वा ॥

सिचणय । “जाण [२२८] इति नस्य ण ॥ जाये अनिलो । अनल इत्यादि ॥

णिअ । णिअ । “यादो [२२९] इति नस्य णो वा ॥

५२ निग्यधन् यदु । शूर इत्यध । ण्यभूत आगत्य अभिप्राय

सो फणस-फालिहृदय-दीहर-भुअ-फलिह-जोडिअ-णडालो ।
 अफरुस-गिराइ फालिअ-मोहोइअ जिण-थुइमकासि ॥५३॥
 फलिहा-जलं बहुत्तम्बुजेहि जह जह वणं च नीमेहि । ५४
 जग-सिरि-नीवावेडुयं सहइ मही तह तुह पएहिं ॥ ५४ ॥
 तुह कय-कुसुमामेला पणट्ट-पारद्धि-पमुह-पाव-मला । ५५
 मुत्ताहल-विमला इह हवन्ति रेभ व्व मुद्धना ॥ ५५ ॥

तथा निम्बवद् गीश्र येषाम् । कलिरेव कुत्सितकर्मणा नापित पापमेव
 नापित तयो उपकरणभूतत्वेन ज्ञापकत्वेन च आदर्शा अत एव
 धर्मरिपवोपि तस्मिस्तथाविधनृपे दृष्टे सति धर्मोन्मुखा भूता जाता ।
 अपिर्विस्मये ॥

लिम्बा निम्ब । ण्हाविअ नाविअ । “निम्बनापिते लण्ह वा” [२३०]
 इति नस्य लण्हौ वा ॥ “पो व.” [३३१] इति पस्य च व. ॥ प्राय इत्येव ।
 रिउणो ॥

५३ पनसपारिभद्राविव यौ दीर्घौ भुजपरिघौ ताभ्यां योजितं ललाटं
 भालस्थलं येन । ललाटयोजितकर इत्यर्थ । पाटितमोहो विनाशित-
 विपरीतावबोध सन् अपरुपगिरा मृदुस्वरेण इति वक्ष्यमाणरीत्या स
 राजा जिनस्तुतिम अकार्पीत् ॥

५४. स्तुतिमेव गाथाप्रकेनाह । परिखा खातिका तस्या जल यथा
 प्रभूताम्बुजै वन च यथा नीपै राजति । जगता श्रियो नीपानां कदम्ब-
 कुसुमानाम् आपीड गोभाकृत्त्वेन [हे] शेखर तथा तव पादैर्मही राजति ॥

फणस । फालिहृदय । फलिह । अफरुस । फालिअ । फलिहा । “पाटि°”
 इत्यादिना [२३२] ण्यन्ते पटिधातौ परुपादिषु च पस्य फ. ॥

वहुत्त । “प्रभूते वः” [२३३] इति पस्य व ॥

५५ तव कृतकुसुमापीडा प्रनष्टपापद्धिप्रमुखपापमला अत एव
 मुक्ताफलवद् विमला विगतकर्ममला इह अस्मिन् जन्मनि भवन्ति

महलो जम्मो सभल च जीविअ ताण देव फणि चिन्ध ।

जे त चम्पय सुवलेहिं भिसिणि-कुसुमेहिं अचन्ति ॥ ५६ ॥ १५५

असिअ कमन्धे अकयन्ध सिरे समरम्मि तुज्झ ज्ञाणेण ।

कट्टअ रिउणो व्व निवा विमत्ताविसम न जाणन्ति ॥ ५७ ॥

वम्मह-पिजाहिवन्नु अहिमन्नु पिआ य अहरिओ तेण ।

तुह भमल साम पय पङ्कएसु भमगाइअ जेण ॥ ५८ ॥

रेफघद् मूर्धन्या सफललोनाप्रस्था । सिद्धा भवन्तीत्यर्थ । रेफोपि

“ ऋवर्णटवर्णरपा मूर्धन्या इति मूर्धन्य ॥

नीमेदि । नीव । आवेडय कुसुमामेला । “ नीपापीडे मो वा ” [२३४]

इति पत्य मो वा ॥

पारदि । “ पापर्द्धा र [२३५] इति अपदादौ पत्य र ॥

५६ हे देव पार्श्व फणिचिह्न तेषा जन्म सफलम् जीवित च सफलम् । य त्वा चम्पकशरलैरिसिनीकुसुमै अचन्ति पूजयन्ति ॥

अचिद् म । रेमा । अचिच्चु ह । मुत्ताहल ॥ अचिद् उभावपि । सहलो । समल ।

“ फो भहौ [२३६] इत्यनेन ॥ अनादेरित्येव । फणि ॥

सवलेहिं । ‘ वा घ [२३७] इति वस्य व ॥

भिसिणि । “ भिसि-या म [२३८] इति वस्य म ॥

५७ आशिरासि कथं धानि यत्र अविग्रमानकथं धानि शिरासि यत्र तस्मिन् समरे तव ध्यानेन भवत स्मरणेन कैटभरिपव इव विष्णव इव [नृपा] विपमाविपम न जानन्ति ॥ सयत्र विनययै नयन्तीं प्राप्तुयन्तीति भाव ॥ अगिर इति यत्र धविणेयण स्वरूपभणनाथम् । केत्थ रिउणा इत्यत्र घटुत्थ मत्स्यागयतारापेभ्रया ॥

कमन्धे अकयन्ध । कवन्धे मयी [२३९] इति वस्य मयी ॥

केटव । ‘ केटमे भो वा [२४] इति वस्य व ॥

विमत्ताविसम । ‘ विममे भो दो वा [२४१] इति वस्य दो वा ॥

५८ मन्मथपिता विष्णु अभिमन्यु अजुनाह्वन अभिमन्यु

पहु तुम्हकेर-अह-खाय-संजमे सोवओग-साहूण ।

न समो अहजाओ तव-किसङ्ग-लट्टी वि हु कुदिट्टी ॥५९॥

करणिञ्जाकरणीअं पेआपिञ्जं च जे न वि गुणान्ति ।

ते दोस-दुइञ्जा वि हु गुण-वीञ्जा हुन्ति तई दिट्टे ॥ ६० ॥

पिता च तेन अधरित न्यकृतः । स सर्वोत्कृष्ट इत्यर्थः । हे भसलवत्
श्यामल तव पदपङ्कजयो येन भ्रमरायितं चञ्चरीकवद् आचरितम् ।
यस्त्वां प्रणत इत्यर्थे ॥

वम्मह । “ मन्मथे वः ” [२४२] इति मस्य वः ॥

पिआहिवन्नू अहिमन्नू । “ वाभिमन्यौ ” [२४३] इति मो वो वा ॥

भसल भमराइअ । “ भ्रमरे सो वा ” [२४४] इति मस्य सो वा ॥

५९. हे प्रभो पार्श्वे त्वदीये भवत्संबन्धिनि यथाख्यातसंयमे पञ्चम-
चरित्रे सोपयोगसाधूनां सावधानयतीनाम् । हु इति निश्चितम् । न
समो न सदृक्षः । क । यथाजात शीतार्तपाद्युपद्रवसहनाय प्रावरणरहित
तपसा कृशाङ्गयष्टि दुर्बलगात्रोपि कुदृष्टिर्जमदद्रयादिः ॥

जेण । “ आदेर्यो जः [२४५] इति यस्य जः ॥ आदेरिति किम् । भमराइअ ।
बाहुलकात् सोपसर्गस्य अनादेरपि । संजमे ॥ क्वचिन्न । सोवओग ॥ आर्षे
लोपोपि । अह-खाय । अह-जाओ ॥

तुम्हकेर । युष्मद्यर्थपरे तः ” [२४६] इति यस्य तः ॥

लट्टी । “ यष्ट्या लः ” [२४७] इति यस्य लः ॥

६०. हे देव करणीयाकरणीयं पेयापेयं च ये नैव जानन्ति ते
दोषद्वितीया अपि गुणद्वितीयाः सगुणास्त्वयि दृष्टे सति भवन्ति ।
संबोधनपदम् अत्र ज्ञेयम् ॥

वेककस-उत्तरीया धवल दुगूलोत्तरिञ्ज-पिहिअ-मुहा ।

तुह कय-ण्हवणा घण-छाय-छत्त-छाहीओं माणन्ति ॥ ६१ ॥

इय सच्छ्राओ कडनाह-परिअणो कइअव युइ काउ ।

आइ-फिडि व्य अभेडो जिण ण्हवणे अह पयट्टो सो ॥ ६२ ॥

पछाणिअ-अपडायाणिअ-हयमाएहि अवर राएहि ।

कणवीरचिय-कलमो हलिद-गोरो म फिग डिट्टो ॥ ६३ ॥

६१ ह न्य वैकश्ये उत्तरामङ्गे उत्तरीयम उपरितन वल्ल येपाम्
धवल तस्ये धीतत्याच्छ्रुचि यद् दृक्कूल श्रौम तस्य तद् उत्तरीय च तेन
पिहित विग-धोष्णोच्छ्वात्मलगनागतनाङ्क्या म्भगित मुम्ब वैस्ते
तथा । तत्र वृत्तस्त्रयना घना सान्द्रा छाया आतपाभावो यस्मात् तत्र
तच्छत्र च तेन याश्छाया गोभास्ता अनुभुञ्जते अनुभवन्ति ॥

परमिजाकरणाअ । वेआपिअ । दुइजा पीआ । उत्तरीया दुगूलोत्तरिअ ।
“ बोत्तरीयानीयतीथट्टे ज [२४८] इति यस्य ज्ञो वा ॥

६२ इति पूवात्तरीत्या कतिपया म्भगत्तगुचिता स्तुतिं कृत्वा म
च्छाय गोभनकान्ति कतिपयपरिजन मितपरिवार । आन्धिराह
म इय अभेर अकातर म श्रीबुमारपालभूप निन्दन्
अथ स्तयनभणनानन्तर प्रवृत्त ॥ अत्र स्तुतिं कृत्वानि स्वच्छ
स्नानप्रवृत्तेरानन्तर्यमात्रे उत्तेपि अत्यानन्तर्यप्रतिपादनाथम
यथा देवदेय प्रणम्यान् इत्यत्र जादिगच्छ अनिमामा

छाय छाहीओ । “ छायायां होऽकान्तो या ’ [- - -]
अकान्तो इति किम् । सञ्जाओ ॥

कइयाए कइअय । “ इहो वीर ’ [- - -]
पर्यायेण ॥

फिडि । अभेओ । “ फिडिओ ग इ [- - -]

६३ पयाण गृह्णन्ति इया । [- - -]

तेण जिणम्मि दुवालस-रवि-तेए मुहल-घण्ट-थोर-रवं ।
णङ्गलि-लङ्गलिभायर-सरिसेण पलोट्टिआ कलसा ॥ ६४ ॥
णङ्गलि-णाहलत्तण-अपुण-भवत्थं निवेण करुणाए ।
लङ्गलि-लाहला वि हु सित्ता जिण-ण्हवण-सलिलेण ॥६५॥

सैन्यपालै प्रयुज्यन्ते स्म । प्रयोक्तृव्यापारे णिगि क्त । तत पर्याणिता
 ग्राहितपल्ययना अपर्याणिताश्च हया यत्रेति । एवम् आयातै अपरराजै
 करवीरैः करवीरकुसुमै अर्चितकलश । हरिद्रावद् गौर स राजा
 किल दृष्ट । सविस्मयोत्कण्ठं विलोकितः । किलेति प्रसिद्धौ ॥

पल्लाणिअ अपडयाणिअ । “पर्याणे डा वा” [२५२] इति रस्य डा वा ॥
कणवीर । “करवीरे णः” [२५३] इति आद्यरस्य णः ॥

६४. लाङ्गलिलाङ्गलिभ्रातृसदृशेन बलभद्राच्युततुल्येन तेन राज्ञा
 मुखरा प्रतिरवैर्वाचाला या घण्टास्तासा स्थूलो रवो यत्र इत्येवं जिने
 जिनविम्बे द्वादशरवितेजसि पर्यस्ता. कर्पूरकुङ्कुमादिसुरभिद्रव्यक्षोदमिश्र-
 जलमोचनाय अवाञ्च. कृता कलशा सुवर्णमणिमृन्मयादिकुम्भा ॥

हलिद्द । मुहल । “हरिद्रादौ लः” [२५४] इति रस्य लः ॥ आर्षे दुवालस ।
थोर । “स्थूले लो रः” [२५५] इति लस्य रः ॥

६५. लाङ्गलिलाहलत्वयो. तिर्यक्त्वम्लेच्छविशेषत्वयो अपुनर्भवार्थं
 पुनरप्रादुर्भावाय नृपेण करुणया । आस्ताम् अन्ये । लाङ्गलिलाहला
 अपि । हु इति निश्चितम् । सिक्ता आर्द्रा कृता जिनरूपनसलिलेन ॥

णङ्गलि लङ्गलि । णङ्गलि । णाहल लाहला । “लाहललाङ्गललाङ्गले वादेर्णः”
 [२५६] । एपु आटेर्लस्य णो वा ।

तइआ वाणिअ-सुसाहिं निव-सुण्हा-वल्लहाओ ता दिट्ठा ।

गाहाण-पुत्तिआहि व पासाण-त्थम्भ-लग्गाहिं ॥ ६८ ॥

राञ्जिअ-दस-विह-धाऊ जणणी लासस्स दह-विहस्सावि ।

देवसे दिवहावगमे अ सुह-यरी वाइआ वीणा ॥ ६९ ॥

राञ्जिअ-नर-सिंघेणं वंसिअ-सीहेण वाइओ वंसो ।

दाघत्त-दाह-हरणो छुह-धवले जिण-गुणे गाउं ॥ ७० ॥

६८ तदा प्रेक्षणीयकक्षणे नृपस्तुपाणां राजवधूनामपि वल्लभाः
त्रिलोकनाय ईप्सितास्ता नर्तक्य पापाणस्तम्भे लग्नाभिः संकीर्णत्वेन
प्रेक्षणीयकस्य दुर्दर्शत्वेन संबद्धाभिर्वाणिजस्तुपाभिः दृष्टाः । नर्तनरामणीय-
कलोलुपत्वेन निर्निमेषनिश्चलत्वादिना तथावस्थानात् पापाणपुत्तिकाभि-
रिवेत्युत्प्रेक्ष्यते ॥

सुसाहिं सुण्ह । “ स्तुषाया ण्हो न वा ” [२६१] इति पस्य ण्हो वा ॥

६९ व्यञ्जित. तत्प्रदेशकोणसारणया प्रकटितो दशविधो दशभेदो
धातु भरतादिशास्त्रप्रसिद्धः आलक्तिकविशेषो यथा । दशविधो गेयपदा-
द्यङ्गभेदेन दशप्रकार । यदुक्तम्

गेयपदं स्थितपाठ्य आसीनं पुष्पगण्डिका ।

प्रच्छेदकस्त्रिमूढ च सैन्धवाख्य द्विमूढकम् ॥

उत्तमोत्तमक चैव उक्तप्रत्युक्तमेव च ।

इति दश लाम्याद्धानि । तस्यापि लास्यस्य जननी उत्पादिका । तत्स्वरानु-
सारेण नर्तकीनां नर्तनात् । दिवसे दिवसापगमे च । अहर्निशम् इत्यर्थः ।
अमृतास्वादकल्पस्वरकलितत्वेन सुखकरी वीणा वादिता काणिता ॥

पाहाण पागाण । दस दह । “ दशपापाणे ह ” [२६२] इति शपयोर्यथा-
दर्शनं गो वा ॥

दिवस दिवहा । “ दि २६३ इति सस्य हो वा ॥

७० रञ्जित. आह

१. जो येन तेन

1 BO omit 'रागणी

३ C स्थित.

सक्य-वारण-पाइअ-वायरण-पउत्त-सह-कय-गीए ।

आउञ्जिअ-पायारे रङ्गे पुण आसि गुणि-पारो ॥ ७४ ॥ ^{पंक्ति}

तत्थागओ अ कालायस-सम-कालास-अहिअ-हिअओ जो ।

सो केलि-किसलयासोअ-किसल-कोमल-हिओ आसि ॥ ७५ ॥

दुग्गाधी-पा-धीढं दुग्गा-एवीस-पाय-वीढं च ।

मोत्तुं गण-गन्धव्वा तं गीअं सोउमोच्छरिया ॥ ७६ ॥

दुर्लभं राजकुलस्य नरनाथयूथस्य प्रियं श्रोत्रसुखकृत्त्वेन हृद्यम् अद्वितीयं तस्या वरमुखरगायन्या गीतं श्रोतुं राजकुलविहारे कुमारविहारे को नायातः । किं तु सर्वोप्यायातः ॥

भायण भाण । दणु दणुअ । रा-उल राय-उल । “ लुग् भाजन° ”

[२६७] इत्यादिना सस्वरस्य जस्य लुग् वा ॥

७४ संस्कृतव्याकरणप्राकृतव्याकरणयोः प्रयुक्ताः प्रतिपादिता ये शब्दास्तै कृतं गीतं यत्र आतोधिकाना मृदङ्गादिवादकानां प्राकारो मण्डलं यत्र तस्मिन् रङ्गे पुनः गुणिप्राकार आसीत् ॥ संगीतकाकर्णनाय समागतसमस्तलोकेपि प्रासादे रङ्गभूमौ विचक्षणा एव उपवेणिता इति पुन शब्दार्थः ॥

७५. तत्र च रङ्गे कालायसं लोहजातिस्तेन समं कालायसाद् अधिकं च हृद्यं यस्य स तथाविधो य आगतः स केलिकिसलया-शोककिशलयवत् रम्भाकङ्केलिदलवत् कोमलहृद्य आसीत् ॥ चित्त-चमत्कारकारिजिनेन्द्रगुणस्फीतगीतश्रवणात् सोपि सार्द्रहृद्यः संवृत्त इति यावत् ॥

वारण वायरण । पायारे पारो । आओ तत्थागओ । “ व्याकरणप्राकारा-गते कगो. ” [२६८] इति को गश्च लुग् वा ॥

कालायस कालास । किसलया किसल हिअओ । हिओ । “ किसलय° ”

[२६९] इत्यादि वा ॥-

७६. दुर्गादेव्ये

अत्र च सामीप्यात्

सकय-वारण-पाइअ-वायरण-पउत्त-सद्-कय-गीए ।

३८ आउञ्जिअ-पायारे रङ्गे पुण आसि गुणि-पारो ॥ ७४ ॥ ^{पंक्ति}

तत्थागओ अ कालायस-सम-कालास-अहिअ-हिअओ जो ।

सो केलि-किसलयासोअ-किसल-कोमल-हिओ आसि ॥ ७५ ॥

दुग्गावी-पा-वीढं दुग्गा-एवीस-पाय-वीढं च ।

मोत्तुं गण-गन्धव्वा तं गीअं सोउमोच्छरिया ॥ ७६ ॥

दुर्लभं राजकुलस्य नरनाथयूथस्य प्रियं श्रोत्रसुखकृत्त्वेन हृद्यम् अद्वितीयं तस्या वरमुखरगायन्या गीतं श्रोतुं राजकुलविहारे कुमारविहारे को नायातः । किं तु सर्वोप्यायातः ॥

भायण भाण । दणु दणुअ । रा-उल राय-उल । “ लुग् भाजन° ”

[२६७] इत्यादिना सस्वरस्य जस्य लुग् वा ॥

७४. संस्कृतव्याकरणप्राकृतव्याकरणयोः प्रयुक्ता. प्रतिपादिता ये शब्दास्तैः कृतं गीतं यत्र आतोधिकानां मृदङ्गादिवादकानां प्राकारो मण्डल यत्र तस्मिन् रङ्गे पुनः गुणिप्राकार आसीत् ॥ संगीतकार्कणनाय समागतसमस्तलोकेपि प्रासादे रङ्गभूमौ विचक्षणा एव उपवेशिता इति पुन शब्दार्थः ॥

७५. तत्र च रङ्गे कालायसं लोहजातिस्तेन समं कालायसाद् अधिकं च हृद्यं यस्य स तथाविधो य आगत. स केलिकिसलया-शोककिशलयवत् रम्भाकङ्कल्लिदलवत् कोमलहृद्य आसीत् ॥ चित्त-चमत्कारकारिजिनेन्द्रगुणस्फीतगीतश्रवणात् सोपि सार्द्रहृद्यः संवृत्त इति यावत् ॥

वारण वायरण । पायारे पारो । आओ तत्थागओ । “ व्याकरणप्राकारा-गते कगो. ” [२६८] इति को गश्च लुग् वा ॥

कालायस कालास । किसलया किसल हिअओ । हिओ । “ किसलय° ” [२६९] इत्यादिना यस्य लुग् वा ॥

७६. दुर्गादेव्याः गौर्या. पादपीठं पादासनम् । अत्र च सामीप्यात्

निज-पाय-चटण-गुरु-पा-चटणाट चटअ तत्र उ-म-वणो
पुल्यद्वेगदि मलिओ उउम्वग उम्वगो व ॥ ७७ ॥

जाव निवा स्य-पुत्रा आग्निय मद्गल न ता कण्ड । ३

ता स्य-उले मरुवय-पुत्र अणुमाइउ लगा ॥ ७८ ॥

मइ नाव डउलमिम निम्मविअ मरुल-वीविअमणण ।

मत्र गिउ-उमुम-पुत्रा ना चइ जीअ न मे मरुल ॥ ७९ ॥

उगात्तिसुम स्यथ । दुगात्तयास्य पात्ताट सुस्वा गणा नत्तिरन्ति
प्रवृत्तयन्त च न न गत्रयाअ किनगल्ल गान श्रावु कणाञ्जलिभि
पानुम अरम्भुना आगता ॥

७७ विनपात्तपननगुरुपात्तपननानि यकसा तत्र उद्धस्यान उच्च
वन आमान । किंमूत । पुल्लारुह कलिओ युद्ध । विरत । यथा
उद्धस्यान उल्लुक्क उद्धस्यान उल्लुगिनि ॥

दुगाती दुगाती । वा रात्ति पाय-नात् । पाय-वत्ता पा यत्तात् । उउ
म्वग उम्वगो । "दुगात्ता [२७०] इरात्तिना दस्यान्तमप्य सुग् ता ।
जन्तागति किम् । दुगात्तान् अणो मा एत ॥

७८ यायन्तु कृतपूजा नृप तथा आरात्रिरन मात्तन मद्गल
आरात्रिरमद्गलम् । आरात्रिर माद्गलस्य चयथ । न यायन्तु उगात
नायद् स्यदन्त कुमागसिणार मरुवयपूजाय अनपात्रितु लप्र । पूजा
सिखय पञ्जानासि वनु प्रमूत ॥

७९ अनुपात्रिनमयात् । मया नायद् स्यदन्तम् एव विमायनम् ।
अनन थ मरुल वीविन निमायिनम् । मम स्यथात् । पर मरुनु
वमुमपूजा ना रात्ति चअ तथा नायन्त न थ मरुलम् ॥ स्यगुणारगता
वीविन मरुलमसि तथायपूजाया अभायाद् नाविणयन मरुलम्
इति यायन् ॥

सकथ-वारण-पाइअ-वायरण-पउत्त-सद्-कथ-गीए ।

आउज्जिअ-पायारे रङ्गे पुण आसि गुणि-पारो ॥ ७४ ॥ ५१०

तत्थागओ अ कालायस-सम-कालास-अहिअ-हिअओ जो ।

सो केलि-किसलयासोअ-किसल-कोमल-हिओ आसि ॥७५॥

दुग्गावी-पा-वीढं दुग्गा-एवीस-पाय-वीढं च ।

मोत्तुं गण-गन्धव्वा तं गीअं सोउमोच्छरिया ॥ ७६ ॥

दुर्लभं राजकुलस्य नरनाथयूथस्य प्रियं श्रोत्रसुखकृत्त्वेन हृद्यम् अद्वितीयं
तस्या वरमुखरगायन्या गीतं श्रोतुं राजकुलविहारे कुमारविहारे को
नायातः । किं तु सर्वोप्यायातः ॥

भायण भाण । दण दणअ । रा-उल राय-उल । “ लुग् भाजन° ”
[२६७] इत्यादिना सस्वरस्य जस्य लुग् वा ॥

७४. सस्कृतव्याकरणप्राकृतव्याकरणयोः प्रयुक्ताः प्रतिपादिता ये
शब्दास्तैः कृतं गीतं यत्र आतोधिकाना मृदङ्गादिवादकानां प्राकारो
मण्डलं यत्र तस्मिन् रङ्गे पुन. गुणिप्राकार आसीत् ॥ संगीतकार्कर्णनाय
समागतसमस्तलोकेपि प्रासादे रङ्गभूमौ विचक्षणा एव उपवेशिता
इति पुन शब्दार्थः ॥

७५. तत्र च रङ्गे कालायसं लोहजातिस्तेन समं कालायसाद्
अधिकं च हृदयं यस्य स तथाविधो य आगतः स केलिकिसलया-
शोककिसलयवत् रम्भाकङ्केल्लिदलवत् कोमलहृदय आसीत् ॥ चित्त-
चमत्कारकारिजिनेन्द्रगुणस्फीतगीतश्रवणात् सोपि सार्द्रहृदयः संवृत्त इति
यावत् ॥

वारण वायरण । पायारे पारो । आओ तत्थागओ । “ व्याकरणप्राकारा-
गते कगो. ” [२६८] इति को गश्च लुग् वा ॥

कालायस कालास । किसलया किसल हिअओ । हिओ । “ किसलय° ”
[२६९] इत्यादिना यस्य लुग् वा ॥

७६. दुर्गादेव्याः गौर्या. पादपीठं पादासनम् । अत्र च सामीप्यात्

निण-पाय-त्रदण-गुरु-पा-त्रदणाइ चडअ तत्थ उट्म-जण
 पुलयङ्गेहि कलिओ उट्म्यगे उट्म्यगेहि व ॥ ७७ ॥
 जाव निरो कय पूओ आगत्तिय-मङ्गल न जा कुणड ।
 ता देव-उले मरुय-पअ अणुमोडउ लग्गो ॥ ७८ ॥
 मइ ताव देउलमिम निम्मअिअ महल-जीविअमणेण ।
 मच्च रिउ-कुमुम पआ नो जइ जीअ न मे महल ॥ ७९ ॥

चरणान्तिकम् इत्यथ । दुगात्रेयीणस्य पात्पाठ मुक्त्वा गणा नन्दिवन्ति-
 प्रभृतयस्ने च त त गन्धवाश्च दिनरास्वद् गीत श्रोतु कणाञ्जलिभि
 पातुम अथस्तृता आगता ॥

७७ निनपात्पतनगुत्पात्पतनानि त्यक्त्वा तत्र रङ्गस्थान ऊध्व
 जन आमान । किभूत । पुलकाङ्कुरै कलितो युक्त । क्रिबन् । यथा
 उट्म्यग जन्तुफल उट्म्यरफलैरिति ॥

दुगात्री दुग्गा एत्री । पा गति पाय-त्री । पाय-त्रण पा यदणाइ । उट
 म्यरो उट्म्यरेहि । “दुगादेशा ’ [२७०] इत्यादिना दस्यान्तमव्य ट्ग् वा ।
 अन्तरिति किम् । दुगादेश्याम् आत्तौ मा भूत् ॥

७८ यावन कृतपूतो नृप तथा आरात्रिकेन महिन मङ्गल
 आरात्रिकमङ्गलम् । आरात्रिक माङ्गलिक्य चत्यथ । न यावन करानि
 तात्रद् देवकुल कुमारविहारे मन्त्रकपूनाम् अनुगाचितु लग्न । पूना
 त्रिपय पश्चात्ताप यत्तु प्रवृत्त ॥

७९ अनुगाचनमग्राह । मया तात्रद् देवकुलम् एव निमापितम् ।
 अनन च मफल जीवित निमापितम् । मम चत्यथान । पर मयतु
 कुमुमपूजा नो यत्ति चेत्त तदा जीवित न म मफलम् ॥ एतद्विधाना
 जीवित मफलमपि तथाविधपूनाया अभावाद् नातिगयेन मफलम्
 इति यावन् ॥

अह भणिअं खे सासण-देवीए एवमेव मा जूर । ५

आवत्तमाण-जस तुममेअ किमत्तमाण-मणो ॥ ८०

गुणि-पावारय-पारय दुह-अड-चिन्तावडेसु मा पडसु ।

होही तुह उज्जाणं सई सच्च-रिऊहि कय-कुसुमं ॥ ८१ ॥

८० अथ इत्थं चिन्तानन्तरं खे गगनाङ्गणे शासनदेव्या भणितम् । आवर्तमान त्रिलोक्या वम्भ्रम्यमाणं यशो यस्य । तस्य आमन्त्रणम् । हे आवर्तमानयश त्वम् एवमेव मा खिद्यस्व निरर्थकं मा दैन्य-युक्तो भव । तथा एवमेव किम् आवर्तमानमना सर्वर्तुकुसुमपूजा भविष्यति वा न वेति किं चिन्तापरचित्त ॥

८१ खेदचिन्तयोर्निरर्थकत्वमेवाह । गुणिन एव प्रावारकाः पटा-स्तेपां प्रावारक अनुपमागणितगुणयुक्तत्वेन आच्छादक । दुःखं खेदः तदेव अवटश्च कूपः । चिन्ता अभीप्सितार्थं प्रति सदेह सैव अवटश्च । तयोस्त्व मा पत मा निमज्ज ॥ ननु किमिति भगवत्या एवं निपिध्यते तत्राह । तव उद्यान भवेत् आरामवनं सदा सर्वकाल सर्वर्तुभिः कृत-कुसुमं जनितप्रसून भविष्यति । मम प्रसादाद् इति शेषः ॥

जाव जा ता । ताव । देव-उले देउल । जीविअ जाअ । एवमेव एमेअ । आवत्तमाण अत्तमाण । पावारय पारय । अड चिन्तावडेसु । “यावत्ताव” [२७१] इत्यादिना यावदादिषु वकारस्य अन्तर्वर्तमानस्य लुग् वा ॥ अन्त-रित्येव । एवमेवेति अन्त्यस्य न ॥

इति प्राकृतद्वयाश्रये महाकाव्ये अष्टमस्याध्यायस्य उदाहरण
प्रतिपादनद्वारेण प्रथम पादः सपूर्णः ॥

श्रागत्तियमह काउ मुक्क मलो अपरिसुत्त-माउको ।
 तव-सज्ज गुण-मक्क माउत्त निहिं गुरु पणआ ॥ ८० ॥
 पिञ्चुअ-उक्कांग-ददु-नीय-नीयाउ-चरणेणु-क्कण ।
 लुक्क-क्कलिं लुग्ग-भय त ममुपायिअ गओ गया ॥८३॥
 लक्कण-पुण्णमग्गीण अग्गीण गमण अग्गीण-त्तणु तअ ।
 यन्प्राइ-मत्त-पिहुल पोक्कय गन्त गुवात्त ॥८४॥

८० अथ अभीप्सिताप्रमादकामनत्रायचनानन्तरम् आगतिक
 कृन्वा मुक्तमल गतविकल्पकालुष्य । अपरिसुक्तमृदुत्व आनययुक्तो
 राना श्रीकुमारपाल तपमि “अणमणमूणोअग्गिआ” इत्यादि
 निदान्तप्रमिद्ध शक्त ममत्रम् । तत्रिष्टम् इति यावत् । गुणपु क्षान्त्यादिपु
 णक्त मृदुत्वनिधिं गुरु प्रणत प्रणमति स्म ॥

८३ घृश्चिन्त्राश्च उरगन्त्राश्च य नीयाम्भेषा जीवातया जायती
 पद्यानि चरणरणुङ्गा यम्य । रण मात्रत्र्यापारप्रध्वमस्त्वन भद्र
 कलि फलह कलिफलो या यत् । रुग्णभय मुक्तपत्राप्रणामयत्नानि
 धमानुष्ठानविधापनेन निरन्तरित्वात्तुगतिक्रममार त गुरु ममुपाय्य
 ममेत्य । तन्तिक नानात्रषणान्धमानुष्ठान कृत्वेत्यथ । गता
 श्रीकुमारपाला गत त्रगहानि स्त ॥

“सयुन्य [१] । अधिकारोयम् ‘वायाप्र इत् [२ ११५] इति
 यावत् ॥

मुक्क मुत्त । माउको माउन । सत्त मक्क । उक्को ददु । एअ एग्ग । “शक्त
 मुत्त [२] इत्यादिना एषु को या ॥

८४ अथ नृपाध्यागोहाथय आनीतम्य अश्वारमम्य गाथामप्रहन
 यणनम् आह । मप्रभि कुलक्षम् । अश्वम् शरत्त । गता इति प्रत्र
 मान् । कीदृशम् । लक्षणपूण गालहात्रगान्वात्तसमस्तप्रगम्यविद्वभृतम्
 अग्गीण परिपूणमवाहोपाह्वम् अग्गीणगमनम् ॥

खन्दपिउ-कन्द-सरिसावणीस-जुगं असुक्क-रोम-छविं ।

अणसुक्ख-मउलि-कुसुमं खेडुय-जर खेडअङ्ग-रजं ॥८५॥

सिहि-सीह-वसह-वग्घाण हत्थि-हंसाण चास-नँउलाण ।

तह तित्तिरस्स सरिसी सुहा गई होइ तुरयाण ॥

इति शास्त्रोक्तगतिसंपूर्णम् इत्यर्थः । अक्षीणतनुतेजसम् अन्यूनकाय-
कान्तिम् । स्कन्धादिपु सप्तसु सप्तस्थानेषु पृथुल विस्तृतम् । यदुक्तम् ।

वच्छ-यल-भाल-कक्खन्तराई तह कडिअ-खन्ध-गात्ताई ।

पिहुलाई सत्त सुपसत्थ-पाय-पट्टीय-सहियाई ॥

पुष्करगन्धं कमलवत् सुरभिम् । यदुक्तम् ।

महु-कमल-कुट्ट-कुड्डुम-कयम्ब-कप्पूर-कुज्जय-सुअन्धा ।

घय-चन्दण-विल्लोसीर-जाइ-गन्धा सुहा तुरया ॥

ध्रुवा ध्रुवनामानः आवर्ता दशसंख्या भ्रमरका यस्य स तथा तम् ।
यदुक्तम् ।

दो सीसे दुन्नि उरे इक्को भालम्मि फुरणए इक्को ।

दो रन्धे दो अवरन्धयम्मि इअ धुअ-दसावत्ता ॥

तुरय-मत्थइ बे जि आवत्त ते चन्द-सूरइ ।

पयड विन्नि उरह अस्सिणि-कुमारइ ।

वैयसन्नरु भाल-यलि वसइ ।

वाउ फुरणम्मि सारइ ।

रन्धह उवरन्धहँ जि ठिअ विण्णि विन्नि आवत्त ।

तिहिँ तिहिँ कमि निवसहिँ सयल सोमिँ^१ विसाह पवित्त ॥

जो हीणो धूआवत्तएहिँ सो हीण-लक्खणो तुरओ ।

जो तेहिँ जुओ सो कुल कोसल-जस-सुक्ख संजणणो ॥

८५. स्कन्दपितृस्कन्दाभ्या श्रीकण्ठकार्तिकेयाभ्यां सदृशा ये अवनीशा-
स्तेपा योग्य. अर्हं तम् । अशुष्का अरूक्षा । लावण्योपेतेति यावत् ।
इत्थंभूता रोम्णा छवि कान्तिर्यस्य । अशुष्कमौलिकुसुमं सार्द्रगिरो-
माल्यम् । क्ष्वेटकज्वरस्फेटक देवताधिष्ठितत्वेन विपतापविध्वंसकम्
अङ्गरजो यस्य स तथा तम् ॥

थाणु पिया-जल पुण्ण अराणु-वाय जणेहि दीसन्त ।

पडिखुम्भिअइ थम्भय-थम्भिअ-तणु ठम्भिअच्छेहिं ॥ ८६

रग्ग पिग रत्त सर र्वि-हय-सुकु व नील किञ्चि-छविं ।

सुङ्ग करणग्ग-चच्चर चडत्त ठिअ दिट्ठि दुच्चज ॥ ८७ ॥

पच्चूहा पच्चूस पि पञ्च-धारासु अकय णिच्चैअ ।

णच्चा बुज्झा पिच्छीइ वणिणअ सिक्ख विज्ज ति ॥ ८८ ॥

८६ स्थाणो ईश्वरस्य प्रिया गङ्गा तस्या यज्जल तद्वत् पुण्यम् ।
अविरामान स्थाणौ पातो यस्य जात्यत्वात् तम् । यद्वा अस्थाणुवात
रोगविशेषरहितम् । प्रतिस्तम्भिता इव तत्क्षणे तदङ्गसङ्गाद् दत्तान्य
स्तम्भा इव ये अट्टाना हट्टाना स्तम्भकास्तेषु स्तम्भिता अवष्टब्धास्तनवो
यैस्त च ते स्तम्भिताश्चाश्च निश्चलनेत्रास्तैर्जनैर्दृश्यमान भ्रूक्षेपम् ईदृश
माणम् ॥

८७ रत्त सादिशिक्षास्वनुरक्तम् । पिकवद् रत्त कल । गम्भीर
इत्यर्थे । एवभूत स्वरो हेपारवो यस्य स यथा तम् । यदुक्तम् ।

अच्छिन्न-गाहिर-सहा सुपसत्था हयवरा हुन्ति ॥

नीलकृत्तिच्छविं नीलवर्णत्वकान्तिम् । यदुक्तम् ।

सेअङ्ग-सामकन्नो अण्णो जो सेअ-चरण-नयणो य ।

सिअ-केसरो अ नीलो ते तिण्णि वि सुप्पसत्थाइ ॥

अत उत्प्रेक्ष्यते । रघैर्ये हया अश्वास्तेषा शुल्कमिष दानमिष । यथा
अ-यो वणिग् मण्डपिकाया दान दत्त्वा चलति तथा रविणापि एत
देशोपि विचरता एतद् अनुष्ठितमेथेत्यभिप्राय । शुल्ककरणस्य मण्ड-
पिकाया अत्र चत्वरं बहुमार्ग्या चैत्येषु देवकुलेषु [च] स्थिताना
दग्निभिदुस्त्यजम् । कौतुकाद् निनिमेषम् इक्ष्यमाणम् इत्यर्थे ॥

८८ प्रत्युपात् प्रत्यूपमपि । प्रतिप्रभातम् इत्यथ । पञ्चधारा ।

१ C पञ्चोवेवि पञ्चसा पञ्चसपि २ From °इयते C wants the Com
mentary and grammer (not the text) up to लि in लि-इहि
under 91 as also the couplet 91 See note 2 on page 76

३ B प्रत्यूपपि

विश्रुअ-अहिविञ्छिअ-अच्छीविस-विस-हरण-छेत्त-सेअ-जलं ।
 खुर ताडण-अखम-छमं रिक्ख-पवङ्गेस-सम-वेगं ॥ ८९ ॥
 अवि रिच्छ-सरिच्छेहिं सणिच्छयं सच्छणं च लोएहि ।
 अच्छी-पच्छं लिच्छहिं पेच्छिअं आसमारूढो ॥ ९० ॥

आस्कन्दितं धौरितकं रेचित वल्गित पुतम् ।

इति गतिविशेषा । तासु अकृतनिर्वेदम् । तत्रासक्तम् इत्यर्थं । तथा
 ज्ञत्वाद् विचक्षणत्वाद् बुद्ध्वा अवगम्य पृथ्व्या पृथ्वीस्थजनेन वर्णितं
 श्लाघितम् । कथम् । शिक्षया विद्वान् इति सर्वगतिकरणनिपुण इति ॥

८९ वृश्चिकाश्च घुणा । अहिमूत्रोद्भवा वृश्चिका अहिवृश्चिकाश्च
 तीव्रविपघुणविशेषा । अक्षिपु विप येषा ते च ते अक्षिविपा सर्प-
 विशेषा । तेषा यद् विप गरलं तस्य हरण ध्वंसकं क्षेत्रस्य शरीरस्य
 स्वेदजलं घर्मान्बु यस्य । खुराणा ताडने आघाते अक्षमा असमर्था ।
 वेपमानेति यावत् । इत्थंभूता क्षमा पृथिवी यस्मात् । ऋक्षाश्च जाम्ब-
 वदादय । प्लवङ्गाश्च हनूमदादयः । तेषाम् ईश सुग्रीवः तेन समवेगं
 तुल्यत्वरितगतिम् ॥

९० ऋक्षसदृक्षैरपि चापल्याद् अच्छमल्लकल्पैरपि सनिश्चयम्
 एकाग्रचित्तम् । यद्वा ऋक्षसदृक्षैरपि चञ्चरुहारादिमनोहरत्वेन
 तारककल्पैरपि सक्षणं सोत्सवं च यथा भवति एवम् अक्षिपथ्यं
 लिप्सुभिलोकैः प्रेक्षितम् ।

लक्षण अलीण । “ क्ष ख °” [३] इति क्षस्य खः ॥ काचित्तु छज्ञावपि ।
 अलीण । अज्ञीण ॥

५ धवलगेहमङ्ग-निचलाकिदी वच्छलो चुलुग-धम-दीगओ ।

तच्च-देवय-धरेण तक्खणोसारिआखिल दुहो पहुत्तओ ॥ ९१ ॥

खधाद । पोकर । “ फक्कयोनामि ” [४] इति ख ॥

खन्द कन्द । असुक्क अणसुक्क । “ गुक्कस्कन्दे वा [५] इति खो वा ॥

खेटय । खेटअ । “ खेटकादी ” [६] इति ख ॥

अखाणु । “ ख्याणावहरे ’ [७] इति ख । अहर इति किम् । खाणु ॥

पट्टिपम्मिअ अट्ट यम्मय । “ स्तम्भे स्तो वा [८] इति खस्य ख ॥

यम्मिअ । ठम्मिअ । “ थठानस्पदे ’ [] इति स्तम्भे स्तस्य थठौ ॥

रग्गा रत्त । “ रत्ते गा वा [१०] इति गो वा ॥

सुक्क सुक्क । “ सुक्के ङो वा [११] इति ङो वा ॥

किच्चि । चच्चर । “ कृत्तिचत्तरे चः [१२] इति च ॥

दुधज्ज । “ त्योऽचैत्ये [१३] इति त्यस्य च । अचैत्य इति किम् । चच्चत्त ॥

पण्णहा पण्णसे । “ प्रत्युपे पञ्च हो वा [१४] इति त्यस्य च । तत्सन्नियोगे

पस्य हो वा ॥

णच्चा । तु ज्ञा । पिच्छीइ । विजति । “ तथ्यद्गधा चच्चजज्ञा क्वचित् [१५] । एषा यथासख्यम् एते क्वचित् ॥

विज्जुअ विज्जुअ । “ वृद्धिके श्रेष्ठुर्मुँ [१६] इति जु ॥

अच्छी । छेत्त । सरिच्छेहि । अच्छी । “ छोऽयादी [१७] इति खस्य पण्ण छ ॥ आपे तु इवसू । रीर । सौरिक्क । इत्याद्यपि ह्ययते ॥

रम्म । “ क्षमाया कौ [१८] इति छ । काचित्ति किम् । अरम्म ॥

रिक्क रिक्क । “ ऋ ने वा [१९] इति छो वा ॥

९१ अतिनिश्चलाकृति अतिस्थिरस्वभाव यत्सल जावद्व्या प्रवतपत्थान् सधजनीनि चौलुक्यवगस्य प्रकाशकत्वात् नीपक इव तथ्य सत्यो यो देवताया गासनदेवताया धर । होही तुह उज्जाण

सइ सव्व-रिऊहिँ कय कुसुममिति [८१] प्रसादस्तेन कर्त्रा तत्क्षणे
 तस्मिन्नेव काले उत्सारिताखिलदु ख' अपगतसमस्तचिन्त धवलगेहं
 प्रासादं प्राप्त । राजेति शेष ॥ वैतालीयापरान्तिका छन्द । वदनक
 वा छन्दः । “तच्च-देवय-वरेण” इति उत्तरसर्गार्थसूचनम् ॥

सच्छण । “क्षण उत्सवे” [२०] इति छ' । उत्सव इति किम् । तक्खणो॥
सणिच्छय । पच्छं । लिच्छूहिँ । वच्छलो । “ह्रस्वात् थ्यश्चत्सप्साम् अनिश्चले”
 [२१] इति ह्रस्वात् परेषाम् एषा छ । अनिश्चल इति किम् । निच्चला ॥ आर्षे
 तथ्ये चोपि । तच्च ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितप्राकृताद्वयाश्रयमहा-
 काव्यवृत्तौ द्वितीय. सर्गः समाप्तः ॥

ऋय-वम्मह सामच्छ घर सामत्या कओसवमुऊहि ।
 नयणोच्छयमुजाण गओ निवो उच्छुओ दद्दु ॥ १ ॥
 जय छिह-ऊसुअ मयणो अवज्ज निप्पिह-सभज्ज-जुव-लोओ ।
 अलि सेज्ज चूअ-कलिओ तओ पयट्ठो वसन्त-उऊ ॥ २ ॥

१ वृत्तमन्मथसामभ्यम् उद्दीपनविभावत्वाज्जनितकन्दर्पप्रकर्षम् वर
 सामर्थ्यात् देवताप्रसादोत्कपाद् ऋतुभिर्वसन्ताद्यै कृतोत्सव युगपत्
 तत्तत्पुष्पफलप्रवालपटलै प्रारधमहामहिम् । नयनानां रम्यत्वाद्
 उत्तमयम् उगान श्रीडाकाननम् उत्सुक सोत्कण्ठो नृपो ब्रह्म ईक्षितु
 गत ॥

२ तत्र युगपत् सवतुप्रादुर्भावेपि घाच क्रमवृत्तित्वाद् ऋतुषु च
 वसन्तस्य सम्राट्कल्पत्वाद् अष्टाशीत्या गाथाभिरादौ तमेव वर्णयति ॥
 जयस्रहाया धमाथादिपराभवेच्छायाम् उत्सुको मदन्नो यत्र । अवघे
 वृच्यापारे नि स्रहा विमुरा सभार्या युवलोकास्तरुणपुरुषा यत्र ।
 अलिग्या भ्रमरवसतयो ये चूता आम्रवृक्षास्तै कलित । तत
 देवतावरानन्तर वसन्तऋतु प्रवृत्त ॥

सामच्छ सामत्या । कओसव नयणोच्छय । उच्छुओ ऊसुअ । “ सामर्थ्यो
 ऋकोत्सवे वा ’ [२२] इति छो वा ॥

छिह । “ स्रहायाम् ” [२३] इति फस्य अपवादश्च ॥ बाहुलकात्
 कचिद् अन्यदपि । निप्पिह ॥

अवज्ज । समज्ज । सेज्ज । “ ध्यय्यां जः ” [२४] इति ष्या जः ॥

अहिमञ्जु-जणय-अहिमञ्जु-माउ-भायाहिमञ्जु-पमुहाण ।
अहिउच्चिआसि मयणो वणवञ्झासञ्झ-कुसुम-सरो ॥ ३ ॥
गय-सञ्झसस्स मयरद्धयस्स कुसुमञ्झओउ-दुइअस्स ।
कङ्केह्लि-पल्लव-मिसा आसि पयावो समिञ्झन्तो ॥ ४ ॥
पट्टण-वहु-वलयाइअ-वट्ट-पयट्टालि-मण्डलो चूओ ।
पवण-कवट्टिअ-कुसुम-रज-सुरहि-महि-मट्टिओ जाओ ॥ ५ ॥

३. अभिमन्युजनकश्च अर्जुन. अभिमन्युमावृभ्राता बलदेव
 अभिमन्युश्च ते प्रमुखा धुर्या येषा वीराणा ते तथा तेभ्य. अवन्ध्याः
 कार्यसाधकत्वेन सफला असह्या क्षन्तुम् अशक्या. कुसुमान्येव
 शरा यस्य स तथाभूतो मदन अधिक एव त्रैलोक्यवशवर्तिकारि-
 त्वेन अभ्यर्हित एवासीन् ॥ अधिकापेक्षया अनुपात्तक्रियेपादाने पमुहाणेति
 पञ्चमीप्रातौ ' क्वचिद् द्वितीयादेः [३. १३४] इति षष्ठी ॥

अहिमञ्जु अहिमञ्जु । अभिमन्यौ जज्ञौ वा [२५] इति जो ज्ञश्च वा ।
पक्षे । अहिमञ्जु ॥

४. गतसाध्वसत्य स्वरिपोरीश्वरस्यापि तदाज्ञाविधायित्वेन नि-
 र्भयस्य मकरध्वजस्य कुसुमान्येव ध्वजचिह्नं यस्य स चासौ ऋतुश्च
 स द्वितीयो यस्य । वसन्तर्तुयुत्तस्येत्यर्थ । कङ्केह्लिपल्लवमिषात् प्रताप-
 समिन्धान समन्ताद् दीप्यमान आसीन् ॥ प्रतापो हि आरक्तो वर्ण्यते ।
 अगोकाकिशलयानि च तथा । इतीत्यम् उत्प्रेक्ष्यन्ते ॥

अणवञ्झ । अणञ्झ । सञ्झसस्स । ' साध्वसध्वहा झ [२६] इति झ ॥
इयत्त ञ्झओ । " ध्वजे वा [२७] इति झो वा ॥
समिञ्झन्तो । " इन्वौ झ [२८] इति इन्वौ धातौ झ ॥

५ पत्तनमेव च । । । यापितं कङ्कणवद् आच-
 रितम् यत वृत्त यद् । । । उद्यतम् अलिमण्डलं

कामिणि-धुत्तिम-वत्ता-निजत्तणा वल्लि-नङ्कुडण नडो ।
 पयडिअ-वम्मह-वट्टो मिडिलिअ-वानन्तिआ-वेण्टो ॥ ६ ॥
 विगहिणि-विमण्डुलड्डी-क्खणा गडणाह-गड-महु-चउट्टो ।
 कामडुम्हा सुहओ चउथ पुग्गिण थगाण पि ॥ ७ ॥
 ठीणम्हु-मीअलो धीण-त्रय-सुड्ढि-महु-विन्दु-त्रुम्बणओ ।
 वम्मह-मदड्ढेसु इट्टापयो महुड्ढिअओ ॥ ८ ॥

रग्निम् । पवनन कर्णयितानि प्रह्वान्तानि यानि लुम्भानि तथा
 चत् रन पराग्नन सुग्नि सुग्निवनहीनृत्तिका यन्मान् न तथा
 भूतश्चूना जात ॥

पुं० । वट्ट । उह । सुड्ढि । नङ्कुड । इन्द्रवज्र [=] यन्ति ॥

६ गायत्र्याकृत वमन्तमवन्वमूना सुग्निगानसुत्तुल्ल
 मलयानिला वग्गल ॥ गामि कुलञ्च । पयन्तन्तु वतन्त प्रह्व
 लिनगान् यथा भवति एव नन्यानिला वाता वाति न् । काम्य ।
 कामिनाना धूतन्ववाताया नानहनुप्रावाप्यवृत्तान्मन्थ निपयक ।
 मलयानिल हि गानि निपिचा ताना त्रियाभिन्तान् । वट्टय एव
 नतक्यन्तासु तड पट्टवक प्रह्वकत्वेन वृत्त्याभाव्यात् । प्रह्वान्तमन्थ
 वात प्रह्वपितकन्पान्त विधिलनानि कम्पनात् अग्नीहृतानि
 वासन्तिकावृत्तानि नापवालनामैवव जनानि यत् न तथा ॥

७ विरहिणानान अचैतन्याङ्गिमात्तितृन्वत विन धुत्तान्धि
 रतिनाथरतिनमूना कन्पनान्द्रिवावन्ताना वृष्टलुचत्वेन चतुथ ।
 कामस्य अथ प्रयोजनम् अथा नन नन्व । चतुथपुगायानाना
 मोक्षमाद्रवृत्तानानि गान नवागनिवा तान् सुत्तु ।

८ नानान्तु हिम तड्ढुअपिल । नाना यना च चूतुष्टिमत्
 विन्धव आश्रयतानकरन्विष्टुय तेषा सुन्दर अन्तुवृत्तान नन्क ।

मुह-गङ्गु-निबुङ्गेहिँ व उच्च-विअङ्गि-ट्टिएहिँ पिज्जन्तो ।

छङ्गिअ-मलउज्जाणो मङ्गिअ-वेइल्ल-विच्छङ्गो ॥९॥

रय-संमङ्गु-सम-हरो कवङ्गि-सिर-सरिअ-सलिल-सीअलओ ।

लंघिय-गङ्गुहवाहण-पुरो मयण-गद्दहिअ-लोओ ॥१०॥

मलयाचल-कण्डलिआ-आउह-सालाउ भिण्डिवालो व्व ।

ठङ्गेण बुद्ध-जग-जय-छिहाइ गहिओ महु-भडेण ॥११॥

मन्मथसंदष्ट्रेषु इष्टाघात' कामार्तप्राणिपीडाप्रद इत्यर्थ । मधोर्वासन्तस्य कार्यकरणाद् औष्ट्रिक । भृत्य इत्यर्थ ॥

९. मुखस्य गर्तोपचाराद् बाहुल्यम् । तत्र निमग्नैरिव । अनवरत-सुरतव्यासक्तैरित्यर्थः । उच्चा चासौ वितर्दिश्च वेदिस्तत्र स्थितैर्मत्तवारण-भूमिगतैः पीयमानो रतकृमापनोदार्थं सेव्यमान । छर्दितं तदानीं दक्षिणस्या उत्तरस्यां गमनाद् वान्तम् । त्यक्तम् इत्यर्थ । मलयोद्यानं येन । मर्दित अन्तर्भ्रमणेन कदर्थित विचकिलाना विच्छर्दो विस्तारो येन स तथा ॥

१०. रतसंमर्दात् सुरतासक्तेः श्रमः खेदस्तस्य हरो विध्वंसकः । यतः किंभूतः । कपर्दी ईश्वरः तस्य यच्छिरस्तत्र या सरिद् गङ्गा तस्या यत् सलिलं तद्वत् शीतल. । लङ्घित गर्दभवाहनस्य रावणस्य पुरं लङ्काख्या नगरी येन । मढनेन गर्दभितो गर्दभवद् आचरति स्म लोको यत्र स तथा ॥

११. मलयाचलकन्दरिकैव आयुधशाला तस्या भिन्दपालः शस्त्र-विशेष. स इव स्तब्धेन साहकारेण वृद्धा महती या जगज्जयस्पृहा तथा मधुभटेन वसन्तवीरेण गृहीत. ॥

दृष्ट्वाजीवित्र-मयणो विगृहिणि नीमाम जुष्टि-पगिविद्धा ।

अपिअह-अमह-अणिद्वीण पि विद्वण-मह-मदो ॥ १० ॥

गिद्वि पत्तो मयिअ-लरली-मुहा उमन्न मृदन्नो ।

अहृद्वीक्य माणिणि भाणो पञ्जुण दिष्णाणा ॥ १३ ॥

पण्णाम-गुण मयण पण्णह-गुण महु च पयडन्तो ।

मन्तुमह-मन्नु-डलणा ममत्त-लय-तम्ब वि रण्णो ॥ १४ ॥

अविगृहि-विगृहि यवातव-पत्त पट्टन्ध-लयमपट्टो ।

उच्छाह-रुग्णो यान्याण मत्तपणिला पाउ ॥ १५ ॥

० अथापि इत्थं तृतीयतः प्राचिषा भग्ममान्मृतापि तृतीयं
गर्गवृत्ता मन्ता एत निरदिर्गानि श्रामतृद्धया पागृद्ध विम्बुत् ।
अविग्नाश्च कामप्रवृत्ता अनिपुणा अत्रद्धाश्च तर्नच्छत्र अनृद्धया
अत्रिभन्तपामपि निर्माणगतिरद्ध त्पान्तिमुग्नाभिलाप ॥

१३ ऋद्धिं माग्म्यान्मिपत् प्रात्र कम्पिता अन्ताग्निना त्पन्ना
लताना मूधान गिरामि यत् । यमन्त मृधन्त्य प्रधान । अधार्थाश्चन
गान्कण्ट्यरुग्णान् गण्डगा विद्विना मानिर्ताना माना एत । प्रगुन्नम्य
कन्तपम्य त्ता आज्ञा यत् । जनानाम् इति श्रप । कन्तपगयम अधुना
एतपु त्थोपयद् त्थय ॥

१४ पञ्चागट्टुण मन्त पञ्चत्तागुण मनु च प्ररुदयत् । तयागात्रिक्य
एतत्रित्यथ । मन्तुमगाना प्रियप्रियण मकोपाना प्रथमाना मयु
एतत् । मत्पान्तिचाटुकारम् अन्नरणापि प्रमानकारम् इत्यथ ।
ममन्तलताम्ब्राना विम्बुग्ण अनुकूलत्यत्त वृद्धिजनक ॥

१५ अविगृहिणश्च युवनियुक्ता विगृहिणश्च तद्विपराता । तथा

१ B omits वसन्त जाग यत् २ C मग्मना B wanting

६ [कुमारपालचरित]

स्तवास्तवयो. शीतसंतापोद्दीपकत्वेन प्रशंसाप्रशंसयो पात्रम् । पर्यस्ता
लता यस्मिन् कर्मणि तथा अपर्यस्त. । इतरवायुभिरसंमिश्र इति भावः ।
अनुत्साहाना कामार्थे अनुद्यमानाम् उत्साहकरः आसक्तिजनक. ॥

नट्टईण । “ तस्याधूर्तादौ ” [३०] इति तस्य ट् । अधूर्तादाविति किम् ।
धुत्तिम । वत्ता । निवत्तणो ॥ वाहुलकाद् वट्टो ॥

वेण्टो । “ वृन्ते ण्टः ” [३१] इति ण्टः ॥

विसण्ठुलट्टी । “ ठोऽस्थिविसस्थुले ” [३२] इति ठ. ॥

चउट्टो चउत्थ । अट्टत्थो । पुरिसत्थ । ठीण थीण । “ स्यानचतुर्थार्थे वा ”
[३३] इति ठो वा । परम् अर्थशब्दे व्यवस्थितविभाषया ठत्वम् । धनार्थे न भवति ॥
लट्टि । “ ष्ट्यानु ” [३४] इत्यादिना ष्टस्य ठः । अनुष्टेष्टासंदष्ट इति
किम् । संदष्टेसुं । इट्टा । महुट्टिअओ ॥

गड्डु । “ गर्ते डः ” [३५] इति तस्य डः । टापवादः ॥

विअड्डि । छड्डिअ । मड्डिअ । विच्छड्डो । समड्डु । कवड्डि । “ समर्द ” [३६]
इत्यादिना र्दस्य डत्वम् ॥

गड्डुह गद्दहिअ । “ गर्दमे वा ” [३७] इति र्दस्य डो वा ॥

कण्डलिआ । भिण्डिवालो । “ कन्दरिकाभिन्दिपाले ण्ड. ” [३८] इति
ण्डः ॥

ठट्टेण । “ स्तब्धे ठट्ठौ ” [३९] इति यथाक्रम ठट्ठौ ॥

सुड्डु । दड्डो । वुड्डि । अविअड्डु । “ टग्ध ” [४०] इत्यादिना ढः ॥
क्वचिन्न । परिविद्धो ॥

असड्डु सद्धो । अण्ण्डिणीण रिद्धि । मुड्डो मुद्धन्नो । अड्डुद्धी । “ श्रद्धद्धि ”
[४१] इत्यादिना ढो वा ॥

पज्जुण्ण । आणो । “ म्रज्जोर्ण. ” [४२] इति ण. ॥

दिण्णा । पण्णास । पण्णरह । “ पञ्चाणत्पञ्चदशदत्ते ” [४३] इति णः ॥

मन्नु मन्नु । “ मन्थो न्तो वा ” [४४] इति न्तो वा ॥

भमगालिद्धे झमचिन्धय-चिण्हे आमि मिन्दुवाग्मि ।

भस्सिय झमिन्ध-जीवाउ-भप्प-चुन्न विग् पगाओ ॥ १६ ॥

अप्पाणत्ता मुक्का भग्गियप्प पिण्हि पण्हिअ मन्थहिं ।

रुद्धिच्छि-कुम्पल रुप्पिणि-सुअ गण य दड्ढण ॥ १७ ॥

रुच्चि निग् सग्गि-जोञ्चण-गुणेहि तस्मि मया जुआणेहि ।

पुप्फिअ-अमोअ विपिणे पगेप्पर-प्फद्धमन्तोरा ॥ १८ ॥

वित्थरणो । “स्तस्य [६] न्यादिना स्तस्य य । अगमस्तस्तम्भ
इति किम । समत्त । तस्य ॥

थवातन । “स्तवे वा’ [४६] इति स्तस्य था वा ।

पल्लस्य पल्लट्ठो । “पयस्त थगौ [४७] इति पर्यायेण थग ॥

उच्छाह अणु-धारयाण । ‘वोत्साहे था इश्च र [१८] इति थो वा ।
तत्सन्धयोगे च हस्य र ॥

१६ भ्रमरैराश्रिष्टे मागभ्यलाभाद् आलिङ्गिते अपचिह्नस्य कामस्य
चिह्न उत्कण्ठानायकत्वेन व्यञ्जके मिन्दुवाग् निगुण्ड भस्मित ममाधिभङ्ग
प्रकुपितस्यैवकतृतीयनेत्रजाञ्जल्यमानज्वलन गालया भस्ममात्कृता यो
अपचिह्नस्तस्य जीवातानीषनौपथस्य भस्मसदृशचूर्णमिव मभास्यत पराग ॥

आलिद्धे । “आलिष्टे लवौ’ [४९] इति यथासख्य लवौ ॥

चिच झसिच । “चिहे न्यो वा [५] इति च । ष्हापयाद । ष्णे
सोपि । चिण्हे ॥

१७ रुक्मिणीमुतवाणामिव जगन्माह्वान पञ्चगारमिग् कङ्कहि
कुङ्कलम् अशोकाविसितकुमुम नत्यवाल वा दृष्ट्वा स्मृता मास्य्याय
अनुध्याता आत्मप्रिया वैस्त तथा तै पत्रिकसार्थे आत्मन आत्म
म्यनीवा मुक्त । त तदा तद्गनान् क्षोभेण मृता इत्यथ ॥

भस्सिय मप्प । अप्पाणत्ता अप्प । ‘भस्मात्मनो पो वा [५१] इति
इति पो वा ॥

१८ पुष्पितागोकविपिने तस्मिन् उगान रमा रकमणाभ्राता

सो वि बुहप्फइ-सीसो बुहप्पई सो वि तत्थ ओच्छरिओ ।
 निप्पहिअ-तिअस-लीलं दोला-लीलोसवं दडुं ॥ १९ ॥
 विरहिअ-भिप्फं असिलिम्ह-कण्ठयं विगय-सेफ-कण्ठेहिं ।
 तम्बम्ब-दलोत्तंसं दोलिर-तरुणीहि अह गीअं ॥ २० ॥

स चासौ नृपश्च तेन सदृशं यौवनं गुणाश्च येषा तैर्युवभि परस्परम्
 अन्योन्य स्पर्शा अभिभवेच्छा यत्र तद् यथा भवति एवम् अन्दोल्यते
 अस्याम् इत्यन्दोला प्रेङ्गा कृता ॥

कुम्पल । रुष्णिणि । “डुक्मो.” [५२] [इति]पः ॥ क्वचित् चोपि । रुच्चिम् ॥

१९. अथ वसन्तक्रीडापीडं दोलाविलासं गाथाष्टकेन वर्णयति ।
 सोपि भूमण्डलाखण्डलत्वेन प्रसिद्धोपि बृहस्पतेः बृहस्पतिनामोपा-
 व्यायस्य शिष्यः श्रीकुमारपालनृप सोपि तदुपाध्यायत्वेन विशदप्रजार्द्धि-
 युक्तत्वेन च उत्कृष्टोपि बृहस्पति तत्र उद्याने निष्प्रभिता, स्वातिशयात्
 पराम्भूताम्बिदशाना लीला क्रीडा येन तत् तथाभूतं दोलालीलोत्सवं
 द्रष्टुम् अवमृत आगत । अपिशब्दः समुच्चये ॥

पुष्पिअ । °फद्ध । ‘स्पस्यथो फ’ [५३] इति फः ॥ बाहुलकात् क्वचिद्
 वा । बुहफइ । बुहपई ॥ क्वचिन्न । परोप्पर । निप्पहिअ ॥

२० विरहित त्यक्त भीष्मं श्रुतिकटुकत्व येन तत् । सुकुमारम्
 इत्यर्थः । अथवा विरहिताना वियुक्ताना भीष्म भयावहं विरहोदी-
 पकत्वात् । अविद्यमानः श्लेष्मा कफो यत्र स तथा एवंभूत कण्ठो
 यत्र । ताम्राणि यान्याम्बलानि तेषाम् उत्तंस आपीडो यत्र तद् यथा
 भवति एवम् । विगतश्लेष्मकण्ठैः । तरुणैः सहेत्यर्थात् । दोलयन्तीत्येवं-
 शीला दोलयिष्यः । ताश्च ताः तरुण्यस्ताभिः । अथ दोलाध्यारोहा-
 नन्तर गीत गीयते स्म ॥ कान्तैः सह दोलाध्यारूडाभिस्तारुणीभिर्गीतं
 कृतम् इत्यर्थः ॥

अखलिअ जिब्म पड नाम पुच्छिअ तत्थ खलिअ-जीहाओ ।
 मय-विहलाहि मय-भिन्भलाआ लट्ठीहि विब्मलिआ ॥ ११ ॥
 उब्ममणुद्ध च ठिआ दोलासु विञ्ज रिजिय कम्हारा ।
 कम्भारजम्म पीवल कर-जुग्गय चरण जुम्माओ ॥ १२ ॥
 रुय-वम्मचेर-भङ्गा सुन्देरेण म-वम्हचरिआण ।
 चल-नेउर-जय तूराहिअ सर-मोडीर धीराओ ॥ २३ ॥

भिप्प । “ मीप्पे म्म ” [५४] इति धस्य फ ॥

असिलिद्ध सेफ । “ स्लेप्पणि वा ’ [५५] इति धस्य फो वा ॥

तम्बम्ब । “ ताम्नाम्बे म्म ’ [५६] इति मयुत्तो व ॥

२१ पड्मि कुलकम । वरणिवृहस्पतिशिष्येण पृथ्वीपुरदरेण ।
 गङ्गेत्यर्थ । मकलकलाकौशले वृहस्पतिना मुराचार्यसदृशेन
 उपनतानि आरामिकैर्दोक्तानि वनस्पतीनि वनस्पतिफलानि यस्य स
 तथा । तेन वनस्पतिवने वृक्षवने । नन नलान्पपीति तद्व्यवच्छेदाय
 वनस्पतिग्रहणम् । वनिता अङ्गना दृष्टा ॥ कीदृश्य । स्वलिता पति
 पुरत पतिनामग्रच्छनोद्धृतलजया अविस्पष्टा जिह्वा रमना यासा
 ताम्तथा । यतो मदेन श्रीयतया निह्वला विसस्थुला यष्टिभियष्टिघातै
 कृत्वा विह्वला व्याकुर्लकृता अम्बलितनिह्वम् । व्यन्तम् इत्यथ । एव
 तत्र उद्याने मन्विह्वलाभि । वयम्याभिरिति गम्यते । पतिनाम पृष्टा ॥

२२ विद्यया नितकौशमीरा कलाकौशल्येन विजितसरम्वतीनेन
 कश्मीरपण्डिता । कश्मीरजन्मना कुङ्कुमेन पीत पीतवर्ण करयुग्म
 चरणयुग्म च यासा ता । तथा दोलासु प्रेङ्गासु उर्ध्वम् अनूर्ध्वं च
 स्थिता ॥ काश्चिद् उपविष्टा अन्नेलयन्ति काश्चिद् उध्या गयति
 भाव ॥

२३ मद्रक्षचयाणा नियमितमैथुनमयाना मौन्त्येण अङ्गोपाङ्गा

धिञ्ज-गुरु-ध्रुम्मण-समुन्नय-पय-पेरन्त-हणिअ-पञ्जन्ते ।

खण-पुण्णिए असोए अच्छेरस्स वि कयच्छरिआ ॥ २४ ॥

अच्छअर-सोअमल्ला कयच्छरीआ पिअच्छरिज्जाण ।

पल्लत्थ-दीहरोरुअमभिपल्लाणिअ-पिअ-कडीओ ॥ २५ ॥

द्भुतरम्यत्येन कृत्वा कृतब्रह्मचर्यभङ्गा जनितब्रह्मत्रतलोपा । चला नूपुरा
एव जयतूर्याणि तै आहिते स्मरस्य शौण्डीर्यं च पराक्रमो धैर्यं च
अकातरत्वं यकाभि ॥ वीरगणा हि जयतूरश्रवणान् समराय उत्साह-
वैर्ये प्रादुर्भवत तथा मञ्जीरञ्जङ्गारे च स्मरस्य अत्यन्तोल्लासाद्
इत्थम् उक्ति ॥

२४ वैर्येण गुरुघूर्णेन बहुभ्रमण यस्य स चासौ समुन्नतपादश्च
तस्य पर्यन्तेन प्रान्तेन हत पर्यन्तो यस्य । अत एव क्षणपुष्पिते तत्काल-
मेव सजातकुसुमे अशोकं मति । आश्चर्ययोगात् पुमानप्याश्चर्यं ।
तस्यापि तादृक्कान्तादर्शनेन सकौतुकम्यापि कृताश्चर्या । तत्कालं स्व-
पादप्रहारमात्रेण अशोकपुष्पात्पादनेन जनितकौतुकान्तरा इत्यर्थ ॥

२५ आश्चर्यम् अत्यद्भुत सौकुमार्यं मृदुत्वं यासाम् । प्रियाश्चर्या-
णां कृताश्चर्या उत्पादितकुतूहला । पर्यस्तौ पार्श्वतः श्लिप्तौ दीर्घौ ऊरू-
सक्थिनी यत्र इत्येवम् अभिपर्याणिता पल्ययनीकृताः प्रियाणां कृत्यो-
यकाभिस्तास्तथा ॥

जिम्भ जीहाओ । “ हो भो वा ” [५७] इति हस्य भो वा ॥

विह्लार्हि मिम्भलाओ विम्भलिआ । “ वा विह्ले वौ वश्च ” [५८]

इति हस्य भो वा तत्संनियोगे च वैर्वस्य वा म ॥

उच्च अणुद्व । “ वाध्व ” [५९] इति भो वा ॥

कम्हाग कम्भार । ‘ कम्भीरे म्भो वा ’ [६०] इति म्भो वा ॥

जम्भ । “ न्भो म ’ [६१] इति न्मस्य म । अधोलोपापवाद ॥

धराणि-बहस्सइ-सीसेण सयल-कल-कोसले बहप्फइणा ।

विलया वणस्सइ-वणे दिट्ठा उवणय-वणप्फइणा ॥२६॥

बप्फुल्ल-वयण नाहुल्ल लोयणीकय पउत्थमुल्लसिअ ।

दस-काहावण-वीस-कहावण-मुल्ल तिलय-फुल्ल ॥२७॥

जुमाय जुम्माओ । “ मो वा ’ [६२] इति म्मस्य मो वा ॥

बम्मचेर । सुन्देरेण । सोडीर । तूरा । “ ब्रह्मचर्य [६३] इत्यादिना बस्य

२ । जापवाद । चौर्यसमत्वाद बम्हचरिआण ॥

धीराओ धिज । “ धैये वा [६४] इति र्यस्य रो वा ॥

पेरन्त । “ एत पर्यन्ते ’ [६५] इति एकाराद् र्यस्य र । एत इति किम् ।

पजन्ते ॥

अच्छेरस्स । “ आक्षयं [६६] इति एकाराद् र्यस्य र । एत इत्येव ।

कयच्छरिआ । अच्छर । कयच्छरीआ । पिअच्छरिजाण । “ अतो रि ”

[६७] इत्यादिना अकाराद् र्यस्य रिअ अर रिअ रीअ इत्यादेशा । अत इति

किम् । अच्छेरस्स ॥

सोअमहा । पल्लत्थ । अमिपल्लाणिअ । “ पयस्त ’ [६८] इत्यादिना यस्य ल् ॥

बहस्सइ बहप्फइणा । वणस्सइ वणप्फइणा । “ बृहस्पतिव्रतम्पत्या सो वा

[६९] इति सो वा ॥

२७ श्राप्येण ऊप्पणा । प्रियाविरहसतापोत्थस्वेदेनेति यावत् ।

आर्द्राणि छिन्नानि वदनानि येषां ते च श्राप्यै कान्तावियोगोत्थाश्रुभि

आर्द्राणि लोचनानि च येषां ते च । ततश्चिबप्रत्यये चाप्पार्द्रवदनवाप्या

र्द्रलोचनीकृता प्रोपिता येन । दश कापापणा विंशति कार्पापणाश्च

मूल्य यस्य तत् तथाभूत तिलकफुल्ल वृक्षविशेषेषुप्पम् उल्लसित

विकसितम् ॥

नाहुल्ल । “ बाष्प होऽश्रुणि [७०] इति ह । अश्रुणीति किम् । बप्फुल्ल ॥

काहावण । “ कार्पापणे ’ [७१] इति ह ॥ कय कहावणेति । “ हस्व

सयोगे ’ [१ ८४] इति प्रागेव हस्वत्ये पश्चात् हादेशे कहावणेति भविष्यति ॥

दुहिआण दुक्ख-हरणम्मि दक्खिणो काम-दाहिण-करो व्व ।

उम-तित्थिआण तूहं फुड-फुल्लो आसि महुअ-तरू ॥२८॥

पायाहओ असोओ कोहलि-सामाहिं पम्हलच्छीहिं ।

कोहण्डी-कुसुमो कम्हारज-किसलो अ हवइ म्हु ॥२९॥

नव-रवि-रस्सि-पसूणो सर-उम्ह-करो अलक्खि वम्ह-तरू ।

रोलम्वा-सण्ह-रव-कय-सागय-पण्हो महु-सिरीए ॥३०॥

२८. दुःखितानाम् अननुकूलकलत्रत्वेन पीडितानां दुःखहरणे दक्षिण तदभीप्सिनार्थसाधकत्वेन हित । अत उत्प्रेक्ष्यते कामस्य दक्षिणकर इव । तत्करसाध्यकार्यस्य तेनापि निष्पादनात् । उमा-तीर्थिकानां गौरीभक्तानां तीर्थम् । तत्र गौरी वसतीति श्रुते । तेषां भक्तिस्थानम् स्फुटफुल्लो विकसितकुसुम मधूकतरुरासीत् ॥ उमेति “ दीर्घह्रस्वौ मिथो वृत्तौ ” [१४] इति ह्रस्व. ॥

दुहिआण दुक्ख । दक्खिणो दाहिण । तित्थिआण तूह । “ दुःखदक्षिणतीर्थे वा [७२] इति हो वा ॥

२९ कूष्माण्डीवत् श्यामा श्यामवर्णास्ताभिः पद्मलक्ष्मीभिः अगोक पादेन आहत । तत कूष्माण्डीकुसुमवत् कुसुमानि यस्य स तथा । कश्मीरज कुङ्कुम तद्वत् किशलयानि च यस्य स तथाभूतश्च भवति स्म । स्वदेहदसप्राप्तित शाङ्खलः संवृत्त इति भावः ॥

कोहलि कोहण्डी । “कूष्माण्ड्या प्मो लस्तु ण्डो वा ” [७३] इति प्मा इत्यस्य ह. । ण्ड इत्यस्य तु वा लोटपि ॥

३०. नवरविरश्मिवद् रक्तानि प्रसूनानि यस्य । स्मरस्य उष्मकर दर्शनकारिलोकस्य स्मरञ्जरजनक । मधुश्रिया वसन्तलक्ष्म्या रोलम्वा भ्रमरास्तेषां सूक्ष्मा श्रुति-वा ये रवा गुञ्जितानि तैः कृतम्वागतप्रश्न इव ब्रह्मतरो पलाजः । स्म ॥

जण्हवि जल ससि-जुण्हा सीयलमलि पडल कसण कसिण दल
अवरण्ह विअसिअ आसि पाडल रहअ-पल्हाय ॥ ३१ ॥

अक्पलिअ सुत्त निच्चल-अणिदुरोगीव छच्चरण-भुत्त ।

विरहिणि दक्खोप्पायन्तप्पाय कुरवय फुडिअ ॥ ३२ ॥

एग्गि पिअ-सेर मुद्धय सिरीस-लग्गा अलक्खि ममरोली ।

नासीकय व्व भल्ली विकमि कन्दप्प-वीरेण ॥ ३३ ॥

पण्हल । कण्हार । म्ह । उण्ह । बण्ह । “ प० म० म० ’ [७४] इत्यादिना
प० म० म० म० म० म० म० म० च म्ह ॥ कच्चिन्न । रस्सि । सर ॥

३१ जाह्वयीजलशशिन्योत्प्लावत् शीतलम् अलिपटलै कृत्वा
कृष्णानि नीलानि कृत्स्नानि समस्तानि दलानि यस्य तत् तथा अप-
राह्णकाले विकसित रचितप्रह्लाद सौरभ्यादिना कृतप्रमोद पाटल
पाटलिपुष्पम् आसीत् ॥

सण्ह । पण्हो । जण्हवि । जुण्हा । अवरण्ह । “सू० म० [७५] इत्यादिना
सू० म० म० म० म० म० म० म० च ण्ह ॥ वि० श्लेषे तु कृष्णकृत्स्नयो कसण
कसिण ॥

पल्हाय ॥ “ हो र्ह ” [७६] इति हस्य र्ह ॥

३२ अमरप्रलित निरुपद्रव यथा भवति एव सुप्ता अत एव नि
श्रला अप्रकम्पा अनिष्टुरोद्गीवा कोमलोर्ध्वकन्धरा ये पद्मचरणा
स्तैर्भुक्तम् आस्थान्तिमधु । विरहिणीना दुःखोत्पादे कष्टविधाने अन्तप्राय
मृत्युप्राय कुरवक स्फुटित विकसितम् ॥

३३ खड्गिना गण्डकाना प्रियाणि स्मेराणि विकचानि मुग्ध
कानि मनोज्ञानि यानि शिरीषाणि शिरीषपुष्पाणि तेषु लग्गा मकरन्

भव्व-सरा वण-वारे सद्दिअ-विक्रव-पउत्थ-वहु-वन्द्रा ।

भद्रं व भद्-सिरिणो पढिउं लगा पिगी महुणो ॥ ३४ ॥

वक्कलि-दिआण मव्वाणोव्वेय-करी अकम्मसाणं पि ।

आवल्ल-विरत्ताणं वि दारन्ती हियय-दाराइं ॥ ३५ ॥

लोभाद् आसक्ता भ्रमरालि अलक्षि उत्प्रेक्षिता । यदुत विक्रमि-
कन्दर्पवीरेण पराक्रमकलितस्मरसुभटेन भल्लिर्वाणविशेषः सैव न्यासी-
कृता प्रस्तावे ग्रहीष्ये [इति] स्वमित्रवसन्तर्तुप्रधाने शिरीषवृक्षे
स्थापिता ॥

अक्कलिअ । सुत्त । निच्चल । अणिट्टुरीगेवि । छच्चरण । मुत्त दुक्खोप्पाय ।
अन्तापाय । खग्गि । सुद्धय । “कगट०” [७७] इत्यादिना एषाम् ऊर्ध्वस्थिताना
लुक् ॥

सेर । लगा । नासी । “अधो मनयाम्” [७८] इति मनयाम् अधःस्थाना
लुक् ॥

३४. युग्मम् । वनद्वारे काननमुखे शब्दितानि कूजितव्याजेन
नूनम् अधुना युष्मत्प्रेयानागमिष्यतीति वार्नितानि विक्रवानि स्मर-
विह्वलानि प्रोपितवधूना वन्द्राणि [वृन्दानि] यथा सा तथा ।
भव्यस्वरा सती । उत्प्रेक्षयते । भद्रश्रिय सर्वर्तुरम्यत्वेन मनोजलक्ष्मी-
कस्य मधोर्वसन्तस्य भद्रमिव मङ्गलवाक्यमिव पठितु लम्भा पिकी
कोकिला । अन्यापि गायिकी ईश्वरगृहद्वारे मङ्गलं गायतीति ॥

३५. भूय किंभूता । सर्वेषां वल्कलिद्विजाना तरुत्वक्परिधान-
तापसानाम् उद्वेगकरी संतापजननी । स्मरज्वरोत्पादनात् । अकल्मषा
शुभध्यानक्षिप्तपापा तेषामपि आवालयं शैशवाद् आरभ्य विरक्ता
भवभीरवस्तेषामपि हृदयद्वाराणि चित्तमध्यानि दारयन्ती पीडयन्ती ॥

विक्रमि । कन्दप्प । सद्दिअ । विक्रव । वक्कलि । “सर्वत्र लवराम् अवन्द्रे”
[७९] इत्यूर्ध्वाध स्थितानाम् एषा लुक् ॥ सयुक्तानाम् उभयप्राप्तौ यथादर्शन लोपः ।

अगणिअ धाड धारी-सुआणुमरिआओं कोउहलेण ।

फुल्लन्धुअ-घत्तिं धाविआओं गाला नव लजलिं ॥३६॥

मायन्द-निउञ्जे कृजिएहिं अन्नाण-जाणि मण-हग्णा ।

मत्ता अतिण्ह-मर-सर-तिक्खण-विण्णाणिणि व्व पिगी ॥३७

कचित् ऊर्ध्वम् । स-गणो । अकम्मसाण ॥ क्वचित्पथ । दिआण । आबह ॥ क्वचित्
पयाण । गार दाराइ । अयन्द इति किम् । र-द्र । सस्कृतसमोय प्राकृतगन् ।
अत्र उत्तरेण विन्त्वोपि न निषेधसामर्थ्यात् ॥

मद्र मद् । “ ड्रे रा न वा [८] ण्ति ड्रे रस्य वा लुक् ॥

३६ धात्रीम् आमलकीं गालधारिका वा अगणयित्वा अनाहत्य
धात्रीसुताभि अनुसता प्रपुतोनुगता बाला कुमारिका । फुल्लन्धुअ
इति नेश्यो भ्रमरार्थे । तेषा मकरन्ददुग्धदायित्वेन धात्रीमिव नवा
तत्क्षणप्रादुर्भूतकोरकत्वेन प्रत्यग्रा लवलीं घाविता कुतूहलेन । पुष्पा
निरामणीयकातिगयकौतुकेन ता प्रति गता ॥

गद् गत् । “ घाश्याम् [८१] इति रस्य लुक् । पक्षे धारी ॥

३७ चूतनिकुञ्ज आम्रगहने कृजितै कृत्वा अज्ञाना मूया ज्ञानिना
विद्वाम् । तेषा मनमा हरणी । रणगणकृत्स्नेन वैद्व्यमार्गिकन्यथ ।
अतस्तकथते । अतीक्ष्णा स्थकायपरणासमथत्पन कुण्ठा य न्गन्ग
मया नां णने उत्तेजने विज्ञानिनीव विचक्षणथ । मत्ता आम्रनष्टा
म्यान्नेन पुष्प पिगी अग्नि ॥ चूम्य माम्नाणा ‘
[२ ५७] इत्यनन । सस्कृतेषीयये ॥ तीग्य क्गान् ‘ ति-कुण्ठ
[८ ३४] ण्ति णिजि अन्यस्वरलाप नीग्यन गद् ण्णन ॥

अतिण्ह तिक्खण । ती ण ण [८] इत् लुक् ॥

अन्नाण जाणि । “ जो ण ’ [८३] गद् ण्ण ण्ण ना ॥ क्वचित् ।
विण्णाणिणि ॥

मज्झणहर्तरू मज्झण-पुप्फ-जीविअ-दसार-वइ-पुत्तो ।

महु-जुव-मंसु-सरिच्छालि-गुच्छओ आसि मण-हरणो ॥३८॥

हरिअन्द-रुप्पि-सरिसाण वि पहिआणं वणं मसाणं व ।

रत्तीसु अराईसु वि कसिण-पलासेहि खोहयरं ॥ ३९ ॥

३८ मध्याह्नपुष्पैर्मध्याह्नकालविकासिभिः प्रसूनैर्जीवित. समाधि-
भङ्गप्रकुपितत्रिनेत्रतृतीयनेत्रज्वालया भस्मितोपि प्राणित दशार्हपते
विष्णोः पुत्र अनङ्गो येन स तथा । मधुयूनो वसन्ततरुणस्य श्मश्रु-
सदृशो दंष्ट्रिकाकल्प अलिगुच्छो भ्रमरस्तवको यत्र स तथा मध्याह्नतरु
अत्यन्तरक्तमध्याह्नविकाशिपुष्पो वृक्षभेदो मनोहरण अतिरम्यत्वात्
सकललोकचित्तावर्जक आसीत् ॥

मज्झणह मज्झण । “ मध्याह्ने ह ” [८४] इति हस्य लुक् वा ॥

दसार । “ दशार्हे ” [८५] इति हस्य लुक् ॥

३९ हरिश्चन्द्रो राजर्षि रुक्मी च रुक्मिणीभ्राता । तयोः सद-
क्षाणामपि । निःप्रकम्पानामपीत्यर्थ । पथिकानां वन काननं श्मशान-
वत् पितृवनवत् । रात्रिषु अरात्रिष्वपि । अहर्निशम् इत्यर्थ । कृत्स्न-
पलाशैः समस्ततरुजातिपर्णैः समस्तकिंशुकैर्वा कृत्वा क्षोभकर प्रिया-
वियोगवेदनाजनकम् आसीत् । श्मशानमपि पलाशैर्मासास्वादिभि-
र्भूतशाकिनीप्रभृतिभिर्धीराणामपि भीतिम् आवहति ॥

मसु । मसाण । “ आदे श्मश्रुश्मशाने ” [८६] इति आदेर्लुक् ॥
आपे श्मशानस्य सीआण सुसाण इत्यपि ॥

हरिअन्द । “ श्वो हरिश्चन्द्रे ” [८७] इति श्व इत्यस्य लुक् ॥

रत्तीसु अराईसु । “ रात्रौ वा ” [८८] इति लुग् वा ॥

रुप्पि । रत्तीसु । “ अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ” [८९] इति द्वित्वम् ॥ क्वचिन्ना
कसिण । अनादाविति किम् । खोह ॥

मुच्छिर-मग कय-गुणकराण च्व अविग्ध-कट्टमहु-पाणे ।
नीसाम निज्जरा इय चउ कट्टु मिमिर-मिरि मुक्का ॥ ४० ॥
नि मर महद्धि-गन्धे ण मिरि-गुप्फत्थ-नील-मणि निउरा ।
अच्छि पडिकरण मज्जे अउहु-चउले गया अलिणो ॥ ४१ ॥
भमलालिद्ध-पसत्थोग्गय पुप्फो आसि कामि भिब्बलणो ।
निग्घामोओ दीह उममिअ रईसरो मिरिमो ॥ ४२ ॥

४० युग्मम् । अधृद्धवकुले नवकेसर अलयो गता । मूर्च्छितो
 वधननील म्वरो गुञ्जित येषा ते तथा सन्त । उत्प्रेक्ष्यन्ते । कृत
 गुणाग्याना इव विहितमाधुयानिप्रणासा इव । क । अविन्न निरुपद्रव
 यत् काष्ठमधुन कुमुममपरन्म्य पान स्वान्न तत्र । तथा नि श्वास
 निप्ररा इव । वमन्तश्रापराभूतत्वेन सक्प्रत्यादनि श्वसनप्रथाद्वा इव
 चतु काष्ठ चतसृषु निशु निगिरश्रिया गीतकाललक्ष्म्या मुक्ता ॥

४१ वनश्रियो गुल्फभ्याश्चरणमन्थिस्था गुञ्जितश्यामलत्वयुक्त
 त्वेन नीलमणोना नूपुरा इव निमर मक्कलन्किच्चरव्यापी महद्धिगन्धो
 यस्य तग्मिन् अश्रिप्रतीक्षणमध्ये । चक्षुनिमेषमात्र इत्यर्थ ॥

४२ भमलं आश्रिष्टानि मकरन्पानाय आश्रितानि प्रशस्तानि
 मनोहराणि प्राट्भूतानि उद्रतानि पुष्पाणि यस्मिन् स तथा कामिना
 विह्वलन । प्रिया प्रति उत्कण्ठानननाद् अभिमानहारक इत्यर्थ ।
 दाघामोद् सद्यत्र प्रसूमगपरिमल । दीघम् अत्यर्थं यथा भवति एवम्
 उच्छ्रमितरतीश्वर उज्जीवितस्पर्ष गिरीप आसीत् ॥

मुच्छिर । गुणकराण । अविग्ध । कट्टु । निज्जरा । कट्टु । निम्बर । महद्धि ।
 गुप्फत्थ । अच्छि । पडिकरण । म-जे । अउहु । आलिद्ध । पसत्थो । पुप्फो ।

वम्मह-तंस-सरोवम-संज्ञा-सुन्देर-हारि-कुंपलओ ।

विहलिअ-पहिओ धद्वज्जुण-भाउ-समे वि कामकरो ॥ ४३ ॥

कणिआर-तरू नव-कणिणआर-सुन्देर-दरिअ-सवभावो ।

हर-खन्द-जुग्ग-कुसुमो जाओ रञ्जिअ-हर-क्खन्दो ॥ ४४ ॥

भिबभलणो । “द्वितीयतुर्ययोरुपरि पूर्व.” [९०] इति द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्व. ।

दिग्घा दीह । ‘ दीघं वा ’ [९१] इति घस्योपरि पूर्वा वा ॥

४३ युग्मम् । हरस्कन्दयोर्योग्यानि पूजार्हाणि कुसुमानि यस्य अत एव रञ्जितहरस्कन्द प्रमोदितशकरकार्तिकेय कर्णिकारतरु जात. । कीदृश । मन्मथस्य त्र्यस्रास्त्रिकोणा ये शरास्तैरुपमा येषा तानि तथा । ताम्रत्वेन संध्यासौन्दर्यस्य हारीणि [अपहर्तृणि] कुड्मलानि उद्भिद्यमानपत्राणि यस्मिन् स तथा । विह्वलिता. प्रियास्मरणाद् उद्वेजिता पथिका येन स तथा । आस्ताम् अन्यस्मिन् । धृष्टद्युम्नभ्राता शिखण्डी नपुंसको द्रुपदपुत्रस्तेन समस्तुल्य तस्मिन्नपि कामकर सुरतेच्छोत्पादक ॥

४४. नवानि यानि कर्णिकाराणि स्वपुष्पाणि तेषां यत् सौन्दर्य चारुता तेन दम्पसद्भावः अन्यवृक्षपुष्पसमृद्ध्याधिक्यात् साहंकार-प्रकृति. ॥

ऊससिअ । रईसरो । तस । संज्ञा । कुंपलओ । “न दीर्घानुस्वारात्” [९२] इति न द्वित्वम् ॥

सुन्देर । विहलिअ । रतो. ” [९३] इति न द्वित्वम् ॥

धद्वज्जुण । “ वृष्टयुगे ण. [९४] इति न द्वित्वम् ॥

कणिआर कणिणआर । ‘ कर्णिकारे वा ’ [९५] इति वा न द्वित्वम् ॥

दरिअ । ‘ दत्ते ’ [९६] इति न द्वित्वम् ॥

पिअ-कुसुम-पयर पूरिअ-कुसुम प्ययरो पमुक्क-मेर-सिरी ।
 तेह्छ-सणिद्धालि-कुलापम्मुको आसि वेइहो ॥ ४५ ॥
 कोछ्छा-सोत्त-पडिच्छन्दीकय-ग्य-मेव्व घम्म सलिलाण ।
 पुप्फिअ-लयली जाया मेरा जुग्गा मयच्छीण ॥ ४६ ॥
 महु-नक्ख आउह नह व्व जामि माराङ्गि-वत्थ-कन्तीइ ।
 उमरुह ग्यण पलामे कुसुमाइँ मलाह-पत्ताइ ॥ ४७ ॥

४५ प्रिय केशकलापात्सौरभ्याय अभिप्रेत कुसुमप्रकरो येषां
 ते तथा तेषां पुरितं मपान्ति कुसुमप्रकरो येन । प्रमुक्तमेरश्रीं निरवधि
 ममृद्धि । तैलवत् स्निग्धम अरुश्रकान्ति यद् अलिकुल तेन मधु
 पानलोभाद् अप्रमुक्तं विचकिल आसीत् ॥

[हर एन्द हर-नख-दो] । कुसुम पयर कुसुम प्ययर । “समासे वा [१७]
 इति द्वित्वम् ॥ बाहुलकाद् अणोपादेशयोरपि । पमुक्क । पम्मुक्क इत्यादि ॥

४६ कुल्या कृत्रिमा सरिन् तद्रूप यन् श्रौत प्रवाहस्त्वस्य प्रति
 च्छन्नीकृत सद्गता रतमेवया धर्ममलिल याम्ना ताम्ना मृगाश्रीणां पुष्पित
 लयली मेघायोग्या रतिश्रमापनोत्तय मेघनीया जाता ॥

तेह्छ । वेइहो । सोत्त । “तैलादौ [१८] इति द्वित्वम् । आये । पडिखोओ।
 विस्वोअसिआ ।

४७ मधुवसन्तं म एव पान्थर्भापकत्वाद् नखायुधं सिंह तस्य
 आरक्तकुटिलत्वेन मन्यन्ते नखा इव । शार्ङ्गी पीतान्धरस्तस्य वस्त्रा
 णामिव कान्ति । पीतरक्तयो कविसमये ऐक्यात् । प्रभा येषाम् क्षमा
 रुहा धृक्षास्तेषु सश्रीकत्वाद् रत्नम् । प्रधान इत्यर्थः । य पलाश
 स्तस्मिन् कुसुमानि श्लाघापात्राणि गन्धद्रव्यानि विषयलोकप्रणामास्थानानि
 आसन् ॥

सेव्व । मेरा । नक्ख । नह । “सेवानौ वा [१९] इति वा द्वित्वम् ॥

जुव-जण-जणिअ-सणेहा पउत्थ-विरहागणिम्मि णेह-समा ।
 मयण-पयावग्गि-णिहा पलक्ख-तरु-पल्लवा जाया ॥ ४८ ॥
 सिरि-नन्दण-किरिआरिह-तरुणीहिं चइअ-कसिण-हिरिआहिं ।
 अह कुसुमावचय-कलाओं दंसिआ दिट्ठिआ भणिउं ॥ ४९ ॥

सारङ्गि । “ शार्ङ्गे डात् पूर्वोऽत् ” [१००] इति डात् पूर्वः अत् ।

छम । रयण । सलाह । “क्षमाश्लाघा०” [१०१] इत्यादिना अन्त्यव्यञ्जनात्
 पूर्वः अत् ॥

४८. युवजनानां जनितस्नेहाः प्रियायाम् उत्पादिताभिलाषा प्रो-
 पिताना विरह एव प्रियावियोग एव संतापकत्वाद् अग्निस्तस्मिन्
 स्नेहसमाः तद्वृद्धिजननाद् घृतादिसदृशा । मदनप्रताप एव सोढुम्
 अशक्यत्वेन अग्निः तेन निभास्तुल्या. प्लक्षतरो पल्लवा. किशलयानि
 जाता. ॥

सणेहाणेह । अगणिम्मि अग्गि । “स्नेहाग्न्योर्वा ” [१०२] इति सयुक्ता-
 न्त्यात् पूर्व. अत् ॥

पलक्ख । “ प्लक्षे लात् ” [१०३] इति लात् पूर्व. अत् ॥

४९. त्यक्तकृत्स्नहीकाभिः मुक्तसख्यादिसक्तसमस्तलज्जाभिः । श्री-
 नन्दन. स्मर. तस्य या क्रिया. कटाक्षविक्षेपसहास्यकथाद्यास्तासाम् अर्हा
 योग्या यास्तरुण्यस्ताभिः. अथ सर्ववनराजिपुष्पोद्गमान्तरं कुमुमावचय-
 कलाभणित्वा एवमेवं क्रियन्ते इति परस्परम् उक्त्वा दिष्ट्या आनन्देन
 दर्शिता. प्रकटिता ॥

सिरि । किरिआरिह । कसिण । हिरिआहिं । दिट्ठिआ । “ईश्री०” [१०४]
 इत्यादिना एषु सयुक्तान्त्यात् पूर्व इ. ।

वासेण चरिसेहि वि नामरिमो किर पियाइ जो गमिही ।
 सो दरिसिअ नव-चूए पिए गओ इत्ति हरिस वमा ॥ ५० ॥
 मयण वहरग्गि तत्तेण तोसिआ सुद्ध माण-त्तविअ-पिआ ।
 क वि वज्ज कठिणे हिअया वेण वि दाउ वउल-दाम ॥ ५१ ॥
 कीइ वि किलन्त कम विप्पय हरणा मल्लिआण मालाओ ।
 महु-सुक्क-पक्ख-जुण्हा-पव व्व उप्पाविआ गयण ॥ ५२ ॥

५ वसन्तकुसुमोच्चयमेव गाथात्रयोर्विगत्या प्राह ॥ वर्षेण एकेन
 वर्षेरेपि बहुभि । किलेति संभावेने । प्रियाया योऽस्य मानो नागमत्त
 स दर्शितनवचूते इत पश्येत्यङ्गुल्या प्रकटितमाकन्ते प्रिये इदिति
 तत्क्षणादेव हर्षवशात् चूतदर्शनोद्भूतरणरणकोपशमप्रियदर्शनोत्थप्रमोदाद्
 गत ॥

५१ मदन एव वज्रमि अनुपशमकरहिस्तेन तत्रेण दग्धेन
 केनापि [सुद्धमानतप्तप्रिया] सुद्धमानेन अनिर्वर्तकाहकारेण तप्ता
 अत्यन्तम् असहना वज्रकठिनहृदया प्रिया कापि वकुलदाम दत्त्वा
 तोपिता ॥

दसिआ दरिसिअ । वासेण चरिसेहि । वहर वज्र । तत्तेण तविअ । “दर्श
 [१०५] इत्यादिना सधुक्तान्यात् पूर्व दर्श ॥ व्यग्रस्थितविभाषया क्वचिन्नित्यम् ।
 नामरिमो । हरिस ॥

५२ [कयापि] क्लान्ताना रित्राना कुम खेद तेन विपृच अङ्ग
 विसम्युलता तस्य हरणी शैत्याद् अपहारिका मल्लिकाना विचकिल-
 कुसुमाना माला सजो गगने उत्प्लाविता उल्लिखता सत्य उत्प्रेक्ष्यन्ते
 मधुरेव सर्वत्र पुष्पोद्गमै शौड्यकरण्यात् शुद्धपक्ष । तस्य ज्योत्स्नाश्रवा
 इव चन्द्रिकापूरा इव ॥

किलन्त । “लात्” [१०६] इति सधुक्तान्यलात् पूर्व इ । क्वचित् । कम ।
 विप्पय । सुक्क-पक्ख । पय । उप्पाविआ ॥

१ BD° कवण° २ B सस्थलता ३ B हरणी नौ

7 [कुमारपालचरित]

गुम्फन्ती जव-दामं भविअ-सिआवाइ-चेइअ-निमित्तं ।
 का वि जुवई जुवाणय-मण-थेरिअ-चोरिअमकासि ॥ ५३ ॥
 सिविणम्मि वि अइदुलहा सिणिद्ध-कुसुमा सणिद्ध-मयरन्दा ।
 परिमल-णिद्धा कीइ वि रइआ वासन्तिआ-माला ॥ ५४ ॥
 कण्ह-कसिणालि-कसणा लवली गन्धारिहा वि नोच्चिणिआ ।
 केण वि कञ्जल-कण्हं सुमरिअ कवरिं पिअयमाए ॥ ५५ ॥

५३ भव्यं यत् स्याद्वादिनो जिनस्य चैत्यं तन्निमित्तं जपादाम
 गुम्फन्ती ग्रथती कापि युवती युवमनसां यत् स्थैर्यं निर्विकारतादार्यं
 तस्य सलीलपुष्पग्रहणगुम्फादिना हरणम् अकार्षीत् ॥

भविअ । सिआवाइ । चेइअ । थेरिअ । चोरिअ । “स्याद्भव्यं” [१०७]
 इत्यादिना स्यादादिषु चौर्यसमेपु च यात् पूर्व इः ॥

५४ स्वप्नेप्यतिदुर्लभा तथाविधाया आजन्माप्यदर्शनात् । स्निग्धानि
 अरुक्षाणि । सरसानीत्यर्थ । एवंभूतानि कुसुमानि यस्यां सा तथा
 स्निग्धमकरन्दा सार्द्रपरागा अतएव परिमलेन स्निग्धा भ्रमराणां प्रिया
 वासन्तिकामाला माधवीलतास्रक् कयापि रचिता ग्रथिता ॥

सिविणम्मि “स्वप्ने नात्” [१०८] इति नात् पूर्व इः ॥

सिणिद्ध सणिद्ध । “स्निग्धे वादितौ” [१०९] इति नात् पूर्वो अदितौ वा ।
 पक्षे णिद्धा ॥

५५. कृष्णवत्कृष्णा ये अलयस्तै कृष्णा । मकरन्दपानाय पद्-
 पदाच्छादितेत्यर्थ । गन्धेन सौरभ्येण अर्हा पुष्पोच्चययोग्यापि कञ्जल-
 वत्कृष्णा प्रियतमाया कवरिं वेणिं स्मृत्वा सादृश्यात् केनापि लवली
 नोचिता । प्रियानुध्यानविह्वलत्वेन न तत्कुसुमावचयः कृत इत्यर्थः ॥

अणरह अणरुह-दाम रे मुक्ख-मुक्ख करसि इअ भणिउ ।

पोम्मच्छीए हणिओ को वि पिओ पाय पउमेण ॥ ५६ ॥

छउमेण अछम्मेण य साम-दुवारेण दण्ड-वारेण ।

केण वि का वि अगेज्जा उउलेहि पमाइआ तणुवी ॥ ५७ ॥

गरुगीओ लवलीओ सुहुंमे वत्थे सुरुग्घजे सित्ता ।

कीए वि हु मुद्धाए सुवे विहसिरा पि कलिआओ ॥ ५८ ॥

कसिण । कसणा कण्ह । “वृष्णे वर्णे वा’ [११] इति सयुक्तान्त्यात् पूर्वो
अदितौ वा । वर्ण इति किम् । विष्णौ कण्ह ॥

५६ अनर्ह विप्रियकरणाद् अयोग्य रे मूर्खमूर्ख वठरवठर अनर्ह
दाम अमनोज्ञत्वाद् मम अयोग्या माला करोपीति भणित्वा पद्माद्या
कोपि प्रिय पादपद्मेन हत ॥ मुक्ख मुक्ख इत्यत्र कोपे “समत्यसूया”
[हे० ७४] इत्यादिना द्विरुक्ति ॥

अरिहा अणरह अणरुह । “उच्चारति” [१११] इति सयुक्तान्त्यात् पूर उत्
अदितौ च ॥

५७ छद्मना शाठ्येन अच्छद्मना आजयेन सामद्वारेण प्रियवाक्य
मुखेन दण्ड यदि त्व मदुक्त न करिष्यसि तत्र न त्व मम प्रिया
नाह तव प्रिय इत्यादिरुक्कवाक्यद्वारेण च कापि तन्वी मृदङ्गी
अगृह्णा अनावर्जनीया केनापि उबुलै केमरकुसुमै प्रसान्तिता प्रसन्नी
कृता ॥

मुक्ख मुक्ख । पोम्म पउमेण । छउमेण अछम्मेण । [दुवारेण वारेण]
“पञ्चच्छमूर्खद्वारे वा’ [११२] इति सयुक्तान्त्यात् पूर्व उत् वा ॥

५८ सूक्ष्मे सुग्नजे देशविशेषोत्पन्ने वन्ने । हु इति निश्चितम् । फया
पि सुग्घया अविचक्षणया गुर्वीतो महत्या लवलीत उय आगामि
दिने विहसिज्योपि विकसनशीला अपि कलिफा फोरका श्रिमा

कुसुमाकर-रिउ-स-जणा सुवे जणा पारिजाय-तरुणौ व्व ।
 सर-जीआभालि-कुला सर-ठग-वाणारसि-पएसा ॥ ५९ ॥
 आणाल व्व कणेरूहि कुरवैया दढर्यं समालिद्धा ।
 वर-विलयाहि अहरिआलचपुर-मरहट्ट-जुवईहिं ॥ ६० ॥

न्यस्ता । विचक्षणा हि प्रतीक्ष्य स्वय विकसिता एव ता गृह्णाति
 तया तु अन्यथा कृतम् इति मुग्धत्वम् ॥

तणुवी । गरुधी । उकारान्ता डीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्यास्तेपु “तन्वीतुल्येपु”
 [११३] इति सयुक्तान्यात् पूर्व उः ॥ कचिद् अन्यत्रापि । सुरग्घ ॥ आर्षे । सुहुमा

५९. युग्मम् । कुसुमानाम् आकर उत्पत्तिस्थानं य ऋतु । वसन्त
 इत्यर्थः । तस्य स्वजना इव तदुदये तेषा समृद्धिभावाद् बन्धव इव ।
 तथा पुष्पपत्रादिसादृश्याद् मन्यन्ते स्वजना इव सहोदररूपा बान्धवा
 इव पारिजाततरोर्देववृक्षस्य । स्मरस्य ज्या प्रत्यञ्चा तदाभम् अलिकुलं
 येषु ते तथा । स्मर एव ठको विप्रतारकस्तस्य वाराणसीप्रदेशा इव ।
 यथा वाराणसी ठकाना स्थान तथा एते दपत्योरुत्कर्ण्ठादिजननात्
 स्मरस्येति भाव ॥

६०. एववर्णितस्वरूपा कुरवका अधरिता लावण्यप्रशस्यसंस्थाना-
 दिना पराभूता अचलपुर च नगरविशेषः । महाराष्ट्रं च सुराष्ट्रम् ।
 तयोर्युवत्यो यकाभिस्ताभिर्वरवनिताभि दृढतरम् अत्यर्थं पुष्पोच्चयाय
 समाश्लिष्टा । यथा आलानानि आलानस्तम्भाः करेणुभिः ॥ “वाक्ष्यर्थ-
 वचनाद्या.” [१.३३] इति आलानस्य पुस्त्वम् ॥

सुवे । सुवे । “एकस्वरे च्च स्वे” [११४] इति श्वःस्वयोरन्त्यव्यञ्जनात्
 पूर्व उत् । एकस्वर इति किम् । सर्जणा ॥

जीआ । “ज्यायाम् ईत्” [११५] इति अन्त्यव्यञ्जनात् पूर्व ईत् ॥

वाणारसि । कणेरूहि । “करेणु” [११६] इत्यादिना रणयोर्व्यत्ययः । करेणु
 इति स्त्रीलिङ्गनिर्देशात् पुंसि न ॥

१ D आलाण २ BD कुरु° ३ BD दढतर. ४ D °त्कर्ण्ठाधिज°.
 ५ D सुराष्ट्रा तयोर्युवतयो. ६ BD सयणा.

लवणिम-जल-द्रह निह-नाहि-मण्डले उच्चिणेषु लहुअमिम ।

हलिआर-गोरि हरिआल-वन्नय हलुअममिलाय ॥ ६१ ॥

वण-सिरि-णडाल-तिलय तिलय गेय्ह तए वर णलाडे ।

गेज्झायोव-परिमल अथोक्क-जहणे अथेव सिरि ॥ ६२ ॥

दाही अथोअ-कुसुमेहि सेहर दिट्ठिएहं निम्बोट्ठि ।

धूआ-बहिणी भइणी-दुहिअ व्व तुह प्पिआ लवली ॥ ६३ ॥

आणाल । “आलाने लनो ” [११७] इति लनोर्व्यत्यय ॥

अलचपुर । “अचलपुरे चलो ” [११८] इति चलयोर्व्यत्यय ॥

मरहट्ट । “महाराष्ट्रे हरो ” [११९] इति हरयोर्व्यत्यय ॥

६१ [७२] द्वादशमि कुलकम् । बहि अबहि स्फुटप्रेमभि मनोवाङ्मयेषु व्यक्तानुरागै कैरपि तरोरध रतेर्मातृष्वसृद्दहितर इव निरतिशयसौन्दर्याद् उत्प्रेक्ष्यन्ते स्मरप्रियाया जननीभगिनीपुत्रिका इव प्रेयस्यो वल्लभा इति पूर्वोत्तरीत्या आलपिता सखेह भणिता ॥ [६१] । आलपनप्रकारमेवाह । लवणिमा लावण्य स एव दृष्ट्याप्या यकत्वेन जल तस्य हृदनिभ नदकल्प नाभिमण्डल यस्यास्तस्या आमन्त्रणम् । तथा हरितालवद् गौरि गौरवर्णे हरितालवद् वर्णो यस्य तत् लघुक सूक्ष्मम् इद पुरोवर्ति अमिलातक वणपुष्प लघुक शग्र यथा भवति एवम् उचिनु त्रोटय ॥

६२ हे वरललाटे रम्यभालस्थले अस्तोकजघने विसकटकटीतटा प्रभागे त्वया वनश्रीललाटस्य तिलकमिव गोभासृत्त्यात् पुण्ड्रकमिव । प्राहो नासिकापेय अस्तोक परिमलो यस्य तत् तथा अस्तोकश्रि प्रभूतशोभ तिलककुमुम प्राहम् ॥

६३ दुहिता च पुत्रिका भगिनी च स्वसा भगिनीदुहिता च ता इव प्रिया लवली । बिम्बवद् ओष्ठी यस्यास्तस्या आमन्त्रणम् । हे

छद्वासव-गण्डूसे खित्त-पउत्ताडणे समुच्चिणसु ।

पुष्पाङ्गं वडल-वच्छे अणोअ-रुक्खे अ विलय-वरे ॥ ६४ ॥

सुर-वणिआ-नाग-त्थी-अकूर-कय हरिसमीसि-उल्लसिअं ।

पिच्छेत्थी-धिइ-जणइं दिहि-मइ हिन्ताल-मञ्जरिअं ॥ ६५ ॥

सिसु-मञ्जर-जुव-वञ्जर-जर-मञ्जारेहिं पल-भमा दिट्ठं ।

वेरुलिअ-केसि वेइज्ज-भूसणे किंसुअं लेसु ॥ ६६ ॥

एण्हि पिच्छेत्ताहे गिण्हसु रम्भं कुणेसु अ इमाए ।

पुरिमाणं पि अपुव्वं आमेलं हित्थ-हरिणच्छि ॥ ६७ ॥

विम्बोष्ठि तव इह अत्र उद्याने अस्तोककुसुमै शेखरं दिष्ट्या प्रीत्या दास्यति । लवल्या' कुसुमभरनम्रत्वाद् इत्थम् उक्तिः । बन्धुश्च बन्धवे पुष्पशेखरादि ददाति ॥

६४. क्षिप्त्वासवगण्डूषे वकुलवृक्षे । क्षिप्तं कृत पदोत्ताडनं यत्र तत्र अशोकवृक्षे च हे वनितावरे अङ्गनाश्रेष्ठे पुष्पाणि समुच्चिनु । त्वद्गण्डूषक्षेपपटाघाताभ्या पूर्णदोहदत्वेन वकुलाशोकयो सांप्रतं पुष्पावचयसमय संवृत्त इति भाव ॥

६५. सुरवनितानागस्त्रीणाम अनीपत् अत्यर्थं सौरभ्यादिना कृत-हर्षाम् ईपन मनाग् उल्लमिताम् उद्विन्नकोरका स्त्रीणां धृते. सौस्थ्यस्य शैत्यात् जनिकाम । धृति मतोपो विद्यते यस्या यद्वा धृतौ मतिर्यस्या-स्तस्या' सचोवनम । हे धृतिमति धृतिमते वा पश्य हिन्तालस्य मञ्जरिकां पुष्पितलताम् ॥

६६. शिशुमार्जारयुवमार्जारजरन्मार्जारै बालतरुणवृद्धविडालैः पल-भ्रमान् आरक्तत्वेन मामभ्रान्त्या ष्ट किशुकं पलाशकुसुमम हे वैदूर्य-केशि नीलमणितुल्यचिकुरे हे वैदूर्यभूपणे मरकतखचितालंकारे लाहि गृहाण ॥

६७. उदानीं सांप्रत पश्य रम्भाम् उदानीं गृहाण रम्भाम् कुरुष्व

तद्वातत्थालि कुलो भयस्सई अद्भुमो व्व पहिआण ।

तुह जुग्गो पुन्नामो रूवेण व्हस्मइ घरिछे ॥६८ ॥

अमइल-त्तणु परिगुम्फिअ योप्फलि-मउरेण भसल मलिणेण ।

अवह-हुचोवह हत्थोभय-चलणे तुज्ज भूसेमि ॥ ६९ ॥

सिप्पि-पिहु-नयण-हुत्तोत्तसे आत्त-सइ-रायमिम ।

उधिणसु भमर छिक्क महु-पाइक्क जवा-कुसुम ॥ ७० ॥

च अस्या अनया वा रम्भाया रम्भया वा पूर्वासामपि पूर्वं कृता पीडानामपि नायिकानाम् अपूर्वम् असजातपूर्वम् । आश्रयफारीति भाव । आपीडम् अवतसम् हे त्रस्तहरिणाञ्चि चकितकुरङ्गनेत्रे ॥

६८ त्रस्तात्रस्तमिव चञ्चलत्वा मन्यते चकिताचकितमिव अलि कुल यत्र स तथा वृहस्पतिरिव अष्टम पीडाकारित्वात् पयिकानाम् । यदुक्तम्

द्वादशदशमचतुर्थे जन्मनि पष्ठाष्टमे तृतीये च ।

व्याधिं विदेशगमन मित्रविरोध च सुरगुरु कुरुते ॥ १ ॥

पुन्नागस्तव योग्य । विकस्वरपुष्पभास्वरत्वात् कुसुमावचयोचित इत्यर्थे । हे रूपेण कृत्वा वृहस्पतिगृहिणि ॥

६९ भसलैर्मलिनेन मकरन्दपानासक्तै पदपदै श्यामलेन । परि गुम्फितो य पूगफल्या मुकुरो धालपुष्प तेन कृत्वा हे अमलिनतनु विशदमूर्ते तव उभयकुचोभयहस्तोभयचरणान् भूपयामि अलकरोमि ॥

७० शुक्तिवत् पृथुनी विस्तीर्णे ये नयन ताभ्या लुप्तौ स्रष्टौ उत्तसौ कर्णपूरौ यया तस्या सत्रोधनम् । हे शुक्तिपृथुनयनच्छुप्तोत्तसे आरब्ध अरुणत्वात् प्रकृत सध्याराग इव येन तन् तथा भ्रमरै सौरभ्यात् लुप्त मधोवसन्तस्य पदार्ति कामिमाहनादितत्त्वमकारित्वेन मृत्यम् इव पुरोवर्ति जपाकुसुमम् उधिनु ॥

आरद्ध-वहल-परिमल-केलि-पयाईकयन्न-तरु-कुसुमं ।

किडि-दाढ-सुत्ति-भङ्गोज्जलमुच्चिण फुल्ल-वेइल्लं ॥ ७१ ॥

वाहिं अवाहिरे फुडं-पेमेहिं पेअसीओं तरु-हेट्टे ।

केहिं पि इआलविआ रईइ माउच्छ-धूअ व्व ॥ ७२ ॥

७१. आरब्धा या वहलपरिमलस्य केलिर्विलास. तथा पदाती-
कृतानि । अथ कृतानीत्यर्थः । अन्यतरूणां कुसुमानि येन तत् तथा ।
किरिः शूकरस्तस्य दग्ना च शुक्तिश्च तयोर्यो भङ्गश्छेदः तद्रद् उज्ज्वलं
फुल्लविचकिल विकसितमलिकाकुसुमं त्वम् उच्चिनु ॥

द्रह । “हृदे हृदो” [१२०] इति हृदयोर्व्यत्ययो । आर्षे हरए मह-पुण्डरिए ॥

हलिआर हरिआल । “हरिताले रलोर्न वा” [१२१] इति रलयोर्व्यत्ययो वा ।

लहुअ हलुअ । “लघुके लहो.” [१२२] इति लहोर्व्यत्ययो वा ॥

णडाल णलाडे । “ललाटे लडो.” [१२३] इति लडोर्व्यत्ययो वा ।

आदेर्लस्य णविधानाद् [१२५७] द्वितीयो ल. स्थानी ॥

गेगह गेज्ज । “ह्ये ह्यो.” [१२४] इति ह्ययोर्व्यत्ययो वा ।

अथोव अथोक अथेव । “स्तोकस्य थोकथोवथेवाः” [१२५] इति

स्तोकस्य त्रय आदेशा वा । पक्षे अथोअ ।

वूआ दुहिअ । वहिणी भट्ठी । “दुहितृभगिन्योर्धूआवहिण्यौ” [१२६]

इति अनयो एतावादेशौ वा ॥

छूढा खित्त । वच्छे रक्खे । “वृक्षक्षिप्तयो रक्खच्छूढौ” [१२७] इति

अनयोर्यथासख्य रक्खच्छूढौ वा ॥

विलय वणिआ । “वनिताया विलया” [१२८] इति विलयादेशो वा ।

विलयेति सस्कृतेपीति केचित् ॥

अमूर । “गोणस्य” [१२९] इत्यादिना ट्पतो गौणस्य कूरो वा । पक्षे

इंसि ॥ थी [इत्थी] । “त्रिया इत्थी” [१३०] इति त्रिया इत्थी वा ॥

निअ माउमिआ पिउमिअ-पिउच्छ-तणया घरे च्च उजाणे ।
मिहुणेहिं हित्थ तिरिच्छि पिच्छेहिं रमिअमेअ ॥ ७३ ॥

धिइ दिहि । “ धृतेर्दिहि ” [१३१] इति धृतेर्दिहिर्वा ॥

मञ्जर वञ्जर । “ मार्जार ” [१३२] इत्यादिना मार्जारस्य मञ्जरवञ्जरौ ।
पक्षे मजारोहि ॥

वेरुलिअ वेहुज । “ वैदूर्यस्य वरुलिअ ” [१३३] इति वेरुलिअ वा ॥

एण्हि एत्ताहे । “ एण्हि एत्ताहे इदानीम ” [१३४] । पक्षे हआणि ।

पुरिमाण । “ पूर्वस्य पुरिम ’ [१३५] । पक्षे अपुष्व ॥

हित्य तट्टा । “ व्रस्तस्य हित्यतट्टौ ’ [१३६] । पक्षे तत्य ॥

भयस्सई । “ बृहस्पतौ बहो भय ’ [१३७] पक्षे बहस्सइ ॥

मइल मलिण । अचह उमय । सिपि सुत्ति । छुत्तो छिक्क । आदत्त
आरद्ध । पाइक्क पयाइ । “ मलिनोम [१३८] इत्यादिना एषा यथासख्य
मइलादयो वा । उवह इत्यपि केचित् ॥ आपे उमओक्काल इति शेषम् ॥

दान । “ दद्यावा दाढा ’ [१३९] । दाना ससृतेप्यस्ति ॥

बाहिं अवाहिरे । “ बहिसो बाहिंवाहितौ ” [१४०] ॥

देहे । “ अधसो देह [१४१] ॥

७३ निजा चासौ मातु म्वसा च पितु स्वसा च पितृष्वमुस्तनया
च तासा गृह तम्मिन्निय उगाने परस्पर तारामेलक मति व्रस्त म
भय तियक्क तिरश्चीन यथा भवति एष प्रेक्षणशीलैर्मिथुनै स्त्रीपुरुष-
रूपद्वन्द्वै एतद् वक्ष्यमाण रत रमण कृतम् ॥

माउच्छ माउसिआ । पिउसिअ पिउच्छ । “ मातृपितु ’ [१४२]
इत्यादिना मातृपितृभ्यां परस्य स्वसु मिआ छा इत्यादेशौ ॥

तिरिच्छि । “ तिर्यंचेस्तिरिच्छि [१४३] ॥ आपे तिरिआ इति शेषम् ॥

आसण ठिआइ घरिणीइ गह-वई झम्पिऊण अच्छीइं ।

हसिरो मोत्तुं सङ्कं चुम्बिअ अनं सठो मुइओ ॥ ७४ ॥

मा सोउआण अलिअं कुप्य मईआ सि तुम्हकेरो हं ।

इअ केण वि अणुणीआ णिअय-पिआ पाणिणीअजडा ॥७५॥

कि हवसि पारकेरा न हु पारको तुहाहमिअ भणिआ ।

राइक-वार विलया केणावि हु रायकेरेण ॥ ७६ ॥

७४. रमणमेव गाथापोडशकेनाह । आसनस्थिताया उपविष्टाया गृहिण्या अक्षिणी झम्पिऊणेति हस्ताभ्यां पिधाय शङ्का भीतिं मुक्त्वा अन्याम् अपरां स्त्रिय चुम्बित्वा हसिता चस्करिकरणशील शठो गूढापरधो गृहपतिर्मुदित ॥ “ भ्रमेष्टिरिटिल० ” [४.१६१] इति भ्रमेष्टम्पादेशे “ धातवोऽर्थान्तरेपि [४.२५१] इति पिधानार्थत्वम् ॥

घरिणी । “ गृहस्य घोऽपतौ ” [१४४] इति घर । अपताविति किम् । गह-वई ॥

पिच्छिरेहि । हसिरो । “ शीलाद्यर्थस्थेरः ” [१४५] इति “ तृन् शील० ” [हे० ५ २] इत्यादिभिर्विहितस्य प्रत्ययस्य इर ॥

७५ अलीक सख्याद्युक्तकृट भुत्वा आरुण्यं त्वं मा कुप्य मा रोपं कुरु । मदीया त्वम् त्वदीयोहम् इति अनया रीत्या केनापि पाणिनीयेन पाणिनीयव्याकरणेन अजडा विचक्षणा निजकप्रिया स्ववहभा अनुनीता प्रसादिता । विचक्षणो हि सुखेनैव प्रसादते ॥

झम्पिऊण । मोत्तु । चुम्बिअ । सोउआण । ‘क्वस्तुमं’ [१४६] इत्यादिना तुम् अत् तूण तुआण इत्येते आदेशा ॥ वन्दित्तु इति अनुस्वारलोपात् । वन्दित्ता [इति] सिद्धसस्कृतस्यैव वलोपेन । कट्टु इत्यार्षे भेयम् ॥

तुम्हकेरो । “ इदमर्थस्य केर. ” [१४७] इति इदमर्थस्य केरः । न च भवति । मईआ । पाणिणीअ ॥

७६. कि त्वं परकीया भवसि यत् । हु उति निश्चितम् । नाह

तुम्हेच्चया य अम्हेच्चया य एगच्च होउ तणु-लड्डी ।

इअ जम्पिऊण दइआ केण वि सच्चङ्गिअ गहिआ ॥ ७७ ॥

तुह पय पह पहिओ ह अप्पणयो पीणिम प्पणइ-जहणे ।

पीणत्तण सालि थणे इअ केण वि तोसिआ रमणी ॥ ७८ ॥

तव परकीय । किं तु तायकीन इत्यर्थ । ततस्त्वयापि मदीययैव भवितव्यम् इति भाव । इति अनया रीत्या केनापि राजकीयेन राज सन्धिना राजवारवनिता भणिता ॥

पारकेरा । पारको । राइक । रायकेरेण । “परराजम्या कडिकौ च [१४८]

इति आभ्या ययासत्य क डित् इक्श्च । चकारात् केरश्च ॥

७७ यौष्माकी च आस्माकी च तनुयष्टि एकवद् भवतु । आवयो सयोगो जायताम् इति भाव । इति पूर्वोक्त कथयित्वा केनापि सर्वाणि अङ्गानि व्याप्नोति यद् ग्रहण तत् सर्वाङ्गीण यथा भवति एव दयित्वा प्रिया गृहीता ॥

तुम्हेच्चया । अम्हेच्चया । “युष्मद् [१४९] इत्यादिना अन एच्च ॥

एगच्च । “वतेष्व [१५०] इति वते प्रत्ययस्य च्च ॥

सच्चङ्गिअ । “सर्वाङ्गादीनस्येक [१५१] इति “सगदे षष्पङ्ग [६०७ १]

इत्यादिना विहितस्य ईनस्य स्थाने इक् ॥

७८ पानत्यप्रणयि काठिन्ययुक्त जघन यस्यास्तस्या सथोधनम् । तथा हे पीनत्यशालिस्तानि तव अहम् आत्माय म्वकीय पन्पथपाथ । अनुचर इत्यथ । इति अनया रात्या केनापि रमणी तोपिता तोप नाता ॥

पहिओ । “पथो णस्येकद् [१५२] । “नित्य ण [६० ६४] इति

य पथो णो विहितस्येकद् ॥

अप्पणयो । “ईयस्यात्मनो णय ” [१५३] इति ईयस्य णय ॥

पीणत्त-निहि-निअम्बे तिलेल्ल-अङ्कोल्लतेल्ल-कन्तिहे ।

मा तित्तिण कुप्पेत्ति इत्तिअं को वि पियमाह ॥ ७९ ॥

जित्तिअमत्तं रत्तो म्हिं एत्तिअं रच्च एत्तिलं किमिमं ।

केण वि एद्दहमुत्ता तुण्हक्का माणिणी जाआ ॥ ८० ॥

सिहियो सि जेत्तिअं जेत्तिलं च भणिओ सि जेद्दहं थविओ ।

न हु तेत्तिण होसि त्ति पई कीइ वि उवालद्धो ॥ ८१ ॥

७९. पीनत्वस्य निधि. स्थानं नितम्बो यस्यास्तस्या. संबोधनम् । तिलस्य स्नेहस्तिलतैलं तच्च अङ्कोल्लतैलं च ते इव कान्तिमति तद्वत्स्निग्ध-कान्तियुक्ते त्वं तावता सख्याद्युक्तालीकन्यलीकमात्रेण मा कुप्य । इति इत्थम् एतावत् इयन्मात्रं कोपि कश्चित् प्रियाम् आह ॥

पीणिम पीणत्तण । “त्वस्य डिमात्तणौ वा” [१५४] इति त्वस्य डिमात्तणौ । पक्षे पीणत्त ॥

तिलेल्ल । “अनङ्कोठ” [१५५] इत्यादिना तैलस्य डेल्लः । अनङ्कोठाद् इति किम् । अङ्कोल्लतेल्ल ॥

८०. कश्चिन्मानिनीं प्रसादयन् तथा च तत्संयुक्तस्त्वं न मयि तव प्रेमानुबन्ध इत्यादि सक्रोधं निर्भर्त्स्यमानं तां प्रति आह । यावन्मात्रं रक्त अनुरागयुक्तोस्मि अहं त्वमपि इयत् एतावद् वा रज्यस्व अनुरागं कुरु । नाहम् अधिकम् अर्थये इत्यर्थः । इयत् एतावद् वा इदं क्रोधाडम्बरं किम् । निरर्थकम् इत्यर्थः । केनापि इयत् एतावद् वा उक्ता सती मानिनी तूष्णीका जाता । निश्चितस्ववाल्लभ्यतया न किञ्चिद् उपालेभे इत्यर्थः ॥

तित्तिण । इत्तिअ । जित्तिअ । “यत्तद” [१५६] इत्यादिना एभ्यो डावादेरतो. परिमाणार्थस्य इत्तिअ. एतदो लुक् च ॥

८१ यावत् यत्परिमाणं स्पृहितः चेतसि वाञ्छितोसि यावद्

त तेत्तिल-येम्म तुह न केत्तिअ तेद्दहा य अणुविची ।
 न हु केत्तिला वि केद्दहमित्थ कीइ वि सडो भणियो ॥ ८२
 सयहुत्त विणड्ढो दइओ जोण्हाल-चन्द-सिरिमन्तो ।
 णेहाल्लए कीइ वि वाहुल्लच्छीइ अहिसित्तो ॥ ८३ ॥
 गब्बिर न माणइत्ता सहन्ति गब्ब ति भणिय कीए वि ।
 दइओ हणियो हणुमा-लङ्गूल-पलम्ब-लट्ठीए ॥ ८४ ॥

भणित आगच्छागच्छ त्व मत्प्रिय इत्युक्तोसि यावच्च स्तुतः न त्वत्सम
 सौभाग्यपात्रम् अपरोस्तीति श्लाघित । हु इति निश्चितम् । न तावता
 तावन्मात्रेण भवसि । अनुरज्यसे इत्यथ । इति अनया रीत्या
 कयापि प्रतिभता उपालभ्य रेरे शृष्ट दुराचार आराध्योसि इति
 निर्भर्त्सित ॥

८२ तत् तावत् प्रेम तव न कियत् कियन्मात्रम् । तावती च
 अनुवृत्तिरपि अनुकूलकरणमपि तव नैव कियती । असत्प्रायप्रेमा-
 नुवृत्तिरसीत्यर्थ । इत्यम अनया रीत्या कियन्पि कयापि णठ गूढा
 पराधो भणित ॥

एत्तिअ एत्तिल एद्दह । जेत्तिअ जेत्तिल जेद्दह । तेत्तिएण तेत्तिल तेद्दहा ।
 केत्तिअ केत्तिला केद्दह । “इदकिमश्च” [१५७] इत्यादिना इदकिम्या यत्तदे
 तद्भयश्च भतोर्भावतोर्वा हित् एत्तिअ एत्तिल एद्दह एतद्भुक् च ॥

८३ शतकृत्व । अनेकश इत्यर्थ । विनयवान् । अलीकापनय
 नाय पादप्रणत इत्यर्थ । ज्योत्स्नावचन्द्रस्य या श्री आद्यादिका
 शोभा तद्वान् सचन्द्रिकचन्द्रशोभायुक्तो दयित प्रिय स्नेहयत्या कयापि
 धाम्प्यदक्षिभि स्नेहयशोद्भूताश्रुप्रवाहयुक्तलोचनै अभिषिक्त आर्द्रकृत ॥

सयहुत्त । “वृत्वसो हुत्त [१५८] । वारे विहितकृत्वस हुत्त ॥

८४ रे गर्विने साहकार न मानयत्य अहकारवत्यो नायिका गर्व

अन्नतो अन्नहि एसि तह वि अन्नत्थ अन्नदो जासि ।

एकसि न खु तिथरो सि ति पिओ कीइ वि उवालद्धो ॥ ८५

एकसिअं चिअ भणिओ एकइआ गेगया य गामिह्लिं ।

अप्पुल्ल-पियं वच्चेत्ति भच्छिओ को वि अन्नाए ॥ ८६ ॥

सहन्ते । ता प्रियाणां गर्वापनोद कुर्वन्तीत्यर्थ । इति भणित्वा कयापि हनुमल्लाङ्गलवत् प्रलम्बा द्राघीयसी या यष्टिश्चतादिलता तथा दयितो हतस्ताडितः ॥

विणइल्लो । जोण्हाल । सिरिमन्तो । गेहालए । वाहुल्ल । गन्विर । माणइत्ता ।

“आत्विह्लो” [१५९] इत्यादिना मतोः स्थाने आल्लइत्यादयो नव आदेशा यथा-योगम् । केचिद् मादेशमपि इच्छन्ति । हणुमा ॥

८५. अन्यतः सपत्नीतः अन्यत्र अपरसपत्न्याम् एपि गच्छसि । तत्रापि एवमपि सति अन्यतः अपरसपत्नीतः अन्यत्र प्रतिपक्ष-नायिकाया यासि । एकत्र एकस्यां दयिताया नैव स्थिरोसि । इति अनया रीत्या कयापि प्रिय उपालब्धः ॥

अन्नतो अन्नदो । “तो दो तसो वा” [१६०] ॥

अन्नहिं । तह । अन्नत्थ । “त्रपो हिहत्थाः” [१६१] ॥

८६. एकदैव भणितस्त्वम् एकदा अनेकदा च ग्राम्याम् आत्मीयाम् आत्मनो वा प्रियां व्रज । एकवाक्येनैव त्वदग्रतस्तावद् एतद् उक्तम् यद् उत त्वं यथेच्छं स्ववल्लभाम् अभिसर । न मम त्वया किमपि प्रयोजनम् इत्यर्थः । इति इत्थम् अन्यया कोपि भर्त्सितः ॥

एकसि एकसिअ एकइआ । “वैक” [१६२] इत्यादिना एकाद् दाप्रत्ययस्य सि सिअ इआ । पक्षे गेगया ॥

गामिह्लिं । अप्पुल्ल । “डिल्लडुल्लो भवे” [१६६] इति टिती इल्लोली ॥

निच नवल्लय रचिर म एक-मण नवानुराइल्ल ।

एकल्ल चिअ मुञ्चसि कीइ वि रमणम्मि इअ रुव ॥ ८७ ॥

अत्ररिल्लञ्चल गहिओ भालोवरि निहिअ-भुमयमन्नाए ।

भमया-दामो च्च पिओ विहसन्तो सणिअमवगूढो ॥ ८८ ॥

मणय च मुच्चिछरो वेविरो अ मणिअ पिओ मणा हसिरो ।

रीइ वि रइ मीसाण वम्मह मीसालिओ रमिओ ॥ ८९ ॥

८७ नित्य नवे अयान्यनायिकारूपे रागवन् रागपर एकस्मिन् त्वग्येव मनो यस्या सा तथा ता नवानुरागाम् उदीयमानस्नेहाम् एकाम असहायामेव मा मुञ्चसि कयापि रमणे इति इत्थ रुदित साश्रुपात जल्पितम् ॥

अपुल्ल । नवल्लय । राइल्ल । “ स्वार्थे कश्च वा ’ [१६४] इति क । चकारात् टितौ इञ्चोत्तौ ॥

नवल्लय । एकल्ल । “ लो नवैकाद् वा [१६५] इति ल । पश्च एक । नव ।

८८ भालस्य उपरि उर्ध्वं निहिते धृते भ्रुवौ यत्र ग्रहणे तत् तथा । सकोपम् इत्यथ । ग्वम् उपयञ्चलेन उत्तरीयाङ्गुकान्तेन गृहीत अवष्टुध भ्रुवो नास इव तटुत्क्षेपमात्रेण कृत्यकरणात् मन्यते किंकर इव प्रिय अन्यया विहसन् धृष्टत्वाद् विकसन् शनैर्मन्दम् अवगूढ आलिङ्गित ॥ ज्ञातापराधत्वेन पादपतनादिभिराराधयन्नपि निर्भर्त्सितत्वाद् गन्तु प्रवृत्त सन् कृतकोप चेलाञ्चलेन गृहीत्वा मन्दम् आलिङ्गित इति भाव ॥

अवरिल्ल । “ उपरे सध्याने [१६६] इति ल ॥ [सध्यान इति किम् । भालोवरि] ॥

भुमय भमया । “ भ्रुवो [१६७] इत्यादिना मया भमया इत्येती ॥

सणिअ । “ शनेषो ङिअ [१६८] इति ङित् इअ ॥

८९ मनाग् मूर्छावान् मनाग् वेपवान् मनाक् च हास्यवाञ्छ । षाठत्वान् तदावतनाय किञ्चित् तत्तद्भाषभाग् इति भाव । मन्मथेन

गिम्हो दीह-गन्ध-अन्धालिणि-दीहर-पत्त-चम्पओ
मण-मउअत्तयाइ कामन्धल-विज्जुलिआ-दुरिक्खओ ।

दिट्ठो विज्जु-पीअ-नव-किंसुअ-पत्तल-पीवलोवणो

तत्ताऊ विओअ-विहुरीकय-पन्थिअ-गोण-खेअणो ॥ ९० ॥

रतेच्छया मिश्र. प्रिय रतिमिश्रया सुरताभिलापयुतया कयापि
रमितः कामितः ॥

मणय मणिअ । “ मनाको न वा डय च ” [१६९] इति डय डिअ^१च ।
पक्षे मणा ॥ मीसालिओ । “ मिश्राङ्गुलिअ ” [१७०] । पक्षे मीसाए ॥

९०. दीर्घगन्धेन पुष्पोत्थप्रभूतपरिमलेन अन्धा । व्याप्ता इत्यर्थः ।
एवंभूता अलिन्यो यत्र स चासौ दीर्घपत्रश्च एवभूतश्चम्पको यत्र स
तथा । मनसो मृदुत्वेन अकठिनत्वेन कामान्धैर्विद्युद्वद् दुरीक्षः
घनतरतापकृत्त्वेन द्रष्टुम् अशक्य. । विद्युद्वत् पीतानि पीतवर्णानि
यानि नवकिंशुकपत्राणि प्रत्यग्रपलाशपुष्पपलाशानि तै पीतानि
उपवनानि यत्र स तथा । तप्ताप संतप्तपानीय. । वियोगेन विधुरी-
कृता दुःखिता ये पान्थास्त एव अचेतनत्वाद् गावस्तेपां खेदन खेद-
जनको ग्रीष्मो दृष्टः इति उत्तरसर्गार्थसूचनम् । राज्ञेति शेषः ॥ पस्तुगौ
द्वितीयपष्ठौ जोलीर्वा द्विपदी एक. पण्मात्रः पञ्चचतुर्मात्रा गुरुश्च ।
तथा द्वितीयपष्ठौ च गणौ जोलीर्वा द्विपदी ॥

दीह दीहर । “ रो दीर्घात् ” [१७१] इति रो वा ॥

मउअत्तयाइ । “ त्वादेः सः ” [१७२] इति स एव त्वादिवर्वा ॥

अन्धा अन्धल । पत्त पत्तल । विज्जुलिआ विज्जु-पीअ पीअलो
“ विद्युत्त्र ” [१७३] इत्यादिना एभ्यः स्वार्थे लो वा ।

तत्ताऊ । गोण । “ गोणादयः ” [१७४] । गोणादय. शब्दा अनुक्त-
प्रकृतिप्रत्ययलोपागमवर्णविकारा बहुल निपात्यन्ते ॥

इत्याचार्यहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितद्व्याश्रयमहा-
काव्यवृत्ती तृतीयः सर्गः ॥

तं निव-पुच्छिअ-दोचारिण भणिअ ति आम गिम्ह सिरी ।

उण्हेह सीअला णवि कयलि-वणे पेच्छ पुणरुत्त ॥ १ ॥

हन्दि विदेसो जीवइ हन्दि पिआ हन्दि किं पिआ मुक्का ।

हन्दि मरण जमो गिम्हो हन्दि लवन्ति इअ पहिआ ॥ २ ॥

१ अधुना सप्तसप्तत्या गाथाभिर्प्राञ्छर्तुं वर्णयन् आह । नृपेण कुमारपालभूपालेन पृष्ट वसन्तर्त्वंसमविपुष्पादिदर्शनात् क सप्रति ऋतुरिति नोदितो यो दौवारिक प्रतीहारस्तेन इति अमुना प्रकारेण भणितम् । त इति वाक्योपन्यासे । विवृत्य उक्तम् इत्यर्थः । तदेव वाक्यार्थकर्मणा आह आमेत्यादि । आमेति अभ्युपगता अङ्गीकृता । ज्ञातेति यावत् । प्रीष्मन्त्री इह उद्यानेस्ति । णवीति वैपरीत्यार्थत्वाद् अप्यर्थो ज्ञेयः । उष्णापि शीतला कदलीवने पश्य । राजन् इति शेषः । पुणरुत्तम् इति एकवारं दृष्ट्वा भूयोपि अवलोकयेति । एवम् अप्रेपि राजन् इति सबोधनपदं ज्ञेयम् ॥

[“ अव्ययम् ’ । १७५ । अधिकारीयम् । इत पर ये चक्ष्यन्ते आ पादसमासेस्ते अव्ययसङ्का ज्ञातव्या] ॥

त । “ त वाक्योपन्यासे ’ [१७६] ॥

आम । “ आम अभ्युपगमे ’ [१७७] ॥

णवि । “ णवि वैपरीत्ये ” [१७८] ॥

पुणरुत्त । “ पुणरुत्त कृतकरणे ’ [१७९] ॥

२ हन्दि इति विषादे । कष्ट विदेशोऽस्माकम् ॥ हन्दीति विकल्पे । जीवति प्रिया न वा ॥ हन्दीति पञ्चात्तापे । किं प्रिया अस्माभिर्विरह

हन्द महु हन्दि परिमलमिमं व भणिरेहि भसल-मिहुणेहि ।
 उअ सहइ कञ्चणारो मउडो इव गिम्ह-लच्छीए ॥ ३ ॥
 जणणिं मिव धूअं पिव नत्तिं विअ सोअरं विव सहिं व ।
 मालारीओं सिणेहा नव-कञ्चण-केअइमुवेन्ति ॥ ४ ॥
 जेण अहुल्ला लवली वोलीणा णइ वसन्त-उउ-लच्छी ।
 फुल्लं च धूलिकम्भं तेण फुडा चेअं गिम्ह-सिरी ॥ ५ ॥

दु खम् अविचार्यैव मुक्ता । एवं च हन्दीति निश्चितं मरणम् अस्माकम्
 यतो हन्दीति सत्यम् यम कृतान्तकल्पो ग्रीष्मः इति पान्था लपन्ति
 परस्पर जल्पन्ति ॥

हन्दि । “ हन्दि विषादविकल्पपश्चात्तापनिश्चयसत्ये ” [१८०] ॥

३ हन्द इति । गृहाणेत्यर्थः । मधु मकरन्दम् । हन्दीति । गृहाणे-
 त्यर्थः । परिमलं गन्धम् इदमिव भणितृभिः । मञ्जुगुञ्जितकरणाद्
 उत्प्रेक्ष्यते । एतद् मधु इद परिमलं गृहीत इत्यन्योन्यं भणनशीलै-
 र्भसलमिथुनैः पदपदद्वन्द्वैः कृत्वा । उअ इति पश्येत्यर्थः । काञ्चनारो
 राजति । नीलमणिकल्पालिकलितसुवर्णवर्णप्रसूनत्वेन तर्क्यते मुकुट
 इव ग्रीष्मश्रिय ॥

हन्द । हन्दि । “ हन्द च गृहाणार्ये ” [१८१] ॥

४ जननीमिव । दुहितरमिव । नप्त्री पौत्री तामिव । सोदरा
 भगिनी तामिव । सखीमिव स्नेहाद् नवकाञ्चनकेतकीं नूत्नस्वर्णकेतकीं
 मालाकार्यं उपयान्ति । तत्कुसुमावचयार्थं समीपे गच्छन्ति ॥ ग्रीष्मे
 हि स्वर्णकेतक्य पुष्प्यन्तीति ॥

इम व । जणणिं मिव । धूअं पिव । नत्तिं विअ । सोअरं विव । सहिं व ।
 “ मिवपिव° ” [१८२] इत्यादिना एते इवार्ये अव्ययसशका प्राकृते
 प्रयुज्यन्ते वा । पक्षे मउडो इव ॥

५. वसन्तर्तुलक्ष्मीरतिक्रान्तैव । कथम् । येन लक्ष्मीकृत्य । काः ।

फुल्ल च सुगन्ध चिअ लयाण नोमालिआ बले रम्मा ।
 जा किर मल्ली जा इर जवा बले ते मयण-चाणा ॥ ६ ॥
 सुत्ते जणम्मि जो हिर सद्दो चीरीण सुव्वए णवर ।
 गाअइ किल तस्स मिसा णवरि वसन्तस्स गिम्ह सिरी ॥७॥

अफुल्ला लवली ॥ तथा ग्रीष्मश्री स्फुटैव । कथम् । तेन लक्षीकृत्य ।
 किम् । फुल्ल घूलिकदम्बम् ॥ “ गौणात् समया ’ [हे० २२] इत्या
 दिना येनतेनयोगे द्वितीया । फुल्ल चेति चकार पृथग्वाक्यद्योतनार्थ ॥

जेण । तेण । “ जेण तेण लक्षणे ’ [१८३] ॥

६ फुल्लैव सुगन्धैव । बले इति निर्धारणे । लताना मध्ये नव
 मालिका रम्या ॥ तथा या । किलेति सभावयामि । मल्ली । या किल
 जपा । बले इति निश्चितम् । ते मदनस्य बाणौ । तत्साध्यपान्थ
 मोहनादिकार्यस्य ताभ्याम् अनुष्ठानात् ॥

णइ । चेअ । च । चिअ । “ णइ चेअ चिअ च अवधारणे ’ [१८४] ॥

बले । “ बले निर्धारणनिश्चययो ” [१८५] ॥

७ सुप्ते जने य किल शब्दश्चीरीणा भृङ्गारीणा श्रूयते । किलेति
 प्रसिद्धौ । लोकस्थापवेलाया चीरीनाद श्रूयत इति लोकप्रसिद्धि ।
 णवरेति केवलम् । तस्य मिसात् चीरिकाध्वनिव्याजात् । णवरि इति
 आनन्तर्ये । वसन्तस्य अनन्तरम् किलेति सभावयामि । ग्रीष्मश्रीर्गायति
 हर्षाद् गान करोतीव ॥

किर । इर । हिर । “ किरेर हिर किलार्थे वा ” [१८६] । पक्षे किल ॥

णवर । “ णवर केवले ” [१८७] ॥

णवरि । “ आनन्तर्ये णवरि ” [१८८] ॥

पहिआ अलाहि गन्तुं अणदइआण कुसलाई इह णाइं ।

माइं इह एघ हद्धी इअ व्व चीरीहि उल्लविअं ॥ ८ ॥

समुहोद्धिअम्मि भमरे वेव्वे त्ति भणेइ मल्लिउच्चिणिरी ।

वारण-खेअ-भएहिं भणिउं वेव्वे वयंसे त्ति ॥ ९ ॥

वेव्व सहि चिद्धसु हला निसीद मामि रम जासि कत्थ हले ।

दे पसिअ किमसि रुट्ठा हुं गिण्हसु कणय-भायणयं ॥ १० ॥

८. भोः पान्थाः । अलाहि इति निवारणे । अलं गत्वा । गमनेन स्मृतम् इत्यर्थः । अण इति नवर्थे । अदयितानां कान्तारहितानाम् । णाइं इति नवर्थे । इह अस्मिन् वने न कुशलानि । अतः । माइं इति मार्ये । मा इह वने एत । अपि तु स्वपत्नीपार्श्वे गच्छतेत्यर्थः । इतीव । हद्धी इति निर्वेदे । सनिर्वेदं यथा भवति एवं चीरीभिरुल्लपितम् । कूजितव्याजेन पान्थान् प्रति चीरिकाभिरिदम् उक्तम् इत्यर्थः ॥

अलाहि । “अलाहि निवारणे” [१८९] ॥

अण । णाइं । “अण णाइं नजये” [१९०] ॥

माइं । “माइं मार्ये” [१९१] ॥

हद्धी । “हद्धी निर्वेदे” [१९२] ॥

९. वेव्वे इत्यामन्त्रणे । हे वयस्ये इति भणित्वा संमुखोत्थिते भ्रमरे वारणम् अलेहस्ततलचालनेन निपेधनम् खेदस्तन्निवारणादेव प्रयासः । भयम् अलिदग्नात् त्रास तैः कृत्वा वेव्वे इति मल्लिकाम उच्चेत्री मल्लिकापुष्पावचयकर्त्री भणति ॥

वेव्वे । “वेव्वे भयवारणविपादे” [१९३] ॥

१०-२१. अधुना गाथाद्वादशकेन ग्रीष्मपानक्रीडाम् आह । द्वादशभिः कुलकम् । ग्रीष्ममुखं मानयितुम् अनुभवितुं प्रवृत्ता एता

हु तुह पिओ न आओ हु किं तेणञ्ज सो हु अन्न-रओ ।
 तुमय खु माणइत्ता तस्स हु जुग्गा सि सा खु न त ॥११॥
 सहि घच्चरो खु अह धीवरो हुँ एसो खु तुज्ज ऊ रमणो ।
 ऊ इअ हसेइ लोओ इमम्मि ऊ किं मए भणिअ ॥ १२ ॥
 ऊ अच्छरा मह सही थू रे निक्किट्ट कलह-सील अरे ।
 दासो सि इमाइ हरे सणे सि ओ ओ किमसि दिट्ठो ॥१३॥

वारवनिता इति पूर्वोक्तरीत्या यदपि तदपि क्षीरतया सपद्मासपद्म
 लपित्र्यो भाषणशीला पक्का परिपाकप्राप्ता या द्राक्षास्तासा रस पिबन्ति
 पानपात्रैर्धयन्ति ॥ १० लपनप्रकारमेवाह । वेच्च इति आमन्त्रणे ।
 हे सखि तिष्ठ । हलेति हे सपि निपीद । मामीति हे सखि रमस्व
 क्रीडा कुरु । हले इति हे सपि क यासि । दे इति सामान्येन संबोधने
 सख्यामन्त्रणे वा । हे सखि [प्रसीद] । किम् असि रुष्टा । हु इति
 दाने । वितीर्णम् इत्यर्थे । कनकभाजन गृहाण ।

११ हु इति पृच्छायाम् । पृच्छान्यह तव प्रियो नायात । हु
 इति निवारणे श्रुतम् । अस्माक किं तेनाद्य । नाधुना तेन प्रयोजनम्
 इत्यर्थे । हु इति निश्चितम् । सोऽन्यस्या रत । खु इति निश्चितम् ।
 त्व मानयती । हु इति ऊहे । सभावयामि च तस्य योग्या सा अन्या ।
 खु इति ऊहे । सभावयामि च तस्य न योग्या त्वम् आसि ॥

१२ हे सखि । खु इति सशये । वर्धरो वा । हु इति सशये ।
 धीवरो वा । खु इति विस्मये । एव हुशब्दोपि । आश्चर्यम् एष समीप
 यतीं तव । ऊ इति गर्हायाम् । निन्दितो रमण । ऊ इति सूचने ।
 दोषाविष्करणपूर्वम् इति अनया रीत्या इम त्वत्प्रिय लोक सखीजन
 रूपो हसति । अथ वा ऊ इति आक्षेपे । किं मया भणित लोको
 हसति ईदृशम् अमुम् इति । एतद् मम वक्तु न युक्तम् इत्यर्थे ।

१३ ऊ इति आश्चर्यम् । अप्सरा मम सखी । थू इति कुत्सायाम् ।

अव्वो नओ तुह पिओ अव्वो तम्मोसि कीस किं एसो ।
अव्वो अन्नासत्तो अव्वो तुज्जेरिसो माणो ॥ १४ ॥
अव्वो पिअस्स समओ अव्वो सो एइ रूसणो अव्वो ।
अव्वो कट्ठं अव्वो किं एसो सहि मए वरिओ ॥ १५ ॥
अइ एसि रइ-घराओ वणे मिलाणा सि दइअ-दरवलिआ ।
मुणिमो वणे न मुणिमो तं न वणे कहइ न जमङ्गं ॥ १६ ॥

रे इति संभाषणे । निष्कृष्ट अधम कलहशील । अरे इति रतिकलहे ।
 रतिकलहकारकेत्यर्थः । हरे इति संभाषणे रतिकलहे क्षेपे च । दासोसि
 अस्या मत्सख्या । ओ इति सूचने । शठोसि गूढापराधो वर्तसे ।
 ओ इति पश्चात्तापे । किम् असि दृष्ट' । त्वदर्शनात् पश्चात्तापो
 जात इत्यर्थः ॥

१४. अव्वो इति सूचने । नतस्त्वां प्रियः । अव्वो इति कष्टम् ।
 किं ताम्यसि । अव्वो इति संभाषणे । किम् एष समीपवर्ती अन्या-
 सक्तः । अव्वो इत्यपराधे विस्मये च । तव ईदृशो मानः । सप्रणये
 प्रणयिनि मानकरणाद् अपराध आश्चर्यं च ॥

१५. अव्वो इति आनन्दे । प्रियस्य समय आगमनलक्षण' ।
 अव्वो इति आदरे । ण्ति आगच्छति स मद्बल्लभ । अव्वो इति भये ।
 विभेमि रोपण स्तोकापराधेषु कोपन स' । अव्वो इति खेदे विपादे
 च । कष्ट यथा भवति एव खिन्ना विपण्णा चाहम् इत्यर्थ' । अव्वो
 इति पश्चात्तापे । अनुतप्तास्मि किम् एष साखि मया वृतः ॥

१६ अयीति संभावयामि । त्वम् णपि आगच्छसि रतिगृहात् ।
 वणे इति संभावयामि । यतो दयितेन उपभुक्ता सती म्लाना विच्छा-
 यासि । वणे इति विरुत्पं । जानीमो वा न जानीम । परं वणे इति
 निश्चितम् । तद् नास्ति यद् अङ्गं न कथयति । दन्तक्षतादिप्रकट-

दासो वणे न मुच्चइ मणे पिओ तुज्झं मुच्चइ स अम्मो ।
 पत्तो खु अप्पणो च्चिअ तए सय चेअं निउणाए ॥ १७ ॥
 णडिक्क दइआओ ताण वयसीओं पाडिएक्क च ।
 पत्तेअ मित्ताइ उअ एसो एइ भासन्तो ॥ १८ ॥
 देक्ख तुहेसो दइओ कहमिहरा पुलइआ सि दडुमिम ।
 मणिमो न वयमिअरहा सुणिअमिम एकसरिअ ति^३ ॥ १९ ॥

नाद् अङ्गमेव सुरतकीडित प्रतिपादयतीत्यर्थ । उपमुक्तस्य तक्षादित्वात्
 [४ ३९५] दरबल ॥

१७ वणे इत्यनुकम्प्ये । मणे इति विमर्शे । अन्ये मन्ये इत्यर्थेऽपि
 इच्छन्ति । अहं विमृशामि मन्ये वा प्रियस्तव दासः अनुकम्प्य
 इति न मुच्यते ॥ स प्रियं अम्मो इति आश्चर्यम् स्वयमेव प्राप्तं खु
 इति आश्चर्यम् त्वया निपुण्या [स्वयमेव] मुच्यते ॥ निपुण्येति
 सोल्लुण्ठम् । ज्ञात तव नैपुण्यं यद् अत्यन्तप्रणतं प्रेयासं स्वयं गृहम्
 आगतम् अवमन्यस इत्यर्थः ॥

१८ काचिन् सखी कलिकौतुकिनी काचन प्रति प्रियव्यलीकानि
 साक्षाद्देव दर्शयति । प्रत्येकं दयिता अन्या बल्लभा प्रत्येकं तासां
 दयितानां वैयस्यश्च प्रत्येकं मित्राणि च तासाम् अनुकूलानि भाष-
 माण आवर्जितार्थम् आलपन् । उअ इति पश्य । एष त्वत्प्रिय एति
 आगच्छति ॥

१९ पश्य तव एष दयितः । कथम् इतरथा इमं दग्धा पुत्रिकं
 त्वासि । न च कूटभाषिकात्वम् अस्मासु आरोप्यम् यतो न वयम्
 इतरथा पुलकावलोकनं विना भणामः । अतः एकमग्निं अग्निं
 साप्रतमेव वा इदं तवायं बल्लभ एवेति ज्ञातम् ।

मा तम्म मोरउल्ला दर-विअसिअ-वन्धुजीव-कुसुमोद्धि ।
 अणुसोचसि धुत्तमिमं सरल-सहावे किणो रमणं ॥ २० ॥
 वार-विलया इ एआ गिम्ह-सुहं माणिउं पयेट्ठा जे ।
 इअ जं वि तं पि लविराओं पिअन्ति र पिक्क-दक्ख-रसं ॥ २१ ॥

२०. दर इति अर्धेन ईपद् वा विकासितं यद् वन्धुजीवकुसुमं
 जपापुष्प तद्वद् ओष्ठौ यस्यास्तस्याः संबोधनम् । मोरउल्ला इति मुधा
 त्वं मा ताम्य । तथा । किणो इति प्रश्ने । हे सरलस्वभावे धूर्तं शठम्
 इमं रमणं किम् अनुशोचसि । मायाविनोऽस्य अनुशोचनं कर्तुं
 नोचितम् इत्यर्थः ॥

वेव्वे । वेव्व । “ वेव्व चामन्त्रणे ” [१९४] ॥

हला । मामि । हले । “ मामि हला हले सख्या वा ” [१९५] पक्षे सहि ॥

दे । “ दे समुखीकरणे च ” [१९६] ॥

हु । “ हु दानपृच्छानिवारणे ” [१९७] ॥

हु । खु । “ हु खु निश्चयवितर्कसभावनविस्मये ” [१९८]

ऊ । “ ऊ गर्हाक्षेपविस्मयसूचने ” [१९९] ॥

थू । “ थू कुत्सायाम् ” [२००] ॥

रे । अरे । “ रे अरे सभापणरतिकलहे ” [२०१] ॥

हरे । “ हरे क्षेपे च ” [२०२] ॥

ओ । “ ओ सूचनापश्चात्तापे ” [२०३] ॥

अव्वो । “ अव्वो सूचनादु.खसभापणापराधविस्मयानन्दादरभयलेदविपाद-
 पश्चात्तापे ” [२०४] ॥

अइ । “ अइ सभावने ” [२०५] ॥

वणे । “ वणे निश्चयविकल्पानुकम्प्ये च ” [२०६] ॥

मणे । “ मणे विमर्शे ” [२०७] ॥

अम्मो । “ अम्मो आश्चर्य ” [२०८] ॥

एकैकमेस स मह् अम्बो वि हु एकमेकमेसो सो ।

लोआ हणिही पहिआऽलीण रवेणेममाह वण ॥ २२ ॥

अप्यणो । “ स्वयमोर्थे अप्यणो न वा ’ [२०९] पक्षे स्य ॥

पाडिक् । पाडिएक् । “प्रत्येकम् पाडिक् पाडिएक् [२१०] । पक्षे पचेअ ॥

उअ । “ उअ पश्ये ’ [२११] । पक्षे देक्ख ॥

इहरा । “ इहरा इतरया ” [२१२] पक्षे इअरहा ।

एक्खरिअ । “ एक्खरिअ झगिति सप्रति ’ [२१३] ॥

मोरउल्ला । “ मोरउल्ला सुधा ” [२१४] ॥

दर । “ दराधाल्ये ’ [२१५] ॥

किणो । “ किणो प्रभे ’ [२१६] ॥

[इ । जे । र । “ इजेरा पादप्रणे ” [२१७] ॥

वि । पि । “ ज्यादय ’ [२१८] ॥

इति प्राकृतव्याख्यमहाकाव्ये अष्टमस्याध्यायस्य उदाहरणप्रतिपादनद्वारेण
द्वितीय पाद सपूर्ण ॥

२२ एकैक पृथक्पृथग् यथा भवति एवम् एष स मधु मधूक
तथा एकैकम् आम्रोपि । हु इति सभावयामि । भो लोका पान्थान्
हनिष्यसि इदम् आह अलीना रवेण गुञ्जितव्याजेन वन कानन कर्तुं ।
अ योपि अध्वन्यान् प्रति कृपालुतया क्वचिद् अवस्थिताञ्चौरादीन्
घातकान् कथयतीत्युक्तिलेश ॥

एकमेकम् । “ वीस्यात् स्यादे ’ [१] इत्याग्निना वीप्सार्थात् पदात् परस्य
स्यादे स्थाने स्वरादौ वीप्सार्थे पदे परे मो वा । पक्षे एकैकम् ॥

अम्बो । “ अत सेढों ’ [२] इति ङो ॥

एस एसो । स सो । “ वैतत्तद ” [३] इति ङो वा ॥

लोआ । पहिआ । “ अश्शसोर्द्धक् ” [४]

इम । “ अमोऽस्य [५] इति अमोऽस्य लुक् । “ शेषेऽदन्तवत् ” [३ ’ २४]
इत्यदन्तवत्त्वात् ॥

खज्जुरेहि पिआलेहिं फणसेहिं अवि दंसिअ-फलत्तो ।

हरिसाओ दूराउ वि उज्जाणमिमं न को सिहइ ॥ २३ ॥

सिरिसाहिन्तो तह किंसुआहि वउला य महमहिअ गन्धो ।

देसत्तो गामाओ नयराउ वि कं न आणेइ ॥ २४ ॥

पत्थाहिन्तो रामेसुन्तो देवेसराहि वि अणूणो ।

धारा-हरस्स मज्झे तओ गओ सज्जिअम्मि निवो ॥ २५ ॥

अलीण । रवेण । टामोर्णः ” [६] इति टाया आमश्च णः ॥

२३. खज्जुरैः प्रियालैः राजादनैः पनसैश्च कृत्वा दर्शितं च तत् फलं च एतस्मात् प्रकटितफलाद् अत एव हर्षाद् दूराद् अनासन्नदेशादपि को न उद्यानम् इदं स्पृहयति । अपि तु तत्तद्बृक्षफलास्वादवाञ्छया सर्वोपि सहर्षम् इदम् अभिलषतीति भावः ॥

खज्जुरेहि । पिआलेहिं । फणसेहिं । “ भिसो हि हिं हिं ” [७] ॥

२४. गिरीपात् तथा किशुकाद् वकुलाच्च प्रसृत्य गन्धः कर्ता देशेभ्यो ग्रामेभ्यो नगरेभ्योपि कं न आनयति किं तु तेन गन्धेन कृष्टः सर्वतः सर्वोप्यागच्छतीत्यर्थः ॥

फलत्तो । हरिसाओ । दूराउ । सिरिसाहिन्तो । किंसुआहि । वउला । “ डसेस् चो दो दु हि हिन्तो छक् ” [८] इति टसेः पइ आदेगाः ॥

२५ अथ ग्रीष्मर्तुविलाससर्वस्वभूतं जलकेलिक्षणं विवर्णयिषुः जलयन्त्रगृहनृपप्रवेशपूर्वं जलयन्त्रगृहवामादिदेशतद्वितर्दिमकरमुखस्फटिकस्तम्भद्वारोत्तरङ्गपञ्चालिकाकर्णादिप्रदेशेभ्यस्तत्साधनभूतं जलनिर्गमम् आह । पार्थेभ्य पाण्डवेभ्य रामेभ्य. रामचन्द्रपरशुरामवलभद्रेभ्य. इन्द्रेभ्योपि अनून. । सर्वोत्तम इत्यर्थः । नृपः धारागृहस्य जलयन्त्रगृहस्य सज्जिते सकलोपकरणोपेते मध्ये ततो दौवारिकाद् ग्रीष्मप्रादुर्भावश्रवणानन्तरं

८ ॥

रेल्लन्ता वण भागा तओ पलोड्डा जवा जलाणोघा ।
 वामाउ दाहिणाओ समुहत्तो पच्छिमाहिन्तो ॥ २६ ॥
 वेइअ-मयर-मुहाहि अ आ मूल-सिर च फलिह थम्माओ ।
 वारोत्तरङ्गयाओ नीहरिआ वारि धाराओ ॥ २७ ॥
 पञ्चालिआहि मुक्क कन्नेसुन्तो जल मुहासुन्तो ।
 हत्थेहिन्तो चरणाहिन्तो वच्छाहि उअरेहि ॥ २८ ॥

देसत्तो । गामाओ । नयेराउ । पत्थाहिन्तो । रामेसुन्तो । देवेसराहि ।
 “म्यसस्त्तो दो दु हि हिन्तो सुन्तो” [९] इति म्यस षड् आदेशा ॥

धारा-हरस्स । “डस स्स [१०] ॥

मङ्गे । सज्जिअम्मि । “डे म्मि डे” [११] इति डेडित् एकार म्मिश्च ॥

२६ ततो राज्ञो यन्त्रगृहप्रवेशाद् ऊर्ध्वं वनभागान् प्लावयन्तो
 जवात् जलौघा प्रवृत्ता । कथम् । वामात् । दक्षिणात् । समुखात् ।
 पश्चिमात् । पार्श्वपृष्ठाप्रदेशस्थजलयन्त्रप्रादुर्भूतजलप्रवाहैर्वेगेन कानना
 न्तराला व्याप्ता इत्यर्थः ॥ प्रवयते तदादित्वात् [४ ३९५] रेलादेशः ॥

२७ वेदिकाया वितर्दीं यानि मकरमुखानि तेभ्यश्च मूल च शिरश्च
 ते अभिव्याप्यामूलशिरो यथा भवति एव स्फटिकस्तम्भेभ्यश्च द्वाराणा
 यान्युत्तराङ्गाणि ऊर्ध्वदारूणि तेभ्यश्च धारिधारा नि सृता ॥

रेल्लन्ता । वण भागा । जवा । जलाण । वामाउ । दाहिणाओ । समुहत्तो ।
 पच्छिमाहिन्तो । मुहाहि । थम्माओ । गयाओ । “जइशस्ससित्तोदोद्दामि दीर्घ”
 [१२] । एसु अतो दीर्घ । डसिनैव सिद्धे चोदोदुग्रहण म्यसि एत्यवाधनार्थम् ॥

२८ कर्णेभ्य मुखेभ्य हस्तेभ्यश्चरणेभ्यो घक्षोभ्य उदरेभ्यः पञ्चालिकाभि
 शालमल्लिकाभिर्जल मुक्कम् ॥

वेणुं सम-विसमे पूरन्तेहिं जलेहि कूवेहि ।

खन्धेसु तुसार-मिसा तरूहिं पुलउ व्व पायडिओ ॥ २९ ॥

दहुं तं छणमच्छीहिं जणो उज्जाण-भूमिसु अमन्तो ।

तत्थ गिरीसु तरूओ गओ गिरीओ तरूसुं च ॥ ३० ॥

पक्खेसु चउसु दारेसु चऊसु चऊहि सालभञ्जीहि ।

चउहि करएहि तुल्लं पलोड्डिअं वारि धारीए ॥ ३१ ॥

कन्नेसुन्तो । सुहासुन्तो । हत्येहिन्तो । चरणाहिन्तो । वच्छाहि । उअरेहि ।
“भ्यसि वा” [१३] । भ्यसादेशे अतो दीर्घो वा ॥

२९. कूपेभ्य इति उपात्तविषये अपादाने पञ्चमी । ततः कूपाद्
निःसृत्येत्यर्थः । वेगेन दक्षपुरुषप्रेरितकूपान्तर्वर्तियन्त्रवत्त्वाज्जवेन सम-
विषमान् प्राञ्जलनिम्नोन्नतप्रदेशान् पूरयद्भिर्जलैः कृत्वा तरुभिः कर्तृभिः ।
मूलात् शाखावधयः प्रकाण्डाः । तेषां मस्तकानि स्कन्धास्तेषु पुलक
इव वेगविनिःसृतजलप्रवाहोच्छलिततद्विन्दुसंदोहविष्वग्व्याप्तत्वेन रोमा-
श्च इव प्रकटित. व्यक्तीकृतः ॥

वेणुं । सम-विसमे । “टाणगस्येत्” [१४] इति एकार. ॥

कन्नेसुन्तो इत्यादि । पूरन्तेहिं । जलेहि । कूवेहि । खन्धेसु । “भिस्भ्यस्तुपि”
[१५] एषु अत ए ॥

३०. तत्र सर्वतुंपुष्पजातियुक्तत्वात् प्रसिद्धासु उद्यानभूमिषु अमान्
संकीर्णत्वेन अवस्थातुम् अपारयन् तम् आश्चर्यकारिक्षणं मकरमुखादि-
जलयन्त्रनिर्गममहोत्सवम् अक्षिभिर्द्रष्टुं जनस्तरुभ्यो गिरिषु गिरिभ्य-
स्तरुषु च गत । निरन्तरायम् अवलोकयितुम् उच्चोच्चतरप्रदेशेष्वारूढ
इत्यर्थः ॥

तरूहिं । अच्छीहिं । गिरीसु । तरूओ । गिरीओ । तरूसु । “इदुतो
दीर्घः” [१६] ॥ कचिन्न । भूमिसु ॥

३१. पक्षेषु स्तम्भादिपार्श्वेषु चतुर्षु द्वारेषु पार्श्वपृष्ठाग्रगृहमुखेषु

थम्म-सिहराहि चउओ चऊओं वेई-मुहाहि सिञ्चीअ ।
 कील गिरी कील-तरू जल पूरो उरु अमन्द-गई ॥ ३२ ॥
 साऊ जलोह-पन्ती जइ एसा किं दहिं महु किं वा ।
 इअ नम्म-पडू जल-पाण-रई लवइ म्ह विड-लोओ ॥ ३३ ॥
 मयणग्गउ तह विरहग्गओ वि सधुकिआ चिर जेहि ।
 अइ मलय-वायओ वायउ च्व हुआ जल-प्पवहा ॥ ३४ ॥

चतुर्थे वर्तमानाभिश्चतसृभि शालभञ्जिकाभि चतुर्भि करकैर्वा-
 रिकाभि कृत्वा तुल्य युगपद् धारया वारि पर्यस्त मुक्तम् ॥

३२ स्तम्भशिखरेभ्यश्चतुर्भ्य वेदिकामुखेभ्यश्चतुर्भ्य अमन्दगति
 शीघ्रप्रवृत्ति उरुर्महान् जलपूर क्रीडार्थं कृता गिरय क्रीडागिरयस्तान्
 तथा क्रीडातरून् असिञ्चत् औक्षत् ॥

चउसु चऊसु । चउहि चऊहि । चउओ चऊओ । “चतुरो वा ” [१७]
 इति दीर्घो वा ॥

कीलगिरी । कील तरू । “ छुते शशि ” [१८] इति दीर्घं ॥

३३ स्वादु जलौघपङ्क्ति मकरमुखादिनिर्गतजलप्रवाहपरपरा
 यद्येया तदा किं दधि किं वा मधु । शरीरसौस्थ्यस्य अमृतमधुरया
 अनयैव कृतत्वाद् नैताभ्या प्रयोजनम् इत्यर्थ । इति नर्मणि परस्पर
 पस्करौ पदु जलपानरतिर्विदलोक पिङ्गजनो लपति स्म ॥

साऊ । पन्ती । पडू । रई । “अङ्गीने सौ” [१९] इति दीर्घः । अङ्गीव
 इति किम् । दहिं । महु । केचिद् दीर्घत्व विकल्प्य भादेशमिच्छन्ति । उरु
 अमन्द गई ॥

३४ मदनाप्रयस्तथा विरहाप्रयोपि वैश्विर सधुक्षिता सदीपिता
 ते वायव इव जलप्रवाहा भूता जाता । तत् किं मलयवायव इव ।
 नेत्याह । अतिक्रान्तमलयवायव । पान्थसार्थस्य अधिकतद् मदनाभि-

जलिअग्निणो व्व जल-वाउणो वि विरहीण साहवो नासि ।
 अह वा विहिम्मि वामे साहू वि न साहुणो हुन्ति ॥३५॥
 कीला-गिरिणो साहउ कीला-तरुणो वि साहओ जाया ।
 नीक-पवाहेहि जओ गिरी तरू वा जल-सलोणा ॥ ३६ ॥
 उच्चिणिअ बहू तरुणो काउं गिरिणो व्व बहु-कुसुम-रासी ।
 गिरिणो तरुणो अ तले कुसुमाभरणाई रइआई ॥ ३७ ॥

विरहाम्निदीपनात् तेभ्योऽप्युत्कृष्टा इत्यर्थः । अत्र तच्छब्दो ज्ञेयः ॥

३५. ज्वलिताग्नय इव जलेन मिश्रा वायवो जलवायवस्तेपि विरहिणां पान्थानां ज्वलिताग्नय इव साधवः उपकारका नासन् । अधिकतरं संतापमेव चक्रुरित्यर्थः । अथ वा युक्तमेवैतत् । विधौ वामे प्रातिकूले सति साधवोपि हिता अपि न साधवो हिता भवन्ति ॥

मयणगउ विरहगओ । वायओ वायउ । “ पुसि जसो डउ डओ वा ”
 [२०] इति अउ अओ इत्यादेशौ । पक्षे अग्निणो । वाउणो ॥

३६. नीकानां कुल्यानां प्रवाहैः कृत्वा क्रीडागिरयः साधवः प्रधानाः क्रीडातरवोपि साधवो जाताः । यतो गिरयस्तरवो वा जलेन सलवणा लावण्योपेता भवन्ति ॥

साहवो । “वोतो डवो ” [२१] इति जसो डित् अवो । पक्षे साहू । साहुणो ।
 साहउ । साहओ ॥

३७. उच्चित्य बहूंस्तरून् ततः कृत्वा गिरीनिव अत्युच्चत्वात् पर्वतानि बहुकुसुमराशीन् गिरेस्तरेश्च तले अधः कुसुमाभरणानि जल-केलिक्षणोचितानि कर्णपूरादीनि रचितानि । दर्पतिभिरिति शेषः ॥

कीला-गिरिणो । कीला-तरुणो । तरुणो । गिरिणो । “जशसोणो वा” [२२]
 इति णो । पक्षे गिरी । तरू । बहू । रासी ॥

गुरुणो क्रीला-गिरिणो निवडिअ निज्झर-जलाइँ जायाइ ।
 चन्दण-घुसिणल्लाइ दहिणो महुणो सिरि-हराइ ॥ ३८ ॥
 लीला गिरीउ चङ्गिम-गुरूउ निज्झर जलाइँ सहिआइ ।
 अगुलिअ-गइस्स किर रइ-पहुस्स जय-वेजयन्तीओ ॥३९॥
 रइ अहिवइणा पहुणा तइआ पबलेण तरुण मिहुणाण ।
 दहिणा दहिँ व महुणा महु व मिलिअ मणेण मण ॥ ४० ॥

३८ गुरो महत् क्रीडागिरे सकाशाद् निपत्य निर्झरजलानि चन्दनघुसृणवन्ति सन्ति चन्दनमिश्रितत्वाद् दध्न घुसृणमिश्रितत्वाच्च मधुन सकाशात् श्रिय हरन्ति चोरयन्ति दध्नो मधुनो वा सगन्धिनीं श्रिय हरन्ति श्रीहराणि जातानि । तदधिकशोभाकलितानि सञ्चत्तानी-त्यर्थः ॥

३९ चङ्गत्वेन प्रधानत्वेन गुरोर्गिरिष्ठात् लीलागिरे सकाशाद् निर्झरजलानि अस्खलितगते अविलङ्घिताङ्गस्य रतिप्रभो किर इति इवार्थत्वात् जयवैजयन्त्य इव राजितानि द्रावीयस्त्वनिर्मलत्वाभ्यां जयपताका इव शोभितानि ॥

गिरिणो । तरुणो । गुरुणो । क्रीला गिरिणो । दहिणो । महुणो । “ दसिडचो पुल्लीवे वा ” [२३] इति णो । पक्षे गिरीउ । गुरूउ । गइस्स । पहुस्स ॥

४० प्रभुणा स्वाज्ञाविधापनात् समर्थेन तदा लीलागिरिनिपतन्निर्झरवारिप्रवाहावसरे प्रबलेन सर्वसामग्रीयुक्तत्वेन प्रचण्डेन रत्यधिपतिना तरुणमिथुनाना युवदपतीना दध्ना दधीव मधुना मध्विव मनसा मनो मेलितम् ऐक्यं प्रापितम् ॥

अहिवइणा । पहुणा । दहिणा । महुणा । “ टो णा ” [२४] इति णा । दसि डचोरित्यस्य भ्यावृत्तिरपि । इदुत् इत्येव । मणेण । ठ इति किम् । दहिँ महु ॥

मण । “ ङ्गीवे स्वरा मूसेः ” [२५] इति सेः म् । केचिद् अनुनासिकमपीच्छन्ति तदा । दहिँ महुँ ॥

कुल्ल-जलाइं अइसीअलाइं विमलाणि पेच्छ पवहन्ति ।
 इअ भणिरा महिलाओ जल-केलि-छणे पयट्टाउ ॥ ४१ ॥
 हारावलि-मुत्ताउ वि जलाहयाओ जलम्मि निवडन्ता ।
 अगणिअ जले विलुलिआ का वि मयच्छी हसन्तीआ ॥४२॥
 मउवीओ तणुवीआ पेच्छ जले संचरन्ति लीलाअ ।
 रम्माइ बहु-विहाए ठाणं अच्छर-सरिच्छाओ ॥ ४३ ॥

४१. अतिशीतलानि विमलानि कुल्याजलानि प्रवहन्ति स्रोतो-
 रीत्या गच्छन्तीति पश्य इति भणित्त्रयः परस्परं भाषमाणा महिला
 युवत्यः जलकेलिक्षणे प्रवृत्ताः । कान्तैः सहेति शेषः ॥

जलाइ । अइसीअलाइं । विमलाणि । “जश्शस ईङ्णयः सप्राग्दीर्घाः” [२६] ॥

४२. अधुना तदेव जलकेलिक्षणं षट्त्रिंशता गाथाभिः प्राह । जलै-
 राहतास्ताडिताः अत एव जले निपतन्तीः भ्रश्यन्तीः हारावलिमुक्ता
 अपि आस्तां वस्त्रादिकं मुक्ताकलापमुक्ता अपि अगणयित्वा अनादृत्य
 हसन्ती प्रियैः सह चस्करिपरा कापि मृगाक्षी जले विलुलिता बुडिता ॥

महिलाओ पयट्टाउ । मुत्ताउ जलाहयाओ । “स्त्रियाम् उदोतौ वा” [२७]
 इति जश्शसोः [प्रत्येकम्] उदोतौ सप्राग्दीर्घौ । पक्षे भणिरा । निवडन्ता ॥

४३-४५. त्रिभिर्विशेषकम् । अहिलोकवध्वाः पातालकन्यकायाः
 सुरवध्वा देवाङ्गनायाः तथा यक्षश्च पुण्यजनः किंनरश्च किंपुरुषस्तयो-
 र्वध्वाः सकाशाद् रूपाधिकाः । ताभ्योपि प्रधाना इत्यर्थः । वध्वा
 इति जातिविवक्षया एकवचनम् । दयितास्तटस्थतरुणैः पार्श्वस्थयुवभिः
 इति पूर्वोक्तं भणिता ॥ ४३ तदेवाह । मृद्व्य. कोमलच्छवयः अप्सर-
 सदृशा देवाङ्गनातुल्यास्तन्व्यो नायिका रम्याया बहुविधाया लीलायाः

पिच्छ ह जल-लहरीए एन्तीइ उदञ्चिरीअ पडिरीआ ।

खेलन्ति मज्झ-लुलिआ सभराइअ तरल-कवरीओ ॥ ४४ ॥

अहि-लोअ-वहूए सुर-वहूइ तह जक्ख-किंनर-वहूअ ।

रूवाहियाउ दइआ तडस्थ-तरुणेहि इअ भणिआ ॥ ४५ ॥

को वि वहूओ अइखेअराउ खे खेअरीण पच्चक्ख ।

रममाणीउ अकालीउ लहिअ गण्हूसमुद्धेसिओ ॥ ४६ ॥

स्थान रम्यया बहुविधया लीलया [वा] जले सचरन्तीति पश्य इति योजनाया मृद्ध्य इत्यादिषु प्रथमा । मृद्धी अप्सर सदृक्षास्तन्वी पश्य जले सचरन्ति लीलयेत्यादियोजनाया तु द्वितीया ॥

४४ यस्याम् आगच्छन्त्याम् उदञ्चिञ्चाम् ऊर्ध्वं यान्त्या पतिञ्चाम् अधोमविञ्चया जललहर्या मध्ये लुलिता गता सफरायिता तदा कारत्वाद् भीनवद् आचरितास्तरलाश्चञ्चला कवर्यो वेणयो यासा तास्तथा खेलन्ति क्रीडन्ति इति पश्य ॥ ४ ॥

इसन्तीआ । तणुवीआ । “ईत सेक्षावा [२८] दात आ । पक्षे मयच्छी । मउवीओ ॥

४६ अतिक्रान्ता रूपसौन्दर्याद्याधिक्यात् परामृता खेचर्यो विद्याधरवधो यया तस्या रममाणाया क्रीडन्त्या अकालाया अनु कूलाचरणाद् अक्षेपिकाया [वध्वा] सकाशात् खे गगनाङ्गणे खे चरीणा प्रत्यक्ष यया भवति एव गण्हूप मुखजल लब्ध्वा प्राप्य कोपि उद्बुधित । मूर्तेप्रेमायमाणप्रियागण्हूर्पेप्रादुर्भवत्प्रमोदतया पुलकित । ध्रुवि सौत्रः ॥

लीलाअ रम्माइ बहु विहाए । लहरीए एन्तीइ उदञ्चिरीअ पडिरीआ । वहूए वहूइ । वहूअ । वहूआ इति वा पाठ । “टाइस्टेइद् आद् इद् एद् वा तु डसे ’

१ BO उदसिओ २ B omits लीलया ३ C तथाका ° ४ BO repeat here महिलाओ पयडाउ । मुताउ जलाइयाओ । खियाम् उदोती वा इति जइसो प्रत्येकम् उदोती सप्राग्दीर्घौ । पक्षे भणिरा ॥ ५ OD insert पाति after गण्हूर्पे°

७ [कुमारफलचरिते]

रममाणए कालाइ इमीए कीइ काइ अ इमाए ।

रे अज अजाइ रमसे त्ति का वि भणिउं हणीअ पिअं ॥४७॥

जीओ तीओ मुद्रा जाओ ताओ वि तह विअड्ढाओ ।

तरुणीण जाण ताण वि जल-दन्द-रणे पयड्ढाओ ॥ ४८ ॥

अच्छीण कज्जल-सिरी जा सा गलिआ न काण उम्मीही ।

कं पि हु तं नयण-सिरिं ता पत्ता जं जणो सिहइ ॥ ४९ ॥

[२९] इति प्रत्येकम् अत् आत् इत् एत् इत्यादेशाः । ङ्सेस्तु वा । पक्षे बहुओ इत्यादि । टादीनाम् इति किम् । सरिच्छाओ इत्यादि ॥

लीलाअ । रम्माइ । बहुविहाए इत्यादि । ‘नात् आत्’ [३०] इति स्त्रियाम् आदन्ताद्वादीनाम् आ आदेशो न ॥

खेअरीण । “प्रत्यये ङीर्न वा” [३१] । अणादिसूत्रेण प्रत्ययनिमित्तो यो ङीरुक्तः [है० २. ४. २०] स स्त्रिया नाम्नो वा । पक्षे खेअराउ ॥

४७ रममाणया क्रीडन्त्या कालया तिरस्कारपरया कया कुत्सितया अनया कया तथा अनया च अजया भर्तृप्रसादनकलाविकलत्वेन पशुप्रायया सार्धं रे अज कान्ताप्रसादनानिपुणत्वेन पशो त्वं रमसे इति पूर्वोक्तं भणित्वा कापि प्रियं जघान जलैरताडयत् ॥

रममाणीउ । अकालीउ । इमीए । “अजातेः पुसः” [३२] । अजातिवाचिनः पुलिङ्गात् स्त्रिया वर्तमानाद् ङीर्वा । पक्षे रममाणए । कालाइ । इमाए ॥

४८. यासां तासामपि तरुणीनां मध्ये यास्ता मुग्धा अकृत्रिममनोहरा तथा यास्ता अपि विदग्धाः ऋटाक्षविक्षेपादिभिः प्रियावर्जने प्रवीणा जलद्वन्द्वरणे प्रियैः सह जलकेलौ प्रवृत्ताः ॥

४९ अक्षणां या कज्जलश्री अञ्जनशोभा सा कासाम् ऊर्मिभिः कलोलै न गलिता । किं तु सर्वासां सां सलिलैः क्षालितेत्यर्थः ॥ परं कामपि । हु इति आश्चर्यम् । ताम् अद्भुतां नयनश्रियं ता नायिकाः प्राप्ता या जनः काङ्क्षति । कज्जलापगमे हि नयनयोर्निःश्रीकता

घण-छाहि-कयलि-छाये हलदि-गोरी हलद्-गोरीहि ।

विलया जलम्मि रमिआ ससाउ दुहिआउवन्नोन्न ॥ ५० ॥

तर फालिह कट्ट अरे न लवसि किं अज्ज मा लवसु अज्जो ।

पड नेसि पडं मेसु व भणीअ इअ का वि जल-मज्जे ॥५१॥

भवति । परम् एतन्नयनाना तथाभावेपि स्वभावमनोहरत्वाद् एतानि सर्वोपि सत्पणाम् ईक्षत इत्यर्थे ॥

कीइ काइ । जीओ तीओ । जाओ ताओ । “ कियत्तदोऽस्यमामि ”

[३३] । एम्य खियां डीर्वा । अस्यमामीति किम् । का । जाण ताण । जा
सा । काण । क त ज ॥

५० घना चासौ छाया च आतपाभावो घनच्छाया तथा युक्ता कदल्यो रम्भास्तासा छाया पङ्क्तिस्तस्या जले च हरिद्रावद् गौर्यं गौर-वर्णास्ताभि सह हरिद्रागौर्यो वनिता रता क्रीडिता । निरुपम लेहयुक्तत्वाद् यकाभिर्हरिद्रागौरीभि सार्धं ता रमन्ते तासा मन्यन्ते स्वसारे भगिन्यस्ता इव दुहितर पुत्रिकास्ता इव वेति ॥

छाहि छाये । हलदि गोरी हलद्-गोरीहि । “ छायाहरिद्रयो [३४] ।

अनयो आप्रसङ्गे खियां डीर्वा ॥

ससाउ । दुहिआउ । “ स्वहादेर्डा ” [३५] इति खिया वित् आ ॥

५१ अरे इति सभापणे । हे काष्ठ नीरसत्वाद् दारो त्व परिखा स्वातिं तर अतिक्रमय । सरसविचक्षणोचिते जलकेलिक्षणे किं मम पार्श्वे तिष्ठसीत्यर्थे । काष्ठ किल तीत्वा तर्नी गच्छतीत्युक्तिलेज । तथा किम् अर्य आर्य वा न लपसि भणिते प्रत्युत्तर न ददासि । मा वा अर्य आर्य वा लप । तथा पते भर्तं नैपि मत्पार्श्वं नागच्छसि । मा वा पते यहि । स्वसमीहित कुर्वित्यर्थे । इति पूर्वोक्त कापि जल-मध्ये धमाण भर्तुरमे उवाच ॥

निग्घणया सढ-पिअरं ओसर निग्घणय मुञ्च धिट्ठ-पिअ ।

का वि जलन्तर-कड्ढिअ-कडिल्लयं इअ भणीअ पिअं ॥५२॥

कत्तार कया किमहं सुणसु वयंसे निरिक्खसु वयंसा ।

अम्मो अन्नाइ पिओ रमए कीए वि इअ रुन्नं ॥ ५३ ॥

सहि वर-वहु चयसु इमं गामणिमिव खलपुणो वहुइ इह ।

वारिणि इमाइ रमिरं इअ का वि सहीइ सिक्खविआ ॥५४॥

फलिह । “ ह्रस्वोऽमि ” [३५] इति ह्रस्वः ॥

कट्ट । “ नामन्व्यात् सौ मः ” [३७] इति “ क्लीबे स्वरान्मू सेः ”

[३. २५] इति यो म उक्तः स न ॥

५२ हे निर्घृण निःकृप हे शठानां पितः अतिशयकूटकरणाद्
मायाविनाम् आद्य त्वम् अपसर मद्दृष्टिगोचराद् गच्छ । तथा हे निर्घृण
धृष्टानां व्यक्तापराधानां पितस्त्वं मुञ्च मा मद्दस्त्रादिकं स्प्राक्षी ।
जलस्य अन्तर मध्य तस्मिन् कृष्टम् अपासितं कट्यम् अधस्तनवस्त्रं येन
त प्रिय कृतव्यलीकं दयितम् इति पूर्वोक्तं कापि बभाण निरभर्त्सयत् ॥

अज्ज अज्जो । पइ पई । निग्घणया निग्घणय । “ डो दीर्घो वा ” [३८]

इति डो दीर्घो वा ॥

पिअ । “ ऋतोऽद् वा ” [३९] इति अकारः अन्तादेशः । पक्षे पिअर ।

५३ हे कर्तः स्रष्ट किमहं कृता । एवं प्रियापमाने सति मज्जन्मनो
निरर्थकत्वात् किमहं स्रष्टा । तथा हे वयस्ये सखि शृणु मद्वाक्यम्
आकर्णय । तथा वयस्ये निरीक्षस्व । तथा हे अम्ब मातः अन्यस्याम्
अपरकान्तायां प्रियो रमते इति अनया रीत्या कयापि रुदितम् ॥

पिअर । “ नाम्नयर वा ” [४०] इति अर । पक्षे पिअ । नाम्नीति किम् । कत्तार ॥

वयसे । “ वाप ए ” [४१] इति आप एत्वम् । पक्षे वयसा ॥ बाहुलकात्

कचिद् ओत्वमपि । अम्मो ॥

५४ सखि वरवधु प्रधानपत्नि इह ग्रीष्मे वारिणि जलमध्ये

जामाउणो रमन्ते उअ वारिणि अपुरव खु लडहत्त ।

को अन्नो लडहो सम्मलीहिं काहिं पि इअ भणिअ ॥ ५५ ॥

रे घुत्त-पिआ सि तुम जग-पिअरा गोरि-सकरा सविमो ।

मा सवसु अप्प-पिअर तं भत्तारो किमम्हाण ॥ ५६ ॥

अनया त्वत्सपत्न्या सह रन्तार रमणशीलम् इम पुरोवर्तिन प्रियम् खलप्व कर्पकस्य वध्वा ग्रामणी मर्ता तमिव । अकृत्यकारितया हालिकम् इत्यर्थ । त्यज मा अङ्गीकर्षी इति अनया रीत्या कापि सख्या शिक्षिता ॥

सहि । वर बहु । “ ईदूतोर्हस्व ” [४२] ॥

गामिणि । खलपुणो । “ किम ’ [४३] इति ह्रस्वः ॥

५५ जामातरो दुहितृपतय वारिणि रमन्ते अस्मत्पुत्रिकाभि सह जलकेलिं कुर्वन्ति । उअ पश्य जामातृन् । इति एकया उक्ते सति अपरा प्राह । खु आश्चर्यम् अपूर्वं लोकोत्तरम् । जातिविचक्षया एकवचनात् जामातु । लडह इति देशयो लटभशब्द सस्कृतो वा सुन्दरार्थ । ततो लडहत्त लटभत्व वा सौन्दर्यम् । ततस्तदन्यापि आह । कोन्य अपरो जामातु सकाशात् लटभ प्रधान । किं तु इत्थ यौवनमाननाद् एष एवेत्यर्थ । इति अनया रीत्या काभिरपि सम्मलीभि तत्क्रीडावलोकनागततटस्थकुट्टिनीभिर्भाणित जल्पितम् ॥

५६ त्रिभिर्विशेषकम् । अन्यस्या सपत्न्या । उध्देस्तध्वादित्वात् [४ ३९५] छण्ठादेश । उक्षणे जलेन आह्वने कृते सति प्रक टेन अनेन मदीयापराधेन निश्चितम् इय मानिनी बहु किमपि कुपिता भविष्यतीति प्रसादयितु समागते प्रियतमे इति अनया रीत्या कयापि रुदित साश्रुपातम् उक्तम् । तदेवाह । रे त्य घूर्तान्ना पिता । शाठ्याचरणाद् मायाविना मुख्य इत्यर्थ । असि वर्तसे । अत्रार्थे जगत पितरौ गौरीशकरौ । आत्मान बहुमन्यमाना बहुवच नेन निर्दिशति । वय तुभ्य शपामहे तच्छपथ कुर्म । ततोमौ तद्रक्षणाय मम त्वमेव प्रिया तस्यास्तु सेचन मया एवमेव कृतम्

भत्तारा जाण वसे धन्ना इत्थीण ताण माआओ ।

माआए किं जणिआ किं महिआ माअराउ मए ॥५७॥

देवा पिअरा सरणं संहर कत्तार भुअण-कत्ता मं ।

अन्नाइ छण्ठणे पिअयमम्मि कीए वि इअ रुण्णं ॥५८॥

इत्यर्थे पितृशपथं कुर्वाणस्तया ऊचे । त्वं मह्यं मा शपस्व आत्मपितरम्
तच्छपथं मा कार्षीः । यतस्त्वं किम् अस्माकं भर्ता । किं तु तस्या
एवेत्यर्थः ॥

५७. एवं भर्तारं निर्भत्स्य सनिर्वेदम् आकाशोक्तिमेवाह । भर्तारो
यासां वशे आज्ञायां धन्या. कृतपुण्यास्तासा स्त्रीणां मातरो जनन्यः ।
न पुनस्त्वद्भर्तृकाया मम मातेत्यर्थः । तथा किं मात्रा अहं जनिता
उत्पादिता । अयम् अभिसंधिः । यद्यहं तथा नोत्पादिता स्यां तदा नैवं
पराभवभाजनं स्याम् इति । तथा किं मातरः ।

ब्राह्मी माहेश्वरी चैन्द्री वाराही वैष्णवी तथा ।

कौमारी चर्ममुण्डा च कालसंकर्षणीति च ॥

इत्यष्टौ देवताविशेषाः । अथ वा ।

अमृताद्या ब्रह्माणी सिद्धिर्माहेश्वरी च कौमारी ।

वैष्णव्यथ वाराही चामुण्डा मातरः सप्त ॥

इत्येवं सप्त वा मया महिताः पूजिताः । किल एतन्मातृपूजनं भर्तृवाल्ल-
भ्याय कृतम् । तच्च नास्ति । तस्मात् तदपूजनमेव श्रेयः ।

५८. देवाः हरिहरब्रह्माणः पितरो मातृपित्राद्याः शरणम् ।
एवंविधदुःखदग्धाया मम त्राणं सन्तु । तथा भुवनत्रयकर्तः जगत्त्रय-
निर्माणकर्त स्रष्ट मा सहर । येन नैवैतस्माद् आधिर्भवतीत्यर्थ ॥

जामाउणो । “ ऋतामुद० ” [४४] इति ऋदन्तानाम् २२ वा । बहुवच-

नस्य व्याप्त्यर्थत्वाद् यथादर्शनं नाम्न्यपि । पक्षे भत्ताः

पिआ । पिअरा । पिअर ॥

भत्तारो । भत्तारा । “ अ

दे विभवेमि राया रायाणो देसु सञ्चओ दिट्ठि । ,
 उअ रायाणो के वीह के वि राया इह रमन्ते ॥ ५९ ॥
वाणारसीइ रण्णो कुरुण रायाउ अहिअमम्बु-छणो ।
रण्णो तिउरीए महुराए रायस्स य पयट्ठो ॥ ६० ॥
हूणाण राइणा इह उअ रायाणो इमे पडु रमन्ते ।
अङ्गाण रण्णा राइणो तह सगेण राएण ॥ ६१ ॥

माआओ । माआए । माअराउ । “ आ अरा मातु ” [४६] इति
 बाहुलकात् अनन्यर्थस्य आ देवतार्थस्य तु अरा इत्यादेशौ ॥
पिअरा । “ नाम्भर ’ [४७] इत्यर ॥
कत्ता । “ आ सौ न वा ” [४८] इति आ । पक्षे कत्तार ॥

५९-७७ एकोनविंशत्या महाकुलकम् । यस्मिन् काले जलेन पूर्णं
 शालभक्षिकादिकर्णादिस्थानेभ्यः प्रपतन्नीरेण निभृत यन्त्रगृह धारा
 गृहम् यस्मिन् काले [च] जलक्षणो वारिक्रीडा भूत सवृत्तस्तस्मिन्
 काले नरेन्द्रस्य श्रीकुमारपालभूपालस्य दौवारिकेण इदं पूर्वोक्तं प्रति
 पादितम् । तदेषाह ।

दे सबोधने । हे राजन् विज्ञपयामि । किं विज्ञपयसि । हे राजन्
 सर्वतो दृष्टिं देहि । समन्ताद् राजादीना जलोक्षणम् ईशस्त्रैत्यर्थं ।
 राजश्रिति सबोधनपद प्रतिक्रियम् अग्रेपि योज्यम् । ततस्तत्पर भूय
 ज्ञात्वा आह । उअ पश्य राज्ञ । केपि राजान इह अस्मिन् प्रदेशे
 रमन्ते । उअ पश्य राज्ञ । केपि राजान इह रमन्ते ॥

६० वाराणस्या काशे राज्ञ सकाशात् तथा कुरुणा राज्ञ
 सकाशाद् अधिक गाढतर यथा इति एव त्रिपुर्याश्चेदिनगर्या राज्ञो
 मथुराया राज्ञश्च अम्बुक्षण प्रवृत्त ॥

६१ हे प्रभो उअ पश्य राज्ञ । हूणा देशविशेषा । तेषा राज्ञा

परओ जदूण रण्णो परओ चेदीण राइणो तह थ ।

राइम्मि अराअम्मि अ एगागारं जले कीला ॥ ६२ ॥

इह वारि-मज्जण-छणे राइणमराइणं च समभावो ।

रायं अराइणं तह कीलन्तं पिच्छ राइहिं ॥ ६३ ॥

राइहिन्तो राइसु जन्ति राइण मण-हरा विलया ।

इण्हि रायाणेहिं उअ जल-कीला-पयट्टेहिं ॥ ६४ ॥

रण्णा अराइणा वि हु उच्छालिज्जन्ति नीर-लहरीओ ।

मगहाण राइणो कोसलाण रण्णो अ सविहम्मि ॥ ६५ ॥

सह इमे पुरोवर्तिनो राजान इह अत्र प्रदेशे रमन्ते । तथा उअ पश्य राज्ञ' । अङ्गानां राज्ञा शकानां राज्ञा च सह राजानो रमन्ते ॥

६२. यदूनां यादवानां राज्ञ परतः परत्र देशे तथा चेदयो देश-विशेषास्तेषां राज्ञ' परतश्च राज्ञि अराज्ञि च तत्पत्न्यादौ एकाकारं प्रीतिपत्तिभावाशङ्कारहितत्वेन निर्विशेषं जले क्रीडा अनयोरन्योन्यं नीरैरभ्युक्षणम् अस्ति । राज्ञ इत्यत्र परतस्तसन्तस्य योगे “ प्रभृत्यन्यार्थं ” [हे° २. २. ७५] इति दिक्पञ्चमी । अतस्तस्य तु योगे “ रिरिष्टात् ” [हे° २. २. ८२] इति षष्ठी ॥

६३. इह अत्र प्रदेशे वारिणा मज्जनं स्नानं तस्य क्षणः काल-स्तस्मिन् राज्ञाम् अराज्ञा च पौरजनानां समभाव मिथो जलाघातात् तुल्यत्वम् । तथा इह राजानम् अराजानं च राजभिः सह क्रीडन्तं पश्य ॥

६४. उअ पश्य इदानीं सांप्रतं जलक्रीडाया प्रवृत्तैर्व्यापृतै राजभिः सह राजभ्यः राज्ञ' सकाशाद् राज्ञां मनोहरा मनोज्ञाश्चित्तावर्जिका वा वनिता वारविलासिन्यो ग' । राज्ञसहिता एकान् राज्ञ उक्षित्वा अन्यान् उक्षितुम्

६५. मगधानां राज्ञ.

सविधे समीपे

को वि जुआ सजुआणो अप्पणिआ सह पिअ जले नेउ ।
 रूसविअप्पाणेण अतोससी अप्पणइआ वि ॥ ६६ ॥
 सन्वे अन्ने वि निवा खिवन्ति धारा-हरम्मि सन्वस्सि ।
 सव्वत्थ र्थी लोए सव्वम्मि जल तहन्नम्मि ॥ ६७ ॥
 अन्नत्थ कुन्तला अन्नस्सि कुसुमाइँ अन्नहिं हारा ।
 पिच्छ मयच्छि-जणे सव्वहिं पि रहसेण जल रमिरे ॥ ६८ ॥
 काहिं जाहिं ताहिं इत्थीए रमइ नेस राय-वडू ।
 कीए जीए तीए वि विअड्ढाए निहिय चित्तो ॥ ६९ ॥

कोसलाना राज्ञ सकाशाद् मगधाना राज्ञ सविधे राज्ञा अराज्ञापि
 खु निश्चित नीरस्य लहर्य कल्लोला उच्छालयन्ते ।

६६ प्रियाम् अभीष्टा गणिकाम् आत्मना सह जले नीत्वा आत्मना
 रोपयित्वा सकोपा कृत्वा सयुवा तरुणमित्रपरिवृत कोपि युवा
 आत्मनैव अतूतुपत् वचनवैचित्र्येण आवर्जयत् । अपि एवार्थे ॥

६७ सर्वस्मिन् समस्ते धारागृहे सर्वस्मिन् खीलोके तथा सर्व
 स्मिन् अन्यत्र मित्रादिषु सर्वे अन्येपि पूर्वोक्तेभ्योऽपरेपि नृपा जल
 क्षिपन्ति उच्छालयन्ति ॥

६८ अन्यस्मिन् स्कन्धादिदेशे । विसस्थुला इति भाव । कुन्तला
 केशपाशा । अन्यस्मिन् कुसुमानि । अन्यस्मिन् हारा । इति
 रभसेन औत्सुक्येन जले रन्तरि रमणशीले सर्वस्मिन्नपि मृगाक्षिजने
 पश्य । इति ज्ञेयम् ॥

६९ कस्या यस्या तस्यामेव विदग्धायामेव कटाक्षादिन्यासे-
 निपुणस्त्रिया निहितचित्त न्यस्तमना सन् कस्या यस्या तस्याम् ।
 अविदग्धस्त्रियाम् इत्यर्थ । एष पुरोवर्ती राजनदु न रमते । अपि
 एवार्थे ॥

एअस्सि ठाणे जल-छणे इमस्सि हवन्ति नख्खङ्का ।

सव्वेसिं अन्नेसिं जुआण जुअईण य पयासा ॥ ७० ॥

सव्वाणं अन्नाण वि जुआण जुअईण एत्थ हलवोलो ।

न हु कास तास रम्मो केसिं तेसिं न देइ दिहिं ॥ ७१ ॥

कास वि तास सरिच्छा किंनर-नारीइ किंनरस्स तहा ।

गायन्ति इत्थ रमिरा वारिणि तरुणीउं तरुणा य ॥ ७२ ॥

कस्स वि तस्स जुआणस्स काइ ताए अ एत्थ जुअईए ।

न हु दीसइ तणु-लट्ठी जा न सरोमञ्च-कञ्चुइआ ॥ ७३ ॥

७०. एतस्मिन् स्थाने यन्त्रगृहरूपे अस्मिन् जलोक्षणे सति सर्वेषां सर्वासां यूनां युवतीनां संबन्धिनो नखाङ्का नखक्षतानि अन्येषाम् अन्यासां यूनां युवतीनां च प्रकाशाः अङ्गरागापगमात् स्वपरप्रकटा भवन्ति ॥

७१. अत्र जलकेलिकाले सर्वेषाम् अन्येषां यूनां सर्वासाम् अन्यासां युवतीनामपि संबन्धी । हलवोलो देश्यः कोलाहलार्थः । ततः कोलाहलः हु निश्चितं केषां तेषां न रम्यः काम्यः । किं तु सर्वेषां श्रोत्रपुटैः पेय इत्यर्थः । केषां तेषां यूनां कासां तासां युवतीनां न धृतिं ददाति किं तु सर्वेषां हृदयम् आह्लादयतीति भावः ॥

७२ तथा कस्या अपि तस्याः सर्वोत्कृष्टाया किंनरनार्याः अमर-रमण्यास्तथा कस्यापि तस्य सर्वप्रसिद्धस्य किंनरस्य देवगायनस्य सदृक्षा रूपवेपनिनादादिना तुल्याः रन्त्यो रन्तारश्च क्रीडापरास्तरुण्यस्तरुणाश्च अत्र धारागृहे वारिणि गायन्ति गानं कुर्वन्ति ॥

७३ कस्यापि तस्य यूनां कस्यास्तस्याश्च युवत्यास्तनुयष्टिः अत्र यन्त्रगृहे हु निश्चितं यत्तदोर्नित्यसंबन्धात् सा न दृश्यते या न रोमाञ्च पुलकः स एव तनुव्यापकत्वात् कञ्चुकः सह रोमाञ्चकञ्चुकेन

पु सद्दो जास मण जस्स य जल-केलि-काल-दुछलिओ ।

किस्सा तिस्सा जिस्सा सो जुवईए अणुसरेण ॥ ७४ ॥

कीसे तीसे जीसे पणालिआए पलुट्टिअ नीर ।

कीए जीए तीए वि बाहिर त न जुवईए ॥ ७५ ॥

काहे वि नाहि-लोए काला वि न वा अमच्च-लोगम्मि ।

कइआ वि न भू-लोए जल-जन्त एरिस आसि ॥ ७६ ॥

वर्तते सरोमाञ्चकञ्चुकिका । किं तु सर्वस्य शैत्यहर्षादिना अङ्गयष्टि
सपुलका अभूद् इति भाव ॥

७४ यस्य पुमशब्द धर्मादिपुरुषार्थासाधनात् पुमान् इति नाम
मात्रम् यस्य च मन चित्तम् । सचेतन इत्यर्थे । जलकेले कालस्तत्र
दुर्लभित भोगवाञ्छातस्पर स का या ता युवतिम् अनुसरति ।
पञ्चशरशराघातभीत स्त्रीमात्रस्यापि पृष्ठानुयायी भवतीति भाव ।
“ कचिद् द्वितीयादेः [३ १३४] इति द्वितीयाया षष्ठी ॥

७५ कस्या यस्यास्तस्या प्रणालिकाया सकाशाद् यद् नीर
पर्यस्त पतित तत् कस्या यस्यास्तस्या अपि युवत्या न बाहिरभूत् किं
तु सर्वस्यास्तद् अङ्गसङ्गम् आपेत्यर्थे । “ कचिद् द्वितीयादे ’ [३ १३४]
इति षष्ठ्याः षष्ठी । पूर्वार्धे यच्छब्दो ज्ञेय ॥

७६ कस्मिन्नपि काले न अहिलोके नागसद्धानि । कस्मिन्नपि
काले नैव अमर्त्यलोके त्रिदशालये । कस्मिन्नपि काले न भूलोके पृथ्वी
पृष्ठे जलयन्त्रम् ईदृशम् आसीत् । अवलोकनपरविश्वलोकालक्षित-
सततविश्वतोमुखोच्छलितशुचिमुरभ्यमृतधाराधोरणीयहनाद् नैतत्सम
धमूय ॥

राया । “राशः” [४९] इति नलोपे अन्त्यस्य सौ आत्व वा । षष्ठे रायाणो ॥

जाला जलेण पुनं जन्त-हरं जल-छणो हुओ जाहे ।

दोवारिण ताहे विन्नत्तमिमं नरिन्दस्स ॥ ७७ ॥

रायाणो । रणो । रणो । । “जश्शस्डसिडसा णो” [५०] इति णो ।
पक्षे । राया । रायाउ । रायस्स ॥

राहणा । “टो णा” [५१] इति णा । पक्षे रण्णा । राएण ॥

राहणा । राहणो । राहणो । राहम्मि । “इर्जस्य णोणाडौ” [५२] इति
जस्य इः । पक्षे रायाणो । राएण । रणो । अराअम्मि ।

अराहण । अराहण । “इणम् अमामा” [५३] इति जस्य अमाम्भ्या
सह इणम् । पक्षे राईण । राय ॥

राईहिं । राईहिन्तो । राईसु । राईण । “ईन्द्रिस्म्यसाम्भुपि” [५४] इति
जस्य ई । पक्षे रायाणेहिं इत्यादि ॥

रण्णा । रणो । “आजस्य” [५५] इति टाडसिडस्सु णा णो इत्यादेशापनेषु
अण् । पक्षे अराहणा । राहणो । सणाणोषु इति व्यावृत्तेः रायाउ रायस्स राएण
इति प्राग् [६०, ६१] उक्तोदाहरणानि इह श्रेयानि ॥

सजुआणो । “पुस्यन” [५६] इति अन्नन्तस्य आणः । पक्षे यथादर्शनं “राशः”
[३.४९] इत्यादिभिः राजवत् कार्यम् । पक्षे जुआ ॥

अप्पणिआ । अप्पणइआ । “आत्मन” [५७] इति टायां णिआ णइआ ।
पक्षे । अप्पाणेण ॥

सव्वे अन्ने । “अतः सर्वादेः” [५८] इति सर्वादेः अदन्ताजसः डित्
ए । जस इति किम् । सव्वस्सिं ॥

सव्वत्थ । सव्वम्मि । अन्नम्मि । अन्नत्थ । अन्नस्सिं । “डेःस्सिंमिन्थाः” [५९] ॥

अन्नहिं । सव्वहिं । “न वानिद” [६०] इति हिं वा । बाहुलकात् कियत्तद्भयः

स्त्रियामपि । काहिं । जाहिं । ताहिं । पक्षे सव्वस्सिं । सव्वत्थ । सव्वम्मि इत्यादि ।

स्त्रिया तु पक्षे कीए । जीए । तीए । इदमेतद्वर्जनं किम् । इमस्सिं । एअस्सिं ॥

सव्वेस्सिं । अन्नेस्सिं । “आमो डेस्सिं” [६१] इति डेस्सिं । पक्षे सव्व्वाण । अन्नाण ।

बाहुलकात् स्त्रियामपि । केस्सिं । तेस्सिं ॥

जइआ गिम्हो पयडुओ तइअ चिअ किर आसि पाउसो ।

जाए ताला जल-च्छणे पत्तो अच्छि-वह खणे तहिं ॥ ७८ ॥

कास । तास । “ कितद्गथा ङासः ” [६२] इति ङास । पक्षे केसि । तेमि ॥

कास । तास । जास । “ कियत्तद्गयो रुस ” [६३] इति ङास । पक्षे कस्स ।

तस्स । जस्स । बाहुलकात् कितद्गयाम् आकाराताम्यामपि ङासो वा । कास ।

तास । पक्षे काए । ताए ॥

किस्सा । जिस्सा । तिस्सा । कीसे । जीसे । तीसे । “ ईद्गयः स्सा से ” [६४]

इति स्सा से । पक्षे कीए । जीए । तीए ॥

७८ तदा म्रीष्मकाले तस्मिन् क्षणे म्रीष्मप्रवृत्त्यनन्तरमेव जल-
क्षणे नानाजलयन्त्रादिधारासारादिभिर्जलोत्सवे जाते संपन्ने सति । किल
इति संभाव्यते । यदा म्रीष्म प्रवृत्तस्तदैव प्रावृद्ध अक्षिपथ प्राप्ता
समस्तजनप्रत्यक्षासीद् इति । अथ च यौगपद्येन ऋतुसमयेन म्रीष्म
काले प्रावृद्ध आसीद् इति भङ्गघोक्तम् । उत्तरसर्गार्थसूचनमपि कृतम् ।
वैतालीय छन्द ॥

काहे । काला । कइआ । जाला । जाहे । ताहे । जइआ । तइआ । ताला ।

“ डेढाहे ” [६५] इति आहे आला इति डितौ इआ च । पक्षे तहिं इत्यादि ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालवरितप्राकृतद्वयाभयमहा

काव्यवृत्ती चतुर्थः सर्गः समाप्त ॥

कम्हा जम्हा तम्हा वि वण-नैउञ्जाउ तत्थ महमहिओ ।
काओ जाओ ताओ वि पक्खओ नीव-गन्धो तो ॥ १ ॥
 गायन्ति किणो मोरा कीस पिगी गाइ जम्बु-फल-मत्ता ।
कम्हा वयं जिआमो तत्थ पउत्थेहिँ इअ लविअं ॥ २ ॥
इमिणा इमेण एएण एदिणा किण वि जेण तेण किर' ।
 सव्व-दिसाण मुहेणं महमहिओ मालई-गन्धो ॥ ३ ॥

१. अथ पञ्चचत्वारिंशता गाथाभिर्ग्रीष्मानन्तरभाविनीं प्रावृषं वर्ण-
 यति । ततो ग्रीष्मानन्तरं कस्माद् यस्मात् तस्मादपि । सर्वस्माद्
 इत्यर्थः । वननिकुञ्जात् कस्माद् यस्मात् तस्मादपि पक्षात् पार्श्वात्
 समीपदेशात् तत्र प्रावृषि नीपगन्धः धाराकदम्बसौरभ्यं प्रसृतः
 उच्छलितः ॥

कम्हा । जम्हा । तम्हा । “डसेर्हा” [६६] । पक्षे काओ । जाओ । ताओ ॥
तो । “तदो डोः” [६७] इति डसेडोँ । पक्षे तम्हा ॥

२. कस्माद् मयूरा गायन्ति केकायन्ते । कस्मात् जम्बुफलैर्मत्ता
 पुष्टा सती पिकी कोकिला गायति मधुरं क्वजति । अथ यदि एतयोः
 शब्दितम् उल्लसति तदा कस्माद् वयं जीवामः । एवं सति न प्राणितुं
 समय इति भावः । इति तत्र प्रावृषि प्रोपितैः पान्थैर्लपित परस्परम्
 उक्तम् ॥

किणो । कीस । “किमो डिणोडीसौ” [६८] इति डसेडिणोडीसौ । पक्षे कम्हा ॥

३ येन केनापि तेन लोकप्रसिद्धेन सर्वदिशां मुखेन । केन तेने-

वाय वाएण तिणा केणावि जिणा खु गेहि पहिएहि ।
 परिमुक्को नीसासो भरिऊण दइअ-रइ-केलिं ॥ ४ ॥
 मालइ-लयाइ णाए गेण य पुव्वाणिलेण पहिआण ।
 कत्तो वि को वि कत्थ वि अहूच-पुव्वो हुओ मोहो ॥५॥
 अह विन्नत्त आरामिएण पेच्छसु इम वणोद्देस ।
 वल्लीहि इमाहि इमो बहल-दलाहिं मणो हरइ ॥ ६ ॥

त्याह । अनेन प्राच्येन अनेन अवाच्येन एतेन प्रतीच्येन एतेन उदी
 च्येन कृत्वा । किर इति किलार्थे । स च आप्तवादे । मालतीगन्धो
 जातिपरिमलः प्रसृत ॥

४ तेन केनापि वातेन वात परिभ्रान्तम् येन कृत्वा खु निश्चित
 दयितारतिकेलिं प्रियासुरतक्रीडा स्मृत्वा विचिन्त्य तै पथिकै नि श्वास
 परिमुक्त । तथाविधपवनस्य उदीपनविभावत्वात् । वहिर्मुखाद् उष्ण
 वात परित्यक्त ॥

इमिणा । इमेण । एएण । एदिणा । किण । जेण । तेण । तिणा । केण ।
 जिणा ॥ “ इदमेतत्किञ्चिद्वच्यो ङिणा ” [६९] इति टाया डित् इणा वा ॥

५ तथा मालतीलतया तेन च पूर्वानिलेन पथिकाना कस्मादपि
 कुतश्चित्कारणात् कुत्रापि उद्यानोद्देशे कोप्यनिर्घचनीय अभूत्पूर्वं अ
 सजातचरो मोह चित्तवैकुण्ठ्यम् अभूत् । अपि सदेहे ॥

गेहि । णाए । गेण । “ तदो ण ” [७०] इति स्यादौ णो लक्ष्यानुसारेण ।
 कत्तो । को । कत्थ । “ किम क ” [७१] इति स्यादौ षतसोश्च क ॥

६ अथ प्रावृद्धविजृम्भणानन्तरम् आरामिकेण उद्यानपालकेन विज्ञप्त
 श्रीकुमारपालभूपालस्य पुर प्राञ्जलि प्रतिपादितम् । किं तत् तदेवाह ।
 इम प्रत्यक्षवर्तिन वनोद्देश काननसमीप पश्य प्रेक्षस्व वा सावधान
 विलोकय । सामान्येन वनदर्शनविषय विज्ञाप्य विशेषेण वर्षासभवि

इमिआ पाउस-लच्छी कहइ अयं सिरिफैलो वणे अस्सि ।
 समए इमस्सिमलि-किङ्किणी-रवं काम-छैत्तं व ॥ ७ ॥
 उअ अस्स जम्बु-तरुणो इमस्स दाडिमि-दुमस्स य फलाई ।
 एसु रमिञ्जइ आहिं सुगीहि एहिं सुगेहिं च ॥ ८ ॥
 इह उज्जाणे समए इमम्मि णं पिच्छ विहसियं नीवं ।
 कुडयं च इमं णे अज्जुणे अ ताविच्छए अ इमे ॥ ९ ॥

वृक्षलतापत्रादिसंपदं वनगतां दर्शयन् विज्ञपयति । इमाभिः वहल-
 दलाभिः सान्द्रपत्रपङ्क्तिभिः वल्लीभिः व्रततिभिः कृत्वा अयं वनोदेशो
 मनो हरति हृदयम् आवर्जयति ॥

इम । इमाहि । इमो । “ इदम इमः ” [७२] ॥

७. अस्मिन् समये सांप्रतम् अस्मिन् वने अयं श्रीफल. विल्वः
 अलय सौरभ्यलोभलग्ना भृङ्गास्त एव तदाकारत्वात् किङ्किण्यः क्षुद्र
 घण्टिकास्तेषा रवो यत्र तत् तथा एवंविधं कामच्छत्रमिव । तेन कन्द-
 र्पस्य सच्छायत्वात् । इति इयं प्राञ्चुड्लक्ष्मी कथयति सामर्थ्यात्स्तन-
 यित्नुस्तनितै प्रतिपादयति ॥

इमिआ । अय । “पुस्त्रियोः” [७३] । इति न वा अय इमिआ । पक्षे इमो ॥

८. अस्य जम्बुतरो अस्य दाडिमीद्रुमस्य च फलानि उअ पश्य ।
 तथा एषु फलेषु आभि शुकीभिः क्रीरीभिः एभि शुकैश्च रम्यते पर-
 स्परं क्रीड्यते ॥

अस्सि । अस्स । “स्सिस्सयोरत्” [७४] । इमादेशोपि । इमस्सि । इमस्स ॥

वाहुलकाद् अन्यत्रापि । एसु । आहिं । एहिं ॥

९. अस्मिन् समये सांप्रतम् अस्मिन्नुद्याने इमं नीपं धाराकदस्वम्
 इमं च कुटजं च वत्सकार्ख्यवृक्षविशेषं विकसितं पुष्पितम् इमान् अर्जु-
 नाश्च ककुभान् इमान् तापिच्छाश्च तमालान् । अर्थवशाद् वचनव्यत्ययः ।
 इति विकसितान् पश्य ॥

लङ्गलि-वणेण णेण फुल्ल जूही-वणेण य इमेण ।

कोहलि-वणेहिं णेहिं इमेहिं बिम्बी-वणेहिं च ॥ १० ॥

भू-भागमिण तद् नद् भागमिम परिमलेण रुन्धन्त ।

इदमिणमिणमो अ वण कोआसइ केअईण उअ ॥ ११ ॥

उअ किं पि हु सुन्देर पाउस-समयस्स से पयडुस्स ।

सिं कुडयज्जुण-सजाण परिमलो इत्थ परिमिलिओ ॥१२॥

इइ। “डेमेन ह [७५]। इदम कृतेमात्ते स्थाने मेन सह ह । पक्षे इमस्सि।

इइ । इममि । “ न त्य ’ [७६] । इदम के त्यो न ॥

१० एतेन लाङ्गलीना शारदीलताना वनेन अनेन यूथिकाना माधवीलताना वनेन च एभि कूष्माण्डीनाम् ओपधिविशेषाणा वनै एभिर्बिम्बीना रत्तफलाना वनैश्च फुल्लम् । एतानि लाङ्गल्यादिवनानि पुष्पितानीत्यर्थ ॥

ण । णे ॥ णेण । [णेहिं]। “णोमूशसुटामिदि [७७]इति ण । पक्षे इम । इमे । इमेण । इमेहिं ॥

११ इम भूभाग पृथ्वीपृष्ठप्रदेश तथा इम नभोभागम् आकाश देश परिमलेन सौरभ्येण रुन्धत् व्याप्तुवद् इदम् इदम् इद च । समस्तमपीति भाव । केतकीना वन विकसति पुष्पति उअ पश्य ॥

इण । “ अमेण ’ [७८] । पक्षे इम ॥

इद । इण । इणमो । “ ह्लीवे त्य [७९] इति सिअम्मा सह इद इणमो इण च ॥

१२ प्रवृत्तस्य प्रसृतस्य । प्रौढिं प्राप्तस्येत्यर्थ । अस्य प्रात्रुत्सम यस्य हु निश्चितम् आश्चर्यं वा किमपि लोकोत्तर सौन्दर्यम् अस्ति

से चन्दणस्स तह मयनांभीए सिं च अगरु-कलिआण ।

कप्पूर-पारियाण य अहिअयरो मालई-गन्धो ॥ १३ ॥

चिञ्चणिअ-तरूणेमाणेआण य कुसुम-दंसणे हरिसो ।

कह वि न माइ इमस्सेअस्स य आराम-लोअस्स ॥ १४ ॥

ताण ललिआण ठाणं तस्साणङ्गस्स लङ्गली-कुसुमं ।

एआओ एत्ताहे एत्तो अ न एत्थ को लेइ ॥ १५ ॥

उअ पश्य । तथा अत्र प्रावृषि एषां कुटजार्जुनसर्जानां वत्सकककुभ-
शालाख्यद्रुमाणां परिमल. परिमिलितः पिण्डीभूतः । तद्गन्धवैविक्त्यं
न ज्ञायत इत्यर्थः ॥

किं । “ किम. किं ” [८०] ॥

१३. अस्माद् उपलभ्यमानात् तस्मात् पूर्वम् उपलब्धात् एतस्मात्
आसन्नोपलभ्यमानाद् वा चन्दनात् । एषाम् अत्यासन्नोपलभ्यमान-
पत्तनादिनगराणां तेषां लोकदृष्टमलर्यादिदेशाना वा चन्दनात् ।
तथा अस्यास्तस्या एतस्या वा मृगनाभेः आसां तासां वा पुरां मृग-
नाभेः । आभ्यस्ताभ्य एताभ्यश्च अगुरुकलिकाभ्यः । एभ्यस्तेभ्य
एतेभ्यश्च कर्पूरपारिजातेभ्यः । सामर्थ्यात् चन्दनादिगन्धेभ्य इत्यर्थः ।
मालत्या जातेर्गन्ध परिमल. अधिकतरः । प्रावृट्काले हि मालत्या
अतिरुचिरप्रचुरतरसौरभ्यास्पदत्वात् ॥ से चन्दणस्स इत्यादिषु “ कचिद्
द्वितीयादेः ” [३.१३४] इति पञ्चम्याः षष्ठी ॥

१४ एषाम् एतेषां च चिञ्चणिकातरूणाम् अम्लिकावृक्षाणां कुसुम-
दर्शने सति अस्य एतस्य आरामलोकस्य उद्यानजनस्य कथमपि केनापि
प्रकारेण हर्षो न माति अतिवर्तते ॥

१५. तस्य अनङ्गस्य तेषां ललितानां विलसितानां स्थानं पदं

१ So BC २ BD °पारयाण, ३ B wants °मानपत्त° up to
°गन्धेभ्य in line 16 ४ CD °मलयजादि°, ५ C अभिवर्तते.

एअम्मि वणोद्देशे ईअम्मि तहा अयम्मि ऊसलइ ।

इणमिणमो एस फुड सालो जूही सिलिन्ध च ॥ १६ ॥

कुडय दलइ तमेअ एसा सा जूहिआ महमहेइ ।

एसो सो कन्दलिओ वेणु कुडङ्गो वि पडिसाह ॥ १७ ॥

लाङ्गलीकुसुम शारङ्गीलताप्रसूनम् एतस्मात् [एतस्मात्] एतस्माच्च ।
सर्वसमीपवर्तिदेशाद् इत्यर्थ । अत्र उद्याने को न लाति । परिमल-
विकासिसौन्दर्याद्यावर्जितचेता सर्वोपि एतद् गृह्णातीति भाव ॥

से। सि। “वेदतदेत ” [८१] इत्यादिना इदम्तद्एतदा स्थाने ढस्अम्भ्या सह
यथासख्य सेसिमौ । पक्षे इमाण । एआण । इमस्स । एअस्स । ताण । तस्स ॥

एत्ताहे । एत्तो । “वेतदो ” । [८२] इति एतदो ढके स्थाने चो चाहे । पक्षे
एआओ ॥

एत्ताहे । एत्तो । एत्थ । “त्थे च तस्य छक् ” [८३] एतद् त्थे परे चो चाहे
एतयोश्च परयोस्तस्य छक् ॥

१६ एतस्मिन्नेतस्मिन् एतस्मिन् समीपवर्तिनि वनोद्देशे एष साल
अर्जुन । एषा यूथी मागधीलता । एतत् सिलिन्ध्र च भूमिस्फोट
स्फुटम् उल्लसति पुष्पपत्रप्रवालादिभिर्वर्धते ॥

ईअम्मि । अयम्मि । “एरदी ” [८४] इति एतद् एकारस्य ढ्यादेशे ग्मौ अत्
ईतौ । पक्षे एअम्मि ॥

१७ तद् एतत् पूर्वदृष्टम् अधुना अनुभूयमान कुदज दलति विक
सति । एषा सा यूथिका महमहेइ ईति गन्धेन प्रसरति । सौरभ्येण
सर्वं व्याप्नोतीत्यर्थ । एष स वेणुकुडङ्गोपि वज्रगहनमपि प्रतिगात्र
सर्वशाखासु कन्दलित सजातनवाङ्कुर ॥

अह लीला-पौक्खरिणी अह नीरं वड्डुवास-मुक्कं च ।

अह पवण-वेवमाणो नवो अ कलमङ्कुरकेरो ॥ १८ ॥

ताविच्छो बहल-दलो अमू अमू कमलिणी अ गय-कमला ।

मत्तममुं भेग-कुलं अमूसु लीला-तलाईसु ॥ १९ ॥

निचुलाण अयम्मि वणे इअम्मि तह सल्लई-निउल्लम्मि ।

साल-वणम्मि अमुम्मि अ परिमल-बहलो वहइ पवणो ॥ २० ॥

इण । इणमो । एस । “वैसेण°” [८५] इति एतदः सिना सह एसं इण
इणमो । पक्षे एअ । एसा । एसो ॥

एसा । सा । एसो । सो । “तदश्च तः सोऽक्लीवे” [८६] अक्लीवे । अक्लीव
इति किम् । त एअ ॥

१८. असौ लीलापुष्करिणी क्रीडावापिका । वड्डुवास इति देशयो
मेघार्थे । वड्डुवासमुक्कं मेघमुक्तम् अदो नीरं च । पवनेन वेपमानः
कम्पमानः नवः अधुना उद्गत असौ कलमाङ्कुरोत्करश्च सुरभिशालि-
विशेषाङ्कुरपूरोस्ति ॥

१९. बहलदलः सान्द्रच्छदः असौ तापिच्छस्तमालः । तथा अमूपु
लीलातडागिकासु क्रीडादीर्घिकासु गतानि प्रावृत्सद्भावाद् नष्टानि
कमलानि यस्याः सा तथा असौ कमलिनी च पद्मिनी मत्तम् अदो
भेककुलं दर्दुरवृन्दं चास्ति ॥

अह ३ । “वादसोद°” [८७] इति अदसो दस्य सौ हो वा । तस्मिंश्च कृते अतः
सेडो” [३.२] “आत्” [है० २.४] इत्याप् । क्लीवे स्वरान्मूसेः” [३.२५] इति
मश्च न भवति । पक्षे उत्तरेण सुः आदेशः ॥

अमू । अमू । अमु । अमूसु । “सुः स्यादौ” [८८] ॥

२० निचुलाना वञ्जुलानाम् अमुष्मिन् वने तथा अमुष्मिन्

त तु तुव तुह तुम आणेह ननाई नीन-कुमुमाई ।
 मे तु मे तुम्होम्हे तुम्हे तुज्जोमण देह ॥ २१ ॥

सद्वर्त्तनीकुञ्जे गजप्रियागङ्गरे अमुष्मिन् सालघने च परिमलनहल
 मौरभनिचित पवनो वहति याति ॥

अयम् । इयम् । “म्मावयेओ वा” [८९] । अदस अत्य-वञ्जनलुकि
 दकारान्तस्य स्थाने इयादेशे म्मी अय इअ । पक्षे अमुष्मि ॥

२१-४५ अथ मालिनीपरस्परोक्तिप्रत्युक्तिनिवेदनेन उद्यानपाल
 श्रीकुमारपालभूपाल विद्वन्पयति । पञ्चविंशत्या महाकुलकम् ॥

४५ पद्मावतीदेव्या पूतने पूजानिमित्त तिसृभि द्वाभ्या द्वाभ्या
 गुणिते ते च ते द्वे च द्विगुणितद्वे ताभ्याम् । चतसृभिश्चेत्यर्थ ।
 सम्यग्भि सह मालिन्यो मालायुक्ता अन्योन्यम् इति पूर्वोक्त जल्पन्ति
 कथयन्ति ॥

तदेयाह । २१ सरि त्वम् ५ । कोर्थे । सर्था अपि यूयम् । नवानि
 नीपकुसुमानि आनयतेति । अत्र ततुमादिभि सह सरिशब्दस्य प्रत्येक
 योग । एवम् उत्तरत्रापि युष्मदादेशे मे तुम्मे इत्यादिभि अस्मदा
 न्नेनैश्च अस्मि म्मीत्यादिभिश्च सवन्ध काय । हे सख्य यूयम् ६
 आमन पूनाविलोकनाथागतोपप्रेगनार्थं विष्टर न्त वितरत ॥

१ B तुम्होम्हे २ B तु-मा तुम्म would give us one more
 form तुज्ज (III 104) It would be far fetched to suppose
 that तुम्म is the correct form but that तुज्ज is not to be form
 ed under III 104 since out of तुम्ह and तुज्ज that are form
 able from तुम्म तुम्ह is expressly given in III 91 so as to
 indicate that तुज्ज is not to be formed Neither in the Vrtti
 of the Sūtras nor in commentary on our text is there any
 indication of such a *Jnūpaka* ज्ज and म closely resemble
 in the MSS ३ BC कथयन्ति जल्पति

तुम्हे तुज्जे ण्हायह अहिणव-कल्हार-पत्तिआणयणे ।

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए संपयं भणिमो ॥ २२ ॥

वो तुब्भे तुज्जोय्हे तुम्हे तुज्जे अ भे अ तुय्हे अ ।

भणिमो न किमिह ण्हाएह पल्ले ददुर-भएण ॥ २३ ॥

भे ते दि दे तइ तए तुमाइ तुमए तुमे तुमं तुमइ ।

किं नाणिज्जइ दुव्वा पउमावइ-देवि-पूयत्थं ॥ २४ ॥

भे तुब्भेहिं अ तुज्जेहिं अ तह तुम्हेहिं तुलसिआ गिज्जा ।

उज्जेहिं अ उम्हेहिं अ तुय्हेहिं तह य उय्हेहिं ॥ २५ ॥

२२. हे हला यूयं यूयं स्नात स्नानं कुरुत । हे वयस्या. त्वाम् ७ अभिनवा नूतना या कल्हारस्य वनस्पतिभेदस्य पत्रिका तस्या आनयने सांप्रत वयं भणामः आदिशाम ॥

२३ हे आल्य युष्मान् ८ भणाम यथा इह पल्ले अल्पसरसि दुर्दुरभयेन किं यूयं न स्नात । भेकभीतिं त्यक्त्वा स्नानम् आधत्तेत्यर्थः॥

२४ हे सध्रीच्यः त्वया ११ पद्मावतीदेव्या. पूजार्थम् । किम् इति आक्षेपे । किं दूर्वा नानीयते । अपरव्यापारम् उत्सृज्य आनीयताम् इति भाव ॥

२५. हे सख्यः युष्माभिः ८ तुलसिका । सुरसाख्यः प्रसिद्धसुरभिवनस्पतिभेद । ग्राह्या उच्चेया ॥

१ BC are both confused and wanting in this distich B merely has वो तुब्भे तुब्भोय्हे तुज्जे य, C वो तुब्भे तुब्भोय्हे तुम्हे भे अ ते अ तुय्हे य Bm reads the Sūtra thus वो तुब्भे उज्जे तुय्हे उय्हे भे शसा (III 93) where P substitutes तुब्भ for उज्जे. Metre in our text makes उज्जे impossible, and तुब्भ would give two more forms besides the right one, *viz*, तुज्ज and तुम्ह तुज्ज appears to be the correct reading and the Sūtra should therefore read वो तुज्ज तुब्भे तुय्हे उय्हे भे शसा in Jain Mss ज्ज and व्भ are very similar २ That उज्जे° is the correct form and not उब्भे° as given by P (III 95) is plain from the fact that we should thereby have one more form उज्जेहिं which the grammar would not recognise. See note २ on page 149 above

तुष्मत्तो तुम्हत्तो तुज्झत्तो केअइ तुहत्तो वि ।

आणाएमि तुमत्तो तहा तुवत्तो तडत्तो अ ॥ २६ ॥

तुय्ह तहिन्तो तुष्म य तुम्ह य तुज्झ य सवेण्ट-पिकाइ ।

देवीइ ढोवणत्थ तोडामो दाडिमि-फलाइ ॥ २७ ॥

तुष्मत्तो तुय्हत्तो उय्हत्तो तह य तह य उम्हत्तो ।

तुम्हत्तो तुज्झत्तो मुत्था-धूव करावेमि ॥ २८ ॥

तइ ते तुह तुह तुमे तु तुम्ह तुव तुम तुमो तुमाइ इ ए ।

दे दि तहा विम्हरिअ किमिम पल्लल-जले ष्हाण ॥ २९ ॥

२६ हे हला त्वत् ७ भवत्या भवत्या पार्श्वीत् केतकम् आनयामि ॥

२७ हे वयस्या त्वत् ५ भवत्या भवत्या सकाशाद् देव्या पद्मा वत्या ढौकनार्थं थलिकरणार्थं सचृन्तानि च तानि पक्कानि च तानि तथा प्रसवग्रन्धनपरिपाकयुक्तानि दाडिमीफलानि वय प्रोटयाम अवचयाम ॥

२८ हे आल्य युष्मत् ६ भवतीना भवतीना सकाशाद् मुस्ताना गुन्द्राणा धूप कारयामि ॥

२९ हे सधीन्य तैय १५ किमिद् पल्ललजले स्नान विस्मृतम् । येन न कृतम् इति भाव ॥

१ B reads the first halves of the two stanzas 29 and 30 thus

तइ ते तुइं तुमे तु तुम्ह तुव तुमो तुमाइ ई ए ।

दे हि * * *

उम (१ उष्म) य तम्ह उ म य उम य उम्ह तह उम्ह तह तुज्झ

० तइ त उह तुमे उ तुम्ह तुव तुम तुमो तुमइ ई ए ।

दे हि * * *

उष्म य तम्ह य उम य उम य उज्ज तह उम्ह उम्ह ।

२ B यथा ३ B तव ११

उव्भ य तुम्हं तुव्भ य उम्ह य उय्ह तह उज्झ तह तुज्झ ।
 पुष्पञ्जलि-दाण-कए नीवावचए किमालस्सं ॥ ३० ॥
भे तुव्भ तु वो तुव्भं तुव्भाण तुवाण तुम्ह तुम्हं च ।
तुम्हाण य पल्ललो विम्हरिअं किं जलाणयणं ॥ ३१ ॥
तुज्झं तुज्झ तुमाणं तुमाण उम्हाण अवि अ उम्हाणं ।
 मत्त-जलवायसुद्धावणेण जल-कलुसणं किमिमं ॥ ३२ ॥
तुव्भाणं तुज्झाणं तुहाण तुम्हाणमह तुवाणं च ।
तुज्झाण तुहाणमिमं मत्त-बलायासु किं रमणं ॥ ३३ ॥
तुमए तए तइ तुमे तुमाइ तुज्झम्मि तुम्मि तुव्भम्मि ।
तुम्हम्मि तुहम्मि तुवम्मि तुमम्मि भणाम जूहि-कए ॥३४॥

३०. हे सख्य. तव ७ पुष्पाञ्जलिदानकृते कुसुमाञ्जलिविधान-
 निमित्तं किं नीपानां धाराकदम्बकुसुमानाम् अवचये चुण्टने आल-
 स्यम् । न मन्दादरत्वं कर्तुं युक्तम् इति भावः ॥

३१. हे हंला' युष्माकं १० पल्ललाज्जलानयनं किं विस्मृतम् ॥

३२ हे वयस्या' युष्माकं ६ मत्तजलवायसोद्गायनेन पुष्टमहु-
 क्षेपणेन कृत्वा किमिदं जलकलुषणम् । तत्संमुखं लेष्टक्षेपणादिना
 पानीयाविलीकरणं नोचितम् इति भावः ॥

३३. हे आल्य युष्माक ७ मत्तबलाकासु पुष्टसारिकासु किमिदं
 रमणम् । पूजाप्रस्तावे न क्रीडितुं युक्तम् इति भावः ॥

३४. हे सध्रीच्य त्वां १२ यूथीकृते मागधीनिमित्तं भणाम'
 आदिशाम' । "द्वितीयातृतीययो' सप्तमी" [३.१३५] इत्यनेन द्वितीयायाः
 सप्तमी ॥

१ B तुव्भ, C doubtful between तुव्भ and तुज्झ २ C तुम्हाण
 ३ B अग्हाण, ४ D omits ३३, ३४ and ३५ ५ BC हल्य ६ B युष्माक ८.

तुसु तुज्जेसु तुहेसु अ तुवेसु तुम्हेसु तुवसु तुम्भेसु ।
तुमसु तुमेसु अ तुहसु अ भिसिणि दलाहरणमादिसिमो ॥ ३५ ॥
तुम्भासु तुम्भसु तहा तुम्हसु तुम्हासु तह य तुज्जासु ।
तुज्जासु अ आडसामो नन-जम्बु-फलोवहारम्मि ॥ ३६ ॥
अम्मि म्मि अम्हि अहय हमह मात्तूर पल्लवे लेमि ।
अम्हम्हे अम्हो मो मे वयमवि लोद्ध-कुसुमाइ ॥ ३७ ॥
णे ण मि अम्मि अम्ह य मम्ह अह म मम मिम भणह ।
अम्हे अम्हो णे अम्हामलय-फलेहि जइ फज्ज ॥ ३८ ॥
मे मि मम ममए मइ ममाइ णे तह मए मयाइ तहा ।
अम्हाहि अम्ह अम्हे णे अम्हेहि अ जना गेज्जा ॥ ३९ ॥

३५ हे सख्य युष्मासु १० विसिनीदलाहरण पश्चिनीपत्रानयनम् आदिशाम ॥

३६ हे हला युष्मासु ६ नवजम्बुफलै उपहार पद्मावतीदेव्या पूजन तस्मिन् तन्निमित्तम् आदिगाम ॥

३७ हे वयस्या अह ६ मात्तूरपल्लवान् विल्यकिसलयान् लामि गृह्णामि । हे सख्य वय ६ लोद्धकुसुमानि मार्जनप्रसूनानि । अर्थवगात् वचनव्यत्यय इति लामीत्येकवचनान्तमपि बहुवचनान्तम् लाम ॥

३८ हे आत्य मा १० तथा अस्मान् ४ भणत यदि आमलक फले कार्यम् । एतद् भयत्प्रयोजन वयमेव निष्पादयाम इति भाव ।

३९ हे सध्रीन्य मया ९ तथा अस्माभि ५ यवा प्राद्या उपा देया ॥

मज्झत्तो वि महत्तो तहा मइत्तो तहा ममत्तो वि ।

अम्हत्तो तह गिण्हेह कुडय-तरुणो पसूणाइं ॥ ४० ॥

मे मइ मम मह मज्झं महं तहा मज्झ अम्ह अम्हं च ।

णे णो अम्हे अम्हो चम्पय-कलिआउ गिज्झाओ ॥ ४१ ॥

अम्हाणं मज्झाणं ममाण ममाणं महाण य महाणं ।

अम्हाण य मज्झाणं हत्थे धव-पसव-दामाइं ॥ ४२ ॥

मि मइ ममाइ मए वि अ अम्हम्मि ममम्मि मे तह महम्मि ।

मज्झम्मि अ थल-नलिणी-कुसुमाहरणे निउत्तव्वं ॥ ४३ ॥

अम्हेसु ममेसु तहा महेसु मज्झेसु तह य अम्हासु ।

आदिसह सल्लई-तरु-नव-कुसुमाहरण-कम्मम्मि ॥ ४४ ॥

४०. हे सख्य. मत् ४ मम मम सकाशात् । तथा अस्मत् अस्मत् अस्माकम् अस्माकं सकाशाच्च कुटजतरोः प्रसूनानि यूयं गृहीत अङ्गीकुरुत ॥

४१ हे हला मम ९ तथा अस्माकं ७ चम्पककलिका हेमपुष्पक-कोरका ग्राह्याः ॥

४२. हे वयस्या अस्माकं ८ हस्ते धवप्रसवदामानि शाखिविशेष-प्रसूनस्रजः सन्ति ॥

४३ हे आल्यः मयि ९ स्थलनलिनीकुसुमाहरणे स्थलपद्मिनीपद्मानयननिमित्तं नियोक्तव्यम् आदेष्टव्यम् ॥

४४ हे सख्य अस्मासु ५

दो दो कुरुरा वे वे अ खञ्जणा नह-यले उअ भमन्ते ।
 पण्णाई तिवण्णस्स य उअ तिण्णि वि जुण्ण-नीलाई ॥४७॥
 उअ चउरो चत्तारो चत्तारि इमे नहम्मि उड्डन्ते ।
 दंसेइ सारसे इअ मुद्धा दुण्हं वयंसीणं ॥ ४८ ॥
दुण्ह नयणाण सुहदा उअ माला पङ्कयाण तासुं च ।
कमल-सही हंस-वहू अली-वहू पिच्छ रममाणा ॥ ४९ ॥

४७. द्वौ द्वौ कुरुरौ उत्क्रोशाख्यपक्षिविशेषौ द्वौ द्वौ च खञ्जनौ खञ्जरीदौ नभस्तले उअ पश्य भ्राम्यत । त्रिपर्णस्य च पलाशस्य त्रीण्यपि पर्णानि जीर्णान्यपि पुरातनप्रायाण्यपि नीलानि । समय-माहात्म्यात् हरितानि । सश्रीकाणीति यावत् । उअ पश्य सन्ति ।

दुवे । दोण्णि । वेण्णि । दो । दो । वे । वे । “दुवे दोण्णि वेण्णि च जस्सा”
 [१२०] ॥ दुण्णि । विण्णि इति पाठे तु “ह्रस्व.सयोगे” [१. ८४] इति ह्रस्वः ॥

तिण्णि । “त्रेस्तिण्णि.” [१२१] ॥

४८. मुग्धा अप्रगल्भा द्वयोर्वयस्ययोः सारसान् इति अनेन प्रकारेण दर्शयति । तमेवाह । चतुर इमान् सारसान् नभसि उअ पश्य । उड्डयन्ते विचरन्ति ॥

चउरो । चत्तारो । चत्तारि । “चतुरश्चत्तारो चउरो चत्तारि” [१२२] ॥

४९. द्वयोर्नयनयोः सुखदा पङ्कजानां मालाः स्रजः उअ पश्य सन्ति । तासु च कमलसख्यः सहचारित्वाद् वयस्याः । हंसवत् वरटा । अलिवधू भ्रमरी । रममाणा पश्य सन्ति ॥

दोण्ह । दोण्ह । “सख्याया आमो ण्ह ण्ह” [१२३] ॥

अखलिअ-परिमल रिद्धिं षहिआ दहूण छत्त-वण्ण-तरु ।
 वचन्ति मोह-निद मरण-सहिं भरिअ अप्प-वहु ॥ ५० ॥
 हाहाण समा हेट्ठे तरूण सालीण गोविआ गन्ती ।
 से जन्तीण मिलिआण सुर वहुण गइ खलइ ॥ ५१ ॥
 अलि मालाहि सणाहेहिं वाण-कुसुमेहि परिमल गुरुहिं ।
 दिट्ठेहि वि मुच्छिअइ दुहिणीहिं पन्थिअ-वहुहिं ॥ ५२ ॥
 सारस-मालाहिन्तो सुग मालाओ अ चडय-मालाउ ।
 अखलिअ गर्इउ धेणूउ रक्खिमो सालि-वणमेअ ॥ ५३ ॥

५० अखलितपरिमलच्छिद्धिं निर्गलसौगन्ध्यसमृद्धिं सप्तपर्ण-
 तरुम् अयुक्छदवृक्ष दृष्ट्वा पथिका आत्मवधू स्वभार्यां स्मृत्वा मरण-
 सखीम् अचैत यादितत्कार्यकारित्वाद् वयस्या मोहनिद्रा तमोगुणमयीं
 मूर्छानिद्रां त्रजन्ति आसादयन्ति ॥

५१ तरूणाम् अध अधस्तनभागे हाहा देवगायनस्तेन तेषां वा
 समा । निरुपमनिनादोपेतत्वात् । शालीना गोपिका गायन्ती गान
 कुर्यती रे यान्तीना घजन्तीना मिलिताना क्रीडार्थं समुदिताना
 सुरवधूना गतिं स्खलयति निषेधयति । दिशि गच्छन्त्योप्सरस
 अत्याश्चर्यं गोपीगीतं श्रुत्वा तत्रैव तिष्ठन्तीत्यर्थः ॥

५२ अलिमालाभि सनाथै युक्तै परिमलगुरुभि सौरभाढ्यै
 दृष्टैरपि वाणकुसुमै असनप्रसूनैर्हेतुभूतै दुःखिनीभि स्मरज्यराभि
 तापात् सकष्टाभि । पन्थेन चरन्ति पान्थिका । पथिवत् पन्थशब्दो
 प्यस्ति । तेषां बन्धस्ताभिर्मूर्च्छयते मुह्यते ॥

५३ सारसा लक्ष्मणास्तेषां मालास्तस्यास्ताभ्यो वा । शुका
 फीरास्तेषां मालास्तस्यास्ताभ्यो वा । चटका कलविट्ठास्तेषां माला
 स्तस्यास्ताभ्यो वा । अखलिता अप्रतिहता । अनिचार्येति यावत् ।

कुङ्कुम-कलिआसुन्तो सुरहिस्स मिउस्स एन्त-पवणस्स ।
 पसरो गिरिम्मि इह तह तरुम्मि सव्वं पि सुरहेइ ॥ ५४ ॥
 फुल्ला मुणी इह तरू न मुणीउ तरूउ दूरगा भमरा ।
 वाइ मुणीण तरूणं नव-परिमल-मासलो वाऊ ॥ ५५ ॥
 उद्दीविय दढ-मयरद्धयग्गिणो वाउणो फुरन्ति रया ।
 मुणि-मालत्तो पङ्कय-मालाहिन्तो पराय-कणा ॥ ५६ ॥

एवंभूता गतिर्यस्या यासां वा तस्यास्ताभ्यो वा धेनोर्धेनुभ्यश्च शालि-
 वनम् एतद् वयं रक्षामः तन्निवारणेन पालयामः । अत्र आरामिकेण
 स्वनियोग एव विज्ञप्तः ॥

५४. कुङ्कुमकलिकाभ्य केसरकोरकसकाशाद् आयंश्चासौ पवनश्च
 तस्य अत एव सुरभेः मृदोः सुखस्पर्शस्य प्रसरः उज्जृम्भणम् इह शरदि
 गिरौ तथा तरौ सर्वमपि उपत्यकाधित्यकाप्रस्थादि मूलपत्रपुष्पादि
 सुरभयति स्वगन्धवासेन एकतानतां नयति ॥

५५. इह शरदि मुनय. अगस्तयस्तरवः फुल्लाः पुष्पिताः । अतो
 न मुनेस्तरौ सकाशाद् दूरगा विरला' । किं तु मकरन्दलोभात्
 समीपस्था इत्यर्थः । भ्रमराः । तथा मुनीनां तरूणां नवपरिमलमांसलः
 नूतनसौरभसमृद्धो वायुर्वाति ॥

माला कमल-सही इस-वहू इत्यादीनि मुणीउ तरूउ मुणीण तरूण
 इत्यन्तानि चोदाहरणानि "शेषेऽदन्तवत्" [१२४] इत्येतद्वृत्त्यनुसारेण स्वयम्
 उपयुज्य परिभावनीयानि ॥

५६. उद्दीपित' वृद्धिं नीत दढो बलवान् मकरध्वज एव संताप-
 कत्वाद् अग्निर्यैस्ते तथा वायव' स्फुरन्ति सर्वतः परिभ्रमन्ति तथा
 उद्दीपितमकरध्वजाग्नेर्वायो वायुं प्राप्य । वायुयोगाद् इति यावत् ।

चारुम्भि एत्थ पल्लवचारिम्भि विसदृ-पोम्म-मालाओ ।

दोहिं चिअ नयणेहिं होइ न तिची नियन्ताण ॥ ५७ ॥

मच्च-गणस्स सुराण य अल खु कामो हवेइ इह सरए ।

कामाय पवडन्ते वाण कामस्स य घडन्ते ॥ ५८ ॥

स्याद् वेगेन मुनिमालाया अगस्तिपुष्पपरपराया मुनिमालाभ्यो वा सकाशात् [तथा पङ्कजमालाया पङ्कजमालाभ्यो वा सकाशात्] परागकणा एतद्रजोल्वा स्फुरन्ति इतस्तत उल्लसन्ति ॥

अग्गिणो । वाउणो । “ न दीघो णो ” [१२५] ॥

मालत्तो । मालाहि तो । “ इसेल्लुक् ” [१२६] । भ्यसश्च हि ” [१२७] । न ॥

५७ अत्र शरदि चारुणि पल्लवचारिणि । विसदृ इति देश्यम् । विकसितानि यानि पद्मानि तेषा माला मालाभ्यो वा सकाशाद् द्वाभ्यामेव नयनाभ्या पश्यता योक्षमाणाना न तृप्तिर्भवति । न तदर्शन वाञ्छा व्युपरमत इति भाव ॥ मालाओ इति पश्यताम् इति सच-ध-विवक्षया द्वितीया । न भवतीति सवन्धविवक्षया तु पञ्चमी ।

चारुम्भि । वारिम्भि । “ डेहे ” [१२८] । न ॥

मालत्तो । मालाहिन्तो । मालाओ । “ एत् ” [१२९] । न ॥

दोहिं । नयणेहिं । “ द्विवचनस्य बहुवचनम् ” [१३०] ॥

५८ कामाय स्मरार्थं प्रवर्तमानायाम् कामाय वाण असन स एव विरहिमनोभेचृत्वाद् वाण शर त घटमानायाम् उत्पादयन्त्याम् । “ प्रावृट्गारत्तरणय पुषि [१ ३१] इति प्राकृते पुस्त्वम् । इह शरदि वाणात्पुष्पेण कृत्वा मर्त्यगणाय सुरेभ्यश्च विशिष्य प्राप्तु समर्थ कामो भवति ॥ शरदुपष्टम्भेन स्मरस्तान् स्ववशवर्तिनो विहित यान् इत्यर्थ ॥

मयणम्मि विरहिणीणं वहाइ रुद्धम्मि को व न वहाय ।

जं ताण वहस्स हुअं फुल्लं सेहालिअ-वणं पि ॥ ५९ ॥

वन्दे भण्डीरस्स वि चिरस्स फुल्लम्मि जंम्मि अलि-ओली ।

नील-मणीण न इअरा वण-सिरि-पिट्ठीइ कवरि व्य ॥६०॥

एइ न पहिओ पासे इमस्स असणेसु भूसिअ-वणस्स ।

गन्ध-विसेहि व तेहिं वीहन्तो नस्सए दूरे ॥ ६१ ॥

मच्च-गणस्स । सुराण । “ चतुर्थ्याः षष्ठी ” [१३१] ॥

कामाय । कामस्स । “ तादर्थ्यडेर्वा ” [१३२] ॥

५९. विरहिणीनां प्रोषितभर्तृकाणां वधाय विनाशाय कुपिते सति मदने । वा इवार्थे । स च संभावनायाम् । को वा क इव न वधाय न संभाव्यते । असौ यस्तासां वधाय न भवतीत्यर्थः । यत् तासां वधाय फुल्लं पुष्पितं शेफालिका निर्गुण्डी तस्या वनमपि भूतम् ॥

वहाइ । वहाय । वहस्स । “ वधाड्डाइश्च वाँ ” [१३३] इति तादर्थ्य-डेर्बित् आह. षष्ठी च वा ॥

६० भण्डीरमपि वृक्षविशेषमपि चिरेण वर्णनीयसौरभादिगुण-ग्रामस्य असंख्यत्वाद् बहुकालेन वन्दे वर्णयामि । यस्मिन् फुल्ले पुष्पिते सति नीलमणिभ्यो न इतरा । अतिसादृश्यात् ता इवैवेत्यर्थः । अल्याली भ्रमरश्रेणि वनश्रियः पृष्ठे कबरीव वेणिरिवास्ति ॥

भण्डीरस्स । चिरस्स । मणीण । पिट्ठीइ । “ कचिद् द्वितीयादे. ” [१३४] इति द्वितीयादीना विभक्तीना स्थाने षष्ठी ॥

६१ अस्य प्रत्यक्षवर्तिन. असनै वीजकै. कृत्वा भूपितं च तद् वनं च तस्य पार्श्वं न एति नायाति । किं तु गन्ध एव मारणाद्

१ C तमि २ D वधाय विनाशानिमित्त रुष्टे कुपिते ३ So BC Seo P. ४ BD पृष्ठौ, C पुष्टौ ५ D न पायेक एति । किं तु.

इह कणय-पङ्कएहिं रत्तिं विञ्जुजलेहि चउ-वीस ।

अधिजन्ति जिणा तेण तेण कालेण मयराह ॥ ६२ ॥

उज्जाण मण्डवेसु गुरुआअइ लोहिआइ विम्ब-फल ।

गुरुआइ लोहिआअइ एव्वारु-फल च कच्छेसु ॥ ६३ ॥

विप येपा ते तथा विपवृक्षविशेषास्तेभ्य इव दूर तेभ्योऽसनेभ्यो
विभ्यत् अस्यन् नश्यति ॥

पासे । असनेसु । “द्वितीयानृतीययो सप्तमी” [१३५] ॥

विसेहि । तेहिं । दूरे । “पञ्चम्यास्तृतीया च [१३६] इति तृतीयासप्तम्यौ ॥

६२ इह शरदि विद्युद्दद् वैज्ज्वलै कर्नकवर्णानि पङ्कनानि ।
“मयूरव्यसकेत्यादयः” [हे० ३१] इतिवर्णगद्दलोर्णान् । कर्नकपङ्कनानि तै
कृत्वा रात्रौ तस्मिन् तस्मिन् काले रात्रेरेव आद्यन्तरूपे । सयराह
इति देश्य शीघ्रायै । चतुर्विंशतिर्निना अर्च्यन्ते पूयन्ते ॥

रत्तिं । “सप्तम्या द्वितीया” [१३७] ॥

प्रथमार्येपि द्वितीया दश्यते । चउ गीम ॥ आर्ये तृतीयारि दश्यते । तेण
तेण कालेण ॥

६३ उद्यानमण्डपेषु विम्बाराख्यफल गुरु इव आचरति । क्यइ ।
गुरुयते । अगुरु गुरुं भवति गुरुयति । अलोहित लोहित च भवति
“डाच् लोहितादिभ्यः पित्” [हे० ३४] इति क्यइ वा । गुरुयति ।
लोहितायति । तथा कच्छेषु जलप्रायेषु घाटेषु एवार्क कर्कटी तस्या
फल च गुरुयते लोहितायते । एतद् एतच्च फल समप्रत्यकारण
सामग्रीवशाद् महद् धरुण च सपद्यत इति भाव ।

गुरुआअइ । लोहिआइ । गुरुआइ । लोहिआअइ । “क्यडोर्यल्लैह्” [१३८] ॥

१ BO दूरं पथिकः तेभ्यो २ D उज्ज्वलै दीपैः ३ C कंचन for कर्नक°
४ D °लोपे ५ D देश्य मुगपत् ६ B चउव्वास ७ BO गुरुर्म ८ BO
गुरु° ९ B क्यडोर्यल्लैह्

वेवइ हसइ अ कुमुअं पवेवए विहसए अ कासं च ।

देव जलम्मि थलम्मि अ इह पेक्खसि पेक्खसे इत्थ ॥६४॥

न हससि न वोवहससे जइ ता भासेमि किं पि वनेमि ।

अमुणा सरेण हंसाण माणसं तं पि विम्हरिअं ॥ ६५ ॥

बहु वन्निउं न सकं जाइं दीसन्ति सरय-चिन्धाइं ।

चरिआइं विप्फुरन्ते इदो अ हेमन्त-सिसिराण ॥ ६६ ॥

६४. देव कुमारपाल भूपाल इह जले कुमुदम् । जातावेकवचनम् । कुमुदानीत्यर्थः । एवम् अन्यत्रापि । वेपते वायुवशाच्चलति । हसति । चन्द्रचन्द्रिकया विकसतीत्यर्थः । त्वं प्रेक्षसे । तथा देव अत्र स्थले कासं कासकुसुमं च प्रवेपते विहरति च त्वं प्रेक्षसे ॥

वेवइ हसइ । पवेवए निहसए । “त्यादीनाम्” इति [१३९] इचेचौ ॥

६५ हे राजन् यदि त्वं न हससि जल्पाकोयम् इति न हास्यं करोषि । न वा उपहरसि अहो अस्य वर्णनाचार्तुयम् इति न विप्लव-यगि तदा भाषे भणामि किमपि किञ्चिन्न वर्णयामि श्लाघे । वर्णन-गेवाह । अमुना परतो वर्तमानेन सरसा सहस्रलिङ्गाख्यसरोवरेण हसाना तदपि सततस्वविलासास्पदत्वेन श्रेष्ठमपि मानसं देवसरो विस्मृतम् ॥

पेक्खसि पेक्खसे । हससि उअहससे । “द्वितीयस्य सि से ” [१४०] ॥

६६. शरद्वर्णनम् उपसंहरन् हेमन्तशिशिरयोः सार्धैकविंशत्या गाथाभिर्वर्णनम् आह । यानि शरद्वर्णनानि घनात्ययलक्षणानि दृश्यन्ते वीक्ष्यन्ते तानि बहु प्रभूतं वर्णयितु न शक्नोमि असंख्यत्वात् सामस्त्ये-न श्लाघयितु न पाश्यामि । तथा इतश्च अस्मिन् उद्यानप्रदेशे पुनः हेमन्तशिशिरयोश्चरितुं तत्कालप्रभावप्रभविष्णुकलकण्ठस्वरहास-कुन्दलतादिप्रसवपुष्पैः विस्फुरन्ति उज्जृम्भन्ते ।

विच्छुद्धिरे कलयण्टा सूमहरे ताण ताग्मिो कण्टो ।

दीमन्ते कुन्द-लयाउ त्रिष्फुगन्तीह गेलम्बा ॥ ६७ ॥

इह पेक्कह पेक्किउत्था इहेह पासेह इहावि पामिन्था ।

लली-लयाउ फलिणी-लयाउ फद्धा इनाफुद्धा ॥ ६८ ॥

नोनिसामो नो मदिमामु न य आन्माम किं तु इमा ।

गायन्ति इह मय चित्र मिलिआ इरणेच्छु-गारीआ ॥६९॥

उभयोरपि लक्षणानाम् उभयत्रापि प्रायो नानान् मममय हेमन्त
गिरिययोवर्णनम् ॥

मावेमि । वघेमि । “ तृतीयस्य मि ’ [१४१] ॥ वात्काल मिर्वै
स्थानीयस्य मे इकारलोपश्च । सुक् ॥

६७ तान्येषाह । कलकण्ठा पुष्काम्बिता विश्रुभ्यन्ति मन्त्रान्त ।
तथा कलकण्ठाना तादृशो मधुरध्वनिधुय कण्ठो गल गृह्यति पर्ण्य
भवति । कुन्दलताम्बु मान्यगाग्या पुनइत्यन्त मत्राकनया मनप
जनैर्विलोक्यन्ते । इह आमु कुन्दलतामु गलम्बा भ्रमरा त्रिष्फुगन्ति
मकरन्पानलोमाद् उपरि स्फुरन्ति ॥

दीमन्ति । त्रिष्फुरन्त । विच्छुद्धिरे । दीमन्त । त्रिष्फुगन्ति । “ बहुष्याद्यन्व
न्ति न्ते इरे ’ [१४२] ॥ क्वचिद् इरे एकन्वेति । सुमन् ॥

६८ इह अस्मिन् प्रत्यक्षवर्तिनि प्रत्ने प्रेशध्वम इह प्रत्रध्वम् इह
पश्यत इहापि यूय पश्यत । ललीलना फलिनी न्यामा तम्या
लताश्च स्पधादिर्व अन्योन्यस्य न्यरुचिनीपयेय त्कुद्धा कुमुमिता ॥

पेक्कह । पेक्किउत्था । पासेह । पासेत्था । “ मद्यमन्थात्तौ [१४३] ॥

७० नोपदिशाम उपरिनीपया भणाम । न च मन्त्रिणाम अय

१ D पासेह २ BC आन्मामु ३ BC मिथ ४ So BC तथा इ
would probably have explained the text more correctly
Or have we to read फद्धाह वाकुद्धा or फद्धा वाकुद्धा (व=व)
५ D पासेह

तुवरामो चणएसुं नव-सरिसव-कन्दलीसु तुवरामं ।

तुवरासु मूलएसुं इअ कच्छ-त्थीण संरम्भो ॥ ७० ॥

हसए अ तुवरए तह लेइ अ पुंनामयाई एस जणो ।

कीस न हससि न तुवरसि न लेसि विलया इअ लवन्ति ॥७१

मुखेन कथयामः । न च आदिशामः नियोगं दद्मः तर्हि कथं गायन्ती-
त्याह । किं तु अपि तु इह अनयोर्हेमन्तशिशिरकालयोः स्वयमेव कथित-
मन्तरेणापि इमाः कृष्णाश्च ते इक्ष्वश्च कृष्णेक्ष्वस्तान् गोपायन्त इति
“कर्मणोऽण्” [हे० ५.१] इत्यणि कृष्णेक्षुगोप्यः इक्षुवाटरक्षिकाः स्त्रियो
मिलिता एकत्रोपविष्टा गायन्ति मधुरध्वनिगीतं कुर्वन्ति ॥

७०. चणकेषु हरिमन्थकनिमित्तं वयं त्वरामहे उद्यमं कुर्मः ।
नवसर्पकन्दलीषु नूत्नसिद्धार्थककिशल्यार्थं त्वरामहे । मूलकानि शाक-
विशेषास्तन्निमित्तं च त्वरामहे । इति भणितरीत्या कच्छस्त्रीणाम्
इक्षुचैणकचिर्भटिकादिवाटकरक्षकावलानां संरम्भः उद्यमः ॥

उवदिसामो । सदिसामु । आदिसाम । तुवरामो । तुवराम । तुवरासु ।
“ तृतीयस्य मोमुमाः ” [१४४] ॥

७१. हे सखि एष जन. इक्षुगोपिकादिस्त्रीलोकः हसति हास्यं
करोति त्वरते च उद्यच्छते । तथा पुंनागानि सुरपर्णिकापुष्पाणि लाति
च गृह्णाति । अतस्त्वं किं न हससि न त्वरसे न लासि । अप्रीतिकं
मुक्त्वा एतत् कर्तुं तवापि युक्तम् इति भावः । इति एवं वनिता लपन्ति
अन्योन्यम् आभाषन्ते ॥

हसए । तुवरए । एँस्थाने तु सेपाठे । हससे तुवरसे । “ अत एवैच्चे ”
[१४५] । अत इति किम् । लेइ । लेसि । एवकारः अत् एच् से एवेति
विपरीतावधारणनिषेधार्थः । तेन अकारान्तादपि इच् सिश्च सिद्धौ । हससि ।
तुवरसि । इच उदाहरण तु हसइ इति शेषम् ॥

त सि तहा एस म्हि अ अम्हत्थि जुव म्ह सम-गुण म्हो अ ।
 गायामो इअ नव-लङ्क-गोविआण इढो वत्ता ॥ ७२ ॥
अत्थि अह तुममेसा दरिसेइ न का नि कुसुम-विन्नाण ।
 इअ भणिअ का वि कारइ मुचुकुन्दाओ कुसुम-हरण ॥७३॥
 अलि-गुञ्जिअ करावइ मालिणि-हल्लुप्फल करावेइ ।
जाणावइ रइ-लील मयण भावेइ पारत्ती ॥ ७४ ॥

७२ हे सखि त्वम् असि तथा एषा अहम् अस्मि वय च स्म ।
 तथा युता स्नेहाद् एकत्र मिलिता वय स्म । समगुणा तारुण्यतार
 मधुरस्वरत्वादिना तुल्याश्च वय स्म । तथा वय गायाम गीत कुर्म ।
 इत अस्मिन् हेमन्तशिशिरकाले नवलङ्कागोपिकाना नूत्नमहारजैत
 रत्नकक्षीणाम् इति एव धार्ता परस्परम् आलापा ॥

त सि । “ सिनाऽस्ते सि ” [१४६] ॥

७३ हे सखि अहम् अस्मि । त्वम् असि । एषास्ति । पर न
 कापि कुसुमविज्ञानम् अद्भुतमाल्यादिग्रथनकला दर्शयति प्रकटयति ।
 इति एव भणित्वा उक्त्वा [कापि] मुचुकुन्दात् घृक्षविशेषात् कुसु-
 माहरण पुष्पमाल्यादिरचनाचातुर्यख्यापनाय पुष्पाद्यय कारयति
 सखीपार्श्वान् विधापयति ॥

म्हि । म्ह । म्हो । “ भिमोमैम्हिम्होम्हा वा [१४७] । पञ्चे अम्हत्थि ।

अत्थि । “अत्थित्त्वादिना” [१४८] इति च अस्तेत्त्यादिभि सह अत्थि ।

७४ पारत्ती कुसुमविशेष अलीना गुञ्जित कारयति मकरन्दपान-
 दानेन हर्षकारित्वाद् रुत विधापयति । मालिनीनाम् औत्सुक्यम्
 अपरपुष्पेभ्य सौरभादिना विशिष्टत्वेन त्वरा कारयति । रतिलीला

तोसविअ-तरुण-गोवं तोसिअ-हरिणं इदो अ जव-गोवी ।
खे भामइ गीअ-ञ्चुणि पउत्थ-सत्थं भमाडेइ ॥ ७५ ॥
कारिअ-अलि-कुल-रोला मरुवय-माला कराविअच्छि-छणा ।
उअ कारीअइ जीए जयं करावीअइ अणङ्गो ॥ ७६ ॥
कुन्देहि कराविज्जइ तह कारिज्जइ नवेहि लवलेहि ।
जं ताण परिमल-वहो गन्धवहो मारइ पउत्थे ॥ ७७ ॥

सुरतक्रीडां ज्ञापयति बोधयति । कामिनः कारयतीत्यर्थः । यतो मदनं भावयति । कामिषु भवन्तं भावयति प्रवर्तयति ॥

दरिसेइ । कारइ । करावइ । करावेइ । “ णेरदेदावावे ” [१४९] इति णेः अत्
एत् आव आवे । बाहुलकात् क्वचित् एत् न । जाणावइ । क्वचित् आवे न । भावेइ ॥

७५. इतश्च एतस्मिन् प्रदेशे तोषिततरुणगोपम् आवर्जितयुववल्गवं माधुर्यातिशयात् तोषितहरिणं गीतध्वनिं गेयस्वरं यवगोपिका खे भ्रमयति अतितारत्वाद् अम्बरे उल्लासयति प्रोषितसार्थं भ्रमयति च उद्दीपनविभावत्वाद् मोहयति ॥

तोसविअ । तोसिअ । “ गुर्वादेरविर्वा ” ॥ [१५० ॥

भमाडेइ । भ्रमेराडो वा [१५१] । पक्षे भामइ ॥

७६ कारितं विधापितं अलिकुलस्य । रोल इति देश्यः । कोला-हलो यया सा तथा कारिताक्षिक्षणा हरितवर्णत्वात् जनितनेत्रानन्दा मरुवकमाला अस्ति उअ पश्य । सास्ति यया अनङ्गं कार्यते कामिभि क्रियमाणं अनङ्गो यया प्रयुज्यते । तथा अनङ्गो जयं कार्यते जगत् स्ववर्णं कुर्वन् प्रयुज्यते ॥

७७ यत् तेषां कुन्दलवलयपुष्पाणा परिमलवहः सौरभधारको गन्धवहो वायु प्रोषितान् पान्थान् मारयति मारणाख्यां दशमीम्

कारेइ क न हरिस कारावेइ अ न क रउच्छाह ।

हासाविअ-जुव-गोवा जुव-गोवी कारिआणझा ॥ ७८ ॥

जाणामि न हि न जाणामि नारङ्ग-फलाइँ वभिउ देव ।

वण-सिरि-वहूँ घट्टसुआइँ सोहन्ति एआइ ॥ ७९ ॥

अवस्था प्रापयति तत् कुन्दै पुष्पजातिविशेषै कार्यते विघ्राप्यते । तथा तत् नवैर्लवलै लवलीकुसुमै कार्यते । तत् कुन्दलवलकर्कक विधापेनम् इति भाव । यत्तदोर्नित्यामिसवन्धात् तद् इति पूर्वार्धे ज्ञेयम् । यत्तदी क्रियाविशेषणे ॥

कारिअ । कराविअ । कारीअइ । करावीअइ । [कराविअइ ।] कारिअइ ।

“ छुगावी कभावकर्मसु ” [१५२] ॥

७८ हासिता कुतुककृज्जल्पनेन स्मापिता युवगोपास्तरुणवल्लवा यथा सा तथा कारित मनोहरतया जनित अनङ्गो यथा सा तथा युवगोपी क न हर्ष कारयति क च न रतोत्साह कारयति । अपि तु सर्वमपि द्रमृलोक प्रमोद च सुरतप्रयत्न च कुर्वन्त मनोभिप्रेतत्वात् प्रयुङ्क्ते इति भाव ॥

कारिअइ । मारइ । कारेइ । कारिआ । “ अण्डेह्वयादेरत आ [१५३] ।

अदेह्वकीति किम् । करावीअइ । आदेरिति किम् । कारिअ । इह अन्त्यस्य मा भूत् । आवेआभ्यादेशयोरपि आदेरत आत्वम् इच्छन्ति । कारावेइ । हासाविआ ॥

७९ हे देव कुमारपाल भूपाल नारङ्गफलानि वर्णयितु श्मापितु जानामि अवगच्छामि । न हि न पुनर्न जानामि । वणनमेवाह । वनस्य श्रीरेव रागजननाद् वधूस्तस्या एतानि सर्मापवर्तिनारङ्ग-फलानि । घट्टसुआइ इति देश्य । प्रान्तस्यूतपट्टाशुकघटीनि कौमुम्भ वस्त्राणीव शोमन्ते । उत्प्रेक्षाद्योतक इवशब्दो ज्ञेय ॥

पउमसिरि तं भणामो भणिमो तं लच्छि भणिमु तं गउरि ।
भणमु तमिले भणाम य तं गङ्गे तं भणामु कमलच्छि ॥८०॥
 तं सिरि भणमो भणिम तमुमे जए तं च भणम कुन्द-वणं ।
 उच्चिणह गहिअ-नामं लवन्ति विलया इअन्नोन्नं ॥ ८१ ॥
 फालिणि-कुसुमं विहसिउं विहसेउं लोद्धयं पयट्टेइ ।
हसिऊणं विहसेऊण निअ इमं अणहसेअव्वं ॥ ८२ ॥

जाणामि । जाणमि । “ मौ वा ” [१५४] इति अत आ वा ॥

८०. युग्मम् । वनिता' परस्परप्रेमप्रतिबद्धा योपितो गृहीतानामै
 नामग्रहणपूर्वकम् इति एवम् अन्योन्यं मिथो लपन्ति जल्पन्ति ।
 तदेवाह । हे पद्मश्रीस्त्वां भवन्तीं भणामः आदिशामः । हे लक्ष्मि
 त्वां भणामः । हे गौरि त्वां भणामः । हे इले त्वां भणामः । हे गङ्गे
 त्वां भणाम । हे कमलाक्षि त्वां च भणामः ।

८१ तथा हे श्रीस्त्वां भणामः । हे उमे त्वां भणामः । हे जये
 त्वा च भणामः । किं तद् इत्याह । कुन्दवनम् उच्चिनुत । एतत्कुसु-
 मानि गृहीतेति भावः । अत्र युग्मे आद्या आर्यागीतिः ॥

भणामो । भणिमो । भणिमु । भणाम । भणामु । भणिम । “इच्च मोमुमे वा”
 [१५५] इति अत इत्त्वा च्वात् आत्वा वा । पक्षे भणमु । भणमो । भणम ॥

गहिअ । “ के ” [१५६] ॥

८२. फलिनीकुसुम प्रियङ्गुलतापुष्प विहसितुं विकसितुं लोभ्रं
 मार्जनाख्यद्रुप्रसून च विहसितु प्रवर्तते । इदम् एतत् अहसनीयं
 श्लाघ्यम् । हसित्वा सकपोलविकास स्मित्वा विहस्य च सशब्दहसनं
 कृत्वा हे सखि पश्य ॥

गन्धेण अहसिअन्व विहसेहिइ इममिं च विहसिहिइ ।
विहसेइ इम विहसइ इम च वारुणि-वणे पुप्फ ॥ ८३ ॥
 इह हसउ पहिअ-लोओ हसेउ उजाण-वालिआ-लोओ ।
विहसन्त-हिओ विहसेन्त-लोअणो फलिअ-शेरीहि ॥ ८४ ॥
जयइ अणङ्गो कह पहु सुणाउ विहसेअ जइ न पुनांगो ।
 न य विहसेअ लवली होईअइ न वि अ कुन्देहि ॥ ८५ ॥

८३ गन्धेन अहसितन्वम् अनुपहसनीयम् । आन्वम् इति यावत् ।
 इदम् एतत् प्रत्यक्षवर्तिं विहसिष्यति विकच भविष्यति । इदं च विह
 सिष्यति । तथा इदं विहसति । इदं च वारुणीवने पुष्पं विहसति ॥

विहसिउ । विहसेउ । इसिकण । विहसेऊण । अणहसेअन्व । अहसिअन्व ।
विहसेहिइ । विहसिहिइ । “ एष क्त्वातुन्तव्यमविष्वात्सु ” [१५७] इति
 एत् । चकाराद् इत्वं च ॥

८४ फलिताश्च ता यदर्यश्च तामिहेतुभूताभि विहसद्भृदय तुष्य
 चोता विहसल्लोचन विकसन्नयन इह अस्मिन्नुद्यानप्रदेशे पथिकलोको
 हसतु स्मितपरो भवतु । वाटिकाऽविनाभूत उद्यानपालिकालोकश्च
 हसतु । यथा एता सप्रत्युपभोगयोग्या एव यूयमपि इत्यभिसधिना
 उद्यानपालिकालोकमुद्दिश्य पथिकलोको हसतु । तदभिप्रायं च ज्ञात्वा
 उद्यानपालिकालोको हसतु । हसने प्राप्तावसर इति भावः ॥ हसउ इति
 “ त्रेयानुशावसरे कृत्यपञ्चम्यौ ” [३० ५४] इत्यनेन अथसरे पञ्चमी ॥

८५ प्रभु कुमारपालस्वामी गृणोतु अवधारयतु । किम् । यदि पु
 नागो न विहसेत् विकसेत् न च लवली विहसेत् नापि च कुन्दैर्भूयते

होइजइ फलिणी-कुसुमेहि लहिजेज केहि नच्छि-सुहं ।

केहि न लहिज हरिसो जह दीसइ बुच्चइ तहेअ ॥ ८६ ॥

इअ राया उजाणं तं कासी नयण-गोअरं सव्वं ।

काही सउहे गमणं संज्ञा-कम्मं च काहीअ ॥ ८७ ॥

उत्पद्यते तदा कथम् अनङ्गो जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते । पुंतागपुष्पा-
दिभिरेव पुष्पशर सर्वं स्ववशम् आधत्त इति भावः ॥

विहसेइ । विहसइ । हसउ । हसेउ । विहसन्त । विहसेन्त । “ वर्तमानपञ्चमी-
शतृषु वा ” [१५८] इति एवा ॥ क्वचिन्न । जयइ ॥ क्वचिद् आत्वमपि । सुणाउ ।

विहसेज । विहसेजा । “ जाजे ” [१५९] इति ए ॥

८६. भूयते उत्पद्यते फलिनीकुसुमैः । तथा तैः कृत्वा कैर्न अक्षि-
सुखं लभ्येत कैश्च न हर्षो लभ्येत । अपि तु सर्वैः फुल्लदक्षैः स-
हर्षैश्च भूयत इति यावत् । ननु न भविष्यत्येवम् इत्याह । यथा दृश्यते
तथैव उच्यते । स्वानुभूतमेव भण्यत इति भावः ॥

होईअइ । होइजइ । लहिजेज । “ ईअ-इजौ क्यस्य ” [१६०] ॥
बाहुलकात् क्वचित् क्योपि विभाषया । लहिज ॥

दीसइ । बुच्चइ । “ दशिवचेडीसडुच्चम् ” [१६१] इति क्यस्य डीसडुच्चौ ।

८७ अथ उद्यानवर्णनम् उपसहर्तुम् आह । इति पूर्वोक्तरीत्या
तत् शासनदेवताप्रसादप्रादुर्भूतसर्वैर्तुकपुष्पादिसमृद्धिसंपन्नम् उद्यानं
राजा श्रीकुमारपालदेवः सर्वम् अखिलं नयनगोचरं चकार । ददर्श-
त्यर्थं । ततः सौधे गमनम् अकार्षीत् । तत्र च संध्याकर्म देवपूजा-
दिकं च अकार्षीत् ॥

कासी । काही । काहीअ । “ सी ही हीअ भूतार्थस्य ” [१६२] इति भूतार्थ-
विहिताद्यतन्यादेः सी ही हीअ ॥

अह पन्डिअ ध्रुवहिं दुवीअ सद्वा अहेसि अस्थमण ।

अम्ह रणो आमि तमो हुज्ज ससि-उग्गमो हुंज ॥ ८८ ॥

होस्सामि दुही होहिमि दीणो होहामि असरणो इण्हि ।

इअ चिन्तन्तो निरह महड रहङ्गो रहङ्गीए ॥ ८९ ॥

वायच्च ण्हाण ण्हाया होस्सामो होहिमो अणज्झयणा ।

होहामो कय गेड्डी-खेड्डा होस्साम विगय भया ॥ ९० ॥

८८ अथ सध्याकर्मानन्तर सूते मागधै पठित राज्ञ पुर प्रति पादितम् । किं तद् इत्याह । हे देव संध्या अभूत् अभवन् वभूथ वा समपद्यत । अस्तमन सूर्यस्य अस्ताचलेन तिरोधानम् अभूत् । अस्माक क्षण पठनाय अवसर अभूत् । तथा तम अन्धकार अभूत् । शत्रुद्रम अभूत् । अधुना एतयोर्भवने प्राप्त काल ॥

दुवीअ । “ व्यञ्जनाद् दंअ [१६३] ॥

अहेसि । आसि । “ तेनास्तेरास्यहेसी ’ [१६४] ॥

हुज्ज । हुज । “ जात् सत्तम्या दर्ग ’ [१६५] इति सत्तम्यादेशात् जात् पर इयो ॥

८९ अथ सूता एव सध्यादिकालभाविचक्रादिचेष्टित सप्तदश भिर्गाथामी राज्ञे निवेदयन्ति । इदानीं साप्रतम् अह दुःखी सकष्टो भविष्यामि भविता वा । एवम् अग्रेपि यत्र भविष्यन्ती दग्निता तत्र श्वस्तन्यपि ज्ञेया । दीन कर्मणापात्र भविष्यामि । अरण्यो निर्नाथो भविष्यामि इति एव चिन्तयन् पयालोचयन् रथाङ्गश्चक्राक रथाङ्गषा सह विरह मिथो वियोग सहते तितिक्षते ॥

होहिमि । “ भविष्यति हिरादि [१६६] इति भविष्यदर्थविहिते प्रत्यये परे तस्यैव आदिर्हि प्रयोक्तव्य ॥

९० त्रिभिर्विंशोपकम् । गवा धेनूना समुगम् आत्मीयात्सीय

होहाम मुक्क-मेरा होहिम गोवाल-गुजरी-गाया ।

होस्सामु मित्त-मिलिआ होहामु तहेअ कय-नट्टा ॥ ९१ ॥

होहिमु रमिरा भमिरा होहिस्सा निव्वुआ य होहित्था ।

इअ मुणि-वडुआ जम्पन्ति गावि-समुहं वणे जन्ता ॥ ९२ ॥

गव्यानयनार्थम् अभिमुखं वने यान्तो गच्छन्त मुनिवटुकास्तापस-
कुमारका इति एव कथयन्ति। किं तद् इत्याह । “वायव्यं तु गवीरज. ”
इति वचनाद् वायव्यस्नानं सुरभिखुरोत्खातपवनोल्लासितपांशुस्नानं
तेन स्नाताः शुचयो भविष्यामः संपत्स्यामहे । अनध्ययनाः विकाल-
त्वाद् पठनगुणनरहिता भविष्यामः । कृतः । गेड्डीति देश्य. । शङ्कु-
लाख्या वक्राग्रा यष्टिः तथा आरामः क्रीडा येषां ते तथा भविष्यामः ।
विगतभयाः पठनगुणनायोग्यकाले रमणाद् उपाध्यायविगोपनोत्थदर-
वर्जिता भविष्यामः ॥

९१. मुक्ता निर्जनत्वात् त्यक्ता मेरा मर्यादा चैस्ते तथा । निःशङ्का
इत्यर्थः । भविष्यामः ॥ गोपालगूर्जरी भैरवरागाप्रियां भाषाविशेषं
गायन्ति ते गोपालगूर्जरीगायका भविष्याम । “कचग० [१.१७७]
इति कल्लुकि क्वचिद् एकपदेपि सधौ दीर्घत्वे गाथा इति रूपम् । मित्रमिलिता.
क्रीडावसरत्वात् सखियुक्ता भविष्याम । तथैवेति निपातसमुदाय.
समुष्वये । कृतनाट्या रचितनर्तनाश्च भविष्याम. । मित्रैर्मिलित्वा
नाट्यं करिष्याम इत्यर्थः ॥

९२. रन्तार नानाक्रीडनकै. क्रीडनशीला भविष्यामः । भ्रमि-
तारः इतस्ततः पर्यटनशीला भविष्याम. । एवं च निर्वृताश्च सुखि-
ताश्च भविष्यामः ॥

होस्सामि । होहामि । होस्सामो । होहामो । होस्साम । होहाम । होस्सामु ।
होहामु । “ मिमोषुमे स्सा हा न वा ” । [१६७] पञ्चे होहिमि । होहिमो ।
होहिम । होहिमु ॥

होस्स कय-नेवच्छा काहिमि कुरले णडालिअ काह ।

दाहिमि वास केसेसु दाहमलिअम्मि तिलय च ॥ ९३ ॥

पिअ-समुह च गच्छ सोच्छ गीअ च हरिसओ रोच्छ ।

तारुअ-फल वेच्छ देच्छ मोच्छ च सतावं ॥ ९४ ॥

होस्सिवा । होस्सिया । “मोमुमानां हिस्सा हित्था” [१६८] । पद्ये
होस्सामो । होस्सिमो । होस्सामो इत्यादि ॥

९३-९७ पञ्चमि कुलकम् । वासकसज्जा नायिकाविशेषः । तद्
उक्तम्

परिपाठ्या फलैर्ये वा नये प्रसव एव वा ।

दु खे चैव प्रमोदे च पठेते वासका स्मृता ॥ १ ॥

उचिते वासके स्त्रीणामृतुकालेपि वा युधै ।

द्वेष्याणामथ वेष्टानां कर्तव्यमुपसर्पणम् ॥ २ ॥

इति नयेन वासके रतिसभोगलालसतया अङ्गरागादिना सज्जा वासक
सज्जा इति चिन्तयन्ती परिभावयन्ती प्रियार्थं शय्या प्रियशय्या तां
सज्जति प्रगुणीकरोति । चिन्तामेवाह । अह कृतनेपथ्या विरचितवेषा
भविष्यामि । कुरलान् केशविच्छित्तिविशेषान् करिष्यामि । ललाटिका
चन्दनादिभिर्ललाटमण्डन करिष्यामि । केशेषु आर्द्रालकेषु वास दन्दह-
मानकालागुरुकर्पूरादिसुरभिद्रव्यभावना दास्यामि । अलिके ललाटे
तिलक च कस्तूर्या विशेषं दास्यामि निवेशयिष्यामि ॥

९४ प्रिये समुह गृह प्रविशति प्रियाभ्युपगमनदानाद्यर्थं तदमि
मुख च गमिष्यामि । गीत च प्रियेण गीयमानं श्रोष्यामि आकर्णयि
ष्यामि । हर्षतो रोदिष्यामि । प्रियप्राप्तेरानन्दाश्रुवर्षं विधास्यामी

१ BC देखें २ So BC; should we not read फलैर्ये ? ३ O वे°
४ D विशेषकं ५ B drops from here up to रोदिष्यामि in the
commentary on the next couplet ६ O लक्षण for “गमन”
७ O रोदि°

छेच्छं भेच्छं नक्खेहि पिअं वोच्छं च तेण भोच्छं च ।

सोच्छिस्सं पिअयम-चाडुआई मोहं च गच्छिस्सं ॥ ९५ ॥

हसउ अ रमउ अ तुह सहि-अणो हसामु अ रमामु अ अहं पि ।

हससु अ रमसु अ तं पि हु इअ भणिही मह पिओ इण्हि ॥ ९६

सहिमेवं च भणिस्सं तम्बोलं देहि देसु पुप्फं च ।

इअ चिन्तन्ती वासय-सज्जा सजेइ पिअ-सेज्जं ॥ ९७ ॥

त्यर्थः । तारुण्यफलं वेदिष्यामि । प्रियपरिरम्भादि अनुभविष्यामि । द्रक्ष्यामि प्रियं सप्रेम वीक्षिष्ये । संतापं च मनःखेदं मोक्ष्यामि यौवन-माननात् त्यक्ष्यामि ॥

९५. नखैः करजैः कृत्वा प्रियं छेत्स्यामि भेत्स्यामि । पाटयिष्या-मीत्युभयार्थः । प्रियेण सह वक्ष्यामि रहसि वदिष्यामि । तेन प्रियेण सह भोक्ष्ये च सभोगसुखं मानयिष्यामि । प्रियतमस्य वल्लभस्य चाटु-कानि प्रियवचनानि श्रोष्यामि । मोहं च रतिसातास्वादवशात् किं-कर्तव्यतामूढतां गमिष्यामि ॥

९६. तव सखीजनः हसतु च रमतां च । वहिर्गच्छत्वित्यर्थः । अह-मपि हसामि च रमे च । त्वमपि हस रमस्व च । आवां तु इतो विजने सहासं रमणं कुर्व इत्यर्थः । इति एवम् इदानी मम प्रियो भणिष्यति विज्ञानकरणार्थं विदग्धत्वाद् इत्थं प्रतिपादयिष्यति । अथ च प्रियोप्यागतो युष्मान् वहिः प्रेपयिष्यति तस्मात् स्वयमेव गच्छतेति वैदग्ध्येन सैव सखीर्वक्ति ॥

९७. ताम्बूल पूगीफलनागवल्लीदलादिरूपं देहि मह्यं वितर । पुष्पं च । जातावेकवचनम् । कुसुमानि देहि । अहं च एवम् इति सखीं स्वपरिचरिका प्रति भणिष्यामि ॥

१ BC पुष्प. २ D प्रिय वक्ष्यामि वक्षसि धरिष्यामि ३ BCD om वि°
४ C अथ च प्रियेप्यागतो युष्माद्वाहि प्रेपायिष्यामि तस्मात् ५ BCD प्रति for °परि°

त रमसु त रमेजसु तुम रमेजे रमिजहि तुम पि ।
रम त पि वय रमिमो रमन्तु एआ रमह तुम्हे ॥ ९८ ॥
 एआ हसन्तु तुम्हे हसह हसामो वय पि नीसङ्क ।
 दइएण रमिज इमा इमा रमेजा इमा रमइ ॥ ९९ ॥

होस्स । “ मे स्स ” [१६९] इति स्स वा ॥

काह । दाह । “ वृदो ह ” [१७०] । पक्षे काहिमि । दाहिमि ॥

गच्छ । सोच्छ । रोच्छ । येच्छ । दच्छ । मोच्छ । छेच्छ । मेच्छ । वोच्छ ।
 भाच्छ । “ भ्रुगभि० [१७१] इत्यादिना भ्रुदीना सोच्छमादय ॥

सोच्छिस्म । गच्छिस्स । “ सोच्छादय ” [१७२] इत्यादिना भ्रुदीन स्थाने
 इजादिषु भविष्यन्देशेषु यथासख्य सोच्छादय त एव आदेशा अन्त्यस्वराद्ययव
 वर्जा हिलुक् च वा ॥

हसउ । रमउ । हसामु । रमामु । हससु । रमसु । “ दु सु सु निध्यादिष्वेकस्मि
 खयाणाम् ” [१७३] । निध्याद्यर्थोत्पन्नानाम् एकत्वैर्ये वर्तमानाना प्रयाणामपि
 त्रिकाणा यथासख्य दु सु सु आदेशा ॥

देहि । देसु । “ सोर्हिर्वा [१७४] इति पूर्वसूत्रविहितस्य सोर्हिर्वा ॥

९८-१०५ अष्टमि कुलकम् । पासुलाना स्वैरिणीनाम् इति एव
 सप्रति आलापो मियो भाषणम् । कोसावित्याह । हे सरि त्व रमस्व ।
 त्व रमस्व । त्व रमस्व । त्वमपि रमस्व । वय रमामहे । एता रमन्ताम् ।
 यूय रमध्यम् । साप्रत स्वेच्छया रमणे प्राप्तोऽनसर इत्यर्थ ॥

९९ हे हले ण्ता हसन्तु । यूय हसत । वयमपि नि शङ्क स्वैरि-
 त्वाभिर्भय एनाम । तथा दयितेन सह इय रमते । इय रमते । इय
 रमते ॥

एसा रमिहिइ एसा रमिज्ज एसा वि संपइ रमेजा ।
 एसा रमिज्ज एसा रमउ रमेजा य एसा वि ॥ १०० ॥
होज्जम्हाणं समओ होज्जा स-च्छन्द-गो जणो एस ।
 ण हु होज्ज जइ पओसो ता एस जणो कहं होज्जा ॥१०१॥
होज्जइ अङ्ग-त्थम्भो सेओ होज्जाइ होज्ज रोमञ्चां ।
होज्जा कम्पो होइ अ वेवणं एण्हिमभिसरणे ॥ १०२ ॥

१००. हे वयस्ये संप्रति इदानीम् एषा रमिष्यते स्वेच्छया क्रीडां
 करिष्यति । एषा रमिष्यते । एषापि रमिष्यते । तथा एषा रमताम् ।
 [एषा रमताम् ।] एषापि रमतां च ॥

१०१. हे आलि अस्माकं समयः स्वेच्छया विचरणावसरः अभवत् ।
 अभूत् वभूव । जज्ञे । अतः एष जनो मल्लक्षणः स्वच्छन्दगः स्वेच्छा-
 चारी भवति भवेत् भवतु भूयात् भविता भविष्यति । तथा हु
 निश्चितं यदि प्रदोषो रजनीमुखं नाभविष्यत् नर्दा एष जनः अस्म-
 ल्लक्षणः कथम् अभविष्यत् । प्रदोषाभावे प्रियविरहवहिना भस्मसात्
 समपत्स्यतेत्यर्थः ॥

१०२. हे सध्रीचि इदानीम् अभिसरणे प्रियसमीपगमने अङ्गस्तम्भः
 हर्षादिवशाद् यत्नेपि अङ्गाक्रिया भवति संपद्यते । स्वेदः श्रमादिना
 रोमजलस्रावो भवति । रोमाञ्चः प्रियदर्शनादे रोमहर्षः । कम्पः सा मां
 कश्चिद् अभिसरन्तीं द्राक्षीद् इति भयादिना गात्रस्पन्दो भवति ।
 वैवर्ण्यं सपत्न्यादिक्षेपादिना छायाविकारश्च भवति । इदानीम् अस्मा
 कम् अभिसरणं कुर्वतीनाम् अङ्गस्तम्भादि वर्तत इत्यर्थः ॥

होजहिड इडु-गोड्डी होजा पिअ-मेलओ दिही होज ।

होहिड परमाणन्दो होजाहिड चित्त-त्रीसामो ॥ १०३ ॥

होज किलकिंचिअ विव्पोओ होजाउ विव्भमो होउ ।

मोट्टाइअ च होजउ होजा ललिअ च अम्हाण ॥ १०४ ॥

होज न सज्ञा होजा न निसा तिमिर पि जड न होमाण ।

ता होन्ता कह अम्हे इअ सपइ पसुलालावो ॥ १०५ ॥

१०३ हे सखि इष्टगोष्ठी प्रेमवैन्ध्यगर्मपरस्परालापपूर्व प्रियेण सह एकत्र अवस्थान भविष्यति । प्रियेण सह मेलक सपन्ध । अन्योन्याश्लेष इत्यर्थ । भविष्यति । धृति सतोषो भविष्यति । परमानन्द हर्षातिरेको भविष्यति । चित्तविश्राम निपक्षाभावाच्चेतोन्मत्तं च भविष्यति ॥

१०४ हृदये अस्माक किलकिंचित भवतु भवेद् वा सपन्नताम् । विव्वोको भवतु । विव्भमो भवतु । मोट्टायित भवतु । ललित च भवतु । किलकिंचितादिलक्षणानि च अमूनि । स्मितहसितरुन्तितभयरोपदु त्त गर्वश्रमाभिलापसकरं किलकिंचितम् । इष्टेप्यवज्ञा विव्वाक् । यागङ्ग भूषणाना व्यत्यासो विव्भम । प्रियकथादौ तद्भावभावनोत्था चेष्टा मोट्टायितम् । मस्तृणोङ्गन्यासो ललितम् ॥

१०५ हे सखि सध्या यदि नाभविष्यत् निशा यदि नाभविष्यत् तिमिरमपि यदि नाभविष्यत् तदा कथं वयमभविष्याम । अभीष्टमेलक सध्यादिसद्भाव एवास्माक जीवितप्रद सपन्न इति भाव ॥

रमेजमु । रमेजे । रमिजहि । रम । 'अत इज्जन्विज्जहीजे लुको वा [१७५] ।
पक्षे रममु ॥

विहसन्त-पहा-हसन्तओ अह उइओ चन्दो कुणन्तओ ।
उवहसमाणिं सरोरुहं विहसन्ति हसइं व कुमुइणिं ॥१०६॥

रमिमो । रमन्तु । रमह । हसन्तु । हसह । हसामो । “बहुषु न्तु ह मो”
 [१७६] ॥

रमिज ३ । रमेजा ३ । “वर्तमाना-भविष्यन्त्योश्च ज जा वा” [१७७]
 पक्षे रमइ । रमिहिइ । रमउ ॥ अन्ये त्वन्यासामपीच्छन्ति । होज । होजा ॥

होजइ । होजाइ । होज । होजा । होजाहिइ । होजा । होज । होजाहिइ ।
होज । होजाउ । होजउ । होजा । “मध्ये च स्वरान्ताद् वा” [१७८] इति
 स्वरान्ताद्वातो, प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकाराद् वर्तमानाभविष्यन्तीविध्यादिप्रत्ययाना
 च ज जा वा । पक्षे होइ । होहिइ । होउ ॥

होज । होजा । “क्रियातिपत्तेः” [१७९] ॥

होमाण । होन्ता । “न्त-माणौ” [१८०] इति क्रियातिपत्तेः न्तमाणौ ॥

१०६. अथ तिमिरविलसनानन्तर सरोरुहं कमलम् उपहसन्तीम् ।
 सश्रीकत्वात् तद् विप्लवयन्तीम् इत्यर्थः । विहसन्तीं विकासम् आसाद-
 यन्तीं हसन्तीमिव विकसद्विशददलत्वात् स्मयमानामिव कुमुदिनी
 कैरविणीं कुर्वन् । विहसन्ती चासौ प्रभा च तथा समुच्छलच्चन्द्रिकया
 कृत्वा हसन्निव हसन् हास्यं कुर्वाणश्चन्द्र उदित उदयाचलचूलाव-
 लम्बिबिम्बः सवृत्त । अनेन उत्तरसर्गार्थसूचनम् ॥ मागधी छन्दः ।
 तद्दक्ष्णं चेदम् । ओजे चौ युजि पचौ लदलदन्तौ मागधी ॥ विपमे
 चौ चतुर्मात्रौ द्वौ गणौ लदलदन्तौ । समे पचौ पण्मात्रचतुर्मात्रौ च
 लदलदन्तौ मागधी ॥

विहसन्त । हसन्तओ । कुणन्तओ । “शत्रानशः” [१८१] इति प्रत्येकं
 न्तमाणौ ॥

उवहसमार्णि । विहसन्ति । हसद् । “ ई च न्नियाम् ” [१८२] इति ई ।
चकारात् न्तमाणी ॥

इत्याचार्यभीहेमचन्द्रप्राकृतद्व्याश्रये अष्टमास्याध्यायस्य उदाहरणप्रति
पादनद्वारेण तृतीय पाद सपूर्ण ॥

इत्याचार्यभीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितप्राकृतद्व्याश्रय
महाकाव्यवृत्तौ पञ्चम सर्ग समाप्त ॥

वज्र थक्को सि कहिं पज्र कत्तो अ एण्हिमाओ सि ।
जम्पसु विम्हरिआ हं सीससु अणुसासणिज्जो सि ॥ १ ॥
साहसु कीए रत्तो बोह्लसु अन्ना वि किं पिआ तुज्झं ।
सद्दसु किमहं मुक्का चवसु मए किं कयं विलिअं ॥ २ ॥
पिसुणसु किं जुत्तमिणं उप्पालसु किं चिराउ दिट्ठो सि ।
 इअ भमर-गुज्जिएहिं ससिणं पुच्छीअ कइरविणी ॥ ३ ॥

१ अथैकविंशत्या गाथाभिश्चन्द्रोदयं वर्णयति । त्रिभिर्विशेषकम् ।
 भ्रमराणां गुञ्जितानि झंकाररवास्तैः कृत्वा शशिनम् इति एवम्
 कैरविणी अपृच्छत् । अत्र उत्प्रेक्षार्थ इवशब्दो ज्ञेयः । ततश्चावार्तय-
 दिव । पृच्छामेवाह । हे प्रिय कथय प्रतिपादय कस्मिन् कुत्र प्रदेशे
 असि त्वं स्थित उपितः । कथय कस्माच्च कुतः प्रदेशाद् इदानीम्
 आगतोसि । कथय विस्मृता एतावन्तं कालं स्मृतिपथं न गताहम् ।
 येन चिरम् अन्यत्रावस्थितोसीति भावः । एतत् सर्वं कथय । येन
 अनुशासनीयः इयच्चिरम् अन्यत्रावस्थानेन शिक्षणीयोसि ॥

२ कथय कस्यां कान्तायां रक्तं सानुरागः । किं क्षेपे । कथय
 किम् अन्यापि मद्भ्यतिरिक्तापि तव प्रिया वल्लभा । कथय किम् अहं
 मुक्ता परित्यक्ता । कथय किं मया व्यलीकम् अपराधः कृतम् ॥

३. कथय किमिदं भवदनुष्ठितं युक्तम् । कथय किं चिरात् प्रभूत-
 कालाद् दृष्टो वीक्षितोसि ॥

गिष्वरही चक्र-बहू दूरस्थ-पिए जुगुच्छिअत्ताणा ।

शुणिअ-रवेहिं अदुगुच्छिअ पि भिमिणिं दुगुच्छन्ती ॥४॥

न बुहुक्खिओ वि चक्रो निय-छाहिं निर्ओपि णीरणीअ विम ।

निअ-पक्ख-वीजणेहिं वोजन्तो वरणि मङ्काए ॥ ५ ॥

“ इदितो वा ” [१] इत्यधिकारसूत्रेण अप्रेतनसूत्रेषु ये इदितो धातवस्तेषां वक्ष्यमाणा आदेशा वा भवन्ति इति एतदुदाहरणानि तत्तत्प्रसवार्था येव ॥

वज्रपजरेत्यादय आदेशा “ कथेर्वज्र ” [२] इत्यादिसूत्रेण भवन्ति ॥

४ जुगुप्सित प्रियविप्रयोरेपि अवस्थानाद् निन्दित आत्मा यया मा । तथा जुगुप्सिता दैन्यसूचनाद् अप्रगत्यास्ते च ते रथाश्च तै कृत्वा अजुगुप्सितामपि स्वस्य लीलागृहत्वेन अनिन्द्यामपि विसिनीं पद्मिनीं जुगुप्समाना विद्यत्यमाना चक्र-बहुश्चक्रवाकवहभा दूरस्थ अनिकटवर्ती स चासौ प्रियश्च रथाङ्गस्तम्भिन् दु ए कथ यामास ॥

गिष्वरही । “ दु खे गिष्वर [३] दु एविपयस्य कथेर्गिष्वरो वा ॥

शुणिअ । अदुगुच्छिअ । दुगुच्छन्ती । जुगुप्सेर्गुण-दुगुच्छ दुगुच्छ [४] ।
पथे शुगुच्छिअ ॥

५ निजच्छाया दृष्ट्वा निजच्छायामव गृहिणी-पङ्क्या प्रियाभ्रमण निजपक्षावेथ व्यनने सतापापहरणान् तालवृन्ते ताभ्या कृत्वा वीनयन सन् बुभुक्षितोपि बुभुक्षान्तोपि चक्र कोक न विस मृणालम् अबुभुक्षत प्रियासगममुग्रनिमप्रतया न भोक्तुम् गच्छन् । न करली चकारेति भाव ॥

बुभुक्षितो । णीरणीअ ॥ वीजणेहिं । वोजन्तो । “ बुभुक्षि-नी-यार्णाएव वोजो ” [५] ॥

गायन्ता सज्झायं झायन्ता धम्म-ज्ञाणमकलङ्कं ।

जाणन्ता मुणिअब्बं मुणिणो आवस्सए लग्गा ॥ ६ ॥

दिण-ताव-उद्धमाओ सद्वहिउं दाह-पसमिणिं जुण्हं ।

को अमय-पिज्जणिज्जं अच्छीहि न घोट्टिउं लग्गो ॥ ७ ॥

पट्टीअ चन्दिम-रसं चन्दिम-रस-डल्लिरं चओर-कुलं ।

पिअइ म्ह अलि-कुलमणोरुम्मिअ-सेहालिअ-परायं ॥ ८ ॥

६. स्वाध्यायं गायन्त मधुरध्वनिना पूर्वपठितस्वाध्यायपरावर्तनं कुर्वन्त । अकलङ्कम् आर्तरौद्रपरिणामपरिहारान्निर्दोषं धर्मध्यानं शुभाध्यवसायविशेषं ध्यायन्त अभ्यस्यन्त । ज्ञातव्यं जीवाजीवादि-तत्त्वनवक बोद्धव्यं जानन्तः अर्हत्प्रणीतप्रकारेण अवगच्छन्त. आवश्यकम् अवश्यकृत्यं सामायिकादिधर्मानुष्ठानं तस्मिन् मुनयः साधवो लग्ना व्यापृता ॥

गायन्ता । झायन्ता । “ ध्या-गोर्झा-गौ ” [६] ॥

जाणन्ता । मुणिअब्ब । “ जो जाण-मुणौ ” [७] ॥

७. गृहप्रशमिनी वपु संतापनिर्वापजननीम् अमृतवत् पानीयां पातव्या ज्योत्स्नां श्रद्धाय निश्चित्य । ताप देदीप्यमानमार्तण्डमण्डलो-ष्मा । तेन उद्धमात्. संतापित सन् क. अक्षिभ्यां कृत्वा न पातुं लग्नं अपि तु सर्वोपि संतापिताङ्ग. सन् चन्द्रिकां सतर्पम् ईक्षितुं प्रवृत्त इति भावः ॥

उद्धमाओ । “ उदो ध्मो युमा [८] ॥

सद्वहिउ । ‘ श्रदो धो दहः ॥ [९] ॥

८. चन्द्रिकारम पित्रतीत्येवंगीलं चन्द्रिकारसपाटु ज्योत्स्नाद्रव-पानशीलं चकोरा ज्योत्स्नाप्रियास्तेपा कुलं निकुरम्भं कर्तुं चन्द्रिका-

१ BC °पमणिण २ C °शमनी ३ D मतप्राङ्ग . ४ B drops from here upto दह in the next line

पवणेणोव्वाय-विलेपणाउ उसुअन्त-सम-नल कुलडा ।
उड्डन्ते समु-जणे ओहीरन्ते पिए य गया ॥ ९ ॥
निदायन्त कमल भमरो नाइग्घिउ पि ओच्छरिओ ।
अग्घायन्तो कुमुअ अव्भुत्तन्तो व्व मयरन्दे ॥ १० ॥
न्हाउ उदय त्थिअ ससि-सखायाथक् जुण्ह-नल रग्गिमे ।
निअ ठाणे चिद्धन्तो वि को न मुहिओ निरप्पीअ ॥ ११ ॥

रसम अपिअन् । तथा अलिकुल कट्ट । अनुद्धान सरसो य नेफा
 लिकापराग निर्गुण्डीपुप्परज त पिथति स्म ॥

विजणिअ । घोट्टिउ । पट्टीअ । डहिर । पिअइ । “पिवे पिअ नल-पट्ट घोडा ।”

[१०] ॥

९ पवनेन उद्धान गुष्क विलेपन यामा तास्तथा । उद्धान् गुप्यत्
 श्रमजल भाङ्कगमनलेदोद्भवधर्मान्यु यासा तास्तथा कुलटा स्वै
 रिण्य श्वगुरजने पतिपित्रादिके निगति स्वपति सति प्रिये च निगति
 सति गता विटपार्श्वे प्राप्ता ॥

अणोक्किमिअ । उव्वाय । यसुअन्त । “उद्धानेरोद्धमा चसुआ [११] ॥

१० निगान् मुकुलीभयत् कमलम् आघातुमपि आम्ना म्यातु
 शिद्वितुमपि भ्रमरो नावस्तृत उपस्थित । अत्रोत्प्रेक्ष्यते । आजिघ्न
 युमुद मयरन्दे तद्रसे स्नान् इव स्नानव्याप्त इव ॥

उड्डन्ते । ओहीरन्ते । निदायन्त । “निदानेरोहीरोद्धी [१२] ॥

आइग्घिउ । अग्घायन्तो । “आग्घेराइग्घ [१३] ॥

११ उदयस्थित उदयनिर्गुरिणिरसत्त्वं न यामौ गणी च
 तस्य मस्त्याना सान्ना अस्थिता सर्वत्रप्रसङ्गणीना यामौ यात्स्ना
 चन्द्रिया सैव मतापापहरणाज्जल तस्य धर्पा निरन्तर निपान

उदयुंद्विअस्स ससिणो समुहोकुरिअ-किंनरीहि कओ ।

अमिलाण-पारिजायापव्वाइअ-कप्प-कुसुमग्घो ॥ १२ ॥

वाय-मुह-विहिअ-कमलो निम्मविआञ्जिजमाण-कुमुअ-सिरी ।

निम्माणिअ-हरिसमणिज्झरन्त-रुइ-णुमिअ-सव्व-दिसो ॥१३

स्तस्मिन् स्नात्वा अङ्ग धौत्वा निजस्थाने स्वावासे स्थितोपि सुखसाधन-
विषयप्रयत्नरहितोपि को न सुखितस्तस्थौ । अपि तु सर्वोपि निर्वृतो
जात इति भावः ॥

अव्भुत्तन्तो । न्हाउ । स्नाकेरव्भुत्तः ” [१४]

सखाय । “ सम स्तयः खा ” [१५] ॥

अयक् । ठाणे । चिट्ठन्तो । निरप्पीअ । “स्यष्टा-थक्-चिट्ठ-निरप्पाः ” [१६] ।

वाहुलकात् काचिन्न । त्थिअ ॥

१२ उदयोत्थितस्य उदयाचले प्राप्तोद्गमस्य शशिनः अम्लानानि
विकसितानि यानि पारिजातानि पारिजातप्रसूनानि अम्लानानि कल्पस्य
कल्पद्रुमस्य कुमुमानि च । तेषाम् अर्घ अञ्जलिना क्षेपः संमुखोत्थिता
भक्तिवशाद् अभिमुखीभूता या किंनर्य किंपुरुपाङ्गनास्ताभिः कृतः ॥

उद्विअस्म । उँकुुरिअ । “ उदप्र-कुुरौ [१७] ॥

१३-२१. नवभिः कुञ्जकम् । खं गगनतलं शशी आरूढः अध्या-
सीनः । कथंभूत इत्याह । म्लानमुखानि विच्छायाग्राणि विहितानि
कमलानि येन स तथा । निर्मिता क्लृप्ता अक्षीयमाणा अभ्रत्रयमाना
कुमुदश्रीर्येन स तथा । निर्मित हर्षो यत्रेति छादनक्रियाविशेषणम् ।
अक्षयन्ती ह्यामम अनुपगच्छन्ती या रुचिर्ज्योत्स्ना तथा छादिता
न्याप्ता दिशो येन स तथा ॥

नृमिअ-गयणो सञ्जुमिअ-महि-अलो ढक्किओडु-पह-पसरो ।
ओम्बालिअ-दीप-रुई पञ्चालिअ-माणिणी-माणो ॥ १४ ॥
छाइअ-जणच्छि-पसर तम-पुञ्ज मच्चओ णिहोडन्तो ।
अणिरारिअ पह-पमरो पाडिअ-दूमिअ-पउत्थ-कुलो ॥ १५ ॥
किरणेहिं ए दमन्तो धवलण वुच्चय सिरिं तुलन्तेहि ।
ओहामन्तो अमओलुण्डिर-नव रूप्यमय-वुम्भ ॥ १६ ॥
जलमृद्दुण्डावन्तो ससि कन्ताउ अमय विरेअन्तो ।
पल्हत्थाविअ-गुज्झो रड-वाचड-मिहुण-हिअआओ ॥ १७ ॥

१४ छादित कान्त्या व्याप्त गगन येन स तथा । छादितमही तल रोचिरावृतपृथ्वीपृष्ठ । छादितोडुप्रभाप्रसर तिरोहितनक्षत्रद्युति विस्तार छादितदीपरुचि अपहृतप्रदीपप्रभ । छादित रणरणकनन-नाद् गोपित मानिनीमानो येन स तथा ॥

१५ छादितजनाक्षिप्रसर निग्द्वलोकलोचनव्यापारतम पुञ्ज ध्वान्त स्तोम सर्पत समन्तात् निवारयन् निपेधन निपातयन् विनाशयन् या यतोऽनिवारित मेघादिभिरनिग्द्व प्रभाप्रसरो यस्य स तथा । पातित मूर्च्छाजननाद् अध श्लिप्त दायित विरहानलोदीपनात् तापित धवलित या पाण्डुर्यर्ण कृत प्रोपितकुल पान्थसार्था येन स तथा ॥

१६ धवलनाय अभ्रकादिना प्रामादश्रेतीकरणाय कूचफो मुञ्जादि र्भय धवलतोपकरणम् । तस्य श्रिय तोलयद्भि अनुकुषाण किरणै कृत्या ग्न व्योमाङ्गण धवलयन् मण्डयन् । अमृत विग्चयतीत्येषशील अमृतविरेयिता नयस्तत्पालोद्भवा रूप्यमयो दुषणनिर्मितो यामौ मुम्भस्त सालयन अनुविदधत् ॥

१७ शशियान्तात् जल विरेयन क्षारयन् अमृत विरेचयन्

१ B उमालिअ° C ओमालिअ° २ BC पण° ३ D °मानो षामिच
भिमाना येन ४ BC °मयधव २ BC कानान्.

आहोडिअ-धणुह-गुणे सर-ताडिअ-तिहुअणम्मि रइ-नाहे ।
दूर-विहोडिअ-सज्झस-असईणं दइअ-मेलवणो ॥ १८ ॥
नीहार-मीसिआहि व छुह-रस-वीसालिआहि व पहाहि ।
तिमिरोडूलिअ-भुवणं गुण्ठन्तो भामिआहि नहे ॥ १९ ॥
कामि-मण-तालिअण्ठिर-वम्मह-आणं जगे तमाडन्तो ।
नासविअ-भओ अहिसारिआण हारविअ-लज्जाण ॥ २० ॥

स्रवन् । रतौ संभोगे व्यापृतानि यानि मिथुनानि तेषां हृदयेभ्यः
 विरेचितगुह्यं वहिःकृतान्तरङ्गाभिप्रायः । सर्वत्र रिचिर्वहिर्निःसारणमात्रे ।
 ततश्च णिग्यपि विरेचनार्थ एव भवति । विरेचनं वहिर्निःसारणम् ॥

१८. ताडित् आस्फालित. धनुर्गुणः कोदण्डप्रत्यञ्चा येन स तथा
 तस्मिन् । शरैः मदनोन्मादनमोहनतापनशोपणाख्यबाणैस्ताडितं निधुव-
 नोन्मादादिभावजननाद् उपद्रुतं त्रिभुवनं त्रैलोक्यं येन स तथा तस्मिन्
 रतिनाथे सति दूरादेव ताडितम् अपास्तं साध्वसं पतिपित्रादिभयं यासा
 तास्तथा ताश्च ता असत्यश्च कुलटास्तासा दयिता नटविटादिका वल्लभा-
 स्तेषां मिश्रण संपर्कजनकः । त्रिभुवनास्वलितान्ने मन्मथे गृहीतधनुषि
 पित्रादीन् अवगणय्य स्ववल्लभान् अभिसस्रुरित्यर्थः । राजभये पित्रादि-
 भयं न किञ्चिद् इत्युक्तिलेशः ॥

१९. नीहारमिश्रिताभिरिव श्वैत्यशैत्याभ्या प्रालेययुक्ताभिरिव सुधा-
 रसमिश्रिताभिरिव अमन्दानन्दजननात् पीयूषद्रवसंपृक्ताभिरिव नभसि
 भ्रमिताभि व्योमाङ्गणे प्रसारिताभि प्रभाभि. कृत्वा तिमिरोडूलित-
 भुवनं ध्वान्तावगुण्डितविश्वम् उडूलयन् व्याप्नुवन् ॥

२०. कामिमनो भ्रमयति चालयति इत्येवंशील कामिमनोभ्रम-
 यिता स चासौ मन्मथश्च तस्य आज्ञा जगति भ्रमयन् विस्तारयन् ।

विउडिअ-चओर-तण्हो जुण्हाए विप्यगालिअ-दिणोम्हो ।
नासिअ-चको विरहिणि पलावणो स ससी चडिओ ॥२१॥

नाशिता कामार्तत्वात् त्यक्ता लज्जा यकामिस्तास्तथा तासाम् अभि
 सारिकाणा स्वैरिणीना नाशित लज्जापनोदाद् अपनीत मय येन
 स तथा ॥

२१ [ज्योत्स्नया] नाशितचकोरतृष्ण अपनीतज्योत्स्नाप्रिय
 पिपास । तथैव च नाशितो विद्रावितो दिनोम्हा वासरसतापो येन स
 तथा । नाशित प्रियतमाया विघटितश्चक्रो येन स तथा । विरहिणीना
 प्रोषितप्रियाणा नाशन कथानोपताकारी ॥

अमिलाण । पव्याइअ । वाय । “ म्लेर्वा-पव्यायौ ” [१८]

निम्मविआ । निम्माणिअ । “ निर्मो निम्माण निम्मवौ ” [१९]

सिज्जमाण । अणि सरन्त । “ धेर्णिज्जरो वा ’ [२०] ॥

णुमिअ । नुमिअ । सणुमिअ । टकिओ । ओम्पालिअ । पव्यालिअ ।
छाइअ । “ छदेणैणुम-नुम सणुम-कौम्पाल-पव्याला ” [२१] ॥

णिहोइन्तो । अणिसारिअ । पाडिअ । “ निमि पत्योणिहोइ ” [२२] ॥

दूमिअ । ‘ दूहो दूम [२३] ॥

दुमन्तो । धवलण । “ धवल्लेर्दुम [२४] ॥ “ स्वरणा स्वरा ” [४ २३८]

यदुलम् इति दीर्घत्वमपि । दूमिअ ॥

तुल-तेदि । ओहामन्तो । “ तुलेरोहाम [२५] ॥

ओलुण्डर । उलुण्डावन्तो । विरेअन्तो । पल्हत्याविअ । “ विरिचेरोलुण्डो
लुण्-पल्हत्या ’ [२६] ॥

आहोडिअ । विहोडिअ । [ताडिअ] । “ तडेराहो- विहोटी ” [२७] ॥

मेलयणा । मीसिआदि । धीतालाआदि । “ मिभेर्वाताल-मेलयो ’ [२८] ॥

अह दोवारिअ-दाविअ-नरवइ-दंसिअ-अणेग-पाहुडओ ।
 आभरण-कन्ति-दक्खविअ-सुरधणू दरिसिएभ-गई ॥ २२ ॥
 उदउग्गिअ-रवि-तेओ उग्घाडिअ-ससिह-जण-मणाणन्दो ।
 संभाविओ उविन्दो इन्दो आसंघिओ अह वा ॥ २३ ॥
 उल्लालिअ-णेवत्थणमुत्थंघिअ-कर-पुडं नमन्त-निवे ।
 गुलुगुञ्छिअच्छि उप्पेलिअच्छिणो सणिअमिक्खन्तो ॥ २४

उद्धलिअ । गुण्ठन्तो । “ उद्धलेर्गुण्ठः ” [२९] ॥

भामिआहि । तालिअण्टर । तमाडन्तो । “ भ्रमेस्तालिअण्ट-तमाडौ ” [३०] ॥

नासविअ । हारविअ । विउडिअ । विप्पगालिअ । नासिअ । पलावणो ।

“ नशेर्विउड-नासव-हारव-विप्पगाल-पलावा ” [३१] ॥

२२-२६. पञ्चभि. कुलकम् । [अथ] नृप कुमारपालनरपतिः कनक-
 मण्डपिकां सुवर्णनिर्मितह्रस्वमण्डपम् अधिष्ठित अध्यासीनः । कथं-
 भूतोसौ इत्याह । दौवारिकेण दर्शिता निवेदिता ये नरपतयस्तैर्दर्शितानि
 पुरो धरणात् प्रत्यक्षीकारितानि [अनेकानि] प्राभृतानि सुवर्णरत्नादि-
 ढौकनानि यस्य स तथा । आभरणानाम् उक्तमाङ्गश्रवणभुजादिदेशसं-
 स्थकोटीरकुण्डलक्रेयूराद्यलकाराणा कान्त्या दर्शितं जनाना प्रत्यक्षं विधा-
 पितं सुरधनुर्येन स तथा । दर्शिता साक्षात्कारिता इभगतिः गजपद-
 न्यासो येन स तथा । हस्तिलीलया गच्छन्नित्यर्थः ॥

२३. उदये उद्वटितं नि शेपाग्निप्रचैरिवारगिक्षणान् सर्वत्र उल्लासितं
 रविवत् तेजो येन स तथा । उद्वटितो विस्तारितः सस्पृहा धनात्-
 भिलापुका ये जनास्तेषा मनासि तेषाम आनन्द समीहितवसुदानात्
 प्रमोदो येन स तथा । एवविध सन् उपेन्द्र कृष्णः संभावित ऊहितः ।
 वेति पश्चान्तरे । इन्द्रो वा संभावित ॥

२४ उन्नमितम् ऊर्ध्वकृत्य ग्कपार्श्वाद् अपरपार्श्वं नीतम् ।

उन्नामिअ-भ्रुमयाए चण्डारे पाहुडाई पेण्डविरो ।

नरवड-पट्टुविआड देवय-पट्टाविआड च ॥ २५ ॥

राकन्त महामचो निवा अत्रुकन्त-पणड मण्डलिओ ।

विण्णत्ति टिन्न-क्णो अहिट्टिओ कणय-मण्डमिअ ॥ २६ ॥

उत्ताग्निम इति यावत् । नेत्रत्यणमिति न्देश्य । निर्गन्धन यत्र नमने
तत्तथा । मन्नादस्यान्तनोपाय विहितोत्तरीयचलस्फोरणम इति यावत् ।
अमितरपुटम ऊर्ध्वीकृत्य योनितपाणिसपुट च यथा भवति एवम्
उन्नमिताश्रान् भयान्तरपरीतचतस्त्वाट् त्रिभारितेश्रणान् नमतो नृपान्
उन्नमिताश्र तद्भक्त्या प्रसन्नतया कीदृशायम् इति ज्ञानु विन्नाग्निनेत्र
गनैमन्म । लीलयेति यावत् । इक्षमाण ॥ गुण्णुत्तिअच्छीत्यत्र
समासान्तविधेरनित्यत्वाद् न समासान्त ॥

२५ नरपतिमि कुङ्कुणमालवकदेगादिदेशभूपतिमि प्रस्थापितानि
मन प्रसादनाय मुत्फलितानि देवताप्रस्थापितानि मन्त्रान्निगाकृत्येव
प्रेषितानि च प्राशृतानि नैकानानि उत्तमितभ्रुया । भ्रूयेपे कृत्वा यथा ।
भाण्टागार प्रस्थापयिता न्यमनगील ॥

२६ विघ्नपयन्त काय निरयन्ता महान्तिअ ~~महान्तिअ~~ ।
विघ्नपयन्त प्रणयिन प्रीनियुक्ता महान्तिअ ~~महान्तिअ~~ ।
यस्य म तथा । विघ्नत्रा महान्तिअ ~~महान्तिअ~~ ।
कर्णा यन म तथा ॥

पणामिर-पणइ-पणामिअ-दिट्ठी सो तत्थ अल्लिविअ हरिसो ।
अणच्चुप्पिअ-हिअओ अप्पिअ-निव-खोहमासीणो ॥ २७ ॥
जाविअ मुहुत्तमेगं पुरोहिओ जविअ-दुट्ठ-कलि-ललिओ ।
 दन्त-रुई-ओम्वालिअ-गयणो उच्चारही मन्तं ॥ २८ ॥

उल्लालिअ । उत्थङ्घिअ । गुलगुञ्छिअ । उप्पेलिअ । उन्नामिअ । उन्न-
 मेरुत्थङ्घोल्लाल-गुलगुञ्छोप्पेलाः " [३६] ॥

पेण्डविरो । पट्टुविआइ । पट्टाविआइ । " प्रस्थापेः पट्टव-पेण्डवौ " [३७] ॥
वोक्कन्त । अवुक्कन्त । विण्णात्ति । " विश्वपेर्वोक्कावुक्कौ " [३८] ॥

२७. प्रणम्रप्रणतौ सेवार्थसमागतवन्दारुसकलभूपालकृतपादपतने
 प्रणम्रप्रणयिषु प्रह्वप्रार्थकलोकेषु वा अर्पिता प्रसन्नतासूचनाय मनाग्
 न्यस्ता दृष्टि चक्षुर्विन्यासो येन स तथा । अर्पितहर्षः स्वदर्शनप्रदान-
 संपादितसभाजनसंतोष । अनर्पितहृदय गम्भीरत्वाद् अनवतीर्ण-
 स्वाभिप्राय. स कुमारपालावनिष । अर्पितनृपक्षोभं किम् एषोधुना
 नो विधास्यतीति उत्पादितप्रत्यर्थिनृपतिततिचित्तसंभ्रमं यथा भवति
 एवं तत्र कनकमण्डपिकायाम् आसीन उपविष्ट ॥

पणामिअ । अल्लिविअ । अणच्चुप्पिअ । अप्पिअ । " अपैरल्लिव-चच्चुप्प-
 पणामाः [३९] ॥

२८. एकं मुहूर्तं यापयित्वा उपवेशानन्तरं स्वावसरप्राप्त्यर्थं नृपस्य
 सावधानार्थं च क्षणमात्रं प्रतीक्ष्य यापितं स्वमहिम्ना गमितं दुष्टस्य
 लोकदु खदायित्वाद् अप्रियस्य कले कलिकालस्य ललितं विलासो
 येन स तथा । दन्तरुचिभिः शशधरकरकल्पदशनराशिभिः प्लावितं
 व्याप्त गगन येन स तथा । पुरोहितः पृथ्वीशश्रेयोर्य मन्त्रम् उदचारीद्
 अभणत् ॥

जाविअ । जविअ । " यापेर्जवः " [४०] ॥

हार प्पह-पञ्चालिअ हिओ निवो पाविओ व्व अमएण ।
 पक्खोडिअ-चमराहिं विकोसिअच्छीहि उवसरिओ ॥ २९ ॥
 ओग्गालिअ-वसहाण वग्गोलिअ-करहयाण चारम्मि ।
 रोमन्थ भङ्ग जणणो अहासि गम्भीर तूर रवो ॥ ३० ॥
 पुव्वन्तो सिरि-णिहुवय सिरिमुम-कामय-सिरिं पयासन्तो ।
 विच्छोलिअ भुमयाहिं राया विलयाहि परिअरिओ ॥ ३१ ॥

२९ हाराणा नानाविधमुक्ताकलापाना प्रभामि प्लावित हृदय
 वक्ष स्थल यस्य स तथा । अत उत्प्रेक्ष्यते । अमृतेन प्लावित इव
 व्याप्त इव । विकोशितानि चारवार चालनेन स्फारीकृतानि चामराणि
 यकाभिस्तास्तथा ताभि । विकोशिताक्षीभि विकसितनेत्राभि नृप
 उपसृत चामरव्यग्रकरवनिताभि शोभार्थं पार्श्वत सेवित इत्यर्थः ॥

ओम्बालिअ । पञ्चालिअ । पाविओ । “प्रवेरोम्बाल पञ्चालौ” [४१] ॥
 पक्खोडिअ । विकोसिअ । “विकोशे पक्खोड ” [४२] ॥

३० रोमन्थ कुर्वन्ति “णिज् बहुल नाम् ” [६० ३ ४] इति णिजि
 रोमन्थयन्ति इत्येषशीला रोमन्थयितार उद्दीर्य चर्वणकरिष्णवो ये
 वृषभा बलीवर्दास्तेषा रोमन्थयित्करभाणा च वारे समूहे । रोमन्थयन
 मावे षभि रोमन्थस्तस्य भङ्ग प्रतिरवसवलिततादग्भ्वानश्रवणेन सजात-
 क्षोभत्वाद् विच्छेदस्तस्य जनकस्तूर्यरवो नान्दीनिनाद अथ स्वर्णमण्ड-
 पिकाया सिंहासनोपविष्टे नृपे पुरोहितमन्त्रोच्चारणचामरिणीचामर
 ग्रहणानन्तरम् आसीत् ॥

ओग्गालिअ । वग्गोलिअ । रोमन्थ । “रोमन्थेरोग्गाल वग्गोलौ” [४३] ॥

३१ श्रिय कामयते “शीलिकामि” [६० ५ १] इति णेश्रीकाम स एव

पणामिर-पणइ-पणामिअ-दिट्ठी सो तत्थ अल्लिविअ हरिसो ।
 अणचच्चुप्पिअ-हिअओ अप्पिअ-निव-खोहमासीणो ॥ २७ ॥
 जाविअ मुहुत्तमेगं पुरोहिओ जविअ-दुट्ठ-कलि-ललिओ ।
 दन्त-रुई-ओम्वाल्लिअ-गयणो उच्चारही मन्तं ॥ २८ ॥

उल्लालिअ । उत्थद्धिअ । गुलगुञ्छिअ । उप्पेलिअ । उन्नमिअ । उन्न-
 मेस्त्यद्धोल्लाल-गुलगुञ्छोप्पेलाः ” [३६] ॥

पेण्डविरो । पट्टविआइ । पट्टाविआइ । “ प्रस्थापेः पट्टव-पेण्डवौ ” [३७] ॥
 वोक्कन्त । अवुक्कन्त । विण्णात्ति । “ विश्वेर्वोक्कावुक्कौ ” [३८] ॥

२७. प्रणम्रप्रणतौ सेवार्थसमागतवन्दारुसकलभूपालकृतपादपतने
 प्रणम्रप्रणयिपु प्रह्वप्रार्थकलोकेषु वा अर्पिता प्रसन्नतासूचनाय मनाग्र
 न्यस्ता दृष्टिः चक्षुर्विन्यासो येन स तथा । अर्पितहर्ष. स्वदर्शनप्रदान-
 संपादितसभाजनसंतोष । अनर्पितहृदय गम्भीरत्वाद् अनवतीर्ण-
 स्वाभिप्रायः स कुमारपालावनिप. । अर्पितनृपक्षोभं किम् एषोधुना
 नो विधास्यतीति उत्पादितप्रत्यर्थिनृपतिततिचित्तसंभ्रमं यथा भवति
 एवं तत्र कनकमण्डपिकायाम् आसीन उपविष्ट ॥

पणामिअ । अल्लिविअ । अणचच्चुप्पिअ । अप्पिअ । “ अपेरल्लिव-चच्चुप्प-
 पणामाः [३९] ॥

२८. एकं मुहूर्तं यापयित्वा उपवेशानन्तरं स्वावसरप्राप्त्यर्थं नृपस्य
 सावधानार्थं च क्षणमात्रं प्रतीक्ष्य यापितं स्वमहिम्ना गमितं दुष्टस्य
 लोकदुःखदायित्वाद् अप्रियस्य कले. कलिकालस्य ललितं विलासो
 येन स तथा । दन्तरुचिभिः शशधरकरकल्पदशनरश्मिभिः प्लावितं
 व्याप्तं गगनं येन स तथा । पुरोहितः पृथ्वीशश्रेयोर्थं मन्त्रम उदचारीद्
 अभणत् ॥

जाविअ । जविअ । “ यापेर्जवः ” [४०] ॥

कणय-परिआलिर्एहिं रयणाहरणेहि वेदिअङ्गुलिआ ।

विकिर्णण-किणण-छइछा पुरो निविट्ठा महाजणिआ ॥ ३४ ॥

विकेन्तोद्धरिआ इव भायन्ता अवि अवीहिरा निच्च ।

मीएहि सहचरेहिं निव दूआ दूरमल्लीणा ॥ ३५ ॥

३४ कनकेन वेष्टितैर्नियमितै रत्नाभरणैर्भरकतपद्मरागादिमुद्रिकाभिः कृत्वा वेष्टिताङ्गुलय व्याप्तानामिकाद्यङ्गुर्य । विक्रयणक्रयणयोश्चेका महार्घप्रवालमौक्तिकमाणिक्यादिवस्तुनो मूल्येन प्रदानोपादानयोर्विचक्षणा महाजनिका श्रेष्ठिसार्थवाहप्रमुखपौरलोका पुरयुष्मत्प्रसादाद् वय सुखिन इत्यादिनिजवार्ताप्रतिपादनाय राज्ञोऽप्रे निविष्टा आसीना ॥

परिआलिर्एहिं । वेदिअ । “ वेष्टे परिआल ” [५१] ॥

३५ नृपदूता प्रत्यर्धिप्रध्वीशसदेशहारिणो भीता अपि प्रतापपराभूततपनमण्डलश्रीकुमारपालमूपालालकृततथाविधसभादर्शनात् चकिता अपि अभीता स्वप्रसुसामर्थ्यचिन्तनात् सावष्टम्भा भीतै सहचरै सभादर्शनादेव क्षुब्धै स्वानुचरै सह दूरम् आलीना । प्रस्तावे सति सदेष्टव्य विज्ञपयिष्याम इति सभाया दूरदेशे स्थिता । एवविधा सन्तो विज्ञायन्ते विक्रीणदुद्धरिता इव विक्रीणत्सु सत्सु उद्धरिता केनापि अगृहीतास्त इव । यत् किल विक्रीणताम् उद्धरति तत् पृथग् भवति ॥

विकिर्णण । किर्णण । विकेन्तो । “ क्रिय किणो वेस्तु के च ” [५२] इति क्रीणाते किणो वा वे परस्य तु द्विरुक्त वे । चकारात् किणश्च । नेरिति निवृत्तम् ॥

मायन्ता । अवीहिरा । “ भियो मा र्थिहौ [५३] ॥ बाहुलकात् कचिन्न । मीएहि ॥

अल्लीणा । “ आलीहोऽल्ली ” [५४]

१ BC विकिणिण २ BC विक्रतो ३ C विक्रयक्रयण ४ B महन
५ B एव ६ BC विकिणिण ७ BC किणिण ८ BC विक्रतो ९ BC ने इति
१ BC भाभंता

भक्ति-णिरिग्घअ-हिअआ मउलि-णिलीअन्त-पाणि-संपुडया
 निव-पय-कमलं-णिलुक्कन्त-लोअणा सा सहा आसि ॥ ३६ ॥
 आसि मणि-वेइआसुं लुक्कन्तो मणि-महीएँ लिक्कन्तो ।
 लिहक्कन्तो मणि-थम्भेसु सय-गुणो पडिकिदीइ जणो ॥ ३७ ॥
 निवइ-निलीइर-नयणा अविराय-सिरी विलीइर-जुआणा ।
 अलि-रुञ्जिअ-जइ-रुण्टिअ-किङ्किणि-नीवीउ आसीणा ॥ ३८ ॥

३६. भक्तौ नृपाराधने निलीनम् आसक्तं हृदयं यस्याः सा तथा ।
 मौलौ मस्तके निलीयमानम् आश्लिष्यत् पाणिसंपुटं यस्याः सा तथा ।
 राजानम् उद्दिश्य योजितहस्तेत्यर्थः । नृपपदकमले निलीयमानलोचना
 संश्लिष्यन्नयना सा सर्वोत्कृष्टा सभा आसीत् । अपरव्यापारं परित्यज्य
 सेवैकताना संवृत्तेति भावः ॥

३७. मणिवेदिकासु रत्ननिर्मितवितर्दिपु निलीयमानः । मणिमह्यां
 निलीयमान मणिस्तम्भेषु च निलीयमानः । प्रतिकृत्या प्रतिविम्बेन
 तत्र तत्र संक्रामन् शतगुणः प्रभूतो जनः आसीत् संपन्नः ॥

३८. नृपतौ निलेव सञ्जनशीलम् । वीक्षणपरम् इति यावत् । नयनं
 यासा तास्तथा । अविलीनश्रिय अभ्रष्टशरीरशोभाः विलेतारः धैर्य-
 ध्वंसाद् द्रवणशीला युवानो यकाभ्यस्तास्तथा । अलिरुतजयि रुतं
 यासा तास्तथा एवंविधाः किङ्किण्य क्षुद्रघण्टिका यासु तथाभूता
 नीवयो यासां तास्तथा नार्यः आसीना' आरत्रिकादि कृत्वा वारवनिता.
 कुमारपालनृपपार्श्वे उपविष्टाः ॥

णिरिग्घअ । णिलीअन्त । णिलुक्कन्त । लुक्कन्तो । लिक्कन्तो । लिहक्कन्तो ।
 निलीइर । “ निलीटेणिलीअ-णिलुक्क-णिरिग्घ-लुक्क-लिक्क-लिहक्का. ” [५५] ॥

अविराय । विलीइर । “ विलीटेर्विरा ” [५६] ॥

रुञ्जिअ । रुण्टिअ । “ रुके रुञ्ज-रुण्टी ” [५७] ॥

सग्गे वि हणिअ विहवा असुणिअ-दोसा तिलोअ सिरि-धुवणी ।
 कुमर-नरिन्द-सहा सा धुणिआरि-मणोरहा हुआ ॥ ३९ ॥
 हुन्ताणन्दो अहुवन्त-ससओ निवइमुव्भुअन्त-मई ।
 पहवन्तो अपरिहवो विण्णविही सधिविग्गहिओ ॥ ४० ॥
 देव विवक्खीहुन्तो णिव्वडिअ-त्रलेण सो पहुप्पन्तो ।
 हूओ कुक्कुण-नाहो जहा तहा कुणसु अवहाण ॥ ४१ ॥

३९ स्वर्गेऽपि । आस्ता मर्त्यलोके । श्रुतविभवा विख्यातसमृद्धि
 अश्रुतदोषा स्वपरदेशानाकर्णितास्थिति । त्रैलोक्यश्रीर्धूयते स्ववैमवेन
 अभिभूयते अनयेति करणे अनटि त्रैलोक्यश्रीधवनी सा प्राग्व्यावर्णित
 स्वरूपा "ते छग् वा" [६० ३ २] इति कुमारपालेत्यत्र उत्तरपदलोपे कुमार ।
 स चासौ नरेन्द्रश्च तस्य सभा धुतारिमनोरथा विष्वगवस्थितप्रास
 निस्त्रिंशशक्तिशूलचक्राद्यत्नकलितानेकसुमटविसकटत्वात् परास्तप्रत्यर्थि
 सार्थविरूपकामिप्राया भूता सजाता ॥

हणिअ । असुणिअ । " श्रुटेर्हण " [५८] ॥

धुवणी । धुणिअ । " धूगेर्धुव " [५९] ॥

४० भवदानन्द नृपामृतोऽभिप्रेतनिवेदनात् सपद्यमानप्रमोद ।
 अमवत्सशय विज्ञातस्वपरसैन्यवृत्तान्तत्वाद् अविद्यमानप्रतिपाद्य
 विषयसदेह । उद्भवन्मति सप्रतिभत्वाद् उल्लसद्बुद्धि । प्रभवन् स्व
 वचनचातुर्येण इतरविज्ञापकेभ्य समर्थ सजायमान । अपरिभव
 कुत्रापि असपन्नतिरस्कार । साधिविग्रहिक सधानविग्रहविनियुक्त
 प्रधानपुरुष व्यजिज्ञपत् वक्ष्यमाण न्यवीविदत् ॥

हूआ । होन्त । अहुवन्त । अपरिहवो । " भुवेर्हो हुव हवा " [६०] ॥
 कचिद् अन्यदपि । उ-मुअन्त ॥

४१ विज्ञाप्तिकामेव गाथापदपष्टया आह । ह देव महाराज

दूर-द्विआहि करिउं णिआरिअं सुर-वहूहि दीसन्ता ।

संदाणन्ता अइनिइहावणा वेरि-सुहडाण ॥ ४२ ॥

वावम्फिरा कलासुं अमोघ-णिव्वोलणं पयासन्ता ।

अपयछिर-असि-फलया णीलुञ्छन्ता रिउ-दलम्मि ॥ ४३ ॥

पृथग्भूतम् इतरोर्वीशसैन्यतो विशिष्टं स्पष्टभूतं सर्वत्र प्रकटं वा यद्
बलं चतुरङ्गवाहनं तेन कृत्वा विपक्षीभवन् बलाबलेपेन संपद्यमान
प्रभवन् शत्रुतिरस्कारेण समर्थः संजायमानः स लोगविख्यातः
कुङ्कुणानां नाथ कुङ्कुणदेशाधीश. यथा यादृशो भूतः संपन्नस्तथा
अवधानं कुरु । तद्वृत्तान्तनिशमनपरो भवेति भावः ॥

हुन्तो । “ अविति हुः ” [६१] ॥

[णिव्वडिअ । “ पृथक्स्पष्टे णिव्वडः ” [६२] ॥]

पहुप्पन्तो । “ प्रभौ हुप्पो वा ” [६३] । पक्षे पहवन्तो ॥

हूओ । “ के हू ” [६४] ॥

४२ पङ्क्ति कुलकम् । हे महाराज तव योधा. कुङ्कुणं प्राप्ता ।
कीदृशा. । काणेक्षितकृतम् अर्धाक्षनिरीक्षणकरणं कृत्वा दूरस्थिताभि.
गगनाङ्गणगताभि' सुरवधूभि अप्सरोभिर्दृश्यमाना. एते रणाजिरे
वैरिभिरदृष्टपृष्ठा वैकुण्ठस्वर्गम् आसाद्य न. पतयो भविष्यन्तीति सस्पृहं
विलोक्यमाना अवष्टम्भं कुर्वन्त. चित्तधैर्यम् आदधाना वैरिसुभटानां च
अतिविष्टम्भकरणा “ बहुलम् एतन्निदर्शनम् ” इति चुरादिवचनाद् रामो
राज्यम् अफारयद् इतिवत् स्वार्थे णिचि निश्चेष्टताजनका ॥

४३. कलासु शस्त्रादिशिक्षासु श्रमं करिष्णव अभ्यासं विधातार ।
अमोघ वैरिविजयेन सफलं मन्युना ओष्ठमालिन्यकरणं तत्
प्रकाशयन्त. दर्शयन्त. । अशिशिलीभवनम् अलम्बनं च करिष्णव. ।
सप्रयत्नं निश्च - सुस्थानस्थाश्चेत्यर्थ. । ण्वंभूता असयश्च

कम्मन्तमेत्तं मनिअ रिउणो गुललन्त-सामिणो विजये ।

दाउ वसुमह्वरन्ता पहु-आदेस च ह्वरन्ता ॥ ४४ ॥

जुद्धेण भैरावन्ता राम-कह भारह भलावन्ता ।

निअ-कुल-कम लन्ता सुमरन्ता खत्तिआचार ॥ ४५ ॥

वीर-वरण सरन्ता पयरन्ता सामिणो पसाय च ।

वाचण्ण वीर कह-विम्हरावणा वइर-पम्हुहणा ॥ ४६ ॥

फलका खेटकाश्च येषां ते तथा । दल इति देश्य सैन्यार्थे । रिपुसैन्ये
नि पतनम् आच्छोटन वा कुर्वन्त ॥

४४ क्षुर कुर्वाणा एव क्षुरकुर्वाणमात्राणि । अत्र च क्षुरशब्देन
क्षुरविधेय शिरस्तुण्डमुण्डनादि कर्मोच्यते । अतो नापितमात्राणि
मनिता रिपवो यैस्ते तथा । स्वामिन स्वप्रभोर्विजये विजयनिमित्त
स्वकुलदेयतादि प्रति चाटु कुर्वाणा । वसु विभूर्नि दत्त्वा वर्णनापर-
चन्दिजनाय वितीर्य अस्मरन्त दानशौण्डित्वाद् अजानाना प्रभ्वादेश
स्वामिप्रदत्ताशिक्षा च स्मरन्त मनसि धारयन्त ॥

४५ युद्धेन तादृक्संप्राप्तेन कृत्वा रामकथा रामरावणयुद्धवृत्तान्त
स्मरन्तो ज्ञापयन्त । भारत च कौरवपाण्डवयुद्धप्रतिपादकग्रन्थ-
विशेषम् । कौरवपाण्डवयुद्धमित्यर्थ । स्मरन्त निजकुलक्रम रणाङ्गण
भङ्गपराङ्मुखस्वपूर्वपुरुषसमाचार स्मरन्त । क्षत्रियाचार नष्टपृष्ठानुसरण
पतितप्रहारपरिहाररूप वीरघृत स्मरन्त ॥

४६ वीरवरणम् अनेन सह मया योद्धव्यमिति प्राकृतप्रतिसुभट
युद्धाङ्गीकार स्मरन्तः अवनुध्यमाना स्वामिन प्रसाद च स्मरन्त ।
द्विपञ्चाशद्वीरकथाया शूद्रकौर्दिवारिचरित्रस्य विस्मरणा तत्कथा विस्म
रतो लोकान् प्रयुञ्जाना । वीरस्य स्मरणा एतै सह अस्मद्भर्तुर्विरोध
इति स्मर्तार ॥

पम्हुसिअ-अन्न-कञ्जा विम्हारिअ-वाणरिन्द-वल-ललिआ ।
वीसारिअ-रिउ-मन्ता तुह जोहा कुङ्कुणं पत्ता ॥ ४७ ॥
सीह-रव-पोक्कणा ते कोकन्ता किं पि सच्च-वाहरणा ।
उव्वेळ्ळिर-तुरय-पयळ्ळिरेभ-चडिआ पसरिआ अ ॥ ४८ ॥

४७. विस्मृतान्यकार्या । रणरसिकतया त्यक्तापरप्रयोजना इति भावः । विस्मारितं निजानुपमपराक्रमेण लोकानां स्मृतिपथम् अवतरत् निपिद्ध वानरेन्द्रवलस्य सुग्रीवगौण्डीर्यस्य ललितं स्फूर्तिर्यैस्ते तथा । विस्मारित. विस्मरन् स्मृतिपथाद् उत्तरन् प्रमुक्त. रिपुमन्त्रः अस्माभिरेवमेव योद्धव्यम् इत्यादिगन्तुपर्यालोचो यैस्ते तथा । अस्मद्भटारब्धाना प्रतिभटानां सर्व युद्धकरणं विस्मृतम् इति भावः ॥

कुणसु । करिउ । “कृगेः कुणः” [६५] । कृगेरित्यधिकारः उत्तरसूत्राष्टके ज्ञेयः ॥

णिआरिअ । “ काणेक्षिते णिआरः ” [६६] ॥

संदाणन्ता । अहनिट्टुहावणा । “ निष्टम्भावष्टम्भे णिट्टुह-सदाणं ” [६७]”

वावम्फिरा । “ श्रमे वावम्फः ” [६८] ॥

णिव्वोलण । “ मन्युनौष्ठमालिन्ये णिव्वोलः ” [६९] ॥

अपयळ्ळिर । शैयिल्यलम्बने पयळः ” [७०] ॥

णीलुञ्छन्ता । “ निष्पाताच्छोटे णीलुञ्छ ” [७१] ॥

कम्मन्त । “ धुरे कम्म ” [७२] ॥

गुललन्त । “ चाटौ गुलल ” [७३] ॥

अझरन्ता । झरन्ता । भगवन्ता । भलावन्ता । लढन्ता । सुमरन्ता । सरन्ता ।
पयरन्ता । विम्हरावणा । पम्हुहणा । “ स्मरेर्झर-झुर-भर-भल-लढ-विम्हर-सुमर-
पयर पम्हुहा ” [७४] ॥

पम्हुमिअ । विम्हारिअ । वीसारिआ “विस्सु पम्हुस-विम्हर-वीसरा” [७५] ॥

४८ मिंहरवस्य च्याहरणा प्रतिभटान् प्रति सिंहनादान्

अहं महमहन्त-णीहरिअ-मद-जले सिन्धुरम्मि चडिऊण ।

ठाणाओ नीलिओ कुङ्कुणाहिवो नीसरन्त-बलो ॥ ४९ ॥

वरहाडिआ गढाओ रण-धाडिअ-रक्खणा भडा तस्स ।

जग्गिअ-खग्गा रण-जागरा य आअडिआ तत्तो ॥ ५० ॥

मुञ्चन्त । किम् अपरे मृता इदानीम् इत्यादि व्याहरन्तो जल्पन्त । सत्यव्याहरणा स्ववचनप्रतिपन्नार्थनिर्वाहकत्वाद् अवितथभाषका । प्रसूत्तरा सत्वर गमनशीला ये तुरगमा प्रसूतराश्च य इभा कुञ्जरा स्तेषु आरूढा स्थिता । प्रसूता परबलमनु प्रचलिताश्च ॥

पोक्कणा । कोक्कन्ता । वाहरणा । “ व्याहरो कोक्क-पोक्को ” [७६] ॥

उब्बेळ्ळिर । पयळ्ळिर । पसरिआ । “ प्रसरे पयळ्ळोवेळ्ळी ” [७७] ॥

४९ अथ युष्मद्योषप्रसरणानन्तर प्रसरद्बन्ध नि सृत गण्डादि स्थानसप्तकाद् निर्गत मदजल यस्य स तथा तस्मिन् सिन्धुरे कुञ्जरे आरूढा स्थानात् स्वपत्तनमध्याद् नि सरत् पृष्ठतो निर्गच्छद् बल सैन्य यस्य स तथा कुङ्कुणाधिपो मल्लिकार्जुनाख्यनृप नि सृत ॥

महमहन्त । “ महमहो गन्धे ” [७८] ॥

५० गढेति देशयो दुर्गे । तस्माद् नि सृता । रणाभि सृताना कतर तथा सप्रामाङ्गणाभिर्गताना रक्षणा तद्व्याघातपरापरसुमटनिवारकत्वेन त्रायका । जागरिता शत्रुप्रहाराय कोशेभ्यो नि काशिता इत्यर्थ । खग्गा यैस्ते तथा । जाग्रतीत्यचि जागरा रणाय जागरा सावधानाश्च तस्य कुङ्कुणाधिशस्य भटास्तत् दुर्गनिर्गमानन्तर व्यापृता परस्पर युद्धाय प्रवृत्ता ॥

णीहरिअ । नीलिओ । नीसरन्त । वरहाडिआ । धाडिअ । “ नि सरे णीहर-नील धाड-वरहाडा ” [७९] ॥

जग्गिअ । जागरा । “ जाग्रैर्जग ” [८०] ॥

समरम्मि वावरन्ता साहद्विअ-पर-वला असंवरिआ ।

अणसाहरिअ-प्येम्मामरीहि सन्नामिआ वरिउं ॥ ५१ ॥

आदरिअ-वीर-वरणा मारन्ते पहरिउं पयट्टा व ।

अणओहिअ-भड-माणा ओरसिआ इव सिवस्स गणा ॥५२॥

ओअरिअ दीहिआओ अचयन्तीकय-तरन्त-सुहडेहिं ।

तीरन्ताण वि पारन्तएहिं तेहिं कयं जुज्झं ॥ ५३ ॥

५१ समरे व्याप्रियमाणा प्रवर्तमाना. संवृतं युगपद् अभिघात-प्रवृत्तत्वेन भयजननात् पिण्डीकृतं परवलं यैस्ते तथा । असंवृता भयाभावाद् यथेच्छ विचरिता । असंवृतम् उच्छलत् प्रेम यासां ता असंवृतप्रेमाणस्ताश्च ता अमर्यश्च ताभिर्वरितुं वरण कर्तुम् आहता अङ्गीकृता ॥

आअद्विआ । वावरन्ता । “ व्याप्रेराअडु. ” [८१] ॥

साहद्विअ । असवरिआ । अणसाहरिअ । “संवृगेः साहर-साहद्वौ” [८२] ॥

५२ आहत्तवीरवरणा । अनेन परचलवीरेण सह मया योद्ध-व्यम् इति कृतप्रतिज्ञा इत्यर्थ । अनवतीर्ण अभ्रष्टः भटमानः सुभटा-भिसानो येषां ते तथा । प्रहरत प्रहारान् ददत. प्रहर्तुं प्रवृत्ता. । एव च मर्यासभाव्यतथाविधयुद्धविधानाद् मन्यन्ते शिवस्य गणा इव अवतीर्णा स्वर्गलोकाद् आयाता ॥

सन्नामिआ । आदरिअ । “ आहगे सन्नाम ” [८३] ॥

मारन्ते । पहरिउ । ‘ प्रहगे मार ’ [८४] ॥

५३. अशक्नुवत्कृता असमर्थीकृता शक्नुवत्सुभटा यैस्ते तथा तै. शक्नुवतामपि मध्ये शक्नुवद्भिस्तै कुङ्कुणाधिपभटैः दीर्घिकात

सकन्तो अणथक्किअ सलहिअ सर-वरिसणो निवो ताण ।
 मणि-रचिअ कणय-वेअडिअ-माणिओ पहरिउ लग्गो ॥ ५४
 दिन्नमसोल्लिअ-मसासणाण अणपउलिअ तओ मस ।
 अरि-पयण पयावेण तेण सर-मिल्लिरेण रणे ॥ ५५ ॥

अवतीर्य युद्धं कृतम् । समेरतूर्येनिघोंपश्रवणप्रवृद्धोत्साहत्वेन तदैव
 स्नानाद्यपहाय सप्राम प्रारब्ध इति भावः ॥

अणओहिअ । ओरसिआ । ओअरिअ । “अवतरेरोह ओरसौ” [८५] ॥

५४ शक्नुवन् इतरसुमटापेक्षया समर्थः । अफकितम् अतीचै
 र्गतम् । सर्वोत्कृष्टमित्यर्थः । अत एव श्लाघितं शरवणं यस्य स तथा ।
 मणिभि रचितं कनकेन खचितं माठियस्य स तथा । मणिस्वर्णं
 निर्मितसनाह इत्यर्थः । [नृप] ताण इति द्वितीयाया पद्यी [३ १३४]
 इति तान् गूर्जरसुभटान् प्रहर्तुं लग्नः ॥

अचयन्तीकय । तरन्त । तीरन्ताण । पारन्तएहिं । सकन्तो । “शकेश्वर
 तर तीर पारा [८६] ॥

अणथक्किअ । “पक्कस्य” [८७] ॥

सलहिअ । “श्लः सलह [८८] ॥

रचिअ । वेअडिअ । “रचेयेअड [८९] ॥

५५ अरीणा पचनो दाहक प्रतापो यस्य स तथा तेन शरमाश्रण
 शीलेन रणे तेन नृपेण अपकमासस्य अगानाना भ्रमणाणा गृध्रादीनाम्
 अपक मास तत शरमोश्रणानन्तरं दत्तम् । अनेके मुभयान्नन व्यापा
 दिता सन्नो गृध्रादिभक्ष्या अभूयन्निति भावः ॥

असोल्लिअ । अणपउलिअ । पयण । “पच माह-पउली” [९०] ॥

उस्सिक्किअ-सङ्केणं पच्छा अवहेडिउं निअं पि दलं ।

अणछट्टिअ-कुल-धम्मं सीह-ञ्जणी तेण रेअविओ ॥ ५६ ॥

णिह्लुञ्चिअ-भय-पसरो धंसाडिअ-भयमिमं समारूढो ।

मुञ्चन्तो वाणे णिच्चलीअ सो कोह-दुहिअप्पा ॥ ५७ ॥

जूरवणेहि उमच्छन्तेसुं जय-सिरि-अवञ्चिओ समरे ।

नाह अवेहविरेहिं पाइँकेहिं न वेलविओ ॥ ५८ ॥

५६. मुक्तशङ्केन अवगणितपरपक्षभयेन तेन नृपेण अमुक्तकुल-धर्मम् अत्यक्तक्षत्रियाचारं निजमपि । दलेति देश्य. सैन्ये । तत् पश्चाद् मुक्त्वा । अतिवीर्यात् स्ववलस्य अग्रे भूत्वेत्यर्थः । सिंहध्वनिर्मुक्तः । अयम् अहं युष्माकं कृतान्त इह आगत इति अस्मद्वलस्य निकटीभूय रणे जगर्जेत्यर्थः ॥

५७ मुक्तभयप्रसर मुक्तभयं तथाविधानेकास्त्रपातेपि निर्भीकम् इमं समारूढ क्रोधदु खितात्मा रोषाग्निसंतप्तगात्र स नृप. वाणान् मुञ्चन् दुःखम् अमुञ्चत् ॥

मिह्लिरेण । उस्सिक्किअ । अवहेडिउ । अणछट्टिअ । रेअविओ । णिह्लुञ्चिअ । धसाडिअ । मुञ्चन्तो । “ मुचेच्छट्टावहेड-मेल्लोस्सिक्क-रेअव-णिह्लुञ्च-धसाडा. ” [९१] ॥

णिच्चलीअ । “ दु से णिच्चलः ” [९२] ॥

५८. त्रिभिर्विशेषकम् । हे नाथ कुमारपाल नृप कुङ्कुणाधीन रचितव्यूहे विहितरचनाविशेषे गूर्जरसैन्ये प्रदेशम् अरचयत् । प्रति-भटपरासनेन आत्मसैन्यस्य अवकाशं चकारेत्यर्थः । तथा निजां यशोलक्ष्मीं समारचयत् । कीदृश । वञ्चयत्सु विप्रतारकेषु वञ्चकैः । अतिच्छलयुद्धकुशलैरित्यर्थः । तैः सह समरे सति जयश्रिया

उग्गाहिअ-जय पडन्नो अग्गाहिअ-बूहम्मि गुज्जर-दलम्मि ।

विडविड्डीअ पएस तत्काल रइअ-रोमञ्चो ॥ ५९ ॥

सारविण्ण रण-छेत्ते उवहत्थिअ-आउहेहिं जुज्झन्तो ।

केलाइआउहो सो निअ समारीअ जस लच्छि ॥ ६० ॥

पहु-कज्ज समारंचणेण सिञ्चिओ तुह धलेण वाणेहिं ।

सीभर सिम्पिअ-धमुहो मय-सेअणओ इभो तस्स ॥ ६१ ॥

अवञ्चित । अवञ्चयित्वाभि अवञ्चनाशीलै पदातिभि न वञ्चित न विप्रलघ । छलयुद्धे प्रकटयुद्धे च अस्यैव जयोभूदित्यर्थ ॥

५९ रचितजयप्रतिज्ञा कृतपरधलमङ्गाङ्गीकार । तत्काल युद्धा वसरे रचितरोमाञ्च विहितपुलक ॥

६० रणक्षेत्रे समारचिते काष्ठकण्टकपापाणाद्यपनयनेन समी कृते समारचितायुधै उत्तेजितास्यै सह समारचितायुधो युध्यमान सप्रहरन् ॥

भूरवणेहि । उमच्छन्तेसु । अवाञ्चिओ । अवेहविरेहिं । वेळविआ । “ वञ्चे
वेहय-वेळव-भूरयोम छा [९३] ॥

उग्गाहिअ । अवाहिअ । विडविड्डीअ । रइअ । “ रचेरुग्गाहावह
विडविड्डीअ ” [९४] ॥

६१ हे महाराज प्रभुकार्यसमभारचनेन स्वामिकार्यविधायकेन तव धलेन वाणे कृत्वा तस्य कुङ्कुणार्धाशस्य गीकरैर्नासाप्रमुत्तपूपत्कै सिक्ता धमुधा येन स तथा मदेन सप्तस्थानशरन्मदनलेन सेचक भूतलस्य उक्षक इम सिक्त्वा । प्रोत इति भाव ॥

सारविण्ण । उवहत्थिअ । केलाइअ । समारीअ । समारचणेण । “समारचे
राहत्थ सारव समार केलाया [९५] ॥

सिञ्चिओ । सिम्पिअ । सेअणओ । “ सिचे सिद्ध सिम्पौ [९६] ॥

पहु-नामापुसणो धम्माहुलणो वेरि-नाम-मज्जणओ ।

तं मूरीअ गइन्दं गुज्जर-लोओ अवेमइओ ॥ ६८ ॥

सुडिअ-सुहडो सूरिअ-तुरंगमो विरिअ-बाण-पसरो य ।

मुसुंमूरिअ-सिरताणो करञ्जिओ कुङ्कुणाहिर्वई ॥ ६९ ॥

पविरञ्जिआतवत्तो नीरञ्जिअ-विजय-वेजयन्तीओ ।

सो लूण-सीस-कमलो कओ तुहाभञ्जिअ-भडेहि ॥ ७० ॥

जेष्यत्यधुनास्मान् असाविति विच्छायवदनत्वाद् उत्प्रेक्ष्यन्ते । कज्जल-
मृष्टमुखा इव अञ्जनलिप्तानना इव । मृष्टयशसः अपासितकीर्तयो
भटाः परतेजोमार्जनेन शत्रुप्रतापविध्वंसकेन तेन मल्लिकार्जुननृपेण
निषिद्धाः अग्रतो विचरन्तः सिंहनादेन निरस्ताः ॥

६८. प्रभुनाम्रं अमार्जनं. तादृश्यपि संग्रामे संमुखीनत्वाद् अनु-
त्पुंसकः । प्रकटीकारक इत्यर्थः । धर्माभार्जनः क्षत्रधर्मानपासक. ।
वैरिनाममार्जक. वैरिविनाशेन तन्नाम्नोपि ध्वंसक । अभग्रो गूर्जर-
लोकः अस्मद्बलवीरजन तं प्राग्व्यावर्णितस्वरूपं गजेन्द्रं मल्लिकार्जुन-
नृपहस्तिनम् अभाङ्गीत् शस्त्रैरभैत्सीत् ॥

लुहण । उग्घुसिअ । रोसाणिअ । लुञ्छन्ता । पुञ्छिअ । पुसणेण ।
फुसिअ । अपुसणो । अहुलणो । मज्जणओ । “ मृजेरुग्घुस-लुञ्छ-पुञ्छ-पुस-
फुस-पुस-लुह-हुल-रोसाणा ” [१०५] ॥

६९. भग्नसुभट. रणाङ्गणनष्टपदातिवर्गो भग्नतुरंगः ध्वस्तहयो भग्न-
बाणप्रसरः खण्डितशरप्रपञ्चो भग्नशिरस्त्राणः लूनशिरस्कश्च कुङ्कुणाधि-
पतिर्भग्नः शस्त्रैर्भिन्नः ॥

७०. भग्नातपत्रः छिन्नच्छत्रो भग्नविजयवैजयन्तीकः छिन्नविजय-
सूवातोर्ध्वाकृतपताक स मल्लिकार्जुननृपः लूनशीर्षकमलः तव

१ BC °पुसणो though they have °पुसणो in the commentary.
२ B मुसमू° ३ BD °सूचाथो, C °सूवातो°

नय-पडिअगिर अणुवचिओ सि दाहिण-दिसाइ तुममिण्हि ।

विदविअ-कुङ्कुण-सत्तङ्ग-सपओ अज्जिअ-जसोह ॥ ७१ ॥

पहु सिरि-नयर-सिरीए जुज्जसि जुप्पसि तिलङ्ग-लच्छीए ।

जुज्जसि कच्चि-सिरीए भुज्जन्तो दाहिणिं इण्हि ॥ ७२ ॥

सिन्धु-वई तुह चमढण-वेलिछो तुमइ दिन्न-चड्डणओ ।

न जिमइ दिवसे जेमइ निसाइ पच्छिम-दिसाइ तह ॥ ७३ ॥

अभ्रमभट्टे महासंप्रामविमर्देपि अपराद्भ्युदैर्वैरे कृत विहित । व्यापा
दित इत्यर्थे ॥

मूरीअ । अयेमइओ । सडिअ । सरिअ । विरिअ । मुसुमैरिअ । करञ्जिओ ।
पविरञ्जिअ । नीरञ्जिअ । अभञ्जिअ । “ भञ्जेवैमय-मुसुमैर-मूर-सर-सूढ विर-
पविरञ्ज-करञ्ज नीरञ्जा ” [१०६] ॥

७१ हे नयानुव्रजित नीत्यनुगमनशील अर्जिता आत्मसात्कृता
शुङ्कुणाना सप्ताङ्गसपत् स्वान्यमात्यसुहृत्कोशराप्रदुर्गवलरूपलक्ष्मीयेन स
तया । अत एव अर्जितयशओघ, असि त्व दक्षिणदिशा अनुव्रजित
अनुगत । दक्षिणादिक्स्वामी संवृत्त इत्यर्थे ॥

पडिअगिर । अणुवचिओ । “ अनुवजे पडिअग्ग ” [१०७] ॥

विदविअ । अज्जिअ । “ अजेविदव ” [१०८] ॥

७२ हे प्रभो कुमारपालनृप दक्षिणाम् अवाचीं दिशम् इदानीं
मुञ्जान उपभोगयन् श्रीनगरश्रिया युनक्षि युक्तो वर्तसे । तिलङ्गलक्ष्म्या
युनक्षि । काञ्चीश्रिया च युनक्षि । दक्षिणदिग्विजयात् तदन्तर्वर्तिदिश-
स्वामित्यम् आप्तोसीति भाव ॥

जुज्जसि । जुप्पसि । जुज्जसि । “ युजो पुज्ज-जुज्ज-जुप्पा ” [१०९] ॥

७३ तथा तय भोवनस्य घेला विद्यते यस्य स भोवनवेलावान् ।

ताम्बूलं न समाणइ कम्मण-काले वि नण्हए जवणो ।

विसए अ नोवभुञ्जइ भएण तुह वसुह-कम्मवण ॥ ७४ ॥

मणि-गढिअ-कणय-घडिआहरणे उव्वेसरो वर-तुरङ्गे ।

संगलिअ लक्ख-सङ्खे पेसइ तुह रिउ-असंघडिओ ॥ ७५ ॥

हरिस-मुरिआणणो सो महि-मण्डण कासि-रीडणो राया ।

टिविडिकइ तुह वारं हय-चिञ्चिअ-हस्थि-चिञ्चइअं ॥ ७६ ॥

भवतो वेलाधर इत्यर्थः । त्वया दत्तभोजनं जीवत्वसौ वराक इत्यनु-
कम्पया वितीर्णग्रासमात्रजनकदेशः पश्चिमदिशः सिन्धुपतिः प्रतीची-
दिक्संबन्धिस्वामी दिवसे न भुङ्क्ते निशायां भुङ्क्ते । स्वाम्यसाक्षात्कारे
वेलाधरा रात्रौ भुञ्जत इति स्थितिः ॥

७४. हे वसुधोपभोजक पृथ्वीपालक तव भयेन हेतुना जवनः
जवनदेशाधीश ताम्बूलं न भुङ्क्ते । भोजनकालेऽपि न भुङ्क्ते । विषयांश्च
शब्दादीन् देशान् वा नोपभुङ्क्ते । सर्वं ताम्बूलास्वादनादि मुक्त्वा केवल-
त्वदाराधनोपायान् अधीत इत्यर्थः ॥

भुञ्जन्तो । चमढण । चडुणओ । जिमइ । जेमइ । समाणइ । कम्मण ।
अण्हए । “ भुजो भुञ्ज-जिम-जेम-कम्माण्ह-समाण-चमढ-चडु ” [११०] ॥

उवभुञ्जइ । कम्मवण । “ वोपेन कम्मवः ” [१११] ॥

७५. रिपुभिः असंघटितः भवद्विपक्षेऽपृथग्भूतः सन् उव्वेसवरः
मणिघटितकैनकघटिताभरणानि संघट्य मेलयित्वा लक्षसंख्यान् । प्रभू-
तान् इत्यर्थः । वरतुरंगमांश्च तव प्रेषयति भवन्निमित्तम् उपढौकयति ॥

गढिअ । घडिअ । “ घटेर्गढ. ” [११२] ॥

सगलिअ । असघडिओ । “ समो गलः ” [११३] ॥

७६. हे महीमण्डन धरित्रीभूपक हर्षेण प्रसन्नो मयि महाराज

१ C उव्वेसरो २ B om °क° ३ B om. from भुक्ते to रात्रौ ४ C °त्कारे वेला° ५ C °विपक्षे ६ C उव्वेश्वरः ७ B °घटित°.

चिञ्चिल्लिओ अरुड्डिअ-भचीइ तुमम्मि मगह देस निवो ।

उक्खुड्डिअ-पुच्च गच्चो अतुड्डिअ पाहुड डेड ॥ ७७ ॥

अतुड्डिअ गमणमतोड्डिअ मढमतुड्डिअ लक्खण महेभ-कुल ।

अणिलुक्कन्त सिणेहो गउडो पेमीअ तुज्झ कए ॥ ७८ ॥

लुकिअ-जसमुद्धुरिअ पयावमुद्धुकिअ-मेडणि काही ।

धोलन्ती तुह सेणा भय घुलिअ कच्चउजेम ॥ ७९ ॥

इति प्रमोदेन स्फुटितानन विकसितमुख काशेर्मण्डन गोभाजनप ।
धाराणमीश्वामीत्यर्थ । स सर्वप्रसिद्ध तव ह्यैमण्डित गोमित तत्तया
तद्य तद्धस्तिमण्डित च तत्तथाभूत द्वार मण्डयति । मध्यम आविगन्
प्रत्यह दौवारिकेण निषिद्ध प्राय सिंहद्वारमेव अलकरोतीत्यर्थ ॥

सुरिअ । “ हासेन स्फुट्युर ” [११४] ॥

७७ त्वयि अतुडितभक्त्या अखण्डितग्रहमानेन मण्डितो भूपित
तुडितपूर्वगर्व गलितप्राच्याभिमानो मगधदेगनप अतुडित निरन्तर
प्राभृत रत्नादिर्ढाँषन ददाति तुभ्य प्रयच्छति ॥

मण्डण । रीडणो । टिविडिक्कइ । चिञ्चिअ । चिञ्चइअ । चिञ्चिल्लिओ ।

“ मण्डेक्षिञ्च चिञ्चअ चिञ्चिल्ल रीड टिविडिक्का [११५] ॥

७८ अतुडितस्नेह अनपगतप्रीति गौड गौडदेशाधिपतिस्तव
कृते अतुडितगमनम अखण्डितपादन्यासम अतुडितमद् निरन्तरा
नियुत्तदानप्रयाहम् अतुडितलक्षण मपूर्णलक्षणोपेत महेभकुल प्रैपीत
प्रादिणोत् ॥

७९ हे नृप तव सेना घूर्णमाना चलन्ती मती तुडितयगस
विगलितपीति तुडितप्रताप गततेनम तुडितमेदिनीक भप्रायनिम ।

तुञ्ज पहल्लिर-सिविरे घुम्माविअ-ढंसमाण-कुम्मम्मि ।

दिट्ठे वि दसण्ण-वई विवट्टमाणो भए मरही ॥ ८० ॥

अणकढिअ-दुद्ध-सुइ-जस पयाव-घम्मट्टिआरि-जस-कुसुम ।

तुह गण्ठिअ-वूहेणं विरोलिओ तस्स पुर-जलही ॥ ८१ ॥

बाहुलकाद् अत्र कप्रत्ययाभावः । भयघूर्णितं साध्वसचकितं कन्यकुब्जे-
शम् अकार्षीत् ॥

अखुट्टिअ । उक्खुडिअ । अतुट्टिअ । अखुडिअ । अतोडिअ । अतुडिअ ।
अणिलुक्कन्त । लुक्किअ । उल्लूरिअ । उल्लुकिअ । “ तुडेस्तोड-तुट्ट-खुट्ट-खुडो-
क्खुडोल्लुक-णिलुक्क-लुक्कोल्लूराः ” [११६] ॥

८०. हे भूपते तव घूर्णितश्चलितो विवर्तमानः धराधस्तिष्ठन् कूर्मो
येन स तथा तस्मिन् घूर्णयितृ विचरणशीलं यच्छिविरं स्कन्धावार-
स्तस्मिन् दृष्टेपि । आस्तां युध्यमाने । दशार्णपतिः भये विवर्तमानः सन्
अन्नियत प्राणान् अमुचत् ॥

घोलन्ती । घुलिअ । पहल्लिर । घुम्माविअ । “घूर्णो घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः”
[११७] ॥

दसमाण । विवट्टमाणो । “ विवृतेढंसः ” [११८] ॥

८१. हे अकथितदुग्धशुचियश. अग्न्यनावर्तितक्षीरनिर्मलकीर्ते
प्रतापघर्मकथितारियशःकुसुम तेजस्तापगलापितरिपुकीर्तिपुष्प तव प्रथित-
व्यूहेन दृग्धेन सेनानिवेशेन कर्त्रा तस्य दशार्णपतेः पुरमेव अति-
विस्तीर्णत्वात् जलधिः मथित रत्नाश्वगजादिलिप्सया विलोडितः ।
तन्नगरं विलुण्टितम् इत्यर्थः ॥

अणकढिअ । अट्टिअ । “ कथेरट्टः ” [११९] ॥

गण्ठिअ । “ ग्रन्थो गण्ठ. ” [१२०] ॥

मन्थिअ-रहिणो तुप्प व घुसलिआ तस्स नयरओ कणय ।
 गिण्हन्तेहिं तुह सेणिएहिं अवअच्छिआ अम्हे ॥ ८२ ॥
 तस्स चमूवा समरे गुमजिआ तुह भडेहि गिच्चरिआ ।
 गिज्जेओडणेहि गिधूरणा पि अणलूरिअ पयावा ॥ ८३ ॥
 छिन्दिअ-छत्त दुहाविअ सिरंक्क-णिच्छल्लिउत्तमङ्गाण ।
 उद्दालिआ दसण्णाण सिरी चालुक्क-सुहडेहिं ॥ ८४ ॥

८२ हे धराधीश मथितदध्नः तुप्प इति देश्यत्वाद् नवनीत तदिव
 तस्य दशार्णपते मथिताद् नगरात् फनकं तव सैनिकैस्तैः प्रमिद्वैर्गृह्णन्ति
 आददानैर्वयं ह्यदिता हर्षिता ॥

विरोलिओ । मथिअ । घुसलिआ । “ मयेधुसल विरोली ” [१२१] ॥

अवअच्छिआ । “ हादेखअच्छ [१२२] ॥

८३ हे महाराज तस्य दशार्णपते छेदना शत्रु प्रतिभटानां विदा
 रका अत एव अच्छिन्नप्रतापा अग्वण्डिततजमोपि । चमूपा सैनिका
 स्तव छेदनैर्विदारकैर्भटैश्छिन्ना सन्त समरे निपण्णा स्थिता । मृता
 इत्यर्थः । ये छेदना अच्छिन्नप्रतापाश्च ते कथं छिन्ना इति विरोधाभास
 अपिशब्दार्थः ॥

गुमजिआ । “ ने सणे मज्ज [१२३] ॥

८४ छिन्नानि विदारितानि च्छत्राणि येषां ते च छिन्ना गिरस्वा
 येषां ते च छिन्नानि उत्तमाङ्गानि येषां ते च तथा । तेषां शार्णानां
 दशार्णदेशक्षत्रियाणां श्री ममाङ्गसपत् रौलक्ष्यमुभयं आच्छिन्ना
 गृहीता ॥

गिच्चरिआ । गिज्जेओडणेहि । गिधूरणा । अणलूरिअ । गिच्छिअ । दुहाविअ ।
 छिच्छल्लिअ । “ छिच्छेदुहाव गिच्छल्ल गिज्जेओ गिधूर गिधूर-वृत्ता [१२४] ॥

१ O गिणिएहिं २ BOD गिज्जेओ ३ BC छदिअ ४ BCD शक्तिरि
 ५ BC घुसलिअ ६ BOD अवअच्छद

तिहुअण-जस-ओअन्दण-रिउ-अच्छेदण-चमूइ पहु तुज्झ ।

मलिऊण बलं तिउरीसरस्स परिहट्टिओ माणो ॥ ८५ ॥

चड्ढिअ-नक्का मड्ढिअ-महा-तडा खड्ढिआखिलारामा ।

पन्नाडिअ-द्रह-पङ्का तुज्झ चमूए कया रेवा ॥ ८६ ॥

पय-मडिअ-पंसु-मसिणे चुलुचुलैमाणाणिलेण कय-फन्दे ।

रेवा-तड-लय-गहणे निव्वलिओ तुह बल-निवेशो ॥ ८७ ॥

८५. हे प्रभो तव । त्रिभुवनयशस आच्छेदना शत्रुभ्यो हठाद्
ग्राहिका अत एव रिपूणाम् आच्छेदना ध्वंसिका या चमूः सेना
तया त्रिपुरीश्वरस्य चेदिनगरीशस्य बलं सैन्यं मृदित्वा मानो मृदितः
भग्नः ॥

उद्दालिआ । ओअन्दण । अच्छेदण । “ आडा ओअन्दोद्दालौ ” [१२५]॥

८६. मृदितनका पिष्टजलचरजीवविशेषा मृदितमहातटा विदारित-
बृहत्कूला मृदिताखिलारामा भग्नानेकोद्याना मृदितहृदपङ्का विलोडितान्त-
स्थितनदकर्दमा रेवा नर्मदा तव चम्वा कृता ॥

८७. पादाभ्या मृदितो यः पांसुस्तद्वद् मसृणे कोमले स्पन्दमाना-
निलेन किञ्चिद्ब्रह्मद्व्यातेन कृत्वा कृतस्पन्दे विहितमनाकम्पे रेवातट-
लतागहने तव बलनिवेशः स्कन्धावारो निष्पन्नः संजातः ॥

मलिऊण । परिहट्टिओ । चड्ढिअ । मड्ढिअ । खड्ढिअ । पन्नाडिअ । मडिअ ।

“ मृदो मल-मढ-परिहट्ट-खड्ढु चड्ढु-मड्ढु-पन्नाडाः ” [१२६] ॥

चुलुचुलैमाण । फन्दे । “ स्पन्देश्चुलुचुलः ” [१२७] ॥

नीपाइअ-जय-कञ्ज अत्रिअट्टिअ त्रिक्रम उल तुज्झ ।

अविलोट्टिअ-जय-महुराहिअस्म फसावैही विजय ॥ ८८ ॥

अविसयाइ-परिक्खा तणु पक्खोडण-झडन्त पसु कणा ।

णीहरिअ-नक्-चक् तुह तुरया जँउणँमुत्तिन्ना ॥ ८९ ॥

रिउ अकन्दावणय अरिजमाणँ-हयमजूरिएभकुल ।

अविसूरन्त-चमूय पत्त महुराइ तुह मैन्न ॥ ९० ॥

८८ निष्पादितनयकार्यं प्रमाधितप्रत्यर्थिभङ्गप्रयोजनम् । अविस
वदित समरसमर्देषि निर्व्यूढो त्रिक्रम शौर्यं यस्य तत् तथा [तथ]
यलम् । अविमवदित अतिपराक्रमित्वाद् निश्चितो जयो यस्य स
तथा । स चासौ मधुराधिपश्च तस्य विजय विसमवाद्यत् । त्यत्सैन्य
त जिगायेत्यर्थ ॥

निष्कलिओ । नीपाइअ । “ निरः पत्थेयल ’ [१२८] ॥

८९ हे नृप तव अविसयादिनी अविघटनशीला परीक्षा एते
शस्त्रैर्भिन्ना अपि सुभटान् रणाङ्गणे न पातयन्तीति विचारो येषां ते
तथा । तनुगदनेन वपुर्धूननेन शीयमाना पतन्त पासुकणा येभ्यस्ते
तथा तुरगा । आनन्दितम् उपरिष्ठात् तुरगगमनेन मकरुण गन्धित
नत्राणां चत्र समूहो यस्यां सा तथा यमुना कालिन्दीम् उत्तीर्णा पर
पार प्राप्ता ॥

अत्रिअट्टिअ । अविलोट्टिअ । फसावैही । अत्रिमसाइ । “ विसयदेर्पिअट्ट
विलोट्टिअगा [१२९] ॥

पक्खोडण । झडन्त । “ गणे झड-पक्खोडो [१३०] ॥

९० हे श्रोणीपते तव रिपूणाम आनन्दनकम् आनन्दविधायकम्

१ BD °जइ° २ BC फसाविही ३ BC चउण ४ B अरिजमाहय
मजूरि O अरिजमणेहयमजूरि° it would be admissibile to read
अरिजमाणहयमजूरि° (= अरिजमाणहय + मजूरि°) ५ O निष्कूडो ६ B
मधुरा° ७ BCD फसाविही

उत्थङ्घिअ-वारेहिं रुन्धिअ-मग्गेहि हक्कमाणेहिं ।

कुज्झन्तेहिं तुह सेणिएहिं जूराविआ रिउणो ॥ ९१ ॥

तुह जायन्त-पवेसे सिन्ने जम्मन्त-परिहवो तत्तो ।

तडिअ-भओ महुरेसो न तड्ढवीआजि-संरम्भं ॥ ९२ ॥

तड्ढिअ-कणय-त्रएणं विरल्लिअं थिप्पिऊण तुह सेन्नं ।

महुरेसो तणिअ-दिही रक्खीअ निअं पुरिं महुरं ॥ ९३ ॥

अखिद्यमानहयम् अखिन्नेभकुलम् अखिद्यमानचमूपं सैन्यं मथुरायां प्राप्तम् । सुखसुखेन तत् तस्यां गतम् इत्यर्थः ॥

णीहरिअ । अक्कन्दावणय । “ आक्रन्देर्णीहरः । [१३१] ॥

अखिजमौण । अजूरिए । अविसूरन्त । “ खिदेर्जूर-विसूरौ ” [१३२] ॥

९१. हे नरेन्द्र तव रुद्धद्वारै वेष्टितप्रतोल्यादिनगरमुखै अत एव रुद्धमार्गै निषिद्धवर्त्मभिः । निवारितलोकप्रचारैरित्यर्थः । निषेधद्विः प्रतिभटान् निवारयद्वि क्रुध्याद्वि. सकोपैः सैनिकै रिपवः क्रोधिताः क्रोधं प्रापिता ॥

उत्थङ्घिअ । रुन्धिअ । “ रुधेरुत्थङ्घः ” [१३३] ॥

हक्कमाणेहिं । “ निषेधेर्हक्कः ” [१३४] ॥

कुज्झन्तेहिं । जूराविआ । “ क्रुधेर्जूरः [१३५] ॥

९२ हे महीपाल तव जायमानप्रवेशे सैन्ये सति ततः सैन्यात् जायमानपरिभव अल्पसैनिकत्वाद् उत्पद्यमानतिरस्कारः । अत एव ततभय. प्रभूतसाध्वस' मथुरेण आजिसंरम्भं समराटोपं नातनिष्ठ न चकार ॥

जायन्त । जम्मन्त । “ जनो जा जम्मौ ” [१३६] ॥

९३ तर्हि किं चकारेत्याह । हे नरेन्द्र ततकनकचयेन कृत्वा

सग्गच्छिअन्त-जस-भर जङ्गल-वइणोउसप्पिउ दिण्णा ।
 तुह रिउ-झङ्गावण घण पयाव-मतप्पिण्ण गया ॥ ९४ ॥
 जस ओअग्गिअ तिहुअण तेण कया भत्ति वाउिअ-मणेण ।
 असमाणिअ-गुण वइर समाविउ तुज्झ विन्नत्ती ॥ ९५ ॥

तैत तव सैन्य वृष्ट्या सतोप्य मथुरेगस्ततधृति विहितचित्तसौख्य
 सन् निजा पुरीं मथुराम् अरभ्रत् ॥

तडिअ । तडुविअ । तडुिअ । विरडिअ । तणिअ । “ तनेस्तड--तडु-
 तडुव विरला ” [१३७] ॥

धिप्पिऊण । “ वृपस्थिय ” [१३८] ॥

९४ हे स्वर्गोपसर्पद्यशोभर त्रिदियोहसत्कीर्तिनिफर उपसर्पितु त्वाम्
 आश्रयितु जङ्गलपतिना मपादलभ्राधिपेन रिपूणा मतापको यो घन
 प्रताप प्राज्य त्वदाक्षार्नङ्गीकारेण विरोधक यत् तेनस्तेन सतप्तेन सता
 तय गजा दत्ता ॥

अडिअन्त । उवसप्पिउ । “ उपसर्पेराडिअ ’ [१३९]

झङ्गावण । सतप्पिण्ण । “ मत्तेपेसङ्ग ’ [१४०] ॥

९५ हे यदोव्याप्तत्रिभुवन असमाप्ता अनिष्ठिता । असग्याता
 इत्यर्थे । गुणा यस्य स तथा तस्य मयोधनम् । तय धैर समाप्य
 त्वदाक्षार्नङ्गीकारेण विरोध निघ्ना नीत्या धैर ममाम् निघ्ना नेतु या भक्ति
 व्याप्तमनसा तेन जङ्गलपतिना विहासि षृता ॥

ओअग्गिअ । वाउिअ । “ वराउेउअग्ग ’ [१४१] ॥

असमाणिअ । समाविउ । उमाउ ममाण [१४२] ॥

१ BCD तै for तते २ B मयु° ३ BCD om न ४ BC विरोध
 ५ So emended from संते मण of B and मत्ते दंग of C A
 संतापेसंग See Pischel foot-note ad loc

तद् पेह्लिओ तुरुको ढिल्ली-नाहो गलत्थिओ तद् य ।
अडुक्खिओ अ कासी रिउ-घत्तण लुह महाएसं ॥ ९६ ॥
सोल्लिजइ जह लुद्धो तद् मं णोल्लेसु रिउ-हुल्लेण-कजे ।
 कं कं परीसि न तुमं किणा त्रि खिविआ न तुज्झाणा ॥९७॥
गुलगुञ्छिऊण हत्थं उत्थङ्खिअ तज्जणिं भणामि इमं ।
हक्खुविअं तुमए चिअ मह दुग्गं वेरि-उक्खिवण ॥ ९८ ॥

९६ एकादशभिर्गाथाभिर्विज्ञप्तिकामेवाह । हे रिपुक्षेपण वैरिनिरा-
 सक त्वया तुरुष्को म्लेच्छाधिपतिः क्षिप्तः । तथा ढिल्लीनाथः योगिनी-
 पुरेश्वरश्च क्षिप्तः । काशि वाराणसीशश्च क्षिप्तः । यः कश्चिद् आत्ममानी
 नृपः स सर्वस्वया तिरस्कृत इत्यर्थः । मम जङ्गलपतेरादेशं क्षिप
 विसृज । मम निरोपं ददस्वेत्यर्थः ॥

९७. हे क्षोणीपते यथा लुब्ध. स्वसेवकः क्षिप्यते सर्वस्मिन् कार्ये
 नियुज्यते तथा रिपुक्षेपणकार्ये स्वशत्रुतिरस्कारप्रयोजने मां क्षिप
 नियुङ्क्ष्व । तथा कं कं त्वं न क्षिपसि । अपि तु सर्वमपि शत्रुवर्गं
 निरस्यसि । अत एव केनापि तवाज्ञा न क्षिप्ता । सर्वोपि त्वन्निरोपपरः
 संवृत्त इत्यर्थ ॥

पेह्लिओ । गलत्थिओ । अडुक्खिओ । घत्तण । लुह । सोल्लिजइ ।
णोल्लेसु । हुल्लेण । परीसि । खिविआ । “ क्षिमेर्गलत्थाडुक्ख-सोल्ल-पेह्ल-गोह-
 लुह-हुल्ल परी-घत्ता. ” [१४३] ॥

९८. हे वैर्युत्क्षेपण अरातिनिरासक त्वयैव मम दुर्ग कोट्ट. उद्विष्यन्
 उत्पाटितम् । नान्योस्य समुखमपि निरीक्षितुं क्षम इत्यर्थः । इदम्
 एतत् हस्तम् उत्क्षिप्य ऊर्ध्वीकृत्य तर्जनी प्रदेशिन्यङ्गुरीं च उत्क्षिप्य
 भणामि सकलभूपालमण्डलीप्रत्यक्ष प्रतिपादयामि ॥

अल्लिखिअ विनय धजा उंभुत्तिअ-गुरु रुग तुह करिणा ।
उस्मिक्कन्ति गिरिं पि हु रिउ-णीरअ क न अक्खिअमि ॥९८॥
रुमअमइ जुण्ण सोलो लुइइ ममा मुअन्ति दिधरिणो ।
वुम्मो वि लिमैइ अणअविग्ग्मि तइ पट्टु मही-धरणे ॥१००॥
आयम्यमाण हिअया जायज्जन्तीउ विलपिग रण्णे ।
झअन्त मिअ तुह रिउ-चट्टउ ट्टअ पडधडन्ति ॥ १०१ ॥

५० रिपून् आश्रिपति तिरस्करानि । “ कमगो-ण् ” [२ ५ १]
 इत्यणि रिप्याश्रेपस्तत्प्रनाधनम् । तव उत्तिश्रप्रविनयध्वना ऊर्ध्वीकृत
 विनयप्रनयन्तीका । उत्तिश्रप्रगुस्करा उल्लिखितवृहच्छुण्डादण्डा करिण ।
 हु इति मभाषयामि । गिरिमपि उत्तिश्रपन्ति उत्पाटयन्ति । अतस्त्व क
 नाश्रिपमि । यम्य तव एवविधा दन्तिन म त्व सवमपि विनयमे
 इत्यर्थ ॥

गुल्लेगुच्छिऊग । उअत्तिअ । हक्खुविअ । उक्खिअण । अक्खिअ ।
उम्भुत्तिअ । उग्ग्मिअन्ति । उ अवेगुग्गु ग धत्तात्तयो मुत्तोसिक्क हक्खुना
 [१४४] ॥

णीरअ । अक्खिअमि । ‘ आधिणेणीरअ [१४५] ॥

१ प्रभा अवेपितरि अकम्प्र निअत्त महीधरणे ऊर्ध्वीप्राग्भा
 धारक त्वयि मनि नीणनात् आणअगद् म्यपिति । णप कणिपति
 म्यपिति । दिधरिणा निगना म्यपन्ति । वृम कमठ म्यपिति ।
 एतत्काम्यस्य भयता रणणाद् एत निश्रिन्ता मधुना इत्यर्थ ॥

कमअमइ । एट्टइ । मुअन्ति । विग । ‘ एरवे कमअम विग लोहा
 [१४६] ॥

१०१ हे नरेत्तव यपमानइदया माध्यमवगतान कम्पमानमानमा ।

मय-लिम्पिअ-वसुहा तुह न णडन्ति गया विरन्ति नय तुरया
अणगुप्पन्त-परकम अवहावसु को तुह दुइज्जो ॥ १०२ ॥
संदुमइ घरं संधुकइ पुरमब्भुत्तए तहोज्जाणं ।
 तुज्झ पयावग्गि-पलीविआण सव्वं पि तेअविअं ॥ १०३ ॥

वेपमाना. कायेपि वेपथुभृतः । विलपिड्यो विलपनशीलाः । विलप-
 च्छिशवो रुदद्वालका रिपुवध्वः अरण्ये दयिते विलपन्ति । हा नाथा
 युष्मान् विना कथं वय प्राणान् धरिष्याम इति दयितविषयान् विलापान्
 कुर्वन्तीत्यर्थः ॥

अणवेविरम्मि । आयम्बमाण । आयज्जन्तीउ । “ वेपेरायम्बायज्जौ ”
 [१४७] ॥

विलविरा । झङ्गन्त । वडवडन्ति । “ विलपेझङ्ग-वडवडौ ” [१४८] ॥

१०२. हे अगुप्यत्पराक्रम स्थिरशौण्डीर्यं तव मदलिप्तवसुधाः दान-
 सिक्तभूमयो गजा न गुप्यन्ति प्रधानत्वाद् रणसंमर्देपि न व्याकुली-
 भवन्ति । तुरगाश्च न गुप्यन्ति अतः क्रयस्व । मयि प्रसीदेत्यर्थः ।
 यस्मात् कस्तव द्वितीय । न कश्चित् तव प्रतिपक्षभूतोस्तीति भावः ॥

लिम्पिअ । “ लिपो लिम्प ” [१४९]

णडन्ति । विरन्ति । अणगुप्पन्त । “ गुग्घेर्विर-णडौ ” [१५०]

अवहावसु । “ क्रपोऽवहो णि. ” [१५१]

१०३. हे महीश तव प्रतापान्निना प्रदीप्ताना प्रज्वलिताना गृहं
 प्रदीप्यते तथा पुरं प्रदीप्यते तथा उद्यानं प्रदीप्यते । किं बहुना । सर्व-
 मपि प्रदीप्तम् । त्वच्छत्रूणां चन्दनविलेपनचन्द्रिकाद्यपि संतापहेतुः सं-
 वृत्तम इत्यर्थः ॥

१ B °रायम्बावज्जो, C °रायम्बायम्बो २ C डसत ३ C °डख°. ४ B
 °शोडीर्य ५ B om तथा पुर प्रदीप्यते ६ C तच्छ°

जइ सभात्रमि मग्गे लुब्भसि अह वा अहिन्द-लोगम्मि ।
एउरइ इन्दो पइहइ पासुगी ता गु अक्खोह ॥ १०४ ॥
आग्भिअ मण भत्ति आग्निअ पइ तुमम्मि ढामत्त ।
आग्भिअ गु निच्चाहिम्म ऋत्तो उपालम्भो ॥ १०५ ॥
पञ्चागन्ति न गरुआ झङ्गण नोग्गो वि भाग्गिसम्मि जणे ।
 जइ कह वि अभत्तो ह वेलगणिज्जो तुह अह ता ॥ १०६ ॥

सदुमर । सधुकर । अभुत्तए । पलीविभाण । तेअग्निअ । “ प्रदीप
 स्तेअव-सदुम सधुका मुत्ता ’ [१५२] ॥

१०४ हे अश्रोभ नि प्रकम्प यदि त्व स्वर्ग स्वर्गनिमित्त लुब्धसि
 गाध्य करोषि । अथवा अही-लोके नागलोकनिमित्त लुब्धसि तदा ।
 सु इति सभात्रयामि । इन्द्र क्षुब्धति । पासुकि शेष क्षुब्धति ।
 विमयम् अप्रापि न स्थातु दास्यतीत्यमावसौ श्रोभ वहतात्यर्थ ॥

समावसि । लु-भसि । ‘ लुभे सभात्र [१५३] ॥

एउरइ । पइहइ । अक्खोह । ‘ लुभे एउर एइहो [१५४] ॥

१ १ हे प्रभो भर्त्ति मवाम आरब्ध त्वयि दामत्वम् आरब्धम् ।
 तु आरब्धमपि न निघातयिष्यम्यात् । आरब्ध अङ्गीकृत न दाम
 त्वम् । सु इति निश्चितम् । निघातयिष्यामि । तन यन उपालम्भ ।
 न कथमपि षष्ठ मम यानीयता भविष्यतानि भाव ॥

आग्निअ । आग्निअ । आग्भिअ । आहो रभ रम्भ-यो [१५५]

१०६ किं ह नगापि गुण्ठा युष्मत्सदृशा महीयाम उपालम्भ

इअ विन्नत्ति सोउं राया जम्भायन्त-जणम्मि निसीहे ।

लच्छि-विअम्भिअ-णिसुढिर-सयणे णिष्वाओ लोअण-वीसामे ॥

योग्येपि निर्भर्त्सनाहेपि मादृशे जने नोपालभन्ते न विरूपकं प्रतिपाद-
यन्ति । परं यद्यहं तव कथमपि अभक्तः अवज्ञापरस्तदा उपालम्भनीय-
शिक्षणीयः ॥

उवालम्भो । पचारन्ति । झङ्खण । वेलवणिज्जो । “ उगालम्भेझङ्ख पचार-
वेलवाः ” [१५६] ॥

१०७. इति पूर्वोक्तप्रकारेण विज्ञप्ति सांघिविग्रहिकोक्तविज्ञपनं श्रुत्वा
निशम्य जृम्भमाणः निद्रातुं कामत्वात् जृम्भां गृह्णन् जनो यत्र तस्मिन्
निशीथे अर्धरात्रे लक्ष्म्या विजृम्भितं यत्र तत्तथा । महार्घर्म इत्यर्थः ।
तच्च तन्नम्रं च निम्नमध्यं यच्छयनं शय्या तस्मिन् राजा कुमारपालभूपो
लोचनयोर्विश्रामे खेदापनोदनिमित्तं विश्रान्तः । सुष्वापेत्यर्थः । पादा-
कुलकं छन्द ॥

जम्भायन्त । “ अवेजृम्भो जम्भा ” [१५७] ॥ अवेरिति किम् ।
विअम्भिअ ।

णिसुढिर । “ भाराकान्ते नमेणिंसुढः ” [१५८] ॥

णिष्वाओ । वीसामे । “ विश्रमेणिंष्वा ” [१५९] ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितप्राकृतद्वयाश्रय-
महाकाव्यवृत्तौ षष्ठः सर्गः समाप्तः ॥

— —

ओहाविअ-सयल-बलो उत्थारिअ-अन्तरङ्ग-रिउ वग्गो ।
धुंन्दिअ-करणो राया निदन्ते चिन्तमिअ काही ॥ १ ॥
अकमिआ विसएहिं टिरिटिछ्छेन्ता पुरन्धि-सेवाए ।
ही दुण्डुल्लन्ति भवे चक्कम्मविआ कुकम्मेहिं ॥ २ ॥

१ अथ प्रबोधकाले परमश्रावकसमुचिता स्त्रीविरक्तव्यासक्तगुण
 दोषस्त्रीजुगुप्सास्थूलभद्रादिमहर्षिजिनवचनतदुक्तानुष्ठाननिरतप्रशसापञ्च-
 परमेष्ठिस्तवश्रुतदेवताप्रभावव्यावर्णनरूपा चिन्तामेव चतुरशीत्या गाथा
 भिराह । आक्रान्तानि स्वबलेन पराभूतानि सकलबलानि समस्तप्रत्य-
 र्थिपार्थिवसैन्यानि येन स तथा । आक्रान्तान्तरङ्गरिपुवग विजितमद
 मानमनोभवसमदक्रोधलोभरूपान्तरारातिसमूह । आक्रान्तकरण वशी-
 कृतेन्द्रियो राजा कुमारपालभूपो निद्रान्ते स्वापविरामे इति वक्ष्यमाणा
 चिन्ताम् अकार्पात् ॥

२ कथकथ चिन्ताम् अकरोद् इत्याह । विषये शब्दरूपरसगन्ध-
 स्पर्शैराक्रान्ता वशीकृता पुरधीसेवया सीमन्तिनीसंभोगेन हेतुना
 भ्राम्यन्त पर्यटन्त कुकर्मभि ज्ञानावरणीयादिभिर्भ्रमिता भ्रम
 प्रापिता जीवा । हीति खेदे । भवे चातुर्गतिकससारे भ्रमन्ति
 विचरन्ति ॥

ओहाविअ । उत्थारिअ । धुंन्दिअ । अकमिआ । “ आक्रमेरोहावोत्थार
त्युन्दा ” [१६] ॥

१ BO छिदि° २ O °तिष्ठिता ३ BO धुंदिअ ४ BO °च्छंदा or
 °श्वदा

न भवे पद्यागच्छद् अपलोद्दिअ-माणसो जुवद्-मद्ने ।

पडिसाय-मणो परिगामिण्हि कहिओउमम मग्गो ॥ १२ ॥

सरुड्डण-वुसलाण उम्भाउन्तीण के वि रमणीण ।

किर्लकिंचिअ-मोड्डाडअ-कोड्डमिण्हि न खेडुन्ति ॥ १३ ॥

नौकमानाना महिलाना यो न सगच्छते न मयुक्तो भवति । महिलामु न रचतीत्यर्थ । तस्य ज्ञानश्री अभ्यागच्छति ममुग्रम् आत्कते । विवेकश्च अभ्यागच्छति । मकलममीहितपैद्विज्ञानप्रेक्षापूयकारिता पात्रम् असौ सजायत इत्यथ ॥

अदिपयुइआ । आगच्छन्तीण । “ आटा जहिपुअ ” [१६३] ॥

सगय । अभिडइ । “ ममा अभिड ” [१६४]

उमत्थइ । अम्भाउच्छइ । “ अभ्याडोम्म थ ” [१६५] ॥

१२ युयतिसङ्गे अप्रत्यागतमानस प्रतनिवृत्तचित्त गान्तमना कपायानुपपुतस्थान्त गान्तै गमयुक्तेश्च रथितोपगममाग उपदिष्ट प्रशमयत्सर्मा न भवे प्रत्यागच्छति । रागद्वेषाग्ननर्धहेतुवामाभिष्वङ्ग निवृत्तत्याज्जरामरणत्रिपैयपरमपदम् आमाम्भयतीत्यर्थ ॥

पद्यागच्छइ । अपलोद्दिअ । ‘ प्रत्याटा पलाट्ट [१६९] ॥

पडिसाय । परिगामिण्हि । उवग्गम । शम पण्णिग पण्णिगामो [१६७] ।

१३ रमणकुशलात्ता मुग्धतर्जिदानिपुणाना रममागाना भागिभि सह प्रीडन्तीरा रमणीनाम् “ निरिधेय न गामाउम इति रमि श्रीशामात्रेयुक्तो विशेषक्रीदने षी । अता रनरनरनगिनि । षाथ । इत्थ विरिगामोटावितपुट्टमितै कृन्था षापि नीरागा षरन मटा

१ BC किति° २ C ओड ३ BD अ ४ D निरव परम BC किति°

रममाणीओ रामा णीसरणिजं अवेल्लणिजं च ।

अग्घविअ-वम्महाओ की अग्घाडइ सिणेहेण ॥ १४ ॥

मायाइ उड्डुमाया अहिरोमिअ-तुच्छयाइ अड्डुमिआ ।

चवलत्त-पूरिआओ को तुवरइ दड्डुमित्थीओ ॥ १५ ॥

त्मानो न रमन्ते । नानाकामचेष्टाविशिष्टास्ता न सेवन्त इत्यर्थः । तत्र स्मितहसितरुदितभयरोषगर्वदुःखश्रमाभिलाषसंकरः किलैर्किंचितम् । प्रियकथादौ तद्भावभावनोत्था चेष्टा मोट्टायितम् । अधरादिग्रहाद् दुःखेपि हर्षः कुट्टमितम् । सस्कृतैरेव किलैर्किंचितादिशब्दैः किलैर्किंचेत्यादिसिद्धौ रमेरेतदादेशविधानम् अनेकधा शब्दव्युत्पत्तिरिति न्यायप्रदर्शनार्थम् । प्राकृते रमणमात्रेपि च एते प्रयुज्यन्त इति ज्ञापनार्थं वेति ॥

१४ रमयतीति “ प्रवचनीयादयः ” इति [हे० ५.१] कर्तरि अनीये रमणीय कमनीयरूपपुरुषम् अरमणीयं जराकुष्ठाद्यभिभूतपुरुषं च रममाणा. सेवमाना. पूर्णमन्मथाः आङ्गिकसात्त्विकविकारकरणाविचक्षणत्वाद् अन्यूनमनसिजा रामा. क. स्नेहेन पूरयति । गम्यागम्यविचारविकलासु तासु न कोपि विचक्षणोऽनुरागम् आधत्त इति भावः ॥

सखुडुण । उब्भावन्तीण । किलैर्किंचिअ । मोट्टाइअ । कोड्डुमिएहिं । खेड्डुन्ति । रममाणीओ । णीसरणिज । अवेल्लणिज । “ रमे सखुडु-खेड्डुब्भाव-किलकिंच-कोड्डुम-मोट्टाय-णीसर-वेल्ल ” [१६८] ॥

१५. मायया पूर्णा भृता । पूर्णतुच्छतया समग्रागाम्भीर्येण पूर्णाः । चपलत्वपूर्णा अस्थैर्यव्याप्ता. स्त्रीर्द्रष्ट कस्त्वरते । न कोपि विद्वान् सस्पृहम् अवलोकितुम् उद्यच्छत इत्यर्थः ॥

तूरन्ति अतूरन्त पि हु जभडावन्ति तुरिअ मयणाओ ।

अहह हलिदी-राया खिरन्त-सेएहिं अङ्गेहिं ॥ १६ ॥

पचडमाण-सरीरा झरन्त-लाल च पज्झरिअ-रमणा ।

धीरा अणिहुअन्ते वि णिचलानेइ ही महिला ॥ १७ ॥

अण्विअ । अण्वाडइ । उदुमाया । आहिरामेअ । अण्णुमिआ । पुगिआओ ।

“पूरण्णाङ्गणोदुमाहुमाहिरेमा” [१६९] ॥

१६ त्वरितमदना उल्लसितमनोभया हरिडावद् रागो यासा तास्तथा । अस्थिरप्रेमानुबन्धा । अहहेति गते । तादृशोपि कष्ट क्षरत्स्वेदौ सात्त्विकविकारवशात् स्थिररङ्गं कृत्या त्वरन्ते स्वयं भागि सभोगाय उत्सहन्ते । अत्वरमाण सभोगानुगतं पुमान् त्वरयन्ति तथा विधविलासकरणेन प्रेरयन्ति ॥

तुररइ । जभडावन्ति । “त्वरस्तुवर नभते” [१७] ॥

तूरन्ति । अतूरन्त । “त्यादिययोसूर” [१७१] ॥

तुरिअ । “तुरोऽप्यादौ” [१७२] ॥

१७ क्षरच्छरीरा निगच्छत्स्वेदोदधिन्दुप्रयात्तनु । भरन् वहद् याम् । गगलेति देश्य । अणुचिन्तनिगममथानम् तद्विष क्षरिा रमण स्मरकृपिका यस्या सा तथा । महिला अभरत अनान्दहृद्यानां धीरान् । हीति खेदे । क्षारयति आन्दहृदयान् करोति । मन्वहृदयतीति यायम् ॥

खिरन्त । पचडमाण । झरन्त । पज्झरिअ । अण्विअ । पुगिआओ ।

“धर खिर-झर-प-झर-पचड विष-णिहुअ” [१७३]

उत्थल्लिअ-परिफाडिअ-भेगोवम-रमणि-रमण-रमिराण ।
 सत्ती विअलइ थिप्पइ कन्ती बुद्धी अ णिट्टुहइ ॥ १८ ॥
 तस्स विसट्टउ हिअयं सयहुत्तं दलउ बुद्धि-कोसल्लं ।
 जो लिहइ वलिअ-भत्तं व वम्फि-लालं रमणि-अहरं ॥१९॥

१८. पूर्वम् उच्छलितः परिवृत्तः पश्चात् परिस्फाटितः । विदारितो-
 दरदेश इत्यर्थः । यो भेको मण्डूकस्तेन उपमा सादृश्यं यस्य तत् तथा ।
 एवंविधं यद् रमणीरमणं तद्रन्तारो रमणशीलास्तेषाम् । तादृशैवराज्ञ-
 सक्तानाम् इत्यर्थः । शक्तिर्बलं विलगति भ्रश्यति । कान्तिर्विगलति
 बुद्धिश्च विगलति । उपलक्षणमात्रम् एतत् । अन्यदपि कम्पादि रूपादि-
 सक्तानां संजायते । यदुक्तम् ।

कम्पः स्वेदः श्रमो मूर्छा भ्रमिग्लानिर्बलक्षयः ।
 राजयक्ष्मादिरोगाश्च भवेयुर्मैथुनोत्थिताः ॥

उत्थल्लिअ । “ उच्छल उत्थलः ” [१७४] ॥

विअलइ । थिप्पइ । णिट्टुहइ । “ विगलेस् थिप्प-णिट्टुहौ ” [१७५] ॥

१९. वलितभक्तमिव वान्तभोजनमिव । वलिन्यः अधःपतनशीला
 लाला यत्र तत् तथाविधं रमण्यधरं सुन्दरीदशनच्छदं यो लेढि पिचति ।
 तस्य पुरुषस्य शतकृत्वः शत वारान् हृदयं दलतु भेदम् आप्नोतु ।
 बुद्धिकौशलं च दलतु । तथाविधाकार्यनिरतस्य चैतन्यपाण्डित्यादि
 विफलम् इत्यर्थः ॥

विसट्टउ । दलउ । वम्फि । वलिअ । “ दलि-वल्योर्विसट्ट वम्फौ ” [१७६] ॥

अणफुडिअ-इन्द्रवारण-रम्मा रामा अफिट्टु रुडअत्ता ।

रे हिअय फुट्टु चुकसि किं मग्गा ताहि भुल्लविअ ॥ २० ॥

अभमि-दूमिअच्छ अफिट्टिअ केहमाणण महेलाण ।

रचंइ तत्थ वि मूढो नमिअ मई णिवहिअ रिउओ ॥ २१ ॥

मेहइ सील पडिसन्ति धी-गुणा सजमो वि अवहरइ ।

णिरणासइ मुअमउमेहइ सच्च जुउइ सत्ताण ॥ २२ ॥

२० अश्रष्टम अविर्दणं यद् इन्द्रवारण विनालाफल तद्वद् रम्या धम्मिनोत्तरा । अश्रष्ट कर्तृकत्वम् अन्तरमधुरपरिणामो यासा वास्तया रामा । तस्मान् हे हृदय श्रष्ट दुःखीलस्वभाव ताभिर्भक्षित मत् किं मागाद् भ्रश्यसि । तथाभूतासु तामु अनुरागम् उत्सृज्य धर्मध्यानैक तान हे मनो भवेत्यर्थ ।

२१ अश्रष्टदूषिकाश्रम अनपगतमलनेत्रम् अश्रष्टकफम् अप्रच्युत श्रेष्ठ महेलानाम् आननम् । पर तत्रापि तादृशेपि आनने नष्टमतिर्नष्ट-विषेवो मूढो रजति । तदवलोकनचूर्णने रागम् आधत्त इत्यर्थ ॥

अणफुडिअ । अफिट्टु । फुट्टु । चुकसि । भुल्लविअ । अभमि । अफिट्टिअ ।

' भरो निट निट फुट्टु-रुट्टु-रुण भुल्लो ' [१७७] ॥

२२ युवतिसत्ताना श्रीलम्पनाना शील मदाचारो नश्यति प्रयाति ।

शुभ्रणा श्रवण चैव प्रहण धारण तथा ।

उद्दीपोद्दार्थविज्ञान तत्त्वज्ञान च धीगुणा ॥ इति ।

ओवांसइ न विवेओ थी-सङ्गे इअ गुरुहि संदिसिअं ।

अप्पाहामो ता तत्त-पिच्छिरो ताउ को निअइ ॥ २३ ॥

जे भावि-पुल्लअणा भूअ-देक्खणा वट्टमाण-सच्चवणा ।

तेहि निअच्छिअ भणिअं मा इत्थीओ पुलोएह ॥ २४ ॥

ते नश्यन्ति । सयम' शुभानुष्ठानमपि नश्यति । श्रुतं सिद्धान्तो नश्यति । सत्य च नश्यति । न किञ्चिदपि परत्र परित्राणहेतुः शुभं तेषां संभवतीति भावः ॥

नसिअ । णिवहिअ । सेहइ । पडिसन्ति । अवहरइ । णिरणासइ । अवसेहइ ।

“ नशेर्णिरणास-णिवहावसेह-पडिसा-सेहावहराः ” [१७८] ॥

२३. स्त्रीसङ्गे योपित्संपर्के विवेकः युक्तायुक्तविचारो नावकाशते नावकागं लभते इति गुरुभि अस्मत्पूर्वाचार्यैः संदिष्टम् अस्माकं पुरः प्रतिपादितम् । तस्मात् तत्त्वद्रष्टा विज्ञातपरमार्थः कस्ताः स्त्रीः पश्यतीति वयमपि संदिशाम मुक्त्यर्थिनं प्रतिपादयामः ॥

ओवासइ । “ अवात् काशो वासः ” [१७९] ॥

सदिसिअ । अप्पाहामो । “ मदिशेरप्पाहः ” [१८०] ॥

२४ भाविनो भविण्यदर्थस्य दर्शना' द्रष्टार' । भूतदर्शना अतीता-र्थवीक्षका । वर्तमानदर्शना विद्यमानार्थविलोकयितार' त्रिकाल वेदिन इत्यर्थः । एतैर्महात्मभिर्दृष्ट्वा सकलाकुशलकारणं स्त्रिय इति विज्ञाय भणितम् । किम् । स्त्रीर्मा पश्यत । यदि स्वस्य क्षेमम् अभिलषते तदा स्त्रीणा विलोकनमपि मा कुरुतेत्यर्थः ॥

अयच्छन्तो वि जणो नोअकरइ कामिणि अयम्वन्ता ।

न गुरु चअइ नन्न पामइ ज तीइ पामत्यो ॥ २५ ॥

असरीणिमअकरइ अयआमइ मील-नाइ गहिअ पि ।

अयजिहउण त पि हु जो इत्थि छिउइ तम्म नमो ॥२६॥

२५ कामिनी पश्यन् समग्रह वीभ्रमाणो नन पश्यन्नपि

यकृच्छृष्टन्मलश्रेष्ममज्जास्थिपरिपृग्निना ।

स्त्रायुम्यूता यद्दीरम्या म्रियध्रमप्रमेविका ॥

इत्यादिकामिनीस्वरूप जानन्नपि न पश्यति न मनम्यवधारयति । यस्मान्
तस्या कामिन्या पार्श्वस्थ ममोगाय ममीपवती न गुरु पश्यति ।
नान्य मातापित्रादिक पश्यति । तदेकत्वानो न गुणादिक गुरन्वादिना
मन्यत इत्यर्थ । यदुक्तम्

न देवान् न गुरुन् नापि

इत्यादि ॥

२६ अगरीणि गीळिताद्गोपाद्ग पश्यति मापुरागहभ्या रिंलरुन ।

गीलनातिगहितमपि पश्यति । तदपि अयिधमपि यापिन्मशप्रिनम् हु

इति नि मदेहम् दृष्टो य म्रिय स्रगति आलिङ्गति तम्मै नम । उप

हामपरोय नमस्कार । तेन निर्विद्वेक गुणमणमनस्य रिषागेम्विन्यथ ॥

विच्छिरो । निअइ । पुअणा । दमरणा । गगरणा । निअ-उअ ।

पुणेणइ । अयच्छन्तो । उअकरइ । अयम्वन्तो । चअइ । णमइ । अ

अकरइ । अयआमइ । अयजिहउण । एणा । अ-उ-वे-अ-अ-अ-अ

य सत्रअ-नाथय देवगोअकराअकराअकरा पुला । पुअ नि-अर ॥ । गणा

[१८१] ॥

फांसिज्जइ कविकच्छू फांसिज्जइ अहव कुविअ-वग्धी वि ।

फरिसिज्जइ न उणेत्थी धम्म-सरीरं हणइ छिहिआ ॥ २७ ॥

आलिहइ नरमणालुङ्खणिज्जमवि नीअ-रच्चणी नारी ।

मूढाण रिअइ सा वि हु हिअए पविसन्त-कामम्मि ॥ २८ ॥

नारीउ हिअय पम्हुस मा ताओ पम्हुसन्ति पर-लोअं ।

रोञ्चन्ति धम्म-वीजं न य रोहइ चड्डिअं तं च ॥ २९ ॥

२७ कविकच्छू स्पृश्यते । अथवा कुपिता व्याघ्री अपि स्पृश्यते । शरीरमात्रानर्थकारिण्योरेतयो स्पर्शो वरम् इत्यर्थः । न पुनः स्त्री स्पृश्यते । यतो धर्मशरीरम् अत्रामुत्र अनेककल्याणप्रदसुकृततनुं स्पृष्ट्वा सती हन्ति विनाशयति ॥

२८. नीचरङ्गीनी हीनकृतप्रेमानुबन्धा सती नारी अस्पर्शनीयं न्यग्जातीयमपि नरं स्पृशति । परं मूढानाम् प्रविशन् स्थितिम् आसादयन् कामो यत्र तस्मिन् । कामोद्रेकयुक्त इत्यर्थः । हृदये सापि अगम्य-गामुकापि प्रविशति पदम् आदधाति । रच्चणीत्यत्र “ व्रज-नृत-मदा चैः ” [४.२२५] इति बहुवचनाद् रञ्जेजस्य चैत्वम् ॥

छिवइ । फांसिज्जइ । फसिज्जइ । फरिसिज्जइ । छिहिआ । आलिहइ ।
अणालुङ्खणिज्ज । “ स्पृश फास-फस-फरिस-छिव-छिहालुङ्खालिहाः ” [१८२] ।

रिअइ । पविसन्त । “ प्राविशे रिअ. ” [१८३] ॥

२९. रे हृदय स्वान्त नारीर्मा स्पृश मा स्पृष्टम् अभिलप । यतस्ता नार्य परलोक प्रमुष्णन्ति । स्पर्शमात्रेण परभवहितं पुसां निघ्नन्तीत्यर्थः । तथा ता वर्मवीज पिपन्ति चूर्णयन्ति । तच्च धर्मवीजं पिष्टं सत् न प्ररोहति । न स्वर्गापवर्गफलदायि भवतीत्यर्थः ॥

पम्हुस । पम्हुसन्ति । “ प्रान्मृश-मुपोम्हुस. ” [१८४] ॥

१ B पा° २ BC प° ३ C उण° ४ BC रोच° ५ C श्लिष्टा, D स्पृष्टा
श्लिष्टा ६ C °रजनी ७ B च, C व. ८ BC चत्वम् ९ B °म्ह°

गिरिणासिअ मेर गिरिणज्जिअ हिरिअ च गिरिहिअ-गुण च ।
पीसिअ सील नारिं भुक्किर-मुणइ व को सिहइ ॥ ३० ॥
 विलयाहि अमाअड्डिअ हिअओ अणकड्डिओ अ विसएहिं ।
अञ्चिअ निच्चाण सिरी सो धन्नो धूलमद-मुणी ॥ ३१ ॥
 कामेण करिसिअ सरेणापि अणाड्डिअ अणच्छेइ ।
 मह मणमयञ्छिरेहिं गुणेहिं सिरि-धूलमद मुणी ॥ ३२ ॥

३० पिष्टमेरा ध्वस्तमर्यादा पिष्टद्वीका परास्तलज्जा च । पिष्टा
 गुणा गाम्भीर्यादओ यया सा तथा ताम् । पिष्टशीला विदारितसदा
 चारा च नारी भपित्री मपणशीला यौ शुनकी कुर्कुरी तामिव क
 काहति । न कोपे विवेकी तदङ्गसङ्गम् अभिलपतीति भाव ॥

रोञ्चन्ति । चङ्किअ । गिरिणासिअ । गिरिणज्जिअ । गिरिहिअ । पीसिअ ।
 “पिषेर्षिबह गिरिणास गिरिणज-रोच चङ्का [१८५] ॥

भुक्किर । “ भवेर्भुक्क ’ [१८६] ॥

३१ यनिताभिरकृष्टद्वय अनाथजितचित्त । विषयैश्च शब्दा
 दिभिरकृष्ट । तद्वत् न गत इति यावत् । कृष्टनिषाणश्री
 सर्मापीकृतमोक्षलक्ष्मी स तथाविधाहारनियामयेश्यामप्राप्तावपि मथित
 ग-मथमौनत्वेन प्रसिद्ध स्थूलभद्रमुनिर्धन धर्मरूप लक्ष्मीं धन्य ॥

३२ कृष्टशरेणापि मनोभेदाय आपणार्नतेपुणापि कामेणै नाकृष्ट
 १ यणीकृत श्रीस्थूलभद्रमुनि कृष्टभि कपणशीले । आपणवैरिति
 यावत् । गुणै कृत्या मम मन कपनि आपणवयति ॥

१ O गिरि २ B वतआ ३ B षिअ C डिअ ४ C °हि° ५ B om
 या ६ B कुणारी ७ HC रो° ८ HC अकृष्ट ९ C नि १० C व्वा
 ११ B कामेनाकृष्ट C कामनाकृष्ट

अक्खोडिआसि-तिक्खं धन्नो वम्हं चरिसु वडर-रिसी ।

दुण्डुल्लण-कुसला जस्स तुल्लमज्ज वि गमेसन्ति ॥ ३३ ॥

दण्ढोलिआगमत्थं घत्तिअ तत्तं गवेसिअप्पाणं ।

एक्को च्चिअ वडर-रिसी परिअन्तिअ-परम-वम्ह-सिरी ॥३४॥

वम्ह-सिरीइ सिलिसिअं तव-सिरि-सामग्गिअं च आजम्मं ।

नाण-सिरीए अवयासिअं च वडरं नमंसामो ॥ ३५ ॥

असाअड्डिअं । अणकड्डिओ । अच्चिअ । करिसिअ । अणाइच्चिओ । अणच्छेइ ।

अयच्चिरेहिं । “ कृषेः कड्डु-साअड्डुअणच्छायच्छाइच्छाः ” [१८७] ॥

३३. कोशात् कृष्टासिवत् तीक्ष्णं ब्रह्मचर्यं चरितवान् अनुष्ठितवान् वज्रपर्षिर्धन्यः । यस्य तुल्यं गवेपणकुशला अद्यापि गवेपयन्ति गवेपणेन अदर्शनं गम्यते । ततश्च अद्ययावत् तत्सदृशं न पश्यन्तीत्यर्थः । चरिसु इत्यत्र आर्पत्वात् क्तवत् स्थाने इषुः ॥

अक्खोडिअ । “ असावक्खोडः ” [१८८] ॥

३४ आगमार्थं गवेपयित्वा निभाल्य तत्त्वम् आगमार्थरहस्यं गवेपयित्वा आत्मानं स्वस्वरूपं च गवेपयित्वा एक एव वज्रर्षिः शिष्टपरम-ब्रह्मश्री अङ्गीकृतसर्वोत्कृष्टब्रह्मचर्यलक्ष्मीक । यथा आत्राल्यतो वज्रर्षिः श्रामण्यं प्रपेदे तथा नान्य इत्यर्थः ॥

दुण्डुल्लण । गमेसन्ति । दण्ढोलिअं । घत्तिअ । गवेसिअ । “ गवेपेदुण्डुल्ल-दण्ढोल-गमेस-घत्ता ” [१८९] ॥

३५ आजन्म ब्रह्मश्रिया शिष्टं तप श्रिया शिष्टं च ज्ञानश्रिया शिष्टं च कर्णाभ्यटनैकादशाङ्गीपाठात् । वज्रं वज्रस्वामिनं नमस्यामः ॥

मक्षन्त व सुहाए चोप्पडमाण व चन्दण-रसेण ।

के मुक्ख आहन्ता गयसुकुमाल न वम्फन्ति ॥ ३६ ॥

जो अहिलङ्गइ धम्म मुक्ख अहिलङ्गए महइ सुक्ख ।

सो वच्चउ सिहणिज्ज सिरि गोअम-सामिणो मग्ग ॥ ३७ ॥

अविलुम्पिअ भव-सुक्खो जीव-दय जम्मओ वि कङ्खन्तो ।

अज्ज वि सामइअ-जसो भवाविहीरो जयइ अभओ ॥ ३८

परिअन्तिअ । सिलिअ । सामग्गिअ । अवयासिअ । “ त्रिषे सामग्गा-
वयासपरिअन्ता ” [१९०] ॥

३६ सुधया अक्षयन्तम् इव चन्दनरसेन अक्षयन्तम् इव स्व
चरितावदातेन परमनिर्वृतिजननात् तद्विलेपन कुर्वन्तम् इव मोक्ष
काङ्क्षन्त के गजसुकुमाल न काङ्क्षन्ति अपि तु सर्वेपि तत्सदृशीभवि
तुम् अमिलपन्तीत्यर्थे ॥

मक्खन्त । चोप्पडमाण । “ अधेओप्पड ’ [१९१] ॥

३७ यो धर्मं काङ्क्षति मोक्षं काङ्क्षति सौख्यं च काङ्क्षति स
धर्माधर्मौ पुरुषं काङ्क्षणीयम् आत्मनिस्ताराय भव्यैरमिलपणीय श्री-
गौतमस्वामिनो मार्गं धर्माचारं काङ्क्षतु इच्छतु । अनेनैव तल्लाभात् ।

३८ न काङ्क्षितं भवसौख्यं येन स यथा । जन्मतोपि जन्म-
प्रभृत्यपि जीवदया दीनानाथजन्तुजातप्राणरक्षा काङ्क्षन् अद्यापि
सर्वार्थसिद्धिप्राप्ते पश्चादपि । सप्रत्यपीति यावत् । प्रतीक्षितं जगत्य
वस्थितं यशो यस्य स तथा । भवे न प्रतीक्षते भवाप्रतीक्षं ससारोद्विग्न
इत्यर्थे । अमयकुमारमुनिर्जयति ॥

आहन्ता । वम्फन्ति । अहिलङ्गइ । अहिलङ्गए । महइ । वच्चउ । सिहणिज्ज ।

अविलुम्पिअ । कङ्खन्तो । “ काङ्खेराहाहिल्लेहाहिल्लु वच्च-वम्फ मह-सिह

विज्जम्पा ’ [१९२] ॥

१ B अनेव २ BD अविमवाप्रतीक्ष C भवने प्रतीक्षते अविमावप्रतीक्ष
३ BC सिहि ४ B काङ्खेराहाहिल्लेवच्चवत्सुमह^१

विरमालिअ संसारे जेण पडिक्खाविआ समय-सत्था ।

जयइ सुधम्मो तच्छिअ-कम्मो चच्छिअ-कुत्तित्थि-मओ । ३९ ।

सिवं-रम्पण-मिच्छा-दिट्ठि-रम्फणो तक्खिखण अवमग्गे ।

विअसाविअ सिद्धन्तो भयनं जम्भू-मुणी जयइ ॥ ४० ॥

कोआसिअ-गहिअ वओ दर-वोसट्ठिअ-सरोज-हसिर-गुहो ।

अणंगुआविअ-स-कुलो भयवं पहव-प्पह् जयइ ॥ ४१ ॥

३९. संसारे प्रतीदय स्थित्वा येन समयशास्त्राणि रिद्धान्तग्रन्थाः ।
द्वादशाङ्गानीत्यर्थः । प्रतीक्षितानि स्थापितानि । कृतानीत्यर्थः । यत्त-
दोर्निलाभिसंबन्धात् सः तष्टानि चूर्णितानि कर्माणि येन स तथा ।
तष्टकुतीर्थिमदः श्रुदितकुमताभिमान सुभर्मा सुभर्मस्वामिगणभृत
जयति । सत्था इत्यत्र “ वाक्ष्यर्गवचनानां ” [१. ३३] इति पुस्तकम् ॥

सामहज । अनिहीरो । निरमाळिअ । पडिग्गानिआ । “ प्रतीभेः सामय-
निहीर विरमालाः ” [१९३] ॥

४०. शिवस्य तक्षणा विनाजका ये मिथ्याष्टयस्तेषां तक्षणो
वित्रासकः अपकृष्टा मार्गाः कुमतानि तान् ताक्षित्वा उपमृगं विक्रा-
शितभिद्धान्तः प्रकटितागमो भगवान् पूज्यो जम्भूगुनि जम्भू-
स्वामिमर्षिर्जयति ॥

तच्छिअ । चच्छिअ । रम्पण । रम्फणो । तक्खिखण । “ तथेस्तच्छ-
च-रम्प-रम्फण ” [१९४] ॥

४१ विकसितो दीप्त सन् श्रीतत्रतः अङ्गीकृतचारित्र । वि-
फारितं वा अनेकशिष्यकरणेन श्रुतीवन्तं येन स तथा ।
द्वयम् ईषद् विकसितं स्फुटितं च स्मेरं सुर्यं

१० नि. ३ ॥
(= स्वप्नार्गो) अति

अण्डिम्भन्त-रुहसाविअ-कुतित्थिअ थिरमससि जिण-वयण ।
 जर-मरण-बोञ्जिराण भव-डरिआण हरउ तास ॥ ४२ ॥
 सो वज्जइ न भवाओ गुरुहिं साहूहिं पुमिअ-सम्मत्तो ।
 णिमिअ-मणो जिण-ममए कया वि जो न हु पलोड्डेइ ॥४३॥

यस्य स तथा । अहासितस्वकुल अलज्जितनिजक्षत्रियवशस्तादृग्वीरप्रतेन
 तत्त्व विज्ञाय प्रब्रज्याङ्गीकारात् भगवान् प्रभवप्रसु प्रभवमूर्तिर्जयति ॥

विअसाविअ । कोआसिअ । बोसट्टिअ । “ विकसे -कोआस-बोसट्टौ ”
 [१९५] ॥

हसिर । अणगुष्ठाविअ । “ हसेगुंइ ” [१९६] ॥

४० अम्रस्ता स्वमत्ताद् अभ्रष्टा सन्त स्रसिता अशम् आपिता
 कुर्त्वार्यिका येन तर्त् तथा । स्थिर ध्रुव महाविदेहादिश्रेत्रेषु सर्वना सम्रा
 वात् अतएव अस्ससि न कथमपि स्रसते निनवचन जरामरणत्रस्ताना
 भवत्रस्ताना त्रास भय हरतु ॥

अण्डिम्भन्त । रुहसाविअ । अससि । “ ससेहंस द्विम्यौ ” [१९७] ॥

४३ गुरुभि धर्माचार्यै । कैर्गुरुभि । साधुभि । न्यस्तसम्यक्त्व
 आरोपितसम्यक्त्व न्यस्तमनाश्च सन् जिनसमये हु निश्चित य
 कदापि न पर्यैत्यति न विपरीतो भवति स भवाद् न विभेति । परम-
 पदप्राप्तिहेतुसम्यक्त्वाद्दत्समयनिश्चलमनस्त्वाद् न भीतिं करोतीत्यर्थे ॥

बोञ्जिराण । डरिआण । तास । वज्जइ । ‘ वसेडर-बोज-वजा
 [१९८] ॥

पुमिअ । णिमिअ । “ न्यसो णिम पुमौ [१९९] ॥

पङ्क्तिअ-संजम-भारा निरुवारिअ-पवयणे अणुसरन्ता ॥
अहिपच्चुअन्ति मुक्तिं जोअं घेत्तूण सील-धणा ॥ ४९ ॥
गेण्हिअ वयाइँ घेत्तुं घेत्तव्वं वोत्तुमवि अ वोत्तव्वं ॥
 जे उज्जाआ खु ताणं वोत्तूण गुणे कयत्थु भिहि ॥ ५० ॥

अहिजलइ । आलइइ । डहणो । “ दहेरहिजललइइ ” [२०८] ॥

४७ गृहीतसंयमभारान् अङ्गीकृतव्रतभारान् गृहीतप्रवचनान्
 सूत्रतोर्थतश्च विज्ञातद्वादशाङ्गान् अनुस्मरन्तः । सफलजन्मान
 एत इति भावनया पूर्वमहर्षीन् ध्यायन्त इत्यर्थः । शीलं चारित्रं धनं
 येषां ते शीलधना मुनयो योगं परमसमाधिं गृहीत्वा आसाद्य मुक्तिं
 निर्वृतिं गच्छन्ति ॥

वलणिज । हरण । गिण्हन्तो । पङ्क्तिअ । निरुवारिअ । अहिपच्चुअन्ति ।
 “ ग्रहो वल-भोह-हर-पङ्क्ति-निरुवाराहिपच्चुआ ” ॥ [२०९] ॥

५० व्रतानि गृहीत्वा ग्रहीतव्यम् अर्हत्प्रणीतोपादेयतत्त्वं ग्रहीतुं
 ज्ञातुं वक्तव्यं सदुपदेशादिप्रतिपाद्यमपि च वक्तुं भणितुं ये निश्चितम्
 उद्यता । स्वपरोपकारकरणतत्परा इति यावत् । तेषां गुणान्
 क्षान्त्यादीन् उक्त्वा कृतार्थः कृतकृत्योऽसि ॥

घेत्तूण । घेत्तु । घेत्त ~~वत्तु~~ वत्तव्वेषु घेत् ” [२१०] ॥ कचिन्
 भवति । गेण्हिअ ॥

वोत्तु । वोत्तूण

भोत्तूण भोत्तव्व भोत्तु निव्वुइ-सुहाईं भोत्तु मणा ।
भोत्तव्वारम्म भोत्तूण महन्ता तवस्सन्ति ॥ ५१ ॥
 सोअ-वसा रोत्तूण वि रोत्तु-मणा विम्हरन्ति रोत्तव्व ।
दद्वूण जाण मुत्तिं अरहन्ताण नमो ताण ॥ ५२ ॥
जे दद्वच्चे दद्वु इन्दो काहीअ लोअण-सहस्स ।
दसण तत्तिं काउ अरहन्ताण नमो ताण ॥ ५३ ॥

५१ भोक्तव्य शुभाशुभम् अनुभवनीय मुक्त्वा सवेद्य । निर्वृति
 सुखानि भोक्तु सवेदयितुम् । भोक्तव्यारम्म हेयव्यापार मुक्त्वा परि
 त्यज्य । भोक्तुमनसो निर्वेरीतुकामा महान्त महामुनयस्तपस्यन्ति ।
 बाह्याभ्यन्तरभेदभिन्न द्वादशविध तप कुर्वन्ति ॥

५२ शोकवशात् स्वबन्धुवियोगसमुद्भवदुःखपरतन्त्रत्वाद् मृति-
 त्वापि रोदनं कृत्वापि रोदितुमनसं रोदनपरायणचेतसं प्राग्नि-
 येषां मूर्तिं वपुर्दृष्ट्वा रोदितव्यं विपन्नस्वबान्धवादिकं विम्बरन्ति न
 स्मृतिपथम् आगतयन्ति तेभ्योऽर्हद्भ्यो नमः नमस्कारोस्तु ॥

भोत्तूण । भोत्तव्व । भोत्तु । भोत्तु । भोत्तव्वा । भोत्तु । भोत्तु । भोत्तु । भोत्तु ।
रोत्तव्व । “ रुद भुज-मुचां तोन्यस्य ” [२१२] ॥

५३ यान् द्रष्टव्यान् लोकातीतमैवाश्चिन्तयन्ति नैव ननु
 द्रष्टुं दर्शनाय लोचनसहस्रम् इह इह इह इह इह इह इह इह इह इह ।
 दर्शनमपि किमर्थम् इत्याह । दानं नैव नैव नैव नैव नैव नैव नैव नैव नैव
 सत्तोप कर्तुम् । तेभ्योऽर्हद्भ्यो नमः ।

काऊणं कायव्वं कम्मं काहिनत्ति जे ण पुणरुत्तं ।

जग-वोहमिच्छिराणं अरहन्ताणं नमो ताणं ॥ ५४ ॥

जो अणुगच्छइ जच्छइ छिन्दितमच्छइ तणुं च तेसिं पि ।

अणभिन्दिअ-भावणं अरहन्ताणं नमो ताणं ॥ ५५ ॥

सविहे न जाण कुज्झइ जुज्झइ मुज्झइ भवे अगिज्झन्तो ।

देही बुज्झइ सिज्झइ अरहन्ताणं नमो ताणं ॥ ५६ ॥

५४. कर्तव्य सकलकर्मक्षयं कृत्वा ये पुणरुत्तम् इति भूयोपि न कर्म करिष्यन्ति कर्तारो वा । वीतरागत्वात् न मुक्तिम् अपहाय बुद्धवत् स्वदर्शनतिरस्कारनिवारणाय इह जन्म आसाद्य पुनरपि कर्म भन्त्यन्तीत्यर्थः । तेभ्यो जगद्बोधम् एषितृभ्यः अभिलाषुकेभ्योर्हृद्भ्यो नमः ॥

काहीअ । काउ । काऊण । कायव्व । काहिनत्ति । “आ कृगो भूतभविष्यतोश्च”

[२१४] ॥

५५ योनुगच्छति भक्त्या पृष्ठलग्नः प्रयाति । तथा यो यच्छति सादरं स्ववस्तु ददाति । यस्तु तनुं छेत्तुम् आस्ते । तेष्वपि अभिन्नभावेभ्यो निर्विशेषमनस्केभ्यस्तेभ्यो जगत्प्रसिद्धेभ्योर्हृद्भ्यो नमः ॥

इच्छिराण । अणुगच्छइ । जच्छइ । अच्छइ । “गमिध्यमासा छः” [२१५] ॥

छिन्दित । अणभिन्दिअ । “ छिदि-भिदो न्दः ” [२१६] ॥

५६. येषां सविधे समीपे भवे अगृध्यन् गार्ध्यम् अगच्छन् । संसागधिरक्तो भवन्निति यावत् । देही जन्तुर्न कृध्यति न कोपं

१ B दाहिति २ B drops छिन्दितम् अच्छइ ३ B om. कर्म. ४ C ननु
५ B om अच्छइ ६ B om न

रुन्धिअ-करणं रुम्भिअ-पवण रुज्झिअ-मण अपडिएहिं ।

ज्ञायन्वाण मुणीहिं अरहन्ताण नमो ताण ॥ ५७ ॥

सडिअ रया कडिअ-मला वड्ढिअ-तव-तेअ-वेडिअ ज्जा य ।

जाणञ्ज वि वर-मुणिणो अरहन्ताण नमो ताण ॥ ५८ ॥

गच्छति । तथा न बुध्यते न युद्ध करोति यतो न मुह्यति न मोहम्
उपगच्छति । मोहमूलत्वात् क्रोधयुद्धयो । किंतु बुध्यते^१ अवगततत्त्वो
भवति । तथा च सति सिध्यति सिद्धो भवति । तेभ्योर्हृद्भ्यो नम ॥

कुज्झइ । णुज्झइ । मुज्झइ । अगिज्झतो । बुज्झइ । सिज्झइ । “ युध
बुध गृध-क्रुध सिध-मुहा ज्झ ” [२१७] ॥

५७ रुद्धकरणम् । रुद्धपवनम् । रुद्धमन कृतेन्द्रियोच्छ्वासनि
श्रासचित्तनिरोध यथा भवति एवम् अपतितै ध्यानाद् अस्खलितैर्मुनि
भिर्ध्यातव्येभ्यस्तेभ्य प्रसिद्धेभ्योर्हृद्भ्यो नम ॥

रघिअ । रुम्भिअ । रुज्झिअ । “ रघो च र्मौ च ” [२१८] ॥

५८ सन्नरजस गलितबध्यमानकर्माण । कथितमला भस्मीकृत
यद्धकर्माण । यतो घृद्ध घृद्धिं गत यत् तपस्तेजस्तेन वेष्टित व्याप्तम्
अङ्ग येषा ते तथा च वरमुनय अद्यापि दुष्पमाकालेपि वर्तन्ते येषाम्
अर्हताम् । यन्मतसस्थिता इत्यर्थ । तेभ्योर्हृद्भ्यो नम ॥

अपडिएहिं । सँडिअ । “ सद पतोई ” [२१९] ॥

कडिअ । वड्ढिअ । “ कय-वर्धो ढ ’ [२२०] ॥

वेडिअ । “ वेष्ट ” [२२१] ॥

दुकड-संवेष्टिअओ भव-पासोव्वेढणोज्जओ लोओ ।

उव्वेष्टिज्जइ जेहिं अरहन्ताणं नमो ताणं ॥ ५९ ॥

जे झाउं संपज्जइ अणखिज्जिर-सिज्जिराण सा सिद्धी ।

ते वच्चामो सरणं नच्चिर-मच्चिर-मणा सिद्धे ॥ ६० ॥

आणन्द-रोविराणं जेसु नवन्ताण होइ नोव्वेवो ।

धाइ समुहं च मुत्ती ताण नमो सव्व-सिद्धाणं ॥ ६१ ॥

५९. दुष्कृतेन अशुभकर्मणा संवेष्टितो व्याप्तः । परं भवपाशोद्वेष्टने संसारबन्धनमोक्षणे उद्यतः कृतप्रयत्नो लोको यैरुद्वेष्टयते बन्धनमुक्तः क्रियते तेभ्योर्हृद्भयो नमः ॥ दुकड इत्यत्र आर्षत्वात् तस्य डः ॥

संवेष्टिअओ । “ समो ह्यः ” [२२२] ॥

उव्वेढण । उव्वेष्टिज्जइ । “ वोदः ” [२२३] ॥

६०. यान् ध्यात्वा स्मृत्वा अखेत्तृस्वेत्तृणाम् अखेदनखेदनशीलानाम् खेदस्वेदरहितानाम् इति यावत् । अस्माकं सा सिद्धिः तत् सिद्धत्वं संपद्यते । तान् सिद्धान् नर्तितृ नर्तनशीलम् । भक्तिवशाद् उत्कलिकाकलितम् इत्यर्थः । तथा मदितृ तोपणशीलं मनो येषां ते तथाभूता वयं शरणं ब्रजामः ॥ झाउ इत्यत्र सेधनक्रियापेक्षया प्राक्काल्यम् न संपद्यते इत्यपेक्षया । तच्च भावितमेवेति ॥

संपज्जइ । अणखिज्जिर । सिज्जिराण । “ स्विदा जः ” [२२४] ॥

वच्चामो । नच्चिर । मच्चिर । “ व्रज-नृत-मदा चः ” [२२५] ॥

६१. यान् आनन्दरोदितृणां हर्षाश्रुमोचनशीलानां सतां नमतां नमस्कुर्वता न उद्वेगो भवति । किंतु यान् नमतां मुक्तिः संमुखम्

कुपहे घावन्ति अंखादिम च खादन्ति तेहि वि सम जो ।
घावइ खाइ अ त पि हु बोहन्ते ज्ञामि आयरिण ॥ ६२ ॥
 कम्माई वोसिरन्ता अतुद्धिरेण तवेण सकन्ता ।
अफुडिअ-अचलिअ महिमा आयरिआ दिन्तु ते बोहिं ॥ ६३ ॥

अभिमुख च घावति सत्वरम् आयाति । तेभ्य सर्वसिद्धेभ्यो नमः ॥
 जेषु इति “ द्वितीयातृतीययो सप्तमी ” [३ १३५] इति सप्तमी ॥

रोविराण । नवन्ताण । “ रुद नमोर्व ” [२२६] ॥

उब्बेवो । “ उद्विज ” [२२७]

६२ ये कुपथे अमार्गे । अनीताविति यावत् । घावन्ति । तथा ये
 खाद्यते यत् तत् खाद तस्य भाव खादत्व न विद्यते खादत्व यस्य
 तत् तथा अखाद्य वस्तु खादन्ति । तैरपि सम यो घावति कुपथे
 गच्छति खादति अभक्षणीय भक्षयति च । हु इति निश्चितम् । तमपि
 तादृशमपि प्राणिन स्वयम् अधर्मम् अधर्मविप्रलब्ध च । अस्मादशम्
 इत्यर्थ । बोधयतो धर्मदेशनया सन्मार्गे प्रवर्तयत आचार्यान् ध्यायामि
 सस्मरामि ॥

घाइखाइ “खाद घावोर्लक्ष्” [२२८] ॥ बहुलाधिकाराद् वर्तमानाभविष्य
 द्विध्याद्येकवचन एव । तेनेह न । घावन्ति । अखादिम । खादन्ति ॥ कच्चिअ ।
घावइ ॥

६३ कर्माणि व्युत्सृजन्त आत्मनो दूरीकुर्वन्त । ननु अनादि-
 कालात्कर्मणा कथं व्युत्सर्ग इत्याह । अत्रोटिर्ना अच्छिदुरेण ।
 सपूर्णेनेति यावत् । तपसा शक्नुवन्त सामर्थ्यं विभ्रत । अस्फुटित
 अन्यौजसा अखण्डित अत एव अचलित अकम्पित । स्थिर
 इत्यर्थ । महिमा माहात्म्य येषां ते तथा । ते सर्वप्रसिद्धा आचार्या
 बोधिं जिनधर्मावाप्तिं ददतु प्रयच्छन्तु ॥

फुट्टिअ-मोहो लोओ चल्लइ अपमिल्लिअ-व्वओ मोक्खे ।

जेहिं अपमीलिअच्छं पेच्छामो ते उवज्झाए ॥ ६४ ॥

अणउम्मिल्लिअ-नाणोम्मीलणआ हरिस-पसविरा लोए ।

सुअ-जलमोज्झाया पवरिसन्तु वित्थरिअ-गुण-भरिआ ॥ ६५ ॥

वोसिरन्ता । “ सृजो रः ” [२२९] ॥

अतुट्टिरेण । सक्कन्ता । “ शकादीना द्वित्वम् ” [२३०] ॥

६४. यै कृत्वा स्फुटितः विदारितो मोहो येन स तथा । अपमी-
लितव्रतः उद्बुद्धचारित्र. लोको मोक्षे चलति गच्छति । तान् उपा-
ध्यायान् अपमीलिताक्षं निर्निमेषनयनं यथा भवति एवं पश्यामः ।
उपाध्यायदर्शने वयं सत्पुष्पा इत्यर्थः ॥

अफुडिअ । अचलिअ । फुट्टिअ । चल्लइ । “ स्फुटि-चलेः ” [२३१] ॥

६५. अनुन्मीलितम् अनुद्धतं यज्ज्ञानं तस्य उन्मीलना व्यञ्जका ।
हर्षं प्राणिप्रमोदं प्रसवितार जननशीला । विस्तृताः सर्वत्र प्रसृता
ये गुणास्तैर्भृता निचिता उपाध्याया लोके जनमध्ये श्रुतमेव निर्मल-
पावित्र्यहेतुत्वात् जल प्रवर्षन्तु । निर्वृतिफलोत्पत्तये अस्मभ्यं प्रयच्छ-
न्त्वित्यर्थ ॥

अपमिल्लिअ । अपमीलिअ । अणउम्मिल्लिअ । उम्मीलणआ । “ प्रादेर्मलिः ”

[२३२] ॥

पसविरा । “ उवर्णस्याव. ” [२३३] ॥

वित्थरिअ । भरिआ । “ ऋवर्णस्यार. ” [२३४] ॥

पवरिमन्तु । “ वृपादीनामरि ” [२३५] ॥

१ BC °णओ > B om this and the following example.
३ BC om this example & C °णओ, B उम्मील for उम्मीलणआ
५ C प्रादेर्मलि .

नो रूसइ नो तूसइ जेऊण मण लयम्मि जो नेन्तो ।
मोचु भव विणीअ त साहु-जण नमसामि ॥ ६६ ॥
उप्पाइअ-सइहणो असइहाणे वि देइ जो बोहिं ।
ससार-नासिरो ह त साहु चिय विहेमि गुरु ॥ ६७ ॥
पञ्च वि अरहन्ताइ परमेड्डी झाह झाअह किमन्न ।
होऊण निव्विकप्पा पसम-रया होअऊण तहा ॥ ६८ ॥

६६ यो भव मोचु त्यक्तु मनो जित्वा वशीकृत्य लये साम्यावस्थाया नयन् सन् नो रुष्यति अमित्रे रोष न करोति । नो तुष्यति मित्रे तोष न करोति । त विनीत जितेन्द्रिय साधुजन नमस्यामि ॥

रूसइ । तूसइ । “ क्यादीना दीर्घ ” [२३६] ॥

जेऊण । नेन्तो । मोचु । “ युवर्णस्य गुण ” [२३७] ॥ कचिन्न ।
विणीअ ॥

६७ अभ्रह्मदाने जिनप्रणीतजीवादिपदार्थे तथेति प्रत्ययदहितेपि उत्पादितभ्रह्मदान जनितास्तिक्यबुद्धिर्यो बोधिं ददाति । ससाराद् नशिता नशनशीलोह तमेव साधु गुरु विदधामि ॥

सइहणो । असइहाणे । “ स्वराणां स्वरा ” [२३७] ॥ कचिन्नित्यम् ।
देइ । नासिरो । विहेमि ॥

रूसइ । तूसइ । “ व्यञ्जनाद् अद् अन्ते ” [२३९] ॥

६८ मो भव्या निर्विकल्पा एते ध्येया न वेति सशयराहिता मूत्वा तथा प्रज्ञमरता उपज्ञमपरा मूत्वा पञ्चापि अर्हदादीन् ध्यायत । किमन्य

१ B om असइहाणे° २ BO होइऊण ३ BO put रूसइ । तूसइ । व्यञ्जनाद् अद् अन्ते ” after विणीअ । and before सइहणो &c, A Pischel and the Bombay edition all read स्वराणां स्वरा । व्यञ्जनादन्ते ॥

जिणउ कलिं अघ चिणिअं धुणिअ-सिरं सुणिअ-गुण-गणा थुंणिआ
इन्देहि वि जग-पुणणी सुअ-देवी सयल-अघ-लुणणी ॥ ६९ ॥

सो हुणइ भप्प^१-मज्जे ख-पुप्फमुचेइ पङ्कयाइँ थले ।

तह उच्चिणेइ मोत्तुं सुअ-देविं महइ जो अन्नं ॥ ७० ॥

हरिहरादिक ध्यायत । हरिहरादिध्यानम् अपहाय अर्हद्विधानपरा
भवतेति भावः ॥

झाह । झाअह । होऊण । होअऊण । “स्वराद् अनतो वा” [२४०] ॥

६९. श्रुतगुणगणा सकलजनश्रवणगोचरप्राप्तवरप्रदानादिगुणनिचया
इन्द्रैरपि आस्ताम् अन्यै धुतशिरो यथेत्येवं स्तुता श्लाघिता जगत'
पवनी पावित्र्यजनिका सकलाघस्य लवनी विच्छेदिका श्रुतदेवी अघेन
चित्तं स्फीतं कलिं कलह जयतु । आश्रितम् अस्मादृशं निर्मत्सरं विद-
धात्वित्यर्थः ॥

७० स पुरुषो भस्ममध्ये जुहोति हवनं करोति । खपुष्पम् उच्चि-
नोति । तथा पङ्कजानि स्थले उच्चिनोति । य' श्रुतदेवीं मुक्त्वा अन्यां
महति पूजयति काङ्क्षति वा । श्रुतदेवीतोल्यासा देवतानाम् आराधनं
भस्महृतादिकल्पम् इत्यर्थः ।

जिणउ । चिणिअ । धुणिअ । सुणिअ । थुणिआ । पुणणी । लुणणी ।
हुणइ । “ चि-जि-श्रु-हु-स्तु-इ प्र धूगा णो हस्वश्च ” [२४१] ॥ बाहुलकात्
कचिद् वा । उचेइ उच्चिणेइ ॥

१ B बुद्धिय २ BC °पुलणी. ३ C भन्म° / D अर्हदादिध्यान°. ५ BC
होऊण, The *Dhundihi* has ण्य क्त्वातुमतव्य° [III. 157] अत् ।
इ । होऊण । होऊण ।

लक्खेहिं पि हुणिञ्जइ हुव्वइ कोडीहिं अहव मन्ताण ।
 सुअ-देवया पुणिञ्जइ न जा न ता चिच्चए नाण ॥ ७१ ॥
 तेण चिणिञ्जइ नाण जिच्चइ मोहो जिणिञ्जए कालो ।
 सुअ-देवी अन्नेहि वि धुव्वन्ता सुव्वए जेण ॥ ७२ ॥
 स-जस सय सुणिञ्जइ लुव्वइ कम्म लुणिञ्जए पाव ।
 पुव्वइ अप्पप्प-कुल पुणिञ्जए महिअ सुअ-देविं ॥ ७३ ॥
 भव भय-धुव्वन्तेहिं पवण-धुणिञ्जन्त तूल तरलस्स ।
 फलमाउअस्स चिम्मइ सुअ-देवीए पसाएण ॥ ७४ ॥

७१ मन्त्राणा लक्षैर्हूयते । अथ या कोटिभिर्हूयते । कामपि देव
 ताम् उदिश्य होम क्रियते । पर न यावच्छ्रुतदेवता स्तूयते न तावत्
 ज्ञान चीयते धृद्धिम् उपैति । अत्र कर्मकर्तारि क्यात्मनेपदे ॥

७२ येन आस्ता यत् स्वय स्तूयते अन्यैरपि स्तूयमाना श्रुतदेवी
 श्रूयते तेन पुरुषेण ज्ञान चीयते स्फीतीक्रियते । मोह अज्ञान जीयते
 परामूयते तथा कालो मृत्युश्च जीयते अचिराद् मोक्षप्राप्ते ॥

७३ महित्वा पूजयित्वा श्रुतदेवीम् स्वयश्च स्वय श्रूयते । स्वय
 श्रोतव्यतया ऋग्व्य यशस्तेन लभ्यत इत्यर्थः । कर्म लूयते । पाप
 लूयते । आत्मा पूयते । पवित्र क्रियते । आत्मकुल पूयते । अर्चक
 पुरुषेणेति शेषः ॥

७४ भवभयेन धूयमानै कम्पमानपुरुषै पवनेन धूयमान यत् तूल
 रूत तद्वत् तरल चञ्चल तस्य आयुष फल श्रुतदेव्या प्रसादेन चीयते
 उपचित क्रियते । पैरमपुरुषार्थमहानन्द प्राप्यत इत्यर्थः ॥

चिञ्चइ अह न चिपिञ्चइं जिञ्चइ अहवा जिपिञ्चए नाचि ।

सुञ्चइ अह न सुपिञ्चइ हुञ्चइ न हुपिञ्चए अहवा । ७५ ॥

धुञ्चइ अह न धुपिञ्चइ पुञ्चइ पाइं पुपिञ्चए अहवा ।

लुञ्चइ अह न लुपिञ्चइ धुञ्चइ न धुपिञ्चए अहवा ॥७६॥

खम्भइ अह न खपिञ्चइ हम्भइ नो वा हपिञ्चए जेप ।

सर्वं पि तस्स सहलं सुअ-देवि-विइण-पुण्यस्स ॥ ७७ ॥

७५ त्रिभिविधोऽक्षम् । येन चीयते लज्यात्ताद्विषु उपचितेन भूयते । अथ वा न चीयते । जीयते । इन्द्रियाद्विषु वशिना भूयते इत्यर्थः । अथ वा नापि जीयते । शूयते गुरुत्वात् सर्वशाब्देषु श्वनं क्रियते । अथ न शूयते । हूयते ह्वनं क्रियते अथ वा न हूयते ।

७६. तूयते देवताद्विषु त्वनं क्रियते । अथ न तूयते । पूयते जलादिना पवित्रेण भूयते । अथ वा न पूयते । लूयते लघुभल्वनं क्रियते । अथ न लूयते । घूयते पापराजप्रकल्पनगरेण भूयते । अथवा न घूयते ॥

७७. खन्यते निज्यादिनिमित्तं भून्यादिसननं क्रियते । अथ न खन्यते । हन्यते नष्टविनाशनं क्रियते नो वा हन्यते । परं हृतदेवी-विर्ती-पुण्यस्य तस्य । अविरेवार्थे । सर्वत्रैव समक्षम् । यत् किंचित् कुर्वतोपि हृतदेवीप्रसादान् सर्वं समीहितं तस्य संजायत इत्यर्थः ॥

हुञ्चइ हुञ्चइ । हुञ्चइ हुञ्चइ । जिञ्चइ जिञ्चइ । जिञ्चइ जिञ्चइ ।
सुञ्चइ सुञ्चइ । सुञ्चइ सुञ्चइ । पुञ्चइ पुञ्चइ । पुञ्चइ पुञ्चइ ।
धुञ्चइ धुञ्चइ । धुञ्चइ धुञ्चइ । लुञ्चइ लुञ्चइ । लुञ्चइ लुञ्चइ ।
खम्भइ खम्भइ । खम्भइ खम्भइ । हम्भइ हम्भइ । हम्भइ हम्भइ ।

१ B om. 'इ जिञ्चइ अहव जिञ्चइ'. २ C तु. ३ B हुञ्चइ. ४ B om. अथ न नो क्रियते. ५ B om हुञ्चइ. ६ BC हुञ्चइ हुञ्चइ before हुञ्चइ. ७ B om. जिञ्चइ जिञ्चइ. ८ B om. हुञ्चइ.

सम्मद् कुनोह-सेलो राणिज्जए मूलओ वि पाव-तरु ।
हम्मद् कली हणिज्जद् कम्म सुअ-देवि-ज्ञाणेण ॥ ७८ ॥
सुअ-देविं ज्ञाअन्तो अव्वाहय भत्ति-निच्चल-मणेण ।
हम्मद् ससार-दुह मोह हन्तूण हन्तव्व ॥ ७९ ॥
दुव्वभउ गाई वुव्वभउ भारो लिव्वभउ खड च तेण खु ।
पवयण-गाई गोहि-क्खीर न दुहिज्जए जेण ॥ ८० ॥

धुणिज्जद् । पुव्वद् । पुणिज्जए । छुव्वद् छुणिज्जद् । धुव्वद् धुणिज्जए । “ न वा
कर्मभावे व्व क्यस्य च लुक् ” [२४२] ॥

चिम्मद् चिव्वद् चिणिज्जद् । “ मग्धे ” [२४३] ॥

७८ श्रुतदेवीध्यानेन कृत्वा पुरुषेण कुबोध एव सन्मार्गरोधकत्वात्
 शैल खन्यते विदार्यते । पापमेव अशुभफलदायित्वात् तरु मूलतोपि
 खन्यते । कलि राटिर्हन्यते क्षिप्यते । कर्म ज्ञानावरणादि हन्यते ॥

७९ अव्याहता अखण्डिता या भक्तिस्तस्या निश्चल यद् मनस्तेन
 कृत्वा श्रुतदेवीं ध्यायन् सन् हन्तव्यम् अपायजनकत्वाद् ध्वसनीय
 मोहम् अज्ञानं हत्वा ससारदुःखं हन्ति मोहमूलत्वात् ससारदुःखस्य ॥

सम्मद् । राणिज्जद् । हम्मद् । हणिज्जए । सम्मद् । खणिज्जए । हम्मद् ।
हणिज्जद् । “ ह खनोऽन्त्यस्य ” [२४४] ॥ बाहुलकात् हन्ते कर्तर्यपि ।
हम्मद् ॥ कचिन्न । हन्तूण । हन्तव्व ॥

८० येन प्रवचनरूपा गौरेवै गौ घोषिमेव क्षीरं न दुह्यते क्षार्यते ।
 तेन पुरुषेण खु इति निश्चितम् गौर्दुह्यताम् । भार उद्यतात् । राटस्तूर्णानि
 लिह्यताम् । कर्तव्यकरणविकलस्य तस्य आभीरभारवाहकप्रलीवर्दभावं
 एव परमार्थत इति भावः ॥

१ B °द् २ BC चिणिज्जए ३ BC °द् ४ B द ५ B गौरेवेव
 ६ C °स्तुणेमे

जेण वहिज्झइ हिअए सुअ-देवी तेण रुब्भए कम्मं ।

रुन्धिज्झइ कलि-ललितं लिहिज्झए अमयमाकण्ठं ॥ ८१ ॥

उज्झइ भवो उहिज्झइ पावं ताणं खु बज्झइ न धम्मो ।

बन्धिज्झइ जेहि थुई पवयण-देवीइ भावेणं ॥ ८२ ॥

भावाउ जाणुरुज्झइ अणुरुन्धिज्झइ थवाउ पूआए ।

उवरुज्झइ उवरुन्धिज्झइ तवओ सा जयउ वाणी ॥ ८३ ॥

८१. येन हृदये श्रुतदेवी उद्यते धार्यते तेन पुरुषेण कर्म रुध्यते निवार्यते । कलिललितं कलिकालविजृम्भितं रुध्यते । अमृतम् आकण्ठं लिह्यते आस्वाद्यते । निर्वृतेन भूयत इत्यर्थः ॥

दुब्भउ दुहिज्झए । वुब्भउ वहिज्झइ । रुब्भए रुन्धिज्झइ । लिब्भउ लिहिज्झए । “ ञ्भो दुह-लिए वह-रुधामुघातः ” [२४५] ॥

८२. यैर्भावेन प्रवचनदेव्याः स्तुतिर्बध्यते ग्रथ्यते । खु इति निश्चितम् । तैः पुरुषैर्भवो दद्यते भस्मसात् क्रियते । विनाश्यत इति यावत् । पापं दह्यते तथा धर्मो न बध्यते कर्मान्तरेण नावष्टभ्यते ॥ ताण इति तृतीयायाः षष्ठी ॥

उज्झइ उहिज्झइ । “ दहो ज्झः ” [२४६] ॥

बज्झइ बन्धिज्झइ । “ बन्धो न्धः ” [२४७] ॥

८३. सा वाणी वाग्देवता जयतु सर्वोत्कर्षेण वर्तताम् । या भावाद् अन्तरङ्गबहुमानतः अनुरुध्यते प्रसाद्यते । सुप्रसन्ना क्रियत इति यावत् । स्तवाद् अनुरुध्यते । पूजाया अर्चनाद् उपरुध्यते अनुकूल्यते । तपसो द्वादशविधतपश्चरणाद् उपरुध्यते ॥

१ O थवाअ. २B om. this example ३ B om. this example.
४ B वधो ध ; O वधो ध .

मत्ती-सरुञ्जन्ता सरुन्धिञ्जन्तआण मोहेण ।

न कह वि अवगम्मन्ती सुअ-देवी देउ मह बोहिं ॥ ८४ ॥

मण्णन्ती सुअ-देवि चि मणिञ्जन्ती ति-लोअ-माअ चि ।

कम्मणेण व भावेणाणुगम्ममाणा दिसउ कज्जं ॥ ८५ ॥

मत्तीए कीरन्तीइ अहीरन्तीइ सह हरिञ्जन्ती ।

वेडी-करिञ्जमाणा तीरन्ते मोह-जलहिम्मि ॥ ८६ ॥

८४ भक्त्या सरुध्यमाना आत्मायत्तीक्रियमाणा । तथा मोहेन सरुध्यमानैर्न कथमपि अवगम्यमाना ज्ञायमाना श्रुतदेवी मह्य बोध सर्वपदार्थविषयविज्ञान ददातु ॥

अणुक्कज्जइ अणुक्धिञ्जइ । उवक्कज्जइ उवक्धिञ्जइ । सरुञ्जन्ता सरुधिञ्जन्तआण । “ समनूपाद् रुधे ” ॥ [२४८]

८५ श्रुतदेवतेति मण्यमाना उत्कीर्त्यमाना त्रिलोकमातेति मण्यमाना । वेति धार्ये । कर्मणा पूजादिक्रियया भवेन अन्तरङ्ग बहुमानेन अनुगम्यमाना आश्रीयमाणा भगवती सरस्वती कार्य प्रस्ता याद् मम कुमारपालस्य विधेय दिशतु आज्ञापयतु ॥

अवगम्मन्ती । मण्णन्ती । मणिञ्जन्ती । अणुगम्ममाणा । “ गमादीनां दित्वम् ” [२४९] ॥

८६ अथ कुमारपालभूपस्य कर्तव्यम् उपदिशत्विति मनोरथा नन्तरोपस्थितश्रुतदेवतादर्शन गाथापदकेनाह । पद्भि कुलकम् । अथ प्रयोजनपृच्छानन्तर प्रशमाक्रान्तस्य उपशमव्याप्तस्य नृपोत्कृष्टस्य भूपुगवस्य कुमारपालस्य श्रुतदेवी प्रत्यक्षा दृष्टिगोचरासीत्

अजरिञ्जन्त-मयं पि हु जीरन्त-मयं जयं पि पकुण्णन्ती ।
पतरिञ्जन्त-भवोदहि-सेऊवम-चरण-रेणु-कणा ॥ ८७ ॥
 जेहि विढप्पइ किन्ती विढविञ्जइ जेहि उञ्जलं नाणं ।
अञ्जिञ्जइ जेहि सिरी सव्वेहि वि तेहि ज्ञायव्वा ॥ ८८ ॥
 सव्वं णव्वइ जेहिं अणञ्जमाणा बुहेहि तेहिं पि ।
अमुणिञ्जन्त-सरूवा 'सिद्धेहि वि वाहरिञ्जन्ती ॥ ८९ ॥

किंभूता । अह्नियमाणया अन्येनानपास्यमानया । निश्चलयेति यावत् ।
 क्रियमाणया विधीयमानया भक्त्या अन्तरङ्गबहुमानेन कृत्वा सदा
 ह्नियमाणा आवर्ज्यमाना । आत्मसात् क्रियमाणेत्यर्थः । मोहोऽज्ञानम्
 तदेव जलधिस्तास्मिस्तीर्यमाणे लङ्घ्यमाने वेडा प्रवहणं क्रियमाणा ।
 संसाराद् उत्तितीर्षुभिराश्रीयमाणेत्यर्थः ॥

८७ हु इति निश्चितम् । जगदपि न जनमात्रम् अजीर्यमाणमद-
 मपि अभ्रश्यमानाभिमानमपि जीर्यमाणमदम् । विनयपरम् इत्यर्थः ।
 प्रकुर्वती विदधाना प्रतीर्यमाणः आराधकैर्विलङ्घ्यमानो यो भवो-
 दधिस्तत्र निस्तारकत्वात् सेतूपमाश्चरणरेणुकणा यस्याः सा तथा ॥

८८ यैः कीर्तिरर्ज्यते आसाद्यते यैरुज्ज्वलं निर्मलं ज्ञानम् अर्ज्यते
 यैः श्रीरर्ज्यते तैः पुरुषैः सर्वैरपि ध्यातव्या ॥

८९. यैः सर्वमपि ज्ञायते तैरपि बुधैरज्ञायमाना एवंस्वरूपैत्य-
 बुध्यमाना । सिद्धैरपि अणिमाद्यैश्चर्यसंपन्नपुरुषैरपि अज्ञायमानस्वरूपा
 व्याह्नियमाणा भण्यमाना । श्रुतदेवताध्यानेनैव कीर्तिज्ञाने संपद्येते
 इत्यर्थः ॥

१ BD सव्वेहि वि, C सद्धेहि वि २ B अह्नियमाणयाऽन्येनानपा°, C अ-
 ह्नियमाणयोऽन्येनानपा°, D अपह्निय° ३ BC °सत् ४ C °कृत्वात्.

वाहिप्यन्तादप्यन्त-मङ्गले गिण्हणिञ्ज-अभिहाणा ।

आढविअ-थुईहि सया सिप्यन्ती भत्ति-धिप्यन्ती ॥ ९० ॥

सुर-बहु-छिप्यन्त-पया छिविञ्जमाणा थुईहि सुअ-देवी ।

पसमाप्फुण्णस्स निवोकुसस्स अह आसि पच्चक्खा ॥ ९१ ॥

९० व्याह्रियमाण नैमित्तिकादिना भण्यमानम् आरभ्यमाण बन्ध्वा दिना क्रियमाण च यन्मङ्गल शुभकार्यं तस्मिन् गृह्यमाणाभिधाना त्वत्प्रसादाश्रिविघ्न भयत्विति उत्कीर्त्यमाननामा । आरब्धस्तुतिभि भक्तजनकृतस्नवनै कृत्वा सदा स्निह्यमाना क्षिहेरन्तर्भूतेष्वर्थत्वात् स्नेहवती क्रियमाणा । सिच्यमाना स्तौषकेन आत्मनि आर्द्रहृदया क्रियमाणा । भक्त्या गृह्यमाणा आत्मसात् क्रियमाणा । न दुराराधेत्यर्थ ॥

९१ सुरवधूमि स्पृश्यमानौ प्रणामावसरे भालेन घृष्यमाणौ पादौ यस्या सा । तथा स्तुतिभि कविस्तोत्रैश्च स्पृश्यमाना विपयीक्रियमाणा ॥

कीरन्तीइ । अहीरन्तीइ । हरिजन्ती । करिजमाणा । तीरन्ते । अजरिजन्त । जीरन्त । पतरिजन्त । “ ह-कृ तृ-आमीर ” [२५०] ॥

विदप्यइ विदविजइ अजिजइ । “ अजेर्विदप्य ” [२५१] ॥

णब्बइ । अणजमाणा । अमुणिजन्त । “ शे णब्ब णज्जो ” [२५२] ॥

घाहरिजन्ती घादिप्य-त । “ ब्याह्रगेवादिप्य ” [२५३] ॥

आढप्यन्त आढविअ । “ आरभेराढप्यः ” [२५४] ॥

सिप्यन्ती । “ स्नेह सिचो सिप्यः ” [२५५] ॥

गेण्हणिञ्ज घेप्यन्ती । “ ग्रहेष्वेप्य ” [२५६] ॥

हहो मणस्सि राय ज अव भयव ति विन्नवेदि भव ।

रक्खिअजसु तेण तुम जिण-वइणा मेइणी मघव ॥ ९४ ॥

अय्यावत्ते सयले कद-कओ त खु थाम-सिरि-णाह ।

जिण नाघ-सुमरणे इधमसिद-इह-लोअ पर-लोअ ॥ ९५ ॥

गमे । ततश्च अभ्युपगतम् एतत् । स विश्वप्रसिद्ध इन्द्रो निश्चिन्त ।
एतदरातीना सकलदानवाना त्वया हननाद् नि शङ्क सन् अन्त पुरे
विहरतु रमताम् । तथा तुमय इति अय त्वम् । अथ वा युष्मद्
शिना सह तुमय इति कश्चित् तदा तुमय इति त्वम् । हे महीस्वामिन्
पृथ्वीपते इन्द्रस्य तावद् मित्र चान्धवो भवसि सजात । भवतीति
संस्तामीष्ये [हे० ५ ४] इत्यादिना वर्तमाना ॥

महन्देण । निच्चि-दो । अन्देउरम्मि । “ अघ क्कचित् [२६१] ॥

दाव ताव । “ वादेस्तावति । [२६२] ॥

९४ मनस्विन् अभिमानिन् हहो राजन् भगान्, अव मगधन् इति,
य विश्वपयति भक्तिपूर्वं वदति । तेन त्रिनपतिना मेदिनीमघवन् त्व
रक्ष्यस्व त्रायस्व । तेन तव पालन क्रियताम् इति यावत् ॥

महि-सामिआ । मणस्सि । “ आ आमन्थे सौ वेनो न [२६३] ॥

राय । “ मो वा ’ [२६४] ॥

भयव । भव । “ भवद्भगवतो [२६५] ॥ क्कचित् अ यत्रापि । मघव ॥

९५ स्थामश्री पराक्रमलक्ष्मी तस्या नाथ इह अस्मिन् नगति
जिननाथस्मरणे सति अर्जितेहलोकपरलोक सफलीकृतेहपरभव गु निश्चित
सफले आर्यावर्ते समस्तार्यजनपदेषु त्व कृतकृत्य निष्पन्नप्रयोजन ॥

तायध समग्ग-पुहविं तायह सग्गं पि भोदु तुह भदं ।
होदु जयस्सोत्तंसो तुह कित्तीए अपुरवाए ॥ ९६ ॥
सत्तीइ अपुन्वाए होदूण हरि व्व हविय सेसो व्व ।
होत्ता भरहो व्व तुमं एग-च्छत्तं कुणसु रज्जं ॥ ९७ ॥
करियावणि-उद्दारं गुरु-भावं गडुय कडुय बलि-बन्धं ।
गच्छिय लच्छिमुविन्दो भोदि भवं भोदु इन्द-समो ॥९८॥

अय्यावत्ते कज्जो । “ न वा यो थ्यः ” [२६६] ॥

सिरि-णाह जिण-नाघ । “ थो धः ” [२६७] । अपँदादावित्येव । थाम ॥

९६. हे नरेन्द्र समग्रपृथिवीं त्रायस्व पालय । स्वर्गं दिवमपि त्रायस्व ।
 तथा तव भद्रं भवतु । तव अपूर्वया लोकोत्तरया कीर्त्या कृत्वा जगत
 उत्तंस शिर शेखरश्च भवतु ॥

ईध इह । तायध तायह । “ इह-हचोर्हस्य ” [२६८] ॥

भोदु होदु । “ भुवो भः ” [२६९] ॥

९७. अपूर्वया शक्त्या पराक्रमेण कृत्वा हरिः इन्द्रः कृष्णो वा स
 इव भूत्वा संपद्य शेषः अनन्तः स इव भूत्वा भरतः आद्यचक्री स इव
 भूत्वा च त्वम् एकच्छत्रं राज्यम् आधिपत्यं कुरु ॥

अपुरवाए अपुन्वाए । “ पूर्वस्थ पुरवः ” [२७०] ॥

होदूण । हविय । होत्ता । “ क्त्व इय-दूणौ ” [२७१] ॥

९८. अवने. उद्धारं द्विषद्विपद्भ्यो रक्षणं कृत्वा गुरुभावं गत्वा
 बलिनां बन्धं कृत्वा लक्ष्मीं गत्वा आसाद्य च भवान् उपेन्द्रो भवति ।
 यतः सोपि कृतप्रलयकालसमुद्रमग्नपृथिव्युद्धारः बलिबन्धने संजात-
 महाप्रमाण विहितबलिदानवबन्ध. समासादितलक्ष्मीकश्चेति । तथा
 भवतु भवान् इन्द्रसम । परमैश्वर्येण अधुना शक्रकल्पः संजायताम्
 इति भावः ॥

अम्हेहि तुह पससा किज्जदि अन्नेहि किज्जदे न कह ।

कित्ती रमिस्सिंदि तुहा सग्गादु रसातलादो वि ॥ ९९ ॥

दाणिं तुह तुट्ठा ता ढमि वर इअ तुमम्मि जुत्तमिम ।

जुत्त णिम रु मग्गसु इह किं णेद ति मा चिन्त ॥१००॥

भणिओ निवो किमेद तिहुयण रज्ज पि तुमइ तुट्ठाए ।

तुज्ज य्येव पसाया सुरीओं हज्जे त्ति भण्णन्ति ॥ १०१ ॥

करिअ । गहुअ । कदुअ । गच्छिअ । “कू गमो उहुअ ’ [२७२] ॥

मोदि । “ दिरिचेचो [२७३] ॥

९९ हे महाराज अस्माभि । सकललोकनमस्करणीयाभिरित्यर्थ । तव प्रशसा श्रमघा क्रियते अत कथम् अन्यैर्विद्युधै न क्रियते । अपि तु विधीयत एव । तथा तव कीर्ति आ स्वर्गाद् आ रसातलादपि स्वर्गं रसातल च व्याप्य रमिष्यते विचरिष्यति ॥

किज्जदि । किज्जदे । “ अतो देअ [२७४] ॥ अत इति किम् । मोदि ॥

रमिस्सिंदि । “ भविष्यति सिध [२७५] ॥

सग्गादु । रसातलादो । “ अतो ढसेडान्ते टादू ’ [२७६] ॥

१०० हे नृप इदानीं तव तुष्टा । तस्मात् त्वयि धर ददामीति युक्तम् इदम् । युक्त भगवत्या वरवितरणम् । परम् अह कथ यात्रा करोमी त्याह । सु इति निश्चितम् युक्तम् इदम् । मम पाश्चाद् याचन समुचितम् इति भाव । अतो मार्गय धर याचस्व । इह मयि विषय निम् प्तद् इति मा चिन्तय । अस्या सन्तान किं धरमार्गणेन इतीदं मा पर्यालोचयेति भाव ॥

दाणिं । “ इदानींनो दाणिं [२७७] ॥

ता । “ तस्मात् ता [२७८] ॥

१०१ हे भगवति त्वया तुष्ट्या किम् एतद् वरप्रदानमात्रम् । न किंचिद् इत्यर्थ । यतन्निभुयनरा यमपि । आम्ना पृथिवीपतित्वमात्रम् इति

हीमाणहे देवि तुमं सि दिट्टा हीमाणहे हं चकिदो भवादो ।
णं अम्महे किं पि भणोवएसं हीही भणन्ता वि समन्ति जेण ॥

नृपो भणितः विज्ञपयितुम् आरब्धवान् । तथा तवैव प्रसादात् सुर्यो
देव्यः हञ्जे त्ति चेटिका इति भण्यन्ते चेटिकावद् आहूयन्त इत्यर्थः ॥

जुत्तमिम जुत्त णिम । किं णेद किमेद । “मोन्त्याणो वेदेतोः” [२७९] ॥

तुज्झ य्येव । “ एवार्थे य्येव ” [२८०] ॥

हञ्जे त्ति । “ हञ्जे चेट्याहाने ” [२८१] ॥

१०२. हीमाणहे इति आश्चर्ये । देवि^१ श्रुतदेवते त्वं दृष्टा विलोकि-
ता असि भवसि । हीमाणहे इति निर्वेदे । अतः निर्विण्णत्वाद् अहं
भवात् चकितस्त्रस्तः । णमिति नन्वर्थे । अम्महे इति हर्षे । ततः हे
भगवति ननु सहर्षं कमपि कंचन उपदेशं भण आदिश । येन उपदेशेन
कृत्वा । हीहीति विदूषकाणां हर्षद्योतने । ततो हीही भणन्तः हर्षेण
हीहीशब्दं कुर्वन्तः निरन्तरं हसनशीला विदूषका अपीत्यर्थः । शाम्यन्ति
उपशमिनो भवन्ति । भण उपदेशम् इत्यनेन उत्तरसर्गार्थसूचनम् ।
इन्द्रवज्रा छन्दः ॥

हीमाणहे । हीमाणहे । “ हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ” [२८२] ॥

ण । “ ण नन्वर्थे ” [२८३] ॥

अम्महे । “ अम्महे हर्षे ” [२८४] ॥

हीही ॥ “ हीही विदूषकस्य ” [२८५] ॥

“ शेष प्राकृतवत् ” [२८६] । शौरसेन्या यत् कार्यम् उक्त ततोऽन्यत्
प्राकृतवदिति । अतः जेणेति “ टा-आमोर्णः ” [३.६] “ टा-ण-शस्येत् ”
[३.१४] च प्रवर्तते ॥

[इति] शौरसेनी भाषा समाप्ता ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितप्राकृतद्वयाभय-

महाकाव्यवृत्तौ सप्तमः सर्गः समाप्तः ॥

१ BD किं वि २ C भणोपदेस. ३ BD आश्चर्य. ४ D हे देवि ५ BC
वदिति, D वदेव ६ BCD टामोर्ण .

कधिदे शुभोपदेशे शलशदीए तदो अपस्त्रलिदे ।

मघ-कस्त-गिम्ह-पदहण विघस्टणे शुस्तु मेघे च ॥ १ ॥

अदिशुस्तिद निविस्ते चदुस्त-वग्ग विवथियद-कशाए ।

शावय्य-योग-लहिदे शाह् शाहिदि अणञ्ज-मणे ॥ २ ॥

१ तत नृपविज्ञप्तिकानन्तरं भवकष्टमेव प्रीष्मप्रदहन निदाघ सतापस्तस्य विघट्टणे अपनयने सुष्ठुमेघ इव वर्षुकजलद इव । अपस्त्रलिखित अवाधित शुभोपदेश सरस्यत्या कथित प्रतिपादित ॥

कधिदे । शुभोपदेशे । “ अत एत्तौ पुधि मागघ्याम् [२८७] ॥

शलशदीए । “ २-सोर्ल शौ ” [२८८] ॥

अपस्त्रलिदे । कस्त । “ स घो सयोगे सोऽप्रीष्मे ” [२८९] ॥

अप्रीष्म इति किम् । गिम्ह ।

विघस्टणे । शुस्तु । “ दृष्टयो ए [२९] ॥

२ उपदेशमेव एकाशीत्या गाथाभिराह । अतिसुस्थितम् अति समाहितं यथा भवति एष निविष्ट धर्मध्याननिरत अत एव विवर्जितकपाय त्रोधादिरहित । सावद्ययोगरहित सपापव्यापारवर्जित । अनन्यमना मोक्षैकतानमानस साधु सयत चतुर्थवर्गं निर्वाणं साधयति निष्पादयति । आत्माधीनम् आधत्त इति यावन् ॥

अदिशुस्तिद । चदुस्त । “ स्थ र्थयो स्त [२९१] ॥

विवथियद । शावय्य योग । “ ज च-यां य [२९२] ॥

पुञ्जे निशाद-पञ्जे सुपञ्जले यदि-पधेण वञ्जन्ते ।
 शयल-यय-वश्चलत्तं गश्चन्ते लहदि पलम-पदं ॥ ३ ॥
 श-पल-विवःका-लहिदे पेस्कन्ते सव्वमोह्ल-दिस्टीए ।
 मिद-पियमाचस्कन्ते चिष्ठदि मग्गम्मि मोःकस्स ॥ ४ ॥
एदस्स वधं कलिमो भत्तिं एदाह इदि मदी जाँहँ ।
ताणं दोण्हं पि हगे हिदे त्ति बुद्धी पँउद्व्वा ॥ ५ ॥

३ पुण्यः सुकृती निशातप्रज्ञ कुशाग्रीयबुद्धिः सुप्राञ्जलः कौटिल्य-
 रहितः यतिपथेन साधुमार्गेण ब्रजन् प्रयान् सकलजगद्वत्सलत्वं
 त्रिजगदानुकूल्यं च गच्छन् समाचरन् सन् पुरुषः परमपदं मुक्तिं
 लभते प्राप्नोति ॥

अणञ्ज-मणे । पुञ्जे । पञ्जे । सुपञ्जले । “न्य-ण्य-ञ-ञ्जा ञ्जः” [२९३] ॥
वञ्जन्ते । “ ब्रजो जः ” [२९४] ॥

गश्चन्ते । “ छस्य श्रोनादौ ” [२९५] ॥ लाक्षणिकस्यापि । वश्चलत्त ॥

४ स्वपरविवक्षारहित. शत्रौ मित्रे च समभाव. । अत एव सर्वं
 समस्तलोकम् आर्द्रदृष्ट्या सकरुणदृशा प्रेक्षमाणः विलोकयन् मितं प्रियं
 च आचक्षणः वदन् मोक्षस्य मार्गं पदव्यां तिष्ठति ॥

विवःका । मोःकस्स । “ क्षस्य ःकः ” [२९६] ॥

पेस्कन्ते । आचस्कन्ते । “ स्फः प्रेक्षाचक्ष्योः ” [२९७] ॥

चिष्ठदि । “ तिष्ठश्चिष्ठः ” [२९८] ॥

५ एतस्य वध कुर्म भक्तिम् एतस्य कुर्म इति मतिः आत्मानं
 प्रति एव बुद्धिर्ययो । ताण दुण्हमिति पष्ठीसप्तम्यो अर्थं प्रत्यभे-
 दात् तयोर्द्वयोरपि विषये अह वय वा इति हिता बुद्धि. प्रयोक्तव्या ।

१. None of the three MSS have taken care to distinguish all cases of *anunāsika* by the particular concave mark २ BD पउद्व्वा

पञ्जान राचिजा गुन-निधिना रञ्जा अनञ्ज-पुञ्जेन ।

चिन्तेतव्य मतनाति-वेरिनो किल विजेतव्या ॥ ६ ॥

मुद्राकसाय-हितपक जित-करन-कुतुम्ब-चेसटो योगी ।

मुक्क-कुटुम्ब-सिनेहो न बलति गन्तून मुक्कस पत ॥ ७ ॥

अहमेवाय वयमेव एते इत्यनुकूल अभेदभाव करणीय इत्यर्थ । अत्र भक्तिकरणमतौ इति उपमानार्थ । अन्यथा भक्तिं चिकीर्षीं सर्वस्यापि आत्मभावो भवत्येव । ततश्च यथा भक्तिं चिकीर्षीं आत्मभावस्तथा जिघासायपि कर्तव्य इति भाव ॥

एदस्स एदाह । “ अवर्णाद्वा ढसो डाह ” [२९९] ॥

जौहँ । ताण । “ आमो डाहँ वा ” [३००] ॥

हरो । ‘ अह-वयमोहँगे ’ [३०१] ॥

‘ शेष शौरसेनीवत् ’ [३ २] । मागध्या यदुक्त ततो यत् शौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् । अत हिदे ति । “ तो दोऽनादौ० ” [४ २६०] इति तस्य द ॥ पयोहँवा “ अघ कचिद् ” [४ २६१] इति तस्य द ॥

[इति] मागधी भाषा समाप्ता ॥

६ प्राज्ञाना राज्ञा विचक्षणाधीशेन गुणनिधिना गाम्भीर्योदार्यधैर्या दिशेवधिना । न अन्य पुण्यो यस्मात् स तथा । तेन राज्ञा नृपेण मदनादिवैरिण आन्तरा पद् दशत्रय किल इति प्रसिद्धौ विजेतव्या अभिभवनीया इति चिन्तयितव्य पर्यालोच्यम् ॥

पञ्जा । “ शो ञ्ज वैशाष्याम् ” [३०३] ॥

राचिजा । [रञ्जा ।] ‘ राशो वा विम् [३०४] ॥

अनञ्ज पुञ्जेन । “ ञ्ज ण्यो-र्त्रं ॥ [३०५]

गु । वेरिनो । “ णो ७ [३ ६] ॥

मतनाति । विजेतव्या । “ त दोस्त ’ [३ ७] ॥

किल । “ लो ल [३०८] ॥

७ गुह्य निर्मलम् अपपाय प्रोधादिरहित हृदय यस्य । अत एव

यन्ति कसाया नत्थून यन्ति नद्धून सव्व-कम्माइं ।

सम-सलिल-सिनातानं उज्झित-कत-कपट-भरियान ॥ ८ ॥

याति अरिह-परम-मन्तो पँढिय्यते कीरते न जीव-वधो ।

यातिस-तातिस-जाती ततो जनो निव्वुत्तिं याति ॥ ९ ॥

करणानि इन्द्रियाणि तान्येव आत्मनो मोहजननात् कुटुम्बं तस्य चेष्टा स्वस्वविषये व्यापारः । जिता परास्ता करणकुटुम्बचेष्टा च येन स तथा मुक्तकुटुम्बस्नेहः परित्यक्तबन्धुवर्गानुरागः योगी शुभध्यानैकतानः संयमी मोक्षपदं गत्वा प्राप्य न वलते न संसारे समायाति ॥

सुद्धाकसाय । “ श-षोः सः ” [३०९] ॥

हितपक । “ हृदये यस्य पः ” [३१०] ॥

कुटुम्ब कुटुम्ब । “ टोस्तुर्वा ” [३११] ॥

गन्तून । “ क्वस्तूनः ” [३१२] ॥

८. शम एव कोपसंतापहारकत्वात् सलिलम् । तेन स्नातानाम् । निर्धूतान्तरकुवासनामलानाम् इत्यर्थः । उज्झिता त्यक्ता कृतकपटा दर्शितालीकस्नेहत्वाद् रचितनिकृतिः भार्या यैस्तेषां पुरुषाणां कषाया नष्ट्वा तान् मुक्त्वा यान्ति गच्छन्ति सर्वकर्माणि च नष्ट्वा यान्ति ॥

नत्थून । नद्धून । “ धून-त्थूनौ ष्वः ” [३१३] ॥

चेसटो । सिनेहो । सिनातान । भरियान । “ र्य-स्त्र-ष्टा रिय-सिन-सटाः क्वचित् ॥

[३१४] ॥

९. यदि अर्हताम् इत्युपलक्षणम् । अर्हदादीनाम् इत्यर्थः । परममन्त्रः । पञ्चपरमेष्ठिनमस्कार इति भावः । पठ्यते परावर्त्यते । जीववधश्च न क्रियते । ततः अर्हदादिमन्त्रगुणनात् जीववधविरतेर्वा यादृशतादृशजातिः हीनोत्तमकुलोपि जनो निर्वृतिं याति ॥

पँढिय्यते । “ क्यस्येद्य ” [३१५] ॥

अच्छति रत्ने सेले वि अच्छते दृढ-तप तपन्तो वि ।

ताव न लभेय्य मुक्त याव न विसयान तूरातो ॥ १० ॥

तूरातु नेन घेष्यति मुक्ति-सिरी नाइ योग किरियाए ।

चत्तारि-मङ्गल पभृति-मन्तमुक्खोसमानेन ॥ ११ ॥

कीरते । “ वृगो डीर ” [३१६] ॥

यातिस । तातिस । “ यादगादेर्दुस्ति [३१७] ॥

याति । “ इचेच ’ [३१८] ॥

१० अरण्य आस्ते शैलेपि आस्ते दृढ तीव्र तपस्तप्यमानोपि कुत्र
अपि । पर तावद् न मोक्ष लप्स्यते प्राप्स्यति यावद् विषयाणाम् ।
“ क्वचिद् द्वितीयादे ” [३१३४] इति पञ्चम्या स्थाने पठ्यी । अत
विषयेभ्य इत्यर्थे । न दूरात् । विषयेषु यावद् न विरज्यतीत्यर्थे ॥

अच्छति । अच्छते । “ आत् तेध ’ [३१९] ॥ आत् इति किम् । याति ॥

लभेय्य । “ भ्रिष्यत्येय्य एव [३२०] ॥

११ चत्तारिमङ्गल इति पद प्रभृति यस्य चत्तारिमङ्गल अरहन्ता
मङ्गल इत्यादिदण्डकस्य स तथा । स चासौ मत्रश्च तम् उद्घोषता
उच्यता तेन सर्वोत्पृष्टरूपेण तथा योगत्रियया अर्हदादिध्यानानुष्ठानेन
वृत्त्वा दूराद् मुक्तिं गृह्यते । अनासन्नापि सिद्धि आत्मसात् क्रियत्
इति भाव ॥

तूरातो । तूरातु । “ अतो ववेर्डातो डान् [३२१] ॥

ते । नाए । “ तदिदमोटा नेन स्त्रियां तु नाए ’ [३२२] ॥

“ शेष गौरसेनायत् [३२३] । पैगाया यद् उक्त सतोयत् शौरसेनी
वर शेषम् । तदुत्तराहरणानि चात्र स्वयम् अभ्युद्धानि ॥

योग किरियाए । पभृति । “ ण क ग च जादि [३२४] इत्यनेन
क ग ण जादीत्यादिपदगन्तइत्यागन्तपूर्वैर्यदुक्त तत् ण भवति ॥

[इति] पैशाची भाषा समाप्ता ॥

वन्धू सठासठेसु वि आलम्पित-उपसमो अनालम्फो ।

सव्वञ्ज-लाच-चलने अनुज्ञायन्तो हवति योगी ॥ १२ ॥

झँच्छर-डमरुक-भेरी-ढक्का-जीमूत-गफिर-घोसा वि ।

बम्ह-नियोजितमप्यं जस्स न दोलन्ति सो धञ्जो ॥१३॥

१२. सर्वज्ञराजचरणान् अनुध्यायन् योगी अशठेषु अमायाविषु शठेष्वपि बन्धुः हितपरत्वाद् बान्धवकल्पः आलम्बितोपशमः आश्रित-शान्तभावः । अनारम्भः विवर्जितसावद्यव्यापारः अनालम्भो वा परित्यक्त-जीववधो भवति ॥

उक्खोसमानेन । वन्धू । आलम्पित । अनालम्फो । सव्वञ्ज-लाच ।

“चूलिकापैशाचिके तृतीय-तुर्ययोराद्य-द्वितीयौ ” [३२५] ॥

सव्वञ्ज-लाच-चलने । “ रस्य लो वा ” [३२६] ॥

१३. झँच्छरश्च अडाउजेति प्रसिद्धः । डमरुकश्च भेरी च दुन्दुभिः ढक्का च पटहः । तेषां जीमूतवद् ये गम्भीरा मन्द्रा घोषाः शब्दा अपि । आस्तां रूपादयः । ब्रह्मनियोजितम् आत्मानं यस्य न दोलयन्ति न चालयन्ति । शब्दादिविषया यदात्मानं परमतत्त्वलीनं न क्षोभयन्तीति यावत् । स धन्यः ॥

झँच्छर । डमरुक । भेरी । ढक्का । जीमूत । गफिर । घोसा । नियोजित ।

“नादियुज्योरन्येषाम् ” [३२७] ॥

“ शेष प्राग्वादिति ” [३२८] ॥ धञ्जो इत्यत्र “न्यण्योञ्ज्.” [४ ३०५] ॥

[इति] चूलिकापैशाचिकभाषा समाप्ता ॥

उच्चिभय ग्राह असारउ सञ्चु वि
 म भभि कु-तिथिअ पेट्टे मुहिआ ।
 परिहरि तृणु जिम्बे सञ्चु वि भव-सुहु
 पुत्ता तुह मइ एउ कहिआ ॥ १४ ॥
 गङ्गहें जेम्णहें भीतरु मेछइ
 सरसइ-मज्झि हसु जइ झिछइ ।
 तय सो केत्थु वि रमइ पहुत्तउ
 जित्थु ठाँइ सो मोक्खु निरुत्तउ ॥ १५ ॥

१४ हे पुत्र त्व मया ऊर्ध्वग्राह यथा भवति एवमीदृक् एवविध
 कथित । किं तत् तद् आह । सर्वमपि पुत्रमित्रकलत्रादिकम् असार
 ससारट् स्त्राणतया तुच्छम् । तथा कुतीर्थिकपृष्ठेन मुघा मा भ्रम ।
 परमपुरुषार्थलिप्सु पापण्ड्याश्रितो मा भू इति भाव । तथा तृणमिव
 सर्वमपि भयसुर स्रक्चन्दनवनिताविषयशर्म परिहर । मा अत्र इच्छा
 कृथा इत्यर्थे । यदनक छन्द ॥

ग्राह । पेट्टे । 'हराणा हरा प्रायोपभ्रशे [३२९] ॥

पुत्ता । कहिआ । 'स्यादो दीर्घ इत्यौ [३३०] ॥

असारउ । सञ्चु । तृणु । सञ्चु । भव सुहु । "स्यमोरस्योत्" [३३१] ॥

१५ गङ्गाया इडाया यमुनाया पिङ्गलाया भीतरु इति शीघ्रादि
 त्वाद् अभ्यन्तर हस आत्मा मुद्गति । तत सरस्यत्या सुपुण्यायाम् ।
 मध्यमायाम् इति यावत् । एसो यदा झिछइ इति तद्यादित्वाद् स्त्राति ।
 तदा स एव कुत्रापि पश्मिन्नपि स्थाने प्रभूत प्राप्त मन् रमते प्रीडति ।
 यत्र न अनाग्येय माग महानन् । निरुत्तउ इति शीघ्रादित्वाद्
 निश्चिन्तस्तिष्ठति । यदुक्तम्

१ C पेट्टे; D पेट्टे २ B पुत्ता ह मइ एहउ ३ BC भित्तु ४ D ट्टाइ

केण वि जोग-पओगेण कह वि हु

घरि रुद्धे सव्वेहिं वि वारिहिं ।

जोअन्तहे वि निहेलण नाहहु

घर-सव्व-स्सु वि निज्जइ चोरेहिं ॥ १६ ॥

मध्यमा सुषुम्णाख्याता सिद्धिनिर्वाणकारणम् इति ।

इडापिङ्गलामध्यम् अपास्य यदा आत्मा सुषुम्णाभ्यन्तरम् आसादयति तदा सर्वत्र समभावत्वाद् मुक्तिम् आप्नोतीत्यर्थः ॥

इडा गङ्गेति विज्ञेया पिङ्गला यमुना नदी ।

मध्ये सरस्वती विद्यात् प्रयागः संगमो मतः ॥

इति वाक्याद् गङ्गादीनाम् इडादिपर्यायत्वं बोद्धव्यम् ॥

हसु । सो । सो । मोक्खु । “सौ पुस्योद् वा” [३३२] ॥ पुसीति किम् । भीतर ॥

१६ केनापि अनाख्येयेन योगप्रयोगेण बाह्यविनिवृत्तिरूपसमाधि-विधानेन हेतुना कथमपि महता प्रयत्नेन सर्वैरपि आत्मनो बाह्यार्थं प्रति प्रवृत्तिहेतुत्वाद् द्वारैरिव द्वारैः । करणैरित्यर्थः । कृत्वा गृहे शरीरे रुद्धे नियन्त्रितेपि परं द्योतमानादपि जाग्रतोपि । सावधानादपीत्यर्थः । निहेलणेति देश्यो गृहे । तस्य नाथः आत्मा तस्माद् गृहस्य शरीरस्य सर्वस्वमपि तत्स्थानात्मगततमस्तज्ञानादिकमपि न तु स्तोकरं चौरैः रागादिभिर्नियते गृह्यते । रागादियुक्तस्य तादृगपि ध्यानं न स्वार्थं संसिद्धये अलं भवतीति भावः । यत्र किल गृहे द्वाराणि स्थगितानि भवन्ति गृहपतिश्च जाग्रद् भवति तत्र नान्यचौरावकाशः । रागद्वेपादि-चौरास्तु एवमपि प्रभवन्तीति ज्ञानादिरक्षणाय रागद्वेपादय एव हन्तव्या इति भावार्थः ॥

केण । पओगेण । “ एट्टि ” [३३३] ॥

घरि । रुद्धे । “ डिनेच्च ” [३३४] ॥

करणाभासहुँ मणु उत्तारहुँ
 करणाभासेहिँ मुक्नु न कसु हि वि ।
 आमणु मयणु वि मव्हहोँ करणेहिँ
 करणहुँ मुक्नु तोँ निरु मव्वम्सु वि ॥ १७ ॥
मिसयहँ पर-वस मच्छहु मूढा
गन्धुहुँ सहिहुँ वि घडलि छटा ।
दुहुँ मसि-धरिहिँ मणु मचारहु
गन्धुहँ महिहँ व वढ विणु सारहु ॥ १८ ॥

मव्वेहिँ । धरिहिँ । “ भिस्सेण वा [३३५] ॥

जोअतहे । निहेउण नाहहु । “ मेहेँ हू [३३६] ॥

१७ भा लाजा करणाभामभ्य यथाक्षपद्भामनादिविपरीता मनेभ्य मन उत्तारयत यावतयत । ताणि मा कुन्तेत्यर्थ । हि यस्मान् कारणात् करणाभामै कृत्वा न कस्यापि मोक्ष निवृत्ति भवति । तथा सत्रस्य योगिन करणै प्रालम्पद्भामनादिभि कृत्वा आसन लङ्गहादिभिश्च कृत्वा गयन निष्ठा भवति । तत तस्मात् करणेभ्य भवस्यापि निरु इति निश्चितम् मोक्ष । निषिद्धामनपरि हारेण कमक्षपणार्थं पद्मासनादीनि कुर्षन् मुक्तिम् आप्नोतीत्यर्थ ॥

करणाभासहु । “ भ्यमो हू ’ [३३७] ॥

कसु । मव्हहोँ । मव्वम्सु । “ ण सु दो षव [३३८] ॥

१८ भो मूढा विषयाणा परवणा चधूना चान्धवाता सग्नीना मित्राणामपि । घड्डुलेति शाप्रति गत् हगटके । मोहे इत्यथ । गिप्ताभ पतिता माध्यम् । तर्हि किं सुम इत्याह । इया गतिमृग्या ण्डापिद्ग- लयो मन मचारयत गुभभावाय तदन्तर्निवगयत । तथा वृतायाया

गिरिहें वि आणुउ पाणुउ पिञ्जइ
तरुहें वि निवडिउ फलु भक्खिउअइ ।
गिरिहुँ व तरुहुँ व पडिअउ अच्छइ
 विसयहिँ तह वि विराउ न गच्छइ ॥ १९ ॥
 जइ हिम-गिरिहि चडेविणु निवडइ
 अह पयाय-तरुहि वि इक्क-मणु ।
निकइअवें विणु समयाचारेंण
विणु मण-सुद्धिँ लहइ न सिवु जणु ॥ २० ॥

षष्ठी [३.१३४] इति तृतीयायाः षष्ठी । अतो बन्धुभिः सखिभिश्च विना ।
 वढेति शीघ्रादित्वात् मूढाः सारयत । धातूनाम् अनेकार्थत्वात् तिष्ठत ॥

विसयह । “ आमो ह ” [३३९] ॥

बन्धुहु । सहिह । बन्धुह । सहिह । “ हु चेदुद्भयाम् ” [३४०] ॥ प्रायोधिकारात्
 काचित् सुपोपि हु । दुहु ॥

१९. गिरेरपि आनीतं पानीयं पीयते तरोरपि निपतितं फलं भक्षयते ।
 तथा गिरिभ्यस्तरुभ्यो वा पतित्वा आस्ते तथापि विषयेषु न विरागं
 गच्छति । वनवासः कालिंजरगिर्यादिप्रयागवटवृक्षादिपातोपि च सुकरः ।
 विरागवासना पुनर्दुःकरेति भावः ॥

२०. यदि हिमगिरौ आरुह्य अथ प्रयागतरौ प्रयागवटेपि आरुह्य
 एकमनाः । पतने कृतनिश्चय इत्यर्थः । निपतति तथापि निष्कैतवेन सम-
 याचारेण विना मन शुद्ध्या च विना न शिवं जनो लभते । गिरितरुभ्यः
 पातं केवलम् अङ्गभङ्गाय । सिद्धान्तोक्तानुष्ठानरागद्वेषराहित्ये च मुक्तये
 ज्ञेये इति भावार्थः ॥

गिरिहे । तरुहे गिरिहु । तरुहु । हिम-गिरिहि । पयाय-तरुहि । “ टसि-
 भ्यस्डाना हे-हु-हयः ” [३४१] ॥

निकइअवें । समयाचारेण । “ “ आद्यो णानुस्वारौ ” [३४२] ॥

विणसइ माणुसु विसयासत्ति
 डज्झइ तरु-गण जिम्हँ दावगिण ।
विमु जिम्हँ विसय पमिछिउ दूरँ
 अञ्छहु चित्तँ जोअ विलग्गेण ॥ २१ ॥
विमय म पसरु निरङ्कुमु दिज्जउ
लोअहोँ विसएँहिँ मणु कङ्किज्जइ ।
 मणु यम्भेविणु पवणि निज्जोअहु
मण-पवणिहिँ रुद्धहिँ सिज्झिअइ ॥ २२ ॥

२१ यथा दावाग्निना तद्गणा दहन्ते विनाश्यन्ते तथा विषयासक्त्या मनोक्षणान्वादिलाम्पयान कृत्वा मानुषो विनश्यति । तथा विष यथा विष यान् दृरेण प्रमुच्य योगविलम्बेन समाधिहीनेन चित्तेन आव्य तिष्ठत ॥

मण सुद्धिँ । विसयासत्ति । दावगिण । “ ए चेदुत ’ [३४३] ॥
 एषम् उतोपि दृश्या ॥

माणुसु । तरु गण । विमु । विसय । “स्यम् जग्गता लुक्” [३४४] ॥

२२ भो लोका निरङ्कुश निरर्गल यथा भवत्येव विषयाणा प्रमद युष्माभि मा शायि । विषया निरुध्यन्ताम इत्यर्थ । ननु विषयप्रसर दागे किं भविष्यति इत्याह । विषयमन कृष्यत । स्वस्मिन् सत्कृष्ण नियत इत्यर्थ । तर्हि किं कुर्म इत्याह । मन स्तम्भित्वा नियम्य पवने इहा पिङ्गलान्तर्वहमानयायौ नियुद्ध्यम् । मनसा पवनम् अवष्टभ्रीतेत्यर्थ । यत मन पवनयो र्द्धया मिथ अवष्टभया मिध्यते मुत्तीभूयत ॥

विमय । “ पद्यथा ’ [३४५] ॥

लोअहो । “ भाग-य गग हो [३४६] ॥

विसएँहिँ । मण पवणिहिँ । रुद्धहिँ । ‘ भिस्तुगार्दि [३४७] ॥

नाडिउ इड-पिङ्गल-पमुहाओ

जाणेवाओ पवणेण रुद्धा ।

ताउ न जाणइ जो सव्वाओ

जोगिअ-चरिअएँ चरइ सु मुद्धा ॥ २३ ॥

गयण-ढलन्त-सुधा-रस-निकहँ

अमिअ पिअन्तिहु जोगिअ-पन्तिहु ।

ससहरु बम्मि धरन्तिहु कत्थ वि

भउ नोप्पज्जइ जर-मरणत्तिहु ॥ २४ ॥

२३. इडापिङ्गलाप्रमुखा नाड्य. शरीरे अनेकशिरासद्भावेपि त्रिकालज्ञानहेतुत्वेन प्रधानत्वाद् वामदक्षिणमध्यमा धमनयः पवनेन पार्थिवादिवायुपञ्चकेन रुद्धाः प्रत्येकं सार्धघटिकाद्वयं यावद् अवष्टब्धा ज्ञातव्याः । तथा चोक्तम् ।

नाडीमध्ये तथा भुक्तिः सार्धं तु घटिकाद्वयम् ।

घटिकार्धेन भवेद् भूतम् एवं वा लक्ष्येद् बुधः ॥

एकैका नाडी सार्धं घटिकाद्वयं संततं वहति । तत्रापि पञ्चापि पार्थिवादिवायवः स्वस्वभुक्तिं भुञ्जते । सा च क्रियती भवति । पञ्चानामपि प्रत्येकं घटिकार्धं भुक्तिर्भवति । भवन्ति च पञ्च घटिकार्धानि सार्धघटिकाद्वये इति अस्यार्थः । ता इडाद्या नाडीः सर्वाः समस्ता यो न जानाति स पुरुषो योगिकचर्यया योगिनाम् आचारेण मुधा निरर्थकं चरति । नाडीपवनसंयोगपरिज्ञानविकलेन बहु क्लिश्यतापि योगः साधयितुं न शक्यते इति भावः ॥

नाडिउ । पमुहाओ । जाणेवाओ । ताउ । सव्वाओ । “स्त्रिया जश्शसोरुदोत्” [३४८] ॥

जोगिअ-चरिअए । “ ट ए ” [३४९] ॥

२४. गगनं ब्रह्मरन्ध्रम् दशमद्वारम् इति यावत् । तस्मात् ढलन्तेति तक्षादित्वात् [४ ३९५] क्षरन् वहन् सुधारसो यस्यां सा तथा । सा चासौ

वज्रं वीणं अदिद्विहि तन्तिहि

उद्धुं रणितं ह्यन्तुं ठाहं ।

अहिं वीणाम्बुं लहडं तं ज्ञायहु

मुचिहं कारो वपुल अन्तुं ॥ २५ ॥

नीका च इडाख्या वाननासिका । तस्या सकागान् तत्सवन्वि वा
अनृत पिवन्तीनाम् आस्वाप्यन्तीनां गन्धर्वन् इडाख्या नासिका
प्रक्षीणि दशनद्वारे धरन्तीनाम् अनृतशाराय निवेद्यन्तीनां चाग्नि-
पङ्क्तिना कानि कलिन्नानि स्थाने जगन्तरागिभ्यो नय न भवति ।
उत्तरत्या अनृतपान योनिना मुक्तये सगये इति भावः ॥

निकहे । ह्यन्तुं [२००] ॥

अदिद्विहु । अन्तुं । धरन्तुं । उत्तरन्तुं । “अन्तुं”

[३५१] ॥

२५ अहध्यागान् इन्द्रियाविषयभूताया तन्त्या नडोलक्ष्णं पुं
वीणा शरीरलक्षणा वदन्ती वायति । परब्रह्मलोकत्वं योनिं स्वयं
मेव अभिहन्यत इति भावः । तत्र स्थानानि उत्तराध्यागानि ननु
वाहयन् रणितन् उच्यते प्रयत्नन् जगन्तरे कुर्वति । अनाहतो
ध्वनि उत्पद्यत इति यावत् । तथा तत्रैव रणितं यत्र कलिन् स्थान
विक्रान्तं लभते तद् व्याप्यत प्रक्षरन्ते ननो निद्रुह्यन् इत्यर्थः । कि-
मित्येव कायत इत्याह । मुक्ते कारो जगन्तानि वगन्तं सहन-
प्रवृत्तीनि कथानुष्ठानानि च कलिनि ह्यन्तुं च चतुर्लानि वगन्तं
वाक्यानि अस्तत्यानि वाङ्मनानि । निद्रिणावने अस्तभयान्तीति भावः ॥

अदिद्विहि । तन्तिहि । “अदिद्विहि” [२०२] ॥

ठाहं । अन्तुं । “अन्तुं” [३५२] ।

ह्यन्तुं । “ह्यन्तुं” [३५४] ॥

जो जहाँ होंतउ सो तहाँ होंतउ
 सत्तु वि मिच्चु वि किहें वि हुं आवउ ।
जहिं वि हु तहिं वि हु मग्गे लीणा
 एकएँ दिट्टिहि दोन्नि वि जोअहु ॥ २६ ॥
कासु वि जासु वि तासु वि पुरिसहों
कहें वि हु जहें वि हु तहें वि हु नारिहें ।
तं हितु वयणु चविञ्जइ थोवउँ ।
धुं पँरिणँम्बइ समत्त-पयारेंहिं ॥ २७ ॥

२६. य' यस्मात् भवन् जायमानः स तस्मात् कस्मादपि । कि-
 चिदपि कारणम् आश्रित्येति भावः । शत्रुरपि मित्रमपि भवन् सं-
 पद्यमानः । हीति स्फुटम् । आवतु प्रतिकूलम् अनुकूलं प्रकर्तुं समी-
 पम् आगच्छतु । परं यस्मिन्नपि तस्मिन्नपि मार्गे लीनाः यदपि तदपि
 जिनशिवादिदर्शनम् आश्रिता इत्यर्थः । एकया दृष्ट्या समभावेन द्वे
 अपि शत्रुमित्रे द्योतयतेति । धातूनाम् अनेकार्थत्वात् पश्यत । हुशब्दौ
 पादपूरणे । एवम् अग्रगाथायामपि हुशब्दाः ॥

जहा । तहा “ सर्वादेर्देसेर्ही ” [३५५] ॥

किहे । “ किमो डिहे वा ” [३५६] ॥

जहिं । तहिं । “ डेहिं ” [३५७] ॥

२७. कस्यापि यस्यापि तस्यापि पुरुषस्य अयम् आत्मीयः अयम्
 अन्य' इत्यभिप्रायपरिहारेण मनुष्यमात्रस्य । सर्वस्येत्यर्थः । कस्या

१ The Commentator's text reads हि for हु २ CD परिणमइ
 The nasal mark (ँ) is not intended to make the vowel
 a nasal but is intended to affect the consonant व् and
 to produce the sound वँ which is known in Grammar in
 the vārtika अँ the example किँ हल्यति.

त बोद्धिअइ जु सच्चु पर इमु धम्मक्खरु जाणि ।

एहो परमत्था एहु सिवु एह सुह-रयणहँ खाणि ॥ २८ ॥

एह सुसावग ओइ मुणि पिच्छह तवहिँ तवाइ ।

आयहो जम्महो एहु फलु नायइँ विसय-सुहाइ ॥ २९ ॥

अपि यस्या अपि तस्या अपि नार्या तद् हित वचनम् अहिंसा
प्रधानो धर्म क्रियताम् इत्युपदेश स्तोक मित कथ्यते यत् समस्त
प्रकारै करणकारणानुमितिरूपै परिणमति रोचते ॥

कासु । जासु । तासु । “ यत्तत्किम्यो उसो डामुर्न वा ’ [३५८] ॥

कहे । जहे । तहे । “ क्खियां डहे ’ [३५९] ॥

२८ यद् वच अहिंसादिक सत्यम् अधिसवादि तत् पर केवल
कथ्यते । इति इव धर्माक्षर धर्मरहस्य जानीहि अवगच्छ । तथा एष
परमार्य उत्तमार्थ । एतत् शिव मङ्गलम् । एषा च सुखान्येव कान्य
त्वाद् रत्नानि तेषा खनि आकर । यत् सत्यम् उच्यते इति सर्वत्रापि
सम्बन्ध ॥

त्र । घु । त । जु । “ यत्तद स्यमोर्धुं त्र ’ [३६०] ॥

इमु । “ इदम इमु क्लीवे [३६१] ॥

एहो । एहु । एह । “ एतद क्लीपुक्लीवे एह एहो एहु [३६२] ॥

२९ एतान् सुभावकान् अमून् मुनीन् पश्यत । किं पश्याम
इत्याह । एते सुभाषका अमी मुनयस्तपासि एकासनकनिर्विक्रैति
काचाम्लोपवासरूपाणि तप्यन्ते कुर्वन्ति । अथवा युक्तमेवैतद् यद् एते
एवम् अनुविष्टन्ति । यत अस्य जन्मन परमपुरुषार्थसाधकस्य मानुष
त्वस्य एतत्तपस्तपनरूप फल साध्यम् एतत्फलपरमपुरुषार्थहेतुत्वात् ।
न इमानि विषयसुखानि फलम् । परमपुरुषार्थविघातकत्वात् ॥

साहु वि लोड तडप्फडइ सव्वु वि पण्डिउ जाणु ।
कवणु वि एहु न चिन्तवइ काइँ वि जं निव्वाणु ॥ ३० ॥
 सव्वहों कासु वि उवरि तुहुँ एहु चिन्तसु निम्मोह ।
तुम्हें म निवडहुँ भव-गहणि तुम्हईँ सुहिआ होह ॥ ३१ ॥
तुम्हें निरिक्खँउ अप्पु जिम्बँ तुम्हईँ जिम्बँ अप्पाणु ।
पईँ अणुसासउँ पसमु करि तईँ नेउं अक्खउ ठाणु ॥ ३२ ॥
एइ । “ एइर्जक्कसोः ” [३६३] ॥
ओइ । “ अदस ओइ ” [३६४] ॥
आयहो । आयईँ । “ इदम आयः ” [३६५] ॥

३०. सर्वोपि लोकः तडप्फडइ इति तक्षादित्वात् चपलायते मोक्ष-
 निमित्तं प्रयतते । तथा सर्वोपि पण्डितः विचक्षणोस्तीति त्वं हे नृप
 जानीहि । परं कोपि एतद् न चिन्तयति न विचारयति । यत् कि-
 मिति किस्वरूपं निर्वाणम् ।

साहु । सव्वु । “ सर्वस्य साहो वा ” [३६६] ॥
कवणु । काइ । “ किमः काइ-कवणौ वा ” [३६७] ॥

३१. षड्भिः कुलकम् । श्रुतदेवी कुमारपालं प्रति प्राह । हे महा-
 राज अहं युष्माकं बान्धवः स्वजन इति भणित्वा एतद् वक्ष्यमाणं
 सर्वेषु कथयत यूयम् उपदिशत । किं तद् इत्याह । हे निर्मोह अज्ञान-
 रहित भव्यलोक त्वम् एतद् इदं सर्वस्य कस्यापि उपरि । स्वपक्षे परपक्षे
 चेत्यर्थः । चिन्तय परिभावय । किं तद् इत्याह । यूयं भवगहने संसार-
 कान्तारे मा निपतत निमज्जत । तथा यूयं सुखिताः कर्माष्टककृतकष्ट-
 राहिता भवत ॥

३२. तथा अहम् आत्मानं यथा युष्मान् निरीक्ष्य, युष्मान् यथा
 आत्मानं निरीक्ष्य । आत्मपरौ समभावेन दृष्ट्वेत्यर्थः । त्वाम् अक्षयं स्थानं
 परमपदं नेतुं त्वामेव अनुशास्मि शिक्षयामि । किं तद् इत्याह । प्रशमं
 सर्वत्र समभावं कुरु ॥

पहँ करिअब्धी जीव-ठय तहँ गोछैउउ मञ्जु ।

पहँ सुहु तहँ कछाण तउ तउ होहिसि कय-किञ्चु ॥३३॥

सेवेअब्धा माहु पर तुम्हेहिँ इह जम्मम्मि ।

तुज्जु समत्तणु तुध्र एम तउ मज्जु चिन्तेमि ॥ ३४ ॥

कलि-मल्ल तुज्जु पणमिही तउ उच्चैही पावु ।

मुक्खु नि तुध्र न दूरि ठिउ करि धम्मकएरि ढावु ॥३५॥

तुम्हहँ मुक्खु न दूरि ठिउ जइ मज्जु तुम्हासु ।

हउँ तुम्ह वन्धवु इअ भणिनि ऐहु जम्पहु सब्बेसु ॥ ३६ ॥

३३ तथा त्वया जीवदया कर्तव्या । त्वया सत्यं च कथयितव्यं
वक्तव्यम् । ततो जीवत्यादे त्वयि सुखं त्वयि कल्याणं शिष्यं भविष्यति ।
ततः कृतकृत्यं विहितपरमपुरुषार्थं भविष्यति ॥

३४ तथा इह जन्मनि युष्मामि परं केवलं साधव महर्षय
सेवितव्या पर्युपास्या । तथा तव सम्यक्त्वं तव क्षमा तव संयमं च
चिन्तयामि सुसाधुसेवया अहं परिभाषयामि ॥

३५ तथा धर्माक्षरे धर्मप्रतिपान्के सिद्धान्ते ढावु इति शीघ्रादि
त्वात् प्रहं प्रतिषेधं कुरु । एव च त्वन् भजत सकाशात् कलिमल्लम्
इहजन्ममव पापं प्रण (न ?) इक्ष्यति । तथा त्वन् पापम् अनन्त
पूर्वमवकृतं दुष्कृतं व्रजिष्यति । ततश्च त्वन् मोक्षोपि न दूरे स्थितः ।
अपि तु समासन्न एव आस्ते । धर्मप्रभाषादेश कलिमल्लनात् परम
पदधीप्राप्तिश्च जायत इत्यर्थः ॥

३६ तथा यदि युष्मासु संयमश्चारिन्न तन् युष्मन् युष्माश्च न
मोक्षो न दूरे [स्थितः] ॥

ब्रह्म " युष्मद् सो ब्रह्म " [३६८] ॥

तुम्हे । तुम्हह । तुम्हे । तुम्हह । " जग्गोमुम्हे तुम्हह " [३७]

पह । तह । पह । तह । पह । तह । " गं आमा तह तह " [३७५] ।

अम्हे निन्दउ को वि जणु अम्हई वण्णउ को वि ।
अम्हे निन्दहुँ कं वि न वि नम्हई वण्णहुँ कं वि ॥ ३७ ॥
मई मिल्लेवा भव-गहणु मई थिर एही बुद्धि ।
 मत्था हत्थउ सु-गुरु मई पावउँ अप्पहों सुद्धि ॥ ३८ ॥
अम्हेहिँ केण वि विहि-वासिण एँहु मणुअत्तणु पत्तु ।
मज्झु अदूरे होउ सिवु महु वच्चउ मिच्छत्तु ॥ ३९ ॥

तुम्हेहिँ । “ भिसा तुम्हेहिँ ” [३७१] ॥

तुज्झु । तुध्र । तउ । तुज्झु । तउ । तुध्र । “ डसि-डस्म्या
 तउ-तुज्झु-तुध्राः ” [३७२] ॥

तुम्हह । “ भ्यसाम्भ्या तुम्हह ” [३७३] ॥

तुम्हासु । “ तुम्हासु सुपा ” [३७४] ॥

हउ । “ सावस्मदो हउ ” [३७५] ॥

३७. पद्भिः कुलकम् । हे कुमारपाल नृप इणपरीति शीघ्रादित्वात्
 अनया रीत्या अनेन भण्यमानप्रकारेण आत्मानं शिक्षय संबोधय ।
 रीतिमेव आह । अस्मान् कोपि जनः निन्दतु जुगुप्सताम् । अस्मान्
 कोपि जनः वर्णयतु श्लाघताम् । परं वयं नापि कमपि निन्दामः नापि
 कमपि वर्णयामः । निन्दितरि द्वेषं स्तोतरि रागं च न कुर्म इत्यर्थः ॥

३८ मया भवगहन मोक्तव्यम् इत्येषा मयि स्थिरा अविनश्वरा
 बुद्धि । तथा सुगुरुः मां मस्तके हस्तयतु प्रसन्नमना मच्छिरसि हस्तं
 निदधातु । ततश्च अहम् आत्मनः शुद्धिं नैर्मल्यं प्राप्नोमि ॥

३९. अस्माभि केनापि विधिवशेन शुभकर्मयोगेन एतद् मनुजत्वं
 प्राप्तम् । तथा मत् मत्सकाशाद् मम वा शिवम् अदूरे निकटे एव भवतु ।
 मत् मम वा मिथ्यात्वं ब्रजतु । मिथ्यात्वविनाशेन निःश्रेयसं संजायताम्
 इत्यर्थः ॥

अम्हहँ मोह-परोडु गउ सजमु हुउ अम्हासु ।

विसय न लोलिम महु करहिँ म करहि इअ वीसासु ॥४०॥

रे मण करसि कि आलडी विसया अच्छहु दूरि ।

करणहँ अच्छह रुन्धिअहँ कइउँ सिव फलु भूरि ॥ ४१ ॥

इणपरि अप्पउ सिक्खविसु तुह अक्खहुँ परमत्थु ।

सुमरि जिणागम घम्मु करँ सजमु वच्चु पसत्थु ॥ ४२ ॥

४० अस्मत् अस्मत्सकाशात् अस्माक वा मोहप्ररोह अज्ञानोद्भवो गत विनष्ट । अस्मासु सयम भूत सजात । विषयाश्च न लोलत्व मम कुर्वन्तीति विश्वास विश्रम्भ मा कार्षी । विचित्रा हि कर्मणा गति इति चतुर्थपुरुषार्थ साधयिष्यता विषयाणाम् अवकाश कथचिदपि न देय इति भाव ॥

४१ रे मन किं किमर्थम् आलिं परस्व्यादिप्रार्थनरूपानर्थ करोपि । आलिं मा कार्षीरित्यर्थ । तथा रे विषया यूय दूरे आध्व मद्गोचरे मा आगमत । रे करणानि च रुद्धानि नियन्त्रितानि यूयम् आध्वम् । किं मित्येव नियोग इत्याह । अह भूरि प्रभूत शिवफल कर्षामि आत्मसात् करोमि ॥

४२ तथा जिनागमान् स्मर घर्म धर्मानुष्ठान कुरु कुरुष्व वा । प्रशस्त सयम च सर्वविरतिं व्रजेति च तव वय परमार्थम् आचक्ष्महे ।

अम्हे । अम्हह । अम्हे । अम्हह । “ जइशतोरम्हे अम्हह [३७६] ॥

मह । मह । मह । “ टा-इयमा मह ’ [३७७] ॥

अम्हेहि । “ अम्हेहि भिसा ’ [३७८] ॥

मज्झु । महु । “ महु मज्झु ढसिडत्स्याम् ’ [३७९] ॥

अम्हह । अम्हह । “ अम्हह म्यसाम्भ्याम् ’ [३८०] ॥

अम्हासु । “ सुपा अम्हासु ” [३८१] ॥

संजम-लीणहों मोक्ख-सुहु निच्छई होसइ तासु ।
 पिय बलि कीसु भणन्तिअउ णाई पहुच्चई जासु ॥ ४३ ॥
 सच्चई वयणई जो ब्रुवइ उवसमु वुजइ पहाणु ।
 प्रस्सदि सत्तु वि मित्तु जिम्बँ सो गृण्हइ निव्वाणु ॥ ४४ ॥

करहिं । “ त्यादेराद्यत्रयस्य बहुत्वे हिं न वा ” [३८२] ॥

करहि । “ मध्यत्रयस्याद्यस्य हिः ” [३८३] । पक्षे करसि ॥

अच्छहु । “ बहुत्वे हु. ” [३८४] । पक्षे अच्छह ॥

कहुउं । “ अन्त्यत्रयस्याद्यस्य उ ” [३८५] ॥

अक्खहुं । “ बहुत्वे हु ” [३८६] ॥

सुमरि । करे । वच्चु । “ हि-स्वयोरिदुदेत् ” [३८७] ॥

४३. हे कुमारपाल नृप । इति संबोधनपदम् अग्रेपि आसर्गान्तं योजनीयम् । हे प्रिय बलिः क्रिये हे बल्लभ तव अहम् अवतारणकं विधीये इति भणन्त्य. रागवृद्धये प्रतिपादयन्त्यो वनिताः यस्य न प्रभवन्ति समाधिध्वंसनाय न समर्थाः संजायन्ते । संयमलीनस्य व्रतपरस्य तस्य निश्चयेन निःसंदेहं मोक्षसुखं भविष्यति ॥

होसइ । “ वर्त्स्यति स्यस्य सः ” [३८८] ॥

कीसु । “ क्रिये. कीसु ” [३८९] ॥

पहुच्चई । “ भुवः पर्याप्तौ हुच्च. ” [३९०] ॥

४४. सत्यानि वचनानि यो ब्रूते प्रधानम् उपशमं च यो ब्रजति शत्रुमपि मित्रं यथा य. पश्यति स निर्वाणं गृह्णाति आत्मसात् करोति ॥

ब्रुवइ । “ ब्रूगो ब्रुवो वा ” [३९१] ॥

वुजइ । “ ब्रजेर्बुज. ” [३९२] ॥

तव छुरेँ छोल्लहु अप्पणा कम्म खुडुक्कन्ताइ ।

साहुडुँ पासहु सुद्धि गर सुघेँ गृण्हिअ वयणाइ ॥ ४५ ॥

स भला जीविदु कि न करहा मन वच्चह अकयत्थ ।

पुलय-पफुल्लिअ मणि धरह गुरु-अण-कधिद-सुअत्थ ॥४६॥

प्रस्तदि । “ द्दो प्रस्त ’ [३९३] ॥

गृण्हइ । “ ग्रहेर्गृण्ह ” [३९४] ॥

४५ साधूना पार्श्वान् । साधुभ्य इत्यर्थे । शुद्धिकराणि ।

पूर्व्वि दुश्चिन्नाण दुपडिक्कन्ताण कम्माण वेइत्ता ।

मुक्खो नत्थि अवेइत्ता तवसा वा शोसइत्ता वा ।

इत्यादिकर्ममलापासनोपायप्रतिपादकसदुपदेशान् सुखेन गृहीत्वा प्राप्य आत्मीयानि खुडुक्क ताइ इति अवतरन्ति स्वलन्ति शल्यायमानानि वा । आत्मनि अवस्थितिं वध्नन्ति वाधा कुर्वन्ति महाव्यथाजननाद् अन्तः प्रविष्टतोमरादिकल्पानीति ऋमेण तात्पर्यार्थे । कर्माणि तप क्षुरेण यूय तक्ष्णुत तनूकुरुत । विनाशयतेति यावत् ॥

छोल्लहु । “ तक्षादीना छोल्लादय ” [३९५] । आदिग्रहणात् देशीषु ये क्रियावचना दृश्यन्ते ते उदाहार्याः । यथा खुडुक्कन्ताइ । इत्यादि ॥

४६ यूय सफल जीवित किं न कुरुत । अपि तु विघत्तेत्यर्थे । तथा अकृतार्था असाधितधर्मार्था । मन इति देश्य निषेधार्थे । तथा च प्रयोगः ॥

मन विरमउ तुह गुण-गहणि मज्झ जीह सय काल ॥

ततो मा ध्रजत ससार पर्यटत । कथ जीवित सफल भवतीत्याह । पुलकै रोमाञ्चै प्रफुल्लिता सजातपुष्पोद्गमा इव गुरुजनकथितान् धर्माचार्योक्तान् श्रुतार्थान् आगमोक्तजीवाजीवादिपदार्थान् मनसि धरत बहत् चित्ताद् भा विस्मारयतेति भावः ॥

गुरु-वय-अम्बलइँ निवु छिवह भक्ति सिर-कमलेण ।
प्रिउ बोळ्ळहु पिउ आचरहु तासु जि उवएसेण ॥ ४७ ॥
वाया-संपय त्रास जिम्बँ धरहिँ जि संपइ-लुद्ध ।
 ते गुरु परिहरि विवइ-गर आवइ-डरिआ मुद्ध ॥ ४८ ॥

४७. यूयं शिरःकमलेन भक्त्या गुरुरूपदकमलानि नित्यं स्पृशत ।
 प्रणामं कुरुतेत्यर्थः । तथा तस्यैव गुरोरेव उपदेशेन शिक्षया प्रियं सर्व-
 स्यापि अनुकूलं कथयत । प्रियं च आचरत अनुतिष्ठत ॥

सुद्धि-गर । सुधेँ । समला । जीविदु । कधिद । गुरु-वय । “ अनादौ
 स्वरादसयुक्ताना क-ख-त-थ-प-फा ग-घ-द-ध-ब-भाः ” [३९६] ॥ अनादा-
 विति किम् । कि । करहा । पुलय । असयुक्तानामिति किम् । अकयत्य ।
सुअत्य । भक्ति ॥ प्रायोधिकारात् क्वचिन्न । पफुल्लिअ ।

अम्बलइँ । कमलेण । “ मोनुनासिको वो वा ” [३९७] ॥

प्रिउ । पिउ । “ वाधो रो लुक् ” [३९८] ॥

४८. संपल्लब्धो व्यासो यथा [ये] वाक्संपदं व्याख्याने वाग्मितां
 धरन्ति । धनलिप्सया जनरञ्जनाय व्याख्यान्तीत्यर्थः । तान् विपत्करान्
 असद्वुपदेशदानेन संसारदुःखजनकान् मुग्धान् मुक्तिप्रतिकूलान् चरणान्
 मूर्खान् गुरुन् हे आपत्त्रस्त जन्मजरामरणादिविपत्तिभीत परिहर मा
 अङ्गीकुरु ॥

त्रास । “ अभूतोपि क्वचित् ” [३९९] ॥

सपइ । विवइ । आवइ । “ आपद्विपत्सपदा द इ. ” [४००] ॥
 प्रायोधिकारात् सपय ॥

जेम्बँ इ तेम्बँ इ करुण करि जिम्बँ तिम्बँ आचरि धम्मु ।
जिह वि हु तिह वि हु पससु धरि जिध तिध तोडहि कम्मु ४९
किम्बँ जम्मणु केम्बँ य मरणु किह भवु किध निव्वाणु ।
एहउ तेंण परिजाणियइ जसु जिण-यंयण यैम्बँणु ॥ ५० ॥
जेहउ केहउ होइ तरु तेहउ फल परिणामु ।
कइसउ जइसउ तइसउ वि मन करि मिच्छा-धम्मु ॥५१॥

४९ यथा तथा येन तेन प्रकारेण करुणा प्राणिषु दया कुरु । यथा तथा धर्मम् आचर अनुतिष्ठ । यथापि तथापि प्रशम धर । यथा तथा कर्म त्रोटय छिन्धि । हुशब्दौ पादपूरणे ॥

५० कथ केन प्रकारेण जन्म भवति । कथ मरणम् । कथ भव आतुर्गतिकससार । कथ निर्वाण च ईदृक् एवविध जन्मादि तेन परि ज्ञायते यस्य जिनवचन समस्तार्थप्रतिपादक अर्हत्सिद्धान्त प्रमाण तथेति प्रतीतो भवति ॥

जेम्बँ इ । तेम्बँ इ । जिम्बँ । तिम्बँ । जिह । तिह । जिध । तिध । किम्बँ ।
केम्बँ य । किह । किध । “ कथ यथा-तथा यादेरेमभेहेधा डित [४ १] ॥

५१ यादृक् कीदृक् तरुर्भवति तादृक् फलपरिणाम फलनिष्पत्ति भवति । अंत कीदृश यादृश तादृशमपि मिथ्याधर्मम् । मन इति निषेधे । मा कुरु । यथा कटुकवृक्षस्य कटुक फल मधुरवृक्षस्य मधुर फलम् तथा मिथ्याधर्मस्य दुर्गतिरूप कटुक फल सुधर्मस्य सुगतिरूप च फलम् इति मिथ्याधर्मम् अपहाय सद्धर्मम् आचरेति भाव ॥

एहउ । जेहउ । केहउ । तेहउ । “ यादत्तादकीदृगीदृशा दादेवेह ’
 [४०२] ॥

अइसउ भणमि समत्तु करि थक्का जेत्थु वि तेत्थु ।
जत्तु वि तत्तु वि रइ करसु सुह-गर परइ तहेत्थु ॥ ५२ ॥
जाम्ब्वे न इन्द्रिय वसि ठवइ ताम्ब्वे न जिणइ कसाय ।
जाउं कसायहें नं किउ खउ ताउं न कम्म-विघाय ॥५३॥
ताम्ब्वेहिं कम्मइ दुद्धरइ जाम्ब्वेहिं तवु न वि होइ ।
जेवडु फलु तविं साहिअइ तेवडु मुणइ न कोइ ॥ ५४ ॥

५२. अहम् ईदृक् भणामि । किं तद् इत्याह । यत्र तत्रापि देशे काले वा स्थितः सम्यक्त्वं कुरु । तथा परस्मिन् अन्यजन्मनि तथा अत्र इह जन्मनि शुभकरां पुण्यजनिकां रतिम् । तीर्थकरादिषु अनु-रागम् इत्यर्थः । यत्र तत्रापि स्थितः कुरुष्व ॥

कइसउ । जइसउ । तइसउ । अइसउ । “ अता डइसः ” [४०३] ॥

जेत्थु । तेत्थु । जत्तु । तत्तु । “ यत्र-तत्रयोल्लस्य डिदेत्थ्वत्तु ” [४०४] ॥

एत्थु । “ एत्थु कुत्रात्रे ” [४०५] ॥ केत्थु । इति प्राक्पुरोप्युदाहृतम्

आस्ते ॥

५३ यावद् इन्द्रियाणि वशे स्वतन्त्रतायां प्राणी न स्थापयति धरति तावत् कपायान् क्रोधादीन् न जयति परामवति । ध्वंसयतीति यावत् । यावच्च कपायाणां क्षयो न कृतस्तावत् न कर्मविघातः । इन्द्रियजयपूर्वकः कपायजयः । तत्पूर्वकश्च कर्मक्षय इति भावः ॥

५४ तावत् कर्माणि दुर्धराणि दुर्जयानि यावत् तपो नापि नैव भवति । यावच्च यत्परिमाणं फलं तपसा साध्यते जन्यते तावत् तत्परि-माणं कोपि न जानाति । सर्वज्ञं विना न कोप्यपरस्तपःफलं सामस्त्येन ज्ञातुम् ईश इति भावः ॥

जाम्ब्वे । ताम्ब्वे । जाउ । ताउ । ताम्ब्वेहिं । जाम्ब्वेहिं । “यावत्तावतोर्वादिर्म उ महिं ” [४०६] ॥

जेतुलु मोक्खे सोक्खडा तेतुलु केत्थु वि णाइ ।

एतुलु केतुलु देवहँ वि अवरुप्परहु सुहाइ ॥ ५५ ॥

तसु केवडउ विवेगु भणि जसु भणि एवडु ढावु ।

न करावउँ न करउँ कमवि सुधँ अच्छउँ नीराउ ॥ ५६ ॥

अक्खहुँ तसु नमि गुरु-जणहों तव तेएहिँ दुसहस्सु ।

बहुहुँ वि मिच्छा-दसणहँ जो मउ दलइ अवस्सु ॥ ५७ ॥

५५ यावद् मोक्षे सौख्य तावत् कुत्रापि नास्ति । तत् किं ससारे सौख्य कापि नास्तीत्याह देवानामपीति । देवाना देवीना च परस्परस्य मिथ इयत् कियत् । स्तोककालम् इत्यर्थ । सुखानि । देवानामपि सुखानि परिमितकालक्षयीणि मुक्तिसुख तु शाश्वतम् इति भाव ॥

जेवडु । तेवडु । “ वा यत्तदोतोडेवड ’ [४०७] ॥ पक्षे । जेतुलु । तेतुलु ॥

अवरुप्परहु । “ परस्परस्यादिर ’ [४०८] ॥

५६ कमपि कचिदपि सावद्यव्यापार न कारयामि नान्येन विधाप यामि । न करोमि नात्मना वित्तनोमि । करणकारणयोरुपलक्षणत्वाद् नान्यमपि सावद्य व्यापार कुर्वन्तम् अनुजानामि । अतएव सुखेन नीराग सन् आसे वर्ते इति यस्य मनसि इयान् एतावन्मात्र ढावु इति आग्रहो निर्बन्ध तस्य पुरुषस्य भण कियान् किंपरिमाणो विवेक । न तद्विवेकस्य मितिरस्तीति भाव ॥

एतुलु । केतुलु । केवडउ । एवडु । “ वेद-किमोर्यादे ” [४ ९] ॥

५७ बहुनामपि मिथ्यादर्शनाना बौद्धादिक्रमत्ताना मदम् अवश्य यो दलयति राजसभाया विदग्धसभ्यसमक्ष दर्पम् अपनयति । [तसु]

बम्भु अणन्नाइसु चरइ जों अणवराइस-चित्तु ।

प्राइव प्रावइ तहिँ जि भवि सो निव्वाणु पविच्चु ॥ ५८ ॥

प्राइम्व भवि सुहु दुल्लहउँ पग्गिम्ब जण सुह-लुद्ध ।

तं संतोसामएण विणु प्राउ प्रमग्गहिँ मुद्ध ॥ ५९ ॥

“ द्वितीयायाः षष्ठी ” (३.१३४) इति षष्ठी । अतः तं तपस्तेजसा दुस्सहम् अजय्यं गुरुजनं नम प्रणिपत इति आचक्ष्महे वयं भवन्तं प्रतिपादयामः ॥

सुधै । जणहों । “ कादिस्थैदोतोरुच्चारलाघवम् ” [४१०] ॥

अच्छउँ । अक्खहुँ । तेएहिँ । बहुहुँ । दसणहँ । “ पदान्ते उ-हु-हिँ-ह-कारणाम् ” [४११] ॥

५८. अनन्यादृशं रागाद्यकलुषितत्वाद् अनन्यसमं चित्तं यस्य स तथाभूतो य अनन्यादृशं लोकोत्तरं ब्रह्म शीलं चरति अनुतिष्ठति प्रायः बाहुल्येन स जन्तुस्तस्मिन्नेव भवे पवित्रं निर्वाणं प्राप्नोति ॥

बम्भु । “ म्भो म्भो वा ” [४१२] ॥

अणन्नाइसु । अणवराइस । “ अन्यादृशोन्नाइसावराइसौ ” [४१३] ॥

५९. प्रायः बाहुल्येन भवे सुखं दुर्लभम् । जनाश्च प्रायः सुखलुब्धाः । तच्च सुखं संतोषामृतेन विना प्रायो मुग्धाः हेयोपादेयपरिज्ञानविकला मार्गयन्ति गवेषयन्ति । अनुत्तरसुखं दुःखसुखसमानमहामुनि रसंतोषाभासमुत्त्यर्थीतीर्थान्तरीय ३ व्युदासार्थं प्रायःशब्दाः ॥

प्राइव । प्राइम्व । पग्गिम्ब । प्राउ । “ प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्व-पग्गिम्बा ” [४१४] ॥

रयण-त्तउ फुडु अणुसरहु अन्नह मुत्ति कह ति ।

भण्डइ लब्महिं पउर धण अनु किं नहउ पडन्ति ॥ ६० ॥

कउ चढ भमिअइ भव-गहणि मुक्ख कहन्तिहु होइ ।

एँहु जाणेवउँ जइ मणसि तो जिण-आगम जोइ ॥ ६१ ॥

चञ्चल सपय धुवु मरणु सञ्चु वि एम्ब भणेइ ।

मिलिधि समाणु महामुणिहिं पर सजमु न करेइ ॥ ६२ ॥

६० रत्नत्रय ज्ञानदर्शनचारित्राणि स्फुटम् अनुसरत यूयम् आश्रयत । अन्यथा रत्नत्रय विना कथं मुक्तिरिति । इति वाक्यपरिसमाप्तौ । अत्रार्थे युक्तिं दर्शयन् आह । भाण्डेन क्रयाणकेन कृत्वा प्रचुराणि धनानि क्रेतव्यकर्पूरकस्तूरिकासुवर्णादिवस्तूनि लभ्यन्ते पुसा आसाद्यन्ते । अन्यथा किं नमस पतन्ति । भाण्ड विना न तानि संपद्यन्त इति भावः ॥

अन्नह । अनु । “ वाऽन्यथोऽनु ” [४१५] ॥

६१ कुत कस्मात् कर्मण भवगहने भ्रम्यते पर्यट्टयते । कुतश्च मोक्षो भवति । इति एतद् ज्ञातुं वदेति शीघ्रादित्वात् मूढ यदि भ्रम्यसे ततस्तदा वा जिनागमान् द्योतय इति धातूनाम् अनेकार्थत्वाद् गभेपय । अर्हत्समयं विना भवहानोपायं शिवसंप्राप्त्युपायश्च न ज्ञायत इति भावः ॥

कउ । कहन्तिहु । “ कुतसः कउ कहन्तिहु ” [४१६] ॥

तो । “ ततस्त्वदोस्तो ” [४१७] ॥

६२ संपत् चञ्चला । मरणं ध्रुवनिश्चितम् । एव सर्वोपि भणति । परं महामुनिभिः समं मिलित्वा संबन्धम् अवाप्य संयमं न करोति ॥

म करि मणाउ वि मणु विवसु मं करि दुक्कय-कम्मु ।
 वायारम्भु वि मा करहि जइ किर इच्छसि सम्मु ॥६३॥
 तित्थि वि अच्छउ अहव वणि अहवइ निअ-गेहे वि ।
दिवेदिवे करइ जु जीव-दय सो सिज्झइ सन्वो वि ॥६४॥
 तवेँ सहुँ संजमु नाहिँ जसु एम्बइ गम्बइ जु दीह ।
पच्छइ-तावु न जो करइ तासु फुसिज्झइ लीह ॥ ६५ ॥

६३. मनागपि विवशं विषयलाम्पट्यपरं मनः मा कुरु । दुष्कृत-
 कर्म सपापव्यापारं च मा कुरु । वागारम्भमपि सावद्यवचनप्रतिपा-
 दनमपि मा कार्षीः यदि किल इति प्रसिद्धौ शर्म मुक्तिसुखम् इच्छसि ॥

धुबु । एम्ब । समाणु । पर । मणाउ । म । “ एव-पर-समं-धुव-मा-मनाक
 एम्ब पर-समाणु-धुबु-म-मणाउ ” [४१८] ॥ प्रायोग्रहणात् म मा ॥

६४. तीर्थेपि आस्तां प्रयागादौ वसतु । अथवा वने सर्वसङ्गं मुक्त्वा
 वनस्थस्तपस्तप्यताम् । अथवा निजगेहेपि आस्ताम् । परं दिवादिवा
 प्रतिदिनं यो दयां करोति स सर्वोपि सिध्यति मुक्तो भवति । मुक्तिं
 प्रति जीवदयैव कारणं न तीर्थाद्यवस्थानम् इत्यर्थः ॥

६५ यस्य तपसा सह संयमो न हि अस्ति । तथा एवमेव संयम-
 रहितः यो दिवसानि गमयति । तथा यः पश्चात्तापं धिङ् मां धर्म-
 रहितम् इत्यात्मानिन्दां न करोति तस्य जन्तोः रेखा साधुमध्ये गणना
 मृज्यते । तादृशः साधुमध्ये न गण्यत इति भावः ॥

किर । अहवइ । दिवेदिवे । सहु । नाहिँ । “ किलाथवा दिवा-सह-नहेः किरा-
 हवइ-दिवे-सहु-नाहिँ [४१९] ॥ प्रायोधिकारात् अहव ॥

तव-परिपालणि जसु मणु वि मक्कड-घुग्घिउ देइ ।

आहर-जाहर भव-गहणि सो घई न हूँ प्राग्घेइ ॥ ६९ ॥

सग्गहों केंहिं करि जीव-दय दसु करि मोक्खहों रोसि ।

कहि कसु रोसिं तुहुँ अवर कम्मारम्भ करोसि ॥ ७० ॥

कसु तेहिं परिगहु अलिउ कासु तणेण कहेसु ।

जसु विणु पुणु अवसें न सिवु अवस तमिक्कसि लेसु ॥७१॥

६९. यस्य मनः तप परिपालने मर्कटस्य घुग्घिकाम् इति तच्चेष्टाम् । औत्सुक्यम् इति यावत् । ददाति वितरति । स पुरुषः । घई इति पादपूरणे । भवगहने हु इति निश्चितम् एहि रे याहि रे इति गमना-गमनक्रिया न प्राप्नोति । मुक्तो भवतीत्यर्थः ॥

हुहुरु । घुग्घिउ । “हुहुरु-घुग्घादयः शब्दचेष्टानुकरणयोः” [४२३] । आदि-ग्रहणात् आहर । जाहर ॥

घइ । “घइमादयोनर्थकाः” [४२४] ॥

७० स्वर्गस्यार्थे त्व जीवदया कुरु । मोक्षस्यार्थे च दमम् उपशर्म कुरु । तथा त्व कस्य अर्थे किंनिमित्तम् अपरान् कर्मारम्भान् करोपीति कथय । न कोपि अन्योर्थः आत्मनः सुखायेत्यर्थः ॥

७१. कस्यार्थे परिग्रह हस्त्यश्वरथपादातधनधान्यादिरूपसंग्रहः । अलीकं कूटभाषणं च कस्यार्थे इति कथय । दुर्गतिहेतुत्वात् एते सुखाय क्रियमाणे अपि आत्मनो दु खायैवेत्यर्थः । तर्हि किं गृह्णामीत्याह । जसु इति द्वितीयाया. पष्ठी [३.१३४] इति पष्ठी । अतः यं विना पुन अवश्य निश्चितं शिवं मुक्तिं न भवति । अवश्यं तं मुक्तिसाधनम् उपशमादिकम् एकग्र. लाहि । एकवारमपि चेत् त भवान् गृहीतवा-स्तदा मुक्तिं स्वाधीनेति भावः ॥

काय-कुडुली निरु अथिर जीवियडंडु चलु एहु ।

ए जाणिवि भव-दोसडा असुहड भावु चएहु ॥ ७२ ॥

ते घन्ना कञ्जुल्लडा हिअउल्ला ति कयत्थ ।

जे खणि सणि वि नवुल्लडअ घुण्टहिं घरहिं सुअत्थ ॥ ७३ ॥

केहि । रेसि । रेसिं । तेहिं । तणेण । “तादर्थ्ये केहिं तेहिं-रेसि रेसिं-तणेणा ’

[४२५] इति तादर्थ्ये पञ्च निपाता ॥

विणु । पुणु । “पुनर्विन स्वार्थे डु ” [४२६] ॥

अवसें । अवस । “अवश्यमो ङे-डौ” [४२७] ॥

एक्कसि । “एकशसो ङि ” [४२८] ॥

७२ कायकुटीर निरु निश्चितम् अस्थिर विनम्बरम् । जीवि
तर्कं प्राणधारण च एतत् चलम् । एते कायनीवितचापत्यरूपे भव
दोषौ ज्ञात्वा अशुभ भाव त्यज । अशुभभावत्यागे न एते भविष्यत
इत्यर्थ ॥

कुडुली । जीवियडंडु । दोसडा । “अ डड डुल्ला स्वार्थिककल्लनच” [४२९] ॥

७३ ये कर्णका क्षणे क्षणे । अपीति पादपूरणे । नवान् श्रुतार्थान्
पिबन्ति सुगुरुसमीपे शृण्वन्ति । यानि च हृदयकानि धरन्ति भ्रवणा
नन्तर स्थिरीकुर्वन्ति ते कर्णका धन्या । तानि च हृदयकानि कृता
र्थानि । विधेयविधानात् ते कृतकृत्या इत्यर्थ ॥

कञ्जुल्लडा । हिअउल्ला । नवुल्लडअ । “योगजाञ्जेपाम्” [४३०] इति अड
डडुल्लानां योगभेदेभ्यो ये स्युस्ते डडअइत्यादय स्वार्थे भवन्ति ॥

पइंठी कन्नि जिणागमहों वत्तडिआ वि हु जासु ।
 अम्हारउँ तुम्हारउँ वि एहु ममत्तु न तासु ॥ ७४ ॥
 जीवु जित्तुलु जिअइ जिय-लोइ जइ तित्तुलु दसु करइ ।
 गणइ विहवु एत्तुलु न केत्तुलु तो इत्तहे नाणु लहि जाइ
 लोइ तेत्तहि निरुत्तउ ॥ ७५ ॥

७४. यस्य कर्णे जिनागमस्य वार्तिकापि वचनमात्रमपि प्रविष्टा श्रुता
 तस्य पुरुषस्य एतत् इदं वस्तु अस्मदीयम् एतद् युष्मदीयमपि । अपिः
 स्वार्थे । एवं न ममत्वं प्रतिबन्धो भवति ॥

पइंठी। “स्त्रिया तदन्ताड्डीः” [४३१] इति प्राक्तनसूत्रद्वयोक्तप्रत्ययान्तेभ्यो डीः ॥

वत्तडिआ । “आन्तान्ताड्डीः” [४३२] इति डीः । “अस्येदे” [४३३] इति
 अस्य इः ॥

अम्हारउँ । तुम्हारउँ । “युष्मदादेरीयस्य डारः” [४३४] ॥

७५ जीवो यावन्तं कालं जीवति जीवलोके यदि तावन्तं कालं दमं
 करोति विभवं च एतावत् कियत् न गणयति । तृणायापि न मन्यत इति
 भावः । तदा अत्रैव ज्ञानं लब्ध्वा तत्र लोके सिद्धलोके निरुत्तउ इति
 निश्चितम् याति । निर्वृतो भवतीत्यर्थः । मात्रानामकं छन्दः ॥

जित्तुलु । तेत्तुलु । एत्तुलु । केत्तुलु । “अतोडेत्तुलुः” [४३५] ॥

एत्तहे । तेत्तहे । “त्रस्य डेत्तहे” [४३६] ॥

मल्लत्तणु जइ महसि' मल्लप्पणु पसमेण ।

जइ करिएब्बउ पसमु विजउ तो करेब्बउ करणेह ।

जइ अ करेवा करण-विजउ तो मणु निच्चलु धरहु ।

निच्चलु मणु पुणु धरहु करिउ जउ राग-दोसहँ ।

तह विजउ करहि रागाइअह अविचलु सामाइउँ करिवि ।

अविचलु सामाइउँ करहि निम्ममत्तु निम्मलु करवि ॥७६॥

७६ भञ्जेति शीघ्रादित्वात् भद्रम् तस्य भावो भद्रत्वम् भद्रता वा । यदि त्व काङ्क्षसि तदा भद्रत्व प्रशमेन लभसे । ननु स एव नास्ति अतस्तदुपायो वाच्य इत्याह । यदि प्रशमं कर्तव्यस्तदा करणानां विजयं कर्तव्यं । ननु तद्विजयेष्युपायं न विद्म इत्याह । यदि च करणं विजयं कर्तव्यस्तदा मनो निश्चलं विषयेषु अगाशुकं यूयं धरतं विभृत् । ननु तत् स्थिरं कथं विभृत् इत्याह । रागद्वेषयोर्जयं कृत्वा मनः पुनः निश्चलं धरतं । रागद्वेषजयं एव मनोनिश्चलताकारणम् इत्यर्थः । ननु तद्विजयमपि कथं करोमीत्याह । तथा अविचलं सामायिकं कृत्वा रागादीनां विजयं कुरु । ननु तदपि कथं रचयामीत्याह । निर्ममत्वं निर्मलं कृत्वा अविचलं सामायिकं कुरु । एकस्मिन्नपि वृत्ते हेतुहेतुमद्भूतानि बहूनि वाक्यानि । तेषु च सबोध्यस्य सामान्यविवक्षया एकत्वं विशेषविवक्षया च बहुत्वम् इति तत्क्रियायामपि काङ्क्षसि धरतेत्यादौ एकवचनबहुवचनानि न विरुद्धानीति । यस्तु वदतककर्पूरयोयोगे सार्धं छन्दः ॥

मल्लप्पणु । “ त्व-तलो षण ” [४३७] ॥ प्रायोधिकारात् मल्लत्तणु ॥

करिएब्बउ । करेब्बउ । करेवा । “ तव्यस्य इएब्बउ-एब्बउ एवा ” [४३८] ॥

लहि । करिउ । करिवि । करवि । “ त्व इ-इउ इवि अवय ” [४३९] ॥

अन्तु करेपि निरानिउ कोहहों
 अन्तु करेपिणु सव्वह माणहों ।
 अन्तु करेविणु माया-जालहों
 अन्तु करेवि नियत्तसु लोहहों ॥ ७७ ॥

जइ चएवं मणसि संसारु सिव-सुक्ख भुञ्जण तुरिउ ।

तो किर सङ्गु मुञ्चणहिं करि मणु ।

तह सुह गुरु सेवणहं निम्ममत्तु अइ-ददु करेविणु ॥ ७८ ॥

चित्तु करेवि अणाउलउं वयणु करेपि अचप्पलउं ।

कम्मु करेपिणु निम्मलउं ज्ञाणु पजुञ्जसु निच्चलउं ॥७९॥

७७ निरानिउ इति निश्चितम् क्रोधस्य अन्तं विनाशं कृत्वा सर्वस्य मानस्य अन्तं कृत्वा मायैव जालं सुगतिगमननिरोधकत्वात् आनायः तस्य अन्तं कृत्वा लोभस्य अन्तं कृत्वा निवर्तस्व तिष्ठ । कषायरहितो भवेति भावः । वदनकं छन्दः ॥

करेपि । करेपिणु । करेविणु । करेवि । “एण्येपिण्वेव्येविणवः” [४४०] ॥

७८. यदि संसारं त्यक्तुं मन्यसे अभिलषसि शिवसौख्यं च भोक्तुं संवेदयितुं त्वरितः उत्सुकः तदा किल इति आप्तवादे । सङ्गं पुत्रभिन्नकलत्रादिस्वजनसंबन्ध मोक्तुं तथा शुभं गुरुं सेवितुं निर्ममत्वं च कर्तुं मन अतिदृढम् अतिनिश्चलं कुरु । निर्ममत्वं वा अतिदृढम् अतिनिश्चलं कर्तुं मन कुरु । अभिलषस्वेत्यर्थः । एवं मनसि कृते ससारोच्छेदो मुक्तिप्राप्तिश्च ध्रुवं भविष्यतीति भावः । मात्रा छन्दः ॥

७९ चित्तम् अनाकुलं विषयैः अनुपप्लुतं कर्तुं वचनम् अचप्पलउं इति सत्यं कर्तुम् कर्म कायव्यापार निर्मल निष्पापं कर्तुम् ध्यानं निश्चलं

जमुण गमेपि गमेपिणु जन्हधि

गम्पि सरस्सइ गम्पिणु नर्मद ।

लोउ अजाणउ ज जलि बुद्ध

न पसु किं नीरइ सिउ सर्मद ॥ ८० ॥

नाइ निवेभिउ नउ लिट्ठिउ नावइ टङ्ककिणु ।

जणि पडिगिम्बिउ जणु सहजु करि निणु मणि ओइणु ॥ ८१ ॥

प्रयुङ्क्ष्व । धर्मध्याने निश्चले सति मनोवाक्कायसंयमो भविष्यतीति
भाव । झवटक छन्द ॥

चएय । मुञ्जण । मुञ्जणहि । सेवणइ । करेविणु । करेवि । करेपि । करेपिणु ।

“तुम एवमणाणहमणहि च [४४१] । चकाराद् एपि एपिणु-एवि एविणव ॥

८० यमुना गत्वा जाह्ववीं गत्वा सरस्वतीं गत्वा नर्मदा च गत्वा
यत् अज्ञाता युत्तायुत्तायिवेचनशीलो लोक पगुरिव महिपादितिर्यगिव
जले बुद्धति निमज्जति तत् किं नीराणि शिवगमनानि । न तज्जलानि
स्थमध्यपातिभ्य सदास्वान्त स्थितेभ्यो मत्स्यादिभ्य इव मुक्तिशर्म
प्रयच्छन्तीति भाव । वदनक छन्द ॥

[गमेपि । गमेपिणु । गम्पि । गम्पिणु । “ गमेरेपिण्ण्योरेल्लुंत्वा [४४२] ॥

अजाणउ । “तृनोणअ [४४३] । तृ प्रत्ययस्य अणअ ॥]

८१ निवेशित स्थापित तम् इव । लिखित कुड्यादौ चित्रित
तम् इव । टङ्काभि उत्कीर्ण प्रस्तरे विलिखित तम् इव । प्रतिनिम्बित
दर्पणादौ लब्धप्रतिबिम्ब तम् इव । सहज स्वभाव तम् इव च निन
मनसि अयतीर्ण कुरु । दोहक छन्द ॥

न । नाइ । नउ । नावइ । जणि । जणु । ‘इवार्येन नउ नाइ-नावइ-जणि
जणव ” [४४४] ॥

लिङ्गु अतन्नउँ जइ नो कृवा ।

लहइ कृवाळू निव्वुदि नृवा ॥ ८२ ॥

इअ सव्व-भास-विनिमय-परिहिँ

परम-तत्तु सव्वु वि कहिवि ।

निअ-कण्ठ-माल ठवि नृव-उरसि

गइअ देवि मङ्गलु भणिवि ॥ ८३ ॥

८२. हे नृप यदि कृपा प्राणिषु दया नास्ति तदा लिङ्गं दर्शनिनां वेपधारणम् अतन्नम् अप्रधानम् । दुर्गतौ पततः कृपां विना न तेन परित्राण किमपि भवतीति भावः । ननु कृपापरस्यापि समीहित-सिद्धिर्न भविष्यतीत्याह । कृपालुः निर्वृत्तिं^१ लभते समासादयति । सु-मनोरमा छन्दः ॥

इह अपभ्रशोदाहरणेपु कापि कापि पूर्वं लिङ्गव्यभिचारो दर्शितोस्ति अतस्त-त्सिद्धयर्थम् अत्र “लिङ्गम् अतन्नम्” [४४५] इति लक्षण वचोभङ्ग्यन्तरेण उक्तम् ॥

निव्वुदि । “शौरसेनीवत्” [४४६] इत्यनेन अपभ्रशे शौरसेनीवत् कार्यम् । अतः “तो दोऽनादौ शौरसेन्याम्” [४.२६०] इत्यादिना तस्य दः । एवम् अन्यदपि ऊह्यम् ॥

अपभ्रंशभाषा समाप्ता ॥

८३. अधुना श्रुतदेवताया उपदेशं समर्थयन् स्थानगमनपूर्वं च तस्या परमार्हतश्रीकुमारपालभूपतिं प्रति प्रसादातिशयं प्रकटयन् तदुदीरितमङ्गलव्याजेन च महाकाव्यपरिसमाप्तौ ग्रन्थकारो मङ्गलम् आह । इति पूर्वोक्तयुक्त्या सर्वभाषाणां प्राकृतादिभाषाणां विनिमया व्यत्यया । परिहिँ इति शीघ्रादित्वात् गीतयस्ताभिः कृत्वा सर्वमपि परम

तत्त्व कथयित्वा निजकण्ठमाला च नृपोरसि श्रीकुमारपालभूपकण्ठ-
फन्दले स्थापयित्वा विन्यस्य देवी श्रुतदेवता मङ्गल त्व जिनप्रवचनप्रोत्सर्पणा
कुयाश्चिर नन्द्या इत्यादि श्रेयोभिधायक वाक्य भणित्वा निजमुवन
समाप्ता ॥

प्राकृतादिभाषाकार्याणाम् अन्योन्य तेषु तेषु प्रागुदाहरणेषु विनिमयो दर्शित ।
स च न सूत्र विना सिध्यति । अत विनिमयेतिपदेन पर्यायान्तरेण
“ व्यत्ययश्च ” [४४७] इति सूत्र विनिमयार्थम् उक्तम् ॥

उरसि । “शेष सस्कृतवत् सिद्धम्” [४४८] । शेष यद् अत्र प्राकृतादि
भाषासु अष्टमाध्याये नोक्तं तत् सप्ताध्यायीनिबद्धसस्कृतवदेव सिद्धम् । अत
यथा उरसुशब्दस्य वक्ष्याम् उरे उरसि भवत तथा क्वचिद् एतदपीति । एवम्
अन्योदाहरणेष्वपि रूपविशेषौ श्रेय ॥

अष्टमस्याध्यायस्य उदाहरणप्रतिपादनद्वारेण चतुर्थ पाद सपूर्ण ॥
एव च व्याकरणाष्टमाध्यायलक्ष्यभूता प्राकृतादिभाषा समर्थिता ॥

इति शुभम् ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितश्रीकुमारपालचरितप्राकृतद्वयाश्रयमहाकाव्यवृत्तौ

अष्टम सर्ग समाप्त ॥

तत्त्वमातौ च समाप्त चेद धृतिस्त प्राकृतद्वयाश्रयमहाकाव्यम् ॥

सतापापहृद्दर्शन शिवकलादानोदिताशसन
विश्वार्ध्यामृतदायिपादभजन रत्नाकरानन्दनम् ।
श्रीकल्पद्रुमसोदर कुवलयामोदप्रमोदोद्भुर
कामोद्भासि कुरङ्गहारि सकल भात्यत्र चाद्र कुलम् ॥ १ ॥
तस्मिन् सोभयदेवसूरिरभवत् कल्लभाङ्गधृतिस्तत
सविप्रो जिनवल्लभो युगवरो विशालिताराम्बरम् ।
तत्पट्टे जिनदत्तयोगितिलक सन्मार्गपद्धार्यमा
ख्यात श्रीजिनच द्रसद्रुरत सौभाग्यभङ्गधेकम् ॥ २ ॥

विज्ञाः केचन लक्षणेथ कतिचित् तर्केपरंप्यागमे
 काव्येन्ये च समग्रशास्त्रचतुराः प्रायेण नामून् विना ।
 व्यक्तं नूनमिदं निधिर्वहुविधैः शास्त्रैर्विजाप्यसमान्
 प्राज्ञान् राजसभास्वलम्भयदतो यान् जैत्रपत्राण्यरम् ॥ ३ ॥

भृङ्गायमाणपदपुष्करराजहंसा
 वर्णप्रतापजितपुष्करराजहंसाः ।
 श्रीजैनचन्द्रपदपङ्कजराजहंसा-
 स्ते जज्ञिरे जिनपतिप्रभवोत्थहंसाः ॥ ४ ॥

चातुर्विधक्रमाढ्या विजिततदमृतक्षीर्वभूतीरहस्यो-
 त्सर्गाख्यद्वन्द्वशृङ्गा स्तनितवरतपोभावना दानशीला ।
 दु प्रापा स्वल्पपुण्यै स्थगितपरगवीस्फूर्तिकीर्तिप्रपञ्चा
 येपां पादप्रसादाद्भवति सुरगवी कामितार्थाय पुंसाम् ॥ ५ ॥

विष्वग्व्यतिष्ठितजिनालयदम्भदृढ-
 प्रालेयशैलजनितोत्तरदिग्वितर्काः ।
 संघोपदं दधति संप्रति जैनपत्यं
 ते श्रीजिनेश्वरयुगप्रवरा मुनीशाः ॥ ६ ॥

तेषामादेशमासाद्य कामकल्पद्रुमोपमम् ।
 मूर्च्छाच्छेदसुधासारं श्रेय श्रेयोद्गुनन्दनम् ॥ ७ ॥
 नासिद्ध न विपक्षगामि च नवा नैकान्तिक साधनं
 येपां सत्प्रतिपक्षक न विपयेसैवेपि नो वाधितम् ।
 जात्युद्भावनिग्रहच्छलपरव्याघातविश्राणकं
 दृष्ट्वा यानपरे श्रयन्ति समितौ धीरा वताज्ञापरा ॥ ८ ॥

दत्तो मुदा तैर्जिनरत्नसूरि-
 क्षमाधिपैर्वोधमणिप्रदीपः ।
 श्रीप्राकृतव्याश्रयगोहर्ग-
 स्थित यैदादर्ग्यदर्थजातम् ॥ ९ ॥

श्रीमञ्जिनेश्वरयतीश्वरदत्तदीक्षा
 शिक्षोत्र पूर्णफलशो गणिरल्पबुद्धि ।
 अन्योपकारिषु पद परिलब्धुकामो
 धृत्यानया किमपि तत् प्रकटीचकार ॥ १० ॥

साहित्यतर्कागमशब्दविद्या
 शाणानिशातीकृतबुद्धिधार ।
 चिच्छेद लक्ष्मीतिलको गणिर्मे
 सप्रह्लाचारी स्वलितोक्तिवल्ली ॥ ११ ॥

यदत्र वितथ किञ्चित् बुद्धिमान्धात् प्रजल्पितम् ।
 प्राक्षैर्मयि कृपा कृत्वा तच्छोध्य शुद्धमानसै ॥ १२ ॥

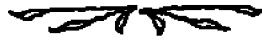
नीराज्यार्केण पूर्वं मरकतघटिते भाजने व्योम्नि धृत्या
 पुष्पाण्यृक्षाणि सार्वि कुमुदवनसुहृन्माङ्गलिव्यप्रदीपम् ।
 धाता शान्त्यै विधत्ते सकलदिगधिर्पानत्वल यावदेपा
 स्तात्तावन्मौक्तिकस्रग् बुधहृदि विवृति प्राकृतव्याश्रयस्य ॥ १३ ॥

समर्थिता विक्रमराजवर्षे
 ह्यान्तरिक्षज्वलनेन्दुसख्ये ।
 पुष्यार्कशस्यामलफाल्गुनैका
 दशीतिथौ व्याश्रयवृत्तिरेपा ॥ १४ ॥

मान त्रिंशदधिकद्विचत्वारिंशच्छतान्यभूत् ।
 प्रत्यक्षर गणनयामुष्या वृत्तेरनुष्टुभाम् ॥ १५ ॥

॥ अ० ५२१ ॥ निखिलग्रन्थाग्र ४२३० ॥

अक्षरानुक्रमविशिष्टा शब्दसूची ।

अ

अ ङ च

अइ (संभावने) ४ १६

अइखेअरा (अतिखेचरा) ४ ४६

√अइच्छ P (गम्)

अइच्छइ (गच्छति) ७ ६

अइदढ (अतिदढ) ८ ७८

अइतुलह (अतिदुर्लभ) ३ ५४

अइनिश्चल (अतिनिश्चल) २ ९१

अइनिद्रुहावण (अतिविष्टम्भकरण)

६ ४२

अइमलय (अतिमलय) ४ ३४

अइमुतय (अतिमुक्तक) २ २६

अइमुत्तय (अतिमुक्तक) २ २६

१ अइसअ (अतिशय) १ ५

२ अइसअ (ईदक्) ८ ५२

अइसीअल (अतिशीतल) ४ ४१

√अई P (गम्)

अईइ (गच्छति) ७ ६

अग (अङ्ग) १ १९

अगु (अङ्गु) १ १६ २ ४५

अगुअ (अङ्गु) १ ५५

अकम (अकम्) १ १४

अकम्मस (अकल्मष) ३ ३५

अकय (अकृत) २ ८८ ८ ४६

अकयन्ध (अकवध) २ ५७

अकरणीअ (अकरणीय) २ ६

अकलहु (अक) १ १६ ६ ६

अकसाय (अकषाय) ८ ७

अकाली (अकाला) ४ ४६

अकास (अकृश) १ ७८

अकिलिन्न (अक्लिन्न) २ १

अकुण्ड (अकुण्ठ) १ १९

अकूर (अनीषत्) ३ ६५

अक (अक) २ २३

अकन्ददावणय (आकन्दकारक)

६ ९०

√अकस P (गम्)

अकसइ (गच्छति) ७ ६

अकस (अक्ष) ७ ७

अकसअ (अक्षय) ८ ३२

अकसय (अक्षीण) १ २७

अकसर (अक्षर) ८ २८ ३५

अकसलिअ (अस्त्रालित) ३ ३२

अकसाण (आख्यान) ३ ४०

अकसीण (अक्षीण) १ २७

√अकसोड P (कृप्)

अकसोडिअ (कृष्ट) ७ ३३

अकसोह (अक्षोभ) ६ १ ४

अकसम (अक्षम) २ ८९

अकसलिअ (अस्त्रालित) ३ २१

४ ३९ ५ ५० ५३

अकसाणु (अत्याणु) २ ८६

अकसादिअ (अकसाय) ७ ६२

अकसिज्जमाण (अकसियमाण) ६ ९

अकसिल (अक.) २ ९१ ६ ६६

अखीण (अक्षीण) २ ८४
 अखुज्ज (अकुब्ज) २. २७
 अखुट्टिअ (अतुडित) ६. ७७
 अखुडिअ (अखण्डित) १ ३८,
 ६ ७८
 अगणन्त (अगणयत्) १ ५२
 अगणि (अग्नि) ३. ४८
 अगणिअ (अगणयित्वा) ३ ३६,
 ४ ४२.
 अगरु (SK) २ २१, ४५, ५ १३
 अगिज्जन्त (अगृध्यत्) ७ ५६.
 अगुम्मिअ (अमोहित) ७ ४७.
 अगेज्जा (अगृह्या) ३ ५७.
 अग्ग (अग्र) २. ४७, ८७.
 अग्गओ (अग्रत) १ ३८.
 अग्गि (अग्नि) ३ ४८, ५१, ४
 ३४, ३५, ५. ५६, ६ १०३.
 १ √ अग्घ P (राज्)
 अग्घिअ (राजित) ६. ६३.
 २ अग्घ (अर्घ) १ ४९, ६५, ६. १२.
 √ अग्घव P (पृ)
 अग्घविअ (पूर्ण) ७ १४.
 अग्घाड (पृ)
 अग्घाडइ (पूरयति) ७ १४.
 अघ (SK) ७ ६९
 अघिसिअ (अग्रस्त) ७ ४६
 √ अङ्कु
 अङ्किअ (अङ्कित) २ ५१
 ० अङ्क (SK = उत्सङ्ग) १ ५५
 ० अङ्क (SK = चिह्न) १ ५५, ४ ७०.
 अङ्कुर (SK) २ ४६, ७७, ५ १८
 अङ्कुस (अङ्कुश) २ ३८
 अङ्कोल्ल (अङ्कोठ=वृक्षविशेष) २ ३७

अङ्कोल्लतेल्ल (अङ्कोठतैल) ३. ७९.
 १ अङ्ग (SK) १. ६०, २. ११,
 ३४, ५९, ८५, ४ १६, ५.
 १०२, ७ १६, ५८.
 २ अङ्ग (SK=देश) ४. ६१
 अङ्गण (SK) ६. ६३.
 १ अङ्गय (अङ्ग) ४ २७
 २ अङ्गय (अङ्गद) १ ७६.
 अङ्गार (SK) १ ३५.
 अङ्गुअ (इङ्गद) १ ६०.
 √ अङ्गुम P (पृ)
 अङ्गुमिअ (पूर्ण) ७ १५
 अङ्गुलि (SK) ६ ३४.
 अचप्पलअ (सत्य) ८ ७९.
 अचयन्तीकिय (अशक्नुवत्कृत)
 ६. ५३.
 अचल (SK) ३. ११.
 अचलिअ (अचलित) ७. ६३.
 अचुच्छ (अतुच्छ) २. ३८
 १ अच्छ (SK) २ २७.
 २० अच्छ (अच्छि=अक्षि) २ ८६,
 ७ २१, ६४
 अच्छअर (आश्चर्य) ३. २५।
 अच्छर^० (अप्सरस्) १. १०, ४ ४३.
 अच्छरस (अप्सरस्) १. १०.
 अच्छरा (अप्सरस्) ४. १३.
 अच्छरिअ (आश्चर्य) १ २४.
 अच्छरिज्ज (आश्चर्य) ३. २५
 अच्छरीअ (आश्चर्य) ३ २५.
 अच्छि (अक्षि) १ २४, २. ७१,
 ९०, ३ ४१, ७४, ८३, ४.
 ३०, ४९, ७८, ५ ७६, ८६,
 ६ ७, १५, २४, २९.

अच्छीविष (अक्षिविष) २ ८९
 अच्छेर (आधर्य) १ ४१ ३ २४
 अच्छम्म (अच्छम्म) ३ ५७
 अच्छीण (अक्षीण) २ ८४
 अचुच्छ (अचुच्छ) २ ३८
 अज (अक) ४ ४७
 अजडा (अक) ३ ७५
 अजडिल (अजडिल) २ ३५
 अजरिज्जत (अजीर्यमाण) ७ ८७
 अजलचर (अक) २ २४
 अजा (अक) ४ ४७
 अजाणअ (अजात) ८ ८
 अजुण्ण (अजीर्ण) १ ६५
 अजूरिअ (अजिअ) ६ ९
 १ अज्ज (अर्य आर्य वा) ४ ५१
 २ अज्ज (अद्य) ४ ११ ७ ३३
 ३८, ५८
 अज्जुण (अर्जुन) ५ ९ १२
 अज्जू (आर्य) १ ५२
 अज्जौ (अर्य आर्य वा) ४ ५१
 अज्जिरय (अनि धसनशील) ७ ४४
 अज्जरन्त (असरत) ६ ४४
 अज्जिजमाण (अक्षीयमाण) ६ १३
 अज्जीण (अक्षीण) २ ८४
 √अञ्ज P (इप्)
 अञ्जिअ (अञ्ज) ७ ३१
 अञ्जल (अक) ३ ८८
 √अञ्ज
 +वि वजिअ (व्यजित) १ १८
 -वजिअ , २ ६९
 अञ्जलि (अक) १ २७ ५ ३०
 ६ ३३

√अट्
 अटइ (अटति) २ ३५
 १ √अट्ट P (कप्)
 अट्ठिअ (कथित) ६ ८१
 ७ अट्ट (अक) २ ८६
 अट्ट (अर्थ=प्रयोजन) ३ ७
 अट्टम (अट्टम) ३ ६८
 अट्टि (अस्थि) ३ ७
 अट्ट (अवट) २ ८१
 √अट्टकप् P (शिप्)
 अट्टकियअ (क्षित) ६ ९६
 अट्ट (अर्थ) ३ १३
 अण (अक) १ ८९
 अणउच्छेअ (अनुत्सज) १ ७१
 अणउग्गिअ (अनुमीलित) ७
 ६५
 अणओहिअ (अनवतीर्ण) ६ ५२
 अणकट्ठिअ (अकट्ट) ७ ३१
 अणकट्ठिअ (अकथित) ६ ८१
 अणकम्पिअ (अकम्पनशील) ६ ३२
 अणखिज्जिर (अखेदनशील) ७ ६
 अणगुञ्जाविअ (अहासित) ७ ४१
 अणगुप्पन्त (अव्याकुलीभवत्)
 ६ १२
 अणगुम्मडिअ (अमोहित) ७ ४७
 अणङ्ग (अनङ्ग) ५ १५, ७६ ७८ ८५
 अणचञ्चुप्पिअ (अनर्पित) ६ २७
 अणचुअ (अग्र) २ ५
 √अणच्छ P (कप्)
 अणच्छेइ (अर्पति) ७ ३२
 अणछट्ठिअ (अमुक्त) ६ ५६
 अणज्जमाण (अज्ञायमान) ७ ८९

अन्न (अन्य) १ २४, २६, ६६,
२. ४९, ३ ७१, ७४, ८६,
८८, ४. ११, १४, ५३, ५५,
५८, ६७, ६८, ७०, ७१, ६.
२, ४७, ७ २५, ६८, ७०,
७२, ९९, ८ २५

अन्नत्तो (अन्यत) ३ ८५
अन्नत्थ (अन्यत्र) १ ४४, ३. ८५
अन्नदो (अन्यत) ३ ८५
अन्नन्न (अन्योन्य) २ ६
अन्नह (अन्यया) ८ ६०
अन्नहि (अन्यत्र) ३ ८५
अन्नाण (अज्ञान) ३ ३७
अन्नोन्न (अन्योन्य) २ ६, ४५०.
५ ४५, ८१

अपढायाणिय (अपर्याणित) २ ६३
अपडिअ (अपातित) ७ ५७
अपम्मुक्क (अप्रमुक्त) ३ ४५
अपयल्लिर (अशैथिल्यकृत् अलम्बन-
कृत् वा) ६ ४३
अपरिमुत्त (अपरिमुक्त) २ ८२.
अपरिहव (अपरिभव) ६. ४०
अपलित्त (अप्रदीप्त) २ ४८
अपलोड्डिअ (अप्रत्यागत) ७. १२
अपल्लट्ट (अपर्यस्त) ३ १५
अपव्व (अपर्वन्) १ १४
अपव्वाइअ (अम्लान) ६ १२
अपस्खलिद् (अप्रस्खलित) ८ १
अपिज्ज (अपेय) २ ६०
अपिहं (अपृथक्) २ ३२
अपुणभव (अपुनर्भव) २ ६५
अपुरव (अपूर्व) ४ ५५, ७. ९६
अपुव्व (अपूर्व) ३ ६७, ७ ९७

अपुसण (अमार्जन) ६. ६८
अप्पणअ (आत्मीय) ८. ६७.
अप्पणय (आत्मीय) ३. ७८
अप्पणा (आत्मीय) ८ ४५
अप्पणो (स्वयम्) ४ १७

√अप्पाह P. (सम्-दिश्)

अप्पाहामो (सदिशाम) ७. २३

अप्पुल्ल (आत्मीय) ३. ८६.

अफरुस (अपरुष) २. ५३.

अफिट्ट (अघ्रष्ट) ७. २०

अफिडिअ ,, ७. २१.

अफुडिअ (अखाण्डित) ७ ६३.

अफुसिअ (अभ्रमित) ७. ४

अवाहिर (अवहिस्) ३ ७२

अवीहिर (अभीत) ६ ३५

अव्भंसि (अभ्रशित्) ७ २१

अव्भास (अभ्यास) २ ११

√अब्भिड P (सम्-गम्)

अब्भिडइ (सगच्छते) ७ ११

१ √अब्भुत्त P (प्र-दीप्)

अब्भुत्तए (प्रदीप्यते) ६. १०३

२ √अब्भुत्त P (त्ना)

अब्भुत्तन्त (त्नात्) ६ १०.

अभअ (अभय=अभयकुमारमुनि)

७ ३८

अभञ्जिअ (अभन्न) ६ ७०.

अभत्त (अमक्त) ६ १०६

अभमिअ (अभ्रान्त) ७ ५

अभय (SK) १. ४५

अभिपल्लाणिअ (अभिर्याणित)

३ २५

अभिसरण (SK) ५ १०२.

अभिधान (अभिधान) ७ ९०
 अभेड (अभेद=अकातर) २ ६२
 अभय (अमृत) ६ १६, २९ ८ ५९
 अभय २ ७२ ६ ७ १७
 ७ ८१ ९२
 अभङ्गल (अभङ्गल) ३ ६९
 अभउत्त (अमृदुत्त) १ ७९
 अभञ्ज (अभर्त्त) ४ ७६
 अभन्त (अभात्) ४ ३०
 अभन्द (अभ) ४ ३२
 अभय ऽ अभय
 अभयमई (अमृतमयी) १ ३७
 अभयमय (अमृतमय) १ ३७
 अभरिस (अभर्ष) ३ ५
 अभरी (अभ.) ६ ५१
 अभल (अभ) १ ७३ २ ३
 अभिअ (अमृत) ८ २४
 अभिलाण (अभिलान) ६ १२
 अभिलाय (अभिलातक=पुष्पविशेष)
 ३ ६१
 अभुग (अभुग) २ २५
 अभुणिज्जन्त (अज्ञायमान) ७ ८९
 अभुसावाह (अभृषावादिन्) १ ८५
 अभूस (अभृष) १ ८५
 अभोघ (अभ) ६ ४३
 अभोसा (अभृषा) १ ८५
 अभ्य (आभ) ३ १ ४ २२
 अभ्यु (अभ) ३ ८ ४ ६
 अभ्युज (अभ) २ ५४
 अभ्महे Inter (हर्षे) ७ १ २
 १ अभ्मो Inter (आधर्षे) ४ १७
 २ अभ्मो (हे अभ्य) ४ ५३
 अभ्महारभ (अभ्मदीय) ८ ७४

अभेद्यया (आत्माकी) ३ ७७
 अयच्छिर (कर्षणशील) ७ ३२
 अय्यावत्त (आर्यावर्त) ७ ९५
 अरणसाण (अरण्यघ्न) १ ४६
 अरहत्त (अर्हत्) ७ ५२, ५३ ५४,
 ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६०
 अराअ (अराजन्) ४ ६२
 १ अराइ (अराति) २ ७३
 २ अराइ (अराति) ३ ३९
 १ अराइण (अराइणम्) ४ ६३
 २ अराइण (अराजानम्) ४ ६३
 अराइणा (अराज्ञा) ४ ६५
 अरि (अरि) १ ४६ ६१ २ ३६
 ६ ३९ ५५ ८१
 अरिह (अरि) ३ ४९ ५५
 २ अरिह (अर्हत्) ८ ९
 अरुण (अरु) १ ५७
 अरे Inter (रतिफलहे) ४ १३
 (सभापण) ४ ५१
 √अरोध P (उद् लस्)
 अरोधइ (उद्धसति) ७ ४५
 √अच
 अचन्ति (अर्चन्ति) २ ५६
 अचिज्जन्ति (अर्च्यं त) ५ ६२
 अचिअ (अर्चित) २ ६३
 अधिअ (अर्चयित्वा) १ ८१
 √अज्
 अजिज्जइ (अज्यते) ७ ८८
 आज्जअ (अर्णित) ६ ७१
 अजिद ७ ९७
 अल (अल) ५ ५८
 अलघ (अलघुय) १ १७

- अलक्ष (अलक्ष्य) २ ५
 अलक्षपुर (अक्षपुर) ३ ६०
 अलक्षि° (अक्षी) २ ४१
 अलाउ° (अलावू) १ ४६
 अलाहि (निवारणे) ४ ८
 अलि (अलि) २ २९ ३ २, ५,
 ३१, ३८, ४१, ४५ ५५, ५९,
 ६८, ४ २२, ५ ७, ५२, ६०,
 ७४, ७६, ६ ८, ३८
 अलिअ (अलीक) ३ ७५ ५ १३,
 ८ ७१
 अलिणी (अलिनी) ३ ९०
 अलीवहू (अलिवधू) ५ ४९
 अल्ल (आर्द्र) १ ५५
 √अल्लथ P (उद्-क्षिप्) १
 अल्लथिअ (उक्षिप्त) ६ १९
 √अल्लिअ P (उप-सृप्) १
 अल्लिअन्त (उपसर्पत्) ६ १४
 √अल्लिव P (अर्पय्) १
 अल्लिविअ (अर्पित) ६ २७
 √अल्ली P (आ-ली) १
 अल्लीण (आलीन) ६ ३५
 √अव् १
 अव (रक्ष) ७ ९४
 +आ आवळ (आगच्छतु) ८ २६
 √अवअक्ष P (दृश्) १
 अवअक्षत् (पश्यति) ७ २६
 √अवअच्छ P (दाद्) १
 अवअच्छिअ (ह्लादित) ६ ८२
 √अवआस P (दृश्) १
 अवआसत् (पश्यति) ७ २६
 अवचाणिज्ज (अवचनीय) १ १७
 अवंछणिज्ज (अवच्छनीय) १ १७

- √अवक्ख P. (दृश्) १
 अवक्खन्त (पश्यत्) ७ २५
 अवगम (अवगम) २. ६९
 अवचअ (अवचय) ५. ३०.
 अवचय (अवचय) ३ ४९
 अवज्ज (अवद्य) ३ २.
 √अवज्जस P (गम्) १
 अवज्जसन्त (गच्छत्) ७ ७
 अवञ्चिअ (अवञ्चित) ६. ५८
 अवड (अवट) २. ८१.
 अवाणि (अवनि) २. ८५, ७ ९८
 अवतंसिअ (अवतसित) २. ७
 अवत्था (अवस्था) २ ३१.
 अवमग्ग (अपमार्ग) ७. ४०
 अवमच्चु (अपमृत्यु) १. ८२
 अवयंस (अवतस) १. ३, ४.
 √अवयच्छ P (दृश्) १
 अवयच्छन्त (पश्यत्) ७. २५
 √अवयज्ज P (दृश्) १
 अवयज्जिऊण (दृष्ट्वा) ७. २६
 अवयार (अपकार) २. १८
 १ √अवयास P (श्लिष्) १
 अवयासिअ (श्लिष्ट) ७ ३५
 २ अवयास (अवकाश) २ १८.
 अवर (अपर) २. ५, ६३, ८.७०
 अवरणह (अपराह) ३. ३१.
 अवरि (उपरि) १. १३, ६८
 अवरिल्ल (उत्तरीय) ३ ८८.
 अवरुप्पर (परस्पर) ८. ५५
 °अवेल (कमल) ८. ४७
 अवस (अवश्य) ८. ७१
 अवसद् (अपशब्द) २. १८.
 अवसे (अवश्य) ८. ७१

- १ √अवसेह P (नश्)
अवसेहइ (नश्यति) ७ २२
- २ √अवसेह P (गम्)
अवसेहन्ति (गच्छन्ति) ७ ९
अवस्स (अवश्य) ८ ५७
- १ √अवह P (रच्)
अवहिअ (रचित) ६ ५९
- २ अवह (उभय) ३ ६९
- १ √अवहर P (गम्)
अवहरिअ (गत) ७ ९
- २ √अवहर P (नश्)
अवहरइ (नश्यति) ७ २२
अचहरण (अपहरण) २ ४
अवहाण (अवधान) ६ ४१
- √अवहाव P (कप्)
अवहावसु (कपस्व) ६ १०२
- √अवहेह P (भुच्)
अवहेहिडं (भुक्त्वा) ६ ५६
अवाडल (अवातूल) १ ७४
- अवि (अपि) १ १७ २५ ३० २
९ ३ ७६ ४ २३ ५ ४
३२ ३७, ६८ ६ ३५ ७
२८, ३२, ५ ७५ ८ ५६
- अविअट्टिअ (अविसवदित) ६ ८८
- अविअहु (अविदग्ध) ३ १२
- अविग्घ (अविग्र) ३ ४०
- अविचल (अक.) ८ ७६
- अविरहि (अविरहिन्) ३ १५
- अविराय (अविलीन) ६ ३८
- अवित्रुम्पिअ (अकाहक्षित) ७ ३८
- अविलोट्टिअ (अविसवदित) ६ ८८
- अविसयाइ (अविसंवाप्तिना) ६

- अविसम (अविषम) २ ५७
- अविसूरन्त (अक्षिद्यमान) ६ ९
- अविधीर (अप्रताक्ष) ७ ३८
- अविहूण (अविहीन) १ ६६
- अवीअ (अद्वितीय) २ ७३
- अवीय , १ ४
- √अवुक्क P (नि श्पय्)
अवुक्कन्त (विज्ञपयत्) ६ २६
- अवुहु (अरुद्ध) ३ ४१
- अवेअण (अवेअन) २ २
- अवेमइअ (अमम) ६ ६८
- अवेल्लुणिज्ज (अरमणीय) ७ १४
- अवेहधिर (अवखनाशील) ६ ५८
- अव्याहय (अभ्याहत) ७ ७९
- अव्थो Inter (सूचने) ४ १४
(दु ल्हे) ४ १४ (समापणे) ४
१४ (अपराधे आश्चर्ये च) ४ १४
(भये) ४ १५ (आदरे) ४ १५
(आनन्दे) ४ १५ (पश्चात्तापे)
४ १७ (दोष विषादे च) ४ १५
- १ √अस्
अत्थि (अस्ति) १ ५ ६२
- अत्थि(अस्ति आसि अस्मि वा) ५ ७३
- अत्थि (स्म) ५ ७०
- असि ४ १३
- सि (आसि) ३ ७१ ८१ ८५ ४
११ १३ १६ १९ ५६ ५
७० ६ १ ३ ७१ ७ १ ०
- मिइ (अस्मि) ५ ७२ ७ ५
- मइ (स्म) ५ ७२
- महा ५ ७२
- आसि (आसीत्) १ २८, ४ ४२,

२ ७, ११, ३४, ७४, ७५, ३
 ३, ४, १६, २८, ३१, ३८,
 ४२, ४५, ४७, ४ ७६, ७८,
 ५ ८८, ६ ३०, ३६, ३७,
 ६४, ७ ९१.

आसि (आसन्) ३. ४७, ४. ३५.

अहोसि (अभूत्) ' ८८.

२ √अस्

+परि.पल्लव्य (पर्यस्त) ३ १५, २५.

असई (असती) ६ १८

असंक (अशङ्क) १ ११

असंघडिअ (असघटित) ६ ७५

असंवरिअ (असवृत) ६. ५१

असंसि (अससिन्) ७ ४२.

असङ्क (अशङ्क) २. ५

असङ्कल (अशङ्कल) २ ३२

असज्ज (असज्ज) ३ ३

असठ (अशठ) ८ १२

असड्ड (अश्रद्ध) ३ १२

असढ (अशठ) २. ३७

असढिल (अशियिल) २ ४३

असण (अमन) ५ ६१

असद्दहाण (अश्रद्धान) ७ ८७

असमाणिअ (असमाप्त) ६ ९५

असरण (अशरण) ५ ८९

असरिच्छअ (असदृक्ष) १ ९०

असरीरि (अशरीरिन्) ७ २०

असह (sk) १ १९

असाअड्डिअ (अश्रुष्ट) ७ ३१

असारअ (असार) ८ १४

असि (sk) १ ३९, ६ ४३, ६६,

७. ३३

असिर (अशिरस्) २ ५७

असिलिम्ह (अश्लेष्मन्) ३. २०.

असुक्क (अशुष्क) २ ८५

असुणिअ (अश्रुत) ६ ३९

असुहअ (अशुभ) ८. ७२.

असूरिस (असुपुरुष) १ ५.

असेस (अशेष) २. १०.

असोअ (अशोक) २. ७५, ३. १८,

२४, २९, ६४.

असोल्लिअ (अपक्व) ६ ५५

अस्मद्

अम्मि (अहम्) ५ ३७.

अम्हि ,, ५ ३७

अह ,, ३ ७६, ४ ५३,

५. ३७, ७३, ९६,

६ २, १०६

अहय ,, ५ ३७.

म्मि ,, ३ ८०, ५. ३७

ह ,, ३ ७५, ७८, ५

३७, ६. १, १०६,

७ ६७, १०२.

हउ ,, ८ ३६.

हगे (अहं वय वा) ८. ५.

अम्ह (वयम्) ५. ३७, ७२

अम्हड्ड ,, ८. ३७

अग्हे ,, १ २९, ५. ३७,

१०५; ६. ८२,

८. ३७.

अम्हो ,, ५ ३७

भे ,, ५ ३७

मां ,, ५ ३७.

वय (वयम्) ४ १९, ५ २,

३७, ९८, ९९

अम्मि (माम्) ५ ३८.

अम्ह	, ५ ३८
अम्हि	५ ३८
अह	, ५ ३८
ण	५ ३८
जे	, ५ ३८
म	३ ८७ छ ५८
	५ ३८ द् ९७
मह	८ ३८
मर्म	५ ३८
मम्ह	५ ३८
मि	५ ३८
मिम	" ५ ३८
अम्ह(अस्मान्)	५ ३८
अम्हई	८ ३७
अम्हे	५ ३८ ८ ३७
अम्हो	, ५ ३८
णे	, ५ ३८
णे (मया)	५ ३९
मह	२ ७९ ५ ३९
	८ १४
मई	, ८ ३८
मए	१ ३० छ १२
	१५ ५७ ५ ३९
	६ २, १०५
ममए	, ५ ३९
मम	, ५ ३९
ममाह	५ ३९
मयाह	, ५ ३९
मि	" ५. ३९
मे	५. ३९
अम्ह(अस्माभि)	५ ३९
अम्हाहि(अस्माभि)	५ ३९
अम्हे	, ५ ३९

अम्हादि(अस्माभि)	५ ३९
	७ ९९
अम्हेहि	, ८ ३९
णे	, ५ ३९
महत्तो(मत)	५ ४
मज्जत्तो	, ५ ४
ममत्तो	, ५ ४
महत्तो	५ ४०
मज्जु	८ ३९
महु	८ ३९
अम्हत्तो(अस्मत)	५ ४०
अम्हह	८ ४
ममत्तो	५ ४०
अम्ह(मम अस्माक वा)	५ ४१
अम्ह	५ ४१
मह(मम)	५ ४१
मज्ज(मम अस्माक वा)	५ ४१
मज्जु(मम)	८ ३९
मज्ज	, ५ ४१
मम	७ ४१
मह	छ १३ ५ ४१
	९६ ९ ९६ ९८
	७ ३२, ८४
मह	५ ४१
महु	८ ३९ ४
मे	२ ७९ ५ ४१
अम्ह(अस्माकम्)	७ ८८
अम्हह	, ८ ४०
अम्हाण	छ ५६
	१ ४२
अम्हाण	५ ४२ १०१, १ ४
अम्हे	, ५ ४१
अम्हो	५ ४१

णे (अस्माकम्) ५ ४१
णो .. ५ ४१.
मज्झाण ,, ५ ४२
मज्झाण ,, ५. ४२
ममाण , ५ ४२
ममाण ,, ५ ४२
महाण ,, ५ ४२
महाण . ५ ४२
अहग्भि (मग्भि) ५. ४३
मह् ,, ५ ४३
मर् ,, ८ ३८
मए ,, ५. ४३.
मज्झाम्भि ,, ५ ४३.
ममग्भि ,, ५. ४३.
महग्भि ,, ५. ४३
ममाह् ,, ५. ४३.
मि ,, ५ ४३
मे ,, ५ ४३
अह्हासु (अस्मासु) ५. ४४ ८ १०
अह्हेसु ,, ५ ४४
मज्झेसु ,, ५. ४४
मभेसु ५ ४४.
महेसु ,, ५ ४४.
अह (अध) १, ३७ ४८ ७१, ८१, २. १०. २१, ३२ ६२. ८०, ८२, ३ २०. ४१, ४ १२, ३५, ५ ६, ३३. ८१. १०. ६. २२, २३. ३०, ४९, ६२. १०४, ७ २७, ७१, ७५, ७६, ७७, ९१. ८ २०, ६४
अह S अदस्.

अहखाय (गथाख्यात) २. ५९.
अहजाअ (गथाजात) २. ५९.
अहर (अघर) २. ४७, ७. १९
अहरिअ (अघरित) १. ४१, २. ५८, ३. ६०.
अहरेम P (पृ) अहरोमिण (पूर्ण) ७. १५.
अहलिहा (अहरिहा) १. ५९.
अहवह (अथवा) ८. ६४.
अहसिअव्व (अहसितव्वा) ५. ८३.
अहह Intol (अह) ७. १६
अहि (अह) १. ६२, २. ४५. ४ ४५, ६०.
अहिअ (अधिक) २. ७५; ३. ३; ४ ४५, ७६
अहिअयर (अधिकतर) ५ १३.
अहिअल P (दह) अहिअलर (दहति) ७. ४८
अहिणव (अग्निव) ५. २२.
अहिणु (अग्नि) १. ३९.
अहिन्द (अग्निन्द्र) ६ १०४
१ √अहिपञ्चुअ P (मह) अहिपञ्चुअन्ति (गृह्णन्ति) ७. ४९.
२ √अहिपञ्चुअ P (आ-गम्) अहिपञ्चुअ (आगत) ७ १०
अहिमञ्जु (अग्निमन्त्र) ३. ३.
अहिमञ्जु ,, ३ ३.
अहिमञ्जु ,, २ ५८; ३ ३
अहिल्ल P. (कारण) अहिल्लए (कारणति) ७. ३७
अहिल्लद P. (कारण) अहिल्लदर (कारणति) ७ ३७.

अहिव (अधिप) १ ८ ६ ४९
६२

अहिवह (अधिपति) ४ ४
६ ६९

अहिवन्तु (अभिमुख) २ ५८

अहिविच्छिद्य (अहिविच्छिद्य) २ ८९

अहिसारिमा (अहिसारिका) १ १२ ६ २

अहीरन्ती (अहिविच्छिद्य) ७ ८६

अहुलण (अमार्जक) ६ ६८

अहुह्रा (अफुला) ४ ५

अहुवत् (अभवत्) ६ ४

अहण (अविहीन) १ ६६

अहव-पुत्र्य (अभूतपूर्व) ५ ५

आ

आ (५K) ७ ९९

आअ S गम्

√आअङ् P (व्याः ष्टु)

आअङ्गिभ (व्यापृत) ६ ५

आइ (आणि) १ २ ४८ ६९ २

५, ६२, ६७, ८४ ८ ७६

√आइघ P (आ-प्रा)

आइघिउ (आप्रातुम्) ६ १

आइरिअ (आचार्य) १ ५

१ आउ (आयुम्) १ १

२ आउ (अप्) ३ ९०

आउज्ज (आतोय) २ ८

आउज्जिअ (आतोयिक) २ ७४

√आउङ् P (मस्ज)

आउङ्गिअ (मस्ज) ६ ६४

आउण्टण (आकुण्ठ) २ २५

आउल (आकुल) १ ४६

आउस (आयुष्) ७ ७४

आउस-माणी (आयुर्मानिन्) १ १०

आउह (आयुष) ३ ११ ६ ६०

आपस (आदेश) ६ ९६

आकण्ट (अक) ७ ८१

आकर (अक) ३ ५९

आकार (अक) २ ११

आकिदि (आकृति) २ ९१

आगम (अक) ७ ३४ ४४

८ ६१ ७४

आघाअ (आघात) ३ ८

आचार (अक) ६ ४५ ८ २०

आच्छेदण (आच्छेदन) ६ ८५

आजम्म (आजन्म) ७ ३५

आजि (अक) ६ ९२

√आढप्प P (आ-रभ्)

आढप्पन्त (आरभ्यमाण) ७ ९०

आणण (आनन) ६ ७६ ७ २१

आणन्द (आनन्द) २ ४३ ५

१ ३ ६ २३ ४ ७ ६१

आणयण (आनयन) ५ २२ ३१

आणा (आजा) १ २९ ३ १३

६ २ ९७ ७ ४

आणाल (आलान) ३ ६

आतवत्त (आतपत्र) ६ ७

आति (आणि) ८ ६

आरमन्

अत्ता (आरमा) ३ १७

°अत्ताणा, ६ ४

अण ३ १७ ४ १६ ५

५ ७ ७३

अप्पा (आत्मा) ६ ५७, ७. ७३

अप्पाण^० ३ १७.

अप्पअ (आत्मानम्) ८ ४२

अप्प ,, ८ १३

अप्पाण ,, ७ ३४

अप्पाणु ,, ८ ३२

अप्पु ,, ८ ३२

अप्पणइआ (आत्मना) ४ ६६

अप्पणिआ ,, ४ ६६.

अप्पाणेण ,, ४. ६६

अप्पहो (आत्मन) ८ ३८

आदरिस (आदर्श) २ ५२.

आदरिसीहूय (आदर्शाभूत) १ ३

आदेस (आदेश) ६ ४४

√आप्

+प्र प्रावइ (प्राप्नोति) ८ ५८

-प्राम्वेइ ,, ८ ६९

-पावउ (प्राप्नोमि) ८ ३८

-पत्त (प्राप्त) १ ७३, २ ९,

३१, ३९, ३ १३, ४ १७,

४९, ७८, ६. ४७, ९०, ८

३९.

+वि वाविअ (व्याप्त) ६ ९५

+सम् समाविउ (समाप्य समाप्तु

वा) ६ ९५

+सप्र सपत्त (सप्राप्त) १ ८४

आवल्लु (आवालय) ३ ३५

आभरण (अक) ४ ३७, ६ २२

आभा (अक) १ ५९, ६७, ३ ५९

आभास (अक) ८ १७

आम (अभ्युपगमे) ४ १

आमह (आमर्द) ६ ८३

आमलय (आमलक) ५ ३

आ-मूल-सिर(आमूलशिर) ४. २७

आमेल (आपीड) १ ६७, २ ५५,

३ ६७

आमोअ (आमोद) ३ ४२.

√आयज्झ P (वेप्)

आयज्झन्ती (वेपमाना) ६. १०१

१ √आयम्ब P (वेप्)

आयम्बमाण (वेपमान) ६ १०१

२ आयम्ब (आताम्र) १. ५७.

आयरिअ (आचार्य) १. ५०,

७ ६२, ६३.

आरत्तिअ (आरात्रिक) ६ ३२.

आरत्तिअ ,, २ ७८, ८२

आरम्भ (अक) ७. ५१, ८ ६३,

७०.

आराम (अक) ५ १४, ६. ८६.

आरामिअ (आरामिक) ५ ६.

आरिस (आर्ष) १ १.

√आरोल P (पुञ्ज)

आरोलिअ (पुञ्जित) ६ ६५

आलडी (आलि) ८ ४१

आलस्स (आलस्य) ५ ३०

आलाव (आलाप) १ ५५,

५ १०५

√आलिह P (सृष्ट्)

आलिहड (सृष्टति) ७ २८

√आलुह P (दह)

आलुहड (दहति) ७ ४८

आवइ (आपत्) ८ ८८

आवज्जिअ (आतोधिक) २ ८

- - - - - (आवर्त) २ ८४

(आवश्यक) ६ ६

(पी.) २. ५४

√आम

आम (आम) ७ ८१
 आमा १ १०
 आमन १ १
 आमा (आम) १
 आमा (आमा) ८ १
 आम (आम) १ ८१
 आम १ १८, १ ८१
 आमीण (आमीण) १ ७९
 २ ७७ ३८
 +गमुपा ममपाणिम (गमुपान्य)
 २ ८३

आम (अम) १ ३८ २ ९
 √आमद् I (मभावय)
 आमादम (मभावय) ६ २
 आमण (आमण) १ ७९ २ ३३
 ३ ७६ १ १७
 आमन्ति (आमन्ति) १ २१
 आमन्वाम (अवयामन्) १ ३१
 आमय (आमय) २ २
 आमय (अ) ३ ६
 आमार (अ) १ ७ २
 आमीमय (आमिप) १ ८५

√आह P (आह)

आहन्ति (आहन्ति) ७ ३६
 आहृत् (आहृत्) १ ८९
 १ आहण (आहण) १ ४३ २ ८
 १, ८ ३६ ७
 २ आहण (अह) ५ ३७ ४३, ६६
 √आहाट I (आह)
 आहादिम (आहित) ६ १८

ह

३ √ह

ह (ह) ४ १७ १८ ५ ६१
 हन्ति (यन्ति) १ ६९
 जन्ति १ ७
 हाम (हामि) ३ ८५ ४ १६ ५१
 हमु (हहि) ४ ५१
 हय (एत) ४ ८
 हन् (आयन्) ७ ७४
 हन्ती (यन्ती) ८ ४४
 +ह उद्म (उन्ति) १ ९
 +हप उवेन्ति (उपयन्ति) ४ ४
 २ ह (पाल्पण) ४ २१
 हुम् (हन्ति) १ २९ ४८, ६१ २
 १७ २३ ७३ ३ ५६ ७२,
 ७ ७ ७७ ७८ ८७ ४
 २ ८ १० २१, ३३, ४१ ४५
 ७१ ७२ ५३ ५४ ५५, ५८
 ७ ७ ४५ ४८ ७ ७१, ७२
 ७३, ८१ ८७ ८९ ९०, ९६
 ९७ १ ७ ९ ३ १० ७ १,
 २३, ९२ १ ८ ३६ ४०
 ८३ न्य २ ६२
 ह्यर (ह्यर) ७ ६
 ह्यरहा (ह्यरहा) ४ १९
 ह्यम् (ह्यम्) १ ७४
 ह्य मण (ह्यमतम) ८ २
 ह्यसि (ह्यसि) ८ ७१
 ह्यल (ह्यल) १ ३५
 ह्यम् (ह्यम्) १ ६
 ह्यन्ति (ह्यन्ति) ७ ४
 ह्यन्तु (ह्यन्तु) ५ ६९

इट्ट (इष्ट) ३ ८.
 इट्टु ,, ५. १०३.
 इड्ड° (इडा) ८ २३
 इण-परि (अनया रीत्या) ८ ४०.
 इण्हि s एण्हि
 इत्तहे (अत्र) ८ ७५
 इत्ति (इति) ३ ७९, ८६.
 इत्तिअ (एतावत्) ३ ७९
 इत्थ s एतद्
 इत्थं (sk) ३ ८२.
 इत्थी (स्त्री) २ ६६., ३ ६५, ४
 ५७, ६९, ७ ५, १५, २४,
 २६, २७

इदम्

अय (अयम्) ५ ७, ७ ९३.
 इमो ,, २ २६, २७, ५ ६,
 इमे ,, ४ ६१
 इमा (इयम्) १ ३०, ५ ९९
 इमिआ ,, ५ ७
 इमा (इमाः) ५. ६९
 इण (इदम्) ५ ११, ६, ३
 इणमो ,, ५ ११
 इद ,, ५ ११
 इम ,, २ ७९, ३ ६१, ८०,
 ४ ३, १९, २२, २३, ७७,
 ५ २९, ३२, ३३, ८२,
 ८३, ६ ९८, ७ १००
 इमु ,, ८ २८
 आयड (इमानि) ८ २९
 इम (इमम्) ३ ७० ४ १९,
 २०, ५४, ५ ६, ९, ११
 ण ,, ५ ९,

इमे (इमान्) ५ ९, ४८.
 णे ,, ५ ९.
 इमिणा (अनेन) ५ ३.
 इमेण ,, ५ ३, १०
 णेण ,, ५ १०
 इमेहिं (एभिः) ५. १०
 एहिं ,, ५ ८.
 णेहिं ,, ५ १०
 इमाइ (अनया) ४. ५४
 इमाए ,, ३ ६७, ४ ४७
 इमीए ,, ४. ४७.
 आहिं (आभि) ५. ८
 इमाहि ,, ५ ६
 अस्स (अस्य) ५ ८
 आयहो ,, ८ २९.
 इमस्स ,, ५. ८, १४, ६१
 से ,, ५ १२, १३
 इमाण (एषाम्) ५ १४
 सिं ,, ५ १२
 इमाड (अस्या) ४ १३
 सिं (आसाम्) ५ १३
 आस्सिं (अस्मिन्) ५ ७
 इमम्मि ,, ४ १२, ५ ९
 इमस्सिं ,, ४ ७०, ५ ७
 एमु (एषु) ५ ८
 इदो (इत्) ५ ६६, ७२, ७५
 इह १ ५ २ २९, ३१, ५५, ३
 ६३, ४ १, ८, ५४, ५९, ६१,
 ६३, ५ ९, २३, ५४, ५५,
 ५८, ६२, ६४, ६७, ६८, ६९,
 ८४, ७. ९, १००, ८ ३४
 इह (इह) १ ६९, २ १७

इध (इह) ७ ९५
 इदि (इति) ८ ५
 इन्द्र (इन्द्र) २ ३२ ३४ ६ २३
 १ ४ ७ ५३ ६९ ९३, ९८
 इन्द्रधारण (इन्द्रवारण) ७ २
 इन्द्रिय (इन्द्रिय) ८ ५३

√इध

+ सम् समिज्जन्त (समिधान्)
 ३ ४

इध (विह) २ २४
 इन्धण (इधन) ७ ४८
 इम (IM) १ ७९ २ ३८ ६
 २२, ४८ ५७, ६१ ६४ ९

इय ४ इय

इर (किल) ४ ६

इला (लीविशेष) ५ ८

इव (IM) १ २२, ३० ४३ २
 ५ ३ ४० ४ ३ ५४ ५
 ६८ ६ ३५ ५२ ८ १

√इप्

इच्छसि ८ ६३
 + प्र पेसइ (प्रेषयति) ६ ७५
 - पेसीभ (प्रेषीत्) ६ ७८

१ इह ४ इदम्

२ इह (इम) २ २४

इह ४ इदम्

इहरा (इतरथा) ४ १९

इह-लोभ (इहलोक) ७ ९५

ई

√ईक्ष्

इक्षान्त (ईक्षमाण) ६ २४
 + निर् निरिक्त्वा (निरीक्ष्य)

४ ५३

-निरिक्त्वा (निरीक्ष्य) ८ ३२

+प्र पेक्खसि (प्रेक्षसे) ५ ६४

-पेक्खसे ' ५ ६४

-पेक्खयाथा (प्रेक्षय्यम्) ५ ६८

-पेक्खह ' ५ ६८

पिक्खिज्जइ (प्रेक्ष्यते) २ ३८

पेक्कन्त (प्रेक्षमाण) ८ ४

पिक्खिक्कण (प्रेष्य) १ ५६

+ प्रति पडिक्खाविअ (प्रतीक्षित)

७ ३९

इरिस (ईदृश) ४ १४

इस (ईश) १ २ ८६, ८३ २

७६ ८५ ८९ ६ ८९

ईसर (ईश्वर) २ १७ ६ ८५

ईसि (ईपत्) ३ ६५

उ

१ उअ (उत) २ १७ १९

२ उअ (पदय) १ ६७ ४ ३ १८

५५ ५९ ६१ ६४ ५ ८,

११, १२, ४७, ४८, ४९ ७६

√उअक्ख P (ट्ठ्)

उअक्खइ (पदयति) ७ २५

उअर (उदर) ४ २८

उउ (उत्तु) १ ८३ ९० ३ १

२ ४ ४ ५

उउअर (उदुअर) २ ७७

उऊअल (उदुअल) २ १६

उऊम (उत्कम) २ ६७

उऊर (उत्कर) १ ४१

√उऊस P (गम्)

उऊसइ (गच्छति) ७ ६

उऊस (उत्कृष्ट) ७ ९१

उक्तेर (उत्कर) १ ४१, ५ १८
 उक्खिवण (उत्क्षेपण) ६ ९८
 √उक्खुड P (तुड्)
 उक्खुडिअ (तुडित) ६ ७७
 √उग्ग P (उद्-घट्)
 उग्गिअ (उद्धटित) ६ २३
 उग्गम (उद्गम) ५ ८८
 √उग्गह P (रच्)
 उग्गहिअ (रचित) ६ ५९
 उग्गीव (उद्ग्रीव) ३ ३२
 √उग्घुस P (मृज्)
 उग्घुसिअ (मृष्ट) ६ ६६
 √उड्ड P (नि-द्रा)
 उड्डन्त (निद्रात्) ६ ९
 उच्चिअ (उचित) १ ४८
 उच्च (SK) ३ ९
 उच्चअ (उच्चैस्) २ ५
 उच्चिणिरी (उच्चेत्री) ४ ९
 √उच्छल्ल P (उद्-शल्ल)
 उच्छल्लिअ (उच्छलित) ७ १८
 उच्छव (उत्सव) ३ १
 उच्छाह (उत्साह) १ ७१, ५ ७८
 उच्छाहकर (उत्साहकर) ३ १५
 उच्छु (इक्षु) १ ६३
 उच्छुअ (उत्सुक) ३ १
 उज्जल (उज्ज्वल) १ १६, ३
 ७१, ५ ६२, ७ ९, ८८
 उज्जाण (उद्यान) २ ८१, ३
 १, ९, ७३, ४ २३, ३०, ५
 ९, ६३, ८४, ८७ ६ १०३
 उज्जुअ (ऋजु) १ ८९
 √उज्ज्
 उज्जित (त्यक्त) ८ ८

उट्टिअअ (औष्ट्रिक) ३ ८
 उट्टिसिअ s घुप्
 उट्टु (SK) ६ १४
 उट्टावण (उट्टायन) ५ ३२
 उण s पुण
 उणा s पुण
 उणाइ s पुण
 उणो s पुण
 उण्हा (उष्णा) ४ १
 उत्तंस (SK) ३ २०, ७०, ७ ९६
 उत्तमङ्ग (उत्तमाङ्ग) ६ ८४
 उत्तरङ्ग (SK) ४ २७
 उत्तरिज्ज (उत्तरीय) २ ६१
 उत्तरीअ (") २ ६१
 उत्ताडण (उत्ताडन) ३ ६४
 १ √उत्थङ्ग P (उद्-नम्य्)
 उत्थङ्गिअ (उत्थामिन) ६ २४
 २ √उत्थङ्ग P (उद्-क्षिप्)
 उत्थङ्गिअ (उत्थिष्य) ६ ९८
 ३ √उत्थङ्ग P (रुप्)
 उत्थङ्गिअ (रुद्र) ६ ९१
 उत्थार P (आ कम्)
 उत्थारिअ (आक्रान्त) ७ १
 उदअ (उदय) ६ २३ उदय ६
 ११, १२
 उदञ्चिरी (उदञ्चित्री) ४ ४४
 उदहि (उदधि) ७ ८७
 उदंड (उदण्ड) १ १९
 उदण्ड (SK) २ ४४
 √उद्दाल P (आ-ष्टिद्)
 उद्दालिअ (आच्छिन्न) ६ ८१
 उद्देश (उद्देश) ५ ६, १६
 उद्धार (SK) ७ ९८

√उद्गम P (पृ)	उर (उरस्) १ ४०
उद्गमाय (पूण) ७ १५	उरग (SR) २ ८३
√उद्गल्य	उरस् (SR) ८ ८३
उद्गलिभ (उद्गलित) ६ १९	उरु (SR) ४ ३२
उपदेश (उपदेश) ७ १ २	उल्लूखलय (उल्लूखल) २ १६
उपसम (उपशम) ८ १२	√उल्ल (आद्र्य)
उप्पल (उत्पल) १ ५६	उल्लन्ति (आर्द्रयन्ति) १ ५५
उप्पाय (उत्पाद) ३ ३२	उल्ल (आर्द्र) २ ३ ३ २७
√उप्पाल P (षष्)	√उल्लाल P (उद्-नम्)
उप्पालमु (ऋथय) ६ ३	उल्ललिभ (उल्लमित) ६ २४
√उप्पेल P (उद्-नम्)	उल्लाघ (उल्लाघ) १ ५६
उप्पेलिभ (उल्लमित) ६ २४	√उल्लुक P (वृह)
उभ (ऊर्ध्व) २ ७७ ३ २०	उल्लुकिभ (वृद्धित) ६ ७९
√उभाय P (रम्)	√उल्लुण्ड P (वि रेचय्)
उभावन्ती (रममाणा) ७ १३	उल्लुण्डावन्त (विरेचयत्) ६ १७
उभिय (ऊर्ध्व) ८ १८	√उल्लूर P (वृह)
√उभुत्त P (उद् क्षिप)	उल्लूरिभ (वृद्धित) ६ ७९
उभुत्तिभ (उत्क्षिप्त) ६ ९९	उल्लोअ (उल्लोअ) १ ७३
उभय (ःK) ३ ६९	उचपस (उपदेश) ८ ४७
उम (उमा) ३ २८	उचज्झाअ (उपाध्याय) ७ ६४
उम कामय (उमाकामक) ६ ३१	उचदेश (उपदेश) ८ १
√उमच्छ P (वन्ध)	उचमा (उपमा) २ ७२ ३ ४३
उमच्छन्त (वधयत्) ६ ५८	७ १८ ८७
उमा (स्त्रीविशेष) ५ ८१	उचरि (उपरि) ३ ८८ ८ ३१
उमीस (उमिध) २ ४१	उचरिं (उपरि) १ ६८
उम्थर (उदुम्थर) २ ७७	उचसम (उपम) ७ १२ ८ ८८
√उम्मत्थ P (अभ्या-गम)	उचद (उमय) ३ ६९
उम्मत्थद (अभ्यागच्छति) ७ ११	√उचदथ P (गमा रर)
उम्मि (ऊर्मि) ४ ४९	उचदं रर (गमारविन) ६
उम्मीलणअ (उमीलन) ७ ६५	उचहार (ऋहार) २ ३६
उम्मुह (उमुह) २ ५२	उयालम्भ (ऋयालम्भ) २ १०५
उम्ह (उप्पम) ६ २१	
उम्ह कर (उप्पकर) ३ ३	

उविन्द (उपेन्द्र) ६ २३, ७ ९८

उव्वीस (उर्वीश) ६ ३३.

उव्वेढण (उव्वेष्टन) ७ ५९

उव्वेय-करी (उव्वेगकरी) ३ ३५

उव्वेल्लु (उव्वेणु) २ ३८

उव्वेल्लिज्जइ s वेए

उव्वेल्लिर(सत्वरगमनशील) ६ ४८

उव्वेव (उव्वेग) ७ ६१

उव्वेसर (उव्वेश्वर=राजविशेष)
६ ७५

१ उसह (वृषभ) १ ८४

२ उसह (ऋषभ) १ ८९

१ √उस्सिक P (उद्-क्षिप्)

उस्सिकान्ति (उत्क्षिपान्ति) ६ ९९

२ √उस्सिक P (मुच्)

उस्सिक्खिअ (मुक्त) ६ ५६

उहय (उभय) २ ६

ऊ

ऊ (गर्हायाम्) ४ १२, (आक्षेपे) ४

१२, (सूचने) ४ १२, (विस्मये)

४ १३

ऊरु (स्र) १ ७७, ३ २५

ऊस-मालि (उसमालिन्) १ ३२

√ऊसल P (उद्-लस्)

ऊसलइ (उल्लसति) ५ १६

ऊसलिअ (उल्लसित) ७ ४५

ऊसव (उत्सव) ३ १, १९

ऊसारि (आसारिन्) १ ५०

ऊसुअ (उत्सुक) १ ७०, ३ २.

√ऊसुम्म P (उद्-लस्)

ऊसुम्भिअ (उल्लसित) ७ ४५

ऋ

√ऋ

अप्पिअ(अर्पित) १ ४४, ६ २७.

ओप्पिअ (अर्पित) १ ४३

ए

एअ (एव) ५ ८६, ९१

एउ (एवम्) ८ १४.

एकइआ (एकदा) ३ ८६.

एकल्ल (एक) ३ ८७.

एक ,, ३ ८७, ७ ३४, ८
२६

एकमेक (एकैक) ४ २२

एकसरिअं(ज्ञगिति सप्रति वा) ४ १९

एकसि (एकत्र) ३ ८५

एकसिअं (एकदा) ३ ८६

एकारअ (अयस्कार) २ १२

एकैक (एकैक) ४ २२.

एग (एक) १ ११, ३ ७७,
६ २८, ७ ९७.

एगागार (एकाकार) ४ ६२

एण्हि (इदानीम्) १. ५१, ३ ६७,

५ १०२, ६ १ इण्हि १.५३,

४ ६४, ५ ८९, ९६,

६. ७१, ७२

एतद्

इणम् (एषः) ५. १६.

एस ,, १ ६०, २ १०, १७,

२६, २८ ३०, ४ २२,

६९; ५ ७१, १०१.

एसो ,, २ ३१, ४ १०,

१४, १५, १८, १९,

२२, ५ १७.

एहो ,, ८. २८.

इणमो (एषा) ५ १६

एसा ,, ४ ३३, ५ १७,

७२, ७३. १००.

एह (एषा) ८ २८
 एही , ८ ३८
 एआ (एता) ४ २१ ५ ९८
 ९९
 एअं (एतत्) ३ ७३ ५ १७ ५३
 एव , ७ १०१
 एस , ५ १६
 एहु ,, ८ २८, २९ ३० ३१,
 ३६ ३९ ६१ ६७ ७२, ७४
 ए (एते) ८ ७२
 एआई (एतानि) ५ ७९
 एह (एतान्) ८ २९
 एएण (एतेन) ५ ३
 एदिणा , ५ ३
 एयाए (एतया) १ २६
 एआओ (एतस्मात्) ५ १५
 एताहे , ५ १५
 एतो ५ १५
 एअस्त (एतस्य) ५ १४
 एदस्त् ८ ५.
 एदाह , ८ ५
 एआण (एतेषाम्) ५ १४
 अयम्मि (एतस्मिन्) ५ १६
 ईअम्मि ५ १६
 एअम्मि , ५ १६
 एअरिस्त् ४ ७
 एत्थ (एतस्मिन्) १ २९, ४
 ७१, ७३ ५ १५, ४६ १७
 इत्य ४ ७२ ५ १२ ६४
 एत्तहि (इत्) ८ ६६
 एत्तहे ० इत्तहे
 एत्ताहे (इदानीम्) ३ ६७
 21 [कुमारपालचरित]

एत्तिअ (इयत् एतावदा) ३ ८०
 एत्तिल ,, ३ ८०
 १ एज्जुलु (इयत्) ८ ५५
 २ एज्जुलु (एतावत्) ८ ७५
 एत्थु (अन्) ८ ५२
 एहह (इयत् एतावदा) ३ ८
 एअेअ (एवमेव) २ ८
 एअ्व (एवम्) ८ ६२
 एअ्वह (एवमेव) ८ ६५
 एअ्वहिं (इवानाम्) ८ ६६
 एरिस्त् (ईदृश) ४ ७६
 एरिस्त्अ २ २४
 एरिस्तिआ (ईदृशी) १ ६७
 एव (अक्) २ ८
 एव (अक्) २ ८ ७ ९७
 एवह (इयत्) ८ ५६
 एव्वारु (एवाह) ५ ६३
 एहउ (ईदृक्) ८ ७
 ऐ
 ऐ अह (अयिअयि) २ १३
 ओ
 १ ओ (सूचने) ४ १३ (पद्यात्तापे)
 ४ १३
 २ ओ (उत्त) २ १७
 ✓ ओअग P (वि आप्)
 ओअगिअ (व्याप्त) ६ ९७
 ओअन्दण (आच्छेदन) ६ ८७
 ओआर (अपकार) २ १८
 आआम् (अवकाश) २ १८
 ओअण्णल (उलूणल) २ १६
 ओअगालिन् (रोम-यकरण गिल)
 ६ ३०
 ओघ (अक्) ४ २६

- ओज्जर (निर्झर) १ ६४
 ओज्जाय (उपाध्याय) ७ ६५
 ओट्टु (ओष्ठ) ४ २०
 ओमाल (निर्माल्य) १ २९
 ✓ ओम्बाल P (झादय्)
 ओम्बालिअ (छादित) ६ १४
 ✓ ओम्बाल P (झावय्)
 ओम्बालिअ (झावित) ६ २८
 ✓ ओरस P (अव-त्)
 ओरसिअ (अवतीर्ण) ६ ५२
 ओली (आलि=पङ्क्ति) १ ५५;
 ३ ३३ ५ ६०
 ओलुण्डर (विरेचनशील) ६ १६
 ओल्ल (आर्द्र) १ ५५ ८ ४
 ओवण (उपवन) ३ ९०
 ओसदिअ (औषधिक) २ ५०
 ओसह (अपघ) २ ५०
 ✓ ओसुक P (तिज्)
 ओसुकन्त (तेजमान) ६ ६६
 ओह (ओघ) १ ६३, ४ ३३, ६
 ७१
 ओहल (उल्लखल) २ १६
 ✓ ओहाम P (नोलय्)
 ओहामन्त (नोलयत्) ६ १६
 ✓ ओहाच P (आ-कम्)
 ओहाविअ (आक्रान्त) ७ १
 ✓ ओहीर P (नि-द्रा)
 ओहीरन्त (निद्रात्) ६ ९

क

- कडअच (कृतिपय) २ ६०
 कडम (कृतमत्) १ ३६
 कडया ऽ किम्

- कडरविणी (कैरविणी) ६ ३
 कडलास-सअ (कैलासशय) २ १
 कडवाह (कनिपय) २ ६२
 कडसअ (कीदक्) ८ ५१
 कड (कृत) ८ ६१.
 कडच्छेअय (कौक्षेयक) २ १०
 कडसल (कौशल) २ १०
 कडह (कुकुद) २. ५०
 कडहा (कुकुम्) १. ११
 कण (कृते) ५ ३०, ३४, ६ ७८
 कंटइल्ल (कण्टकवान्) १ १२.
 कंत (क्रान्त) १ १९.
 कङ्किल्लि (कङ्कलि) ३ १७
 कङ्किल्लि (SK) ३. ४
 कच्छ^० (कक्षा) २ ३८.
 कच्छ (SK) ५ ६३, ७०
 कज्ज (कार्य) ५ ३८, ६, ४७, ६१,
 ८८, ९७, ७. ८५, ९५
 कज्जल (SK) ३ ५५, ४ ४९,
 ६ ६७.
 कञ्चण-केअई (काञ्चनकेतकी) ४ ४
 कञ्चणार (काञ्चनार) ४ ३
 कञ्चि (काञ्ची) ६. ७२.
 कञ्चुइआ (कञ्चकिता) ४ ७३
 ✓ कट्
 +प्र पयडिअ (प्रकटित) ३. ६
 -पयडिअ ,, ४ २९
 १ कट्ट (कट्ट) ४. १५
 २ कट्ट (काष्ठ) ४. ५१
 कट्टमहु (काष्ठमव्) ३ ४०
 कडण (कटन) २ ४६
 कडि (कटि) ३ २५
 कडिल्लय (कट्य) ४. ५२

कहुअ (कहुक) २ ३१
 कहुअत्त (कहुकत्त) ७ २०
 कटिण (कठिन) ३ ५१
 कण (SK) २ ८३ २ ५६ ६
 ८९ ७ ८७
 कणय (कनक) १ २७ ७५ ४
 १० ६ २६ ३४ ५४, ७५,
 ८२ ९३
 कणय पद्मअ (कनकपद्मज) २ ६२
 कणवीर (करवीर) २ ६३
 कणिभार (कर्णिकार) ३ ४४
 कणेरु (करेणु) ३ ६
 कण्टइअ (कण्टकित) २ ४९
 कण्ठ (SK) ३ २ ५ ६७ ८
 ८३
 कण्डलिआ (कन्डरिका) ३ ११
 ✓कण्डूय
 कण्डुअमाण (कण्डूयमाण) १ ७४
 कण्डूल (सर्जूल) १ ३८
 कण्ण (कर्ण) २ ७, २२, २७ ६
 २६
 कणिणभार (कर्णिकार) ३ ४४
 कणिणभारय , २ १३
 १कण्ह (कण्ण=हरि) २ १७ ३ ५५
 २कण्ह (कृष्ण=वर्णविशेष) ३ ५५
 कत्ता (कर्त) ४ ५८
 कत्तार ,, ४ ५३, ५८
 कत्तो (कृत) ५ ५९ १ १ ५
 कत्थ (क) १ ६२ ४ १०
 ८ २४
 ✓कय्
 कहइ (कययति) ४ १६ ५ ७

कहेसु (कयय) ८ ७१
 कहि ८ ७
 कहिअ (कथित) ७ १२ ८ १४
 कथि , ८ १ ४६
 कहिवि (कययित्वा) ८ ८३
 कद ४ कृ
 कदण (कान्) २ ४६
 कल (कात) १ १९
 कति (कान्ति) १ ७८ २ १, ४९
 ३ ४७ ६ २२ ७ १८
 कतिल्ला कान्तिमती) ३ ७९
 १कन्द (SK) १ ३५ ५
 २कन्द (स्कन्द) २ ८१
 कदण्य (कदर्प) ३ ३३
 कन्दलिअ (कान्तिलि) १ १७
 कन्दली (SK) ७ ७
 कर्ण (कर्ण) ४ ८ ८ ७४
 कर्णउल्ल (कायकुल्ल) ६ ७९
 कर्णुल्ल (कर्णक) ८ ७३
 कर्णेरय (कर्णिकार) २ १
 कपट (SK) ८ ८
 १कण्य (कल्प=कालविशेष) १ ६१
 २कण्य (कल्प=द्रुमविशेष) ६ १२
 कण्णूर (कर्पूर) २ ३९ ५ १३
 कयरी (क) १ ७६ ४ ४४
 १कम (कम) १ १४ ७ ६७ ६
 ४५
 २कम (कम) ३ ५८
 कमअ (कवअ) ७ ७
 कमल (क) १ ७ १ ४९
 ६ १८ १३ ३३, ३६ ७
 ८ ८७

कमलच्छी (कमलाक्षी) ५ ८०
 कमलिणी (कमलिनी) ५ १९
 √कमवस P (स्वप्)
 कमवसइ(स्वपिति) ६ १००
 √कम्प
 कम्पिअ(कम्पित) १ २०, ३ १३
 कम्प (SK) ५. १०२
 कम्भारजम्म (कश्मीरजन्मन्) ३.
 २२
 कम्म (कर्म) ५ ४४, ८७, ७ १०,
 ३९, ४८, ५४, ६३, ७३, ७८,
 ८१, ८५, ८ ८, ४५, ४९, ५३,
 ५४, ६३, ७०, ७९
 कम्मण (भोजन) ६ ७४
 कम्मन्तमत्त (नापितमात्र) ६ ४४
 कम्मवण (उपभोजक) ६ ७४
 कम्हार (कश्मीर) १ ६५, ३ २२
 कम्हारज (कश्मीरज) ३ २९
 १कय S कृ
 २कय (कच) २ २७
 कय-जुग (कृतयुग) १ १५
 कयल (कदल) २ १३
 कयलि^० (कदली) २ ४८, ४ १, ५०
 कया (कदा) ७ ४३
 १कर (SK=किरण) १ ५८, ५९,
 ६०, ६३
 २कर (SK =हस्त) १ ७३, ८६, २
 ३, ७, १९, २९, ३ २२, २८,
 ६ २४, ३२, ६३
 ३कर (SK=राजग्राह्य) १ ३४
 ४कर (SK=शुण्डा) २ २५, २६,
 ६ ९९
 करअ (करक) ४ ३१

√करञ्ज P (भञ्ज)
 करञ्जिअ (भञ्ज) ६ ६९
 १करण (SK=कर्त्तृ) २ ४१, ३ ७.
 २करण (SK=अधिकरण) २ ८७
 ३करण (SK=इन्द्रिय) ७. १, ५७,
 ८ ४१, ७६.
 ४करण (SK=पद्मासनादि) ८ १७.
 करणिञ्ज (करणीय) २. ६०.
 करन (करण=इन्द्रिय) ८ ७
 करलिहूअ (कदलीभूत) २. ४८.
 करहय (करभक) ६. ३०.
 करि (करिन्) २ ४८, ६. ६४, ९९.
 करिअव्वी (कर्त्तव्या) ८ ३३.
 करिएव्वउं (कर्त्तव्य) ८ ७६
 करुण (करुणा) ८. ४९.
 करुणा (SK) २. ६५.
 करेवा (कर्त्तव्य) ८ ७६.
 करेव्वउं ,, ८. ७६.
 √कल्
 कलिअ (कलित) २ ७७, ३. २.
 कलङ्क (SK) १ ६०
 कलम (SK) ५ १८
 कलयण्ठ (कलकण्ठ) ५ ६७.
 कलस (कलश) २ ६३, ६४.
 कलह (SK) ४ १३
 कला (SK) १ ३३, ३९, २. १८,
 २०, २३, ३७, ४१, ३. २६,
 ४९, ६ ४३
 कलाव (कलाप) १ ३९.
 १कलि (SK=कलियुग) १ १५, ८३;
 २ ४३, ५२, ८३, ६. २८,
 ७. ७८, ८१; ८. ३५.

२ कलि (BK=कलह) ७ ४४, ६९
 कलिआ (कलिका) ३ ५८ ५
 १३ ४१ ५४
 कलुसण (कलुषण) ५ ३२
 कल्लाण (कल्याण) ८ ३३
 कल्लहार (कल्लार) ५ २२
 कयट्टिअ (कयट्टिन) २ ४९ ३ ५
 कयट्टि (कयट्टिन) ३ १
 कघण (किम्) ८ ३
 कयरी (कवरी) ३ ५५ ५ ६
 कवलण (कवलन) २ २२
 कघाड (कपाट) २ ४५
 कविकल्लु (कापकल्लु) ७ २७
 कशाअ (कषाय) ८ २

√कस्

+ वि विमसन्ति (विकसन्ति)

१ २४

-विअसिअ (विकसित) ३ ३१

४ २०

-विअयाविअ (विकासित) ७ ४

कसण (कृष्ण) ३ ३१, ५५ १ ६९

कसरक (कसरक) ८ ६८

कसाय (कषाय) ८ ८ ५३

१ कसिण (कृत्स्न) ३ ३१ ३९ ४९

२ कसिण (कृष्ण=क्षणविशेष) ३ ५५

कसुट (कष्ट) ८ १

१ कह (कफ) ७ २१

२ कह (कयम्) ५ १४ ८५ १ ५

६ १ ६ ७ ८४ ८ १६

कह " ४ १९ ५ १ १ ७

१९ ८ ६०

कहत्तिहु (कुल) ८ ६१

कहा (कषा) ६ ४५ ४६

कहावण (कार्वाण) ३ २७

कहिं (कुम्) ६ १

काह (किम्) ८ ३

काउंअ (कामुक) ७ २५

√काइअ

कयन्त (काइअन्) ७ ३८

१ काम (BK=मान) १ ७६ ३ ७

२८, ९ ७ ७, ५८ ७ ३,

२८, ३२

२ काम (BK=विषयामिलाप) ७ ७

कामकर (BK) ३ ४३

काम-चस (कामचस) ७ ८

कामि (कामिन्) ३ ४२ ६ २०

कामिणी (कामिनी) ३ ६ ७ २५

कामुअ (कामुक) १ ५९

काय (BK) ८ ७२

कायच्य (कर्तव्य) ७ ५४

कारण (BK) ८ २५

काल (BK) १ १५ २ ४३ ४

७४ ५ ६२ ६ ७४ ७ ७२

काला (तिरस्कारपरा) ४ ६७

कालास (कालायस) २ ७५

काणायस (BK) ७ ७५

√काशय्

+ प्र पयागत (प्रकाशयन्) ६

३१, ६३

√कास

कामिअ (कामिन) ७ ७८

काम ५ ६१

कामचि (काम्यरी) १ ३१

कामि (कामि) ६ ७६ ९६

हाल (हातर) २ ६३

काहावण (कार्पापण) ३ २७
 कि ६ किम्
 किसुअ (किशुअ) १ ५७, ३
 ६६ ९०, ४ २४
 किङ्किणी (शह) ५ ७, ६ ३८
 किच्च (कृत्य) ८ ३३.
 किच्चि (कृत्ति) २ ८७
 किच्ची-पाउरण (कृत्तिप्रावरण =
 शकर) २ २०
 किडि (किरि) २ ६२, ३ ७१
 किणण (कयण) ६ ३४
 किणो (प्रणे) ४ २०
 कित्तणय (कीर्तन) २ ५१
 कित्ति (कीर्ति) १ ३०, २ २०,
 ७ ८८, ९६, ९९
 किध (कयम्) ८ ५०
 किनर (SK) ४ ४५, ७०
 किनरी (SK) ६ १२
 किम्
 को (कः) २ १०, ७३, ३ ५६,
 ७९, ८६, ४ २३, १०, ५७,
 ६६, ५ ५, १७, ५९ ६ ७,
 ११, १००, ७ ३, ११, १५,
 २३, ३०, ८ ३७, ५८
 के ४ ५९, ६ ६६, ६७, ७
 १३, ३६
 का ३. ५१, ५३, ५७, ४ १०,
 ६७, ५१, ५७, ५८, ५९ ७३
 कि (किम्) १ २४, ३०, ११, २
 ७६, ८०, ४ २,
 १३, १४, १५,

२४, ३३, ५१, ५३, ५६, ५७,
 ५ १२, २३, २४, २९, ३०,
 ३१, ३२, ३३, ६५, ६९, ६
 २, ३, ४८, ७. २०, ६८,
 १०१, १०२. ८. ६०, ८०
 कि ८. ४१, ४६.
 क (कम्) ५. ७८, ६. ९७, ९९,
 ८. ३७, ५६.
 क (काम्) ४. ४९.
 किणा (केन) ५. ३, ६. ९७.
 केण " १. १७, ३. ५१,
 ५५, ५७, ७५, ७६, ७७,
 ७८, ८०, ५. ४, ८. १६,
 ३९.
 केहि (कै) ५. ८६.
 केहि " ३. ७२.
 काइ (कया) ४. ४७.
 कीड " ३. ५२, ५४, ८१,
 ८२, ८३, ८५, ८७, ८९, ४
 ६०.
 कीए " ३. ५८, ८४, ४.
 ५३, ५८.
 काहि (काभि) ४ ५५.
 कम्हा (कस्मात्) ५ १, २.
 काओ " ५. १.
 किणो " ५. २.
 किहे " ८. २६.
 कीस " ४. १४, ५. २, ७१
 कस्त (कस्य) ४. ७३, ७ ४५
 कसु " ८. १७, ७०, ७१.
 कास " १. ३२.

कामु (कस्य) ८ २७ ३१, ७१
कास (कयाम्) ४ ७१
कर्मि (कयां कयां वा) ४ ७१
कास (कस्या) ४ ७२
काइ ४ ७३
कहे ८ २७
किस्ता ,, ४ ७४
कीए ,, ४ ७५
कीसे ,, ४ ७५
काण (कामाम्) ४ ४९
कहआ (कस्मिन् काले) ४ ७६
कदया १ ४८
काला ,, ४ ७६
काहे ४ ७६
काहि (कस्याम्) ४ ६९
कीए ,, ४ ६९, ६ ३
कि षेद (किमेतन्) ७ १०
कि पि (किमपि) १ ३०
किर (किल) २ ६३ ३ १६ ५
४ ६, ३९ ७८ ५ ३ ८
६३ ७८
किरण (क) ६ १६
किराय (किरात) २ २९
किदिआ (क्रिया) ३ ४९ किरिया
८ ११
किट (क) ४ ७ ८ ६
√किटकिट P (क)
किलकिडिअ (किलकिडित)
१ ४ ७ १३
किचै (कथम) ८ ५
कियातु (क्यातु) १ ८
कित (क) २ ५९
कितही (क्याही) १ ७८

किसल (कमस्य) ७ ७१ ३ २९
किमलय (क) ७ ७१
किह (कथम्) ८ ०
काल° (कीना) ४ ३२
कीला २ ३७ ४ ३६ ३८
६२ ६४
कुऊरल (कूडल) १ ७
कुढ (कुण्ठ) १ १९
कुम्म (कुमन्) ७ ०
√कुडुर P (उट्स्या)
+उड् उकुडुरिअ (उडित) ६
१२
कुडुण (क) ६ ४१, ४७ ४९
६२ ६९ ७१
कुडुम (क) १ ५४
कुट (क) ३ ६९
कुडय (कुडय) ६ १६
कुलेअय (कुलेअयक) २ १
कुजय (कुजक=गतपात्रहा, २ १८
√कुञ्ज
+आ आकु शेअ (आकुशित) ७ ६
कुडुम (क) ८ ७
कुटिम (क) १ ५३
कुडङ्ग (क) १७
कुडय (कुटय) १, १ १७ ४
कुटुही (कीर) ८ ७०
√कुण P (क)
कुण्ड (कानि) ७ ७८
कुणा १ (कीना) १ १ ३
कुणु (कुणु) ११ ७ ९७
कुणु ३ ६७
कुणु (कुणु) १ १ ६

काहावण (कार्पाण) ३ ०७
 कि S. किम्
 किंसुअ (किंसुक) १ ५७, ३
 ६६ ९०, ४ ०
 किङ्किणी (SK) ५ ७, ६ ३८
 किञ्च (कृत्य) ८ ३३.
 किञ्चि (कृति) २. ८७.
 किञ्ची-पाउरण (कृत्तिप्रावरण =
 शकर) २ २०
 किडि (किरि) २ ६०, ३ ७१
 किणण (कयण) ६ ३४
 किणो (प्रश्ने) ४ ००
 कित्तणय (कीर्तन) २ ५१.
 कित्ति (कीर्ति) १ ३०, २ २०,
 ७ ८८, ९६, ९९
 किध (कयम्) ८ ५०
 किनर (SK) ४ १५, ७०
 किनरी (SK) ६ १२
 किम्
 को (कः) २ १०, ७३, ३ ५६,
 ७९, ८६, ४ ०३, १६, ५७,
 ६६, ५ ५, १७, ७९ ६ ७,
 ११, १००, ७ ३, ११, १०,
 २३, ३०, ८ ३७, ५१
 के ४ ५९ ६ ६६, ६७ ७
 १३, ३०
 का ३ ५१, ५३, ५७, ४ १०,
 १७, ११, ७०, ७१, ५ ७३
 कि (किम्) १ ०१, ३०, ११ २
 ८० ३ ७६, ८०, ४ ०,
 १, ११, १०, १३, १४, १५,

२४, ३३, ५१, ५३, ५६, ५७,
 ५ १२, २३, २४, २९, ३०,
 ३१, ३२, ३३, ६५, ६९, ६
 २, ३, ४८, ७. २०, ६८,
 १०१, १०२ ८. ६०, ८०
 कि ८. ४१, ४६.
 क (कम्) ५. ७८, ६. ९७, ९९;
 ८ ३७, ५६.
 क (काम्) ४. ४९.
 किणा (केन) ५. ३; ६. ९७
 केण " १. १७; ३. ५१,
 ५५, ५७, ७५, ७६, ७७,
 ७८, ८०, ५. ४; ८. १६,
 ३९.
 केहि (कै) ५. ८६.
 केहि " ३. ७२.
 काइ (कया) ४. ४७.
 कीइ " ३. ५२, ५४, ८१,
 ८२, ८३, ८५, ८७, ८९, ४
 ४७.
 कीए " ३. ५८, ८४, ४.
 ५३, ५८
 काहिं (काभि) ४. ५५.
 कम्हा (कस्मात्) ५. १, २.
 काओ " ५. १.
 किणो " ५. ०.
 किहे " ८. २६.
 कीस " ४. ११, ५. २, ७१
 कस्म (कस्य) ४. ७३, ७ ४५.
 क्मु " ८. १७, ७०, ७१.
 कास " १. ३२.

कामु (कस्य) ८ २७ ३१, ७१
कास (क्याम्) ४ ७१
केमि (क्यां कासां वा) ४ ७१
कास (कस्या) ४ ७२
काइ ४ ७३
कहे ८ २७
किस्सा " ४ ७४
कीए " ४ ७५
कीसे " ४ ७५
काण (कसाम्) ४ ४९
कइआ (कस्मिन् काले) ४ ७६
कइया १ ४८
काला " ४ ७६
काहे ४ ७६
काहिं (कस्याम्) ४ ६९
कीए " ४ ६९, ६२
किं षेद (किमेतन्) ७ १०
किं वि (किमिदि) १ ३०
किर (किल) २ ६३ ३ १६ ५
४ ६, ३९ ७८ ५ ३ ८
६३ ७८
किरण (क) ६ १६
किगय (किगत) २ २९
किरिभा (किया) ३ ४९ किरिया
८ ११
किल (क) ४ ७ ८ ६
√किरकिर P (रि)
किरिचिअ (किरिचिनि)
१ ४ ७ १३
किचै (क्यम्) ८ ५
किघातु (क्यातु) १ ८
किस (क) २ ५९
किसकी (क्याकी) १ ७८

किसल (कमठय) ७ ७१ ३ ०९
किमलय (क) २ ७
किह (क्यम्) ८ ०
काल° (कीडा) ४ ३९
कीला २ ३७ ४ ३६ ३८
६२ ६४
कुऊइल (कुनुइल) १ ७
कुट (कुठ) १ १९
कुकम्म (कम्मन्) ७ ०
√कुफुर P (उत्-स्या)
+उद् उकुफुरिअ (उचियिन्) ६
१२
कुकुण (क) ६ ४१, ८७ ४९
६२ ६९ ७१
कुकुम (क) १ ५४
कुय (क) ३ ६९
कुचय (कचैक) ६ १६
कुदेअय (कानयक) २ १
कुजय (कुनय=कनपायका, २ २८
√कुञ्ज
+आ आवुञ्ज (आवुञ्जिन्) ७ ६
कुटुम्य (क) ८ ७
कुट्टिम (क) १ ५३
कुट्टइ (क) १७
कुडय (क) ९, १० १७ ८
कुट्टी (क) ८ ७०
√कुण P (क)
कुणइ (क) २ ७८
कुणनि (कुणन्) १ १, ५३
कुणमु (कुण) ४१ ७ ९७
कुणमु ३ ६७
कुणन्त (कुणन्) ५. १०६

+प्र पकुणन्ती(प्रकुर्वती) ७ ८७

कृत्तित्थि (कृत्तीर्थिन्) ७ ३९

कृत्तित्थिअ(कृत्तीर्थिक) ७ ४२, ८

१४

कुतुम्ब (कुटुम्ब) ८ ७

कुदिट्ठि (कुदृष्टि) २ ५९

कुन्तल (SK) ४ ६८.

कुन्द (SK) ५. ६७, ७७, ८९,
८७

√कुप

कुप (कुप्य) ३ ७५, ७९

कुविअ (कुपित) ७ २७

कुपह (कुपय) ७ ६२

कुवोह (कुवोध) ७ ७८

कुमर (कुमार) २ ३९, ६ ३९

कुमरवाल (कुमारपाल) १ २८.

कुमुअ (कुमुद) ५ ६८ ६ १०,
१३

कुमुइणी (कुमुदिनी) ५ १०६

कुम्पल (कुञ्जल) ३ १७, ६८

१ कुम्भ (SK=गण्डस्थल) २ २७,
३६

२ कुम्भ (SK=पात्र) ६. १६

कुंम्म (कुर्म) ६ ८० १००

कुरल (SK) ५ ९३

कुरवय (कुरवह) ३ २०, ६०

कुरु (SK) ४. ६०

कुरर (SK) ५ ४७

कुर (SK) १. ८७, २ ३, ७३,

३ ४५, ५९, ६८, ५ १९, ७६,

६ ८, १५, ४५, ५६, ७८,

९०, ७. ४९, ७३.

कुलडा (कुलटा) ६. ९

कुल्ल (कुल्या) ४. ४१.

कुल्ला " १. ४६.

कुसल (कुशल) १. ७२, ४. ८, ७.
१३, ३३.

कुसुम (SK) १. २२, ५७, ७९,

८८, २. ८, २८, ४१, ५५, ५६,

७९, ८१, ८५, ३ ५, २९,

४४, ४५, ४७, ४९, ५४, ५९,

६३, ७०, ७१, ४. ३७, ६८,

५. १४, १५, २१, ३७, ४३,

४४, ५२, ७३, ८२, ८६; ६.

१२, ८९.

कुसुम-ज्झअ (कुसुमज्झज) ३. ४.

कुसुम-धणु (कुसुमधन्वन्) १. ११

कुसुम-सर (कुसुमशर) ३. ३.

°कुसुमोढी (°कुसुमोष्ठी) ४. २०.

√कूज

कूजिअ (कूजित) ३. ३७.

√कूर्पांस

कूर्पांसन्त (कूर्पांसवदाचारत्) १

५०

कूव (कूप) ४. २९

√कृ

करइ (करोति) ८ ६४, ६५,

६६, ७५

करइ ,, १ ४१, ८ ६२

करहि (कुर्वन्ति) ८ ४०

करसि(करोपि) ३ ५६, ८ ४१

करोसि ,, ८ ७०

करउ (करोमि) ८ ५६

कालिमो (कुर्म) ८. ५

काह्निन्ति (करिष्यन्ति कर्तारो वा)

७ ५४

काहं (करिष्यामि) ५ ९३

काह्मि , ५ ९३

करसु (कुव) ८ ५२

करहि ८ ४० ६३ ७६

करि , ८ ३२ ३५ ४९ ५१
५२, ६३ ७ ७८ ८१,

करे ८ ४२

करहा (कुवन) ८ ४६

करेहु (कुर्या) ८ ६७

अकासि (अकार्यात्) १ ८१

२. ९ ५३ ३ ५३

कासी ५ ८७

काही , १ ८८ २ २ ५

८७ ६ ३२ ७९

७ १

काहीअ ५ ८७ ७ ५३

किजन्ति (क्रियत) ७ ९९

किजन् ७ ९९

कीरत ८ ९

काँगु (क्रिये) ८ ४३

अकारि (अकार्यते) २ ६६

करावद् (कारयति) ५ ७४

करावेद् ५ ७४

कारद् , ५ ७३

कारावे १ ७८

कारेद् ५ ७८

करावर्त्तं (कारयामि) ८ ५६

करावमि ५ २८

कारीअद् (कार्यते) ५ ७६

करावीअद् , ५ ७६

कराविअद् , ५ ७७

कारिअद् (कार्यते) ५ ७७

कभ (कृत) ३ १ ६ १२ ७०

कत ८ ८

कद ७ ९५

कय १ ४६, ५८ २ ४

८, ३७ ४१, ४६, ५५

६१ ७४, ७८, ८१ ३

१ १८ २३ २४, २५

३० ४० ६५ ४ ५३

५० ९, ९१ ९३ ६

२ ५३, ८६ ८७ ९५

७ ५ ८ ३३ ७३

किअ , ८ ५३

कराविअ (कारित) ५ ७६

कारिअ , ५ ७६, ७८, ७९

कीरन्ती (क्रियमाणा) ७ ८६

काउ(कर्तुम्) १ ५८, २ १ ७ ५३

करेपि ,, ८ ७९

करेपिणु ,, ८ ७९

करेवि ,, ८ ७९

करेविणु ,, ८ ७८

काउ (कृत्वा) २ ५, ६२, ८२

३ ३७ ८ ०

काऊण १ १४

काऊण ,, १ १४ ७ ५४

कडुव ७ ९८

करवि , ८ ७६

करिउ ८ ७६

करिउं ,, ६ ४२

करिय ,, ७ ९८

करिवि ,, ८ ७६

करेष्णि (कृन्वा) ८. ७७
 करेष्णिणु ,, ८ ७७.
 करेष्णि ,, ८ ७७
 करेष्णिणु ,, ८ ७७
 +अनु. अणुकाहा (अन्वकापीत)
 २. २०.

+दुर. दुष्य (दुष्कृत) ८ ६३.

कृव° (कृपा) ८. ६६.

कृवा ,, ८ ८२

कृवाल्नु (कृपाल) ८. ८०

√ कृप

कडूउ (कृपामि) ८. ८१.

कडूजइ (कृप्यते) ८. २०

कडूअ (कृष्ट) ४. ५२.

करिसिअ ,, ७ ३२.

√ कृ

+उद् उक्किण (उत्कीर्ण) ८ ८१.

केअई (केनका) ५ ११, २६.

कंमुअ (कंमुक) १ ५७.

केढव (केढम) २ ३६

केढव-विउ (कैढमरिपु) २ ५७

केत्तिअ (कियन्मात्र) ३ ८०

केत्तिला (कियती) ३ ८०

केचुल (कियत) ८ ५७, ७५

केत्थु (कुत) ८ १५, ५५

केहह (कियत) ३ ८०

केग्गि (कौदश) १ ६७

केल (कदल) २ १०

√ केलाय P (ममा रत्न)

केलाउअ (ममारचित) ६ ६०

केलाग्ग (केलाग्ग) २ ४

१ केलि (कदली) २ ७५

२ केलि (कक=कौडा) ३ ७१, ४

४१, ७४, ५ ४

केव (कयम) ८ ५०

केवडअ (कियत्) ८. ५६

केस (केश) १. ५१, ५ ९३

केसर (कक) २ १

केहअ (कौदक) ८ ५१

केहिं (तादर्थ्यं) ८ ७०

√ कांआस P (वि-कम्)

कांआसड (विकसति) ५ ११

कांआसिअ (विकमित) ७. ११

काउहल्ल (कुतूहल) २ १७, ३ ३६

काउहल्ली (कुतूहलिन्) १. ७२.

काऊहल (कुतूहल) १. ७२

√ काक P (व्या-ह)

काकन्त (व्याहरत्) ६ ४८

काच्छेअय (कौक्षेयक) २ १०

काञ्जरिउ (कौजरिपु) २ ८

काडि (कोटि) ७ ७१

√ काड्म P (रम्)

काडुमिअ (कुडमिन) ७ १३

काप्परय (कूपर) १ ७६

कासल (कक) २ ७५

कास (कक) ६ १००

काह्ला (कृया) ३ ६६

कास (कोश) ६ ३३

१ कासल (कक=देशविशेष) ४ ६५.

२ कासल (कौशल) ३ २६.

कासल्ल (कौशल्य) ७ १८

काह (कोश) २ १८, ६. ५७, ८

७७

काहण्डी (कृष्णण्डी) १ ७६,

३ २९.

कोहल (कुतूहल) २ १७
 कोहलि (कृष्णाणी) ३ २९, ७
 १०
 °कण ७ गण
 कणन्द ४ ख द
 °कणम (क्षम) २ १८
 कखीर (कीर) ७ ८०

√क्रम

+आ भकमिअ (आकान्त) ७
 -अप्फुण " ७ ९१
 +भ्युद् वीरन्त (भ्युत्कान्त) १
 ७१

√की

+वि विक्रेन्त (विक्रीणत्) ६ ३५

√क्रीड

कीलन्त (क्रीडन्त) ४ ६३

√कुध्

कुज्जद् (कुष्यन्ति) ७ ५६
 कुज्जन्त (कुष्यन्) ६ ९१

√कृम्

किलन्त (क्रान्त) १ ९, ३ ५०

√कल्हप्

किलित (कल्ह) २ १

√कथ्

कथिअ (कथिन) ७ ५८

√क्षिप

क्षिपति (क्षिपन्ति) १ ६५, ४
 ६७

क्षिप (क्षिप) ३ ५८ ६८

क्षिपिआ (क्षिपि) ६ ९७

क्षिप (क्षिप) १ ८ ३ ६४ ८
 १८

+आ अक्षिपवति (आक्षिपति)
 ६ ९९

√क्षुम्

+वि विच्छुहिरे विक्षुभ्यन्ति) ७
 ६७

ख

ख (ख) २ ८०, ४ ४६, ५
 ५१, ७१, ९ १६, २१, २३

खअ (क्षय) ८ ५३

खइर (खान्) २ १६

√खडर P (क्षुम्)

खडरद् (क्षुभ्यति) ६ १०४

खग्ग (खड) ६ ५०

खग्गि (खडिन्) १ ८१, ३ ३३

√खच

खअ (खचित) २ ३४

खचिअ " ६ ५४

खचिअ " २ ३४

खज्जूर (खर्जूर) ४ २३

खज्जण (खज्जन) ५ ४७

खट्ठ (खट्ठा) २ ३५

खड (खण) ७ ८

√खट्ट P (खट्ट)

खट्टिअ (खट्टिन) ६ ८६

खण (खण=खण) ४ ७८

खण (खण=खालविणय) ३ २४।
 ८८

खण १ ८३

खणि खणि (खण खण) ८ ७३

√खण्ड

खण्डि १ (खण्डिन्) १ ३८, २
 ४४

खण्ड (खण्ड) २. ६६

खत्त(क्षत्र) ६. ६६

खत्तिअ (क्षत्रिय) ६. ४५

√खन्

खम्मइ (खन्यते) ७. ७७, ७८

खाणिज्जइ ,, ७. ७७

खाणिजए ,, ७. ७८

+उद्. उक्खय (उत्खात) १. ४७

-उक्खाय ,, १. ४७

खन्द (स्कन्द) २. ८५, ३. ४४

°कखन्द ३. ४४.

१ खन्ध (स्कन्ध=शरीरावयव) २. ३८,
८४.

२ खन्ध (स्कन्ध=प्रकाण्डमस्तक) ४. २९

ख-पुप्फ (खपुष्प) ७. ७०.

खप्पर (कर्पर) २. २८.

खम (क्षमा) ८. ३४.

खम्म (स्तम्म) २. २८, ४. ७७

खल (SK.) २. ३१.

खलपु (खल्पू) ४. ५४

खल्लीड (खल्वाट) १. ५१

√खा P (सम् स्तै)

+सम. सखाय (सस्त्यान) ६.

११

खाणि (खानि) ८. २८.

√खाद्

खाइ (खादति) ७. ६०

खाए ,, १. ३५.

खादन्ति ७. ६०

खाहिं (भक्षयन्ति) ८. ६८.

खाला (अशुचिजलनिर्गमस्त्यान) ७

१७

√खिर P. (क्षर)

खिरन्त (क्षरन्) ७. १६.

खील्य (कीलक) २. २८.

खु (निश्चये) १. ९०. २. ७६. ३

८५, ४. ११, ५. ४, ५८.

६. १०५. ७. ४, ५०, ८०,

८२, ९५, १००, (ऊहे) ४. ११,

६. १०४, (समावने) ४. ११,

(विस्मये) ४. १२, १७, ५५,

(संगये) ४. १०.

√खुडुक्क P (अवतृ स्खल् शल्याय वा)

खुडुकन्त (अवतरत् स्खलत् शल्या-

यमान वा) ८. ४५.

√खुप्प P. (मस्ज्)

खुप्पन्त (मज्जत्) ६. ६४.

खुर (SK.) २. ८९.

खेअ (खेद) ४. ९

खेअण (खेदन) ३. ९०

खेअर (खेवर) २. ३४

खेअरी (खेचरी) ४. ४६

खेडअ (स्फेटक=नागक) २. ८५

खेडय (स्फेटक=ज्वरविशेष) २. ८५

√खेडु P. (रम्)

खेडुनि (रमन्ते) ७. १३

खेडु (कीडा) ५. ९०.

√खेल

खेलन्ति (कीडन्ति) ४. ४४.

खोह (क्षोम) ६. ७७.

खोहयर (क्षोभकर) ३. ३९.

ग

गअ (गज) १. ३६ गय २. ७७.

६. ९४, १००

१गइ S. गम्.

२गइ (गति) ७. ७३ ४. ३०, ३९.

५. ५१, ५३; ६. २०.

+आ.आअ (आगत) २. ६३, ७३. ४ ११, ६. १	+वि. विअलइ (विगलति) ७. १८.
-आगअ " १. ८४; २. ७५.	√गल P. (सम्-घट्)
-आगय " १. ४८, ५३	सगलिअ (सघट्य) ६ ७५
-आगमिअ (आगमित) २. २३	√गलत्थ P. (क्षिप्)
-आगच्छन्ती ७ ११.	गलत्थिअ (क्षित) ६. ९६
+उद्. उग्गय (उद्गत) १. ७८ ३ ४२.	गलोइ° (गुडूची) १. ७७.
+ प्रत्या पयागच्छइ (प्रत्यागच्छति) ७ १२	√गवेष
+वि. विगय (विगत) १. ५७, ३. २०, ५. १०.	गवोसिअ (गवोषित) ७. ३४.
+सम् सगय (सगत) ७. ११	गव्व (गर्व) ३. ८४; ६ ७७
गमण (गमन) १. ७५ २ ८४ ५. ८७ ६ ७८.	गत्थिर (गर्विन्) ३. ८४.
√गमेस् P. (गवेष्)	गह (ग्रह) १. ८१; ७. ३.
गमेसन्ति (गवेषयन्ति) ७ ३३	गहण (गहन) ६. ८७. ८. ३१, ३८, ६१, ६१.
गम्भीर (sh.) ६ ३०.	गह-चइ (गृहपति) ३ ७४.
गय ऽ गअ	गाअङ्क (गवाङ्क=हर) २. ९
गयण (गगन) १ ५७, ६२ ३ ५२, ६. १४, २८, ८. २४	गाई (गौ) ७. ८०.
गय-वर (गजवर) २ २६	गाण (गान) २. ७२.
गयसुकुमाल (गजसुकुमार) ७. ३६	गाम (ग्राम) ४. २४.
गरुअ (गुरुक) १. ६९. ६ १०६	गामणि (ग्रामणी) ४. ५४.
गरुवी (गुर्वी) ३. ५८	गामिह्लो (ग्राम्या) ३ ८६.
√गर्ज	गाय (गायक) ५. ९१.
गअन्त (गर्जत) ६ ३२.	गायणी (गायनी) २. ७१.
√गर्दक्ष	गारव (गौरव) २. ११.
गदहिअ (गर्दभवदाचरत) ३ १०	गावी (गौ) ५. ९२.
√गल	√गाह्
गलिअ (गातित) ४. ४९	+अव. ओगाहिअ (अपगाहित) ७. ४७
	गिज्ज - गेज्ज
	गिम्ह (घ्रीष्ण) १ ९०; ३. ९०; ४ १, २, ३, ५, ७, २१, ७८; ८. १.

गिरा (गी) १ ९ ७५ ७९
२ ४८, ५०, ५३ ६ ६६ ७
९०

गिरि(गि) ३ ३०, ३६ ३७,
३८ ३९ ५४ ६ ९९ ८
१९

गुच्छ (गु) २ २९ ३ ३८
गुञ्ज (गु) २ ५९ ६५, ६८
गुञ्ज (गु) ६ १७

√गुञ्ज

गुञ्जिभ (गुञ्जित) ५ ७४ ६ ३

√गुञ्जिभ P (उद्-लस)

गुञ्जिभ (उल्लसित) ७ ४१

१ गुण (गु=शर्वादि) १ ४ १९,
२५, ३३, ४ २ ६०, ७,
७ ८ ३ १८ ४ ५
७० ६ ९५ ७ २२ ३,
३२, ४१ ४७ ५ ६५ ६९

२ गुण (गु=प्रायसा) ६ १८

३ गुण (आवृत्त) १ १५ २ ११
३ १४ ६ ३७

गुणि (गुणिन्) १ ३३ २ ७४,
८१

√गुण्ठ P (उद्-लस)

गुण्ठन्त (उद्-लसन्) ६ १९

गुण (गुण) ८ ९

√गुप

गोपिभ (गोपि) २ ११

गुप्स्यथ (गुप्स्यथ) ३ ४१

√गुप्त P (भ्रम्)

गुप्तिभ (गुप्तित) ७ ४

√गुम्फ

गुम्फन्ती (गुम्फती) ३ ५३
+परि परिगुम्फिभ (परिगुम्फित)
३ ६९

१ गुरु (गु=वृद्धस्वति) १ ४ २५

० गुरु (गु=उपदेशकर्तृ) १ ४२ ८७
२ ० ७७ ८२ ७ ८, २३,
२५, ४३, ६७ ८ ४८ ७८

गुरु (गु=महत) ३ २४ ४
३८ ३९ ५ ५२ ६ ९९

गुरुभ (गुरुक) १ ६९

गुरु भण (गुरुजन) ८ ४६

गुरु जन (गु) ८ ५७

गुरु वय (गुरुव) ८ ४७

गुरु भाव (गु) ७ ९८

√गुरुय

गुरुभाभइ (गुरुयते) ५ ६३

गुरुभाइ (गुरुयति) ५ ६३

√गुलगुच्छ P (उद्-भिप्)

गुलगुच्छिऊण (उल्लिख्य) ६ ९८

√गुल्ल P (चाटौ कृ)

गुल्लन्त (चाटुकुर्वाण) ६ ४४

√गुतुगुच्छ P (उद्-नमय)

गुतुगुच्छिभ (उल्लसित) ६ २४

√गुह

+अव अवगूह (भालिङ्गित) ३
८८

गुह ३ प्रह

गेज्ज (गुह) १ ५२ ३ ६२ ५

१९ गिज्ज ५ २५ ४१

गेड़ी (गुहल ख्या वक्राया यति) १९

९०

गेण्ड ६ ग्रह्

गेन्दुअ (कन्दुक) २ २९

गेय्ह (प्राह्य) ३ ६२

गेह (ग्रह) ८. ६४

गेहिणी (गेहिनी) ७. ८

√गै

गाअइ (गायति) ४ ७.

गाइ ,, ५ २

गायन्ति ४. ७२, ५. २, ६९

गायामो (गायाम) ५ ७२.

गीअ (गीत) १ ३७, ८६, २

६७, ७३, ७४, ७६, ३ २०,

५. ७५, ९४.

गायन्त (गायत्) ६. ६.

गन्ती (गायन्ती) ५ ५९

गाउ (गातुम्) २ ७०

+सम्. सगीय (सगीत) २ ६६

गौअम (गौतम) ७. ३७

गौअर (गौत्वर) ५ ८७.

गौट्टी (गौष्ठी) ५. १०३.

गोण (गौ) ३. ९०.

गोर (गौर) १. १३, २. २६, ६३.

१ गोरी (गौरी=गौरवर्णा) १. ७५, २.

७१, ३. ६१, ४. ५०

० गोरी (गौरी=पार्वती) ४. ५६.

गोह्ल (विम्बीफल) १. ३५

गोव (गोप) ५. ७५, ७८

गोवाल-गुज्जरी (गोपालगुर्जरी) ५.

९१.

गोविआ (गोपिका)

गोवी (गोपी) ५. ६

० गहण (प्राहण) १.

√अस्

गासिअ (अस्त) ७. ४६.

√अह्

गृण्हइ (गृह्णाति) ८ ४४.

गिण्हसु (गृह्णाण) ३. ६७, ४.

१०.

गिण्हेह (गृह्णीत) ५. ४०.

गेण्हीअ (अग्रहीत्) २. ४.

घेप्पति (गृह्णते) ८. ११.

गहिअ (गृहीत) १. ७६, ३. ११,

७७, ८८, ५. ८१,

७. ४१.

गहिय ,, १. ६५.

गिण्हन्त (गृह्णत्) ६ ८२, ७

४८.

गिण्हणिज्ज (अग्रणीय) ७. ९०

धिप्पन्ती (गृह्यमाणा) ७. ९०.

घेत्तु (अहीतुम्) ७ ५०

गिण्हिउ (गृह्णत्वा) २. ७१

घित्तूण ,, ७. ४९

गेण्हिअ ,, ७. ५०.

गिण्हिअ ,, ८. ४५

घ

घइं (पादपूरणे) ८. ६९

घह्ल (मोह) ८. १८.

√घट्

घडिअ (घटित) २. १२, ६. ३३,

७५.

घटन्त (घटमान) ५ ५८

अउद् उग्घाडिअ (उद्धटित) ६

२३.

(घट्यंशुक्र) ५. ७९.

१ घण (घन=मेघ) १ ८६ २ ३०

२ घण (घन=सान्) २ ६१ ४

६ ९४

घण्ट (घण्टा) ० ३५, ६

√घत्त P (गवेप)

घत्तिभ (गवेपयित्वा) ७ ३४

घत्तण (क्षेपण) १ ९६

घम्म (घर्म) २ ३ ३ ६६ ९

६७, ८१

घग् (गृह) १ ८, ४०, ६८ ३

७३ ४ १६ ६ १०३ ८ १६

०हर १ ३, ६६, ९ २ ६

हरभ १ १, हरय १

२, ८४

घरट्ट (गरु) २ २१

घग्णी (गृहिणी) ८

घग्िणी ,, ३ ७४

घग्िल्ला ,, ३ ९८

घिष्ण (घेषण) ५ मल

घुग्िभ (घुग्िभका=मर्कट ११)

६९

√घुण्ट P (पा)

घुण्टि (गिबन्ति) ८ ७३

√घुम्म P (घूर्ण)

घुम्मभिभ (घूर्णिन) ६ ८

घुम्मण (घूर्णन) ३ ६

√घुल P (घूर्ण)

घुलिभ (घूर्णिन) ६ ७९

√घुग्

+उद् उक्कगोगमान (उद्देवर)

८ ११

-उद्दिभिभ (उद्दिभि) ४ ६६

३२ [कुमारपालचरित]

घुम्ण (घुम्ण) २ ४१

√घुम्मल P (मग्)

घुम्मलिभ (मथित) ६ ८

घुम्मिणल्ल (घुम्मणवत्) ४ ३८

घेत्तत्र (ग्रहीतय) ७

√घोट्ट P (पा)

घाट्टिठ (पाठुम्) ७ ७

√घोल् P (घूर्ण)

घोलन्ती (घूर्णमाना) ७ ७६

घोस (घोष) ८ १३

√घा

+आ भग्घायत्त (आजिघ्नत)

६ १

च

च (च) १ १० ८ ०

१, ७ ३ १६

२ ८१ ८ ४ १८

३ ३ ८ १ १३

४ १८ ३१ २३ ६१ ६

५ ८ ८ ६ ८१ ८३ ८०

६ ८ ८ १ ६ ६

७ ४६ ६६ ७ ८ १८

८ ३ ३ १

९ ४१ ३६ ३ ३

१० ३ ३ ३

११ ३ ३ ३

१२ ३ ३ ३

१३ ३ ३ ३

१४ ३ ३ ३

१५ ३ ३ ३

१६ ३ ३ ३

१७ ३ ३ ३

१८ ३ ३ ३

१९ ३ ३ ३

१०२, ६. १, ४८, ६३, ७४,
 ९६, ७. १८, ३१, ४४, ५०,
 ६२, ८. ७६, ८३. य १ २५,
 २९, ३४, ३९, ४१, ७५, ९०,
 २ २४, ३५, ५८, ३ ५७,
 ७७, ८२, ८६, ४. २४, ६०,
 ६२, ७०, ७२, ७४, ५ ५, ८,
 १०, १३, १४, २५, २७, २८,
 ३०, ३१, ३६, ३८, ४२, ४४,
 ४६, ४७, ५८, ६९, ८०, ८५,
 ९२, १००, ६. ९, ५०, ५२,
 ६९, ९६, १०२, ७ २९, ५८,
 ८. ५०

चअ (चय) ६. ९३

चइत्त (चैत्य) २ ८७

चउ-कट्ट (चतु काष्ठ) ३ ८०

चउग्गुणअ (चतुर्गुण) २. १५

चउट्ट (चतुर्थ) ३ ७

चउत्थ ,, ३. ७.

चउत्थअ,, २ १५.

चउद्दहय (चतुर्दशक) २ १५

चउ-वार (चतुर्द्वार) १. ५३.

चउ-वीस (चतुर्विंशति) ५ ६२.

चउव्वार (चतुर्वार) २. १६.

चओर (चकौर) ६. ८, २१.

चंदुज्ज (कुनुद) १ ००

चकिट्ट (चकित्त) ७ १००

१ चक (चक्र=रथान्न) ६ ६५.

२ चक (चक्र=आयुधविशेष) २. १६.

३ चक (चक्र=चक्रवाक) ६. ४, ५, २१.

४ चक (चक्र=समूह) ६. ८९.

√चकम्म P (भ्रम्)

चकम्मविअ (भ्रमित) ७. २.

चकवट्टि (चक्रवर्तिन्) २. १७.

√चक्ष्

+आ. अक्खहु (आचक्ष्महे) ८

४२, ५७.

-आचस्कन्त (आचक्षण) ८ ४.

चक्किम (सक=प्रधानत्व) ४. ३९

चच्चर (चत्वर) २. ८७.

√चच्छ P (तक्ष्)

चच्छिअ (तष्ट) ७. ३९.

√चज्ज P (दृश्)

चज्जइ (पश्यति) ७. २५.

चञ्चल (सक) ८. ६२.

√चड् P (आ-रुह्)

चडइ (आरोहति) ७. ४७

चडिअ (आरूढ) ६. २१. ४८.

चडिऊण (आरुह्य) ६. ४९.

चडेविणु ,, ८. २०.

चडय (चटक) ५ ५३

१ √चट्ट P (मृद्)

चट्टिय (मृदित) ६. ८६.

२ √चट्ट P (पिप्)

चट्टिअ (पिष्ट) ७. २९.

चट्टण (भोजन) ६. ७३.

चणअ (चणक) ५. ७०.

चण्ड (सक) १. ३८.

चण्डार (माण्डागार) ६. २५.

चतुर

चउरो (चत्वार) ५. ४८.

चत्तारि ,, ५. ४८, ८. ११

चत्तारो ,, ५. ४८.

चउहि (चतुर्भिः) ४. ३९.

चऊहि ,, ४. ३९

चउओ (चतुर्थ्य) ४ ३
 चऊआ ' ३ ३
 चउमृ (चतुर्थ्यु) ४ ३१
 चऊमु ' ४ ३१

चदुस्न घग (चतुथवग=निवाण)
 / २

घ ३ (चद) १ ११, ६३
 २ ३४, ३ ८३, १ ६

उन्दण (चन्दन) १ ८१, ४ ३८
 १ १३, ७ ३६

चन्द्रिम^० (चन्द्रिका) २ ३ १६ ८
 चण्डल (चाटुफल) / २१

उमदण (भोजन) ६ ७३

चमर (गामर) ६ २०

चम (गम) ६ ८५ ८६

उमूच (चमूच) ८३ ०

उममअ (चमक) ३ ९ चमय
 २ ५६, ५ ४१

उमम (चर्म) १ २४

✓चर

चरद (चरनि) / ३, ८

चरिअ (चरित) ५ ६६

+भा भाचरि (भाचर) ८ १

भाचरदु (भाचरत) ८ ४०

+उद उचारही (उचारण)
 ६ २८

+गम, गेचरणि ४ ४३

-गेचारदु (गेचारयन) ८ १८

चरण (गम) २ ८३ ३ २२,
 ४ २८, ७ ८५

चरिमु (चरितवान) ७ ११

चगित्त (चरित्र) २ २२

✓चल

चलद (चलनि) ७ १

चलिअ (चलित) १ ८

चल (गम) १ ९ ३ ३ / ७०

चलण (चरण) ३ ६९

चलन / १२

चलिअ मत्त (चलितमात्र) १ ८

✓चय P (कथ्)

चयमु (कथय) ६ २

चयिजद (कथ्यते) ८ ७

चयलत्त (चयलम्ब) ७ १

उचिडा (चोटा) २ ३६

चयिला २ १, ३६

उचल ' २ १

चाउँणड (चामुण्डा) २

चाइअ (चायक) ९

चामर (चम) १ ८

चाद (चम)

चानुऊ (चौडक्य) ८ १

✓चि

चिगिअ (चीयने) ७ ७

चिम्मद ७ २१

चिणद ७ २

चिष्ण ७ २१

चिगिअ (चिन) ७ २९

+उउ उचिणे (उचिनान) ७

७०

-उचि ७ १०

-उचिण (उचिन) ३ ७१

-उचिणु २ १

-उचिणु ३ ६१

-उच्चिणह (उच्चिनुत) ५ ८१.
 -उच्चिणिअ (उच्चित) ३ ५५
 -उच्चिणिअ (उच्चित्य) ४. ३७
 +नि निचिअ (निचित) १ २
 +समुद् समुच्चिणसु (समुच्चिनु)
 ३ ६४

चिअ(एव) १ ७७, ३ ८६, ८७,
 ५ ५७, ६९. चिय ७ ६७
 चिअ ३ ३, ४ ६, १७, ७८,
 ६ ९८, ७ ६, ३४

चिउअ (चिवुक) २ २७

चिक्किण (चिक्कण) १ ६५

√चिञ्च P (मण्ड्)

चिञ्चिअ (मण्डित) ६ ७६

√चिञ्चअ° (मण्ड्)

चिञ्चिअ (मण्डित) ६ ७६

चिञ्चणिअ° (चिञ्चा) ५ १८.

चिञ्चिल्ल P (मण्ड्)

चिञ्चिल्लिय (मण्डित) ६ ७७

√चिट्ठ P (स्या)

चिट्ठसु (तिष्ठ) ४ १०

चिट्ठन्त (तिष्ठत्) ६ ११

चिण्ह (चिह) ३ १६

चित्त (SK) ४ ६९, ५ १०३

७ ५, ८ २१, ५८, ७९

√चिन्त

चिन्तवड (चिन्तयति) ८ ३०

चिन्तेमि (चिन्तयामि) ८ ३४

चिन्न (चिन्तय) ७ १००

चिन्नसु " ८ ३१

चिन्नन् (चिन्तयन्) ५ ८९.

चिन्नन्ना (चिन्तयन्ती) ५ ९७

चिन्ता (SK) १ ५६, २ ८१,
 ७ १.

चिन्तेतव्व (चिन्तयितव्य) ८ ६

चिन्ध (चिह) ५. ६६

चिचुअ (चिचुक) २. ९

चिय S चिअ.

चिरं (SK) ४ ३४

चिरस्स (चिरस्य) ५. ६०

चिराउ (चिरात्) ६ ३

चिलाअ (किरात्) २ ७९.

√चिष्ट P (स्या)

चिष्टदि (तिष्ठति) ८. ४

चिहुर (चिकुर) २ ३०.

चीरी (SK) ४ ७, ८.

चुक्क P (भ्रश्)

चुक्कसि (भ्रश्यासि) ७. २०

चुड (चण्ड) १. ३८.

चुन्न (चूर्ण) ३. १६.

√चुम्ब

चुम्बिअ (चुम्बित्वा) ३ ७४

चुम्बणअ (चुम्बन्) ३. ८.

चुलुक (चालुक्य) १. २२.

चुलुग ,, २ ९१.

चुलुचुल P. (स्पन्द्)

चुलुचुलमाण (स्पन्दमान) ६. ८७.

चूअ (चूत्) ३. २, ५, ५० चुय
 ३. ८.

चेअ (भवधारणे) ४. ५, १७

चेइअ (चेत्य) ३. ५३.

चेदि (SK) ४. ६२.

चसटा (चैश) ८. ७.

चोग्गणअ (चतुर्गुण) २. १५

ओत्थ (चतुर्थ) २. १५.

चोत्थी (चतुर्थी) २ ३१
 चोदह (चतुर्थश) २. १५
 √चोप्यड P (चक्षु)
 चाणहमाण (चमयन्) ७ २६
 चार (भर) ८ १६
 चारिभ (चौर्य) ३ ५३
 चौ-घार (चतुर्वार) २ १६
 चा (अवधारणे) ४ ६
 चिभ न चिभ

√च्यु

चविभ (च्युत) २ २६

छ

छद्दल (विन्ध) ? १२ ६ ३४

छउम (छत्र) ३ ५०

छद्यरण (पदचरण) ३ ३२

√छज्ज P (राज्)

छजिभ (राजित) ६ ६३

छट्टी (पट्टी) २ ७१

छट्टवण (मोचन) ? ७७

१ छण (क्षण=कालविशेष) ४ ६३

छण (क्षण=उत्सव) ४ ३० ६१

६० ७ ७७, ७८ १ ७६

छणठण (उक्षण) ४ ५८

छत्त (छत्र) १ ११ २ ६१ ७

७ ६ ८४ ७ ९७

छत्तवणण (गतार्गी) ? ३६ १ १

छत्तियण्ण १ २६ २ ७१

छमण (क्षमारह) ३ ४७

छमा (क्षमा) २ ८९

छमि (क्षमा) २ ७१

छट्ट

छट्टिभ (छट्टि) ३ ९

छवि (भर) २ ८५, ८७

√छादय

छादभ (छानित) ६ १५

छाया (भर) २ ६१ ४ ५

छालद (छागाद=भमि) २ ३३

छाव (गाव) २ ७१

छाहि (छाया) ४ ५

छाही , २. ६१ ६ ५

छिद्द (क्षुत) २ २८

√छिद्द

छेच्छ (छिन्धामि) ५ ९५

छिन्धिभ (छिन्धि) ६ ८४

छिदिदं (छिन्धि) ७ ५५

√छिण्य P (सृज्)

छिणन्त (सृज्यमान) ७ ९१

छिरा (शिरा) २ ७२

√छिय P (सृज्)

छिवद (सृजानि) ७ २६

छिवह (सृजान) ८ ४७

छिभिज्जमाण (सृज्यमाना) ७

९१

√छिद् P (सृज्)

छिदिभा (सृज्) ७ ७

छिद् (सृज्) ३. २

छिद्दा ३ ११

छीभ (सृज्) ? ९

√छुप

छि (सृज्) ३ ७

छुप ३ २

छुप (सृज्) ८ ४७

छुपिया (सृजिग) ? ३

√छुद् (सृज्)

छुद् (सृज्) ६ ९६

सुह° (सुधा=अमृत) ६ १९.

सुह° (सुधा=मङ्गोल) २ ७०

सुहा (क्षुवा) १ ९.

सूढ ९ क्षिप

१ छेत्त (क्षेत्र=भूमि) ६ ६०

२ छेत्त (क्षेत्र=शरीर) २ ८९

✓छोल्ल P (तक्ष)

छोल्लहु (तक्षणत) ८ ४५

ज

ज (यत्)

जो (य) १. २९, ३१, ३३, ३९,
४२, ४४, २. ७५, ३

५०, ४ ७, ७. ६,

११, १९, २६, ३७,

४३, ५५, ६२, ६६,

६७, ७०, ८ २३, २६,

४४, ५७, ५८, ६५, ६६

जु ,, ८ ६४, ६५

जे (ये) २ ५६, ६०, ७ १०,

२४, ५०, ५४, ८ ७३

जि ,, ८ ६८

जा (या) ४ ६, १९, ७३ ७

८३

जाओ (या) ४ ४८

जीओ ,, ४ ४८

ज (यत्) १ २३, ४ १६ २१,

५ ७९, ७७, ७ २१

८ ३०, ८०

जु ,, ८ २८

जु ,, ८ २८

जाउ (यानि) ५ २६

। (यम्) ७ ६, ९

ज (यान्) ७ ५.

ज (याम्) ४. ४९

जिणा (येन) ५ ४

जेण ,, १. ४७, २. ५८,

५. ३, ७ ३९, ७२, ७७,

८०, ८१, १०२.

जेहि (यै) ४ ३४, ७ ८२, ८८.

जेहि ,, ७ ५९, ६४, ८९

जीए (यया) ५ ७६.

जम्हा (यस्मात्) ५. १.

जहा ,, ८. २६.

जाओ ,, ५ १

जस्स (यस्य) १ ५, ३०, ३७,

३३, ३४, ३५, ३६

३७, ३८, ४०, ४१,

४३, ४५, ४६; २.

२४, २८, ४. ७४,

७ ३३, ८. १३

जसु ,, ८ ५०, ५६, ६५,

६९, ७१.

जास ,, ४. ७४.

जासु ,, ८. २७, ४३, ७४

जाण (येपाम्) १ २४, ७ ५२,

५६, ५८

जाह ,, ८. ५

जिस्मा (यस्या) ४ ७४

जीण ,, ४. ७५

जीसे ,, ४ ७५

जहे ,, ८ २७

जाण (यासाम्) ४ ४८, ५७.

जम्मि (यस्मिन्) ५. ६०

जस्मि ,, १ ३, ६, ६,

१६, १७, १९,

२०, २५

जहि (यस्मिन्) ८ २५ २६
 जइया (यस्मिन् काले) ४ ७८
 जाला " ४ ७७
 जाहे , ४ ७७
 जगु (यद्यु) ७ ६१
 जीण (यस्याम्) ४ ६९
 जाहि , ४ ६९
 जथ (जय) ८ ७६
 ✓जथ P (तर)
 जभडावति (स्वायन्ति) ७ १६
 जभा (जया=श्रीविशेष) ५ ८१
 १ जइ (जयिन्) ६ ३८
 २ जइ (यति) १ ३ , १५ २ २४,
 ७९ ४ ३३ ३८ ६५
 ८५ १०१ १ ५ ६ १०४
 १ ६ ८ १५ ३० ३६, ६१,
 ६३ ६७ ७५ ७६ ७८ ८२
 जइया (जइ इया=यति इयम्) १
 १
 जइमभ (याइकु) ८ ५१
 जउण (यमुना) २ २५
 जउणा ६ ८१
 जभो (यत्त) ४ ३६
 जपण (जलान) १ १३
 जफर (यत्त) ४ ४७
 जग (जगत्) २ २३ ५४ ३ ११
 ४ ५६ ६ २ १ ७ ४ ५०
 ६९ जग ७ ८७ ९६
 ✓जगा P (जाय)
 जगिभ (जगति) ६ ५
 जहल-यइ (जहलगी) ६ ९४
 जहर (जहर) २ ३७

जण (जन) १ २, ९ १० १३
 १४ १८ २० २७ २ ४१
 ४३, ४७, ७७, ८६, ३ ४८,
 १, ४ ७, ३, ४९, ६८
 ५ ७१, १०१; ६ ९, १५,
 २३, ३३, ३७, १ ६, १०७ ७
 २५, ६६, ८ २, ३७, ५९
 जणइ (जनिका) ३ ६५
 जणण (जनन) ६ ३
 जणणी (जननी) २ ६९, ४ ४
 जणय (जनक) ३ ३
 जणि (इवार्ये) ८ ८१
 जणु " ८ ८१
 जणइयि (जाहनी) ३ २१ ८
 ८
 जणु (यत्र) ८ ५२
 जणय (यत्र) १ ७, ८, १, ११,
 १३, १३, १४, १५, १८, २१,
 २२, २४, २६, २७, ४४
 जणु (यद्यु) ४ ६०
 ✓जन्
 जगिभ (जनित) ४ ५७
 जगिय ३ ४८
 जन (नक) ८ ९
 जन्त हर (यत्रयइम) ४ २०
 जन्म (यत्त) ४ २
 जमुण (यत्त) ८ ८
 ✓जन्म I (यत्त)
 जगिभ (यत्तयि) २ ९०
 जगिभ (यत्तय) ६ १
 जगिभ (यत्तय) ८ ३६
 जगिभ (यत्तयि) ३ ७७

जम्बु° (जम्बु) ५, २, ८, ३६
 जम्बू-मुणि (जम्बुमुनि) ७ ४०
 √जम्भा P (जृम्भ)
 जम्भायन्त (जृम्भमाण) ६ १०७
 १ √जम्म (जन)
 जम्मन्त (जायमान) ६ ९२
 २ जम्म (जन्मन) १ २० २ ५६,
 ८ २९, ३४, ६६
 जम्मण ,, ८ ५०
 जम्मथो (जन्मत) ७ ३८
 १ जय ६ जग
 २ जय (BK) ३ २, ११, २३, ४
 ३९, ५ ७६, ६ ५८, ५९, ८८
 १जर (ज्वर) २ ८५
 २जर (जरत) ३ ६६
 जर° (जरा) ७ ४२ ८ २४
 जरई (जरती) १ ८७
 जरढ (जरठ) १ ६३
 जल (JK) २ ३, २५, ८१, ५५,
 ८६, ८९, ३ ३१, ६१, ४ २६,
 २८, २९, २०, ३३, - १, ३५,
 ३६, ३८, ३९, ११, ६२, १३,
 ४१, ८८, ५०, ५१, ५२, ६०,
 ६४, ६६, ६७, ६८, ७०, ७४,
 ७७, ७८ ५ २९, ३१, ३२,
 ५४, ६ ९, ११, १२, १९,
 २७ ७ ५, ६५, ८ ८०
 जल-केलि (JK) ४ ११
 जल-जन्त (जलयन्त्र) ४ ७०
 जलण (जलन) २ १९
 जलन (जलनर) ३ ३८
 (JK) ३२

जलहि (जलधि) ६ ८१, ७ ८६.
 १ √जव (यापय्)
 जविअ (यापित) ६ २८
 २ जव (BK) ४. २६.
 ३ जव (यव) ५. ३९, ७५.
 जव° (जपा) ३. ५३
 जवण (जवन) ६ ७४
 जवा (जपा) ३ ७०, ४ ६.
 जवुण (यमुना) ८ १५.
 जस (यशस्) १. २२, ३१, ३७,
 ८१, ५०, २ ८०, ६ ६०, ६७,
 ७१, ७९, ८१, ८५, ९४, ९५,
 ७ ३८, ७३
 जह (यथा) १ ८६, ६२, २ ३५,
 ५८, ५ ८६, ६. ९७.
 जहण (जघन) २ ३१, ३. ६२, ७८
 जहा (यथा) १. ९, २९, ६. ४१,
 ७ ४८.
 जहिट्टिल (युधिष्ठिर) १. ६४
 जहुट्टिल ,, १. ६३.
 १ √जा P. (जन्)
 जाअ (जात) ३ ५, ४४,
 ८०, ४ ७८.
 जाय ,, १. ३४, २ ३, ३
 ८६, ८८, ४. ३६, ३८.
 जायन्त (जायमान) ६. ९२.
 २ जा (यावत्) २. ७८, ७. ७१
 १ जाट (जाति=पुष्पाविशेष) १. २३
 २ जाट्ट (जाति=जात) ७. २६.
 जाउं (यावत्) ८ ५३.
 जागर (JK) ६ ५०
 √जाण P (जा)
 जाणट्ट (जानाति) ८. २३.

नामान (नाम) ३
 नाम (नाम) ३
 नामि ३
 नाम (नाम) / ८
 नाम ३ / ०
 नाम (नाम) ३६
 नाम (नाम) ३
 नाम (नाम) / ६१
 नाम (नाम) / ३
 नाम (नाम) (नाम)

नामि (नामि) ३
 नामि (नामि) / ३
 नामि (नामि) ८
 नामि (नामि) / ३
 नामि (नामि) ३, ३८
 नामि ३ / ३
 नामि / ३
 नामि (नामि) / ३

१. नामि

नाम (नाम) ३ ८
 नाम ३ ८
 नाम ३ ८
 नाम (नाम) ३ ८
 नाम (नाम) ३ ८
 नाम (नाम) ३ ८
 नाम (नाम) ३ ८
 नाम (नाम) ३ ८
 नाम (नाम) ३ ८

नाम (नाम) ३ ८
 नामि (नामि) ३
 नामि (नामि) / ६३, ६६, ६, ६६
 नामि (नामि) ३ ६, ६६, ६३,
 ६, ६, ६, ३, ३, ३३
 ३ ३ ६, ६३, ६६,
 ६, ६ ६३ / ६, ६,
 १, ३६, ६१

नामि (नामि) ३ ९
 नामि (नामि) ३ ६
 नामि (नामि) ३ ८
 नामि (नामि) ८ ३
 नामि (नामि) ८ १
 नामि (नामि) ८ ६
 नामि (नामि) ३ १

२. नामि

नामि (नामि) ६ ३
 नामि (नामि) / ३
 नामि (नामि) / १६ १३३, ६६,
 ८८ ८

नामि / ६
 नामि (नामि) ३
 नामि (नामि) ८ १

३. नामि

नामि (नामि) / ३
 नामि ४
 नामि (नामि)
 नामि (नामि) ३ ३
 नामि ३ ५६ ३ ३
 नामि ३८
 नामि ८ ६६

+उद्. उज्जीविअ (उज्जीवित) ३.
 १२.
 जीव (SK) २ ८३, ७ ३८, ८.
 ९, ३३, ६४, ७०, ७५.
 जीवाउ (जीवाउ) २ ८३, ३ १६
 जीवियडउ (जीवितक) ८ ७२
 √जीह P. (लस्त्र्)
 जीहाविअ (लजित) ६ ६५
 जीहा (जिहा) ३ २१
 जुअ (युवन्) ४ ६६, ७०, ७१
 जुव ३. २, ३८, ४८, ६६, ५
 ७८
 जुअइ (युवति) ४ ७०, ७१, ७३,
 ७५. जुवइ १ २, ७८, ३
 ५३, ६०, ४ ७४, ७ ६,
 १२, २२
 जुआण (युवन्) ३ १८, ४. ७३.
 ६ ३८, जुवाणय ३ ५०.
 जुग (युग) २ १५
 √जुगुप्स
 जुगुच्छिअ (जुगुप्सित) ६ ८.
 जुग (योग्य) २ ८५, ३ ८८,
 ४६, ६८ ४ ११
 जुग्गय (युग्म) ३ ००
 √जुज्ज P. (युज्)
 जुज्जसि (युनक्षि) ६ ७०
 जुज्ज (युद्ध) ६ ५३
 √जुज्ज P. (युज्)
 जुज्जसि (युनक्षि) ६ ७०
 +प्र पजुज्जसु (प्रयुद्धस्व) ८ ७९
 जुण्हा (ज्योत्स्ना) ३ ३१, ५० ६
 ७, ११, २१.

जुत्तं णिमं (युक्तमिदम) ७.१००
 जुद्ध (युद्ध) ६ ४५
 √जुप्प P (युज्)
 जुप्पसि (युनक्षि) ६. ७२.
 जुम्म (युग्म) ३. ०२
 जुव S जुअ
 जुवइ S जुअइ
 जुवाणय S जुआण.
 १ √जूर P (खिद्)
 जूर (खियस्व) २. ८०.
 २ √जूर P (क्रुध्)
 जूराविअ (क्रोधिन) ६. ९१.
 जूरवण (वधक) ६. ५८
 जूहि° (यूथी) ५ ३४.
 जूहिआ (यूथिका) ५. १७.
 जूही (यूथी) ५ १०, १६.
 √जृम्म
 +वि विअम्मन्ति (विजृम्मन्ते)
 १ ५८
 -विअम्मिअ (विजृर्मित) ६ १०७
 √जू
 जिण्ण (जीर्ण) १. ३६
 जुण्ण ,, ५. ८७, ६ १००.
 जीरन्त (जीर्यमाण) ७. ८७
 जे (पादपूरणे) ४. ०१
 जेण (लक्षण) ४ ५.
 जेत्तिअ (यावत) ३. ८१
 जेत्तिल ,, ३. ८१
 जेत्तुलु ,, ८ ५५
 जेतथु (यत्र) ८ ५०
 जेदह (यावत्) ३ ८१
 √जम P (भुज्)
 जेमउ (भुट्कं) ६. ७.

जेयँइ (यया) / १
 जेयन् (यावन्) / ५५
 जहड (यावद्) / १
 जोअ (योग) ७ १ ८ १
 जोग , ८ १६
 जागिअ (योगि) ८ १
 जोगिअ चरिअ (यागिकचर्यो)
 ८ ३
 जोग्ग (याग्य) ७ ३१, ६ १०६
 ७ ४६
 जाणहा (जान्हा) ३ ५१
 जोणहाण (जाण्हाण) ३ ८३
 जोष्यण (यौवन) ३ १८
 जाह (योष) ७ ६ १३ १८ ६
 ४७
√सपय
 +सि विअवदि (विजययति) ७
 १
 -सिअवेमि (सिजययामि) ४
 -सिणवेदी (स्यजिजयत) ८
 सिअत (सिअत) ५ ३ ६
√ज्यट
 जलिअ (ज्वादेत) ४ ३
 +अ प्पजिअ (प्रजयति) २ ५१
 ५
√ज्ज । (ज्ज) ५)
 ज्ज्ज । (जिज्ज) ६ १ १
 ज्ज्ज्ज (ज्जालज्ज) ६ १ ६
 ज्ज्ज्ज्ज्ज (ज्जज्ज) ६ १
 ज्ज ज्ज (ज्जज्ज ज्ज ज्जिज्ज)
 ८ १३
√ज्ज । (ज्ज)
 ज्ज । (ज्ज ज्ज न) ६ ८
 ज्जिज्ज (ज्जिज्ज) २ ३

ज्ज्ज्ज्ज (ज्जज्ज) ७ ३
 ज्ज सि (ज्जिज्ज) ३ ५
√ज्ज । (ज्ज)
 ज्जिज्ज (ज्जिज्ज) ३ ७६
 ज्ज्ज्ज्ज (ज्जज्ज) ७ ४
√ज्ज । (ज्ज)
 ज्जन्त (ज्जन्त) ७ १७
 ज्जन्तविज्ज (ज्जन्तविज्ज=ज्जन्त)
 ३ १६
 ज्जसिज्ज (ज्जसिज्ज) ३ १६
√ज्ज । (ज्जै)
 ज्जामि (ज्ज्यामि) ७ ६०
 ज्जअह (ज्ज्यायत) ७ ६८
 ज्जाह ७ ६८
 ज्जायहु , ८ ५
 ज्जाअन्त (ज्ज्यायत) ७ ७
 ज्जायत , ६ ६
 ज्जाउं (ज्ज्यात्वा) ७ ६
 + अन् अणज्जायन्त (अन्ज्जा
 यन्) ८ १०
 ज्जाण (ज्ज्याण) २ ५७, ६ ६३ ७
 ८ ८ ७
 ज्जायव्य (ज्ज्यायव्य) ७ ५३ ८८
√ज्जिज्ज । (ज्जि)
 ज्जिज्ज (ज्जिज्ज) ८ १
√ज्ज । (ज्जुज्ज)
 ज्जिज्ज । (ज्जुज्जिज्ज) ६ ६
 ज्जिज्जि (ज्जिज्जि) ६ ३
 ६ ८
√ज्ज । (ज्ज)
 ज्जन्त (ज्जन्त) ६ १६

ट

- टङ्क (SK) ८ ८१
 टय्यर(तगर) २ ३९
 टसर (त्रसर) २ ३९
 √टिरिटिल्ल P. (भ्रम्)
 टिरिटिल्लन्त (भ्राम्यन्) ७ २
 √टिविटिक P (मण्ड्)
 टिविटिकइ (मण्डयति) ६ ७६
 टूवर (तूवर) २ ३९
 °ट्टाण S टाण

ठ

- ठग (ठक) ३ ५९
 ठा S स्था
 ठाण (स्थान) १ ५, ५६, ४ ४३,
 ७०, ५ १५, ६ ११, ४९,
 ७ १७, ८ ३२ °ट्टाण ८ २५
 ठीण S स्तथै

ड

- डण्ड (दण्ड) २ ११
 डम्भ (दर्भ) २ १६
 डमरुक (SK) ८. १३
 डम्भिअ (दाम्भिक) २ ११
 √डर P (त्रस)
 डरिअ (त्रस्त) ७ १०, ८ १
 डल्लिर (पानशील) ६ ८
 डसण (दशन) २ १७
 डहण (दहन) ७ १८
 डाह (दाह) २ १६
 √डी

+उद् उट्टन्ति (उट्टयन्ते) १ ६८

-उट्टन्ते (उट्टयन्ते) ५ १८

डोल्लिर (दोलायत्) २ १७

डोहलय (दोहद) २ १६

ढ

- √ढंस P (वि-वृत्)
 ढममाण (विवर्तमान) ६ ८०
 √ढक P (छद्)
 ढक्किअ (छादित) ६ ११
 ढका (SK) ८ १३
 √ढण्डल्ल P (भ्रम्)
 टण्डल्लिअ (भ्रान्त) ७ १
 √ढण्डोल P (गवेप)
 ढण्डोलिअ (गवेपयित्वा) ७. ३४
 √ढल P (क्षर्)
 ढलन्त (क्षरत्) ८ २४
 √ढव P (आ रभ्)
 +आ आढविअ (आरब्ध) ६
 १०५, ७ ९०
 ढावु (आग्रह) ८ ३५, ५६
 √ढिक P (गर्ज)
 ढिक्किमाण (गर्जेत्) ६ ६२
 ढिल्ली-नाह (ढिल्लीनाय) ६ ९६
 √ढुण्डुल्ल P (भ्रम)
 ढुण्डुल्लन्ति (भ्रमन्ति) ७. २
 ढुण्डुल्लण (गवेपण) ७ ३३
 √ढुम P (भ्रम)
 ढुमइ (भ्राम्यति) ७ ५
 √ढुम् P (भ्रम)
 ढुमड (भ्राम्यति) ७ ५
 ढोचण (ढौचन) ५ २७
 ण
 ण (न) ५ १०१, ७ ५१
 णड (नयवारणे) ४ ५
 ण (नन्वयै) ७ १००
 णडल्लि (लाडल्लिन्) २ २१
 णडल्लि (लाडल्लिन्) २ २५

णञ्च (पत्त्र) २ ८८
 √णड् P (गुप्) १
 णञ्चि (गुप्यन्ति) ६ १०२
 णञ्चाल (ललाट) ३ ३, ६६, ३
 ६
 णञ्चालिञ्चा (ललाटिका) ५ ९३
 णञ्चाल (ललाट) ३ ६२
 णञ्चाल नच (ललाटनच) १ ३५
 णञ्चर (वचन) ४ ७
 णञ्चरि (आन तयै) ४ ७
 णञ्चि (वैपरीत्ये) ४ १
 √णञ्च्य । (ण)
 णञ्चद् (पायते) ७ ७९
 णाद् (नञर्व) ४ ८; ७ ७६ /
 ८१ १
 णाण (गान) १ ४
 णाद् (ना) ७ ९१
 णाद्गल्क्षण (आहारा) २ ६
 णिञ्च (निञ्च) २ १
 णिञ्चय (निञ्च) ३ ७
 √णिञ्चान् । (वाणितेष्ट)
 णिञ्चानिञ्च (काणेभित्ता) १२
 √णिञ्चद् । (मत्स्)
 णिञ्चकुमाण (मञ्चर) ६६
 १ णिञ्चाल । (मुञ्च)
 णिञ्चलीञ्च (अमुञ्चर) ६ ५७
 २ √णिञ्चान् । (श्च)
 णिञ्चान् (सारवर्ण) ७ १
 √णिञ्चाल् । (छिञ्च)
 णिञ्चान् (णिञ्च) ८४
 णिञ्चाल्क्षण (म न) ६ ८१
 √णिञ्चान् । (निञ्च)
 णिञ्चद् (णिञ्चान्) ७ १८

√णिम P (नि-अस्)
 णिमिञ्च (न्यस्त) ७ ४३
 √णिममह P (गम्)
 णिममहिञ्च (गत) ७ ७
 √णिमिञ्च P (नि ली)
 णिमिञ्चिञ्च (निलीन) ६ ३६
 √णिमिञ्चान् P (विष्)
 णिमिञ्चानिञ्च (विष्ट) ७ ३
 १ √णिमिञ्चान् P (गम्)
 णिमिञ्चानिञ्च (गत) ७ १०
 २ √णिमिञ्चान् P (नश्)
 णिमिञ्चान् (नश्चि) ७ २२
 ३ √णिमिञ्चान् P (विष्)
 णिमिञ्चानिञ्च (विष्ट) ७ ३०
 √णिमिञ्चान् । (नि ली)
 णिमिञ्चान् (निलीयमान) ६ ३६
 √णिमिञ्चान् । (नि ली)
 णिमिञ्चान् (निलीयमान) ६ ३६
 √णिमिञ्चान् । (उद् लस्)
 णिमिञ्चान् (उत्सि) ७ ४६
 √णिमिञ्चान् । (मुञ्च)
 णिमिञ्चान् (मुञ्च) ६ ५७
 णिमिञ्चान् (छेन्) ६ ८१
 १ √णिमिञ्चान् । (गम्)
 णिमिञ्चान् (गच्छन्ति) ७ १०
 २ √णिमिञ्चान् । (नश्)
 णिमिञ्चान् (नश्) ७ २१
 ३ √णिमिञ्चान् । (विष्)
 णिमिञ्चान् (विष्ट) ७ ३
 √णिमिञ्चान् । (ष्ट पश्चते भू ।
 णिमिञ्चान् (ष्टपश्चते भू वा)
 ६ ४१

- १ √णिव्वर P. (दु खे कथ्)
णिव्वराही (दु ख कथयामास) ६.
४.
- २ √णिव्वर P (छिद्)
णिव्वरिअ (छिन्न) ६. ८३
- √णिव्वा P (वि श्रम्)
णिव्वाअ (विश्रान्त) ६ १०७
- णिव्वेअ (निर्वेद) २. ८८.
- णिव्वोलण (मन्युना ओष्ठमालिन्य-
करण) ६ ४३
- णिसीहिणी-नाह (निशीयिनीनाथ)
२ ४४
- णिसुद्धिर (नम्र) ६ १०७.
- णिह (निभ) ३ ४८
- √णिहोड P (नि-वारय्)
णिहोडन्त (निवारयत्) ६. १५
- √णी P (गम्)
णीह (गच्छति) ७ ५.
- √णीण P (गम्)
णीणन्ति (गच्छन्ति) ७ ८
- १ √णीरव P (वुभुक्ष्)
णीरवीअ (अवुभुक्षत्) ६ ५.
- २णीरव (आक्षेपक) ६ ९९
- √णील्लुक्क P (गम्)
णील्लुक्कान्त (गच्छन्ति) ७ ८
- √णील्लुञ्छ P (निष्पताच्छोटे क्)
णील्लुञ्छन्त (नि पतन आच्छोष्टन
वा कुर्वत्) ६ ४३
- णीसगणिज्ज (रमणीय) ७ १४
- १ √णीहर P (निस्-सृ)
णीहरिअ (नि सत्) ४ २७, ६

- २ √णीहर P (आ क्रन्द्)
णीहरिअ (आक्रन्दित) ६. ८९
- १ √णुम P. (छादय्)
णुमिअ (छादित) ६ १०
- २ √णुम P (नि-अस्)
णुमिअ (न्यस्त) ७ ४३
- √णुव्व P (प्र-काशय्)
णुव्वन्त (प्रकाशयत्) ६ ३१
- णेगया (अनेकदा) ३. ८६
- णेवत्थण (निरुञ्छन) ६ २४
- णेह (स्नेह) ३. ४८
- णेहालु P (स्नेहवती) ३ ८३
- √णोल्ल P (क्षिप्)
णोल्लेसु(क्षिप) ६ ९७
- णहवण (स्रपन) २ ४१
- णहाण (स्नान) ५. २९, ९०
- णहाचिअ (नापित) २. ५२

त

त (तत्)

- स (सः) २. ४, १५, ५०, ६३,
४. १७, २२
- सु ,, ८ २३
- सो ,, १ ७३, ८७, ८८,
९०, २ १, २, ९,
१०, ११ २०, २२,
२४, २६, ३२, ५१,
५३, ६२, ७५, ३
१९, ५० ४ ११.
१५, २०, ७६. ५
१७ ६ २७, ६१,
७७. ६०, ६६, ७०,
७६: ७ ६, ६, ३१,

३७, ४३ ७०, ९३
 ८ १३ १५, २६
 ४४, ५८ ६४, ६६
 ६७, ६९
 ते (ते) २ ६ ४ ६ ६
 ४८, ६३ ७ १०, ६३
 ८ ७३

ति ,, ८ ६८ ७३
 सा(सा) २ १३ ४ ११, ४९
 ५ १७ ६ ३६, ३९
 ७ २८, ६ ८३

सा (सा) २ ६८ ४ ४९
 साओ ,, ४ ४८ ७ २९
 साउ ७ २३ ८ २३
 साओ ,, ४ ४८

त (तत्) १ ११ २ ७६ ३
 ८७ ४ १६, २१, ७५
 ५ १७ ६५, ८७ ७
 २६, २९ ८ २५, २८
 ५९

त ,, ८ २७

तं (तम्) १ १ २ ३२, ८३,
 ४ ३ ६ ६८ ७
 ६२, ६६, ६७ ८ ७१

ते (तान्) ७ ६०, ६४ ८ ४८
 तं (ताम्) ४ ४९
 तेण (तेन) ५ ५

तिणा ,, ५ ४

तेण ,, १ ८२ ८६, २ १६,
 १८, ५८, ६४ ४
 ११ ५ ३, ६२, ९५
 ६ ५६, ६७, ९५

७ ७२, ८१, ९४
 ८ ५०
 तेण (तेन) ६ ५५ ७ ८०
 तेन ,, ८ ११
 तेहि (ते) ५ ४
 तेहि ,, ६ ६५ ७ २४, ६२
 तेहि ,, ५ ६१ ६ ५३ ७
 ८८, ८९

णाए (तया) ५. ५.

नाइ ,, ८ ११

ताहि (तामि) ७ २

तम्हा (तस्मात्) ५ १

तहां ,, ८ २६

ता ,, ७ २३, १०

ताओ ,, ५ १

ती ,, २ ७२, ५ १

तस्स (तस्य) १ ४८, ७४, ७५

२ ३, १४,

४ ७, १०

५. १५

६१, ८

७

तसु ,,

तासु ,,

ताण /

- १ √णिव्वर P. (दु खे कथ्)
णिव्वराही (दु ख कथयामास) ६.
४.
- २ √णिव्वर P (छिद्)
णिव्वरिअ (छिन्न) ६ ८३
- √णिव्वा P (वि श्रम्)
णिव्वाअ (विश्रान्त) ६ १०७
- णिव्वेअ (निर्वेद) २. ८८
- णिव्वोलण (मन्युना ओष्ठमालिन्य-
करण) ६ ४३
- णिसीहिणी-नाह (निशीथिनीनाथ)
२ ४४
- णिसुद्धिर (नम्र) ६ १०७
- णिह (निभ) ३ ४८
- √णिहोड P (नि-वारय्)
णिहोडन्त (निवारयन्) ६ १५
- √णी P (गम्)
णीड (गच्छति) ७ ५
- √णीण P (गम्)
णीणन्ति (गच्छन्ति) ७ ८
- १ √णीरव P (बुभुस)
णीरवीअ (अबुभुसत) ६ ५
- २ णीरव (आक्षेपक) ६ ९९
- √णीलुक्क P (गम्)
णीलुक्कान्त (गच्छन्ति) ७ ८
- √णीलुञ्च P (निष्पताच्छोटे कृ)
णीलुञ्चन्त (नि पनन आच्छोष्टन
वा कुर्वत) ६ ४३
- णीसरणिञ्ज (रमणीय) ७ १४
- १ √णीहर P (निम्-सृ)
णीहरिअ (नि मत) ४ ७७ ६

- २ √णीहर P (आ क्रन्द्)
णीहरिअ (आक्रन्दित) ६. ८९
- १ √णुम P (छादय्)
णुमिअ (छादित) ६ १०
- २ √णुम P (नि-अस्)
णुमिअ (न्यस्त) ७ ४३
- √णुव्व P (प्र-काशय्)
णुव्वन्त (प्रकाशयत्) ६ ३१
- णेगया (अनेकदा) ३. ८६
- णेवत्थण (निरुञ्चन) ६ २४
- णेह (स्नेह) ३ ४८
- णेहालु P (नेहवती) ३ ८३
- √णोल्ल P (क्षिप्)
णोल्लेसु (क्षिप) ६ ९७
- णहवण (तपन) २ ४१.
- णहाण (ज्ञान) ५. २९, ९०
- णहाविअ (नापित) २. ५०

त

त (तत्)

स (सः) २ १, १५, ५०, ६३,
४. १७, २०.

सु ,, ८ २३

मो ,, १ ७३, ८७, ८८,

९०, २ १, २, ९,

१०, ११ २०, २०,

२४, २६, ३०, ५१,

५२. ६२, ७५, ३

१९. ५०. ४ ११.

१७, २०. ३५ ५

१७ ६. २७, ११,

१७. ६०. ६६, ७०,

७६: ७ ८. ६, ३१,

३७, ४३ ७०, ९३
 ८ १३ १५, २६
 ४४, ५८ ६४ ६६
 ६७ ६९
 न (ने) ७ ६ ४ ६
 ४८, ६३ ७ १०, ६३
 ८ ५३
 नि ८ ८ ७३
 न(ना) ७ १३ ४ ११ ४९
 ७ १७ ६ ३६ ३९
 ७ २८ = ८३
 ता (त) ७ ६८ ४ ४९
 तयो ४ ४८ ७ २९
 ताड ७ ८ २३
 तओ ४ ४८
 त (तन्) १ ११ २ ७ ३
 ८ ४ १६ १, ७
 ७ १७ ६५, ८७ ७
 २६ २९ ८ २५ २८
 ५९
 त्र ८ २७
 त (तन्) १ १ ७ १० ८३:
 ४ १० ६ ६८ ७
 ६२, ६६ ६७ ८ ७१
 ते (तन्) ७ ६०, ६४ ८, ४८
 त (तन्) ४ ४८
 त (तेन) ७
 ति ७ ४
 ते १ ८३ ८६ ७ १६
 १८ ५८, ६४ ४
 ११ ३६ ९७
 ६ ५६ ६७, ९७

७ ७२, ८१, ९४
 ८ ५०
 तेन (तेन) ६ ५५ ७ ८
 तेन , ८ ११
 तेहि (ते) ७ ४
 तहि ,, ६ ६५ ७ २४, ६२
 तेहि ५ ६१ ६ ५३ ७
 ८८ ८९
 तए (तया) ५, ७
 तड ,, ८ ११
 तहि (तमि) ७ ७
 तन्हा (तस्मात्) ५, १
 तहां , ८ २६
 त्ना ७ २३, १
 तओ ७ १
 तो २, ७ ७ १
 तन्म (तन्म) १ ८८ ७४ ७७
 ७ ३ १४, १९
 ४ ७ ११ ७३
 ७ १ ६ ५०
 ६१ ८१, ८३, ८३
 ७ ११ १ २६
 ७७
 त्नु , ८ ५६, ७७
 त्नु ८ २७ ४३ ४७,
 ६५, ७४
 त्नु (तेन) १ २४ २, ५६
 ४ १८, ४८, ५७
 ७ १७ ५९ ६७
 ७७ ६ ५४ ६४
 ७ ६१
 त्नु ७ ५० ५२, ५३
 ५४ ५७ ५६

	५७, ५८, ५९
	८२, ८. ५.
तास (तेपाम्)	४ ७१
तेसि ,,	४ ७१, ७. ५५.
तहे (तस्याः)	८. २७
तास ,,	४ ७२
ताए ,,	४. ७३
तिस्सा ,,	४ ७४
तीइ ,,	२ ७३, ७ २५
तीए ,,	४ ७५
तीसे ,,	४. ७५
तेसि (तासाम्)	४ ७१
तस्सि (तास्मिन्)	१ ७९, २ ३४, ५२ ३. १८
तहि ,,	४. ७८, ८ २६, ५८
तडआ (तस्मिन् काले)	२. ३१, ६८, ४ १०, ७८
ताला ,,	४ ७८.
ताहे ,,	४ ७७
ताहि (तस्याम्)	४ ६९.
तीए ,,	४ ६९
तासु (तासु)	५. ४९
तइसउ (ताइक्)	८ ५१
तउ (तत)	८ ३३, ३५
तओ ,,	२ ५१, ३ २, ४ २५, २६, ६ ५५
त (वाभ्योपन्यासे)	४. १
नंस (अथ) ३.	४३.
नकाल (तत्काल)	२ ६७, ६ ५२
नक्षण (नक्षण)	२ ९१.
√तक्ष	
नाकिगाऊण (ताक्षित्वा)	७. १०

तच्च (तथ्य)	२. ९१.
√तच्छ P (तक्ष)	
ताच्छिअ (तष्ट)	७ ३९.
तज्जणी (तर्जनी)	६ ९८
तट्ट (त्रस्त)	३ ६८.
√तड्	
ताडिअ (ताडित)	६ १८
ताडिय ,,	१ ८६
१ √तड P (तन्)	
ताडिअ (तत)	६ ९२.
२तड (तट)	१ ६५, ६ ८७.
तडत्थ (तटस्थ)	४ ४५
√तडफड P. (चपलाय्)	
तडफडइ (चपलायते)	८ ३०
√तड्ड P (तन्)	
तड्डिअ (तत)	६ ९३
√तड्डव P (तन्)	
तड्डवीअ (अतनिष्ट)	६ ९२
तणया (तनया)	३. ७३
तणु (तनु)	२ ८४, ८६, ३ ६९, ७७, ४ ७३, ६ ८९, ७ ५५.
तणुशी (तन्वी)	३ ५७
तणुवीआ ,,	४ ४३
तणेण (तादर्थ्ये)	८ ७१.
तण्हा (तृष्णा)	६ २१
ततो (तत)	८ ९
तत्त (तत्त्व)	७. २३, ३४, ८. ८३
तत्ति (तृप्ति)	७ ५३
तत्तु (तत्र)	८. ५२
तत्तो (तन)	१. ८१, ६ ५०, ९२
तत्थ (तत्र)	१ २८, ४६, २ ६, ७५, ७७, ३ १९, २१, ४ ३०, ५ १, २, ६ ७७, ३२, ७ २१.

तन्ने (तन) ७ ९० ८ १
 √तन्
 तणिअ (तन) ६ ९३
 तनु (BK) २ ९९
 तनि (तन्नी) १ ०
 √तप
 तवहि (तप्यन्त) ८ २९
 तप (ताप) १ ३ ३ १
 ९०
 तविअ ३ ५१
 तपन्त (तप्यमान) ८ १
 तपन्त १ ६
 तमम मनपिअ(मनस) ८ ६
 तप (तपम्) ८ १
 √तपम्य
 तवस्मत्ति(तपम्यत्ति) ७ १
 √तम्
 तम्मोमि (ताम्यमि) ८ १६
 तम्म (ताम्य) ५
 तम (तमम्) १ ९९ ९०, ६
 ० ४४ ९९ ७ ८८ १
 √तमाड १ (अम्)
 तमाडन्त (अमथा) ०
 १ तम्य (स्लम्य) ३ १६
 २ तम्य (ताम्य) ३ २०
 तमथा (ताम्यूल) १ ७६ ५
 ६ ७४
 तय (तना) ८ १
 तया , २ १५
 √तर १ (तर्)
 तरत (तर्तुतर) ६ ५३
 तरणि (BK) १ २१

तर्ल (BK) ५ ४४ ७ ७४
 तर (BK) १ ४ ३ २६, ४४,
 ६८ ५९ ७१, ७२ ५ २९
 ३० ३ , ३६, ३७ ७ ८, १४,
 ४०, ४६, ५ , ५१, ५६, ५
 ७ ७८, ८ १९, ० , २१, ५१
 तरणा (BK) ४ ४०, ६ , ७०
 ७७
 तरणी (BK) ३ २०, ४९ ५
 ६८, ७२
 √तश्
 तश्चि (तर्चिन्त) २ १७
 तर् (BK) १ ३१ ५ ७
 √तश्चण्ट १ (अम्)
 तश्चण्ट (अमान) ७ ३
 तर्णा (तर्णाणरा) १
 तश्च (तपण) १ ६ ० ९ ८२
 ७ ३ ८ ६३ ८३ ८
 ९ ९ ९ ६ ६
 तश्चण (तपण) १ ३
 तह (तथा) १ २७ ० ६
 ३ ८५ ५ ४ ३६,
 ६ ६८ ६१, ६ ६३,
 ६७ ११ १३, २, ९
 ८, ३ ३६ ३, ६
 ८३ ६६ ६ ७१ ५
 ८ १ ६ ३ ६, ५
 १ ३ ७ ५ ८ १९ ७०
 ६ ८
 तर्णा १ ६६ ५ ७०

१६, २६, २९, ३६, ३९, ४०,
 ८१, ४४, ७२, ६.४१, ७.६८.
 १ ता (तदा) १. ३०; ५.६५, १०१,
 १०५, ६. १०४, १०६.
 २ ता (तावत्) २. ७८, ७. ७१.
 ताउं ,, ८. ५३.
 ताडक (शक) ६. ३२.
 ताडण (ताडन) २. ८९.
 तातिस (तादृश) ८ ९.
 तारा (शक) १. ६७.
 तारिस (तादृश) ५. ६७.
 तारुण (तारुण्य) ७. ७.
 तारुघ्न ,, ५. ९४
 ताल (शक) २ ७१.
 तालिअण्टर (अमयितृ) ६. २०.
 १ ताव (ताप) ६. ७.
 २ ताव (तावत्) १ २५, २. ७९, ७.
 ९३, ८. १०
 तावँ ,, ८ ५३.
 तावँहि ,, ८ ५४.
 ताविच्छ (ताविच्छ) ५ १९
 ताविच्छअ ,, ५. ९
 ताम (त्रास) ७. ४२.
 ०ति ५ ०त्ति.
 ति (त्रि) २. १५, ५. ४५.
 तिभस (त्रिदश) १. ३, २ २६,
 ८५, ३ १९. तियग १. ६
 तिउगी (त्रिपुरी) ४ ६०, ६ ८५
 तिफग (तीक्ष्ण) १. ८८, ७ ३३.
 तिफगण (तीक्ष्णन) ३ ३७
 तिणिण (त्राणि) ५ ६७
 तिन्ति (वृत्ति) ५ ५७.

तिन्तिअ (तावत्) ३. ७९
 तिन्तिर (तिन्तिरि) १. ६०.
 तिचुलु (तावत्) ८. ७५.
 तित्थ (तीर्थ) १. ६६, २. ४३,
 ८. ६४.
 तित्थिअ (तीर्थिक) ३ २८.
 तिध (तथा) ८ ४९.
 तिमिर (शक) १. ५१, ६५, ५.
 १०५, ६. १९.
 तियस ४ तिअस
 तिरिच्छि (तिर्यक्) ३ ७३.
 तिरिच्छी (तिरथी) ७. ९.
 तिलअ (तिलक=ललाटस्थचिह्न)
 १ १२.
 तिलङ्ग (शक) ६. ७२
 १ तिलय (तिलक=ललाटस्थचिह्न) १. ८१,
 ८३, ३. ६२, ५. ९३.
 २ तिलय (तिलक=वृक्षविशेष) ३. २७.
 ३ तिलय (तिलक=पुष्पविशेष) ३. ६२.
 तिलेह्ल (तिलतैल) ३. ७९.
 तिलोअ (त्रिलोक) ६. ३९, ७. ८५.
 तिचण्ण (त्रिपर्ण=पलाशवृक्ष) ५. ४७
 तिच्च (तीम) १ ९०
 तिह (तथा) ८ ४९
 तिहि (तियि) १. ८३
 तिहुअण (त्रिभुवन) ६ १८, ८५
 ९५ तिहुयण ७ १०१.
 ४तिरि १ (शक)
 तीरन्त (शयनुवत्) ६ ५३
 तीस (त्रिशत) १. १५, ६१
 तु (शक) ५. ६९.
 तुच्छया (तुच्छता) ७ १५
 तुट्ट (तुट्टित) १. ४३.

√तुड

तोडहि (तोड) ८ ४९
 तोडामो (तोडाम) ५ २७
 तुण्हिका (तूणीका) ३ ८०
 तुप्प (घृत) ६ ८२
 तुम्हकेर (त्वदीय) २ ५९ ३ ७ ..
 तुम्हारउ (युष्मतीय) ८ ७४
 तुम्हेश्या (औष्माकी) ३ ७७
 तुर १ त्वर
 तुरङ्ग (ङ्) ६ ७५
 तुरङ्गम (ङ्) ६ ६९
 तुरय (वृत्त) ६ ४८ ८९ १ २
 तुरुङ्ग (तुरुङ्ग) ६ ९६

√तुळ

तुलन्त (तोलयन्) ६ १६
 तुलसिभा (तुलसिका) ५ २५
 तुल्ल (तुल्ल) ४ ३१ ७ ३३
 तुय ४ त्वर

√तुप्

तुसइ (तुष्यति) ७ ६६
 अतोससी (अतुत्तुपन) ४ ६६
 तुट्ट (तुट्ट) २ २७ ७ १
 १०१
 तोसविभ (तोपित) १ ७७
 तोसिभ , ३ ५१ ७८

तुम्भार (तुम्भार) ४ २९
 तुहिण (तुहिण) १ ५२
 तूण (ङ्) १ ७७
 तूर ४ त्वर

१ तूर (तूर्य) ३ २३ ६ ३
 २ तूर (वर) ८ १० ११

तूल (ङ्) ७ ७४
 तूह (तीर्थ) १ ६६ ३ २८
 तूण (ङ्) ८ १४

√तृप्

तृप्पिऊण (तृपयित्वा) १ ८४

√तृ

तर (आतिक्रमय) ४ ५१
 तीरन्त (तीर्थमाण) ७ ८६
 +अव उइण्णु (अवतीर्ण कुट्ट)
 ८ ८१
 -ओअरिअ (अवतीर्थ) ६ ३
 +उद उत्तारओ (उत्तारयत)
 ८ १७
 -उसिअ (उत्तीर्ण) ६ ८९
 +प्र पतरिअ त (प्रतीर्थमाण) ७
 ८७
 +दि विइण्ण (वित्तीर्ण) ३ १२
 ७ ७७

तअ (तजग) १ ८ ३२, ९
 २ ३३ ४८ ५१ ६८ ८४
 ६ २३ ६७ ७ ८ ८ ५७
 तेअण (तेजन) ६ ६

√तेअव P (प्रतीप्)

तेअविअ (प्रतीत) ६ १०३
 तेण (लभणे) ४ ५
 तेतीन् (प्रयत्तिदान) ७ १
 तत्तहि (तत्र) ८ ७
 तत्तिअ (तावन) ३ ८१
 तेत्तिअमत्त (ताव मात्र) १ ७४
 तत्तिअमत्त १ ७८
 तेत्तिल् (तावन) ३ ८७
 तत्तुड ८ ७७

तेत्थु (तत्र) ८. ५२
 तेद्दहा (तावती) ३. ८२
 तेरह (त्रयोदश) २. ११
 तेलुक्क (त्रेलोक्य) १. ६
 तेल्ल (तैल) २. ३७, ३. ४५
 तेव्ह (तथा) ८. ४९
 तेवट्टु (तावत्) ८. ५४
 तेहड (तादृक्) ८. ५१
 तेहिं (तादर्थ्यं) ८. ७१

१ तो (तत) २. ७२, ८. १७, ६१
 २ तो (तदा) ८. ६१, ७५, ७६, ७८
 तोणीर (तूणीर) १. ७६
 तोणीहचिअ (तूणीभय) १. ७७
 तारण (५५) १. २१
 °त्तअ (त्रय) ८. ६०
 °त्ति (इति) १. ३०, २. १०, १३
 १९, ८८, ३. ८१, ८५, ४
 ९, ८७, ७. ८५, १०१, ८. ५
 °त्ति १. ३०, २. ८८, ३. ८८
 ४. १, १९, ७. ९८, १०० ८
 ६०, ६८, ७३

°त्थम्भ ० थम्भ.

°त्थाल्ल (स्थाल) ६. ३२

°त्थिर ९ थिर

°त्थी ९ थी

√त्थुन्द्र P (धा-कम्)

वुन्दिअ (आकान्ति) ७. १

चएव (त्यक्तुम्) ८. ७८.
 चइअ (त्यक्त्वा) २. ७७.
 चइउ ,, २. ५०
 चत्तूण ,, १. ६८.

√त्रै

तायध (त्रायस्व) ७. ९६
 तायह ,, ७. ९६.

√त्वर

तुवरइ (त्वरते) ७. १५
 तुवरए ,, ५. ७१.
 तूरान्ति (त्वरन्ते) ७. १६
 तुवरसि (त्वरसे) ५. ७१
 तुवराम (त्वरामहे) ५. ७०
 तुवरामो ,, ५. ७०.
 तुरिअ (त्वरित) ७. १६, ८. ७८

थ

√थक्क P (स्था)

थक्क (स्थित) ६. १.

थमा ,, ८. ५०.

थण (स्तन) १. ७, ३. ७८

थम्भ (स्नम्भ) ४. २७, ३२, ६

३७ °त्थम्भ २. ६८, ५. १००

थम्भय (स्नम्भक) २. ८६

थल्ल (स्थल) ५. ६१, ७. ७०

थल्ल-नल्लिणी (स्थलनलिनी) ५. ८०

थल्ली (स्थली) ७. ५

थच (स्नच) ३. १५, ७. ८३

थाणु (स्थाणु) २. ८६

थाम (स्थामन=पराक्रम) २. ५१,

७. १५

१ √थिण्य ऋ (विगल्)
 थिण्यद (विगलनि) ७ १८
 २ √थिण्य ऋ (तृत्)
 थिण्यिक्रण (तृत्वा) १ ९३
 थिण (स्थिर) १ ८ ७ ८० ८
 ३८ स्थिर ३ ८९
 ग्री (ग्री) ७ २३ तथा ३ ६ ;
 ठ ७ ७
 थीण ४ म्थ्ये
 थुद (स्तुति) ० १३, ६० ७ ८०
 ९, ९१
 थुगिर (लोत्) २ ४८
 थुवथ्र (स्लायक) १ ५१
 थू (कुमायाम्) ४ १३
 थूण (स्तेन) २ २
 थूणा (म्थूणा) १ ७७
 थून्मद्द (स्थूकमद्र) ७ ३१ ३२
 थ्रेण (स्तेन) ० ०
 थ्रेणिक (स्त्रिये) ३ १३
 थ्राणा (म्थूणा) १ ७७
 थ्रोग (स्थूल) १ ७६ २ ६४
 थ्रायथ्र (स्लाय) ८ २७
 द
 ददथ (पायस) ३ ८३ ४ ५
 १६ १९ १ ९९ ६ १८
 १ १
 ददथा (दमिता) ३ ७७ ४ १८
 ४७ ४
 ददवा (१ य) २ ४
 ददय (१ य) ० ५
 ददयय (१ य) ० ६
 ददय्य (१ य) ० ५

√दत्त
 दद (दत्त) ० ८३
 ददृ, ० ४५
 ददृ, ० ४५, ८३
 ददव (दत्तान्) ० ४७
 +मम गदृ (मत्तृ) ३ ८
 √दत्त ऋ (दत्तान्)
 ददत्त (दत्तानि) १ ५७
 ददत्त, ७ ४८
 ददित्त (दत्तित) ३ ४९ ४ २३
 ६ २२
 ददण (दत्तान) १ ७ ५ १४ ७
 ५३
 ददय (दत्त) ० १७
 ददय (दत्ता) ४ २१
 ददयण (दत्तान) ७ २४
 √दत्तान् ऋ (दत्तान्)
 ददयवित्त (दत्तित) ६ २०
 ददित्तयण (दत्तित) ३ २८
 ददित्तयण (दत्तित्त) १ ३३
 ददित्तय (दत्तित्त) ७ ३
 ददत्त (दत्त) २ ३८ ५६ /
 १
 ददय्य (दत्तान) ३ ६
 ददय्य (दत्तान) २ ७३
 ददय्य ० ७३
 ददत्त (१) १ १९ ८ ० १
 ददित्त (दत्तित) १ ७३
 ददत्त (दत्त) २ ३
 ददत्त (१) ६ ३८
 ददत्त (१) ० ०
 ददत्त (१) ४ ८८

दप्प (दर्प) १ ३८
दप्पण (दर्पण) १ ७८.
दम्भ (दर्भ) २. ४७
दम (SK) ८ ७०, ७५
दम्भ (SK) २ ४४
दय (दया) ८ ३३, ६४, ७०
दया (SK) ७ ३८.
१ दर (SK=भय) २. ४५
२ दर (SK=ईषत्) २ ४७, ४ २०,
७ ४१
√दरचल P (उप-भुज्)
दरचलिआ (उपभुक्ता) ४ १६
√दल
दलह् (दलति) ५ १७, ८ ५७
दलउ (दलतु) ७ १९
दलिभ (दलित) २ १६
दलिऊण (दलयित्वा) १. ७७
१ दल (SK=पत्र) १ ५७, २ १०
३. २०, ३१ ५ ६,
१९, ३५
२ दल (सैन्य) ६ ४३, ५६, ५९, ८५
दलण (दलन) २ ८, ३ १४
दस (दश) ३ २७
दसण (दशन) २ ८५
दसण्ण (दशार्ण) ६ ८४
दसण्ण-घइ (दशार्णपति) ६ ८०
दस-चिह (दशविध) ७ ६९
दसग वइ (दशार्णपति) ३ ३८.
√दह
दहण (दहणे) ७ ८०, ८ २१
दहण्ण ,, ७ ८०

डहू (दग्ध) २ ४५
दहू ,, २ ४५, ३ १२.
२ √दह P (भ्रद्-घा)
+भ्रद् सदहिय (भ्रद्वाय) ६ ७,
दह-चिह (दशविध) २. ६९
दाहि (दधि) ४ ३३, ३८, ४०, ६
८२
√दा
देइ (ददाति) १ १४, २७, ४.
७१, ६ ७७, ७. ६७, ८ ६९.
देन्त (ददति) १ ६५.
दाही (दास्यति) ३ ६३.
दाह (दास्यामि) ५ ९३.
दाहिमि ,, ५ ९३
देउ (ददातु) ७ ८४
दिन्तु (ददतु) ७. ६३.
देसु (देहि) ४. ५९, ५ ९७.
देहि ,, ५. ९७
देह (दत्त) ५ २१.
देमि (ददामि) ७. १००.
अदासि (अदात्) १ ८७
दिज्जउ (दायताम) ८ २२.
दत्त १. ३४.
दिण (दत्त) १ ३४, ३ १३,
६ ९४.
दिज्ज ,, १ ४४, ४९, ७३,
२ ३९, ६ २६, ५७, ७३.
दिन्त (ददन्) १. ९, ७ ५०
दाउ (दत्ता) ३ ५१ ६. ४४.
दाघ (दाह) २. ७०
दाटिमि° (दाटिमी) ५. ८, २०
दाट° (दंष्ट्रा) ३ ७१.

दाण (दान) १ ४५ ८४ २ ७२
 ५ ३०
 दाणि (द्वलीम्) ७ १
 दाम (दा=माला) १ २२ २ १
 ३ ५१ ५३ ५६ ५ ४२
 दामघन्त (दामवत्) २ ३३
 दार (दार) ३ ३५ ४ ३१
 १ √दाय (दर्शयु)
 दामिभ (दर्शित) ६ २२
 २ √दाय (तावत्) ७ ९३
 दायगिग (गवामि) ८ २१
 दाम् (दा) ३ ८८ ४ १३, १७
 दासत्त (दासत्) ६ १०५
 दाह (दा) २ ४६, ७ ६ ७
 दाहिण (दक्षिण) १ ३३ ३ २८
 ४ २६
 दाहिणी (गक्षिणा) ६ ७१ ७२
 दिअ (दिज) १ ६१ ६६ ८०
 ३ ३५ निय १ ८४
 दिअर (देवर) २ २
 दिअरि (दिअरिन्) १ १
 दिअरा (दीणा) १ ५०
 दिअ (दीर्घ) ३ ४२
 दिज (दिज) १ ८२
 दिट्टि (दष्टि) २ ८७ ४ ५९ ६
 २७ ८ २६
 दिट्टिआ (दिट्टिया) ३ ४९ ६३
 दिण (दिन) ६ ७ ३१
 दिण्ण (दीण) २ ४९
 दिअ १ दिअ
 दिअस (दा) २ ६९ ६ ७३
 दिअह (दिअण) २ ६९
 दिआ मुह (दिआमुह) १ ४८

दिवेदिवे (दिवादिवा) ८ ६८
 √दिण
 दिसउ (दिअउ) ७ ८५
 +आ आदिसह (आदिअत) ५
 ४४
 -आइसामो (आदिआम) ५ ३९
 -आदिआम ५ ६९
 -आणिसिमी ५ ३०
 -आणिट्टि (आदिष्ट) १ ८६
 +उअ उअदिसामो (उअणिसाम) ६९
 +सम् सदिसामु (संदिआम) ५ ६९
 -सदिसिअ (संदिष्ट) ७ २३
 दिस (दिक्) १ २२, ४१, ५
 ६७
 दिसा १ ९ ५ ३ ६
 १३ ७१ ७२
 दिस्सि (दष्टि) ८ ४
 दिहि (दि) ४ ७१ ५ १०३
 ६ ५३
 दिहिअह (अतिमती) ३ ६५
 दीण (दीन) १ ८९
 √दीप
 +उअ उअदिय (उअणित) ५
 ५६
 +अ पत्तीअ (अणित) ६ १ ३
 दीअ (दीप) ६ १४
 दीअअ (दीपह) १ ५९ २ ९१
 १ दीह (दिअण) ८ ६५
 २ दीह (दीप) १ १ ३ ४२ ९
 दीहर (दीप) २ ५३ ३ २९ ९

दृमिआ (दृमिका) ७ २१
 दृमिमिण (दृ स्वप्न) ७ ६
 दृहण (दृभंग) ७ ३६

√दृ

+आ आकेश (आकृते) ? ९
 -आरिअ ७०

√दृप

दृपिअ (दृप्त) १ ९ ३ ६

√दृश

दृश (दृश्यामि) ५ ९६
 दृशइ (दृश्यते) ? १, ४ ७३
 ७ ६६
 दृशन्ति (दृश्यन्ते) ५ ६६
 दृशन्ते , ५ ६७
 दृशेद् (दृशयति) ७३
 दृष्टु (दृष्ट) ? ३ ७ १ ३४,
 ७०, ६ ६३, ६८ ३ ७६
 ६ ९ ४ १३ २
 ३, ८ ७ १ ०
 दृशिमि ? (दृशित) ३ ?
 ७२
 दृशमान (दृश्यमान) २ ८६,
 ६
 दृष्टु (दृष्टुम) ३ १ १०, ७
 १ ३
 दृष्टु (दृष्टा) ? ७ ४ १०,
 ३ १६ ६
 दृष्टुय " ३ १० ७
 ७ १२

√दृ

दृशिअ (दृशित) ७ ६
 दृशे ती (दृशयन्ती) ३ १

द्रे (समुगाकरण मळ्या लामन्त्रा च)

२ १०, ९

द्रेअर (द्वार) ७ ७

द्रेउर (द्विकुल) ७ ७९

√द्विक्रम P (द्वि)

द्विक्रम (पश्य) ६ १९

द्वि (द्वार) ? ३

द्वि (अक) ? १३, ९, ८,

८९ ७ ७०, ३, ४८, ७६

४ ८ ९६ ७९ ६

८१ /

द्वि उल (द्विकुल) ७ ७८

द्विपय (द्विपय) ? ७ ७ ९१,

६ ७

द्विरी (अक) ? ८, ९ ७३

९ ७ ८० ९० १००, /

८३

द्विमेअर (द्विमेअर) /

द्वि र (द्वि) ७

द्विम (द्वि) / ७६, ८०, ७३

द्विमि (द्विमि) ७

द्विमि (अक) १,

द्विमिअ (द्विमिअ) ३

द्विमि प्रयण (द्विमिअ) ? ६

द्विमिअ (द्विमिअ) / १, ७३

७ ७३

द्विमि (द्विमि) २. ६०, ३, /

७६

द्विमिटा (द्विमि) / ७

द्विमिअ (द्विमिअ) ७ ६

द्विमिअय " ७ ६६

द्विमिअइअ (द्विमिअइअ) ? ६६

दीहिआ (दीर्घिका) ६ ५३
 दुअल्ल (दुकल) १ ७३
 दुइअ (द्वितीय) ३ ४
 दुइज्ज ,, २ ६० ६ १००
 दुउणिअ (द्विगुणित) २ ८
 दुऊल (दुकूल) १ ५३
 दुऊड (दुपूत) ७ ५९
 दुऊय ,, ८ ६३
 दुखल (दु रा) ३. २८, ३०

√दुगुञ्ज १ (जुगुप्स)

दुगुञ्जन्ती (जुगुप्समाना) ६ ४
 दुगुणिअ (द्विगुणित) ५ ६५
 दुगुल्ल (दुकूल) १ ७३
 दुगूल ,, २. ६१
 दुग्ग (दुर्गा) ६ ९८
 दुग्गा-णवी (दुर्गादेवी) २ ७५
 दुग्गावी ,, २ ७६
 दुच्चज्ज (दुस्त्यज) २ ८७
 दुजीह (द्विजित) १ ६१
 दुज्जअ (दुर्जग) २ २२
 दुज्जण (दुर्जन) २ ८.
 दुइ (दुष्ट) ६. २८
 दुइ (दुग्ध) ६ ८१
 दुइर (दुर्धर) ८ ५४

√दुम १ (धवलय्)

दुमन्त (धवलयत्) ६. १
 दुमअ (धवलित) ६ १.
 दुम (दुम) २ २८ ५ ८
 दुरालोअ (दुरालोक) १ ८
 दुक्खिअ (दुरीक्ष) ३ १०

दुलह (दुर्लभ) २ ६६
 दुल्लह ,, २ ७३
 दुल्लहअ ,, ८ ५९
 दुवार (द्वार) ३ ५७
 दुवालस (द्वारदश) २. ६४
 दुव्वहा (दुर्वहा) २ १२
 दुव्वा (दुर्वा) ५ २८.
 दुम्मह (दु संह) १ ७, ७१, ८ ५७.
 दुस्सह (दु संह) १ ७

√दुह

दुहिजाण (दुह्यते) ७ ८०
 दुब्भउ (दुह्यताम्) ७ ८०
 दुह (दु रा) २ ८१, ९१, ७ ७९
 दुहअ (दुर्भाग) २ ३४
 दुहा (द्विधा) १ ६४
 दुहाइअ (द्विवाकृत) १ ६३

√दुहाव १ (छिद्)

दुहाविअ (छिन्) ६ ८४
 दुहि (दु रित्) ५ ८९
 दुहिअ (दु रित) ३ २८, ६ ५७
 दुहिआ (दुहिता) ३ ६३ ४ ५०
 दुहिणी (दु.गिनी) ५ ५०
 दुअ (दत्त) ६ ३५

√दुम १ (दूर)

दुमिअ (दावित) ६. १५
 दुम (दु) १ ३०, २ ३७ ४.
 २३, ५ २१, ६ १८, ३५,
 ४०, ८ २१, ३५, ४१.
 दुग्ग (दु) ५ ५०
 दुग्गन्थ (दुग्गन्थ) ६ ८
 दुग्गह (दु संह) १. ७१

√लृ

लौह (लातम) ८ ५१.
 लोहा, (लोहागत) ८. ५५.
 लोहात (लोहागत) ८ १५.

√प्रलृ

प्रलृभ (प्रलृभ) २. ५७
 प्रलृ (लृभ) २. ५१, ६. ५१, ८. ५८.

√प्रलृ

प्रलृ नि निदागन्त (निदाग) ६. १००.

√प्र

प्र नि निदाग (निदाग) २. ५८.

णि

पुणि (नि) १५ ४६,
 दोनि ८ २५
 पुने १५ ४६
 दो १५ ४६
 ने १५ ४७.
 वेणि १५ ४५.
 दोनि (लागाम) १५ ४५, ५५
 दोनि १५ ४५.
 पुने (लागाम) १५ ४६
 पुने १५ ४६
 दोनि १५ ४६
 पुने १५ ४६

भ

√भग्यात् १ (भग)

भग्यात् १ (भग) ६. ५५
 भग्या (भग) ६. ५५
 भग्यात् (भग) ८ १५
 भग्यात् (भग्यात्) ३ २३
 भग्यात् (भग) १. ५५, ७. ५५, ८. ५५

भग्यात् (भग्यात्) २. ५५, ७. ५५
 भग्यात् १. ५५, ६. ५८
 भग्यात्-भग्यात् (भग्यात्) १. ११.
 भग्यात् भेज (भग्यात्) १. ८९
 भग्यात् (भग्यात्) २. ३५.
 भग्यात् (भग्यात्) १. ३५.
 भग्यात् (भग्यात्) ४. ५७, ७. ५५, ८. ५५.
 २१, २३, २६, ८. ७३
 भग्यात् (भग्यात्) १. २०, ५५, २. ३३,
 ४८, ५०, ५५, ६. ५५, ५५,
 ५६, ५८, ७. ५७, ५९, ३७,
 ८२, ८. ५८, ३५, ४२, ४५,
 ५१, ६६.

भग्यात् (भग्यात्) ६. १००.
 भग्यात् (भग्यात्) १. ८७, ३. २६.
 भग्यात् (भग्यात्) १. २८.
 भग्यात् (भग्यात्) १५. ४२.
 भग्यात् (भग्यात्) २. ६१, ७०.
 भग्यात् भेज (भग्यात्) २. ५१.
 भग्यात् (भग्यात्) ६. १५.

√भा

भा नादिभ (नादिभ) ३ २३.
 भा नि, निदि १ (निदिभ) २. ५१
 भा नि, निदिभ (निदिभ) ३ ८८.
 -निदिभ ४ ६९
 -निदिभ (निदिभ) २. १.
 भा नि, निदिभ (निदिभ) ७ ५०
 -निदिभ (निदिभ) ६. १३.

भादि (भादि) ३ २५
 भात् (भात्) २. ४२, ६९,
 √भात् १ (निदिभ-भा)
 भात् (निदिभ) ६. ५५

धाग (५क) ० ८८ ४ ००
 धाराकयम्भ (धाराकम्भ) ० ८९
 धारा-हर (धाराहर) ८ ९०
 धारी (धारी) ३ ३६
 धारी (धारा) ८ ३१

√धाव

धाइ (धावति) ७ ६१
 धाव ७ ०
 धावति ७
 धाविभ (धावित) ३ ३६
 धिइ (धिति) ३
 धिज (धैर्ष) ३ २४
 धिप्पिर (धीप्र) २ ४८
 धी (५क) ७ ०
 धीर (५क) ७ १०
 धीर (धैर्ष) ३ २३
 धीर हर (धैर्षहर) ०
 धीयर (५क) ४ १

√धुक्ष

+गम् ग गिभ (गधुक्षन) ४
 ३८

धुत्त (धूत) ४ ०
 धुत्तिभ (धूर्तभ) ३ ८

√धुमा । (उद् ध्मा)

+उ उद् ध्माभ (उद् ध्माभ)दि
 धुव (धुवनामक अ उगरी) ११ ८९
 धुवर्णा (धुवर्णा) ६ ३

√धृ

धृगइ (धृवति) ७ ७५
 धृजिभ ७ ८
 धृनिभ (धृन) ६ ३ ७ ८
 धृव (धृवमान) ७ ७४
 धृवर्णा ७ ७४

धृआ (धृहिता) ३ ६३ ० ४ ४
 धृलिकम्भ (धृलिकम्भ) ४ ७
 धृलिकलम्भ ० ४
 धव (धृप) ० ३८ ८ ८
 धृम (५) १ ०

√धृ

धृइ (धृनि) ८ ८८ ७३
 धृमिभ (धृमभ) १
 धृरि (धृ) ८ ८
 धृर (धृर) ८ ८८
 धृरु ८ ७६
 धृरिभ (धृर) १ ८ २ ०
 धृरती (धृरती) ८ २४

√धृग

धृग (धृग) १ ८० ४ ७०
 धृणु (धृणु) ५ ३
 धृ न
 धृव (५क) ८ ८
 न (५) १ १० १, २१
 ११ ११ ४
 ० ६,
 ३ ३
 १ ८ ८४, ८ ४
 ११ १ १ १ १ ४
 १ १ १ १ १
 ७ ११ १ ३
 ८ ६ ६१
 १५ ६ ६ १ ७ ३८
 ८ ८६ १ ५ ६

७, १०, ११, ५८, ७३, ७४,
 ९२, ९७, ९९, १००, १०६
 ७ ३, ४, ६, ७, १०, ११,
 १५, १३, २३, २५, २७, २९,
 ३५, ४३, ५६, ६१, ७१, ७५,
 ७६, ७७, ८०, ८२, ८४, ९९,
 ८, ७, ९, १०, १३, १७, १५,
 २०, २३, २४, २५, ३०, २५,
 ३४, ३७, ४०, ४२, ५३, ५४,
 ५६, ५७, ६७, ६९, ७१, ७४,
 ७५.

नउ (उत्तम) ८. ८१

न ,, ८ ८०

नका (नक) ६. ८६, ८९.

नका (नक) १. ५५, ४. ७०, ५
 ५५

नका आउत (नकाग्रुप=गिर) ३
 ४७

नका (नक) १ २

नकाणी (नकाणी) २

नका (नकाणी) ७ २

नका (नकाणी) ५ ९१

नका (नकाणी) ३ ६

नका (नका) ३ ६

नका (नका) २ ७०

नका (नका) १ ८३

नका (नका) ४ ४

नका (नका) १. ८३

नका (नका) ३ ९९.

नका (नका) २ ३३

√नम

नम (नम) ८ २३

नम (नम) १. २५, ४ १४

नम (नम) १. ८ ६ २४.

नम ,, ७. ६१.

नम (नम) १ ७

-नम (नम) ६. २५

नम (नम) ३. २२

नम (नम) ८. २७

नम (नम) २. ८२

नम (नम) ३ २४.

√नमस्य

नमसामि (नमस्यामि) ७ ६६.

नमसामो (नमस्यामो) १ १, ७.
 २५

नमसि (नम) ६. ७४

नमो (नम) ७ २६, ५७, ५३,
 ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९,
 ६१.

नमो (नम) १ २३

नम (नम) ४ ३३

नम (नम) १. १९, ६. ७१.

नम (नम) १. २४, ७०, २

-७, ३ १, ७०, ४ ५९, ५९
 ४९, ५७ ८७, ६. ३८.

नम (नम) २ २३ २ ८३, ४
 २२ ६. ८०

नम (नम) १ ७, ८९, ७. २८; ८

नम (नम) १ ४

नम-नम (नम) २ ५, ६ २२, २५

नम-नम (नम) २ १०.

नगिन्द (नगिन्) ४ ३३, ३९

नमन् (नमन्) / ८०

नय (नय) ? ३ ५९ ० ३

३ ६ ६६ ८७, ९०

४ ८ १८ १ ३६ ६६

५ ७० ७७ ९९

नयत्य (नय) ० ८३

नयत्यत्य (नय) / ७३

√नय

नयत् (नयत्) ६१

नाय (नय) ७ १

नायत् (नायत्) १

नयत् (नयत्) / ८

नयत् / ८

+ प्र पगा (।। प्रनय यति) /

३

पगट्ट (प्रनय) ०

+।। विगम (नयत्) / १

नय (नय) ? ० ३ ३

३ ६३

० नय (नय) ? १ ३

० ३६ ५९ ११ ६८ ६

१ ८ ६

नयत् (नयत्) ८

नाय (नय) ० १

नाय (नय) / ८१

नाय (नय) ? १३ ८ ३

१ नाय (नय=नय) ० ३८

० नाय (नय=नय) / ३

नाय (नय) ? ३८ ७ ११ ३

८ ६६ ६ ७१ ७० ८८

/ ७

नाय (नय) ० १ ३ २१ १

८१ ६८

नाय (नय) ७९

नाय (नय) ? ४

नाय (नय) / ७ ७ २८, ०

३ ८ ७

नाय (नय) ० ७

नाय (नय) २ ३८

नाय (नय) / ८१

नाय (नय) ० ५३

√नाय P (नय)

नाय (नय) ६ २०

नाय (नय) ७ ६७

नाय (नय) (यय) ३ ३३

नाय (नय) ६ ६१ ८ १

नाय (नय) ३ ६१

नाय (नय) / ६

√नाय P (नय)

नाय (नय) ? ७ ३

नाय (नय) ८

नाय (नय) ३

नाय (नय)

० नाय (नय) १ ६७ ५६ २ १

३ ३ ८ ११ ४१ ६

६ ३१ ६८ ८३ ११

√नाय P (नय)

नाय (नय) ७ ४

नाय (नय) / ८८

नाय (नय) ० ३

नाय (नय) ३ ३ १

निउणा (निपुणा) ४ १७
 निउत्तव्य (नियोक्तव्य) ५ ६३.
 निउर (नूपुर) १ ७५, ३ ११.
 निऊ (नीऊ) ८ २४
 निऊइअव (निऊैतर) ८. २०
 निऊिडु (निऊट्ट) ४ १३.
 निघिणय (निघुण) ४ ५०
 निचुल (५h) ५ २०
 निच्च (नित्य) ३ ८७, ६ ३५
 निच्चल (निधल) ३ २२, ७
 ७९ ८ ७६.
 निच्चलअ ,, ८ ७९.
 निच्चिन्द (निधिन्त) ७ ९.
 निच्चइ (निधयेत) ८ ६३.
 निउडार (निर्भर) ३ १० ४. २८,
 ३९.
 निउडरिणी (निर्भरिणी) १ ६८.
 निहा (निहा) १ २८, ७१, ७ १
 निधि (५h) ८ ६.
 √निन्द
 निन्दउ (निन्दतु) ८ २७
 निन्दहु (निन्दाम) ८ ३७
 निणिए (निणिए) ३ २.
 निचिड (५h) २ ३८
 निउभर (निर्भर) ३. ११
 निमित्त (५h) ३ ५०
 निम्य (५h) २ २०
 निम्ममत्त (निर्ममत्त) ८ ७० २१
 निम्मल (निर्मल) १ ८२, ८ ७.
 निम्मलअ ,, ८ २९.
 √निम्मय P (निर्मा)
 निम्मय P (निर्मा) ६ १३

निम्मयिअ (निर्मापित) २. ७९
 √निम्माण P (निर् मा)
 निम्माणिअ (निर्मित) ६ १३.
 निम्मोह (निर्मोह) १ ७६
 निम्मोह (निर्मोह) ८ ३१
 निय - निअ
 निरकुस (निरकुश) ८. २०
 √निराप P (स्था)
 निरपीअ (तस्थौ) ६ ११.
 निरचसेस (निरचसेप) १. ८
 निरानिउ (निधित) ८ ७७
 निरीह (५h) १ ११
 निरु (निधित) ८ १७, ७०.
 १निरुत्तउ (निधिन्त) ८. १५
 २निरुत्तउ (निधित) ८ ७५
 √निरुवार P (ग्रह)
 निरुवारिअ (गृहीत) ७. १९.
 निलाड (ललाट) १ ३५.
 निलीडर (निलेज) ६ २८
 निव (गृप) १ २, ६, १८, २०,
 २९, ३१, ४३, ६७, ७०, ७६,
 ८१ २ १, २९, ३१, ३२,
 ३३, ५०, ५७, ६५, ६८, ७८,
 ३ १, १८, ४ १, २५, ६७,
 ६ २६, २७, २७, २९, ३३,
 ३५, ३७, ५६, ७७, ७ ११,
 १०१, ८ १७.
 निवइ (गृपि) १ ८९ ६ २८.
 निवअ
 निवअ
 निवअ

निवेश (निवेश) ६ ८७
निष्वाण (निवाण) ७ ३१, ८
३०, ४४ ५ ५८
निन्दिकम्प (निर्विकल्प) ७ ८
निन्दुह (निन्दान) ७ ५१
निन्द्युति ८ ९
निन्द्युति ८ ८७
निम्ब (निम्बा) १ ६३
निम्बह (निम्ब) ७ ५०
निम्बा (निम्बा) १ ५ ६ ३३
निर्मोह (निर्मोह) ७ ४४
१ निर्माह ६ १०७
२ निर्माह (रुसिह) १ ६१
निर्माहिभ्र (नेपेधिकी) ७ ५
निर्माहिर्णा नाह (निशीथिनीनाथ)
२ ४४
निम्बह (म्ब) १ ७
निह (निभ) १ ३३ ७७ ८१ ३
६१
निहम्ब (निहम्ब) २ ३
निहि (निधि) १ २७ ३३ २
८२ ३ ७९
निहेरण (गृह) ८ १६
√नी
निम्बह (नीयते) ८ १६
नेत (नेयत्) ७ ६६
नेतं (नेतम्) ८ ३७
नेड (नीडा) ४ ६६
+अनु अणुषीभ (ानुनी) ३
७
+आ आण (आनयति) ४ २४
आणयि (आनयामि) २६

आणह (आनयन) ५, २१
-आणिज्जह (आनीयते) ५ २४
-आणिभ्र (आनीन) ८ १९
-आणाइभ्र (आनायिन) २ २१
+वि विणीभ्र (विनीन) ७ ६६
नीअ (नीच) ७ ७८
नीफ (नीहा) ४ ३६
नीयभ्र (नीचे) २ ५
नीह (म्ब) १ ६८
नीम (नीय) ७ ५४
नीमी (नीवि) ७ ६७
नीर (म्ब) ४ ६५ ७ १८
८ ८०
√नीरञ्ज १ (मञ्ज)
नीरयिभ्र (मञ्ज) ६ ७
नीराय (नीराण) ८ ६
१ √नीर । (निसु-यु)
नीलिभ्र (नि गृत) ६ ४९
२ नील (म्ब) ७ ४ ४६ ८७
४७ ६
नीलमणि (म्ब) ७ ४६ ३ ४१
नीनुप्यल (नीलोत्पल) १ ५९
नीय (नीय) ७ ५४ ७ १, ९
२१ ३०
नीयी (म्ब) ६ ३८
नीम्बह (नि राह) १ ६१ ५९९
नीम्बल (नि मरु) १ ३२
नीम्बमण (नि यमन) ७ ४४
नीम्बह (नि गह) १ ७
नीम्बहल (नि गहल) १ ३३
नीम्बाम (नि राम) ३ १२ ४
५ ४

नीहार (५क) ६ १२
 नउर (नूपुर) १ ७५
 नूण (नूनम) १ १५
 नूण " १ १५, ७. १०

√नृम । (उदग्)

नृमिष (उदग्) ६. १२
 नृव (लुप) ८ ८०, ८३
 नेउर (नूपुर) १ ७५, ३ २३
 नेड (नीड) १. ६८.
 नेवच्छ (नेपथ्य) २ ३६, ५ ५३
 नो (५क) १ ६३, २ ७९, ७
 ६९, ७ ४५, ६६, ७७, ८ ८०
 नोमालिअ (नममालिका) २ १८.
 नोमालिआ ,, ४ २
 नोहलिआ (नममालिका) २ १९
 नो (५क) २ ११
 न्हवण (मपन) २ ६९, ७०, ७५

प

पअ (पाद) २ ५१, ३ २९ प।
 १ १३ ० २८, ३ २१, ७८,
 ६ ३६, ८० ७ ९१
 पउ (पति) १ २, ४० ३ २१
 ८१, ४ ५१ पउ १ ३, ०
 १५, २६
 पउजा (प्रतिजा) ६ ५९
 पउट्ट (प्रतो) २ ३
 पउहन्व (प्रतोपय) ८ ५
 पउम (पय) १ २३, ३ २९
 पउमन्नि (पयथा=मार्गिण) ७
 ८०
 पउमाउइ (पय) १ २५, २६, २७
 पउउर (पय) ८ ६०

पउउर (पौर) २ १०
 पउगी (पौरि) २. ३३
 पणस (प्रमेण) ३ ५९, ६ ५९
 पओग (प्रयोग) ८ १६
 पओस (प्ररोप) ५ १०१
 पथ (पथिन) १ १९
 पंनु (पानु) ६ ८७, ८९
 पंनुला (पानुला) १ ४९, ५ १०५
 पपस्य (पक्ष=मागार्थ) ३ ७०.
 पपस्य (पक्ष=पार्थ) ४ ३१ ५ १.
 पपस्य (पक्ष=पतन) ६ ५
 √पपस्योड १ (विहोश्र्य)
 पपस्योडि (विहोश्रित) ६ २९
 पपस्योडण (श्रम) ६ ८९
 पपिगस्य (प्रायम) ८ ५९
 पप (५क) ६ ८०
 पपअ (पपज) २ ५८ पपय २
 १, ५ ४९, ५६; ७ ७०
 पपुरण (प्रावरण) ० २०

√पल

पा (पा) १ ३५
 पिा ,, १ ३५, ६०, ४ २१,
 ५ २७
 पपस्य (प्रयक्ष) ४ ४०
 पपस्य (पय म) ७ ११
 √पपस्य १ (श्र) ५
 पपस्य (श्रम) ७ १०
 √पपस्य १ (मय) ५
 पपस्य (मय) ५ २९
 पपस्य (प्रयु) ८ ५
 √पपस्य १ (उप-पय) ६ १०६

पञ्चस (प्रत्यय) १ ४९ २ ८८
 पञ्चह ३ ८८
 पच्छ (पथ्य) २ ९
 पच्छइ ताय (पथात्ताप) ८ ६५
 पच्छन्दी (गमनशील) ७ ७
 पच्छा (पथात्) ६ ६
 पच्छिम (पश्चिम) ४ २६ ६ ७३
 पञ्जत (पर्यन्त) १ ४१ ३ २४
 √पञ्जर P (कथ्)
 पञ्जर (कथय) ६ १
 पञ्जुण (पशुम्न) ३ १३
 √पञ्जर P (क्षर)
 पञ्जरिभ (क्षरत्) ७ १७
 पञ्च (BK) २ ८८ ७ ६८
 पञ्चयाण (BK) २ ७१
 पञ्चालिभा (पञ्चालिका) ४ २८
 पञ्ज (प्राज) ८ ६
 पञ्जा (प्राजा) ८ ३
 पटल (BK) १ ६८
 √पट्ट P (पा)
 पट्टिभ (अपिबत्) ६ ८
 पट्टण (पत्तन) ३ ५
 पट्ट (पृष्ठ) ८ १४
 पट्ट-चर (पृष्ठचर) १ ८०
 \ पट्टघ । (प्रस्था)
 पट्टविभ (प्रस्थापिन) ६ २५
 पट्टाविभ ६ २५
 \ पट्ट
 पट्टिप्यते (पट्ट्यो) ८
 पट्टिभ (पठित) १ ८८ ८८
 पट्टिउ (पठितुम्) ३ ३८
 पट्टिमुभा (प्रतिभुत्) १ ५८
 √पट्टल (पटल) ३ ११
 २१ [कुमारपालचरित]

पट्टिभगिर (अनुवजनशील) ६
 ७१
 पट्टिकिदि (प्रतिकृति) ६ ३७
 पट्टिकूल (प्रतिकूल) ८ ६६
 पट्टिकरण (प्रतीक्षण) ३ ४१
 पट्टिच्छन्दीकय (प्रतिच्छन्दीकृत)
 ३ ४६
 पट्टियिम्यिभ (प्रतिविभित) ८
 ८१
 पट्टियार (प्रतीकार) २. ३७
 पट्टिरी (पतित्री) ४ ४४
 पट्टियत्ति (प्रतिपत्ति) १ १४
 १ √पट्टिमा P (नग्)
 पट्टिसत्ति (नयन्ति) ७ २३
 २ √पट्टिमा P (गम्)
 पट्टिसाय (शान्त) ७ १२
 पट्टिसाह (प्रनिगाय) ७ १७
 पट्टिसुहृद (प्रतिमुभट) ६ ६२
 पट्टिहा (प्रतिभा) १ ३८ पट्टिहा
 १ ३८
 पट्टिहाग (प्रतीहार) २ ३९
 पट्ट (पट्) ५ ३३
 √पट्टह । (भम्)
 पट्टह (क्षुभ्यति) ६ १४
 पट्टम (प्रथम) १ ३९ २ ४३
 पट्टुम १ ३
 १पणइ (प्रणति) ६ २७
 २पणइ (प्रणयिन्) ६ २६ पणइ
 ३ ७८
 पणमिर (प्रणम) १ ७ ३३
 √पणाम । (अयम्)
 पणामि । (अर्पित) ६ ७
 पणालिभा (पञ्चालिका) ४ ७
 पण्डितभ (पण्डित) ८ ३

पण्ण (पर्ण) ५. ४७.
 पण्णरह (पण्णदण) ३ १४.
 पण्णास (पणाशत) ३. १४
 पण्ह (प्रश्न) ३. ३०

√पत

पउन्ति (पतन्ति) ८ ६०, ६८.
 पउमु (पत) २ ८१
 पाउिअ (पातित) ६. १५.
 पउन्त (पतत) १. ५०.
 पउिअउ (पतित्वा) ८ १९
 +नि. निवउउ (निपतति) १. ६०.
 ८. ००
 -निवउहु (निपतत) ८ ३१.
 -निउउिअ (निपतित) ८. १९
 -निवउन्त (निपतत्) ४. ८०.
 -निउउिअ (निपत्य) ४. ०८.

१पत्त(पात्र) १. ८१, ३ १५, ४७.

२पत्त (पत्र) ३ १०.

पत्तल (पत्र) ३. १०.

पत्तिआ (पत्रिका) ५. २०.

पत्तेअं (प्रत्येकम्) ४. १८

पन्थ (पार्थ) ४ ०५

पन्थय (प्रस्ताव) १. ४८.

पत्थाव ,, १. ८८.

√पद्

+उद उप्पजइ (उत्पद्यते) ८. ०४.

-उप्पाइअ (उत्पादित) ७. ६७

+निम्. नीपाउअ (निष्पादित) ६

८८.

+गण मणजइ (गणयते) ७. ६०

१ पदअ । (गण)

५० १०१ (ग-गणि) ७ ८.

पदहण (प्रदहन) ८. १

०पद्य (पयित्) ८. ३

पन्ति (पत्ति) ४. ३३, ८. २६

पन्थिअ (पान्य) १ १९, ३. १०.

५. ५२

√पन्नाड P (मृद्)

पन्नाउिअ (मृदित) ६. ८६

पन्नास (पणाशत) २ १९

पयल (प्रवल) ४ ४०

पभुति (प्रभृति) ८. ११.

पमा (प्रमा) २. ४२

पमुह (प्रमुह) २. ९, ५५, ३ ३,

८ ०३

पम्हुलच्छी (पद्मलाक्ष्मी) ३ ०९.

√पम्हुस P (विस्मृ)

पम्हुसिअ (विस्मृत) ६ ८७

पम्हुहण (स्मर्तृ) ६ ८६.

पय ७ पय.

पयड (प्रन्द) १ ३३.

पयण (पयन) ६ ५५

१ √पयग P (स्मृ)

पयगन्त (स्मरन्) ६. ४६

२पयग (प्रसर) ३ ४५. ०पयग ३

८५.

पयहिण (प्रगमर) ६ ८८.

पयार्कफय (पणातीकृत) ३ ७१

पयाय (प्रयाग) ८ ००

पयाग (प्रयाग) ८ ०७.

पयाय (प्रयाय) ३. ६, ८८, ६ ५५,

७९, ८१, ८३, ९८, १०३

०पयाय १ ७१.

पयान (प्रयाग) ४ ७०

१ √पर P (भ्रम्)
 परद् (भ्राम्यति) ७ ५
 २पर (BK=तत्पर) १ ५६
 ३पर (BK=शनु) २ ३ २, १७,
 २९, ६ ५१, ६७
 ४पर (परम्=केवलम्) ८ २८, ३८
 ६२
 परद् (पत्त्र) ८, १०
 परधो (परत) ४ ६२
 परक्षम (पराक्रम) ६ १०२
 परम (BK) ५ १ ३ ७ ३४:
 ८ ९ ८३
 परमत्थ (परमार्थ) ८ २८, ४
 परमप्या (परमात्मा) १ ७
 परमेष्टी (परमेष्ठिन्) ७ ६८
 पर लोअ (परलोक) ७ २९ ९९
 पर यम् (परवण) ८ १८
 परमुगाम (परमुगाम) ७ १
 पराअ (पराग) ३ १५ पराय ७
 ५६ ६ ८
 परि (गीति) ८ ८१
 परिभण (परिजन) २ ६०
 √परिअत्त । (भिप्)
 परिअत्त (भिप्) ७ ३४
 √परिअल । (गम्)
 परिअलिअ (गर्) ७ ८
 √परिअहृ । (गम्)
 परिअहृज (गर्) ७ ९
 √परिआल P (अट्)
 परिआलिअ (वेणत्) ६ ३४
 परिफणा (परी ङ) ६ ८९
 परिगद् (परिग्रह) ८ ७१
 परिणाम (BK) ८ ५१

परिपालण (परिपालन) ८ ६९
 परिमत् (SK) १ २२ ३६ ३
 ५४, ६० ७१ ४ ३ १११,
 १, ०, ५२, १७
 परिमल चद् (SK) ५ ७७
 √परिघाट P (घट्)
 परिघाटिअ (घटि) ६ ३३
 परिगार (BK) १ ८७
 √परिमाम । (गम्)
 परिगामिअ (गान्) ७ १
 √परिहृट् । (मृद्)
 परिहाहृअ (मृत्) ६ ८७
 परिहृच (परिभव) ६ २
 १ √परि । (णिप्)
 परिभि (। णास) ६ ९७
 २ √परि । (ञम्)
 परि (। ञास) ७
 परिअम् (। ञास) ७ ५
 परिअत्त (। ञास) ६ ८
 परिअत्त (। ञास) १ ४३ ३ १८
 परिअत्त (। ञास) ८
 √पर्याण्य
 पर्याण्य (। ञास) २ ६३
 ३पर (BK मानास ण) ७ १९
 २पल (। ञास) ३ ६६
 ३पल (। ञास) ४ ४
 पत्तप । ११ ३
 पत्तपद् (। ञास) १ ४
 पत्तपद् (। ञास) ३ ८४
 पत्तपण (। ञास) ६ १
 पत्तपण (। ञास) ७ १ ८
 पत्तपण (। ञास) ७ ११
 पत्तपण (। ञास) ७ ११

√पलोद् P (परि-अस्)

+परि. पलोद्देह(पर्यस्यति) ७. ४३.

पलोद् (पर्यस्त) ४. २६.

-पलोद्दिअ ,, २ ६४,

५. ३१

-पलुद्दिअ ,, ४. ७५

√पल्लद् P (परि-अस्)

पल्लद्दिअ (पर्यस्त) ७. ४४.

पल्लत्थ S अस्.

पल्लल (पल्लल) ५. २३, २९, ३१,

५७.

पल्लव (SK) ३ ४, ४८, ५. ३७.

१ √पल्हत्थ P (परि-अस्)

पल्हत्थिअ (पर्यस्त) ७ ४४.

२ √पल्हत्थ P (वि-रिच्)

पल्हत्थाविअ (विरोचित) ६ १७

पल्हाय (प्रहाद) ३. ३१.

पव (प्लव) ३ ५२

पवङ्ग (प्लवङ्ग) २. ८९.

पवट्ट (प्रकोष्ठ) २ ६

पवण (पवन) १ ३३, ३ ५,

५ १८, २०, ५४, ६. ९, ७

५७, ७४, ८ २२, २३, ६७.

पवयण (प्रवचन) ७. ४९, ८०, ८२.

पवह (प्रवाह) १. ६४. °प्पवह ४.

३४.

पवोण (प्रमाण) ८. ५०.

पवाह (प्रवाह) ४ ३६

पवि (SK) २ १९

पवित्त (पवि-) ८

√पविरञ्ज P

पविराञ्जिअ

पवेस (प्रवेश) ६ ९२.

पव्व (पर्व) १. १४.

१ √पव्वाल P (छादय्)

पव्वालिअ (छादित) ६. १४.

२ √पव्वाल P (ज्ञावय्)

पव्वालिअ (ज्ञावित) ६. २९

पसंसा (प्रशसा) ७. ९९.

पसत्थ (प्रशस्त) ३. ४२, ८. ४२

पसम (प्रशम) ७. ५, ६, ७, ६८,

९१, ८. ३२, ४९, ७६.

पसमणी (प्रशमनी) ६. ७

पसर (प्रसर) १. ३१, ३८, ४९,

७१, ५. ५४, ६. १४, १५,

५७, ६९, ८. २२.

पसव (प्रसव) ५. ४२.

पसविर (प्रसवितृ) ७. ६५.

पसाअ (प्रसाद) ७. ७४. पसाय

६. ४६, ७. १०१.

पसु (पशु) ८ ८०.

पसूण (प्रसून) ३ ३०, ५. ४०.

पह (पथिन्) १ ५७, ६६, ३ ७८.

पहल्लिर (घूर्णयितृ) ६ ८०.

पहव-प्पहु (प्रभवप्रभु) ७ ४१.

पहा (प्रभा) २ ४९, ५. १०६,

६. १४, १५, १९. °प्पहा २

३०, ६. २९.

पहाण (प्रधान) ८. ४४

पहिअ (पान्थ) ३ १७, ३९, ४३,

६८, ७८, ४. २, ८, २२, ५.

४, ५, ५०, ६१, ८४.

पहु (प्रभु) २ ५९, ४ ४०, ६१,

५ ८५, ६ ४४, ६१, ६५,

६८, ७२, ८५, १००, १०५.

√पा

पिअइ (पिबति) ६ ८
 पिअइ , २ २७
 पिअन्ति (पिबति) ४ २१ ८
 २४

पिअइ (पीयते) ८ १९

पिअन्त (पीयमान) ३ ९

पाइअ (प्राकृत) १ १ २ ७४ पाइय
 १ ६२

पाइअ (पदाति) ३ ७० ६ ५८

पाउअ (प्राकृत) १ ९ २१ २ ३२

४ ७८ ५ ७ १२

√पाटय्

फालिअ (पाति) २ ३६, ५३

फाअन्त (पाटयत्) २ ३६

पाडण (पातन) २ ३७

पाडल (पाटल) ३ ३१

पाडिअ (प्रत्येकम्) ४ १८

पाडिअ , ४ १८

पाण (पान) ३ ४ ४ ३३

पाणि (अक्ष) ६ ३६

पाणिअ (पानीय) ८ १९

पाणिणीअ (पाणिनीय) ३ ७५

पाणिय (पानीय) १ ६५

पाणीय , १ ६५

पाय (पा) ३ २९ ५६

पायड (प्रकृत) १ ३३

पाय-अडण (पापतन) २ ७७

पाय-अड (पापति) २ ७६

पाया (प्राकार) १ ३ २ ७४

१ पाय P (पाङ्)

पारन्तअ (पाङ्गुवर) ६ ५३

२ पाय (प्राकार) २ ७४

पारकेरा (परकीया) ३ ७६

पारक (परकीय) ३ ७६

पारकी (अक्ष=कुसुमविशेष) ५ ७४

पारदि (पापदि) २ ५५

पारय (प्रावारक) २ ८१

पाराधय (पाराधत) १ ५३

पारिजाय (पारिजान) ३ ५९ ६

१२

पारिय (पारिजातक) ५ १३

पारेयय (पाराधत) १ ५४

पाय (पाप) २ २२, ५२, ५५ ७

९, ४४, ७३, ७८, ८२ ८

३५ ६८

पा-अडण (पापतन) २ ७७

पावारय (प्रावारक) २ ८१

पायासुअ (प्रासासिन्) १ ६३

पा-अड (पादपति) २ ७६

१ √पास P (पाङ्)

पासइ (पायति) ७ २५.

पासइ (पायत) ५ ६८

पासित्या ,, ७ ६८

२ पास (पाण) ७ ५९

३ पास (पार्व) १ ७५ ६१ ८

४५.

पासत्य (पार्वत्य) ७ ७

पासाण (पायाण) ७ ६८

पासाण , २ ६८

पासुड (प्राकृत) ६ २ ७७

पासुडअ (प्राकृत) ६ २

पि (अति) १ ५ २७ २ ३६ ३

७ १३ ३५ ६७ ७ ४ ३१

४९ ५५, ६८, ५९ १३ ४

५९ ६७ ९६ ९८ ९ १०५

६ × १० ४८, २३ २९,
१०३ ७ ६, ८, १६, २६,
५०, ६०, ७१ ७३ ८७, ८९,
९६, १०१, ८ ५

१ पिअ(प्रिय=कान्त) १ २३; ३ २५,
२०, २६, ८० ८८, ८९ ३
११ १६, १५ १७, ६७ २०,
५३ ५ ९४, ९२, ९६, २०,
१०३ ६ ८ ९ पिय १ २२,
८ ६३

२ पिअ(प्रिय=इष्ट) ३, २० ३३, ४२,
८ ४७. पिय २ ७३ ८, ६

पिअ° (प्रिया) १ ६३.

पिअअम (प्रियनम) ४ १८

पिअयम , ५ ९२

पिअयमा (प्रियनम) ३ २५

पिआ s पितृ

पिआ (प्रिया) १ ३० ३७ ३
१७ २१, ७२ ४० ६६, ६०
२ पिआ २ ८६ ३ २० ७२,
८६ °पिआ ३ ६३

पिआल (प्रियाल) ४ २०

पिउ-कम (पितृकम) १ ८१

पिउच्छ° (पितृच्छ) ३ २३.

पिउसिआ (पितृ सितृ) ३ २०

पिग (पिक) २ ८०

पिगी। (पिगी) ३ ३४ ३७, ५ =

१ √पिङ्ग P (अङ्ग)

पिङ्गिअ

= पिङ्ग (सङ्ग)

पिङ्गल (सङ्गल)

पिङ्गिल (सङ्गिल)

पिच्छी (पृच्छी) २ ८८.

पिज्जणिज्ज (पानीय) ६ ७.

पिङ्ग-चर (पृष्ठचर) १ ८०.

पिङ्गि (पृष्ठ) ५ ६०.

पिङ्गर (पिठर) २ ३७.

√पिण्डय

पिण्डिका (पिण्डयित्वा) १ ५६.

पितृ

पिआ (पिना) २ १८, ४ ५६.

पिअ (पिन) ४ २०.

पिअरं ४ ५०.

पिअरा (पिनरौ) ४ ५६.

पिअरा (पिनर) ४ ५८.

पिअ (पिनरन्) ४ ५०.

पिअरं ' ४, ५६.

पिउगो (पितृ) २. ३.

पिउ° (पितृ) २. ८५.

पिधं (पृथक्) २. ३२

पिध (द्वार्थे) ४ ४

√पिपृ

पीमिअ (पिपृ) ७ ३०.

पिसल्लअ (पिगात्री) २ ३०

पिसाअ २. ३५

पिसाजी (पिगात्र) २. २४.

√पिसुण P (क्यु)

पिसुणमु (क्यय) ६. ३

पिहड (पिठर) २ ३७

पिहय (पृथक्) १. ८६

पिहु (पृथु) २ ३१, ३. ७०

पिहुल (पृथुल) २. ८४

पीअ (पीत) ३. ९०

√ (पीत) २ ६२. पीवल २.

३. २०, ९०.

- ६ ४ १०, ४८, ५६ ९९,
 १०३ ७ ६, ८, १६, २६,
 ५५, ६०, ७१, ७७, ८७, ८९,
 ९६, १०१, ८ ५
 १ पिअ(प्रिय=कान्त) १ ५३, ३ २५,
 ५०, ५६, ८५, ८८, ८९ ४
 ११, १४, १५, १७, ४७, ५०,
 ५३ ५ ९४, ९५, ९६, २०,
 १०३ ६ ४, ९ पिय १ ५५,
 ८ ४३
 २ पिअ(प्रिय=इष्ट) ३. २५, ३३, ४१,
 ८ ४७ पिय २ ७३, ८ ८
 पिअ^० (प्रिया) १ ६३
 पिअअम (प्रियतम) ४ ५८
 पिअयम ,, ५ ९५
 पिअयमा (प्रियतमा) ३ ५५
 पिआ s पितृ
 पिआ (प्रिया) १ ३०, ३७, ३
 १७, ५१, ५५ ४ २, ६६, ६०
 ० पिया २ ८६ ३ ५०, ५९,
 ८६ ^०पिआ ३ ६३
 पिआल (प्रियाल) ४ ०३
 पिउ-कम (पितृकम) १ ८१
 पिउच्छ^० (पितृष्वसृ) ३ ७३
 पिउसिआ (पितु स्वसृ) ३ ७०
 पिग (पिक) २ ८७
 पिगी (पिकी) ३ ३४, ३७, ५ ०
 १ √पिङ्ग P (ग्रह)
 पिङ्गिअ (गृहीत) ७ ८९
 ० पिङ्ग (SK) २ ०७.
 पिङ्गल (SK) २ २७, ८. ०३
 पिच्छिर (प्रेक्षणगोल) ३. ७३ ७.
 २३.

- पिच्छी (पृथ्वी) २. ८८.
 पिज्जणिज्ज (पानीय) ६ ७.
 पिट्ट-चर (पृष्ठचर) १ ८०.
 पिट्ठि (पृष्ठ) ५ ६०.
 पिठर (पिठर) २. ३७.
 √पिण्डय्
 पिण्डिऊण (पिण्डयित्वा) १ ५६.
 पितृ
 पिआ (पिता) २ ५८, ४. ५६.
 पिअ (पित) ४. ५०.
 पिअर ,, ४ ५२.
 पिअरा (पितरौ) ४ ५६
 पिअरा (पितर) ४ ५८.
 पिअ (पितरम्) ४ ५२.
 पिअरं " ४, ५६.
 पिउणो (पितु) २. ३.
 पिउ^० (पितृ) २. ८५.
 पिधं (पृथक्) २. ३२.
 पिव (इवार्ये) ४ ४
 √पिप्
 पीमिअ (पिष्ट) ७ ३०.
 पिसल्लअ (पिशाची) २ ३५.
 पिसाअ ,, २. ३५.
 पिसाजी (पिशाच) २. २४.
 √पिसुण P (कथ्)
 पिसुणसु (कथय) ६. ३
 पिहड (पिठर) २ ३७
 पिहय (पृथक्) १. ८६
 पिहु (पृथु) २ ३१, ३. ७०
 पिहुल (पृथुल) २. ८४
 पीअ (पीत) ३ ९०
 पीअल (पीत) २ १० पीवल २
 ४१, ३. २२, ९०.

पीञ्जली (प्रयसी) ३ ७२
 पीठ (पीठ) १ ६८
 पीणत्त (पीणव) ३ ७९
 पीणत्तण , ३ ७८
 पीणिम ३ ७८
 पीचल ३ पीञ्जल
 पुसण (मार्जन) ६ ६७
 पुसह (पुसह) ४ ७४
 √पुञ्ज P (प्रञ्ज)
 पुञ्जीम (अपृच्छन्) ६ ३
 पुञ्जिम (पृष्ट) ३ २१ ४ १
 पुञ्जन्त (पृच्छन्त) ६ ६२
 √पुञ्ज P (मृन्)
 पुञ्जिम (मृष्ट) ६ ६७
 पुञ्ज (ञ्ज) ६ १५
 पुञ्जिय (पुञ्जिन) ६ ६५
 पुञ्ज (पुञ्ज) ८ ३ ३
 पुञ्ज (पुञ्ज) २ ८ ६ २४
 पुञ्जम (प्रयम) १ ३९
 पुञ्जवी (पुञ्जिनी) २ ४३
 पुञ्जुम (प्रयम) १ ९
 पुण (पुण) १ २४ २ १६, ७४
 ७ ३ उम १ ४५ २. २४
 ७ २७ उणा १ ४४ उणाह
 १ ४४ उमो १ ४५
 पुणणी (पवनी) ७ ६९
 पुणरुत्त (हृन्करले) ४ १ ७ ५४
 पुणाह पुणाह (पुण पुण) १ ४५
 पुणु (पुण) ८ ७१ ७६
 पुणो पुणा (पुण पुण) १ ७
 पुण्ण (पुण्ण) २ ८६ ७ ७७
 पुत्त (पुत्त) ३ १८१ ८ १४
 पुत्तिमा (पुत्तिमा) २. ६८

पुञ्ज (पुञ्ज) १ ४९
 पुनाग (ञ्ज) ५. ८५
 पुनाम (पुनाग) २ ३३ ३ ६८
 पुनामय ,, ५ ७१
 पुष्क (पुष्क) ३ ३८, ४२, ६४;
 ५. ३०, ८३, ९७
 पुष्किञ्ज (पुष्किन) ३ १८, २४ ४५
 पुर (ञ्ज) १ ५ ३ १० ६ ८१,
 १ ३ ७ ५
 पुरमो (पुरत) १ ८७
 पुरन्धि (पुरमो) ७ २
 पुरिम (पूर्व) ३ ६७
 पुरिस (पुरव) १ १९, ६९ २
 १५ ८ २७
 पुरिसत्यग (पुरवापग) ३ ७
 पुरी (ञ्ज) ६ ९३
 पुरो (पुर) १ ५२, ७४ ७ ३५
 ६ ३४
 पुरोहिम (पुरोहित) ६ २८
 पुलम (पुलक) ४ २९ पुलय २
 ७७ ८ ४६
 पुलमग (पृष्ट) ७ २८
 पुलमाभ P (उद्गल्म)
 पुलमाभनाग (उद्गल्म) ७ ८
 पुलइआ (पुलकिना) ४ १९
 √पुलोए P (इद्ग)
 पुलोएह (पुल्यन्त) ७ २८
 पुव्व (पुव्व) ७ ५ ६ ७७
 पुव्वा (पुवा) १ ९
 पुव्वह (पुव्विनी) १ ३ २३ २ २१
 पुव्वी १ ४ ५७ ८३ २ ४१
 ७ ९६
 पुव्वह (पुव्वह) १ ८६

√पू

पुणिज्जए (पूयते) ७. ७३, ७६.

पुव्वइ ,, ७ ७३, ७६

पूअण (पूजन) ५ ४५

पूआ (पूजा) १ ८८, २. ७८, ७९,

७ ८३ पूया ५. २४.

पुर (SK) ४ ३२

√पृ

+व्या. वावड (व्यापृत) ६ १७

-वावरन्त (व्याप्रियमाण) ६ ५१.

√पृ

पुण्ण(पूर्ण) २ ८४

पुन्न ,, २ ४६, ४ ७७

पूरिअ ,, ३ ४५, ७ १५

पूरन्त (पूरयत्) ४. २९

पेअ (पेय) २ ६०

पेऊसासण (पीयूषाशन) १ ६७

√पेच्छ P (दृश्)

पेच्छामो (पश्याम) ७ ६४

पिच्छ (पश्य) ३ ६५, ६७, ४

६३, ६८, ५ ९,

४६, ४९

पेच्छ ,, ४ १, ४१, ४३

पेच्छसु ,, ५ ६

पिच्छह (पश्यत) ४ ८८ ८२

पेच्छिअ (प्रेक्षित) २ ९०

पिच्छन्त (प्रेक्षमाण) १ ३४

पेढ (पीठ) १ ६७

पेण्ड (पिण्ड) १ ५६

पेण्डविर (प्रस्थापयितृ) ६. २५

पेम्म (प्रेमन्) ३ ७०, ८२, ७ ११

°पेम्म ६ ५१.

पेरन्त (पर्यन्त) १. ४०, ३ २४

√पेह्ल P (क्षिप्)

पिलिअ (क्षिप्त) ६ ९६

पेलन्त (क्षिपत्) २ ३८

पेसण (प्रेषण) १. ७४.

पोक्कण (व्याहरण) ६ ४८

पोक्खर (पुष्कर) २ ८४

पोक्खरिणी (पुष्करिणी) ५. १८.

पोप्फल (पूगफल) २ १३

पोप्फलि° (पूगफली) ३ ६९.

पोम्म (पद्म) ५ ५७

पोम्मच्छी (पद्माक्षी) १ ४२, ३

५६.

°पोरंमन्न (पूतरमन्य) २. १३.

पोरिस (पौरुष) १ ६९

प्पडिहा ऽ पडिहा

प्पणइ ऽ पणइ

°प्पण्णा (प्रज्ञा) १ ८८

प्पयर ऽ पयर.

प्पयाव ऽ पयाव.

प्पवह ऽ पवह

प्पहा ऽ पहा

प्पिआ ऽ पिआ

प्पेम्म ऽ पेम्म

°फद्धा (स्पर्धा) ३ १८

प्फुड ऽ फुड

√प्रकटय्

पयडन्त (प्रकटयत्) ३ १४

√प्रस्स P (दृश्)

प्रस्तादि (पश्यति) ८. ४४

प्राइव (प्राय) ८ ५८

,, ८. ५९.

* ५९.

प्रिभ (प्रिभ) ८ ४७

√प्लाचय्

पाविभ (प्लावित) ६ २९

+ उद् उप्पाविभ (उल्लावित)

३ ५२

फ

१ √फस P (विसम्-वद्)

फसाविहा(विसमवान्यत) ५ ८८

२ √फस P (सृष्ट्)

फसिज्जइ (सृष्टयते) ७ २७

फणस (पनस) २ ५३ ४ २३

फणि चिन्ध (फणिचिह) २ ५६

फणी (फणिन्) १ ४४

फद्ध (स्पर्ध) ५ ६८

फद् (स्यन्द) ६ ८७

√फरिस P (सृष्ट्)

फरिसिज्जइ (सृष्टयते) ७ २७

√फल्

फलिअ (फलित) १ ८४

फल (अ) १ ८८ ४ २३ ५

३, ८, २७ ३, ३८ ३

७९ ९४ ७ ७४ ८ ९९

२९ ४९, ५९ ५४

फलअ (फलक) २ ९९ फलय

६ ४३

फलिणि^० (फलिनी) ५ ८०

फलिणी , ५ ६८, ८६

१ फलिह (परिघ) २ ५३

२ फलिह (स्फटिक) १ ३ २ ३

३६ ४ २७

फलिहा (परिहा) २ ७४ ४ ५९

फालिहृदय (पारिमद्) २ ५३

√फास P (सृष्ट्)

फासिज्जइ (सृष्टयते) ७ २७

√फुह P (भ्रश्)

फुह (अष्ट) ७ २

फुह (स्फु) १ ०९, ७९ ३

२८ ७२ ४ ५ ५ ९६ ८

६ फुह १ ६

√फुम P (भ्रम्)

फुमावइ (भ्रमयति) ७ ४

√फुल्ल

+प्र पफुलिअ(प्रफुलित) ८ ४६

१ फुल्ल (पुष्प) १ ८८ २ ४० ३

२७ २८ ७९ ४ ५

२ फुल्ल (पुष्पित) ५ ९ ५५

५९ ६

फुल्ल धुअ (अमर) ३ ३६

फुल्ला (पुष्पिता) ४ ६ ५ ६८

√फुस P (सृष्ट्)

फुसिज्जइ (सृष्टयते) ८ ६७

फुसिअ (सृष्ट) ६ ६७

व

वउल (वकुल) ३ ५९, ७७ ४ २४

वधु (वधु) १ २०

√वध्

वज्जइ (वध्यत) ७ ८०

वधिज्जइ ७ ८२

व ध (ह) ७ ९८

वधध (वाधव) १ ८ ३

वधु (ह) ८ ९८

वधुजीय (अ) ४ ०

वप्फ (बाण) ३ ७

वम्म (वधन्) ८ २४ ५८

वम्भचेर (ब्रह्मचर्य) ३ २३
 वम्ह (ब्रह्मन्) ७ ३३, ३४, ३५,
 ८ १३
 वम्ह-तरु (ब्रह्मतर्) ३ ३०
 १ बल (SK=सामर्थ्य) १ ७४, २
 २, ६ ४७.
 २ बल (SK=सैन्य) १ ३४, ६. ४१,
 ४९, ५१, ६१, ८७, ८८, ७ १.
 बलि (SK) ७. ९८
 बले (निश्चये) ४ ६, (निर्धारणे) ४.
 ६.
 बहष्पइ (बृहस्पति) १ ८८, ३. २६.
 बहल (SK) ३ ७१, ५ ६, १९,
 २०
 बहस्सइ (बृहस्पति) ३ २६, ६८
 बहिणी (भगिनी) ३ ६३
 बहु (SK) १ ६९, ४ ३७, ५
 ६६, ८ ५७
 बहुअ (बहु) २. १२
 बहुअरय (बहुतरक) २ २३
 बहुतर (SK) २ २३
 १ बहुल (SK=बहु) १ १
 २ बहुल (SK=कृष्णवर्ण) २ २५
 बहु-विहा (बहुविवा) ४ ४३
 बहेडय (विभीतक) १ ५८, ६७.
 १ वाण (SK=शर) ३. १७, ४. ६,
 ५ ५८, ६. ५७, ६१, ६९
 २ वाण (SK=वृक्षाविशेष) ५. ५२
 वारह (द्वादश) २ ४८
 बाल (SK) २ २३, १०
 बाला (SK) ३ ३६
 बावण (द्विपञ्चाशत्) ६. ४६

बाह (बाष्प) ३ २७
 बाहत्तरि (द्विसप्तति) २. ४१.
 बाटा (SK) १. २८, ८ १४.
 बाहिं (बहि,) ३ ७२.
 बाहु (SK) १ १९, ७०.
 बाहुल (बाष्पवत्) ३ ८३
 १ बिन्दु (SK) २ २६, ३. ८
 बिम्ब (SK=प्रतिमा) २ ४४.
 २ बिम्ब (SK=बिम्बाख्यफल) ५. ६३.
 बिम्बी (SK) ५ १०
 बिम्बोटी (बिम्बोष्ठी) ३ ६३
 बिस (SK) ६. ५
 बिहष्पइ (बृहस्पति) १ ८७
 बीज (SK) ७. २९.
 √बीह P (भी)
 बीहन्त (बिभ्यत्) ५ ६१
 √बुक्क P (गर्ज)
 बुक्किअ (गर्जित) ६ ६२
 बुडु P (मस्ज)
 बुडुइ (मज्जति) ८ ८०
 बुडुन्त (मज्जत्) ६ ६४
 +नि निबुडु (निमज्ज) ३. ९
 बुद्धि (SK) ७ ४, १८, १९, ४८,
 ८. ५, ३८
 बुध्
 बुज्झइ (बुध्यते) ७ ५६.
 बोहन्त (बोधयत्) ७ ६०
 बुज्झा (बुद्ध्वा) २ ८८
 √बुमुक्ष
 बुहक्खिअ (बुमुक्षित) ६. ५
 बुह (बुध) १ ४, २५, ३८, २ ६,
 ७ ८९.

भणन्त (भणत्) ७ १०२,
 भणन्तिअउ (भणन्त्यः) ८ ४३
 भणिज्जन्ती (भण्यमाना) ७ ८५,
 भण्णन्ती ,, ७ ८५
 भणिर (भणितृ) २. १३, ४. ३
 भणिरा (भणित्री) ४ ४१.
 भण्ड (भाण्ड) ८ ६०
 भण्डीर (SK) ५ ६०
 भक्त (भक्त) ७ १९
 भक्तार (भर्तृ) ४ ५६, ५७
 भक्ति (भक्ति) २ ४८, ५१, ६
 ३६, ७७, ९५, १०५, ७
 ७९, ८४, ८६, ९०, ८ ५,
 ४७
 भद्र (भद्र) ३ ३४, ७ ९६
 भद्र (SK) ३ ३४
 भण्य (भस्मन्) ३ १६, ७ ७०.
 भम (भ्रम) ३ ६६
 √भमड P (भ्रम)
 भमडहिं (भ्राम्यन्ति) ८ ६८
 भमडिअ (भ्रान्त, ७. ३
 भमया (भ्रू) ३ ८८.
 भमर (भ्रमर) ३ १६, ३३, ७०,
 ४. ९, ५ ५५, ६ ३, १०
 √भमाड P (भ्रम)
 भमाडिअ (भ्रान्त) ७ ३.
 भमिर (भ्रमणशील) ५ ९०
 √भम्मड P (भ्रम)
 भम्मडेइ (भ्राम्य
 भय S भय
 भयव (भगवत्) ८
 ८८, ९४

१ √भर P (स्मृ)
 भरिय (स्मृत) ३ १७.
 भरावन्त (स्मरयत्) ६ ४५
 भरिअ (स्मृत्वा) ५ ५०
 भरिऊण ,, ५ ४
 +सम् सभरिअ (सस्मृत्य) १. ३६.
 २ भर (SK) १ ५०, २ ४४,
 ६. ९४
 भरह (भरत) २ १७, ४२, ७ ९७.
 भरिया (भार्या) ८. ८
 √भर्त्स
 भर्त्सिअ (भर्त्सित) ३. ८६.
 √भल P (स्मृ)
 भलावन्त (स्मरयत्) ६. ४५
 भल्लत्तण (भद्रत्व) ८. ७६
 भल्लप्पण ,, ८ ७६.
 भल्लि (SK) २. ७१, ३. ३३.
 १ भव (SK=ससार) २. ८३, ७. २,
 ३, १२, ३८, ४२, ४३, ४७,
 ५६, ५९, ६६, ७४, ८२, ८७,
 १०२, ८. १, १४, ३१, ३८,
 ५०, ५८, ५९ ६१, ६८, ६९,
 ७२.
 २ भव (भवत्) ७. ९४, ९८
 भवण (भवन) १ १३, १६, २ ४२.
 भविअ (भव्य) ३. ५३.
 भव्व ,, २ ४३, ३. ३४
 भसल (SK) १. ५६, २ ५८, ३.
 ४२, ६९, ४. ३
 भस्सिय (भस्मित) ३. १६.

निष्पाहिअ (निष्प्रभित) ३.

भुवण s भुअण	
१ √भू	
हवइ (भवति) ३.	२९
हवति ,,	८. १२
हवेइ ,,	५ ५८.
होइ ,,	५ ५७, १०२,
७	६१, ८ ५१, ५४, ९६
भोदि ,,	७ ९८
होज्ज ,,	५ १०२
होज्जइ ,,	५ १०२
होज्जा ,,	५ १०२
होज्जाइ ,,	५ १०२
हवन्ति (भवन्ति) १.५१,२	५५,
	४ ७०
हन्ति ,,	२ ६०, ४ ३५,
	७ ४४.
हवसि (भवसि) ३	७६
हवेसि ,,	७ ९३
होसि ,,	३ ८१
होज्ज (भविष्यति) ५	१०३
होज्जा ,,	५. १०३.
होज्जहिइ,,	५ १०३
होज्जाहिइ,,	५. १०३
होसइ ,,	८ ४३
होहिइ ,,	५ १०३.
होही ,,	२ ८१
होहिसि (भविष्यासि) ८	३३.
होस्स (भविष्यामि) ५.	९३.
होस्सामि ,,	५ ८९
होहामि ,,	५ ८९.
होहिसि ,	५. ८९

होस्साम (भविष्याम) ५.	९०
होस्सामु ,,	५. ९१.
होस्सामो ,,	५ ९०
होहाम ,,	५. ९१.
होहामु ,,	५ ९१.
होहामो ,,	५ ९०.
होहिम ,,	५. ९१
होहिमु ,,	५. ९२.
होहिमो ,,	५. ९०.
होहिस्था ,,	५ ९२
होहिस्सा ,,	५ ९२
होउ (भवतु) ३.	७७, ५.१०४,
	८ ३९.
भोदु ,,	७ ९६, ९८.
होदु ,,	७ ९६
होज्ज ,,	५. १०४.
होज्जउ ,,	५ १०४
होज्जा ,,	५. १०४.
होज्जाउ ,,	५. १०४.
हवन्तु (भवन्तु) १.	८०.
हवेहि (भव) १	८०.
होह (भवत) ८	३१
हुवीअ (अभूत् अभवत् वभूव वा)	
	५ ८८.
होज्ज ,,	५. १०१.
हुज्ज (भवेत्) ५	८८
हुज्जइ ,,	५. ८८.
होज्जा (भवति भवेत् भवतु भूयात्	
भविता भविष्याति) ५.	१०१.
होज्ज (अभविष्यत्) ५.	१०१,
	१०५
होज्जा ,,	५ १०१,
	१०५

होमाण (अभविष्यत्) ५. १ ५
 होन्ता (अभविष्याम) ५. १ ५
 भावेद् (भाषयति) ५ ७४
 होद्जद् (भूयते) ५ ८६
 होईमद् , ५ ८५
 हुष (भूत) छ ७७ ५ ५
 ५९ ८ ४

हूँ १ ५ छ ३४,
 ६ ३९ ४१

ह्य २ ५२
 भूत , ७ २४

हुन्त (भवत्) ६ ४
 होन्तड , ८ २६
 होइऊण (भूत्वा) ७ ६८

होऊण , ७ ६८
 होदूण ७ ९७
 हविय " ७ ९७
 होत्ता ८ ९७

+उद् उब्भुअन्त (उद्भवत्) ६
 ४

+प्र षहुचर्हि (प्रभवन्ति) ८ ४३
 -पहवन्त (प्रभवत्) ६ ४०
 -पहुप्पन्त , ६ ४१
 -पहुसअ (प्राप्त) २ ९१ ८ १५
 -बहुत्त (प्रभूत) २ ५४
 +सम् सभाविअ (समावित) ६
 २३

२भू (BK) १ ४४ ६३ २ १२,
 छ ७६ ५ ११

३भू (ध्र) १ ४०

भूमि (BK) छ ३० ७ ३ १

भूरि (BK) ८ ४१

√भूप्

भूसेमि (भूषयामि) ३. ६९

भूसिअ (भूषित) १ २ ५ ६१

भूसण (भूषण) ३ ६६

भूसा (भूषा) २ ३५

√भृ

भरिअ (भृत) ७ ६५

भेग (भेक) ५ १९ ७ १८

भेरी (BK) ८ १३

भोत्तव्य (भोक्तव्य) ७ ५१

√भ्रम्

भ्रमन्ते (भ्राम्यत) ५ ४७

भ्रमि (भ्रम) ८ १४

भ्रामद् (भ्रमयति) ५ ७५

भ्रमाडेद् , ५. ७५

भ्रमिअद् (भ्रम्यते) ८ ६१

भ्रामिअ (भ्रामित) ६ १९

भ्रामिय (भ्रमयित्वा) २ १२

+उद् उब्भमिअ (उद्भ्रमित) २

१४

√भ्रमराय्

भ्रमराइअ (भ्रमरायित) २ ५८

म

म (मा) ८ १४ १८ २२ ३१,

४ ६३

१मअ (मद=मदजल) १ ३६ २

२१ मय २ ५ ३१ ६

६१, १ २

२मअ (मन्=अभिमान) ७ ३९, ८

५७ मय ३ २१ ७, ८७

मद् (मति) २ ४६, ४७ ६ ४ १

७ २१

मइल (मलिन) १ ६०
 मईआ (मदीया) ३ ७५
 मउअ (मृदुक) १ ७९.
 मउअत्तया (मृदुत्व) ३ ९०.
 मउड (मुकुट) १ ६८, ४ ३.
 मउर (मुकुर=वालपुष्प) ३ ६९
 मउलि (मौलि) २. ८५, ६. ३६
 मउलिअ (मुकुलित) १ ६८
 मउवी (मृद्वी) १. ७६, ४ ४३.
 मऊह (मयूख) २ १४
 मं (मा) ८. ६३.
 मंस (मास) १ १५, ६ ५५
 मंसल (मासल) १ ८९
 मंसासन (मासाशन) ६ ५५
 मंसु (मश्रु) ३ ३८
 मकड (मर्कट) ८ ६९
 मगह (मगव) ४ ६५, ६ ७७.
 मगग (मार्ग) ६ ९१, ७. १२,
 २०, ३७, ८ ४, २६
 मङ्गल (sk) २ ८२, ७८, ७
 ९०, ८ ११, ८३.
 मच्च (मर्त्य) ५. ५८
 मच्चिर (मदितृ) ७ ६०

√मज्ज P (नि-सद्)

+नि. णुमज्जिअ(निषण्ण)६ ८३
 मज्जण (मज्जन) ४ ६३, ६ ६४.
 मज्जणअ (मार्जक) ६ ३८
 मज्जार (मार्जार) ३ ६६
 मज्ज (मध्य) ३ ११ ४. २५,
 ४४, ५१, ७ ५, ७०, ८ १५
 मज्जण (मध्याह्न) ३. ०८
 मज्जणइतरु (मध्याह्नतरु) ३ ३८.
 मज्जिम (मध्यम) १. ०३, ३६

मञ्जर (मार्जार) ३ ६६
 मञ्जरिआ (मञ्जरिका) ३. ६५
 मट्टिआ (मृत्तिका) ३ ५

√मड्ड P (मृद्)

मड्डिअ (मृदिन्) ६ ८६

√मढ P (मृद्)

मढिअ (मृदित्) ६ ८७.

मण (मनस्) १ २०, २ २, ७९,
 ८०, ३. ३७, ३८, ५३, ८७,
 ९०, ४. ४०, ७१, ५. ६, ६
 २०, २३ ९५, ७. १२, ३२,
 ४३, ५७, ६०, ६६, ७९, ८
 २, १७, १८, २०, २२, ४१,
 ४६, ५६, ६३, ६७, ६९, ७६,
 ७८, ८१

मणंसिल^०(मन शिला) १ १२

मणयं (मनाक्) ३ ८९

मणसिल^०(मन शिला) १ १३.

मणस्सि (मनस्विन्) ७. ९४

मणहर (मनोहर) १ १०, २ ६,
 ४ ६४

मणा (मणाक्) ३ ८९

मणाड ,, ८ ६३

मणि (sk) १ ७५, २. ३४, ५.
 ६०; ६ ३७, ५४, ७५

मणिअं (मणित) १ ५४.

मणिअं (मनाक्) ३. ८९

मणु (मनु) २ १५

मणुअत्तण (मनुजत्व) ८ ३९.

मणे (विमर्श) ४. १७.

मणोरह (मनोरथ) ६. ३९.

मणोसिल (मन शिला) १ १३
मणोहर (मनोहर) २. ७

√मण्ड

मण्डिम (मण्डित) १ ७६
मण्डण (मण्डन) १ ११ ६ ७६
मण्डल (BK) ३ ५, ६१
मण्डलगा (मण्डलाग) ६ ६३
मण्डलिका (माण्डलिक) ६ २६
मण्डय (मण्डप) ५ ६३
मण्डविद्या (मण्डविका) ६ २६
मतन (मत्न) ८ ६
मत्था (मत्तक) ८ ३८

√मद्

मत् १ ७९, ३ ३७ ५ २,
१९, ३२, ३३
मद् (BK) ६ ४९, ७८
मदि (मति) ८ ५

√मन्

मणसि (मन्षे) ८ ६१, ७८
मय (मत) ७ ४६
मणिअ (मनित) ६ ४४
मन (निषधे) ८ ४६ ५१
१ मन्त (मन्त्र=जप्य) ६ २८ ७ ७१,
८ ९, ११

२ मन्त (मन्त्र=गुप्तविचार) ६ ४७
मन्तुमद् (मन्तुमती) ३ १४

√मय्

मयिअ (मथित) ६ ८२
मयु (मयु) ३ १४
ममत्त (ममत्त्व) ८ ७४
१ मय ४ मअ
२ मय (मृग) २ ७१
२६ [कुमारपाठ्यादि]

मय-गल (मत्कल) २ २८
मयङ्क (मृगाङ्क) १ ८१ २ २७
मयच्छी (मृगाक्षी) १ १३ ३ ४६
४ ४२, ६८

मयण (मदन) १ ७, ३ २ ३
१०, १२, १४, ४८, ५१ ४
६, ३४ ७ ५९ ७४ ७ ४,
१६

मयनाभि (मृगनाभि) ५ १३
मयरञ्जय (मकरञ्जन) ३ ४ ५
५६

मयरन्द (मकरन्द) ३ ५४ ६ १०

मयर मुह (मकरमुष) ४ २७

मय लञ्छण (मृगलान्छन) १ ७८

मग्गय (मरकत) २ २९

मरण (BK) ४ १ ५ ५ ७

४२ ८ २४ ५०, ६२

मरहट्ट (महाराष्ट्र) १ ४८ ३ ६

मरुत्रय (मरुत्रक) २ ७८ ५ ७६

१ √मल ा (मृद)

मलिकुण (मृत्तिका) ६ ८५

२ मल (BK) १ ६४, ६६ २ ५५,

८२ ७ ५८ ८ ३५

मलअ (मलय) ३ ९

मलय (BK) ३ ११

मलयाणिल (मलयानिल) ३ १५

मलिण (मलिन) ३ ६९

मद्द (६) ७

मह्निअ-जुण (मन्त्र-जुन) ६, ६७

मह्निआ (महिष्ठा) ३ ५२ ४

मद्दी (५५) ४ ६

ममण (ममग) १ ८१

मसाण (स्मशान) ३ ३९.
 मसिण (मसृण) १. ८१, ६ ८७
 √मस्ज्
 +नि. गुमन्न (निमन्न) १. ६२.
 √मह
 महइ (पूजयति) ७. ७०.
 महिअ (महित) २. ३, १३, ४.
 ५७.
 महिअ (महित्वा) ७ ७३.
 √मह P (काङ्क्ष्)
 महइ (काक्षति) ७. ३७.
 महासि (काक्षसि) ८. ७६.
 महद्वि (महाद्वि) ३ ४१
 महन्त (महत) ७ ५१
 महन्द ,, ७ ९२
 √महमह P (प्रसृ)
 महमहेइ (प्रसरति) ५. १७
 महमहिअ (प्रसृत) २ ३९, ५
 १, ३
 महमहन्त (प्रसरत्) ६. ४९.
 महमहिअ (प्रसृत्य) ४. २४.
 महव (मघवत्) ७ ९४
 महाजणिअ (महाजनिक) ६ ३४
 महातड (महातट) ६ ८६.
 महापरसु (महापरशु) २ १९.
 महामच्च (महामात्य) ६ २६.
 महामुणि (महामुनि) ८ ६२
 महाविल (महाविल) १ ५८
 माहि° (मही) ३ ५, ६. ७६
 माहि-अल (महीतल) १ ३२, २ ५,
 २६, ६ १४
 माहिमा (महत्त्व) १. २६, ७ ६३

महिला (श्रु) ४. ४१, ७ ९, ११,
 १७.
 महि-वट्ट (महीपृष्ठ) १ ८०.
 महि-सामिआ (महीस्वामिन्) ७
 ९३
 मही (श्रु) १. ६८; २. ५४, ६
 ३७, १००.
 १ महु (मधु=वसन्त) ३ ७, ८, ११, १४,
 ३०, ३४, ३८, ४७, ५२. ७०
 २ महु (मधु=शौद्र) २. २७; ३ ८,
 ४. ३, ३३, ३८, ४०.
 ३ महु (मधु=मधूक) ४ २२
 महुअ (मधूक) १. ७५; ३ २८.
 महुर (मधुर) १ ९, ७५, ९०, २
 ७२.
 महुरा (मथुरा) ४. ६०; ६ ९०.
 ९३
 महुराहिव (मथुराधिप) ६ ८८.
 महुरेस् (मथुरेबा) ६. ९२, ९३.
 महूअ (मधूक) १ ७५
 महेभ (श्रु) ६. ७८
 महेला (श्रु) ७ २१
 १ √मा
 माइ (माति) ५. १४.
 मिद (मित) ८ ४
 +विनिर्. विणिम्मिअ (विनिर्मित)
 २ ४२
 २ मा (श्रु) २. ८०, ८१; ३ ७५,
 ७९, ४ २०, ५१, ५६, ७
 २४, २९, १००, ८. ६३.
 माअरा (मातृ) ४. ५७.
 माआ ,, ४ ५७, ७. ८५.
 माइ° ,, १. ८४, ८५.

भाइ (भाई) ४ ८
 भाउ° (भातृ) ३ ३
 १ भाउक (भृत्यक) १ ७९
 २ भाउक (भृत्य) १ ७९ २ ८२
 भाउच्छ (भानुष्य) ३ ७२
 भाउत्त (भृत्यत्व) २ ८२
 भाउसिभा (भातृ स्वस्य) ३ ७३
 भाउ हर (भातृग्रह) १ ८४
 भाडिभ (भाडी=मनाह) ६ ५८
 भाण (मान) ३ १३, ५१ ४ १४
 ६ १४, ५२, ८५ ८ ७७
 भाणइत्ता (मानवती) ३ ८४ ४
 ११
 १ भाणस (मानस=वसरस्) ५ ६५
 २ भाणस (मनस्) ७ १२
 भाणिणी (मानिनी) ३ १३, ८
 ६ १४
 भाणुस (भानुष) ८ २१, ६६
 √भाजू
 भाणति (मानयन्ति) २ ६१
 भाणित (मानयितु) ४ २१
 भाभि (सख्मा आम श्रेणे) ४ १
 भायन्द (भाकन्द) ३ ३७
 भाया (भा) ७ १५ ८ ७७
 भासिस (भाकृश) ६ १०६
 √भाती
 भग्गन्ति (भार्गयन्ति) १ ५४
 भग्गसु (भार्गय) ७ १०
 +प्र प्रग्गहिं (भार्गयन्ति) ५९
 भाल (भाला) ८ ८३
 भालह° (भालती) ५ ५
 भालहै " ५ ३, १३

भाला (भा) ३ ५२, ५४, ५
 ४९ ५२, ५३, ५६ ५७, ७६
 ६ ६५
 भालागी (भालाकारी) ४ ४
 भालि (भालिन्) २ १८
 भालिणी (भालिनी) १ ४५, ७४
 भालूर (भक) ५ ३७
 भास (भास) १ १५
 भासल (भासल) ७ ५५
 भाहाप (भाहात्म्य) १ २५
 भाहुल्लिह (भाहुल्लिह) २ ४२
 भिक्क (भुगाह) १ ८१
 भिक्क (भुग्न) १ ८६
 भिउ (भुदु) १ ५६ २ १८ ५
 ५१
 भिमु (भुमु) १ ८७
 भिन्उत्त (भिध्यात्त्व) ७ ८६ ८
 ३९
 भिच्छ दिट्टि (भिध्यादृष्टि) २ ४७
 भिच्छा (भिध्या) ८ ५१
 भिच्छा दम्पण (भिध्यादर्शन) ८ ५७
 भिच्छा दिट्टि (भिध्यादृष्टि) ७ ४०
 भित्त (भिन्न) ४ १८ ५ ९१, ७
 ८, ९३ ८ २६, ८८
 √भिल
 भिल्लिभ (भिल्लित) ५ ५१, ६९,
 ९१
 भिलिभ (भिलिन) ४ १
 भिलिभि (भिलित्ता) ८ ६७
 +परि परिभिलिभ (परिभिलिन)
 १
 भिल्लाणा (भिल्लाना) ४ १६

मिहिर (मोचनशील) ६. ५५

मिलेवा (मोक्तव्य) ८. ३८

मिव (इवार्ये) ४. ४.

√मिश्र

मीसिअ (मिश्रित) ६ १९

मिस (मिष) ३. ४, ४ ७, २९.

मिहुण (मिधुन) ३. ७३, ४. ३,

४०, ५. ४६, ६ १७

√मिल्

+अप अपमिल्लिअ (अपमीलित)

७. ६४.

-अपमीलिअ " ७ ६४.

मीलण (मीलन) १ ५६

मीसा (मिश्रा) ३. ८९

मीसालिअ (मिश्र) ३ ८९

मुइङ्गि (मृदङ्गिन्) १ ८६.

मु२क (मोक्ष) ८ १०

१ मुक्ख (मूर्ख) ३. ५६

२ मुक्ख (मोक्ष) ७ ३६, ३७, ४७,

८. १५, १७, ३५, ३६, ६१

मुक्ख-पत (मोक्षपद) ८. ७

√मुच्

मुच्चसि ३ ८७.

मोच्छ (मोक्ष्यामि) ५ ९४

मुच्च ४ ५२.

मुच्चइ (मुच्यते) ४ १७

मुच्चन्त (मुच्यत) ६. ५७

मुक्क (मुक्त) २ ८२ ३. १७,

४०, ४. २, २८, ५ १८,

११, ६. २, ८ ७

मोचु (मोक्तम्) ७ ६६

मुच्चणहि " ८ ७८.

मोचुं (मुक्त्वा) २. ७६, ३. ७४,

७ ७०.

मोचूण ,, ७. ५१.

+परि परिमुक्क (परिमुक्त) ५. ४

+प्र पमुक्क (प्रमुक्त) ३. ४५

मुचुकुन्द (SK) ५. ७३.

१ मुच्छिर (मूर्च्छित=वर्वनशील) ३ ४०.

२ मुच्छिर (मूर्च्छावत्) ३. ८९

मुड्ड (मूर्धन्) ३. १३.

√मुण २ (ज्ञा)

मुणइ (जानाति) ८. ५४

मुणन्ति (जानन्ति) २. ६०.

मुणिमो (जानीम) ४ १६.

मुणिअ (ज्ञात) ४ १९

१ मुणि (मुणि=साधु) १. १४, २४,

५ ९२, ६ ६, ७ ३१, ३२,

५७, ५८, ८. २९.

२ मुणि (मुनि=वृक्षविशेष) ५ ५५,

५६.

मुणिअव्व (ज्ञातव्य) ६ ६.

मुत्ता (मुक्ता) ४. ४२.

मुत्ताहल (मुक्ताफल) २ ५५.

१ मुत्ति (मूर्ति) २. ३५, ७ ५२.

२ मुत्ति (मुक्ति) १. २३, ७ ४९,

६१, ८. ११, २५, ६०.

मुत्तिअ (मोक्तिक) १ २, ४३

मुत्था (मुक्ता) ५ २८

√मुद्

मुइअ (मुदित) ३. ७४

मुद्ध (मुग्ध) ८ ४८, ५९.

मुद्धन्न (मूर्धन्य) २. ५५, ३. १३.

मुद्धय (मुग्धक) ३ ३३.

१ मुद्दा (मुग्धा) ३ ५८ ४ ४८
५ ४८

२ मुद्दा (मुषा) ८ २३

√मुर P (स्फुट)

मुग्धि (स्फुटित) ६ ७६

मुर-चेरिअ (मुग्धेरि) २. ४

मुरुक्कळ (मूर्ध) ३ ५६

√मुर्च्छ

मुट्टिज्जइ (मूर्च्छते) ५. ५२

मुल्ल (मूल्य) ३ २७

√मुसुमूर P (भञ्ज)

मुसुमूरिअ (भञ्ज) ६ ६९

मुसल धर (भञ्ज) १ ७०

√मुद्

मुज्जइ (मुद्यते) ७ ५६

मूढ ७ २१, २८ ८ १८

मुद् (मुद्य) १ ३, ४, ११, ७

२ २३, ३१, ६१ ३ ९ ४

२८, ३२, ५ ३ ६ १३,

६७, ७ ४१

मुहर (मुञ्जर) २ ७१

मुहल " २ ६४

मुहिआ (मुषा) ७ १ ८ १४

मुहुत्त (मुहूर्त) ६ २८

√मूर P (भञ्ज)

मूरीअ (अभाइशीत्) ६ ६८

मूलअ (मूलक) ५ ७०

मूलओ (मूलत) ७ ७८

मूसय (मूपिक) १ ५८

मूसल (मुसल) १ ७

√मृ

मारी (अभियत) ६ ८०

मारइ (मारयति) ५ ७७

√मृद्

मड्डिअ (मर्दित) ३ ९

मेइणी (मेदिनी) १ ३० ६ ७९

७ ९४

मेघ (भ्र) १ ७७, ८ १

मेढिभूय (मेयिभूत) २ ४३

मेरा (मयादा) १ ५७ ३ ४५,

५ ९१, ७ १०, ३०

मेलअ (मेलक) ५ १०३

मेलयण (मिश्रण) ६ १८

√मिल्ल P (मुच)

मेलइ (मुचति) ८ १५

+प्र पमिळिअ (प्रमुच्य) ८ २१

मोत्क (मोक्ष) ८ ४

मोक्ख ७ ६, ६४ ८

४३, ५५ ७०

मोड्ढाय P (रम्)

मोड्ढइअ (मोड्ढयित) ५ १ ४

७ १३

मोत्तव (मोक्ख्य) ७ ५१

मोत्तुमणा (मोक्खमनस्) ७ ५१

मोर (मयूर) ५ २

मोरउल्ला (मुषा) ४ २

१मोह (मयूर) २ १४

२मोह (भ्र) २. ५३ ५ ५ ९५,

७ ४६ ६४ ७२ ७९ ८४

८६ ८ ४

मोहणिज्ज (मोहनीय) ७ ४७

मोहनिहा (मोहनिगा) ५०

√म्रक्ष

मफ्फान्त (मफ्फयन्) ७ ३६

म्रद्ध (स्म) ३ २९, ४ ३३, ६ ८

१ √म्हुस P (मुष्)
+प्र पम्हुसन्ति (प्रमुष्णन्ति) ७
२९

२ √म्हुस P (मृश)
+प्र पम्हुस (मृश) ७ २९
य

य s च

यति (यदि) ८ ९

यदि (यति) ८ ३

√यम्

जच्छइ (यच्छति) ७ ५५.

+उद् उज्जभ (उद्यत) ७. ५०,
५९

यय (जगत) ८ ३

√या

याति ८ ९.

जाइ (याति) ८ ७५-

जन्ति (यान्ति) ४. ६४

यन्ति ,, ८. ८

जासि (यासि) ३ ८५, ४ १०.

जन्त (यात्) ५ ९०

जन्ती (यान्ती) ५ ५१

जाविअ (यापयित्वा) ६ २८

यातिस (यादश) ८ ९

याव (यावत्) ८ १०

√यु

जुअ (युत) ५ ७०

√युज

जुत्त (युक्त) ६ ३ ७ १००

जोडिअ (योजित) २ ५३

+नि निजोजहु (नियुङ्क्वम्

२२

-नियोजित ८. १३.

+प्र. पउत्त (प्रयुक्त) २. ७४.

√युध्

जुज्झइ (युध्यते) ७. ५६

जुज्झन्त (युध्यमान) ६. ६०

युष्मद्

त (त्वम्) १ ४९, ४. ११,
५६, ५ २१ ७२,
९६, ९८, ७ ९५.

तु ,, ५. २१, ७ ९३

तुम ,, २ ८०, ४ ५६,
५ २१, ७३, ९८,
६. ७१, ९७, ७.

९४, ९७, १०२.

तुमय ,, ४ ११, ७. ९३

तुव ,, ५. २१

तुह ,, ५ २१, ८ १४.

तुहु ,, ८ ३१, ७०.

उग्हे (यूयम्) ५. २१.

तुज्झ ,, ५ २१

तुज्झे ,, ५ २२

तुज्जे ,, ५ २१, ९८

तुम्ह ,, ५. २१

तुम्हइ ,, ८ ३१.

तुम्हे ,, ५ २२, ९९, ८

३१

तुम्हे ,, ५ २१.

भे ,, ५ २१.

त (त्वाम्) १ ६६, २ ५६, ५

२०, ८०, ८१

३२

२२.

वृ (स्वाम्) ५ २२
वृमं ,, १ ५०, ५ २०
वृमे ,, ५ २२
वृवं ,, ५ २२
वृम् ,, ५ २२
पद् ,, ८ ३२
उष्हे (युष्मान्) ५ २३
वृज्ज् ,, ५ २३
वृज्जे ,, ५ २३
वृज्जे ,, ५ २३
वृज्जेहं ,, ८ ३२
वृज्जे ,, ५ २३ ८ ३२
वृज्जे ,, ५ २३
भे ,, ५ २३
वी ,, ५ २३
तद् (त्वया) ५ २४ ६ ९६
७ ९३
तद् ,, ८ ३३
तद् ,, ३ ६२, ४ १७
५ २४
वृमद् ,, ५ २४; ६ ७३;
७ १ १
वृमद् ,, ५ २४; ६ ९८
वृम ,, ५ २४
वृमाद् ,, ५ २४
वृमे ,, ५ २४
ते ,, ५ २४
ति ,, ५ २४
दे ,, ५ २४
पद् ,, ८ ३३
भे ,, ५ २४
उज्जेहि (युष्माभि) ५ २५
उज्जेहि ,, ५ २५

उज्जेहि (युष्माभि) ५
उज्जेहि ,, २
उज्जेहि ,, ५ २७
उज्जेहि ,, ७ २ ८
३४
उज्जेहि ,, ५ २१
भे ,, १ २५
तद् (त्वत्) ७ २६
तद् ८ ३७
तद्दिन्ते ,, ७ २७
वृज्ज् ,, ७ ७
वृज्ज्जतो ,, २६
वृज्ज्जु ,, ८ ३१
वृज्ज्ज् ,, ८ ३५
वृज्ज्ज् ,, ५ २७
वृज्ज्जतो ,, ५ २६
वृज्ज्जतो ,, ५ २६
वृज्ज्ज् ,, ५ २७
वृज्ज्जतो ,, ७ २६
वृज्ज्ज् ,, ५ २७
वृज्ज्जतो ,, ५ २६
वृज्ज्जतो ,, १ २
उज्जेत्ता (युष्मत्) २८
उज्जेत्तो ,, ५ २८
उज्जेत्तो ७ २८
उज्जेत्तो ५ २८
उज्जेत्ता ७ २८
उज्जेत्त ८ ३५
उज्जेत्ता ८
उज्जेत्ता (त्वत्) ७ २
उज्जेत्ता ३
उज्जेत्ता १ ३०

उम्ह (तव)	५	३०.
उम्ह	५.	३०
ए	५.	२९
तइ	५	२९
तड	८.	३४
उ	५	२९
उ	५	२९
उज्झ	१	६१, ७०, २
	५७,	३ ६९, ४
	१२,	१४, १७, ५.
	३०,	६. २, ७८,
	८०,	८५, ८६, ८८,
	९५,	९७, १३०,
	७	१०१
उज्झ	८	३४.
उध	८.	३४.
उब्भ	५	३०.
उम	५.	२९
उमाइ	५	२९
उमे	५.	२९
उमो	५.	२९
उम्ह	५.	२९
उम्ह	५.	३०.
उत्र	५.	२९
उह	१	२९, ३०, ८०,
	२.	५४, ५५, ५८,
	६१,	८१, ३, ६३,
	६८,	७६, ७८, ८२,
	४	११, १४, १९,
	५	२९, ९६, ६
	४७,	६१, ६२-७०,
	७३,	७४-६,

७९,	८१,	८२,	८३,
८७,	८९,	९०,	९१,
९२,	९३,	९४,	
१०१,	१०२,	१०६,	
७.	९६,	९९,	१००,
८.	४२.		

सुह (तव)	५.	२९, ६. ९९.
ते	५.	२९.
दि	५.	२९.
दे	५	२९.

उब्भाण (युष्माकम्)	५.	३३
उम्हाण	५.	३२.
उम्हाण	५.	३२.
उ	५.	३१.
उज्झ	५.	३२
उज्झ	५.	३२
उज्झाण	५	३३
उज्झाणं	५	३३.
उब्भ	५.	३१.
उब्भ	५.	३१.
उब्भाण	५.	३१.
उब्भाण	५.	३३
उमाण	५.	३२
उमाण	५	३२
उम्ह	५.	३१, ८.

३६		
उम्ह	५.	३१
उम्ह	८.	३६
उम्ह	५.	३१
उम्ह	५.	३३
उम्ह	५.	३१
उम्ह	३३.	

ब्रह्मण (युष्माकम्) ५ ३३
ब्रह्माण ५ ३३
भे " ७ ३१
बो , ५ ३१
तद् (त्वयि) ५ ३४ ६ १००
तद् , २ ६ ८ ३३
तए , ५ ३४
ब्रह्ममि, ५ ३४
ब्रह्ममि , ५ ३४
ब्रमए , ५ ३४
ब्रममि , ५ ३४ ६ ७७,
१ ५ ७ १०
ब्रमाद् , ५ ३४
ब्रमे " ५ ३४
ब्रमि , ५ ३४
ब्रममि ५ ३४
ब्रममि , ५ ३४
ब्रममि , १ ३४
पद् " ८ ३३
ब्रह्मसु (युष्मासु) ५ ३६
ब्रह्मासु " ५ ३६
ब्रह्मसेसु , ५ ३५
ब्रह्मसु , ५ ३६
ब्रह्मासु , ५ ३६
ब्रह्मसेसु , ५ ३५
ब्रमसु , ५ ३५
ब्रमसेसु ५ ३५
ब्रह्मसु ७ ३६
ब्रह्मासु " ५ ३६ ८ ३६
ब्रह्मसु " ५ ३५
ब्रमसु " ५ ३५
ब्रमसेसु , ५ ३५
ब्रमसु " ५ ३५

ब्रह्मसु (युष्मासु) ५ ३५
ब्रह्मसु , ५ ३५
योग (ऋ) ८ २, ११
योगि (योगिन्) ८ ७, १२
य्येय (एव) ७ १०१
र
र (पादपूरणे) ४ २१
१ रद् (रति=कामप्रिया) ३ ७, ७२
४ ४०
२ रद् (रति=दुरत) ३ १२, ८९ ४
१६ ५ ४, ७४ ६ १७
३ रद् (रति=प्राप्ति) ४ ३३ ८ ५२
रद् णाद् (रतिनाथ) ३ ७
रद्-नाद् ६ १८
रद्-पद् (रतिप्रभु) ४ ३९
रद् वद् (रतिपति) १ ७७
रद्-सूद् (रतिसुभग) १ ७ २
३३
रद्-स्वर (रतीश्वर) ३ ४२
रमा (रग्मा) १ २१
रक्त्वाण (रक्षण) ६ ५
√रत्
रक्षितमो (रक्षाम) ५ ५३
रक्षणीअ (भरक्षत्) ६ ९३
रक्षितजसु (रक्ष्यत्) ७ ९४
रक्षितअ (रक्षित) २ ४
रक्षितिलि (चञ्जनील) ६ ३२
रक्ष (ऋ) २ ७४
√रच्
रक्ष (रचित) २ १७, ३ ३१
५४ ४ ३७ ६ ७९
+वि विरक्ष (विरचित) १ ५९

रञ्जणी (रञ्जनी) ७ २८
 रञ्जिर (रागपर) ३. ८७
 रज (रजस्) २ ८५, ३ ५ रय
 ५ ५६, ७. ५८.
 रज्ज (राज्य) १ ११, ३२, ७ ५,
 १७, १०१

√रञ्ज्

रञ्जइ (रज्यते) ७. २१
 रञ्ज (रज्यस्व) ३ ८०
 रञ्जिअ (रञ्जित) २ ७०, ३ ४४
 रग्ग (रक्त) २. ८७
 रत्त ,, १ ५८, ५९, २
 ८७, ३. ८०, ६. २
 +वि विरत्त (विरक्त) ३ ३५
 रञ्जण (रञ्जन) ६ ३३.

√रण्

रणिअ (रणित) ८ २५
 रण (सक) ४ ४८, ६ ५०, ५७,
 ६०, ६३, ६४
 रणण (अरण्य) १ ४२, ४६, ६
 १०१
 रत्ति (रात्रि) ३ ३९, ५ ६२, ८
 ६८
 रन्न (अरण्य) ८ १०

√रम्

+आ आढत्त (आरब्ध) ३ ७०
 -आरद्ध ,, ३ ७१
 -आरभिअ (आरभ्य) ६ १०५

√रम्

रमइ (रमते) १ १३, ४ ६९
 ५ ९९, ८. १५
 रमए ,, ४ ५३.

रमिज (रमते) ५. ९९.
 रमेज्जा ,, ५. ९९.
 रमन्ते ४ ५५, ५९, ६१
 रमसे ४ ४७
 रमामु (रमे) ५ ९६.
 रमिमो (रमामहे) ५ ९८
 रमिज्जइ (रम्यते) ५ ८.
 रमिज्ज (रमिष्यते) ५ १००
 रमिस्तादि ,, ७ ९९.
 रमिहिइ ,, ५ १००
 रमेज्जा ,, ५. १००
 रमउ (रमताम्) ५ ९६, १००
 रमन्तु (रमन्ताम्) ५. ९८
 रम (रमस्व) ४ १०, ५ ९८
 रमसु ,, ५ ९६, ९८.
 रमिज्जहि,, ५ ९८
 रमेज्जसु ,, ५ ९८.
 रमेजे ,, ५ ९८.
 रमह (रमध्वम्) ५ ९८
 रमेसु (अरसिषत) १ ५४.
 रअ (रत्त) २. ३२, ४ ११, ५.
 ७८
 रय ,, ३. १०, ४६, ७ ६८
 रमिअ,, ३ ७३, ४. ५०.
 रमिअ (रमित) ३ ८९
 रममाणा (क्रीडन्ती) ४. ४७, ५
 ४९
 रममाणी ,, ४ ४६, ७.
 १८

१ रमण (सक=कान्त) १ १६, ३.
 ८७, ४ १२, २०.
 २ रमण (सक=क्रीडन) ५ ३३

३ रमण (BK स्मरकूपिका) ७ १७, १८
 रमणि^० (रमणी) ७ १८, १९
 रमणी (BK) १ २२, ५३ ३
 ७८; ७ १३
 रमिर (रमणशील) १ १० ४ ५४
 ६८, ७० ५ ९२ ७ १८
 रम्पण (तक्षण) ७ ४
 रम्फण ,, ७ ८
 १ √रम्म P (गम्)
 रम्मन्ति (गच्छन्ति) ७ ८
 २ √रम्म P (रम्)
 +भा भारम्मिअ (भारथ) ६
 १ ५.
 -भारम्मिअ " १ २१
 रम्मा (BK) १ ७७, ३ ६७
 रम्म (रम्) २ २५ ४ ७१
 रम्मा (रम्मा) ४ ६ ४३ ७ २०
 १ रय B रज
 २ रय (BK=वेग) ५ ५६
 रयण (रत्न) १ ८ २७, ८५ ३
 ४७ ६ ३४ ८ २८ ६
 रयणी (रजनी) १ १६
 रय (BK) २ ६४; ३ ३ ४
 ० ५ ७ ६४ ३० ४८
 रयि (BK) १ ६ ६६ ६७ २
 १० ४८, ६४ ८७; ३ ३
 ६ २३
 रय (BK) ४ ४१ ९ ८ १८;
 ७ ३६, ८ २४
 रयातल (BK) ७ ९९
 रयिस् (रयिस्) ३ ३

√रह
 रहिअ (रहित) १ २ १८,
 ७ २६
 लहिद ८ २ ४
 +वि विरहिअ (विरहित) ३ ०
 रह (रथ) ६ ६४
 रहङ्ग (रथाङ्ग) ५ ८९
 रहङ्गी (रथाङ्गी) ५ ८९
 रहस (रभस) ४ ८
 १ राअ (राग) १ ५९ राय ३ ७०
 ७ १८
 २ राअ (राजन्)
 राय^० १ ८१ ४ ६९
 राया (राजा) १ ७१ ८५ २
 १७ ८३, ५ ८७; ६ ३१,
 ५, ७६, १ ७ ७ १
 राइणो (राजान राको वा) ४ ६१
 राया (राजान) ४ ५९
 रायाणो ,, ४ ५९ ६१,
 राय (ह राजन्) ७ ९४
 राया , ४ ५९
 रायाणो , ४ ५९
 राय (राजानम्) ४ ६३
 राइणा (राजा) ४ ६१
 राएण , ४ ६१
 रण्णा ,, ४ ६१, ५
 रचिणा ८ ६
 रञ्जा , ८ ६
 राईहि (राजभि) ४ ६
 ० राएहि , २ ६
 रायाणोह , ४ ६४
 रण्णो (राज) ४ ६
 रायाउ , ४ ६०

राईहिन्तो (राजभ्य) ४. ६४
 राइणो (राज्ञ) ४ ६२, ६५.
 रण्णो ,, ४ ६०, ६२, ६५
 रायस्स ,, ४ ६०
 राईण (राज्ञाम्) ४ ६४
 राईण ,, ४ ६३
 राइम्मि (राज्ञि) ४ ६२.
 राईमु (राजमु) ४ ६४
 लाच^० ८ १२.

राइक्क (राजकीय) ३. ७६.
 राइन्द्र (राजेन्द्र) १. २८.
 रा-उल (राजकुल) २. ७३.
 राग (SK) ८. ७६.

√राज्

राइअ (राजित) ६. ६३.

राम (SK) १. ३१, ४ २५, ६
 ४५

राम-इसि (रामर्षि) १ ८९

रामा (SK) ७. १४, २०

राय S राअ

राय-उल (राजकुल) २ ७३

रायकेर (राजकीय) ३ ७६

राय-रिसि (राजर्षि) १. ८९.

राय-वाडिआ (राजपाटिका=चतु-
 रङ्गसैन्यश्रमकरण) २. २१.

१ √राव P (रञ्ज)

राविउ (रञ्जयितुम्) ६ ३३.

२ राव (SK) १ ५३

रासि (राशि) ४ ३७

√रिअ P (प्र-विशु)

रिअद (प्रविशति) ७. २८

१ रिउ (ऋतु) १ ९०; २. ७९, ८१,
३ ५९

२ रिउ (रिपु) १ ३१, ३४, ३५, ३६,
 ४२, ७१, ८२, २ २१, ५२,
 ५७, ६. ४३, ४४, ४७, ७५,
 ८५, ९०, ९१, ९४, ९६, ९७,
 ९९, १०१, ७. १.

रिक्ख (ऋक्ष) २ ८९

रिच्

+वि विरेअन्त (विरेचयत्) ६
१७.

रिच्छ (ऋक्ष) २. ९०

रिज्जु (ऋजु) १. ८९

रिण (ऋण) १ ८९.

रिद्धि (ऋद्धि) १. ८९; ३. १३, ५
५०

रिसह (ऋषम=श्रेष्ठ) १. ८९.

रिसि (ऋषि) ७. ३३, ३४

रीडण (मण्डन) ६. ७६

रीर P (राज्)

रीरिअ (राजित) ६ ६३

रुइ (रुचि) १. ६३, ६. १३, १४,
२८

रुक्ख (वृक्ष) १. ६८, ३. ६४

रुद्धिम् (रुद्धिम्) ३. १८.

रुज्ज

रुग्ग (रुग्ण) २ ८३

रुग्ग ,, २ ८३

रुज्ज P (रु)

रुज्जिअ (रुत) ६. ३८

रुण्ट P (रु)

रुण्टिअ (रुत) ६. ३८

√रुद्

रुअन्ति (रुन्ति) १ ५६
 रोच्छ (रोदिष्यामि) ५ ९४
 रुण (रुदित) २ ४ ४४ ५८
 रुन् ' १ ४६ ३ ८७,
 ४ ५३
 रौत्तुण (रुदित्वा) ७ ५२

√रुघ्

रुधिञ्जद् (रुष्यते) ७ ८१
 रुमप " ७ ८१
 रुञ्जिञ्ज (रुद्) ७ ५७
 रुद् , १ ६९ ८ १६,
 २२, २३
 रुधिञ्ज " २ २८, ६ ११,
 ७ ५७ ८ ४१
 रुमिञ्ज " ७ ५७
 रुन्धत् (रुघत्) ५ ११
 +अनु अणुरुञ्जद् (अनुरुष्यते)
 ७ ८३
 -अणुरुधिञ्जद् " ७ ८३
 +उप उवरुञ्जद् (उपरुष्यते) ७
 ८३
 -उवरुधिञ्जद् " ७ ८३
 +नि निरुद् १ २१, ६९
 +सम्. सरुञ्जन्त (सरुष्यमान)
 ७ ८४
 -संरुधिञ्जन्तम् " ७ ८४
 रुष्पमय (रुष्यमय) ६ १६
 रुष्पि (रुषिमन्) ३ ३९
 रुष्पिणी° (रुषिमणी) ३ १

√रुप्

रुत्तद् (रुष्यति) ७ ६६
 रुट् (रुट्) ४ १० ५ ५९

रुसविञ्ज (रुषयित्वा) ४ ६६

रुसा (रुषेण) १ ३०
 रुसा (राप) २ २४

√रुह्

रुहद् (रुहति) ७ २९
 +आ आरुह २ २९ ९०
 -आरोविड (आरोष्य) ६ ३२
 +समा समारुह २ ३२ ६
 ५७

रुहिर (रुधिर) ६ ६४
 रुव (रुप) ३ ६८, ४ ४५
 रुसण (रुषेण) ४ १५
 रे (समापणे) ३ ५६ ४ १३, ४७,
 ५६ ७ २० ८ ४१

√रेअच् P (मुञ्)

रुअविञ्ज (मुक्त) ६ ५६
 रेणु (रु) २ ८३ ७ ८७
 रेम (रेक) २ ५५

√रेह् P (प्रावय्)

रुहन्त (प्रावयत्) ४ २६
 रेवद्° (रयती) २ २
 रेया (रु) ६ ८६, ८७
 रेसि (सादर्थ्ये) ८ ७०
 रेसि " ८ ७०

√रिह् P (राञ्)

रिहिञ्ज (राजित) ६ ६३

√रोञ्च P (पिप्)

रोषति (पिपन्ति) ७ २९
 रोत्तन्ध (रोन्तित्थ्य) ७ ५२
 रोत्तु मण (रोदित्तुमण) ७ ५२
 रोम (रु) २ ८५
 रोमच (रमाय) १ १२
 रोमञ्च , ५ १ २ ६ ५९

रोमन्थ (SK) ६. ३०.

रोल (कोलाइल) ५. ७६

रोलम्ब (SK) ३ ३०, ५ ६७.

रोविग (हर्षाश्रुमोचनशील) ७ ६१

√रोसाण P (मृज्)

रोसाणिअ (मृष्ट) ६. ६६

ल

१ लक्ष्म (लक्ष=सख्याविशेष) ६ ७५

७ ७१, ८ ६८

२ लक्ष्म (लक्ष=वेद्य) २ ५

लक्ष्° (लाक्षा) १ ५८

लक्ष्ण (लक्षण) २ ८४, ६ ७८

√लक्ष्

अलक्षि (अलक्षि) ३ ३०,
३३.

लक्ष्मिअ (लक्षित) २ १५

√लग्

लग् (लग्न) २ ६८, ७८, ३

३३, ३१, ६ ६, ७, ५८

+वि विलग् (विलग्) ८ २१

लङ्गलि (लाङ्गलिन=बलभद्र) २ ६४

लङ्गलि° (लाङ्गली=शारदीलता) ५

१०

लङ्गली ,, ५ १५

लङ्गल (लाङ्गल) ३ ८८.

लङ्गलि (लाङ्गलिन) २ ६५

√लङ्

लङ्गिज्जड (लङ्घ्यते) १ १७

लङ्गिय (लङ्घित) ३ १०

लङ्गि° (लङ्गी) ६ १०७

लङ्गी ,, १ ८९, ७, ८८,

४. ३, ५, ५. ७, ८०; ६.

६०, ७२, ७ ९८

लज्जा (SK) ६. २०

लज्जिर (लजनशील) ६. ६५

लङ्ग (लङ्गा=केशरवृक्ष) ५. ७२

लङ्गि (यष्टि) २ ५९, ३ ८, २१

७७, ८४, ४ ७३.

लङ्गह (प्रधान) ४ ५७

लङ्गहत्त (सौन्दर्य) ४. ५५

√लङ् P (स्मृ)

लङ्गन्त (स्मरत्) ६ ४५

√लप्

लवड (लपति) ४ ३३

लवन्ति (लपन्ति) ४ २, ५ ७१
८१

लवसि (लपसि) ४. ५१

लवसु (लप) ४ ५१

लविअ (लपित) ५ २.

+आ आलविअ (आलपित) ३.
७०

+उद् उल्लविअ (उल्लपित) ४ ८.

√लभ

लहड (लभते) ८ २०, २५, ८२

लहदि ,, ८ ३

लभेद्य (लप्स्यते) ८ १०

लभद् (लभ्यते) २ ७५.

लभहिं (लभ्यन्ते) ८ ६०

लहिज्ज (लभ्येत) ५ ८६

लहिजेज्ज ,, ५. ८६.

लहिअ (लभ्या) ४. ४६

लहि ,, ८ ७५

+उपा उवालद्ध (उपालघ) ३
८१, ८५

√लम्ब्

लम्बत (लम्बमान) १ २१
+आ आलम्बित (आलम्बित)
८ १०

लम्बिर (लम्बमान) २ ७
लम्ब (BK=मन्स साम्यावस्था) ७
६६

लम्बा (लता) १ ४६ ३ १४ १५
४ ६ ७ ५, ६७ ६८ ६
८७

√लल

ललित (ललित) १ ४५ ५ १५
१ ४ ६ ३८ ४७ ७
८१

+दुर् दुर्ललित (दुर्ललित) ४
७४

ललण (BK) २ १४
ललणित (लावण्य) ३ ६१
ललल (BK=पुष्पविशेष) ५ ७७
ललली (BK) ३ १३, ३६ ४६
५५ ५८ ६३ ४ ५ ५ ६८,
८५

ललित (ललित) ४ २१

√लस

+उद् उलसित (उलसित) ३
३७ ६५ ७ ४६

+वि विलस (विलसति) १ १२

-रिलसति ७ ४६

लसरी (BK) ४ ४४ ६५

लहिद् BK रद्
लहु (लघु) २ २७
लहुअ (लघुक) ३ ६१

√ला

लेह (लाति) ५ १५, ७१, ८०

लेसि (लासि) ५ ७१

लेमि (लामि) ५ ३७

लेसु (लाहि) ३ ६६, ८ ७१

लाऊ (अलाव) १ ४६

लाव BK राव

लायण (लावण्य) २ २७

लाला (BK) ७ १९

लास (लास्य) २ ६९

लाहल (BK=भ्लेच्छविशेष) २ ६५

√लिक P (नि ली)

लिकन्त (निलीयमान) ६ ३७

√लिख्

लिहिय (लियित) ८ ८१

लिङ्ग (BK) ८ ८२

लिङ्गु (लिङ्गु) २ ९०

√लिप्

लित (लित) १ १३

√लिम्प P (लिप्)

लिम्भ (लित) ६ १०२

लिम्भ (निम्भ) २ ५२

√लिस P (स्वप्)

लिसद् (स्वपिति) ६ १०

√लिह्

लिहद् (लेप्) ७ १९

लिहियए (लियते) ७ ८१

लिह्यत (लियताम्) ७ ८०

√ली

लीण (लीन) ४. २२; ८ २६,
४३.लीला (SK) १ ९०, ३. १९, ४
३९, ८३, ५ १८, १९ ७४

लीह (रेखा) ८. ६५

लुंदाय (लुण्टाक) १. १८

१ √लुक् P (नि-ली)

लुन्त (निनीयमान) ६. ३७

२ √लुक् P (वृट्)

लुमिअ (तुडिन) ६ ७९

√लुञ्ज S (मृज्)

लुञ्जन्त (मृजन्त) ६ ६७

लुणणी (लवनी) ७ ६९.

लुण्टण (लुण्टन) १ १८

√लुभ

लुभमि (लुभ्यमि) ६. १०४

लुद्ध (लुब्ध) ६ ९५, ८ ८८,
५९.लुम्भि^० (लुम्बी) १ २१.

√लुल

लुलिथा (लुलिता) ४. ४४.

+वि. विलुलिथा (विलुलिता) ४.

४२.

लुहण (मार्जन) ६. ६६.

√लृ

लृणिजड (लृयते) ७ ७६

लृणिजाण ,, ७. ७३.

लृब्धड ,, ७. ७३, ७६

लृण (लृन) ६ ७०

लृथ (लृथ) १ ५, १०, १५, १८,

३६, ४०, ५९, ६०, २ ९०,

३. २, १०, ४ १०, २२, ३३,

४५, ६७, ७६, ५. १४, ८४,

६ ६८, ७. ५९, ६४, ६५;

८. २२, ३०, ७५. ८०. लोम

४ ७६, ६ १०४.

लोथण (लोचन) ५ ८४, ६. ३६,

१०७; ७. ५३.

लाथ-माथा (लोकमात्) ७. ८५.

√लोक

+प्र पुलोह्य (प्रलोकित) २. ३३

लोम S लोथ.

√लोह P (स्वप्)

लुह (स्वपिति) ६. १००

लोह्य (लोत्र) ५. ८२.

लोह ,, ५ ५७.

० लोयणीकय (० लोचनीकृन्) ३. २७

लोलिम (लोलत्) ८ ४०

१ लोह (SK) २. १६

२ लोह (लोभ) ८ ७७

√लोहिताय

लोहिथाड (लोहितायति) ५. ६३.

लोहिथाधड (लोहिथायते) ५. ६३

√लहस P (स्रस्)

लहमाविअ (स्रसित) ७ ४२

√ल्लिक् P (नि-ली)

ल्लिक्न्त (निनीयमान) ६. ३७.

व

१ व (इव) १ १५, २०, २१, २३,

३८, ८१, ४९, ६०, ६०, ६६;

२ ३, १०, २७, ३२, ३६,

४३, ६८, ७७, ८७, ३. ९,

१७, ३४, ३९. ४. ६, ४०,

५०, ६ ७, ६१, १०६; ६.

१९ ८० ७ १९, ३० ३६;
८ १
२ व (वार्ये) ७ ८५ ८ १८
३ व (वार्ये) ४ ५१, ७ २७, ७१,
८ १९ ६४

४ व (वा) (हवार्ये) ५ ५९
वञ्ज (प्रत) ७ ४१ नय ७ ५
°वञ्ज ७ ६४

वइ ४ वइ

१ वइर (वेर) २ ४ ६ ४६ ९५
२ वइर (वञ्ज=हीरक) १ ७५
३ वइर (वञ्ज=विद्युत) ३ ५१
४ वइर (वञ्ज=वज्रपिं) ७ ३३, ३४
३५

वउल (वकुल) ३ ४१, ६४

वक (वक्र) १ १०

वह्न (वन्ध्य) १ १८

वस (वशा) २ ७, ९१

वसिञ्ज (वाशिक) २ ७

वज्रलि (वल्कलिन) ३ ३५

वग्ग (वर्ग) ७ १

वगोलिर (रोम-यशाल) ६ ३

वर्घी (व्याघ्री) ७ २७

√वच

वोचञ्ज (वन्ध्यामि) ५ ९५

वुषइ (उच्यते) ५ ८६

उत्त (उक्त) ३ ८ ७ ९२

उत्त , ८ ६७

वोत्तु (वज्रम्) ७ ५

वोत्तुण (उवत्वा) ७ ८

√वघ १ (काइक्षु)

वघठ (काइक्षु) ७ ३७

२६ [कुमारपालचरित]

१ वच्छ (वृक्ष) ३ ६४

२ वच्छ (वक्षस्) ४ २८

वच्छल्यल (वक्ष ल्यल) १ ४७

वच्छल्ल (वत्सल) २ ९१

वच्छल्ल (वात्सल्य) ७ ९२

१ √वज्ज P (व्रस्)

वज्जइ (व्रसति) ७ ४३

२ वज्ज (वज्र) ३ ५१

√वज्जर P (कथ्)

वज्जर (कथय) ६ १

√वज्ज्

वज्जइ (वज्ज्यते) १ १७

वज्जजर (माज्जर) ३ ६६

वज्जह्न (वन्ध्य) १ १८

°वट्ट (पट्ट=प्रवाह) २ २५

वट्टा (वार्ता) ३ ६

√वडवड P (वि लप्)

वडवडन्ति (विलपन्ति) ६ १ १

वडु (वटु) ४ ६९

वडुअ (वटुक) ५ ९२

वडुवास (मेघ) ५ १८

वड (मूढ) ८ १८, ६१, ६७

वण (वन) १ ३३ ३६ २ ५४

३ २६ ३४, ३९, ४१ ६२

४ १, २२ २६ ५१, ६७

१, ११ १६, २० ५३, ५९,

६ ६१, ७९, ८१ ८३ ९२

७ ५, ८ ६४

वणप्फइ (वनस्पति) ३ ६८

वणस्मइ ' ३ २६

वणिञ्ज (वाणिक) २ ६८

वणिञ्जा (वनिना) ३ ६५

वणे (निश्चये) ४. १६, (संभावने)

४. १६, (विकल्पे) ४. १६,

(अनुक्रम्ये) ४. १७.

वत्तडिआ (वार्तिका) ८. ७४

वत्ता (वार्ता) ३. ६, ५. ७२

वरथ (वल्ल) २. ३९; ३. ४७, ५८.

√वद्

वज्जइ (वाद्यति) ८. २५

वाइअ (वादित) २. ८, ६९, ७०.

वज्जन्त (वदन्) १. ७५.

वद्धमाण (वर्षमान) १. १.

वध (वध) ८. ५, ९

वन (वध) ५. ७९, ९२

वन्यु (वन्धु) ८. १०

√वन्द्

वन्दे ५. ६०.

वन्दारय (वन्दारक) १. ८३.

वन्द (वन्द) ३. ३८.

वन्नय (वर्णक) ३. ६१

वमालण (पुञ्जक) ६. ६७

√वम्फ P (काइक्)

वम्फए (काइक्षन्ति) १. २०

वम्फन्ति (काइक्षित) १. २०

वम्फिअ (काइक्षित) १. २०

वम्फि (वलिन्) ७. १९.

वम्भचेर (ब्रह्मचर्य) १. ४२, ३. ३३.

वम्म (वर्मन्) ६. ६३.

वम्मह (मन्मथ) २. ५८, ३. १,

६. ८, ४३, ८९, ६. २०, ७.

१०, १४.

वम्हाण (ब्राह्मण) १. ६४

१. ० वय (पयन्) १. ४९.

२ वय ३ वय.

३ वय (वयस्) १. २३.

वयंसा (वयस्या) ४. ९, ५३

वयंसी " ४. १८; ५. ४८.

१ वयण (वदन) १. ७८; ३. २७

२ वयण (ववन) १. २५, ७. ४२,

४५, ४७, ४८; ८. २७, ४४,

४५, ५०, ७९.

१ वर (वध=देवादिकाद् वृत) २. ९१,

३. १, ७. १००.

२ वर (वध=श्रेष्ठ) २. ७१, ३. ६०,

६२, ६४; ४. ५४, ६. ७५,

७. ५८.

वरण (वध) ६. ४६, ५२

वर-विलया (वारवनिता) ६. ३२.

√वरहाड P (निस्-त्त)

वरहाडिअ (नि-त्त) ६. ५०

१ वरिस (वर्ष=संवत्सर) ३. ५०.

२ वरिस (वर्ष=वृष्टि) ६. ११.

वरिसण (वर्षण) ६. ५४.

√वर्ण

वर्णेमि (वर्णयामि) ५. ६५.

वर्णहुं (वर्णयाम.) ८. ३७

वर्णउ (वर्णयतु) ८. ३७.

वर्णिअ (वर्णित) २. ८८.

वर्णिउ (वर्णयितुम्) ५. ६६, ७९.

√वर्ध

वर्द्धिअ (वृद्ध) ७. ५८.

√वल

वलति (वलते) ८. ७.

वलिअ (वाहित) २. ७, ९; ७

१९.

१ √बल P (निर्-पद्)
+निर् निब्वलिभ (निष्पन्न) ६
८७

२ √बल P (आरोपय्)
बलिभ (आरोपित) ६ ३२

√बगलग P (आ रुह्)
बलगिभ (आरूढ) ७ ४७
बलगिज्ज (ग्रहणीय) ७ ४८

√बलयाय
बलयाद्भ (बलयायित) ३ ५
बलाया (बलाका) ५ ३३
बलि (भ्र) ८ ४३
बल्लहा (बल्लभा) २ ६८
बल्लि° (बल्ली) १ ४० ३ ६
बल्ली (भ्र) ५ ६
बल्ल्वर (बल्ल्वर) ४ १०
बल्ल्वलत्त (बल्ल्वलत्त) ८ ३

√बस
बसन्ति १ २६
+नि निबसन्ति १ ४
+प्र पउत्य (प्रोपित) ३ २७
३४ ४८ ५ २ ७५ ७७
६ १५
बस (बसा) ३ ५० ४ ५७ ७
९ ५२ ८ ३९ ५३
बसद् (बसति) २ ४२
बसग (बसाग) १ ७४ ७ १
बसन्त (भ्र) १ ८३ ९ ३ २
१३ ४ ५ ७
बसह (बसम) १ ८४ ६ ३ , ६२
बसहि (बसति) २ ४२
बसु (भ्र) १ ८७, ६ ४४

√बसुवा P (उद् वा)
बसुवन्त (उद्वात्) ६ ९
बसुह° (बसुधा) ६ ८४
बसुहा " ६ ६१, १ २

√बह
बहद् (बहति) ५ २०
बहिज्जद् (उद्यते) ७ ८१
बुन्मउ (उद्यताम्) ७ ८
+उद्वि उब्धीठ (उद्युद्) १ ७३
-उब्धुद् , १ ७३
+निर् निब्वहिस्स (निर्वाहयिष्या
मि) ६ १ ५
+प्र पवहन्ति (प्रबहन्ति) ४ ४१

१° बह (पयिन्) ४ ७८
२ बह (बध) ५ ५९
बहिल्लभ (धीप्र) ८ ६७
बहु° (बधू) १ ३ ७ ३ ५ ३४
बहुत्त ४ भू
बह (बधू) १ ३ १० ४६, ५२
२ ३४ ४ ४५, ४६, ५४
५ ४९, ५०, ५१, ५२ ७९
६ ४, १०१ ७ ८

१ √बा P (भ्लै)
बाभ (भ्लान) ६ १३

२ √बा
बाद् (बाति) ५ ५५
बाय (बात) ५ ४
+उद् उब्बाय (उद्धान) ६ ९
३ बा (भ्र) १ ३२, ३७, ४ ३३,
३५, ३६, ७६ ५ ६५ ६
२३ १०४ ७ ७५ ७६, ७७
४ बा (भयि) २ १

वाअ (वात) ५ ४
 वाउ (वायु) ३. १५ ४ ३५, ५.
 ५५, ५६ वायु ४ ३४
 √वाञ्छ
 वञ्छिजड (वाञ्छयते) १ १७
 वाणारसी (वाराणसी) ३. ५९, ४.
 ६०
 वाणी (SK) ७ ८३
 वानरिन्द्र (वानरेन्द्र) ६. ८७
 १ वाम (SK=प्रतिकूल) १. ४९, ४
 ३५.
 २ वाम (SK=सव्य) ४ २६.
 °वाय (पात) २. ८६
 वायरण (व्याकरण) २. ७८
 वायव्य (वायव्य) ५ ९०.
 वाया (वाक्) ८ ४८, ६३
 वायु ३ वाउ
 १ वार (SK=समूह) ६. ३०
 २ वार (द्वार) ३ ३८, ५७, ४. २७,
 ६ ७६. ९१, ८ १६
 वार-जुचड (वारयुवति) १. ७८.
 १ वारण (SK=गज) १ ३८, २
 २२
 २ वारण (SK=निवारण) ४. ९
 ३ वारण (व्याकरण) २ ७८
 वार-वाल (द्वारपाल) १ ६९
 वार-विलया (वारवनिता) ३ ७६,
 ४ २१
 वारि (sh) ४ ७७, ३१, ५८,
 ५, ६३, ५७, ५ ५७
 वारुणी (sh) ५. ८३
 °वालिका (पालिका) ५. ८८.

वावम्फिर (करिष्णु) ६. ४३
 १ √वास P (अव-काश्)
 +अव. औवासइ (अवकाशते) ७
 २३.
 २ वास (वर्ष) ३. ५०
 ३ वास (SK=सुगन्ध) ५ ९३.
 वासन्तिआ (वासन्तिका) ३. ६, ५४.
 वासय-सज्जा (वासकसजा) ५ ९५.
 वासा (वर्ष) १. ३२.
 वासुगि (वासुकि) ६. १०४
 √वाह P (अव-गाह्)
 +अव औवाहए (अवगाहते) ७
 ४६
 वाहरण (व्याहरण) ६ ४८
 √वाहिष्प P (व्या-द्विय)
 वाहिष्पन्त (व्याद्वियमाण) ७ ९०.
 वाहिर (बहिस्) ४ ७५.
 १ वि (अपि) १. ५, ६, १०, १६, १७,
 २१, २४, २६, २७, २८, ३२,
 ३३, ३७, ४०, ४१, ४४, ४५,
 ४७, ४८, ६७, ६४, ६९, ७२,
 ७९, ८०, २ ५, १५, २६,
 २९, ३४, ६०, ५२, ५९, ६०,
 ६५, ६६, ६९, ८८, ३. १९,
 २४, ३५, ३९, ६३, ५०, ५१,
 ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७,
 ५८, ७५, ७७, ७८, ७९, ८०,
 ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६,
 ८७, ८९, ४ २१, २२, २३,
 २४, २५, ३८, ३५, ३६, ४२, ४६,
 ४७, ६८, ५१, ५२, ५३, ५४,

५८, ५९ ६५ ६६ ६७, ६९
 ७१ ७२ ७३, ७५, ७६, ५१,
 ३, ५ १४, १७ २६, ४०, ४३
 ४७ ५३, ६, ७३ ८५ १,
 ६ २, ५ ११, ३९, ५३, ६६
 ६७ ७४ ८० ८३, ९७
 १ १ ६ ७ ७, ९, १३
 १७, २१ २२, २५, २७ ३३
 ३८ ४३, ४४, ५२, ५८ ६२,
 ६७ ६८, ६९, ७२, ७८, ८४,
 ८८, ८९ ९९, १ २ ८ १,
 १२, १३ १४, १५, १६,
 १७, १८ १९ २० २४, २६,
 २७ ३, ३१, ३५, ३७, ३९,
 ४४ ४९, ५१ ५२, ५५, ५७,
 ६२, ६३, ६४, ६६, ६८, ६९,
 ७३, ७४ ८३ ९८ ५४

२वि (एव) २ ६, ४ ६६ ८ ५४

विथ (द्वार्ये) ४ ४

विथइह (विचकिल) २ १३

विथडि (वितर्दि) ३ ९

विथङ्गा (विदग्धा) ४ ४८ ६९

विथणा (विदना) २ २, ८

विथथ (द्वितीय) १ ६२ विथ्य
 १ ४

√विथड P (नाहाय्)

विथडिथ (नागित) ६ २१

विथोथ (वियोग) १ ४२ ३ ९०

विथिण (विक्रयण) ६ ३४

√विकीशय्

विकीसिथ (स्फारीकृत) ६ २९

विक्रम (विक्रम) २ ३६ ६ ८८

विक्रमि (विक्रमिन्) ३ ३३

विक्रथ (विक्रथ) ३ ३४

विघ (विघ्न) ७ ४४

विघस्टण (विघट्टन) ८ १

विघाय (विघात) ८ ५३

विघ्न (वर्त्मन्) ८ ६७

विच्छड्ड (विस्तार) ३ ९

√विच्छोल P (कम्प्)

विच्छोलिथ (कम्पित) ६ ३१

विजथ (विजय) ८ ७६

विजण (विजन) २ २२

विजय (अथ) ६ ४४, ७, ८८ ९९

विजैतव्य (विजैतव्य) ८ ६

विज (विद्वान्) २ ८८

विज्जा (विद्या) ३ २२

विज्जु (विद्युत) १ ९ ३ ९
 ५ ६२

विज्जुलिथ, ३ ९०

विज्जुथ (वृक्षिक) २ ८३ ८९

विट्टि (वृष्टि) १ ८५

विड (विट) ४ ३३

√विडयिड P (रन्)

विडविट्टीथ (अरचयत्) ६ ५९

√विडप्प P (अज्ज्य्)

विडप्पइ (अज्ज्येते) ७ ८८

√विडव P (अज्ज्)

विडविज्जइ (अज्ज्यते) ७ ८८

विडविथ (अर्जित) ६ ७१

विणइह (विनयवान्) ३ ८३

विणय (विनय) १. ५२
 विणु (विना) ८. १८, २०, ५९, ७१
 विण्ट (वृन्त) १, ८८
 विण्णत्ति (विज्ञप्ति) ६. २६
 विण्णाणिणी (विज्ञानिनी) ३. ३७
 वित्थरण (विस्तरण) ३. १४

√विद्

वेच्छ(वेदिष्यामि) ५ ९४

विदुर (SK) २ २२.

विदेस (विदेश) ४. २

विनिमय (SK) ८ ८३

विन्नत्ति (विज्ञप्ति) १. ८२, ६ ९५,
 १०७.

विन्नाण (विज्ञान) ५ ७३

विपिण (विपिन) ३ १८

विप्प (विप्र) १ ६५

√विप्पगाल P (नाशय्)

विप्पगालिअ (नाशित) ६ २१

विप्पव (विप्रव) ३. ५०

विच्चम (विभ्रम) १ ७७, ५ १०४

विमल (SK) २ ३६, ५५, ४
 ८१

विम्हय (विस्मय) १ १३

√विम्हर P (वि-स्मृ)

विम्हरन्ति (विस्मरन्ति) ७ ५०

विम्हरिअ (विस्मृत) ५ २९, ३१,
 ६५, ६ १.

विम्हारिअ (विस्मारित) ६ ४७

विम्हरावण (विस्मारण) ६ ४६

१ √विर P (गुप्)

विरन्ति (गुप्यन्ति) ६ १००

० √विर P (भञ्)

विरिअ (भग्न) ६ ६९

√विरमाल P (प्रति-ईस्)

विरमालिअ (प्रतीक्ष्य) ७. ३९.

√विरल्ल P (तन्)

विरल्लिअ (तत) ६ ९३

विरह (SK) ३ ४८, ४ ३४, ५
 ८९

विरही (विरहिन्) ३. १५, ४. ३५

विरहिणी^० (विरहिणी) ३. ७, १२,
 ३२, ६. २१

विरहिणी (SK) ५ ५९

विराअ (विराग) ८ १९.

√विरोल P (मन्थ्)

विरोलिअ (मथित) ६. ८१

विलया (वनिता) १ ५५, ३ २६,
 ६०, ६४, ४. ५०, ६४, ५
 ७१, ८१; ६ ३१, ७ ३१.

विलविर (विलपनशील) ६. १०१

विलास (SK) १ ९०

विलिअ (व्यलीक) ६ २.

विलीइर (द्रवणशील) ६ ३८

विलेवण (विलेपन) ६ ९.

विच (इवाथे) ४ ४

विचइ-गर (विपत्कर) ८. ४८

विच२का (विवक्षा) ८ ४

विचक्खीहुन्त विपक्षीभवत्) ६ ४१

विचस (विवश) ८ ६३

विवेअ (विवेक) ७ ९, ११, २१,
 २३, ४६

विवेइ (विवेकिन्) १. १०.

विवेग (विवेक) ८ ५६

विच्चोअ (विच्चोक) ५. १०४.

√विश्व

+नि निविद्ध (निविष्ट) १ ७४
६ ३४

-निविष्ट " ८ २

-निवेशित (निवेशित) ८ ८१

+प्र पद्दु (प्रविष्ट) २ ५१

-पद्दी (प्रविष्टा) ८ ७४

-पविसन्त (प्रविशत) ७ २८

विस (विष) २ ८९, ५० ६१ ८
२१

विसभ (विषय) ६ ७४ ७ २, ३१

८ २२ विसय ८ १, १८

१९ २१ २२ २९ ४ ४१

१ √विसदृ P (दृ)

विसदृ (दृ) ७ १९

२ विसदृ (विकसित) ५ ५७

विसदृ (विषय) २ ५७

विसदृ (विषय) ३ ७

विसदृ (विषय) ४ २९

विसदृ B विसदृ

विसदृ (विकसित) २ ४२

विसदृ (विकसित) ३ २१

विसदृ (विषय) ६ ३९ ८ ७५

विसदृ (विषय) १ २

विसदृ (विषय) ३ ५८

विसदृ (विकसित) २ ३९ ७३

१ विसदृ (विधि=प्रददेव) १ २६

२ विसदृ (विधि=प्र) ४ ३५ ८ ३९

विसदृ (विषय) १ ६६

विसदृ (विषय) १ ४२

विसदृ (विषय) ३ ९

विसदृ (विषय) ८ ६८

√विहोड P (ताडय्)

विहोडित (ताडित) ६ १८

वीथ (द्वितीय) २ ६०

वीजण (व्यजन) ६ ५

वीणा (व्य) २ ६९ ८ २५

वीर (व्य) २ २९, ३ ३३, ६

४६, ५२

वीस (विशति) १ १५ ६१ २

३० ३ २७

वीसाम (विशाम) ५ १०३ ६

१०७

√वीसार P (वि-स्थ)

वीसारिभ (विस्मारित) ६ ४७

√वीसाल P (मिश्रय्)

वीसालिय (मिश्रित) ६ १९

वीसारि (विशाम) ८ २५

वीसारि (विशाम) ८ ४०

वीसु (विषय) १ ३२, ३७

√वुज P (वृज्)

वुज (वृजति) ८ ४४

वुद्धि (वृष्टि) १ ८७

वुद्धि (वृद्धि) ३ ११ ७ ७

वुद्धि (वृद्धि) ३ १२

वुन्दारय (वृन्दारक) १ ८३

वुज (विषय) ८ ६७

वुद्धि (वृद्धि) ६ ५९, ८१

√वृ

वरिभ (वृत्) ४ १५

वरिभ (वरितुम्) ६ ५१

+आ भावरिभ (भावृत) २ ३८

+नि निवारिभ (निवारित) २

३५

घेव्य (आमन्त्रणे) ४ १
 वेव्ये ४ ९ (भय
 धारणविषादे) ४ ९
 √विष्ट
 वेष्टिअ (वेष्टित) ६ ३४ ७ ५८
 +उद्. उन्वेक्लिउज्जद् (उद्वेष्टघते)
 ७ ५९
 +सम् सविक्लिअअ (सवेष्टित)
 ७ ५९
 वेस (वेष) २ ३५
 वेसा (वेद्या) १ ५४
 √वोक् P (विज्ञपय्)
 वोक्न्त (विज्ञपयत्) ६ २६
 √वोज् P (वीज्)
 वोज्न्त (वीजयत्) ६ ५
 योजिर (त्रस्त) ७ ४२
 योत्तव्य (वक्तव्य) ७ ५०
 √वोल I (गम्)
 वोलन्त (गच्छत्) ७ ९
 वौलीणा (आतिक्रान्ता) ४ ५
 √वोसट्ट I (वि वस्)
 वोसट्टिअ (विकसित) ७ ४१
 √वज्
 वजन्ति (व्रजन्ति) ५ ५
 वजामो (व्रजाम) ७ ६
 वजेही (व्रजिष्यी) ८ ३१
 वजउ (व्रजतु) ८ ३
 वज (व्रज) ३ ८६
 वज् ८ ४२
 वजद् (व्रजत) ८ ४६
 वजत् (व्रजत) ८ ३
 +अनु जलान्तेअ (अनुव्रजित)
 ६ ७१

व्यास (व्यास) ८ ४८
 १ व्व (वत्) २ ५५, ३ ७७
 २ व्व (इव) १ ८ ३७, ३९, ५६,
 ५८, ५९, ६३, ८८ २ ३, ४,
 ७, ११ २९ ३२ ३३, ५९,
 ५७ ६२, ७१ ३ ११, २८
 ३३ ३७ ४० ४७, ५२ ५९
 ६०, ६३, ६८ ७२, ७३ ८८
 ४ ३ ८, २९, ३४, ३५ ३७
 ५ ६ ६ १ २९ ३३
 ६२, ६७ ७ १७ ९७
 व्वअ ४ वअ
 श
 श (स्व) ८ ४
 √शस्
 + आ आसंसन्ति (आशमन्ति)
 १ ६१
 -आसंसिअ (आशमिन्) १ ८
 +प्र पसत्य (प्रशस्य) ३ ८
 √शक्
 गक् (शजोम) - ६६
 शक् (एक) २ ८
 शक् " २ ८२
 गक्न्त (शज्जन्त) ६ ८३

मइ (स) १ १०, ४० ४९ २
 ८१ ७ ८६
 सइघ (सैन्) २ ४
 सईस (सैस) २ ५
 सउह (सैह) ७ ८७
 सकर (सैर) ७ ५
 सख (सैख) १ १६
 सागय (सैग) २ ३३
 सजम (सैज) २ ९ ७ २२
 ४५ ४९ ८ ३४ ३६ ४०
 ४२ ४३ ६ ६
 सह (सैह) ३ ७
 सहा १ १२ ३ ४३
 ५, ८५ ८८ १
 सठ (सैठ) १ १८
 सताव (सैत) ७ ९९
 सतोस (सैत) ८ ५९
 √सदाण - (सदण्डे क)
 सदान (सदण्डे क) १
 सधान (सधन) २ ७
 सधिविगाहिम (सधिविगाहेक)
 ६ ४
 सपभा (सप) ६ ७१
 सपइ ८ ४८
 सपइ (सपे) ७ १ १
 सपय (सप) ८ ४८ ६२
 सपय (सपय) ७ २७
 सपया (सप) १ ८
 सपुडय (सपु) ६ ३६
 सभाय १ (सभ)
 सभामे (सभामे) ६ १०४
 समइ (सम) ३ १

समुह (समुह) ५ ९४
 सरम्म (सर) १ २१ ७ ७०
 ६ ९२
 साविहिभम - वेष्ट
 ससम (सस) ६ ४ ससय १ १
 ससार (सस) ७ ३९ ६७ ७९
 ८ ६७ ७८
 सकलक (सकलक) १ १३
 साकिसर (सकेसर) २ १
 सकुप्पास (सकुप्पास) १ ५०
 सक (सक) १ ४५
 सकय (सकय) २ ७४
 सा (सक) ४ ३१
 सग (सग) १ ६३ ६ ३९ ९४
 १ ४ ७ ६ ९६ ९९ ८ ७०
 सडा (सड) ३ ७४ ६ ५, ७६
 सहुधर (सहुधर) १ १६
 सहा (सह) ६ ७५
 सहुहुण (सहुहुण) ७ १३
 सहु (सहु) १ ८२
 सहु (सहु) ७ ६ १२ ३ ८
 ७८
 सह - (सह)
 सहजु (सहजु) ६ २
 सवनर (सक) ७ २२
 सद्य (सद्य) १ ३ ६ ४८ ७
 ७ ८ २८ ३३ ४४
 सद्यया (सद्य) ७ ७४
 सवडा (सव) २ ९
 सवुनुदा (सवुनुदा) ७ १ १
 सवुडा (सवुडा) २ ६
 सनुभाण (सनुभाण) ४ ९६

मह (सदा) १ १, ४, ४९, २
८१ ७ ८६

महघ्न (सय) २ १

सहस्र (सवीस) ७ १

मउह (सोध) ७ ८७

संकर (शकर) ४ ५६

मर (गह) १ १६

सगीय (सगीत) २ ६६

मजम (सयम) २ ५९ ७ २२,

४५, १९ ८ ३४, ३६, ४,

८२, ४३ ६० ६५

मज्ञ (सध्या) ३ ७

मज्ञा " १ १२ ३ २३:

५ ८७, ८८ १ ५

सठ (शठ) १ १८

सताय (सनाप) ७ ९०

सतोम (सतोय) ८ ५९

√मदाण (अवष्टमे क)

सणणन्ल (अवष्टमे कु) ६ ८०

सधाण (सधान) २ ७

सधिविगादिभ (सधिविगादिभ)

६ ८

सपभा (सपत्) ६ ७१

१ सपह ८ ४८

२ सपह (सपति) १ १

सपय (सपत्) ८ ४८ ६२

सपय (सपत्तम) २२

सपया (सपत्) १ ८

सपुष्टय (सपुष्ट) ६ ३९

√सभाय । (सभ)

सभायि (सुभ्यसि) ६ १ ८

समहृ (समहृ) ३ १०

समुह (समुह) ५ ९४

मरम्म (सह) १ २१ ७ ७

६ ९२

सविह्निभभ ५ धेय

ससभ (संगय) ६ ४ ससभ १ १

सस्मार (सह) ७ ३९, ६७, ७९

८ ६७, ७८

सकलक (सकलक) १ १६

सकिमर (सनेसर) २ १

सकुप्यास (सकुप्यास) १ ७

सक (सक) १ ४५

सकय (सकृत) २ ७०

सग (सक) ४ ६१

सग (सर्ग) १ ६३ ६ ३९, ९४

१ ८ ७ ६, ९६, ९९ ८ ७०

सदा (सदा) ३ ७४ ६ ५ ५६

सदधर (सदधर) १ १६

सदा (सदा) ६ ७५

सदधृष (सदधृष) ७ १३

१ सद् (सद्=उत्कथ) १ ८२

२ सद् (सह) ७ ६ १२ २३ ८

७८

√सद् । (सद्)

सद्गु (सद्गु) ६ ०

सद्मर (सद्) ७ २२

सद् (सद्) १ ६३ ६ ४८ ७

२२ ८ २८ ३३ ४४

सद्घण (सद्घण) ७ २४

सद्घण (सद्घण) २ ९

सद्घण (सद्घण) १ १

सद्घण (सद्घण) २ ६३

सद्घण (सद्घण) ४ ६६

- १ सज्ज (सज्ज) २ ६७
 २ सज्ज (सर्ज=वृक्षविशेष) ५ १२
 सज्जण (सज्जन) १ ६
 सज्जस (साधन) ३ ४ ६ १८
 सज्जमाय (स्वाध्याय) ६ ३

√सज्ज

- सत्त (सत्त) ७ २२
 +आ आसत्त (आसक्त) ४ १३
 सठ (शठ) ८ १०
 सठ . ३ ७४. ८२ ४ १३
 ५२
 सठाल (सठाल) २ ३६
 सठिल (शोधिल) १. ६०
 सणाह (सनाथ) ५ ५२.
 सणिमं (शनैत्) ३ ८८ ६ २४.
 सणिच्छय (सनिश्चय) २ ९०
 सणिच्छर (शनैश्चर) २. ३.
 सणिद्ध (निग्ध) ३ ४५
 सणेह (नेह) ३ ४८
 सण्ठ (शठ) १ १८.
 १ सण्ह (सूम्भ) १ ७२ ३ ३०.
 २ सण्ह (सण्ह) ३ ३०
 सतिण्ह (सतृणा) १ ५२
 सत्त (सत्त) २ ८४.
 सत्तङ्ग (सत्ता) ६ ७१.
 सत्तावीसइ (सत्तविशति) १ ०
 १ सत्ति (शक्ति=ज्ञानार्थ) १. १८ ७.
 १८ ९७
 २ सत्ति (शक्ति=आयुधविशेष) २. १०
 सत्तु (सत्तु) ८ २६ ४४.
 १ सत्थ (सत्थ) ३ १७ ५ ७७
 २ सत्थ (सत्थ) ७ ३९

√सद्

- सडिअ (सन्न) ७ ५८
 +नि. निस्तीद (निर्वाद) ४. १०.
 -णिसण्ण (निषण्ण) २ ३०.
 -णुमण्ण " २ ३०
 -प्र पसिअ (प्रसीद) ४ १०
 -पसाइअ (प्रसादित) ३ ५७
 सद्द (शब्द) २ ६७ ७४ ४. ७
 सद्दहण (भद्धान) ७ ६७.
 सद्धा (भद्धा) १ ३ ३. १२
 √सन्दुम F (प्र-दीप्)
 सन्दुमइ (प्रदीप्यते) ६ १०३
 √सन्धुक्क I (प्र-दीप्)
 सन्धुक्कइ (प्रदीप्यते) ६ १०३
 √सन्नाम F (आ-द्)
 सन्नामिअ (आदृत) ६. ५१.
 √सत्तुम F (छाद्द्)
 सत्तुमिअ (छादित) ६ १४.
 √सफराय
 सभराइअ (सफरायित) ४. ४४.
 सवम्ह्वरिअ (सवयनर्थ) ३. २३
 सव्भाव (सव्भाव) ३. ४४
 सभज्ज (सभार्थ) ३. ०
 सभल (सफल) २. ५३ ८ ४३.
 १ सम (सम=तुल्य) १. ५. ९०. ८३
 २. २८ ४१, ५९. ७५. ८९.
 ३ ४३. ४८-४ २९ ७ ५१.
 ७२ ७ ९८.
 २ सम (सम) ७ १० ८. ८.
 ३ सम (सम) १ ९० २ १ ६. ९
 १ समञ्ज (समञ्ज=सत्त) ४ १७ ७
 ७, ९ १०१ समञ्ज ५ १०, ४३

२ समञ (समय=सिद्धान्त) ७ ४३
 समय ७ ३९ ८ २०
 सम (समम्) ७ ६२
 समगा (समप्र) ७ ९६
 १ समत्त (समस्त) ३ १४ ८ २७
 २ समत्त (सम्यक्त्व) ८ ५०
 समत्तण , ८ ३६
 समभाय (सक) ४ ६३
 समय ५ समञ
 समर (सक) ७ ५७ ६ ५१, ८
 ८३
 समरी (शयरी) २ ६६
 सम हर (समहर) ३ १
 समहिञ (समधिक) १ ३७
 √समाण । (भुज)
 समाणद (भुङ्क्) ७४
 समाणु (समम) ८ ६०
 √समाण । (समा रर)
 समारीञ (समारारयत्) ६ ६
 समारञ्चण (समारचन) ६ ६१
 समिद्धि (समृद्धि) १ ३३
 समुद् (संमुग) ४ ९, २६ १
 ९२ ६ १३ ७ ६१
 सम्भली (समती) ४ ५
 सम्म (सर्मा) १ २३ ८ ६३
 सम्मत्त (सम्यक्त्व) ७ ४३
 मय (सा) ६ १७
 मय (सायम्) १ १ ७७ २ २
 ४ १७ ५ ९ ७ ७३
 मयद (साद) ७ १६
 मयण (सायन) १ ७१ ६ १ ७
 ८ १७

मयराह (शीघ्र) ५ ६२
 मयल (सकल) १ ३९ २ ३७
 ३ २६, ७ १, ६९, ९५
 मयदुत्त (शतद्वय) ३ ८३; ७
 १९
 मया (सदा) १ ४९ ७ ९
 मयादुञ (शयालु) १ ८४
 १ मर (शर) ७ ६ ३ ३ ३७ ४३
 ६ १८, ५४ ५५ ६५ ७
 ३३
 २ मर (स्वर) ७ ७०, ८७ ३ ३४,
 ४
 ३ मर (स्वर) ३ २३, ३ ३७ ७९
 ४ मर (सरस्) ५ ६५
 मरञ (शरद्) १ ९ २१ ७८;
 ५ ८ शरय ८६ ६६
 मरण (शरण) २ ४७ ४ ७८
 ७ ६
 मरदृ (शरीरदृ) ७ ७
 मरल (सक) ४ २
 मरलिञ (मरलिन) ७ ६
 मरम्भ (शरम्भती) ८ १५
 मरस्वद ८ ८
 मरि (मरक) १ ९
 मरिभा (मरित) १ ८ ३ १
 मरिच्छ (मरि) १ ७८ ८७ २
 ९ ३ ३६ ४ ४३ ७३
 मरिम (मरि) १ ९ ७ ७
 ४३ ४४ ६४ ८५ ३ १८
 ३०
 मरिमप (मरि) २ ३१ ७
 मरीण (शरीर) ७ १७, ३७

सरूव (सरूप) ५ ४६; ७ ८९.
 सरोज (SR) ७ ४१
 सरोमञ्च (सरोमाञ्च) ४ ७३
 सरोरुह (SR) २ ७, ५ १०६
 सर्माद (गर्माद) ८ ८०
 √सलह P (श्लाघ)

सलहिभ (श्लाघित) ६ ५४
 सलहिज्ज (श्लाघ्य) १ ६
 सलाह^० (श्लाघा) ३ ४७
 सलिल (SR) २ ३१, ६५, ३.
 १०, ४६, ८ ८.
 सलोण (सलावण्य) २ १४, ४
 ३६.
 सल्लई (सल्लकी) ५ २०, ४४
 सवल (शवल) २ ५६
 सविसेस (मविसेप) २. ६७
 सविह (मविध) ४ ६५, ७ ५६
 सवेण्ट (सवन्त) ५. २७
 सवोण्ट ,, १ ८८
 सव्व (सर्व) १. २२, २३, २ ११,
 ७९, ८१, ३ ३७, ४ ६७,
 ६८, ७०, ७१, ५ ३, ५४,
 ८७, ६. १३, १०३, ७ ६१,
 ७७, ८८, ८९, ८ ४, ८,
 १४, १६, १७, २३, ३०, ३१,
 ३६, ६२, ६४, ७७, ८३
 सव्वथो (सर्वत) १ २८, ४ ५९
 ६ १५
 सव्वद्धिअ (सर्वात्तीण) ३ ७७
 सव्वञ्ज (सर्वज) ८ १२.
 सव्वण्णु ,, १ ३९, ७२.
 ससहर (शशहर) ८ २४

ससा (स्वस) ४ ५०
 ससि (शशिन) १ ६०, २ ६६,
 ३ ३१, ५ ८८, ६ ३, ११,
 १२, २१, ८ १८
 ससि-कन्त (शशिकान्त) ६ १७
 ससिह (सस्पृह) ६ २३
 ससुर (श्वशुर) ६ ९.

√सरूज

सजेड (सजति) ५ ९७.
 मजिभ (सजित) ४ २५

√सह

सहड (सहते) ५ ८९
 सहन्ति (सहन्ते) ३ ८४

१ √सह P (राज)

महड (राजने) १ ३, ६३, २
 ५१, ४ ३

महिभ (राजित) ४ ३९, ६ ६३

२ सह (SR) १ ५०, ८८, ८९ ४
 ६६

सह^० (सभा) १ ४

सहचर (SR) ६ ३७.

सहज (SR) ८ ८१

सहल (सफल) २ ५६, ७९; ७
 ७७

सहस्स (सहस्र) ७ ५३

सहा (सभा) १ ४३, ६ ३६, ३९

सहाव (स्वभाव) ४. २०

सहिअ (महित) १ ८७

सहि-अण (सखीजन) ५ ९६.

मही (मही) ४ ८, १०, १२,
 १०, १७, २१, ७. ८७, ४९,
 १०, १७ ८ १८

सदु (सह) ८ १५
साड (साडु) ४ २३
साग (शाक) २ १६
सागय (सागत) ३ ३०

√साध

साहदि (साधयति) ८ २
साहिबइ (साधते) ८ ५४
१ साम (श्याम) २ ५८
२ साम (सः) ३ ५७
√सामग्म P (सिष्) १
सामग्मि (सिष्) ७ ३५
सामच्छ (सामर्थ्य) ३ १
सामर्थ्य " ३ १
१√सामय । (प्रति-दृष्ट)
सामहअ (प्रतीक्षित) ७ ३८
२ सामय (श्यामाक) १ ४९
सामल (यामल) १ ५७
सामा (-श्यामा) ३ २८
सामादम (सामायिक) ८ ७६
सामि (स्वामिन) १ १ ६ १४
४६ ७ ३७
सामिद्धि (समृद्धि) १ १३
सामिय (स्वामिन) १ ६७
√सार P (प्र-द)
सान्त (प्रहार) ६ ५२
सारङ्गि (शाकिर) ३ ४७
√सारथ P (गमा रथ)
सारथि (गमारथित) ६ ६
सारस (सः) ५ १८ ५३
सारमय (सारस) ५ ४६
सारिच्छ (सारस) १ ४७
सान् (सः) ५ १६, २

सालभञ्जी (शालभञ्जिका) ४ ३१
साला (शाला) ३ ११
सालाहण (सातसाहन) १ ५, २

४१

सालि (शालि) ५ ५१ ५३
°सालि (°शालिन) ३ ७८
साव (शाप) २ २६
सासन-देवी (शासनदेवी) २ ८०

१√साह P (कष्)

साहसु (कयम) ६ २

२√साह (सर्व) ८ ३०

√साहट्ट P (सम-वृ)

साहट्टि (संवृत) ६ ५१

साहण (साधन) १ ३४

साहु (साधु) २ २१ ५१ ४

१ ३६ ७ ४३, ६६ ६७

८ ३४ ४७

सिआघाह (साद्यन्नि) ३ ५३

सिह पाचरण (शक्तिपाचरण=

बलराम) २ ०

सिहदत्त (सः) १ ६१

सिफ्य (सिष्) २ ८८

सिफ्या १ ५ २.५

सिफ्र (सः) १ ८१

√सिच

सिच (सिच) २ ५

+सिचि आहमिच (आभिविच)

३ ८३

+सिचि नी सत्त (सिचि) १ १३

सिचि (सः) ७ ६

√सिचि P (सिचि)

सिचि (आभिविच) ४ १३

सिचि (सिचि) ६ ६१

सिद्धिल (शियिल) १. ६०
 सिद्धिलिअ (गिथिलित) २ ४३,
 ३ ६.
 सिणेह (लेह) ४. ४, ६ ७८, ७.
 १४.
 सिद्धन्त (सिद्धान्त) ७ ४०.
 सिद्धि (SK) ७. ६०
 √सिध
 सिज्झइ (सिध्यति) ७ ५६, ८
 ६० ६१ ८९
 सिज्झउ (सिध्यतु) ८ ६६
 सिज्झज्जइ (सिध्यते) ८. २२
 सिद्ध २ १०, ७ ३,
 ६०, ६१, ८९
 सिनेह (लेह) ८. ७
 सिन्दुवार (SK) ३ १६.
 सिन्धव (सैन्धव) २ ३
 सिन्धुर (SK) ६ ४९
 सिन्धु-वइ (सिन्धुपति) ६ ७३
 सिन्न ५ सेन्न.
 √सिण्ण P (सिह् वा सिच् वा)
 सिण्णन्ती (सिण्णमाना वा
 सिच्यमाना वा) ७ ९०
 सिण्ण (शुक्ति) ३ ७०
 √सिम्प P (सिन्)
 सिभिअ (सिक्त) ६ ६१
 सिर (शिरस्) १ २०, २९, ५१,
 २. ८, ४१, ५७, ३ १०, ७
 ६९, ८ ४७
 सिरक्क (शिरस्क) ६ ६३,
 मिरत्ताण (शिरत्ताण) ६. ८

सिरा (शिरा) २ ७२.
 सिरि^० (श्री) १ १, २८, २. ५४,
 ३ ४०, ४१, ४९, ६०, ५.
 ६०, ७९, ६. ३१, ३९, ५८,
 ७२, ७ ३२, ३५, ३७, ९५.
 सिरिकण्ठ (श्रीकण्ठ) २ २९.
 सिरि-णिहुवय (श्रीकाम) ६ ३१.
 सिरि-नयर (श्रीनगर) ६. ७२.
 सिरिफल (श्रीफल) ५. ७
 सिरिमन्त (श्रीमत्) ३. ८३
 सिरिस (श्रीरीप) ३ ४२ ४. २४.
 सिरि-हर (श्रीहर=श्रीहरणकर्तृ) ४.
 ३८
 १सिरी (श्री) १. ४०, २ ४२, ३.
 ३०, ३४, ४५, ४ १, ५, ७,
 ४९, ६ १३, १६, ३१, ३८,
 ७२, ८४, ७ ११, ३१, ३६,
 ३५, ४६, ८८, ८ ११
 २सिरी (श्री=स्त्रीविशेष) ५. ८१
 सिरीस (श्रीरीप) ३ ३३
 सिल^० (शिला) १ ३
 सिला ,, २. १६
 सिलिन्ध (शिलीन्द्र) ५ १६.
 १सिव (शिव=सदाशिव) ६. ५०
 २सिव (शिव=कल्याण) ७ १०, ८.
 २०, २८, ३९, ४१, ७१, ७८,
 ८०
 सिविण (स्वप्न) १ ३६, २ ६६.
 ३ ५४
 सिविग्ग (शिविग्ग) ६ ८०
 सिग्ग (शिविग्ग) ३ ४०, ५. ६.
 ३ ६६, ६ १०१

१ √सिंह P (सृष्ट्)

मिहद (सृष्टयति) ४ ३

मिहिअ (सृष्टित) ३ ८१

२ √सिंह P (काद्द्)

मिहद् (काद्दति) ५ ४ ७ ३

मिहणिज्ज (काद्दणीय) ७ ३७

मिहर (शिगर) १ ३ ५ ३०

सिहा (शिवा) ६ ३०

सीअ° (सीता) २ ०

सीअर (सीकर) २ ३

सीअल (गीतल) ३ ८ ५ १

सीअल ३ ३१

सीअलअ , ३ १

सीअर (गीकर) ० ३ १

मीर (अर) २ ०

मील (धील) ५ १३ ७ ० ०६

३ , ४९

१ √मीन P (कथ)

मीतमु (कथय) ६ १

२ सीस (शिष्य) १ ३१ ८० ३

११, २६

३ मीन (गिरम्) १ ६ २ १० ६

५

मीद (मिह) २ ७० ६ १८, १

मीदर (गीकर) २ ३

मुअ (मुत) ३ १०

मुअ न मु

मुअ दयभा (मुनेया) ७ ०१

मुअ दधी (गि गी) ७ ६ ५

७२ ७३ ७४, ७७, ७८ ७९

८१ ८८ ८५ १

मुआ (मुा) ३ ३६ ७ ८

३७ [मुआकलचरित]

१ सुइ (शुचि) २ ३९ ६ ८१

२ सुअ (श्रुति) १ ७९

सुउमाल (सुकुमार) २ १४

सुउगिस (सुपुरुष) १ ५

सुकुसुम (अर) २ २१

१ सुअ (शुक्र) ३ ५२

२ सुअ (शुल्क) २ ८७

सुअल (सुग) ७ ३७ ३८ ८

७८

सुग (शुक) ५ ८, ४६, ५३

सुगअ (अर) ५ ६

सुगी (शुकी) ५ ८

सुगुर (अर) ८ ३८

सुघ (सुग) ८ ८ ६

सुह (शुक) ० ८७

सुणइ (शुनकी) ७ ३

सुणइ (गौण) २

सुणइय (सुभतर) १ ७२

सुणहा (सुपा) ० ६८

सुणहल चिअ (साम्बालचिह=

शुभचिह) १ ५१

सुनाग (अर=आमरणविशेष) ०

२१

सुत्ति (शुचि) ३ ७१

सुत्ति (सुत्तिर) ८ ६७

सुद (सुद) ३ ५१

सुद (सुद) ८ ७

सुदि (सुदि) ८ ३८

सुदि-गर (सुदिहर) ८ १७

सुधम्म (सुधम्म-सुधम्मामिन)

७ ३

सुधा (अ) ८ ४

सुनाधिआ (सुनाधिआ) २ ६०

सुन्देर (सौन्दर्य) १. ४०, २. ९,
३. २३, ४३, ४४ ५ १२.

सुपद्म (सुप्रतिष्ठ) १ २८, २. ४०

सुपञ्जल (सुप्राञ्जल) ८ ३.

सुपडाय (सुपताक) २ ४०.

सुपरिद्ध (सुप्रतिष्ठ) १ २८

सुमण (सुमनस्) १ २३

√सुमर P (स्मृ)

सुमरन्त (स्मरत) ६ ४५

सुमरण (स्मरण) ७ ९५

सुमिण (स्वप्न) १. ३८

सुर (SK) २ २४, ३ ६५, ४.

१५, ५, ५१, ५८

सुर-धणु (सुरधनुष) ६ २२

सुर-पुरी (SK) १ २६

√सुरभय्

सुरहेड (सुरभयति) १ २२ ५
५८

सुर-वह् (सुरवह्) ७ ९१

सुर-वह् ,, ६ ४२

सुरहि (सुरभि) २ २१, २५, ३

५ ५ ५४.

सुरी (SK) ७. १०१

सुरग्वज (सुव्रज) ३ ५८

सुव (स्व) ३ ५९

सुवण्णमय (सुवर्णमय) २ ४४

सुवन्न (सुवर्ण) २ १९

सुवयंसा (सुवयस्या) ४ ५३

सुवे (श्वन्) ३. ५८

सुम्ना (सुपा) २ ६८

सुम्नाचग (सुम्नाचक) ८ २९

सुम्नीध (सुम्नीध) २ ३०

१सुह (सुख) ४ २१, ५. ८६ ७.

४५, ५१; ८ १४, २८, २९,

३३, ४३, ५५, ५९

२सुह (शुभ) २ ४५ ८ ७८.

१सुहअ (शुभद) २. २४

२सुहअ (सुभग) २. ३३. सुहय १ ७०

३सुहअ (सुखद) ३ ७.

सुह-कर (सुखकर शुभकर वा) २
२३

सुह गर (शुभकर) ८ ५२

सुहड (सुभट) ६ ४२, ५३, ६९,
८४

१सुहद (शुभद) २ २४

२सुहद (सुखद) ५ ४९

सुहय S सुहअ

सुहयर (शुभतर) २ २३

सुह-यरी (सुखकरी) २ ६९

सुहा (सुवा) ७ ३६

सुहिअ (सुहित) ६ ११, ८ ३१.

सुहुम (सूक्ष्म) ३ ५८

सूअ (सूत) १ १८ ५. ८८

√सूड P (भङ्)

सूडिअ (भङ्ग) ६ ६९

१ √सूर P (भङ्)

सूरिअ (भङ्ग) ६ ६९

२सूर (SK) १ ५८, ५९, ६३,
६५ ८ १८

सूल (शूल) २. २०.

सूसास (सोच्छ्वास) २ ९

√सृ

मारु (मारयत) ८ १८

अनु अणुमरेट (अनुमरति) ४

७४.

- अणुसरहु (अणुसरत) ८ ६
 -अणुसरिअ (अणुसरत) ३ ३६
 +अप भोसर (अपसर) ३ ८
 +उड ऊसरिअ (उत्मारिन)
 २ ९१
 +उप उवसरिअ (उपसृत) ६ २९
 +निस् नीमरन्त (नि सरत्) ६
 ४९
 +प्र पसरिअ (प्रसृत) ६ ४८

√सृज

- +भ्युद् बोमिरन्त (भ्युत्सृजन्)
 ७ ६३
 +नि विसृजिअ (विसृज्य) १
 ८२

√सृप

- +उप उवसपन्ति (उपसर्पन्ति)
 १ ५
 -उवसपिउं (उपसर्पितुम्) ६
 ९४

सअ (स्वेद) २ ८ १
 ७ १६

- सअणअ (सचनक) ६ ६१
 सेउ (सह) ७ ८७
 संज्ज° (सप्या) ३ ७
 सज्जा १ ६ ९ ९७
 सणा (मेना) ६ ७
 सणिअ (मेनि) ६ ८७ १
 सप्र (मेय) ७ १ ६ ६३ ९
 १ मिअ २ ३ ६ ७
 सप (मेप्यन) ३ ७
 सय (मेयग) १ ३
 सय (मेर) ३ ३३

सेल (शैल) २ २, २८ ७ ७८
 ८ १

सेल्ल (कुल्ल) १ ३९ २ १८
 ६ ६६

√सेव

- मेवणह (सेवितुम्) ८ ७८
 सेवा (सक) ३ ४६ ७ ७
 मेवेअच्च (मेवितव्य) ८ ३४
 मेच्च° (सेवा) ३ ४६
 मेस (शेष) ६ १० ७ ९७

√सेह P (नग)

- सेहह (नययि) ७ २७
 सेहर (सेयर) ३ ६३
 सेहल्लिआ (सेफालिका) ५ ७९
 ६ ८

- सोअ (शोक) ७ ५७
 साअमल्ल (सौकुमार्य) ३ २५
 साअरा (सौरा) ४ ४
 सोअर (सौख्य) ७ ६
 साअपटा १ ८ ५५
 सोडीर (सौटीर्य) ३ ७३
 सात्त (सोतर) ३ ४६
 सोमाल (सुकुमार) ७ १४

√सोह P (निप्)

- सोह्विअह (सिष्यत) ६ ९७
 सायआग (सोपयोग) २ ९
 साहा (सोमा) २ ८१
 साहित्त (सोभाव) १ ७३

√स्मर

- सउह (स्मरनि) ७ १
 सलिअ (स्मरनि) ३ ७१
 +प्रनि पडिगिअन्त (प्रतिस्म
 रमान) १ ६

√स्तम्भ

- ठड्ड (स्त्व) ३ ११.
 ठम्भिअ (स्तम्भित) २. ८६.
 थम्भिअ " २. ८६.
 थम्भेविणु (स्तम्भित्वा) ८ २०.
 +प्रति.पडिखाम्भिअ(प्रतिस्तम्भित)
 २ ८६

√स्तु

- थुण्ड (स्तौति) १. ६.
 थुणन्ति (स्तुवन्ति) १ ६६.
 थुणिज्जइ (स्तूयते) ७. ७१, ७६
 थुव्वइ ' ७. ७६
 थविअ (स्तुत) ३ ८१.
 थुणिअ " २ २३, ७ ६९
 थुव्वन्न (स्तूयमान) ७. ७०
 थुणिय (स्तुत्वा) ? ७०

√स्तृ

- +अव. आच्छरिअ (अवस्तृत)
 ३. १९, ६ १०.
 -ओच्छरिय (अवस्तृत) २ ७६
 +वि. वित्थरिअ(विस्तृत) ७. ६७.

√स्त्ये

- ठीण (स्त्यान) ३ ८.
 थौण " १. ५५, ३ ८

√स्त्या

- ठाइ (तिष्ठति) ८. १५.
 ठवड (स्त्यापयति) ८. ५३
 ठिल (स्थित) १ ७५, २ ८७,
 ३. २०, ७१, ८
 ३७, ३६, ६७.
 ०ट्टिअ " ३. ९, ६ ६०
 ०त्थिअ " ६. ११.

ठवि (स्यापयित्वा) ८. ८३

+ अवि. अहिट्टिअ (अविष्टित)
 ६ २६.

+उट्ट. उट्टड (उत्तिष्ठते) ८ २५.

-उट्टन्ति (उत्तिष्ठन्ति) १. ५०.

-उट्टिअ (उत्थित) १ ५०, ४
 ९, ६. १०.

-ओट्टिअ " १ ७१.

+मम् मठविअ (मस्यापित)

१. ४७.

-मठाविय " १ ४७

√स्त्रा

ण्हाएह (त्रात) ५ २३

ण्हायह " ५. २०

ण्हाय (कृत्स्नान) ५. ९०

मिनात " ८ ८

ण्हाऊण (त्रात्वा) १. ६१.

ण्हाउ " ६. ११.

√स्त्रिह

णिद्ध (स्त्रिह) २. ३७, ३ ५१

मणिद्ध " ३ ५४

मिणिद्ध " ३. ५४

√स्फाटय

+परि परिफाटिअ(परिस्फाटित)

७. १८

√स्फुट

फुट्टिअ (स्फुटित) ७ ६८

फुट्टिअ " ३ ३०

√स्फुर

फुरन्ति (स्फुरन्ति) ५. ५६

+वि. वि

" ६७.

-विफुरन्ते

√स्मृ

मुमरि (स्मर) ८ ८०
 सरन्त (स्मरत्) ६ ४६
 मुमरिअ (स्मृत्या) ३ ५
 +अनु अणुमरन्त (अनुस्मरन्)
 ७ ४९

√स्म्यप्

मुवद् (स्वपिति) १ ४४
 गावद् , १ ४४
 मुभन्ति (स्वपन्ति) ६ १०
 मुन (मुम) ३ ३० ४ ७

ह

१हम् (हK) ५ ४६ ८९ ६५
 हम् (हK=आत्मा) ८ १९
 हहा (हK=सबोधने) ७ ९४

√हज् P (नि निघ)

हरिअ (निषिद्ध) ६ ६७
 हज्माण (निषेधन्) ६ ९१

√हङ्गुय P (उद् तिप्)

हङ्गुविअ (उत्थित) ६ ९८
 हङ्ग (चेत्यादाने) ७ ११

√हण P (ऋ)

हणिअ (ध्रुन) ६ ३९
 हणुमन्त (हनुमत्) १ ७४
 हणुमा ३ ८८
 हण्य (हल) १ ७८ २ १ ३
 ९९ ४ २८ ८२ ६ ८
 हण्यि (हन्ति) ६ ७६
 हर्णा (निर्णे) ४ ८

√हन्

हणद् (हन्ति) ७ २७
 हम्मद् , ७ ७९

हणीअ (जघान) ४ ४७
 हणिदी (हनिष्यति) ४ २०
 हाणिजद् (हन्यते) ७ ७८
 हाणिजए ,, ७ ७७
 हम्मद् ७ ७७ ७८
 हाणिअ (हत) ३ २४, ५६ ८४
 ह्य , १ ७ ८९, ६७
 ८९ २ ३ ४ ८०
 हणन्तअ (घ्नन्) ८ २५
 हन्तूअ (हन्ता) ७ ७९
 +आ आहअ (आहत) ३ २९
 -आहय , ४ ४२

हन्तव्य (हन्तव्य) ७ ७९

हन्द (गृहाणार्थे) ४ ३

हन्दि (विकल्पे) ४ २ (सत्ये) ४ २
 (पश्चात्तापे) ४ २ (निश्चये) ४ २
 (विषाणे) ४ २ (गृहाणार्थे)
 ४ ३

हय (हK) २ ६३ ८७ ६ ६६,
 ७६ ९

१हर (हK) १ ६, ३७ ३ ४८
 हर ५ घर

हरअ ५ घर

हरदई (हरीनकी) १ ९५

१हरण (हK) १ ८० २ ४५ ८६
 ६६ ८ ३ २१ ३७,
 ३८ ५२ ५ ७३

२हरण (महण) ७ ८८

हरय ५ घर

१हरि (हK=विष्णु) १ २६ ३

२ ८८ ४७

२हरि (हK=) ७ ९७

३ हरि (२k=मिह) २ १
 हरिअन्ट (हरिअन्ट) ३ ३९.
 हरिआ (हीका) ७ ९.
 हरिआल (हरिताल) ३ ६१.
 हरिण (sk) ५ ७५
 हरिणच्छी (हरिणाक्षी) ३. ६७
 हरिस (हर्ष) १ १४ ३ ५०, ६५,
 ४ २३ ५ १४, ७८, ८६,
 ६. १३, २७, ७६ ७. ६५
 हरिसओ (हर्षत) ५ ९१
 हरे (मभाषणे रातिकलहे क्षेपे च) ४
 १३

हलद्व° (हरिद्रा) १. ५८ ४. ५०
 हलद्वि° ,, १ ५९, ४ ५०
 हलबोल (कोलाहल) ४ ७१
 हला (sk) ४ १०
 हलिआर (हरिताल) ३ ६१
 हलिद्व° (हरिद्रा) २ ६३
 हलिद्वि° ,, १ ५९
 हलिदी ,, ७ १६
 हलुअ (लपुक) ३ ६१.
 हले (मग्या आमन्त्रणे) ४ १०
 हल्लफल (आंन्मुज्य) ५ ७१
 ह्य ५ म

√हम्

हमट (हमन्ति) ७ ६१
 हमण ,, ५ ३१
 हमेट ,, ४ १२
 हमामि ,, ७ ६१, ३१
 हमाम् (हमामि) ७ ९२
 हमामो (हमामः) ५ ९२

हसड (हसतु) ५. ८४, ९६
 हसेड ,, ५ ८४
 हसन्तु ५ ९९
 हमसु (हस) ५. ९६.
 हमह (हमत) ५ ९९
 हामाविअ (हासित) ५. ७८
 हमन्तअ (हमत) ५ १०६
 हसई (हसन्ती) ५ १०६
 हमन्तीआ ,, ४ १०.
 हमिऊण (हमित्वा) ५ ८०
 +उप उवहसमे (उपहससि) ५
 ६५
 -उवहमिअ (उपहसित) २. १९.
 -ऊहसिअ ,, २ १९
 -ओहमिअ ,, २. १९
 -उवहसमाणी (उपहसन्ती) ५.
 १०६
 +वि. विहसइ(विहसति) ५ ८३.
 -विहमए ,, ५. ६४
 -विहमेड ,, ५ ८३
 -विहमिद्विड(विहसिप्यति) ५ ८३
 -विहमेदिट ,, ५ ८३
 -विहमेज (विहमेत्) ५ ८५.
 -विहमेजा ,, ५ ८५.
 -विहमिय (विहमित) ५ ९.
 -विहसन्न (विहमन्) ३ ८८.५.
 ८१, १०६
 -विहमेन्ल ,, ५ ८१.
 विहमन्ना ५ १०६
 विहामिड (विहामितुम्) ५ ८०
 विहमेड ,, ५ ८०
 -विहमेऊण (विहम्य) ५. ८०

हसिर (हसनशील) ३ ७४ ८९
 ७ ४१
 √हस्तय्
 हत्यठ (हस्तयठ) ८ ३८
 √हा
 हीण (हीन) १ ६६
 हाणि (हानि) ७ ७
 हार (BK) १ ४३, २ ३८ ४
 ६८, ६ २९
 √हारव P (नाशय्)
 हारविअ (नाशित) ६ २
 हारावलि (BK) ४ ४२
 हारि (हारिन) ३ ४३
 हाहा (BK) ५ ५१
 हि (BK) ५ ७९ ८ १७
 हिअ (हृदय) २ ७५ ५ ८४
 ६ २९
 हिअअ, १ ८०; २ ४७
 ७५ ६ १७ २७ ३६ ७
 २८ ३१ ८१ हिअय ३ ५१
 ६ १ १ ७ १९, २०, २९
 ४५ हिअय ३ ३५
 हिअउह (हृदयक) ८ ७५
 हित (BK) ८ ७
 हिनपक (हृत्प) ८ ७
 हित्थ (प्रस्त) ३ ९७ ७३
 हिदा (दि॥) ८ १
 हिताल (BK) ३ १
 हिम गिरि (BK) ८ २
 हिअय १ हिअअ
 हिर (मिलार्थे) ४ ७

हिरिआ (हार्का) ३ ४९ ७ ३०
 ही (खेदे) ७ २, ७ १७
 हीमाणहे (निवेदे) ७ १०२
 (भाक्षर्ये) ७ १०२
 हीर (हर) १ ३७
 हीही (विदूषकाणा हर्षयौतने) ७
 १०२
 १ √हु
 हुणइ (जुहोति) ७ ७०
 हुणिअइ (हृयते) ७ ७१
 हुणिअए, ७ ७५
 हुव्वइ ७ ७१ ७५
 २ हु (निश्चये) १ ५ ६, १६ १७
 २ ५९ ६ ६५ ३ ५८ ७६,
 ८१ ८२ ४ ११, ६५ ७१
 ७३ ५ १२, ९६, १ १ ७
 ६ १६, २६, २८ ४३ ६२
 ८७ ८ १ २४ ६९ ७४
 (ऊहे) ४ ११ (समावने) ४
 ११ २२; ६ ९९ (सगये) ४
 १ (विस्मये) ४ १ ८९
 ३ हु (पात्पूरणे) ८ २६ ७७ ६
 हु (दाने) ४ १ (पृच्छायाम्) ४
 ११ (नियारणे) ४ ११
 हुआ भू
 हुण्य भू
 हुत्तण (क्षेपण) ६
 हुय ५ भू
 हुत्तण (पात्पूरण) ८ १८
 हुण (BK) ४ ११

√ह

हट्ट (हरति) ५. ३
 हरड (हरतु) ७. १०
 हरिअ (हत्त) १. २६
 हरिजन्ती (हियमाणा) ७. ८३
 + अप अवहरमाण (अपहरमाण)
 १. १
 + उट उट्ठरिअ (उट्ठरित) ६. ३५
 + परि परिहरि (परिहर) ८
 १', १८.
 + प्र पहरिड (प्रहर्तुम्) ६
 १०, ५१

+ वि विहरट्ट (विहरतु) ७. ९३.

+ व्या वाहरिजन्ती (व्याहिय-
माणा) ७. ८९.

+ मम् सहर ४. ५८

हेट्ट (अद्य स्थल) ३. ७२, ५. ५१

हेमन्त (सक) ५. ६६.

हो ऽभू

√ह्ल

+ वि. विह्ललिआ (विह्लला) ३.

२१.

-विह्ललिअ (विह्ललित) ३. १३.

√ह

हरट (हरति) ५ ३
 हरउ (हरतु) ७ ४०
 हरिअ (हत) १ ०३
 हरिजन्ती (हियमाणा) ७ ८३
 - अप अबहरमाण (अपहरमाण)
 ३ १
 + उद उद्धरिअ (उद्धरित) ६ ३५
 + परि परिहरि (परिहर) ८
 १८, १८
 + प्र. पहरिउ (प्रहर्तुम्) ६
 ००, ५१

+ वि विहरट (विहरतु) ७ १३.
 + व्या वाहरिजन्ती (व्याहिय-
 माणा) ७ ८९.
 + मम् सहर ४. ५८

हेट्टु (अध स्थल) ३ ७२, ५ ५१
 हेमन्त (SK) ५. ६६
 हो ९ भू

√हल

+ वि. विव्मलिआ (विहला) ३.
 ०१.
 -विहलिअ (विहलित) ३ १८.